



R.P. Richardi Lyncei ... Vniversa Philosophia Scholastica

Complectens Metaphysicam, id est, Scientiam de Ente incorporeo, seu
transnaturali

Lynch, Richard

Lvgdvni, 1654

Liber III. De prædicamentis entis incorporei præscisiuè sumpti, siue entis
vt sic.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95247](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95247)

LIBER TERTIVS.

*De predicamentis entis incorporei præcisive sumpti,
sive entis ut sic.*

TRACTATUS I.

De predicamento in communi.

CAPVT I.

*Quid sit predicamentum, & quæ in eo
collocentur.*



PRÆDICAMENTVM nobis idem, quod Græcis cathegoria, trifariam sumi consuevit: Primum pro prædicatione, siue actu interno, vel externo, quo vnum de alio prædicatur; qua ratione ornamentum significat, non tam id, quod ornatur, quam actum ipsum ornandi, siue id, quo aliud ornatur. Secundò pro eo, quod prædicatur, siue pro supremo aliquo genere haud secus, ac segmentum, siue secamentum, non tam sectionem, quam id, quod refecatur ex prima institutione significat. Tertio pro serie illa prædicatorum, quæ à supremo genere inclusiue, vt aiunt, ad indiuiduum, & ab indiuiduo ad supremum genus cuiusdam stemmatis instar ascendit, atque descendit. Prædicamentum in prima significatione expeditum est à nobis libro quarto Dialecticæ, si non omnimodis; at magna ex parte: quod autem illius ita sumpti superfluit, dedimus Dialecticæ lib. 9. At in duabus posterioribus prædicamenti significationibus id discutiemus in huius lib. 3. metaph. decursu; & quidem exactè, & quod aiunt, fuso calamo: plura enim longioris operis, & spiritus continet.

2 Porro autem prædicamentum, siue pro prædicato generali, siue pro serie prædicatorum usurpatum iterum dupliciter accipi potest, ac debet; physicè nimirum; ac metaphysicè: Prædicamentum metaphysicè sumptum est illud, quod creatori, & creaturæ commune est, & non minus illum, quam hanc comprehendit: metaphysica enim prædicata Deo, & creaturis communia suo sibi iure vendicat: vnde prædicamentum eo pacto commune rite metaphysicum appellatur. Eum autem prædicamenti vsum abusum non esse, & probatissimis auctoribus merito placuisse, hunc in modum ostendo.

3 Prædicamentum propriè sumptum dici potest genus aliquod supremum, vt ex nuper prænotatis claret: at Deus est sub eiusmodi genere: ergo & sub prædicamento: minor suadetur: Deus est substantia, & sub ea continetur, sed substantia respectu Dei, & creaturæ genus est: siquidem genus est, quod prædicatur de pluribus differentibus specie in quid: substantia autem à Creatore, & creaturis abstracta eius est particeps definitionis: prædicatur enim de pluribus, Deo videlicet, & creaturis; Deusque & creaturæ speciem differunt, cum non sint eiusdem speciei, sicut

Petrus, & Paulus, vt luce clarius: substantia quoque prædicatur de illis in quid, siue essentialiter, quando tam creatori, quam non paucis creaturis est essentialis, quod sint entia per se, & non in alio: quid ergo substantiæ ita abstractæ deesse potest ad rationem generis, atque adeo prædicamenti? Dices vniuocationem. Verum in primis aliquam haud requiri ad genus existimant, & quantum mea opinio est, non improbabiler. Deinde, quod ens sit vniuocum contemplatione Dei, & creaturarum infra lib. 5. tract. 2. ostendetur: substantiæ autem vtrinq; abstractæ vel porior est ratio, vel certè eadem.

4 Rursus argumentor secundo. Deus est Paternitas, Filiatio, & Spiratio passiva: sed Paternitas est essentialiter relatio, quod ei cum Filiatione, & Spiratione commune est: Deus ergo est essentialiter relatio: hæc ergo essentialiter, & in quid de Deo, & creaturis prædicatur, sicuti ad rationem generis oportet, ac proinde Deus, sub genere, ac prædicamento ad aliquid cohibetur. Præterea tertio: Deus est suum velle, siue sua volitio, sed volitio Dei efficax ad existentiam aliquius creaturæ terminata, lataque est actio productiua illius, vt in physica demonstratum est: actionis ergo prædicamentum, geniuve, Creatorem, non minus, quam creatoras comprehendit. Vltèrius quartò; Deus est suamet immensitas, suæque æternitas: at immensitas per quam Deus est vbique, siue nullibi non est, eo ipso est essentialiter vbi; & æternitas, beneficium cuius est semper, siue quodocunque, est essentialiter quando, vt ipsas voces, quarum priores includunt posteriores expendenti perspicuum erit: Deus ergo essentialiter est vbi, & quando: quapropter vtrumque prædicamentum hoc Creatorem complectetur, & creaturas.

5 Tandem argumentor auctoritate: Namque Aug. lib. 5. de Trinitate, cap. 7. de Patre æterno sic fatetur: *Relatiue autem negamus dicendo, non Filius: relatiue igitur negamus, dicendo non genitus: ingenitus porro, quid est nisi non genitus? non ergo receditur à relatione prædicamento, cum ingenitus dicitur: sicut enim genitus non ad seipsum dicitur, sed quòd ex genitore sit, ita cum dicitur ingenitus, non ad seipsum dicitur, sed quòd ex genitore non sit, ostenditur: in eodem tamen prædicamento, quod relatiuum vocatur, vtrique significatio vertitur. Vbi Pater, quatenus ingenitus adstruitur esse in prædicamento relationis. Ad finem etiam eiusdem capituli septimi, sic habet: Quapropter illud præcipue teneamus, quidquid ad se dicit præstantissima illa, & diuina sublimitas substantialiter dici, quod autem ad aliquid non substantialiter, sed relatiue, tantamque esse vim eiusdem substantia in Patre, & Filio, & Spiritu sancto, vt quidquid de singulis ad seipsum dicitur, non pluraliter in summa sed singulariter accipiat. Vbi Deum esse in prædicamento substantiæ asseritur satis liquido.*

6 Idem Augustinus eiusdem libri cap. 8. postquam docuit, nonnulla prædicamenta de Deo solum translatiue dici, subinde addit, prædicamentum tamen actionis de eo propriè, ac non per translationem dici, imo

imo principalis, quàm de creaturis, Quod autem, inquit, ad faciendum attinet fortassis de solo Deo verissime dicitur: solus enim Deus facit, & ipse non fit, neque patitur quantum ad eius substantiam pertinet, quia Deus est. Inferius quoque cap. 10. sic loquitur: Hoc & de bonitate & de eternitate, & de omnipotentia Dei dictum sit, omnibusque omnino predicamentis, quæ de Deo possunt pronuntiar, quod ad seipsum dicitur non translatè, ac per similitudinem, sed propriè, si tamen de illo propriè aliquid dici ore hominis potest. Quibus verbis luculenter perhibet, multa predicamenta de Deo propriè, & non metaphoricè dici. Conditio autem postremo loco adhibita, non eo valet, ut aliquid à nobis de Deo strictè propriè dici nequeat secundum Augustinum, cum contrarium certissimum sit, nec minus exploratum, quàm quòd Deus sit vera, ac propria ratione ens à se, infinitum, æternum, immensum: sed enim adicitur ea conditio, ut creatoris magnitudinem rethoricè extollat.

7 Augustino consentit Damascenus lib. primarum institutionum c. 7. ibi: Substantia, quæ continet super substantialiter increatam deitatem cognoscibiliter autem, & continuè omnem creaturam, generalissimum genus est: Et mox ibidem: Huius autem summi, primique generis species sunt id, quod corpore vacat, & corpus inanimum. Ac non multò post: Complectitur enim essentia corpore vacans Deum, Angelum, animam, demonem. Idem sentit Boëtius lib. 1. de Trinitate, cap. 12. cum aliis Patribus. Idem Aristoteles 1. ethicorum cap. 6. Cum bonum eodem modis dicatur, quot illud, quod est, nam & in substantia dicitur, ut Deus & mens, &c. & quarto topicorum cap. 2. & 12. metaph. cap. 3. text. 50. Aristotelem sequuntur complures magni nominis scholastici; Gregorius in primum distinctione 8. quæstione 3. Holcot quæst. 6. Marfilus quæstione 12. Baconius distinct. 9. quæst. 1. Ochamus & Gabriel distinctione 8. quæst. 1. Huradus disp. 9. metaphys. sect. 5. Arriaga disp. 3. sect. 2. Optima autem ratione nixi sunt hi auctores: decuit enim seriem quandam prædicamentalem Deo, & creaturis cõmunem assignari, quo nimirum appareret inde, quidquid à Deo creatur, eius habere participationem aliquam, & similitudinem, eoque magis esse perfectum, quò magis eius perfectionem imitatur: proinde Deum esse operum suorum, non tantum causam efficientem, sed etiam exemplarem, absolutamque regulam, & mensuram. Quamquam in eo hi Doctores mihi displiceant, quòd eorum non pauci negare videantur, prædicamentum aliud admittere sensum iuxta quem Deum non admittat, oppositum enim iam iam patefiet.

8 Prædicamentum ergo physice sumptum est, quod res physicas, ac naturales, siue creatas complectitur, Creatorem verò, ac naturæ artificem excludit. Ita Augustinus lib. de cognitione veræ vitæ cap. 2. Nominè & verbo ea exprimentur, quæ sub decem prædicamentis humano corde concipiuntur: sed, quod ex his nullum propriè Deo conveniat, manifesta ratio probat: nam si dixerimus, quòd Deus substantia sit, quæ omnibus subsistere tribuat, & per quam omnes res esse habeant, mox vniuersalia, & indiuidua, de quibus substantia prædicatur, genera, & species, in quibus versatur, simul & nouem accidentia, quæ ei necessariò inhærent, animo occurrunt quæ cuncta, liquet quia minime in Deum concurrunt. Ita etiam Claudianus Mamercus, Viennensis Episcopus lib. 1. de statu animæ c. 19. Ex illis Aristotelis categoriis nulli prorsus subiacer essentia diuina, nam de Deo non dicimus, qualis est, quia non potest comparari, quasi ad aliud, ut dicatur talis est, nec dicimus, quantus est, quia non

mole magnus est: nec quid habet, quia nihil non habet: nec quomodo est, quia ipse modus est: nec habitum eius inquirimus, quia continet omnia. Nec locum, quia non nisi corpus in loco est: nec tempus, quia sempiternitas est; nec actum, quoniam quietus agit. Nec passionem, quia non patitur: iam decima, imò prima est ipsa substantia, de qua hæc prædicamenta texuntur. Ita etiam Boëtius 1. de Trinitate, cap. 5. & 6. Decem omnino traduntur prædicamenta, quæ de rebus omnibus prædicantur, substantia, quantitas, &c. At hæc, cum quis in diuinam vertit prædicationem, cuncta mutantur, quæ prædicari possunt. Ita denique, ut alios Patres omittam, Anselmus in monologia cap. 26. Quomodo quis summam naturam in aliarum substantiarum tractatu contineri intelligit, quæ neque in plures substantias se diuidit, neque in unam cum aliqua alia per essentia communicationem se colligit?

Prædicamentum hac ratione sumi posse & solere, præter adductos Patres, tenent cum B. Thoma, Capreolus, Ferrara, Caietanus, ac cæteri ferè Thomistæ: cum Scoto Bassolis Lichetus, ac reliqui eius sectatores. Item Bonauentura in primum distinct. 8. artic. 1. quæst. 4. Albertus art. 32. Richardus art. 4. quæst. 2. Agidius art. 1. quæst. 3. Argentinas quæst. 1. artic. 1. Henricus in summa artic. 26. & Magister ipse lib. 1. sentent. dist. 8. Rursus Vasquez 1. p. disp. 22. cap. 3. Rubius in prædicamentis cap. 5. quæst. 2. num. 3. 1. Conimbricenses ibidem cap. 4. quæst. 2. art. 2. 5. septima conditio. Denique, ut antiquiores referam, Mercutius Trismegistus in Epimandro cap. 1. Auicenna 8. metaph. cap. 4. atque, ut testatur Picus Mirandulanus de ente & vno, veteres omnes peripathetici. Optimo autem fundamento moti sunt præfati auctores, alique, quos esset referre molestum: siquidem decuit assignari seriem aliquam prædicatorum, quæ imperfectionem aliquam concerneret, quæque creaturarum propria esset, & quorum nullum de creatore diceretur, ut constaret inde, quam difficile à nobis assequibilis esset, quamque in diuerso ordine à creaturis, iisque superior: ea autem prædicata communia, & notissima eo ipso per antonomasiam prædicata, seu prædicamenta dici non incongruè potuere, quòd reliqua prædicata de creaturis enuntiabilia vniuersalitate excellerent. Cæterum auctores commemorati in eo mihi displicent, quòd aliam prædicamenti acceptionem, & fortasse magis propriam à nobis nuper explicatam inficiuntur.

Operæpretium autem erit, prædicamenti physice sumpti conditiones, sin minus explicare, at indicare saltem, atque in transcurso delibare. Octo ergo à philosophis enumerantur; tres ex parte vocis significantis, & quinque ex parte rei significantæ: prædicamenta enim non sunt res præcisè, sed prout per voces, & conceptus significantur, ut Augustinus de categoriis cap. 3. rectè animaduertit. Idcirco autem prædicamentum physice sumptum conditiones eas sibi vendicat, non verò metaphysicum, quia hoc velut magis abstractum, quàm illud (metaphysica enim abstractio aliàs etiam dici solet omnium maxima) tot legibus, & conditionibus adstringi neutiquam sultinet. Prima ergo conditio est, ut vox sit vna, non solum sono, quod parum refert, verum etiam significatione, defectu cuius conditionis æquiuocum omne, quale est canis, verbi gratia, in huiusmodi prædicamento non est. Secunda conditio est, ut vox sit simplex, defectu cuius conditionis animal rationale, alique id genus à prædicamento physico sunt expungenda.

Tertia est, ut vox accommodatum, congruumque significandi

significandi modum sibi vendicer, id est, ut accidentia in abstracto, & substantiæ in concreto nominentur; qua ratione iustitia, & non iustus est in prædicamento, quo de loquimur; contra verò homo, non humanitas in eo esse censetur. Circa tertiam hanc conditionem, & ex parte vocis postremam animaduertere est diuersas esse auctorum sententias. Cardinalis enim Toletus in postprædicamentis quæst. 2. Niphus lib. 5. metaphys. quæst. 3. & quæst. 7. atque quidam alij censent, sola accidentium concreta collocari in prædicamento quomodolibet sumpto, & in eo, nec physice, nec metaphysice (haud enim hanc distinctionem agnoscunt) vsurpato abstracta accidentium habere locum: Contra verò sola eorum abstracta poni in prædicamento absolute, & nullatenus concreta tradunt Auicenna lib. 3. metaph. cap. 3. Venetus in antepædicamentis cap. 4. Villalpandus cap. de genere quæstione 4. B. Thomas opusculo 42. cap. 19. & de ente & essentia cap. 7. Sotus cap. de quantitate quæst. 1. Iauellus 5. metaphys. quæst. 16. alique Thomistæ, necnon Scotus quæst. 5. vniuersalium & quæst. 11. prædicamentorum, eiusque communiter affecta. Cæterum verius est, quod statuimus; prædicamentum distinguendum esse in physicum, & metaphysicum, in eoque priori modo sumpto collocari duntaxat accidentia in abstracto, at verò in eo posteriori modo accepto ea reperiri, nulla moderatione adhibita, & siue sint in abstracto siue etiam in concreto.

12 Quarta conditio, & prima ex parte rei significata est, ut quod ponitur in prædicamento istiusmodi, sit ens, id enim, quod non ens est, ab eo exulat, ut docet Augustinus de Trinitate, lib. 5. cap. 7. *Cum dicimus, homo est, substantiam designamus: qui ergo dicit non homo est, non aliud genus prædicamenti enuntiat, sed tantum illud negat.* Quinta conditio est, ut sit ens, non vtrunque, sed reale, qua ratione hircoceruus hypocentaurus, chimæra, & alia figmenta excludi solent à prædicamento. Sexta conditio est, ut sit ens per se, & non per accidens; quo pacto domus, respublica, & alia eiusmodi dicuntur esse extra prædicamentum. Septima conditio est, ut sit ens finitum, qua de causa Deus in omni genere perfectionis infinitus nullo genere, seu prædicamento finiri potest. Octaua, & vltima conditio est, ut sit ens completum physice: vnde excludit materiam, & formam, secus verò animal, aut viuens. Hæ autem conditiones his versiculis circumferri solent.

Vox una, & simplex, rebus concinna locandis

Entia, per se se, finita, realia, tota.

Enim vero, ut dictum est, hæ conditiones fermè omnes sunt prædicamenti physice sumpti: namque si metaphysice accipiatur, & altius verticem attollat, eas respiciet, & infra se respiciet, despicietque. Siquidem hæ prædicationes sunt veræ: canis est substantia; animal rationale est viuens, corpus, adeoque substantia; humanitas est substantia, & non accidens, album est accidens, & vera qualitas eius, de quo enuntiat, exercitus est substantia, prout hæc abstrahitur à per se, & per aggregationem, siue est collectio plurium substantiarum, aut certè est relatio quadam earum ad finem quendam, Deus est substantia, est relatio, actio, vbi, & quando, materia, & substantia, anima rationalis est iridem substantia. Quæ cum ita sint, octo supradictæ conditiones, demptæ quarta, & quinta, haud requiruntur, ut aliquid sit in prædicamento, substantiæ, relationis, qualitatis, actionis, durationis, vbiationis aliove vilo: sunt autem requisitæ, ut sint in eo, siue sub eo physice sumptæ: non ergo, ut sub illo metaphysice vsurpato

cohibeantur. Idcirco autem exempta est quarta, & quinta conditio, quoniam prædicamentum quocunque modo sumptum perinde est, atque supremum genus, genus autem in carentiis, ac non entibus, & figmentis nullum habet locum, ut demonstratum est in Dialect. lib. 9. tract. 1. cap. 8.

CAPVT II.

Repelluntur obiectiones quadam aduersus doctrinam præcedentem.

13 **C**apite superiori quatuor potissima asseruimus, quæ ab aliis, aliisque diuersarum sectarum philosophis reici solent. Prima assertio fuit, prædicamentum ita sumi posse, ut in eo Deus constituatur. Secunda assertio; ita etiam illud sumi posse, ut ab eo Deus excludatur. Tertia assertio, tum abstracta, tum etiam concreta accidentium in prædicamento quodammodo collocari. Quarta, & postrema assertio fuit, concreta accidentium à prædicamento quodam eius arctiori sensu prorsus ablegari, & abstracta solum admitti.

14 Contra primam ergo obiectionem obiici consuevit. Si Deus esset in genere, siue prædicamento, haberet partes, quibus componeretur, genus videlicet, & differentiam eius correlatiuam: & rursus in eo locum haberent actus, & potentia, cum genus sit in potentia ad plures differentias, & differentia, qualiscunque sit, quasi actus, & determinatio generis. Cæterum facile dici potest, nullius esse incommodi, quod Deus compositionem, ac potentialitatem secundum quid, ac solius rationis ratiocinata admittat, vti non est absurdum eius vnitatem, ac summam indiuisiōnem, nihilominus in plures formalitates ratione nostra distingui: eiusmodi autem compositionem, ac potentialitatem duntaxat, & non aliam realem, ac magis propriam sequi ex eo, quod Deus sit in genere, & prædicamento.

15 Obiici secundò solet: si Deus foret in prædicamento, eius esse, & essentia realiter distinguerentur, consequens est absurdum: ergo, & illud vnde sequitur. Verum absque vilo fundamento hæc exigitur ad prædicamentum conditio: tum quia nullibi, & ne in creatis quidem, esse, & essentia simpliciter & actu talis sunt realiter distinctæ: tum etiam, quia, tamen si alicubi ea conditio subsistat, locumque habeat, nescio tamen, cur vbi desit, propterea prædicamentum ut desit efficiat. Tertio argui solet: Deus est infinitus: ergo prædicamento aliquo claudi, aut finiri non poterit. Cæterum claudi, siue finiri prædicamento, aliquave ratione communi, siue generica per intellectum abstracta, duntaxat est finiri secundum quid, & ratione nostra, quod infinitati Dei, quid detrahare, aut ad eam adicere, quid eius oppositum potest? Quarto argui solet: ad prædicamentum oportet, ut sit conceptus vniocè communis: at Deo, & creaturis nullus conceptus vniocè communis esse potest: nullum ergo prædicamentum hæc illumque complecti poterit. Sed minor est falsa, ut patebit in loco, & maior difficilius probari potest, quam negari.

16 Quintò opponi consuevit. Plus differunt Deus, & Angelus, quam quantitas, & qualitas: sed hæc non spectant ad idem prædicamentum, sed duplex constituunt: fieri ergo nequit, ut Deus, & Angelus ad idem prædicamentum substantiæ attineant. In primis argumentum manifestè retorquetur plus dissident gratia habitualis, & caliditas, quam actio, & passio, cum hæ interdum sola ratione distinguantur, illarum verò altera

altera sit non solum realiter distincta ab altera, verum etiam in diverso ordine, vnaque naturalis, & alia supernaturalis: sed gratia habitualis, & caliditas ad idem predicamentum qualitatibus pertinent, cum tamen actio, & passio diversa predicamenta constituent. Deinde absolute respondeo; sicuti Deus, & Angelus sunt in eodem predicamento substantiae, ita etiam quantitas, & qualitas ad idem predicamentum accidentis, vel si maius, forma, prout à substantiali, & accidentali abstrahentis, attingere possent, si Aristoteli libuisset: & sicuti quantitas, & qualitas diversa predicamenta efficiunt, ita similiter Deus, & Angelus duo predicamenta, nempe spiritum completum creatum, & spiritum completum, & increatum possent conflare, si philosophis hac predicamentorum divisio pro eo, ac potuit placeret: atque hoc solum convincit maior illa diversitas Dei, & Angeli, quam quantitatis, & qualitatibus in argumento opposita. Verum de facto, ut aiunt, ea predicamentorum distributio Peripateticis non arruit, ut constabit inferius.

17 Sexto opponi solet: quidquid collocatur in predicamento, aut est genus, aut species, aut individuum. At Deus non est genus, nec species, ut certo certius: non etiam individuum: hoc siquidem prout tale convenit cum aliis in ratione specifica, siue est cum aliis eiusdem speciei: huiusmodi autem convenientia Deo repugnat. At in primis falsò assumitur, Deum non esse individuum, cum sit indivisus in se, & divisus à quolibet alio: cumque de vno solo predicetur. At hoc: esse individuum subiectibile non sit, propterea quòd speciei non subiciatur; unde colligitur, eiusmodi individuum solum in predicamento collocari: aut cur in predicamento collocari non potest id genus individuum, quod de serie predicamentali rationem aliquam duntaxat genericam de se predicari exposcat, secus verò alias inferiores, & específicas, quae nequeunt ei convenire.

18 Septimo obiicitur: si Deus in predicamento esse posset, in pluribus simul non esse non posset, videlicet substantiae, relationis, actionis, durationis, ubi actionis, &c. cum horum predicamentorum rationes vendiceret: at idem nequit esse simul in pluribus predicamentis. Imbecillis ratio, ac minorem minime probans, quae tamen probationis indiga: cur enim idem sub diversa ratione pertinere nequeat ad diversa predicamenta, haud secus atque idem sub diversa ratione & respectu diversorum ad diversa predicabilia attinet, ut visere est in albo, quod comparatione parietis, accidens, & huius & illius albi reduplicatiue ut talis predicatum essentiale est generis, aut speciei.

19 Tandem obiicitur: Deus si cui predicamento subesset, praesertim substantiae: at sub hac esse nequit; nequaquam enim est propriè & rigorosè substantia, ut tradit Dionysius cap. 4. de divinis nominibus. *A substantia Deus segregatur, & est supersubstantialis.* Et Boëtius lib. de Trinitate circa medium: *nam substantia in illo non est verè substantia, sed ultra substantiam: & paulò infra; nam cum dicimus Deum, substantiam quidem significare videtur, sed eam, quae sit ultra substantias.* Dionysio & Boëtio concinunt alij Patres, quos, quia solet eruditione expendit Vasquez 1. parte disputatione 22. cap. 6. Deus ergo non est in predicamento substantiae, haud secus, ac homo, verbi gratia, in eo nequaquam esset, si verè, & propriè non foret substantia. Ceterum haec auctoritates, necnon, quae adducuntur reliqua, negotium non facessunt. Patres enim tum docent, Deum non esse substantiam, non de omni substantia loquuntur,

sed de ea, quae substat accidentibus, & quae est finita, & imperfecta. Pari ratione, cum Deum non esse ens, sed supra omne esse tradunt, non de ente quocunque, sed de factibili, & creato sermonem instituunt: at nos Deum in predicamento substantiae, prout hac latissime funditur, & cum ente per se recurrit perspicuè collocamus.

20 Contra secundam assertionem nostram plura opponi solent, quae tamen primam assertionem propugnant, non verò secundam oppugnant, quaeque Deum esse in predicamento propriè sumpto conuincant, secus verò, quae conuincant, aut possint, predicamentum ita sumi non posse, ut ab eo Deus excludatur. Id constabit expendenti argumenta ad initium cap. praecedentis à nobis proposita, & ratione, atque auctoritate multiplici nitentia: cuncta namque eò solum tendunt, ut Deus sit absolute, in predicamento, veluti iam dictum: hoc autem nihil impedit, quominus alius sit predicamenti sensus Deum reiciens.

21 Obiici etiam potest aduersus eandem assertionem; gratis à nobis confictam esse diuisionem illam predicamenti in physicum, & metaphysicum, ut eo colore defendi possit, Deum haud esse in predicamento, contra quam Augustinus, Damascenus, Boëtius, & alij Patres, & ante ipsos philosophorum princeps Aristoteles, eiusque discipuli censuerunt, ut ex eorum adductis testimoniis luce magis claret. Verum enim vero, si qui ex Thomistis, qui inter aduersarios primas tenent, ita arguant, meminerint vicem eis reddi facile posse: cur enim non sit ex aequo conficta, atque in quarundam difficultatum latebram quaesita distinctio predicamenti in logicum, & metaphysicum, quae tamen inter ipsos ex Caetano opusculo de ente & essentia cap. 7. satis celebris est, atque recepta? Deinde eius diuisionis sufficiens, nisi fallor, ratio cap. praecedenti est à nobis tradita. Denique potest exemplis quibusdam declarari: namque ens, ut ostendimus lib. 5. tract. 2. vno intellectu Deum & creaturas cohibet, alio verò Deum solum: substantia quoque vno sensu solum creatam complectitur, prout nimirum perinde est, atque subiectum accidentium, alio verò increatam etiam, ut constabit ubi proxime supra; ergo poterit ita predicamentum accipi, ut creaturas admittat, & creatorem excludat, necnon ita, ut non minus hunc, quam illas amplectatur.

22 Contra tertiam assertionem arguunt eius aduersarij: magis perfecta sunt abstracta substantiarum, quam accidentium: at illa non sunt in predicamento: ergo nec haec. Arguunt secundo iidem: haec praedicatio, *album est coloratum*, est generis de specie, talesque sunt aliae similes: concreta ergo accidentium sunt sub genere proximo: quidni ergo sub supremo siue predicamento. Neutra tamen obiectio est momenti alicuius. Ad primam concessa maiori neganda est minor: abstracta namque substantiarum sunt in predicamento metaphysico: quid est ergo, quapropter abstracta accidentium non sint in predicamento metaphysico, aut etiam physico, quamuis sumantur cum exclusionem concretorum? Rursus: non esse in predicamento haud est argumentum imperfectionis, nec perfectionis esse in eo, veluti patet in Deo, quem predicamentum quodam sensu excludit, quodam includit: quod ergo abstracta substantiarum magis imperfecta sint quam accidentium, non arguit à fortiori, ut aiunt, haec abigenda esse à predicamento more illorum. Ad secundam similiter dicendum est, ea tantum conuinci concreta accidentium esse in predicamento, non tamen in illo, tum metaphysicè, tum etiam physicè magisque strictè

strictè sumpto: nec etiam ita, ut abstracta accidentium, ab eo sint omnimodis excludenda, cum etiam hæc prædicatio sit generis de specie, *albedo est color.*

- 23 Contra quartam assertionem opponunt, qui ei refragantur Aristotelem lib. 3. topic. cap. 1. loco tertio, & quarto ubi tradit *institiam esse in genere non institum.* Deinde opponunt; concretum accidentale includere subiectum, quod est substantia, & formam, quæ qualitas, quantitas, aut aliud accidens; adeoque completi res. diuersorum prædicamentorum: qui ergo fieri potest, ut ad vnum aliquod pertineant. Sed ex Aristotele tantum colligitur, abstracta accidentium esse in prædicamento, non verò nullum eius esse sensum iuxta quem eorum concreta etiam admittat; aut, quod ferè instar est, abstracta illa sola esse in prædicamento physico, secus verò in metaphysico. Ratio auctoritati Aristotelicæ subiuncta, haud magis vrget: tum, quia concretum accidentale non semper cohibet intrinsecè subiectum, sed multoties solam formam & eius unionem accidentalem, si vera est non paucorum sententia. Præterea etiam si includat tam formam, quam subiectum substantiale, idque non extrinsecè, & connotatiuè tantum, quid inde; sanè totum vtrinque resultans sequetur debiliorem partem, eritque censendum accidens absolute & non substantia, adeoque ad vnum aliquod prædicamentum nouem accidentium poterit spectare. Tandem si nequit pertinere ad vnum aliquod prædicamentum, sit possessio peculiumque duorum: non enim magis absolum est, plura esse in eodem prædicamento, quod fatentur omnes, quam vnum esse in duobus, ut superius perstrictum, & haud ita post liquebit.

CAPVT III.

Quotuplex sit Prædicamentum.

- 24 Prædicamentum iuxta Aristotelem omnesque Peripateticos, necnon Clementem Alexandrinum lib. 8. Stromatum, Boëtium, & Claudianum cap. 1. citatos, Augustinumque, & Damascenum in Dialectica, & etiam Isidorum lib. 2. originum cap. de categoriis aliosque Patres est decuplex: videlicet substantia, quantitas, qualitas, relatio, actio, passio, ubi, quando, situs, habitus. Eandem diuisionem recentiores omnes amplectuntur, præsertim verò Ioannes de S. Thoma 2. part. Logicæ quæstione 14. art. 5. ubi de ea sic ait: *Celebris valde & antiqua est diuisio hæc in decem prædicamenta, & tot seculorum auctoritate recepta, ut de illa dubitare nefas sit.* Araujo tom. 1. metaph. lib. 5. quæst. 1. cursus Thomisticus q. 7. de ente prædicam. art. 5. Auerſa quæst. 16. Logicæ sectione 3. §. dico tertio, Murcia, Serna, & complures alij externi. Item ex nostris Cardinal. Toletus in Logica cap. 4. ante prædicamentorum, Conimbricenses in Logica cap. 4. de prædicament. quæst. 2. art. 3. Fonseca 5. metaphys. cap. 7. quæst. 2. sectione 3. Ruuius in Logica lib. de prædicamentis cap. 4. quæstione 5. Suarez disp. 39. metaph. sect. 2. & Balthasar Tellez disp. 5. 2. metaph. sect. 2.

- 25 Porro autem eiusmodi diuisio entis in decem prædicamenta ab Aristotele tradita, neutiquam est exacta ad leges bonæ diuisionis. Primò, quia non est immediata, siquidem ens in substantiam, & accidens immediatius dissecaretur, quam in quantitatem, & qualitatem, ac reliquas accidentis species. Secundò, quoniam habet plura membra diuidentia, quorum

tamen paucitas ad legitimam diuisionem apprime necessaria est. Tertio in eo peccat eiusmodi diuisio, quòd accidenti nouem prædicamenta assignet, substantiæ verò, quæ perfectior est, vnum duntaxat: cur, sicut quantitatem, qualitatem, relationem, vocationem, & ceteras accidentis species prædicamenta nuncupant superioris diuisionis fautores, substantiam etiam corpoream, & incorpoream, animatam, & inanimam, sensitiuam, & insensibilem prædicamenta esse non volunt?

26 Quarto in eo peccat ea diuisio, quod, cum membra diuidentia ratione tantum distincta complectatur interdum, ut clarebit inferius, prædicamenta tamen non plura, quam decem sint iuxta illam: cur sicut motus, quatenus per eum agens producit, speciale prædicamentum actionis constituit, quatenus verò per eum effectus producit, aliud prædicamentum, videlicet passionis; cur inquam pari ratione ubi, quatenus per illud corpus occupat locum, non producat vnum prædicamentum, & quatenus locus à corpore occupatur, aliud? eodemque ex titulo situs respectu situantis, ut sic dicam, & situati, & quando respectu temporantis, & temporati, & habitus contemplatione induentis, & induti; singula inquam horum duo prædicamenta constituerent. Quintò in eo deficit ea partitio, quòd, cum causalitatem causæ materialis, nempe passionem, velut speciale prædicamentum, à reliquis distinguat, alias tamen causalitates in idem prædicamentum confundat: cur, sicuti causalitas causæ materialis, siue passio speciale prædicamentum est, ac velut tale exprimitur; causalitas etiam causæ formalis, aut finalis, aut efficientis non sunt specialia prædicamenta, neque earum sit expressa mentio?

27 Sextò in eo deficit illa partitio, quoniam esse vestitum facit speciale prædicamentum habitus, & non esse vxoratum, non esse Regem, non esse amatum, &c. Quòd si hæc denominationes specialia prædicamenta non sunt, eo quòd omnes pertineant ad prædicamentum relationis tertij generis, videlicet mensurabilis ad mensuram extrinsecam, aut certè secundi generis, nimirum causæ ad effectum, vel è contrario; eadem profectò ratione esse indutum ad prædicamentum solius relationis pertinere poterit, cum indutum à veste extrinsecè denominetur, sicut amatum ab amore, & tam sub dominio eius sit, quam vxor sub dominio, & quasi causalitate mariti. Cæterum euasiones hæc friuolæ sunt, & indignæ, quæ referantur, nedum refellantur.

28 Propterea tamen dampnandus non est Aristoteles, cum alleclis, quippe qui ens in decem prædicamenta rudi, pinguique minerua dissecare voluit, quia numerus denarius omnium numerorum simplicium maximus, & supremus ad ens, latissime fufum quodammodo explicandum accommodatior erat. Quod eò mihi videtur magis verisimile, quòd Architas Tarentinus, Pythagoreus, & more eius sectæ numerorum amantissimus, eius diuisionis primus auctor fuerit, ut tradit Mirandula lib. 4. de examine veritatis. Adice ex Ochamo 1. p. Logicæ cap. 24. & quodlib. 5. quæst. 22. Aristotelem voluisse tantum explanare decem loquendi modos, quibus decem interrogationibus vltatissimis responderi consuevit. Aut enim quaeritur de Petro, v.g. quid est, & dici solet esse substantiam, siue essentiam suam, id est hominem, siue animal rationale; aut quanta est res, aut qualis, aut quòd referatur, aut quid agat, quidve patiarur, aut ubi sit, aut quando sit, aut quomodo, quoque situ sit, aut quam induta sit, atque per reliqua nouem prædicamenta exactè responderetur.

Circa

Circa eandem diuisionem dubitari quoque solet, an eius membra diuideria sint realiter distincta, sic, ut nulla res simul esse queat in diuersis predicamentis, an potius aliqua distinguantur tantum ratione ratiocinata, eademque res, quod consequens est, aliquando ad multa eorum se extendat? Cuncta illa debere realiter distingui, nihilque ad duo, vel plura pertinere posse tuerentur Nymphus 4. metaphys. quaestione quarta, & libro quinto, quaestione duodecima Gandauensis 3. physicorum q. 5. ad sextum, Venetus libro tertio, metaphys. cap. 3. 1. Fonseca libro quinto metaphys. capite 7. quaestione tertia, sectione prima. Aquarius dilucidatione octaua, Araujo 5. metaphys. quaestione prima, articulo quarto, Flandria 5. metaph. q. 7. Bañez 1. part. quaestione 28. articulo 2. Ioannes de S. Thoma citata quaestione 14. Log. art. 5. ad finem, Caietanus 1. p. q. 28. art. 1. & complures alij Thomistae. Contra verò predicamenta aliqua sola ratione ratiocinata distingui, eandemque consequenter rem in pluribus esse posse, malunt B. Th. 5. metaph. lect. 9. & 11. metaph. lect. etiam nona. Capreolus in 1. dist. 8. q. 2. ad decimum octauum, & decimum nonum, Sorus q. 1. de quantitate, Soncinas, Iauellus, & quidam alij sectatores Angelici praecceptoris: quibus adde Henricum in summa art. 32. q. 5. Auerroem 5. met. tex. 14. Alexandrum de Ales ibidem, Toletum de predicam. in communi q. 3. Suarez in metaph. disp. 39. sect. 2. n. 21. Vasquez 1. p. disp. 22. n. 11. Rubium in predicam. cap. 4. q. 3. n. 53. necnon re. p. Hurtadum disp. 9. metaph. sect. 2. & Arriagam disp. 3. 1. met. sect. 1. quatenus ambo docent actionem, & passionem, aliasque plures denominationes in diuersis predicamentis constitui solitas, nequaquam distinctionem realem admittere, quibus accedit nouissime Balthasar Tellez superius laudata disputatione 52. metaph. sect. 4. num. 8.

29 Posteriorem hanc sententiam, reiecta priori, velut magis probabilem sequor, eamque suadeo hunc in modum. Relatio similitudinis duorum hominum, quatenus talium, est in predicamento ad aliquid, necnon in predicamento substantiae, quandoquidem eius fundamentum & terminus, à quibus est realiter indistincta, videlicet duo homines, numerandi sunt in substantiis. Rursus actio, per quam causa producit effectum, & passio, per quam effectus denominatur productus à causa, nequaquam distinguuntur realiter, ut docet Aristoteles lib. 3. physicorum textu 19. utque nos ostendimus in Physic. lib. 5. tract. 3. cum tamen ambae duo predicamenta censeantur. Praeterea, ut argumentor ad homines, plures aduersariorum sunt qui durationem ab existentia, & substantia rei durantis minimè distinguunt. Vtcrius supra visum est, Deum, quantumuis vnum & immultiplicabilem, nihilominus esse simul substantiam, relationem, actionem, vocationem, hanc aeternam, illamque immensam, eumque proinde esse in diuersis predicamentis. Denique probabile est, relationem predicamentalem esse permixtam ceteris predicamentis, eaque transcendere habitudinemque actionis, verbi gratia, ad terminum, aut causam passionis ad subiectum, substantiae ad accedens, vocationis ad locum, & durationis ad tempus, esse predicamentalem, & in illo genere, quod dici solet ad aliquid.

30 Eandem sententiam probo auctoritate Damasceni cap. 33. Dialect. ubi sic habet; Oportet autem cognoscere, quod Aristoteles magnum, & paruum, multum, & paucum, maius, & minus, & paucius, & plus, & duplum, & dimidium, & talia sub ea, quae ad aliquid, ponit. Dicimus igitur posse eandem rem

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

secundum aliam, & aliam intentionem sub aliud predicamentum reduci; ut numerum, & mensuram manifestantia, quae praedicta sunt, sub quantum reducuntur, ut habitudinem autem habentia ad inuicem, & ut ad inuicem dicta, sub ea quae ad aliquid: magnum enim ad paruum dicitur, magnum, & duplum ad dimidium: similiter, & reliqua. Corpus autem secundum quod naturale est, sub substantiam reducitur: Secundum quod autem mathematicum, id est mensuratum, sub quantum.

Oportet autem (inquit idem ibidem) scire, quod & ipsa substantia ut genus, & habitudinem habens ad alterum sub ea, quae ad aliquid reducitur. Et paulò infra; Oportet autem ea, quae ad aliquid dicuntur prius sub aliud predicamentum reducere, ut secundum seipsa considerata: tum, ut habitudinem habentia ad aliud considerare in predicamento relationis.

CAPVT IV.

Difficultatibus aduersus doctrinam superiorem fit satis.

32 Aduersus id, quod primo loco diximus, entis diuisionem in decem predicamenta haud esse propriam, & exactam magna contentione insurgunt aliqui: Aristotelem, ac B. Thomam neglectos clamant, vniuersam philosophiam non solum euerti, verumetiam peruertere vociferantur. Meminerint tamen, non de numero decem praecceptorum, sed de numero decem predicamentorum controuersiam esse, eamque talem, quae absque magno dispendio tota posset à scholis ablegari. Opponi ergo solet primo: Decem communiter de quauis re interrogari, & responderi possunt, nimirum, quid sit, quanta sit, qualis sit, &c. igitur iuxta numerum harum interrogationum, & responsionum poterit ens in decem predicamenta exactè, & perfectè diuidi. Ceterum hæc difficultas superius est diluta: de quauis enim re, non solum decem, verumetiam sexcenta, aut si maius sex millia, ac plura interrogari, & responderi possunt: an ergo totidem erunt predicamenta? An non de quauis substantia quaeri potest, num sit corporea, vel corporis expert, an sensitiua, vel insensibilis, &c. cur igitur plura predicamenta substantialia assignanda non sint? An non de quauis re disquiri potest, non solum, quid agit, verumetiam propter quid agit, & ad cuius instar agit? cur igitur plura predicamenta actionis, videlicet actio causae efficientis, finalis, exemplaris, formalis, & materialis assignari nequeant? Quocirca numerus interrogationum, & responsionum attendi minimè debet ad hoc, ut ens in predicamenta exactè diuidatur, alias eiusmodi diuisio tam vaga, & incerta erit, quam in modo interrogandi, & respondendi vagari possumus.

33 Secundo opponi solet. Dupliciter aliquid de quauis re predicari consuevit, nimirum essentialiter, aut accidentaliter: si essentialiter, est substantia: si accidentaliter, aut accidentaliter intrinsecè, vel accidentaliter extrinsecè: si accidentaliter intrinsecè, vel inheret absolute, vel respectiue: si absolute, aut sequitur materiam, & est quantitas, aut forma, & est qualitas: si respectiue, est relatio. Quod si accidentaliter extrinsecè: vel accedit extrinsecus à potentia actiua, vel à passiuā, vel à neutra: si ab actiua, est actio: si à passiuā, passio: sin autem à neutra, vel accedit, seu conuenit

extrinsecè, per modum mensuræ quantitatis permanentis, aut successivæ: si per modum mensuræ quantitatis successivæ, est quando: si per modum mensuræ permanentis; vel est quantitatis permanentis absolute: & est ubi: vel quantitatis permanentis certo modo: & est situs: si nullo modo ex his se habeat, & tamen extrinsecus afficit; est habitus: tum sic: ergo iuxta hos modos prædicandi decem entis prædicamenta, non crassa, ut aiunt, minerua, sed exactè, & ad amussim censeri poterunt.

- 34 Verum hæc ratio tot difficultates, quor sunt prædicamenta, pluresve patitur. In primis falsò supponit, quod prædicatur essentialiter, esse substantiam, prout hæc ab accidenti distinctum prædicamentum est, cum esse disgregativum visus essentialiter de candore prædicetur, & tamen substantia non sit, aliàs candor ipse substantia foret. Rursus falsò supponit, quantitatem, & qualitatem sequi materiam, & formam, alteram hanc, & alteram illam: tum, quia qualitates Angelicæ nullam formam, & quantitates corporum simplicium, omniisque compositionis essentialis expertium nullam sequuntur materiam: in iis verò substantiis completis, quæ compositionem essentialem amant, & materia, ac forma constant, quantitas iuxta non paucos Thomistas rationi propositæ innixos recipitur in toto composito, qualitates verò non magis in forma, quàm in materia, potiusque in quantitate utriusque communi suscipiuntur: perperam ergo quantitas materiam, & qualitas formam sequi asseritur, aut certe res est magis explananda. Tum etiam, quia ubi quoque, & durare, & agere, & pari intrinsecè sequuntur materiam, necnon formam: malè igitur definitur quantitas per hoc, quòd materiam intrinsecè sequatur, & qualitas formam.

- 35 Deinde ea ratio falsò supponit, relatione intrinsecus accidere fundamento, cum potius relatio prædicamentalis, aut semper, aut multoties ei sit partim intrinseca, & partim extrinseca, ut patebit tr. 6. Præterea falsum est, sex ultima prædicamenta extrinsecè accidere, & enuntiari: siquidem actio est intrinseca agenti, aut certè passio, necnon terminus quoties in eo consistit: passio etiam, siue causalitas causæ materialis, cum posita sit in vnione materiæ, & formæ, utriusque est intrinseca prorsus, vbicatio etiam, & duratio formæ intrinseca sunt rei vbicatæ, & duranti, ut ostendimus in physica. lib. 7. situs etiam est omnino intrinsecus rei situatæ.

- 36 Vtteriùs mihi displicet ea ratio; quoniam si modi, quibus aliquid prædicari potest, spectentur, non solum decem præfatis modis, verum etiam pluribus, aut etiam paucioribus quidpiam prædicari sustinet: paucioribus quidem, ut si rem essentialiter, aut accidentaliter tantum prædicari asserat: pluribus quidem, ut si, quod essentialiter prædicatur, vel in quid complete, vel in quid incomplete prædicari adstruas, & quod accidentaliter hoc, vel necessariò, ac tanquam proprium quarto modo, vel contingentem ac sicut accidens commune. Cur ergo prædicamenta pauciora non sint, quàm decem: videlicet substantia, & accidens, vel plura, quàm decem, nimirum præter decadem vulgarem, vltteriùs substantia completa, & substantia incompleta, necnon accidens intrinsecum contingens, & accidens necessarium.

- 37 Multa alia congerit Balthasar Tellez cit. disp. 1. met. sect. 3. ut defendat diuisionem illam decuplicem entis: cuncta tamen ex dictis facile possunt refelli, quatenus nostræ sententiæ repugnant, quam Huradus, & Arriaga locis cap. præcedenti laudatis, nostrique recentiores communiter propugnant. Vnde

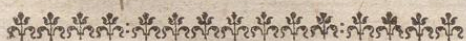
decupla illa diuisio prædicamentorum lydio lapide examinanda non est, ut sustineri possit: & qua ratione dena prædicamenta sunt in vñ, posset cum Platone in Sophista, & Parmenide vñum rerum omnium prædicamentum, videlicet ens constitui: aut cum Xenocrate, & Andronico, quos refert Simplicius in commento prædicamentorum, duo tantum, scilicet substantia, & accidens, vel si maius ens à se, & ens ab alio: aut cum Valla tria prædicamenta, non tamen qualia ipse ineptè assignauit, nempe substantia, qualitas, & actio; nec qualia eandem sententiam sequens assignauit noster Sanctacrucianus, nimirum substantia, quantitas, & qualitas, sed ens reale ens rationis, seu fictitium, atque carentia, si quod plures existimant, & non omnino improbabiler figmenta & negationes esse possunt genera, & species: aut cum Stoicis quatuor prædicamenta, non tamen qualia ipsi curte nimis assignarunt, scilicet, substantia, qualitas, modus rei, & relatio, siue modus rei in se, & modus eius ad aliud; sed substantia, & accidens, ens à se & ens ab alio: aut cum Plotino *Æneadè* sexta lib. 2. quinque prædicamenta, non tamen, quæ ipse assignat, sed hæc: ens reale, ens rationis, carentia, substantia, & accidens: aut demum cum aliis, quos Conimbricenses 1. p. Log. q. 2. art. 3. supressis nominibus referunt, nouem prædicamenta, quippe ens reale, ens rationis, carentia, ens per se, ens per accidens, siue aggregationem, ens à se, ens ab alio, substantia, & accidens. Quòd si in hac postrema, ac superiori sententia moderatio nuper adhibita non admittatur, speciesque, & genera, adeoque prædicamenta in ente rationis, & carentia nullum habeant locum, ei substitui potest Deus, & creatura ad complendum numerum, vel quinarium, vel nouenarium prædicamentorum. De quibus, earumque diuisione multifariam, multisque aliis modis philosophari quiuisset potest: tota enim res est arbitraria.

Aduersus id, quod secundo loco statuimus, prædicamèta tantum ratione distingui posse, nec absurdum esse, quod idem aliquando sit in pluribus, opponunt aduersarij superius memorati. Prædicamèta dici solent genera primò diuersa; eorum ergo diuersitas est maxima, & realis, ac nunquam solius rationis. Deinde idem nequit esse in diuersis speciebus: quoniam fieri potest, ut suppositum aliquod vnà sit homo, & equus: nequit ergo à fortiori idem esse simul in diuersis generibus, seu prædicamentis: maior enim est distantia generum, quàm specierum: quare, si hæc non possunt eandem rem complecti, nec sola ratione distinguui inuicem, multò minus id existimandum erit de generibus, iisque supremis. Tertio omne accidens, quatenus tale, inhæret, acciditque propriè alicui substantiæ, ut ex ipso vocum etymo claret: at nihil sibi ipsi potest propriè accidere, aut inhære, proinde accidens omne realiter distinguitur à substantia, atque adeo nouem postèriora prædicamenta, quæ sunt accidentium, ita distinguuntur à primo, & potissimo, nimirum substantia, fierique nequibit, ut aliquid simul in hac, & illorum vñlo constituatur.

Ad primum tamen respondeo, prædicamenta dici genera primò diuersa, primitate appellante, non supra diuersitatè, quasi hæc esse debeat suprema, & maxima, sed supra genera ipsa; ut sensus sit, hæc esse prima, & valde vniuersalia: aut cum P. Suarez disp. 3. metaph. sectione 2. num. 23. ea esse primò diuersa, in eo genere diuersitatis, aut distinctionis, quod participant: nam secundum illud non reducuntur ad vñum commune genus. Ad secundum respondeo, idem esse posse, & solere in duabus speciebus tantum ratione distinctis: qualitas

qualitas enim passibilis, & qualitas actiua, seu potentia, sunt iuxta Aristotelem, ac ceteros scholasticos species quædam qualitatis in communi: sed idem calor est in vtraque, prout nimirum est principium agendi in aliud passum, ac prout in suo recipitur, illudque formaliter immutat. Rursus similitudo hominis, & equi in ratione animalis, & eorum dissimilitudo in ratione hominis sunt species quædam relationis; ac idem complexum fundamenti, & termini, qui nimirum hominis, & equi est indistinctum realiter à duabus, & in vtraque consistens re vera, ut constabit inferius tract. 6. Quapropter idem etiam esse poterit in diuersis prædicamentis, seu generibus, quoties hæc contingit tantum ratione distingui, idque tam erit contingens, quam duas aliquando species esse sola ratione distinctas. Cæterum vti nequit idem esse in speciebus realiter distinctis, ut obiectum nobis exemplum hominis, & equi, ac manifesta ratio persuadet, ita similiter idem esse non potest in pluribus prædicamentis, si forte hæc reipsa, & ante operationem intellectus distinguantur inuicem, v.g. idem nequit esse actio, & qualitas per eam realiter producta, ac substantia, à qua verè, & realiter vtraque dimanat.

40 Ad postremum respondeo, nouem prædicamenta à substantia suo ordine deriuata haud esse necessario accidentia propriè talia, quæ physica dici solent, sed multoties esse posse impropria accidentia, ac Logica dici solita: quam obrem necesse non esse, ut substantiæ strictæ, ac rigorosa ratione inhæreant, accidenti, sicut ad realem ab ea distinctionem oportet. Sic diuinæ relationes, eiusque actiones omnes immanentes ab illius substantia sunt realiter indistinctæ. Sic etiam substantia creata, iuxta probabiliorē sententiam, est per seipsam quanta. Sic denique hominis, v.g. accidentia, & qualitates propriæ, siue passionēs dici solent risibiles & admirabiles, quæ tamen nullam ab eius substantia realem distinctionem, nullam non solius rationis admittunt. Responderi etiam potest, satis esse, ut nouem posteriora prædicamenta distinguantur realiter à substantia respectu cuius sunt propriè accidentia; secus verò ab illa, cui eorum aliqua propriè non accidentant. Quocirca relatio prædicamentalis, v.g. distinguetur realiter inadaquate à substantia fundamenti, cuius est proprium accidens, tamen si quadantenus extrinsecum; non tamen à substantia fundamenti & termini, quippe in qua realiter consistit, & cui non censetur propriè inhærere, aut accidere.



TRACTATUS II.

De prædicamento substantiæ.

CAPVT I.

In quo substantia ab accidenti differat?

1 OMNIVIS Thomistarum omnium sententia est, substantiam in eo ab accidenti differere, quod substantia nulli subiecto insit, siue inhæreat: contra verò accidens alicui subiecto inhæreat. Ita Capreolus in 1. dist. 42. q. 1. art. 3. ad 1. Caiet. lauellus, Iandunus, Herueus ac reliqui quibus ex nostris adhæsit P. Suar. disp. 3. §. mer. sect. 2. Cæterum hæc sententia iam olim displicuit Scoto, & affectis, Auerro, Cymaræ, aliisque non paucis: & quidem merito. Primum: quia relatio similitudinis, v.g. est verum accidens prædicamentale, ut ex diuisione accidentis in nouem prædicamenta con-

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

spicuum est: & tamen similitudo non inhæret alicui subiecto, sed est complexum, & aggregatum rerum similium, quæ multoties substantiæ sunt, & nulli inhærent. Secundò ad homines: quia creatio quantitatis v.g. est accidens, & non ipsa quantitas, aut volitio Dei: rursus eiusmodi actio creatiua non est in agere, sed in termino: quorum alterum, & alterū à vero quidem, non tamen à mente pluriū aduersariorū aberrat: ac creatio non est in termino inhætiue, sed solum adhiætiue: ergo de cōceptu accidentis non est inhærere. Minor peripicua est: quia si creatio quantitatis per seipsam essentialiter quantitati inhæreret, ab eaque tanquam à causa materiali depēderet; daretur mutua, ac reciproca prioritas, quā nimirum quantitas esset prior actione creatiua quam susciperet; & actio creatiua prior quantitate, quam efficeret. Tertio, quia inhærentia actualis nequit esse de cōceptu accidentis, ut ex mysterio Eucharistiæ constat: neque etiam inhærentia aptitudinalis de eius cōceptu esse potest: reuelat enim Deus, nullam formam actu inhærere: (Deo enim integrum esse efficere, ut nulla forma etiā modalis actu inhæreat, plerique aduersariorū censent: cur igitur id si efficiat Deus, reuelare etiā nequeat) at eiusmodi reuelatio, quæ proculdubio accidens est, nulli subiecto etiā diuinitus inhærere potest: aliās saltem ei subesse posset: inhærentia igitur aptitudinalis de cōceptu accidentis nō est.

Quartò: quia sicuti accidens aab cecidendo, siue inhærendo deriuatur: ita similiter substantia à substantando accidentibus: at de cōceptu essentiali omnis substantiæ non est substare accidentibus, ut in Deo cernere est: ergo nec de cōceptu essentiali accidentis accidere, siue inhærere; ut hæc duo coincidere largiamur: hac ratione lapsi à lædendo pede dicunt, quin tamen in hoc eius essentia cōsistat. Postremò formæ materiales substantiales accidentia non sunt; & tamen si propriè loquamur, inhærent materiæ, eique insunt: igitur cōceptus essentialis accidentis, & eius à substantia discrimen in inhærentia minimè cōsistunt. Antecedens suadetur: quia formæ materiales substantiales materiam intrinsecè efficiunt, & perficiunt: eaque intimitate, ut sine illa naturaliter esse, aut conservari nequeant: cur igitur ei non insint, atque inhæreant? Aut paulò aliter: formæ eiusmodi de potentia materiæ, nō minùs quàm accidentia educuntur: quidn igitur ei inesse, ac inhærere cēseant?

Respondet aliqui cum P. Suar. vbi suprà formas accidentales, non verò substantiales materiæ inhærere, tamen si ex ea ambq̃ educantur, quia illæ in diuerso ordine, hæc verò in eodem ordine materiā complent. Verum in primis, ideo quantitas, v.g. est accidens, quia materiæ inhæret deinde ideo potius quàm forma substantialis inhæret, quia materiam in diuerso ordine complet, & non substantia, sicut materiæ, sed accidens est: igitur inhærentia per accidens, & accidens per inhærentiam vitioso circulo explicatur. Rursus pari ratione dici posset, amorem supernaturalem, non verò amorem naturalem voluntati inhærere: quia hic in eodem ordine, ille verò in diuerso ordine eam complet. Respondent alij secundo: accidentia potius, quàm formas substantiales etiam corporeas inhærere; quia accidentia vniuntur suis subiectis per actionem eductiuam, quod tamen formæ non habent. Verum, præterquam quod omnis actio eductiua in agente resideat, & ex terminis vnitis extrinseca sit; ac proinde eorū vnio esse nequeat, ut in phys. lib. 5. et. 3. c. 3. latè edocuiimus; illud gratissimè, & absq̃ vllō fundamento assumit hæc responsio, aliquam actionē eductiuā esse vnionē sui termini, secus verò aliā quācunque: cum id habeat omnis actio eductiua, ut forma per eā educta, siue substantialis, siue accidentalis sit, materiæ intrinseca esse debeat: si quis diceret, aliquam actionem esse durationem sui termini,

1

2

minimè

minimè verò aliam, an non ab his Authoribus rifu, ac sibilo etiam exciperetur?

4 Tertiò tandem idem ipsi, quorum nuper mentio facta est, nostro argumento respondent, accidentia potius, quàm formas materiales inhaerere: quia accidentia, vt tribuant suos effectus formales, non solum vniri, verumetiam educi, & materialiter causari postulant: at formæ substantiales materiales, necnon subsistentia, quiuisque modus, vt tribuant suos effectus formales, educi non flagitant, & si supernaturaliter non educerentur, eos tamen tribuerent. Assumptum autem hac inductione suadere conantur: formæ materiales sunt in eodem ordine complendi substantialiter materiam cum animo rationali: ac animus rationalis tribuit suum effectum formalem materiæ, hominemque constituit, quin educatur: igitur formæ materiales, si miraculose non educerentur, vnitæ tamen suis subiectis iis suos effectus formales tribuerent. Deinde modus substantialis substantiæ ita comparatus est, vt sicut denominat naturam subsistentem; ita etiam subsistentia Verbi diuini eandem naturam subsistentem denominare possit: ac proinde ambæ subsistentiæ, creata videlicet, & increata eundem effectum formalem communem habent: at subsistentia increata humanitatem Christi denominat subsistentem, quin ab ea educatur: ergo similiter subsistentia creata à natura supernaturaliter noneducta eam tamen subsistentem denominaret. Hæc autem ratio non militat in accidentibus, cum nullum accidens nobis constet, quod suum effectum formalem absque educatione impertiat: aut à quo ad alia accidentia argumentari possumus.

5 Cæterum tota hæc ratiocinatio perplexa, atque dubiosa est: namque in primis, quantumvis anima rationalis, & forma equi, verbi gratia, sint in eodem ordine complendi substantialiter materiam, tamen vna sine materiâ naturaliter esse, & conseruari, non verò alia, potest: ergo quantumvis sint in eodem ordine, vna tamen, & non alia ad tribuendum suum effectum formalem educationem postulare poterit. Deinde sicut subsistentia creata, & increata conueniunt in eo, quod vtrique naturam creatam subsistentem denominet: ita pariter conueniunt gratia creata, & gratia increata in eo, quod naturam humanam, gratam, sanctamque depointent: at, non obstante hac posteriori conuenientia, gratia creata iuxta aduersarios, vt naturam humanam denominet gratam, sanctamque, postulat educi, vt pote accidens: cum tamen gratia increata, siue sanctitas substantialis Verbi non postulet educi ad hoc, vt naturam humanam Christi gratam, sanctamque efficiat: igitur non obstante priori illâ conuenientia subsistentia creata, vt naturam denominet subsistentem, postulare poterit educationem, esto eam subsistentia increata ad tribuendum suum effectum formalem minimè postulet. Præterea iuxta plerofque aduersarios, vnio candoris, v.g. cum pariete creari, & absque educatione produci potest: at vnio illa accidentaria nullo modoeducta suum effectum formalem tribueret, & candorem parieti, & parietem candori vnitum denominaret: ergo accidens ad tribuendum suum effectum formalem educi non postulat. Minor perspicua est, cum essentia vnionis sit denominare actum vnitum; eaque de causâ modus, & non res absoluta sit. Tandem à priori argumentor: implicat, formam vllam substantialem, aut accidentalem tribuere suum effectum formalem, quin vnatur; & quod consequens est, quin eius vnio producatur: at productio vnionis nihil aliud est, quàm actioeductiua formæ, quæ educitur, vt in Physica latè ostendimus: ergo à nulla forma substantiali, aut etiam accidentali effectus formalis tribui potest absque edu-

ctione, si solam animam rationalem excipias, cuius vnionem produci, ipsam educi non est. Ex his, quæ hæcenus differuimus, constat, vulgatum illud axioma, accidentis esse, est inesse, siue inhaerere (quod ab Aristotele 1. Physicor. cap. 4. textu 39. aliisque Philosophis nostræ fidei ignaris, ortum habuit) immeritò in scholas Catholicorum à nonnullis Catholicis inuectum esse.

CAPVT II.

Alie sententia referuntur, & refelluntur.

6 **P**ater Hurtado disp. 10. metaphys. sect. 2. definit substantiam, prout consistit in re: quam definitionem suadet, quia sola substantia completa, vt homo, equus, lapis, &c. vulgo, & absolute res appellatur: at quod est de constitutiuo substantia completa, substantia est, cum substantia non nisi ex solis substantiis componatur: igitur quod est de constitutiuo rei, substantia censenda est. Maior probatur: nam si quis amat equum frigidum, (& vt aiunt) otio congelatum: si postea eiusmodi equus cursu incalascit, non dicitur aliam rem habere, sed eandem, quam emit: igitur equus secundum se, eiusque substantia completa solummodo res dici consuevit, calidum verò & frigidum non res, sed accidentia rei. Deinde interroganti quid est hoc, siue quæ res sit hoc, quod decernitur, non rectè responderetur, est album, aut frigidum, paruum, aut magnum: sed responderi debet, est homo, vel equus, aliave substantia completa: quod si interrogatur, quale aut quantum sit aliquid, tunc equidem esse album, vel frigidum, magnum, vel paruum referri potest, ac debet: ergo, &c. Porro autem substantia, prout à completa, & incompleta abstrahit, iuxta hunc auctorem erit conceptus quidditatus rei: substantia enim completa sibi ipsi, quæ sola res est, quidditativa est: substantia etiam incompleta complete quidditativa est, cum eam essentialiter constituat.

7 Impugnatur tamen hæc sententia. Primò, quia non solas substantias completas, verumetiam accidentia res absolute dici solere, ex sacris, & profanis literis perspicue constat: cum enim Paulus ad Hebræos c. 11. fidem definit in hæc verba: *Est autem fides sperandarum substantiarum rerum*, proculdubio nomine rerum subaudiuntur dona gratiæ, & gloriæ: quæ quidem accidentia sunt. Rursus quod habetur apud Cicero- nem 3. de Oratore, *sine re nulla vis verbi est*, cui concinit Horatius in arte Poëtica.

Verbaque præuisam rem non inuita sequuntur.

Hæc, inquam, indicant rem esse quiddid per vocem significatur: cum tamen non solum substantia, verumetiam accidens vocibus significetur. Parco aliis id genus testimoniis, ne, cum necesse non est, copiam sectari videar. Impugnatur eadem sententia secundò: quia si equus ab aliquo emptus aliquantulum augeatur substantialiter per nutritionem, vel sine auctione nouas partes substantiales admittat, ac totidem per diminutionem amittat, certè non dicitur aliam rem ab ea, quam emit, habere: & tamen hinc minimè colligitur, partes illas denuo acquisitas substantiales non esse, sed potius accidentia: ergo ex eo, quod mutatis accidentibus interdum non dicatur mutari res, aut alia res esse, perperam colligunt aduersarij accidentis à substantia discrimen. Impugnatur ea sententia tertiò: quia rogatus aliquis quid emerit, siue quam rem pretio compararit, illico

illico respondere solet, emisse se statuam, pallium, gladium, arthropem, aliudve ens per accidens: perperam igitur philosophantur aduersarij, cum nomine rerum sola entia substantialia venire existimant. Quartò demum: quia oportuisset rationem aliquam reddi, cur sola substantia res vulgò appelleretur, ut eam solam ita appellati gratis supponamus.

8 Alij docent, substantiam esse primam radicem essendi, vel præcipuam radicem operandi, & hanc definitionem nulli substantiæ non conuenire, nullique accidenti conuenire censent: siquidē si de substantiis immaterialibus, ac simplicibus sermo sit, natura Angelica est non solum prima radix essendi, quaque nihil prius in Angelo habet esse, verum etiam præcipua radix operandi, quaque nihil in Angelo præstantius est; accidentia autem Angelica ordine naturæ, & ordine dignitatis eius substantia posteriora sunt. Deinde si de substantiis compositis sermo sit, materia prima est prima radix essendi, quaque nihil in composito prius habet esse: forma verò etsi non sit prima radix essendi, aut fortè etiam operandi, nec nisi post materiam sit, & operetur; cæterum est præcipua radix operandi, quaque nihil præstantius est in composito: accidentia verò compositis nihil horum habent. Hanc sententiam alij hoc modo, alij aliis multis proponunt: cum tamen omnes paruo interstitio differant, non est, cur sigillatim referantur, aut reiciantur.

9 In primis igitur displicet proposita sententia: quia substantiam in communi per eius species, ac partes subiectiuas definit: haud secus ac si quis animal definitur rationale, vel irrationale. Secundò, quia iuxta hanc sententiam vnio substantia non foret: siquidem non est prima radix essendi, cum materiam existentem ordine naturæ supponat: nec etiam est præcipua radix operandi, cum forma imperfectior sit. Quòd verò sit conditio sine qua forma non operaretur, parum refert: namque approximatō localis, calor, & alia accidentia rationem conditionis respectu formæ operaturæ sibi vendicant, quin tamen ad conditionem substantiæ assurgant. Tertio, quia eadem ratione substantia (quam aduersarij quid completum censent) non esset substantia, cum nec sit prima radix essendi, utpote naturæ superaddita, nec præcipua radix operandi, utpote formæ, aut certè tota natura imperfectior. Tandem, quia probabile est, materiam aliquam esse magis perfectam eā formā substantiali, quam suscipit: at in composito ex eiusmodi materiâ, & formâ, nec forma esset prima radix essendi, nec etiam præcipua radix operandi: siquidem posterius, quàm materia existeret, & perfectius quàm illa existeret, ac etiam operaretur, cum tamen substantia proculdubio futura esset.

10 Demum alij censent, substantiam in eo consistere, ac differre ab accidenti, quòd sit finis cæterorum, quæ in ente completo reperiuntur: quasi vero accidentia non essent finis *qui* substantiæ, sicut substantia est finis *cui* accidentium: aut quasi esse non esset propter operari: ac per consequens propter accidentia, per quæ res est operatur: haud aliter ac operationes, & accidentia sunt propter esse substantiale rei, eiusque perficiendæ gratia. Quòd si substantiam non per finem qualemcunque, sed per finem *cui* Auctores hi definiunt, velim, mihi respondeant: cur homo potius sit finis *cui* accidentium, & non è contrariò. Certè non alia ratione, nisi quia homo est persona illa, vel substantia completa, cui accidentia intenduntur: hæc verò sunt bona illa, quæ illi intenduntur: iam ergo substantia per finem *cui*, & finis *cui* per substantiam vitioso circulo explicatur, ac tota res inexplicata, & confusa remanet.

R.P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

CAPVT III.

Nostra sententia proponitur.

11 **A**Rbitror substantiam, prout ab accidenti distinctam, eam esse, quæ habet esse completum distinctum realiter ab omni collectione rerum, partiumve realiter distinctarum; aut id, quod eiusmodi esse constituit, siue componit. Probatur primò, quia ens per accidens dicitur illud, quod in collectione rerum realiter distinctum consistit, album, verbi gratia, in pariete, & candore, & congeries lapidum in lapidibus ipsis prope se positis, & cumularis: igitur ens per se, quod distinguitur contra ens per accidens, rectè dicitur id, quod in eiusmodi collectione formaliter non consistit: cum ergo substantia omnium consensu sit ens per se, rectè à nobis sicuti nuper definita est. Secundò, quia nulla est substantia, cui data definitio incongrua sit, & nullum accidens, cui congruat: ergo, &c. Prius quidem suadetur: quia quod ad substantias simplices, & incorporeas attinet, essentia Angelica, quæ sola in Angelo substantia est, fortitur esse completum ab omni aggregatione partium distinctum, eo quòd Angelus omnis compositionis essentialis, aut etiam integralis expers sit. Quòd verò ad substantias materiales, & compositas attinet, totum ipsum per se homo, v.g. aut equus habet sum esse completum realiter distinctum à collectione partium, ut in Physica lib. 2. tract. 9. cap. 1. ostensum est. Deinde materia, forma, & vnio eiusmodi totum essentialiter, & quidditatiuè constituunt: at præter materiam, formam, & vnionem, ac totum per se ex his resiliens, nulla substantia in ente materiali completo reperitur. Posterius verò suadetur: quia vel sermo est de accidenti in concreto de albo, v.g. & huiusmodi accidens, etsi habeat esse completum, tamen illud à collectione rerum realiter distinctarum minimè distinguitur: vel sermo est de accidenti in abstracto de albedine, v.g. & huiusmodi accidens non habet esse completum, nec constituit esse completum, de quo in d. finitione loquimur.

12 Tertio, quia substantia dici solet, ac debet id, quod subsistit: at iuxta nostram definitionem rectè intelligitur, substantiam esse omne, & solum id, quod subsistit, siue suppositatur: ergo, &c. Minor perspicua est, quia vel sermo est de ipso esse completo realiter distincto à quavis pluralitate: & huiusmodi esse, siue ex partibus resultet, siue partium expers sit, substantia, siue suppositum est, ut inferius exponemus: ac proinde non in alio, sed in se subsistit: vel sermo est de partibus, quibus eiusmodi esse completum coalescit, videlicet materia, & forma unitis: & hæc in toto, ac per totum subsistunt: at præter esse completum, & partes, ex quibus interdum resultat, nulla est substantia: ergo omne id, quod est substantia iuxta præfatam definitionem subsistit: quodcumque verò accidens est, & non substantia, nescio quatenus iuxta eam subsistere possit, cum nec sit esse completum, in quo suppositum, siue substantia collocatur, nec illud constituat. Maior verò facile suadetur ex Augustino 7. de Trinitate, cap. 4. ibi: *Sicut ab eo, quod est esse, appellatur essentia: ita ab eo, quod est subsistere, substantiam dicimus.* Et ex Isidoro lib. 1. differentiar. capite 4. ibi: *Substantia est id, quod non ab alio, semper ex se est: id est, quod propria in se virtute subsistit.* Id ipsum docent Ariminensis in 4. distinctione 8. quæstione 3. Suarez disputatione 33. metaphysica sect. 1. Collegium Conimbr. 1. p. Logica c. 5. quæst. 1. art. 2. & alij communiter. Idcirco autem sub-

stantia à nobis per substantiam non definitur, sed solum definitio substantia quasi à posteriori à nobis per substantiam probatur: ne videlicet, cum substantia inferius per substantiam definienda sit, circum vitiosum committamus.

13 Verum contra hanc sententiam obici potest primo, totum per se non distingui realiter à suis partibus, sicuti supponitur. Secundò, essentiam diuinam non habere esse completum realiter distinctum ab omni pluralitate, cum tribus personis eadem sit, & tamen substantiam esse. Tertio substantiam à nobis definiti per conceptum disiunctiuum, siue per eius inferiora, substantiam nimirum completam, & incompletam in hunc modum: substantia est esse completum, &c. vel esse completum, quod ad eiusmodi complementum quidditatiue attinet: recidimus ergo in vitium, quod in aliis carpinus. Quarto, distingui à pluralitate est attributum vnitaris, aut certe veritatis: quorum alterum nobis: alterum aliis placuisse lib. 2. tractatu 5. cap. 2. & tract. 6. cap. 1. huius operis ostendi: ergo cum substantia per eiusmodi distinctionem definitur, per attributum aliquod entis, aut substantia definitur: ac proinde magis describitur, quam definitur.

14 Ceterum hæc argumenta ponderosa non sunt. Ad primum lib. 2. Phys. tract. 9. factum est satis. Ad secundum respondeo, essentiam diuinam non distingui à collectione plurium personarum realiter inadaquate distinctarum: ceterum distingui à quauis collectione rerum realiter adaequate distinctarum, quæque nec immediate, nec mediate, siue in tertio identificentur; nobis autem de hac sola posteriori distinctione sermonem esse. Ad tertium respondeo: definitio à nobis data ita exponi potest, ut distinctionem omnem inferiorum excludat: etenim hoc, quod est, quidditatiue attinere ad esse completum distinctum ab omni pluralitate, ab omni distinctione, atque descensu ad inferiora substantia abstrahit: aliunde vero nulla est substantia, cui talis conceptus non congruat: siquidem substantia incompleta quidditatiue attinet ad esse completum, quod constituit: ipsum verò esse completum ad seipsum quidditatiue attinet, cum sibi ipsi nihil non quidditatum sit. Quid? quod substantiam completam, quæ sola prædicabilis est, definiuisse absque distinctione satis sit.

15 Ad quartum respondeo: in primis veritas, aut, si mauis, vnitas, abstrahit ab eo, quod esse, quod distinguit, completum, vel incompletum sit. Deinde esse rei non præcisè à pluralitate, sed ab omni non ipsa distinguit: cum ergo substantia à nobis definiatur per distinctionem, non vtunque, sed à pluralitate, & insuper per esse completum: certè per meram vnitatem, aut veritatem à nobis minime definitur: solumque nostræ definitionis aliqua particula ad vnitatem, aut veritatem quodammodo reducitur. Præterea, esto distinctio illa sit vnitas, aut veritas: certè substantia à nobis per passionem non definitur, sed per ordinem, & respectum ad illam: hac ratione substantia est esse completum, quod distinctionem à pluralitate superius explicatam fundat. Sicuti autem res definiuntur sæpe numero per respectum ad effectus, cum quorum existentia nec connectuntur, nec conuertuntur: homo, verbi gratia, per animal rationale, seu principium sensationum: ita à fortiori res aliqua defini potest per habitudinem ad passionem aliquam suam, cum qua recipiatur. Tandem quod inferitur, explicationem substantia à nobis traditam non esse definitionem, sed descriptionem, tantum abest ab inconuenienti, ut expressè doceat Augustinus aliter substantiam explicari non posse;

nam de categoriis cap. 10. sic ait: Descripta igitur vsia, quoniam defini non potuit propter eas causas, quas superius memorauimus, &c. Porro superius cap. 9. causam exhibuit in hæc verba: Sed vsia quoniam secundum artem defini non poterat, quæ præcipit, ut definitio quod possit, tendat; latius à genere sumat exordium: ipsa autem vsia genus non habet, cum omnia ipsa sustineat, per partes eam voluit definire, &c. Quibus verbis significat, vsiam, siue substantiam defini, siue per genus, & differentiam explicari non posse: eo quod substantia prædicamentum, siue primum genus sit: ac proinde sub genere superiori minime contineatur.

CAPVT IV.

Cuiusmodi sit diuisio entis in substantiam, & accidens?

16 Hactenus substantiam, & accidens inter se contulimus: modò cum ente, quod diuidunt, conferenda sunt: atque in primis dubitari solet circa eam diuisionem entis, an adaequata sit, omnesque entis species complectatur: siquidem nonnulli Thomistæ cum Dominico Banez 1. part. partem negantem tuerentur, & existentiam ens quidem esse videlicet in actu, non tamen substantiam, aut accidens arbitrantur. Ceterum hæc opinio ab ipso Banezio secunda editione primæ partis retractata est, & apud plerisque alios iam antiquata: namque existentia, & quicumque similis conceptus est ens: ergo vel est ens per se, & sic substantia erit: vel est ens non per se, sed in alio, & sic accidens erit: nodum igitur in scripto quatit, qui inter hæc duo medium aliquod ab alterutro distinctum inuestigat.

Rursus circa eam diuisionem quæri potest, quodnam sit eius diuisum: siquidem plures cum P. Suarez disp. 3. metaphys. sect. 1. tenent, diuisum eius diuisionis esse ens creatum: quia suprema entis diuisio ac reliquis ordine naturæ prior est eam, quæ in ens creatum, & increatum dissecatur: videlicet, quia ens creatum, & increatum maxime inter se distant, & multò magis, quam substantia, & accidens; aliæque quauis membra diuidentia: eo quod prior illa distantia sit infinita; hæc verò finita: ergo quauis alia diuisio entis est ordine naturæ; atque doctrinæ posterior diuisione entis in creatum, & increatum: ergo diuisio entis in subiectum, & accidens est ea posterior: at non alia ratione, nisi quia ens in communi diuiditur in ens creatum, & ens increatum: & rursus ens creatum in substantiam, & accidens: vnde fit, ut ens creatum sit diuisum eius diuisionis, quæ ens in substantiam, & accidens finditur.

17 Ceterum oppositum probabilius est: nam substantia prout abstrahit à creatura, & increata membrum alicuius diuisionis, & species subiectiua alicuius rationis superioris esse debet, cum non sit ratio omnium vniuersalissima, ut exploratum est: at cum alio, quam accidenti vt sic, diuidere, seu membrum alicuius diuisionis esse non potest: cedo enim aliud, cum quo rationem aliquam superiorem dissecare possit: ergo simul cum accidenti rationem aliquam communem diuidit: eiusmodi autem ratio communis nequit esse ens creatum, cum substantia abstrahens à creatura, & increata, ens creatum minime sit: igitur est ens in communi, prout à creatura, & increata abstrahit: atque adeo hoc est diuisum eius diuisionis, quam substantia, & accidens faciunt. Quod autem obicitur in contrarium, momenti non est: quemadmodum enim si duæ lineæ à centro aliquo ducantur, non quò

quod magis extrema illarum linearum inter se distant, eo magis immediata, & proxima erunt centro, à quo ducuntur, & diuiduntur: sed potius eo magis remota, ac distita ab illo erunt: ita similiter non quod magis duæ aliquæ rationes inter se distant, eo ipso alicui rationi superiori, quam diuidunt, & à qua serie quadam ducuntur magis immediatæ, & proximæ erunt; aut diuisio, quæ per eas fit, diuisio propior, & ordine naturæ prior erit. Quid? quodd substantia Deum reipsa complectitur, quem tamen accidens non complectitur: eo, quodd Deus cum substantia sit, accidentis tamen omnis expertus sit: ac proinde substantia, & accidens infinite inter se distant: haud secus ac ens creatum, & increatum: quare diuisio entis in communi immediata erit, non solum respectu horum, verumetiam respectu illorum.

18 Præterea circa eam diuisionem dubitari potest, quousque eius membra diuidentia inuicem distinguantur? Nonnulli Thomistæ cum Soncinæ 7. metaphys. quæst. 36. tuerentur, oportere accidens distinguui à substantia, tanquam rem à re, siue distinctione reali absoluta: cum enim modus realiter absolute substantiæ identificetur, magis substantia ipsa, quam eius accidens erit: ut ergo aliquid accidens sit, modus non sit, necesse est. Verum hæc sententia tuenda non est: quia actio, duratio, & vbicatio accidentia vera, & realia sunt, ut aduersarij etiam fatentur, & constat ex eo, quodd inter nouem prædicamenta accidentalia computentur: & tamen modi sunt, & à substantia tantum modaliter, siue ex natura rei distinguuntur. Quod autem in contrarium obiicitur, parum vrget: siquidem identitas realis absoluta coherens cum distinctione reali modalis, quam supra lib. 2. summam, & nulla minorem ostendimus, vera identitas non est, sed tantum identitas secundum quid: unde modus substantiæ verè, & propriè non substantia, sed accidens erit.

19 Alij apud Patrem Suarez disputatione 3. 2. metaphys. sect. 1. num. 21. sentiunt, de ratione accidentis non esse ullam distinctionem realem etiam modalem, sed sufficere distinctionem solius rationis: videlicet, quia prædicamentum vnus accidentis sola ratione interduum distinguatur à prædicamento alterius accidentis, ut in actione, & passione cernere est: ergo etiam prædicamentum accidentis alicuius interdum à substantia prædicamentali sola ratione distinguetur. Verum hæc etiam sententia probanda non est: quia accidens verè, & propriè alicui accidit, aut intrinsecè, aut certè extrinsecè, ut vel ex ipso nominis etymo liquet: at accidens non nisi substantiæ tandem accidit verè, & propriè: ergo à substantia verè, & propriè distinguitur: aliàs sibi metipso verè, & propriè accidet: quod manifestè absurdum est. Rursus in Deo verum, & reale accidens nullatenus reperitur: si ad verum, & reale accidens sola distinctio rationis sufficeret, in Deo verum, & reale accidens reperiri posset, cum immensitas, æternitas, aliaque eius attributa ab eo ratione nostra distinguantur: ergo, &c. Maior est omnium Theologorum cum Augustino lib. 5. de Trinitate, cap. 4. ibi: *Nihil itaque accidens in Deo, quia nihil mutabile, aut amissibile*: & cum Cyttillo lib. 1. thesauri cap. 1. ibi: *Accidens Deo nullum inesse potest, perfectio enim ex seipso nihil accidere potest*. Quod autem in contrarium obiicitur, duntaxat conuincit, accidens aliquod sola ratione distinguui posse ab aliqua substantia, vna, vel multiplici, verbi gratia, relationem prædicamentalem similitudinis à duplici substantia, quæ inuicem assimulantur. Cæterum non conuincit, accidens ratione tantum distinguui posse ab ea substantia, cuius verum, ac proprium accidens

est: si enim inter id, quod accidit; & id, cui accidit, necessaria est aliqua distinctio, ubi accidens verè, ac propriè tale sit, distinctio impropria, & solius rationis esse non poterit.

Postremò circa eam diuisionem dubitari potest, an possibilis sit substantia aliqua etiam creata omnis accidentis expertus, siue omnis compositionis accidentalis impositus: Quamuis autem partem negantem communiter supponi magis, quam probari, aut etiam in controuersiam reuocari videam: nullam tamen repugnantiam comperio in eiusmodi substantia, quæ ab omni accidenti immunis sit, quæque per seipsam sit in loco, sit in tempore, & suos producat effectus, & à suis causis producat: etenim talis substantia non esset immutabilis, ut aliqui videntur insinuare: merito enim distinctionis realis virtualis; aut, si mauis, solius rationis inter eius essentiam, & existentiam substantialem ab esse ad non esse, & à non esse ad esse mutari posset, quæ summa mutabilitas est. Rursus ea substantia non esset summe, & infinite simplex more naturæ diuinæ: tum quia haberet compositionem virtuale, quam in Deo minime reperiri probabile esse multi putant. Tum etiam quia eiusmodi substantia omnis compositionis accidentalis; & quod fortè consequens est, substantialis expertus, æquiuvalenter composita esset, & perinde à Deo destrui posset, ac si formaliter composita esset, partesque dissolubiles, & interitui obnoxias haberet: ad summam autem, ac infinitam simpliciter simplicitatem oportet, ut quod ea pollet, omnem compositionem etiam æquiualentem excludat: qua ratione ad summam, & infinitam perfectionem Dei attinet, ut perfectiones omnium rerum creaturarum æquiuvalenter contineat: haud aliter ac perfectiones proprias formaliter continet.

Non me præterit, complures Patres oppositum innuere: vnus pro omnibus sufficiat Augustinus, cuius hæc sunt verba lib. 6. de Trinit. cap. 6. ibi: *Creatura quoque spiritualis, sicut est anima, est quidem in corporis comparatione simplicior: sine comparatione autem corporis multiplex est etiam ipsa non simplex: nam ideo simplicior est corpore, quia non mole diffunditur per spatium loci, sed in vnoquoque corpore, & in toto tota est, & qualibet eius parte tota est: & ideo cum sit aliquid in quauis exigua particula corporis, quod sentiat anima, quamuis non fiat in toto corpore, illa tamen tota sentit, quia tota non latet; sed tamen etiam in anima, cum aliud sit, artificiosum esse, aliud inertem, aliud acutum, aliud memorem, aliud cupiditas, aliud timor, aliud letitia, aliud tristitia: possintque & alia sine aliis, & alia magis, alia minus innumerabilia, & innumerabiliter in anime natura inueniri, manifestum est, non simplicem, sed multiplicem esse naturam: nihil enim simplex mutabile est, omnis autem creatura mutabilis*. Verum hoc testimonio, & aliis similibus id tantum conuincitur, solum Deum esse summe, & infinite simplicem; nullamque creaturam factam, aut factibilem ea simplicitate præditam esse. Hoc autem quatenus cum nostra sententia cohareat, in eius probatione nuper vidimus.

C A P V T V.

Explicantur diuisiones quedam substantia.

Substantia dissecare consuevit in primam, & secundam: hæc est iuxta Aristotelem, quæ de subiecto quidem dicitur, in subiecto autem non est, veluti homo, qui de subiecto multiplici Petro, verbi gratia,

& Paulo prædicatur, quin tamen sit in subiecto, sed potius ens per se: illa verò, quæ, neque de subiecto dicitur, neque in subiecto aliquo est, veluti hic homo nimirum Petrus, qui neutiquam enuntiatur de multiplici subiecto, cum careat inferioribus, aut quod perinde est, de nullo tanquam ratio superior, nec etiam est in subiecto, sed ens per se ritu hominis ut sic: quamobrem utrique substantiæ commune est non esse in subiecto, quod qua ratione intelligendum sit, constabit inferius: in eo verò dissident, quod altera sit de subiecto, secus verò altera. Quamvis autem hanc diuisionem esse propriè talem censeant Commentator, Boëtius, Porphyrius, Simplicius, & alij. Ceterum cum Ammonio cap. de substantia verius arbitror esse meram enumerationem, non verò diuisionem strictam.

23 Siquidem membra diuidentia debent esse talia, ut quodlibet eorum sit in se vnum: unitates enim solæ multipliciter, ac diuisionem patiunt: unitas autem hæc haud potest esse indiuidualis: nam ratio communis propriè non diuiditur in indiuidua, sed potius per ea enumeratur, ut patebit in loco, utque ex eo colligere est, quod diuisio illa foret per infinita inferiora, totidem enim sunt indiuidua cuiusvis speciei: diuisio autem propriè sumpta, ac doctrinalis, & in scientiis visitata, de qua tantum sermo, pauca petit inferiora, non plurima, nedum infinita: debet ergo supradicta unitas esse vniuersalis, & vel generica, vel specificata: atqui prima substantia siue, quod instar est, indiuiduum non habet eiusmodi unitatem, nec datur illius ratio communis, sed vox duntaxat, alioqui esset, & non esset indiuiduum, de quo fusè in Dialect. lib. 9. tract. 4. nequit ergo substantia per primam, & secundam diuidi. Idem argumentum confici potest in eorum sententia, qui substantiam secundam, siue vniuersalem renunt esse rationem communem, & vnam ad hanc, & illam. Id autem reuertit ferè omnes qui admittere nolunt prædicabile, aut vniuersale, ut sic, esse genus ad quinque vulgatas species vniuersalium. Deinde substantia illa abstracta à prima & secunda, & in vtramque propriè diuisa, esset & non esset formaliter secunda substantia: non esset quidem, quia abstrahitur ab illa: esset autem, quia est vniuersalis: at substantia vniuersalis eo ipso est secunda, quemadmodum substantia singularis & indiuidua hoc ipso est prima. Rursus, si, quod sentit P. Suarez infra citandus, diuisio illa facta est ab Aristotele penes solas intentiones primas, sanè substantia prima includet secundam, homo v.g. Petrus: quare tam inepta erit diuisio illa, ac viuentis diuisio in animal & hominem. Alia esset ratio si diuisio ea foret penes secundas intentiones: ita enim membra diuidentia essent diuersa, & inuicem non inclusa, sin minus ex ex parte obiecti, at certè ex parte modi, actusve, ut dicitur lib. 7. tract. 10. cap. 7. de obiecto partiali, & totali, quatenus obiectum in communi dispescunt: quocirca eiusmodi diuisio haud velut talis propriè, exactæ ad leges bonæ diuisionis est accipienda, haud nisi ut enumeratio quædam, sicut animaduersum: quemadmodum enim dici solet, in oratione esse dictiones syllabas, & litteras, non tamen propterea in eas diuiditur rigorosè; ita dici consuevit in serie prædicamentali, per quam à substantia descenditur in sua inferiora, esse primam substantiam, & secundas, nulla tamen ob id in illas propria diuisione facta.

24 Pinge tamen eam diuisionem esse propriam: quodnam inquit est eius diuisum? P. Suarez docet, esse substantiam secundum rationem substandi accidentibus: Albertus, secundum rationem subsistendi, siue

terminandi supposititalitatem, personalitatemve: Caietanus, esse substantiam prædicamentalem, siue directè possibilem in prædicamento. Quidam alij, esse substantiam, prout est essentialiter; & quidditatiuè substantia. Res est parui momenti: ac dici potest, omnibus modis usurpari posse substantiam, quatenus dissecatur in primam, & secundam:

Quæres rursus circa membra diuidentia, sint ne talia penes intentiones primas, an verò penes secundas; P. Suarez disp. 3. metaph. sect. 2. num. 9. & 10. docet esse penes solas intentiones primas, proprietatesque reales hunc in modum, substantia prima est, quæ primò subsistat accidentibus, secunda, quæ postea: quemadmodum enim prius exiit in rebus prima & indiuidua substantia, quàm secunda, & vniuersalis (idcirco namque existit homo v.g. quia Petrus, aut Paulus aliisue in particulari, cum non sit reperire ideas illas, ac rationes vniuersales à singularibus separatas, & sine eis existentes, quas, vel posuit Plato, vel certè fingitur posuisse) ita etiam prius altera, quàm altera subsistat accidentibus, vnaque munere, & beneficio alius, & non è conuerso. Sotus in logica cap. de substantia, Caietanus, & Louanienfes malunt, membra illa diuidere instantiam in cōmuni penes solas intentiones secundas, proprietatesque intellectuales, ac rationis; hoc pacto: substantia secunda, est ea, quæ prædicatur, aut est prædicabilis de pluribus: substantia prima, est quæ tantum subiicitur, aut est nata subiici rationi communi. Auerſa q. 16. logicæ sec. 2. §. alio modo docet, substantiam primam primò intentionaliter sumptam, & substantiam secundam secundò intentionaliter sumptam discindere substantiam in communi, hoc ritu: substantia prima est, quæ est ex parte rei multiplex, & vna, secunda verò, quæ per intellectum est vna, non tamen sine reali multiplicitate, supra quam unitas intellectualis recidat. Dicendum est his tribus modis primam, & secundam substantiam diuidere posse substantiam in communi, vbi ea sit capax propriæ diuisionis.

Ultèrius sciscitaberis circa diuisionem ipsam; an sit vniuoca, vel analogica? Caietanus, & Albertus in præſenti Sotus ac Toler. q. 1. Masius sec. 2. q. 3. Rubius q. 4. Auerſa q. 17. log. sec. 2. circa medium docent esse analogam: Sed verius est, quod ait P. Suarez citata disp. & sec. num. 21. & 22. & Tartaretus cap. de subst. esse vniuocam: Etenim vtrique substantia propriè participat rationem substantiæ, & sicut homo v.g. dicitur simpliciter substantia, ita etiam hic homo: quambrem merito B. Thom. in primum dist. 23 q. 1. art. 1. ad primum omne, quod est in genere substantia potest dici vna siue sit substantia vniuersalis, siue particularis: ahunde verò substantia utrique communis est vna, non solius vocis, si d rei unitate, ut supponitur: ergo substantia est vniuoca respectu vtriusque: haud secus, ac animal diuiditur vniuocè in hominem, & equum, quoniam alteruter vnam rationem animalis propriè participat.

26 Quod autem aduersariorum aliqui opponunt; substantiam dici per prius, & posterius de prima, & secunda, analogiam haud concludit, ut patet ex iis, quæ suprà dicta sunt inter tuendam vniuocationem entis respectu Dei, & creaturarum, ac substantiæ, & accidentis. Quod rursus alij obiciunt; idcirco substantiam primam dici talem, quoniam subsistat secundæ, eique in prædicatione subiecta est directè, ac velut ratio inferior, adeoque propter habitudinem quandam ad illam; vnde videtur effici, substantiam vtriusque intuitu esse analogam; sicut, quia sanum dicitur de medicamine propter habitudinem ad veram hominis salutem, ea de causa est analogum contemplatione

contemplatione vtriusque; hoc inquam nihil vrger. Nam tamen vltro demus, substantiam primam dici primam, quia substat secunda; non tamen dicitur propter eam habitudinem substantia absolute, sed quia definitio substantie ei verè competit.

27

Deinde siscitaberis circa eandem diuisionem; quopacto sit inæqualis, an vè prima substantia sit magis substantia, quàm secunda, vel è conuerso? Aristoteles enim vtrūque videtur asserere diuersis in locis: primæ siquidem substantiæ primas defert in prædicam. cap. 5. & in metaphysica lib. 3. & 7. at secundam præfert lib. 8. metaph. text. 2. Proclius sed enim est, philosophum sibi conciliare, ac litem hanc, qualem qualem, dirimere; namque substantia essentialiter sumpta, & penes quidditatum eius conceptum magis participatur à secunda, quàm à prima: cæterum penes actuale exercitium existendi per se, aut substandi accidentibus, aut terminandi subsistentiam, aliudve munus substantiæ proprium magis conuenit primæ, quàm secundæ. Ratio vtriusque est; quoniam id dicitur magis tale, quod est immediatè tale, quàm quod tantum mediatè; quo pacto magis amatur salus, quàm Medicamentum, quoniam illa immediatè & propter se, hoc verò mediatè, & propter illam, est obiectum amoris: & quæ ratione parietis albedo conspicitur magis, quàm eius substantia, quoniam hæc ea solum mediatè videtur. At secunda substantia, videlicet corpus, est immediatè substantia quidditati sumpta: hæc enim proximè diuiditur in corpoream, & spiritualementem, siue incorpoream, atque in serie prædicamentali primò enunciat de corpore ac deinde de viuento, animali, & homine, ac tandem de Petro, v. g. aut quavis alia singulari, & prima substantia. Contra verò isthac mediatè tantum participat conceptum essentialem, & quidditatum substantiæ, propterea quòd ab infimo gradu ad supremum non sit ascendere, nisi per intermedios, vti in descensu, cui respondet ascensus, proximè visum est: hoc ergo ex titulo secundæ substantiæ est magis substantia, quàm prima, imò etiam inter secundas alie magis, quàm alie, prout videlicet ad generalissimam rationem substantiæ magis accedunt. Quod si vsurpetur substantia posteriori modo eorum, quos meminimus supra, res se habet è similitudine: siquidem prima, ac singularis substantia primò, & immediatè existit actu, substatque accidentibus, & completur per subsistentiam, secunda verò non nisi ratione primæ, eaque mediatè: cum enim nihil existere possit, nisi in singulari, atque impossibile prorsus sit vniuersale separatim re vera à quouis indiuiduo, in tantum existet homo, v. g. aut quidpiam exercebit actu, quantum Petrus vel Paulus, alijsue particularis homo fortitur existentiam, aut alicuius rei actuale exercitium, & non è contrariò: quod argumento esse potest, substantiam hoc sensu magis competere primæ, quàm secundæ. Atque ita ferè Suarez, Auerſa, & communiter alij. Quatenus autem hæc Doctrina nullam arguat analogiam substantiæ, respectu vtriusque, de qua sermo, ostendetur inferius in simili lib. 5. tract. 2. cap. 3. ad finem.

28

Denique circa eandem diuisionem quæres, an sit essentialis, vel potius accidentalis & si est accidentalis, quo pacto. Dicendum est primo iuxta doctrinam Centeri, Burlæi, Soti, Caietani, Sanchez, in præsentia q. 8. & Ioannis à S. Thoma q. 15. art. 2. §. ex quo tandem, ac Raphaelis de Auerſa loco superius citato §. est diuisio, eam diuisionem ita sumi posse, vt sit subiecti in accidentia, talisque substantia, alia est

vniuersalis, ac prædicabilis de pluribus, alia particularis, ac subiicibilis tantum, siue, quod instar est, alia prius accedens intentionale, & alia posterius subiecti. Dicendum est secundò iuxta doctrinam etiam Ioannis à S. Thoma, & Auerſa vbi supra, quam etiam indicat Suarez laudata disp. & sect. num. 11. diuisionem illam ita accipi posse, vt sit accidentis in subiecto, huiusque modi proprietates accidentales substandi accidentibus, aut conuenit primæ substantiæ, aut secundæ, vel quod eodem recidit, substantia, prout recipiens accidentia, aut est prima, aut secunda. Dicendum est tertio iuxta doctrinam Louanienſium, & aliorum quorundam, sic eam vsurpari posse, vt sit accidentis in accidentia, atque hæc substantia accidentaliter, & penes secundas intentiones, seu modos intentionales sumpta alia est, quæ subest intentioni prædicabilitatis, alia quæ intentioni solius subiicibilis. Quarto dicendum est iuxta sententiam complurium authorum, quorum aliquos haud ita pridem citauimus, eam diuisionem ita sumi posse, & solere, vt sit essentialis, siue rationis communis per differentias ei quidditativas prorsus. Ratio est, quia tamen accidentia intentionalia, nimirum prædicabile de pluribus, & pluribus subiicibile tantum, substantiæ secundum se sumptæ accident, cæterum ei sunt essentialia, si sumatur, non secundum se, sed prout subest alicui intentioni præscindendo, an ea destinatè sit vniuersalitatis, vel particularitatis. Hoc pacto cum diuiditur coloratum in album, & nigrum diuisio est essentialis, si duæ posteriores denominationes comparentur cum priori ab eis abstracta, accidentaliter verò, si tum posteriorum, tum etiam prioris fiat comparatio cum subiecto, quod eas denominationes suscipit.

29

Iterum dissecatur substantia in completam, & incompletam, corpoream, & incorpoream, corruptibilem siue sublunarem, & incorruptibilem, cælestemve. Controuerti autem solet hic, num substantia, prout abstracta ab iis omnibus differentiis sit primum prædicamentum, siue supremum illud genus, vnde cæterorum incipit syllabus; an potius sola substantia completa, eaque corporea, & corruptibilis. S. Thomas 1. p. q. 86. art. 3. & in secundum dist. 3. q. 1. Soncinas 7. metaph. q. 39. Egidius Romanus in primum dist. 8. q. 3. & communiter alij Thomistæ. Fonseca, 5. metaph. cap. 8. q. 2. & 3. Suarez disp. 33. metaph. sect. 1. num. 22. Auerſa q. 17. log. sect. 3. conclus. 2. Ochamus in primum dist. 8. q. 2. ac plures alij nominalium docent substantiam completam, dumtaxat esse prædicamentum substantiæ: quare in eo indirectè, ac solum reductitiè collocari materiam, & formam, atque vnionem, quippe de quibus prædicari nequit substantia completa, tamen ad eam velut illius partes reuocentur quodammodo. Cæterum Venetus in metaph. sua cap. 4. Ammonius, Boetius, Simplicius, Villapandus, & Louanienſes cap. de substantia, Holcot in primum q. 6. Zimara 7. metaph. Theoremate super textum. 8. censent substantiam prout abstractam à completa, & incompleta esse prædicamentum, quo de loquimur, ac proinde in eo collocari directè substantias incompletas, ac partiales, cum nulla earum non sit substantia simpliciter, & absolute.

30

Rursus alij, inter quos Albertus, Egidius, & Plotinus, maiori cum restrictione loquuntur, aiuntque substantiam corpoream tantum esse hoc prædicamentum, adeoque Angelos ab eo excludi quin etiam Commentator lib. 10. metaph. com. 26. & in logica cap. de specie Iamblicus lib. 2. de mysteriis, Aegyptiorum cap. 2. Iandunus 10. metaph. q. 22. Suetius

nus disp. 9. Porphyrius, Boëtius quidam, & archytas apud simplicium in præfenti, necnon Vallius noster cap. 5. de substantia quæst. 2. adhuc rem magis premunt, restringuntque: sunt enim in ea sententia, ut existiment, substantiam corpoream corruptibilem duntaxat constituere hoc prædicamentum, corpora verò caelestia, tam ei non subiaci, quam non sunt corruptioni subiecta. Cæterum B. Thomas, Caietanus Soricinns, Sorus, Alenlis, Durandus, Barlaeus, Henricus, Suarez, Fonseca, Toletus, Rubius, & plerique alij scholastici malunt substantiam, prout est superior corporea, & incorporea, corruptibili, & incorruptibili, esse prædicamentum substantiæ, cuiusque supremum genus.

31 Quantum ego sentio, totalis est de vocabulo, eaque parui momenti: potest autem ita disceptari. Prædicamentum aliud est physicum, aliud metaphysicum, uti supra tract. cap. 1. declaratum est. Prædicamentum priori modo sumptum plures condiciones admittere potest, eaque inter, ut quod in eo collocatur, sit quippiam completum, ut indicat ultima pars distincti loco nuper memorato positi: *finita realia tota*, ubi totalitas complementum denotat in eo, quod est in prædicamento, præsertim, si sit de substantiis sermo: deinde, ut quod in prædicamento eiusmodi constituitur, sit corporeum, & corruptioni obnoxium, quod tamen adeo certum, ac receptum non sit, uti primum illud; at est satis verisimile: hoc autem sensu evidens est, prædicamentum substantiæ, unde cætera novem accidentium velut rivuli à suo fonte dimanant, esse substantiam, non qualemcumque, sed completam, corpoream, & incorruptibilem, & in eo tantum indicari locari substantias incompletas cuiusmodi sunt, materia, forma, & unio, aut si mauis, partes integrantes. v. g. caput, cor, &c. necnon incorporeas, atque etiam corporeas, incorruptibiles caelestiales.

32 Prædicamentum priori modo usurpatum conditionibus multis adstringi renuit, ac potius ab eis libertatem amat; unde primum omnium est substantia, prout abstrahitur à completa, & incompleta, corporea, & incorporea, corruptibili, & corruptionis exparte quamobrem in eo directè locum habent substantiæ omnes, siue complementum habeant sibi debitum, siue sint eo destitutæ, & siue sint spiritus, siue corpora, ac denique, siue corruptionem admittant, siue sint corrupti necesse. Porro autem, quæ substantiæ non sunt directè in hoc prædicamento, de quo disputamus physicè sumpto, nihilominus sunt in nullo indirectè, & reductiè, ut insinuat paulo antea: excipiendus tamen est ab hac regula Deus, quem supra tract. cap. 1. statuimus haud esse in prædicamento substantiæ physico, & ætiori eius intellectu: reicitur enim ab illo: non directè tantum, ut ibi posuit, sed etiam reductiè: quoniam, ut arguunt Richardus de Media villa, & ex eo Rodensis; quod reducitur ad aliud est eo imperfectius: quo pacto dici solet de puncto, reduci ad quantitatem, cuius est initium, quoddam, quia eius molem, & perfectionem non attingit; & privationem ad prædicamentum formæ, qua priuat, eo quod eius perfectionem non includat, sed potius excludat: Deus autem infra nullius prædicamenti perfectionem est, et si quod non ingreditur, magis est propter excessum perfectionis, quam ob eius inopiam, ad nullum ergo reduci sustinet.

33 Hinc etiam solui facile est dubium quoddam de prima, & secunda substantia in hunc locum de industria remissum: etenim disquiri solet, num in substantiis incompletis locum habeat divisio substantiæ in primam, & secundam: Negant Sorcinas

7. metaph. q. 39. Ioannes à sancto Thoma 2. p. q. 15. art. 2. §. *nihilominus*, parum ab initio, & communiter alij Thomistæ: affirmat vero simpliciter cap. de substantia: distinguit autem Boëtius quidam apud simplicium loco iam citato, atque, materiam esse primam substantiam si sumatur in particulari, fin autem in communi; secundam: neutram verò locum habere in forma. Verius tamen est, si substantia diuisa in primam, & secundam accipitur late, & cum abstractione à quavis, & cuiusvis conditionis, ita quidem substantiam incompletam, quæcumque sit: esse posse primam, & secundam, prout nimirum est vniuersalis, aut singularis: cæterum, si diuidatur strictius sumpta, & quatenus est prædicamentalis, cum solam substantiam esse posse primam, & secundam, quæ esse sustinet in prædicamento, & quatenus in eo esse sustinet: quare, cum omnis substantia siue incompleta siue completa esse queat in prædicamento metaphysico, omnem esse primam, & secundam quatenus hæ substantiæ metaphysicè prædicamentalem diuidunt: contra verò, cum substantia incompleta esse non valeat in prædicamento physico, nullam id genus esse posse primam, & secundam, prout hæ substantiam physicè prædicamentalem dispeſcunt.

CAPUT VI.

Explicantur proprietates substantiæ.

34 Non quidem omnes, id enim esset infiniti, & supervacui laboris, at eæ quas tradidit Aristoteles cap. 5. de prædicam. & quas ab eo traditas cæteri dialectici pleno, & vniuersali receperunt consensu. Prima ergo proprietas substantiæ est, non esse in subiecto id est ei non inherere: subiectum autem inhesionis adeo debitum esse substantiæ in communi, ut nulla prorsus esse in eo possit etiam diuinitus; tueretur Baltazar Tellez disp. 53. metaph. sect. 2. num. 1. & apud eum, Suarez Conimbr. Fonseca, & Atriaga. Cæterum probabilius est cum Gabriele in canone sect. 44. §. ad argumenta, saltem de potentia Dei extraordinaria fieri posse, ut aliquæ substantiæ inhæreant, quin etiam modò ac iuxta naturalem, præsentemque rerum ordinem id euenire ostensum est superius cap. 1. huius tractatus.

35 Quocirca dicendum est proprietatem illam non esse substantiæ, ut sic, ac latissime fusa, sed solius substantiæ completæ, cuiusmodi est homo, equus, &c. nulla enim est eiusmodi quæ inhaereat subiecto, aut possit. Quamuis autem ea proprietas conveniat omni substantiæ completæ, non tamen soli, adeoque est secundo modo eorum, quos enumeravit Porphyrius in quarto prædicabili: tum quia non competit ei quæ est incompleta, ut iam dictum: tum, quia relatio similitudinis v. g. Petri, & Pauli in ratione hominis est verum accidens prædicamentale, cum tamen non hæreat, aliàs esset inhesioni obnoxium fundamentum, necnon terminus, à quorum non distinguitur substantia: tum, quia non pauci admittunt, actionem creaturam modalem à voluntate Dei distinctam, atque etiam à termino, & huic adhaerentem, non verò inhærentem, ne videlicet eo sit prior natura simulque posterior; prior, quia eius effectiua actio posterior ob dependentiam ab eo in genere causa materialis: tum denique, quia plures cum Durando in primum dist. 33 q. 1. volunt modos omnes accidentarios non inherere proprie loquendo proprie loquendo propter defectum distinctionis realis absolute

absolutæ, taneumque subiectis suis inniti. Porro quod hic loquatur Aristoteles de sola substantia completa, cum definit eam haud esse in subiecto, constat, quoniam agit in præsentia de substantia prædicamentali, quæ iuxta non paucos est dumtaxat completa, & quidquid de hoc sit, ea saltem potissime sumpta est completa, & non alia vlla.

36 Secunda proprietates substantiæ est, vniuocè prædicari de pluribus, Conimbricenses nostri, & alij quidam interpretes in commentatio capitis quinti de prædicam. putant, hanc proprietatem esse primo modo, & conuenire, si non omnibus substantiis prædicamentalibus, haud enim primis; at certe solis, eo quod accidentia nequeant vniuocè de multis prædicari: cuius hanc reddunt rationem. Vniuoca sunt, quorum nomen est commune, & ratio omnino eadem, non tantum in se, sed etiam respectu inferiorum; necesse ergo est ad vniuocam prædicationem, ut non tantum nomen inferioribus conueniat, sed etiam ratio ei subiecta cum illis identificetur; quo pacto se habet animal respectu hominis, & hic contemplatione Petri, & rationale intuitu vtriusque: par autem ratio est cuiusvis alterius generis, differentiæ, ac speciei: at, cum album, verbi gratia de cygno prædicatur, & niue, tamen si nomen sit vtrique commune, ratio tamen nominis, nimirum albedo, cum neutro identificatur: nequit ergo de eis vniuocè dici. Alij cum Soro eiusdem doctrinæ aliam reddunt rationem: censent enim accidens non esse simpliciter ens, sed secundum quid dumtaxat: quare, cum essentia sit abstractum entis, illud essentia propriè sumpta careat: ratio autem quæ in vniuocis dici solet eadem omnino, est essentia, ac definitio; vnde, inquirunt, accidens strictè loquendo destituitur ratione omnino eadem, ac proinde est vniuocationis incapax. Tertia eius sententiæ ratio esse potest talis: vniuoca sunt, quorum nomen est commune, & ratio, seu quidditas omnino eadem: quamobrem opus est, ut quidditati prædicetur de pluribus, quod respectu eorum est vniuocum: accidens autem nequit prædicari quidditati de suis inferioribus, siue in quid, sed tantum in quale, ut ex eius definitione à Porphyrio tradita claret, non est ergo vniuocum, nec velut tale de multis dici sustinet.

37 Oppositum tamen verius est, quantum ego sentio. Ad primam rationem diuersæ sententiæ responderi potest; accidentia, quamuis in abstracto sumpta non identificentur cum subiectis suis; at in concreto usurpata identitatem cum eis habent; quam si opponas esse inadæquatam, nihil proderit: nam etiam animal, cum de homine, & equo vniuocè dicitur, tantum cum eis partialem habet identitatem, eo quod plura alia præter hominem complectatur. Quid? quod argumentum hoc non procedit in accidenti comparato, non cum subiectis suis sed cum aliis accidentibus inferioribus: coloratum enim non minus identificatur cum albo, & nigro, quam animal cum homine, & leone. Secunda ratio contraria, quam elumbis sit, constabit infra lib. 5. tract. 2. ibi enim, quod accidens sit simpliciter ens perinde, atque substantia satis, superque probauimus. Peccat etiam in eo prædicta ratio, quod iuxta illam accidens, non tantum vniuocè prædicari nequeat de multis, sed etiam, nec analogicè, quod videtur manifestè falsum, cum nihil possit de multis prædicari, & non aliquo trium illorum modorum. Tertia ratio contraria est magis verisimilis, sed penitus introspecta à vero comperietur errare, nam in primis conditio illa, quam exposcit ad vniuocationem, videlicet in quid seu quidditati prædicari, ex eius eruta de-

finitione nihil fauet: quando namque dicitur, rationem, seu quidditatem vniuocorum esse omnino eandem, rectè quidem videtur colligi, rationem vniuocam eis esse quidditativam (quod enim est alicuius quidditas, ei est quidditativum) non tamen secundum se sumptis, sed prout subsunt nomini vniuoco, ac formam per illud expressam participant: ita verò accidens, v. g. album respectu niuis, & cygni est prædicatum essentiale & quidditativum, quatenus scilicet nomine albi significantur, albedinemque fortuntur, quamuis eis simpliciter, & secundum se sumptis, nili in quale, & accidentaliter non conueniat. Deinde ad summum ea ratio probat, accidens dici non posse vniuocè de pluribus, subiectis inhesionis, quod quidem fateor esse probabile, quamquam & contrarium etiam: ceterum non obstat, quominus genera, & species accidentium (quæ perfectio non sunt substantiæ) saltem de inferioribus accidentibus prædicentur vniuocè v. g. color de candore, & nigredine, & candor de hoc, & illo in particulari, ut omnibus est in confesso. Magis ergo est, ut proprietas illa sit substantiæ, non cuiusque, sed secundæ, non tamen primo modo, sed secundo; conuenit enim omni secundæ substantiæ, sed non soli, cum etiam accidentia dici possint vniuocè de pluribus, ut constitutum hætenus.

38 Tertia proprietates substantiæ, si sermo sit de prima, est significare hoc aliquid, siue hypostasim, aut personam, cuiusmodi sunt Petrus, v. g. ant Bucephalus; sin autem sermo sit de secunda, quale quid: non quod secunda substantia prædicetur instar alteri adiacentis; hoc enim est proprium solius differentiæ cuiusmodi est rationale, non generis videlicet animalis, quod nulli, dum prædicatur, adiacet, sed quod, ut explicant Conimbricenses loco supra memorato, substantiæ secundæ sint formæ essentielles suorum inferiorum, adeoque qualitates quidditatiuæ siue quidditates quales: qualitas enim nudè formam accidentariam significat, essentialem verò qualitas cum quidditate coniuncta. S. Thomas Capreolus, Caietanus, & eiusdem sectæ alij explicant aliter eam particulam *quale quid*, docentque, eam conuenire secundis substantiis, quoniam addunt supra naturam substantialem accidens quoddam intentionale, ac denominationem generis, speciei, alteriusue rationis. Verum ita etiam prima substantia, scilicet indiuiduum subiectibile, prout tale, adiicit intentionem quandam accidentariam, & denominationē subiectibilitatis supra substantialem naturam, erit ergo quale quid, non minus quam secunda substantia, quod tamē Aristoteli contrarium est. Cardinalis Toletus mauult, ob id secundas substantias dici quale quid, quia licet non insint vlli subiecto inhesionis, sunt tamen in subiecto prædicationis, eoque multiplici, & vario: vnde sunt quid, quia substantiæ, & quale, quia per subiectum prædicationis imitantur accidentia, quorum est proprium esse in subiecto inhesionis. Sed huius solutionis fundamentum supra demoliti sumus; standumque adeo primæ à nobis traditæ.

39 Quarta substantiæ proprietates est carere contrario. Putant multi authores inter quos Auerſa superius citatus omnibus substantiis conuenire hanc proprietatem, esto non solis, propterea quod quantitas careat contrario, ut constabit tract. 4. cap. 9. necnon etiā lux, & intellectus, si est potentia ab anima distincta, voluntasque similiter, atque memoria: rationem autem, cur omnibus, hanc tradunt: propria contrarietas est, quæ facit, ut aliqua se mutuo expellant ab eodem subiecto inhesionis: at forma ignis, & forma ligni, quamuis se expellant ab eodem subiecto, non tamen inhesionis

inhæfionis: haud enim formæ substantiales vlli subiecto inhaerent, vel possunt. Verum inhaerentia substantialium formarum, dempta anima rationali, est magis probabilis, vt cap. i. huiusmet tractatus ex professo probauimus, vtque exinde liquet, quod ita subiecta sua perficiant, afficiantque, vt sine iis naturaliter esse nequeant: nihil autem amplius habent accidentia, merito cuius inhaerant. Rursus; fac eas inhæfionis omnis esse incapaces; cur, oro, ad contrarietatem non sufficiat commune subiectum causalitatis materialis siue eductionis quauis hæc non dicatur inhæfio? quod, si sufficere concedatur, necesse quoque est formarum substantialium concedi contrarietatem. Quamobrem mihi magis placet, proprietatem illam esse substantiæ, non qualiscunque, sed completæ, eamque, non secundo modo, sed primo: tamen enim non sola substantia completa sit contrarietatis incapax, vt superiora exempla declarant, at eam omnis respuit, propterea quod nulla sit capax subiecti, cui inhaereat, à quo educatur. Vbi est animaduertere, non mediocriter quoddam discrimen substantiæ, & accidentis: nam substantia si sit completa, & perfecta nullam admittit cum alia contrarietatem: at accidens quauis complemento gaudeat, obnoxium est contrarietati cum alio; quod enim accidens magis perfectum, completumve, quam visio beatifica; cui tamen est contraria peccati actualis, habitualisve macula, seu proximè, seu certè mediante gratia, de quo in tempore.

40 Quinta substantiæ proprietas est, non suscipere magis, & minus; intellige, si eius rationem inferiora æquali immediatione participant: quo pacto Petrus v.g. non est magis homo, quam Paulus, nec Bucephalus magis equus, quam Alastor, cum tamen cygnus sit magis albus, quam paries: cuius discriminis ratio est, quod album gradus intentionis admittat, secus verò homo, equus, vllave substantia. Datâ quidem operâ adiecta est superius illa particula; si eius rationem inferiora æquali immediatione participant: namque corpus completum, est magis substantia, quam viuens: at genera hæc aliaque inferiora ita instituuntur, vt quoduis eorum sit similiter magis substantia, quam animal & hoc magis, quam species, v. g. homo. Insuper homo est magis animal, quam Petrus, & animal magis viuens, quam homo, vt supra declaratum. Totum tamen hoc idcirco sic vsuuenit, quoniam inferiora recensita haud sunt æquè immediata rationi communis, non verò, propterea quod huic vlla insit latitudo gradualis.

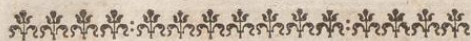
41 Sexta proprietas substantiæ est suscipere posse contraria, non quidem simul, sed ex intervallo, atque ita, vt ab vno ad aliud transmigret: qua ratione idem homo modò impalescit: modò est frigidus, modò calidus: nunc tristis, nunc hilaris: nunc pacatus, nunc verò torua tuens, spiransque oculis flammantibus iram. Aristotelica autem, & vera sententia est, huiusmodi proprietatem omni substantiæ creatæ, & soli, & semper conuenire, adeoque esse quarto modo. Obiciet tamen ex aduerso: eadem oratio, iam est vera, & postea falsa: eadem similiter actio humana, modò est bona, & deinde mala, mutata videlicet aliqua circumstantia: quantitas item, si sit à materia distincta, & accidentibus subiecta cæteris, quorum alterum, alterumque plures edocent, qualitates non paucas cum aliis contrariis commutat: haud est folius substantiæ suscipere contraria. Rursus opponet: actiones vti sunt singularium siue suppositorum, ita etiam passionibus: sed suscipere contraria est pati: ergo est duntaxat singularium; quare substantiæ vniuersales contraria non subibunt: Cæli quoque, tamen si su-

mantur in particulari, haud sunt corruptibiles; ergo nec sunt capaces contrariorum qualitatibus quippe quæ ad corruptionem semper gradum faciunt, viamque communiunt: his igitur de causis proprietates supradictæ nequaquam conueniunt omnibus substantiis.

42 Respondebis tamen ad primum; suscipere contraria, velut subiectum vltimum, atque vt quod, esse proprietatem substantiæ quarto modo; at, nec orationem ita suscipere veritatem, & falsitatem, nec actionem vllam humanam, bonitatem, & malitiam, nec denique quantitatem (supposita eius à materia distinctione, qua sublata nullum esset argumentum) contrarias qualitates, sed quamlibet earum esse subiectum quo, & proximum, cui fulcimentum præstat aliud vltius, propterea radicale dici solitum, videlicet hypostasis, siue suppositum substantiale. Præterquam, quod veritas, & falsitas non respiciant velut subiectum intrinsecum, strictumve orationem, sed ei sint partim intrinsecæ, partim extrinsecæ, atque, tum in ipsa, tum etiam in obiecti ita se habentis, sicut representatur, entitate, sitæ; quando ergo Contraria sunt, quæ ab eodem subiecto propriè tali se se expellunt, nihil mirum, si oratio ex meritis earum denominationum nullam subeat rigorosam contrarietatem. par autem est ratio actionis humanæ intuitu bonitatis, & malitiæ.

43 Ad secundum respondebis, tum actiones, tum etiam passionibus conuenire naturis vniuersalibus, quamuis non in statu aliquo separationis à singularibus, & indiuiduis, vt Platoniorum aliqui ex sua magis, quam Platonis mente comminiscuntur, sed potius in statu realis identitatis cum illis: nec enim Petrus duntaxat, sed etiam homo calefit, in frigidatur, currit, loquitur, intelligit, &c. Atque, vt ex hoc postremo constet exemplo, quam manifesta sint cætera, & quam sit aperta sententia in cuius adducuntur probationem, id intelligit, quod est intellectuum suapte natura: atqui non solum Petrus, sed multò magis homo est intellectus, & rationalis. Quod autem dici consuevit, actiones, passionisque esse suppositorum, ac singularium, tantum arguit, vniuersalia nihil pati, aut agere separata à singularibus, nihil nisi prout eis realiter identificata: hoc autem verum est, iamque concessum, nobis tamen haud officit, vt dicta perpendenti clarebit. Non magis vrget, quod in eodem argumento secundo de cælis attingitur: sunt enim imprimis non pauci theologi, nec defunt astrologi, qui putent eos suscipere formaliter calorem, frigiditatem, siccitatem, & humiditatem, atque ex eis prognatas secundarias qualitates: nec incommodum censent, si sint generationi & corruptioni obnoxii, non ex toto sed ex parte, atque ita vt damnum per alteram in latum compensetur per alteram, summaque constet, sartaque, vt aiunt, & recta semper remaneant. Deinde, tamen si contrarias qualitates alteratiuas non subeant: at certè contrarios impulsus & contrarias vbitates, cum non sint immoti, sed perpetuò conuertantur, & alia cum aliis

loca conuertunt: quod satis est, vt in eis proprietates substantiæ, qua de agimus locum habeat.



TRACTATUS III.

De substantia substantiæ predicamentalis, siue predicamenti substantiæ.

CAPUT I.

Quid substantia, siue suppositum nature superaddat?

I ABSOLUTA substantia in communi ad substantiam singularem, siue substantiam, aut suppositum pergo: id quod recte, & non infueta methodus flagitare videtur. Prima ergo sententia est Durandi in 1. dist. 34. q. 1. & non paucorum Nominalium, suppositum supra naturam nihil addere realiter distinctum, sed solum aliquid ratione distinctum: cum enim natura humana, siue humanitas in abstracto significetur; homo verò, siue suppositum humanum in concreto? non possunt non ratione distingui: cum verò definitio, & definitum realiter distingui nequeant; natura verò, siue essentia humana hominis definitio sit, & homo definitum; sanè natura humana, & homo, siue suppositum humanum realiter non distinguuntur. Verum hæc sententia parum tuta est, & merito iam ab omnibus reiicitur: namque imprimis sicuti ens, & entitas; res, & realitas; Deus, & Deitas ne ratione quidem distinguuntur; tametsi hinc in concreto, illinc verò in abstracto significantur: ita similiter non conspicio, cur homo, & humanitas ratione distinguantur, eo quòd nominibus concretis, & abstractis vsurpentur. Deinde Verbum diuinum assumpsit humanitatem, siue naturam humanam, ut fide sanctum est: sed non assumpsit substantiam, siue personam humanam, ut etiam indubitatum est: ergo persona, aut suppositum à natura plusquam ratione distinguitur: aliàs vna sine altera assumi, vnaque ab altera realiter separari non posset: haud aliter ac homo, & animal rationale separari realiter, vnumque absque alio assumi nullatenus potest, quantumlibet ratione distinguantur. Tandem, quòd definitio, & definitum realiter idem sit, arguit naturam humanam metaphysicè sumptam, ab homine, siue supposito humano realiter non distingui; secus verò naturam humanam physicè sumptam, & prout cum corpore & animo coincidit: in quo solo sensu eius à supposito discrimen controuertitur.

2 Secunda sententia est, suppositum supra naturam addere solum differentias indiuiduantes. Ita B. Thomas 1. part. quæst. 3. art. 3. & nonnulli eius asseclæ. Ceterum hæc sententia non magis probanda est eà, quam proximè improbauimus: nam Verbum assumpsit naturam humanam non in communi, sed in singulari, seu in atomo; ut cum Damasceno omnes Theologi fatentur, ac seipso perspicuum est: sicut enim res aliqua in communi produci, aut producere nequit; ita similiter in communi, & prout præcisa à differentiis indiuiduantibus assumi, aut hypostaticè vniri nequit: at Verbum non assumpsit suppositum, aut personam humanam: ergo suppositum non est natura humana differentiis indiuiduantibus affecta. Rursus, aut sermo est de differentiis indiuiduantibus naturam essentialiter contrahentibus, & ab ea sal-

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

tem realiter absolute indistinctis; vel de iis, quæ naturam accidentaliter contrahunt, ab eaque realiter distinguuntur. Cum autem vtrumque insinuet Angelicus Præceptor, neutrum sustineri potest: non primum, quia cum indiuiduatio essentialis, siue hæcceitas ad summum virtualiter intrinsecè, siue ratione ratiocinata distinguatur à natura, quam indiuiduat, & hanc efficit; fieri certè nequit, ut Verbum assumpsit naturam humanam, quin eiusmodi hæcceitatem, ac proinde personalitatem humanam assumpsit. Secundum etiam dici nequit: tum quia suppositum, siue Petrus, quatenus talis, substantia est: igitur accidentibus indiuidualibus & propriis constitui nequit: aliàs tam ens per accedens, quàm album foret. Tum etiam, quia Christus assumpsit naturam humanam propriis, & peculiaribus accidentibus affectam, & ut aiunt, sigillatam: at non assumpsit naturam humanam personatam, aut substantem: igitur substantia, aut persona hominis in eius natura accidentibus affecta, & indiuiduata, neutiquam consistit.

Tertia sententia Scoti in 3. dist. 1. quæst. 1. substantiam duplici negatione constituit; vnâ, quæ sit actualis dependentiæ à toto, siue supposito; defectu cuius humanitas Christi vnita Verbo propria substantia non subsistit: aliâ, quæ sit aptitudinalis dependentiæ ab aliquo toto, siue supposito; defectu cuius animus separatus à corpore non subsistit, nec personatur. Verum hæc sententia ex mysterio Trinitatis impugnatur: siquidem in diuinis reperitur triplex substantia, per quam natura Dei ineffabiliter subsistit: at neutra earum in negatione consistit: negatio enim realiter producere, aut naturaliter produci non potest, cum tamen substantia Patris realiter producat: substantia autem Verbi, & Spiritus Sancti realiter producantur. Dices: ex eo, quòd natura diuina triplicem substantiam fortia-
3
tur, neutiquam colligi potest, naturam creatam tripliciter subsistere posse: ergo similiter ex eo, quòd natura diuina per aliquid positium subsistat, perperam infertur, naturam etiam creatam per aliquid positium, non verò per negationem subsistere. Contrà tamen quia quamuis ex numero personalitatum in diuinis ad eandem naturam creatam rectè argui non possit, tamen ab earum perfectione positium ad perfectionem positium personalitatis creatæ non malè arguitur. Quod à contrario hunc in modum ostendo: tametsi ex eo, quòd Deus vno, eodemque realiter actu velit, & intelligat, haudquaquam colligi possit, creaturam vllam vno, eodemque realiter actu intelligere, & velle debere. Ceterum ex eo, quòd Deus actu positium, & non vlla negatione velit, & intelligat, benè efficitur, creaturam etiam rationalem actu positium, & non negatione intelligere, & velle: igitur quamuis ex eo, quòd Deus multiplici substantia subsistat, non fiat creaturam etiam multiplici substantia subsistere oportere: rectè tamen effici poterit ex eo, quòd Deus aliquo positium subsistat, nonnisi aliquo etiam positium creaturam subsistere.

4 Secundò impugnatur ea sententia ex mysterio incarnationis: quia fide sanctum est, Verbum assumpsisse naturam humanam, non verò suppositum humanum: at, si suppositum duplici illa negatione Scotica constaret; certè ideo Verbum assumeret naturam humanam, non verò suppositum,

K quia

quia non assumpsit naturam humanam relinquendo illam non unitam, siue cum negatione vnionis hypostaticae secum: at hoc ridiculum videretur: quia Ecclesia sanxit, quod ab hæreticis negatum est: at ab hæreticis minimè negatum est, aut negari potuit, naturam humanam non unitam Verbo, siue cum negatione vnionis cum Verbo, ei tamen unitam, & ab eo assumptam esse: igitur Ecclesia minimè sanxit, Verbum non assumpsisse naturam humanam in unitam sibi: cum ergo sanxerit, Verbum non assumpsisse suppositum humanum; sanè suppositum humanum aliud longè est quàm natura humana in unita, siue affecta negatione vnionis hypostaticae: aliàs cum Ecclesia sanxit illud prius, nihil præter hoc posterius sanxisset. Rursus, vt Ecclesia huius veritatis lucem à Deo impetraret orationibus, vigiliis, ieiuniis & consilio virorum sanctitate, & doctrinâ præstantium vsa est: quis autem sui compos asserat, hæc omnia eo spectasse, vt naturam humanam verbo unitam non esse in sensu composito carentiæ vnionis Ecclesia definiret. Dices Ecclesiam abstraxisse ab opinionibus, vt plerumque solet, & cum incertum esset, an subsistentia aliquò positiuo, an mera negatione consisteret, Ecclesiam sanxisse Verbum diuinum non assumpsisse suppositum creatum, siue eiusmodi suppositum in modo aliquo positiuo superaddito, siue in ipsa natura humana in unita consisteret, fierique potuisse, vt hæretici arbitarentur, suppositum creatum supra naturam addere modum aliquem positiuum, & hunc à Verbo assumptum fuisse: contra quos equidem non inepta, nec obscura Ecclesiæ censura extitit. Contra tamen, quia hæreticis ea fuit errandi occasio, quod naturam à subsistentia minimè distinctam censerent, vt Patres communiter docent, & præfertim Damascenus lib. 3. de fide cap. 3. ibi: *verum hoc hæreticis inducit errorem, quòd idem dicant naturam, & hypostasim*: ergo hæretici nequiquam censuerunt, subsistentiam addere modum aliquem positiuum naturæ, & hunc fuisse à Verbo assumptum: cum ergo Ecclesia definiuit, Verbum non assumpsisse subsistentiam humanam, de modo illo positiuo sermonem non habuit: ac proinde, si vera est sententia Scoti, illud tantum definiuit, Verbum non assumpsisse, quod non assumpsit, nec vnisse sibi naturam humanam in unitam.

Argumentor tandem contra Scotum: suppositum creatum, homo, verbi gratia est substantia, & ens per se, vt omnibus exploratum est: igitur ex natura humana, & duplici illa negatione coalescere nequit; prout haud dubiè coalesceret, si duplex illa negatio subsistentia esset. Consequentia suadet, quia nullum ens reale non ente intrinsecè constitui potest; aliàs profecto homo, vel humanitas ex forma vera, reali, & materia non reali, sed potius chymarica constitui posset: & qui hoc assereret, nullius falsitatis conuinci posset: at substantia est ens reale: igitur eo ipso, quod homo sit substantia, non ente, siue negatione constitui nequibit. Præterea idcirco acutius lapidum nequit esse ens per se, vnaue substantia, quia constat partibus minimè inter se vnitis: at natura humana, & negatio neque vniuntur, neque etiam diuinitus vniri possunt: igitur homo ex vtraque resultans ens per se, siue vna substantia esse non potest. Deinde ad hominem contra Scotum, quia vel ex natura humana, & duplici illa negatione refultat aliquod tertium ab iis realiter distinctum, quod homo sit; & certè in eo tertio, & non in ipsa negatione supposititas collocari debet: vel nihil tertium refultat, sed potius homo est complexum naturæ humanæ, & duplicis negatio-

nis; & sic homo nequit esse totum per se, sed potius debet esse totum per accidens: haud aliter ac in sententia Scoti si humanitas esset complexum materiæ, & formæ, & non aliquid ab illis distinctum, humanitas non esset ens per se, sed solum per accidens.

CAPVT II.

Referuntur, & refelluntur alia sententia.

Quarta sententia est Recetiorum Thomistarum, vt videre est apud Patrem Suarez disput. 36. Metaphys. sect. 4. num. 6. subsistentiam nihil aliud esse, quàm existentiam. Cæterum hæc sententia reiicenda etiam est, primò: quia accidentia propriam existentiam sibi vendicant: vel quia existentia eorum ab eorundem essentia minimè distinguitur: vel quia supposita distinctione essentia ab existentia, sicuti accidentia proprias durationes, vbicationes, aliasque affectiones habent, non erit, cur etiam per proprias existentias ab existentia substantia distinctas non existant: at non subsistunt, nec suppositantur. Secundò ex mysterio incarnationis: quia Verbum assumpsit existentiam naturæ humanæ: at non assumpsit eius subsistentiam: altera ergo ab altera distinguitur. Maior suadet, tum quia existentia naturæ humanæ ab eius essentia realiter indistincta, & inseparabilis est: tum etiam quia quæadmodum fieri nequit, vt materia, & forma per eandem existentiam existant, esto essentia, & existentia realiter distinguantur, vt in Physicis ostendimus: ita similiter fieri nequit, vt humanitas Christi, & eius increata subsistentia per eandem existentiam existant. Terriò ex mysterio Trinitatis, quia iuxta plerosque Thomistas est vna tantum existentia absoluta tribus personis communis, non verò triplex existentia etiam relatiua: at in Deo datur triplex subsistentia: ergo subsistentia, & existentia, non coincidunt.

Quinta, & postrema sententia est, suppositum addere supra naturam entitatem aliquam incompletam, quæ tamen naturæ, à qua realiter distinguitur, complementum sit. Ita Argentinas in 3. distinctione. 6. q. 1. art. 1. Caietan. Ferrara, Ægidius, & Antonius Pantusa in lib. de prædestinatio. & gratia cap. 10. ite Suarez, Fonseca, Vázquez, Valéria, Hurtadus, & Arriaga, quos communiter nostri recentiores sequuntur: Hanc tamè sententiam hoc vnicò argumento confutati posse existimo. Quotiescumque effectus formalis alicuius forme, aut entitatis incompletæ repugnat, ipsa etiam forma, aut entitas incompleta repugnat: at eius formæ, aut entitatis incompletæ, in qua subsistentia collocatur, effectus formalis nullus assignari potest, qui planè non repugnet: ergo &c. Minor suadet, & obiter ostenditur in quo Authores huius sententiæ in ea explicandâ differant.

Quod etenim aiunt, Caietanus, Ferrara, & alij Thomistæ entitatem illam incompletam esse mediam inter naturam, & existentiam; ac proinde eius effectum formalem esse constituere naturam in ratione subiecti apti ad extendendum; hoc, inquam, commentitium est; cum enim essentia ab existentia realiter indistincta sit, nullam habet potentiam passiuam propriam respectu existentia, quæ per subsistentiam præparetur. Deinde prius natura est, rem existere absolute, quàm existere tali modo; qua ratione omnis res prius existit, quàm per vbicationem, aut durationem in tempore, & loco existat: at subsistere est existere tali modo, videlicet

videlicet per se, aut incommunicabiliter, aliove pacto: igitur natura, siue essentia prius natura existit absolute, quam subsistat: perperam igitur asseritur, subsistentiam antevertere existentiam, & esse quandam præparationem naturæ ad illam. Quod autem secundo loco docent complures Theologi, præsertim Thomistæ, effectum formalem huius entitatis incompletæ esse complere naturam ad hoc, ut operari possit iuxta illud axioma; *actiones sunt suppositorum*: hoc etiam facile refutari potest: tum quia accidentia se ipsis immediate operativa sunt, ut cernere est in accidentibus Eucharisticis, quæ ad operandum ne subiecti quidem concursus exposcunt: sicut igitur accidentia sine entitate incompleta, aut suppositualitate iis superaddita sunt proxime operativa: cur id ipsum de substantia, quæ accidentibus perfectior est, non censeatur? Tum etiam quia anima separata est proxime operativa, cum tamen entitate illa completa, siue personalitate careat: ergo eiusmodi entitas incompleta ad id necessaria non est, ut rem ad operandum proxime compleat. Tum demum, quia ut homo v. g. sit proxime expeditus ad operandum, nihil aliud opus habet, quam ut corpus, & anima eius uniantur, & in totum per se coalescant: ergo propter facultatem proximam operandi, entitas illa incompleta frustra superadditur.

9 Rursus quod docet P. Vasquez 3. p. disp. 3. 1. cap. 6. subsistentiam esse modum existendi per se, eiusque effectum formalem esse, efficere, ut res sit per se, siue ut sit independens à subiecto inhesionis: hic, inquam, explicandi modus mihi non probatur: quia Angelus seipso essentialiter est ens per se, & independens non solum à priori (quod aduersarij largiuntur) verum etiam à posteriori, quod inficiantur: quocumque, inquam, modo est independens à subiecto inhesionis, cum inhaerere essentialiter ei repugnet: igitur eam independentiam à seipso, & non à modo superaddito fortitur. Antecedens perspicuum videtur: tolle enim ab Angelo quemlibet modum superadditum, certe Angelus à subiecto inhesionis neutiquam pendebit, aut poterit. Tum secundo, quoniam anima rationalis in statu separationis à subiecto inhesionis, aut affectionis intrinsecè non pender: & tamen in eo statu subsistentiam, aut personalitatem sibi non vendicat: cum tunc persona, aut etiam semipersona non sit, ut ipse Vasquez in simili alibi argumentatur: igitur eiusmodi independentia effectus formalis subsistentiæ, siue personalitatis esse nequit. Tum demum, quia humanitas Christi Domini vnita Verbo independentiam à subiecto inhesionis sibi propriam retinet: neque enim Verbo inhaeret, in eoque naturaliter recipitur: & tamen propriam subsistentiam non retinet: ergo subsistentia per eiusmodi independentiam non bene explicatur. Quod si respondeas, naturam humanam Christi retinere independentiam à priori, siue actionem creatiuam, non verò independentiam quasi à posteriori, videlicet modum quandam substantialem superadditum, qui ex ea, nisi vnita esset verbo, haud dubiè resulteret: in contrarium illud est, quia eiusmodi modus independentiæ superuacaneus, & impossibilis est, ut nuper ostendimus.

10 Deinde quod docet P. Suarez disp. 34. Metaphys. sect. 4. n. 24. effectum formalem, & munus eius entitatis incompletæ, in qua consistit subsistentia, esse reddere naturam vltimò completam in ratione existendi, siue esse vltimum complementum substantiale naturæ: hoc, inquam, rem minime illustrat. Primum quia id ipsum est, quod perimus; cur, postquam materia per formam completur, & ex iis totum per se resultat, vltiori complemento substantiali opus sit: aut quid

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

nam sit eiusmodi complementum? Secundò, quia iuxta P. Suarez materia prima priusquam per formam compleatur, per subsistentiam sibi peculiarem completur: ergo de ratione substantiæ non est, ut sit vltimum complementum substantiale naturæ: siquidem forma posterius, quam subsistentia materiam complet. Tertio, quia natura diuina prius origine completur substantialiter per personalitatem Patris, quam per filiationem: & per hanc prius, quam per spirationem passiuam: ergo nec personalitas Filij est vltimum complementum substantiale naturæ diuinæ, cum tamen alterutra sit vera personalitas.

Præterea quod nonnulli docent apud Ariagam disp. 4. Metaphys. sect. 8. subsect. 2. munus eius entitatis incompletæ esse, efficere, ut natura sistat in se, & vltius non progrediatur: quo fit, inquit, ut partes propriè non subsistant, cum non sistant in se, & altera alteri, & ambæ toti communicentur. Deinde etiam fieri existimant, ut natura aliqua creata duplici personalitate, propria nimirum, & aliena, etiam diuinitus terminari nequeat; quoniam eiusmodi natura simul subsisteret, ut supponitur, & non subsisteret, quia non sistet in se, sed vltius ad alienum suppositum progredieretur. Hoc, inquam, quod nonnulli ad rei explicationem adducunt, eam inexplicatam relinquit: siquidem imprimis cum dicit naturam vi subsistentiæ sistere in se, sensus esse nequit, eam non sistere in alio; cum in supposito à se distincto proculdubio sistat, & existat: ergo sensus est, naturam terminari propriè à suppositualitate: explicare autem munus subsistentiæ, & suppositualitatis per hoc, quòd natura propria suppositualitate terminetur, est idem per idem exponere, ac meris vocibus imponere. Deinde quod aiunt, partes non subsistere propriè, eo quòd sibi inuicem, necnon toti communicentur, finolum planè est: siquidem totum ipsum tam communicatur partibus, quam hæ toti: ac totum per partes, & partes per totum ex æquo perficiuntur: at hoc non obstante totum subsistit: ergo & partes totius. Quod etiam inferunt, naturam creatam, ne diuinitus terminari posse duplici suppositualitate, plus soliditatis non habet: namque natura diuina subsistit per personalitatem Patris; ac proinde iuxta hos Authores sistit in se: & tamen vltius ad personalitatem secundæ, ac tertiæ personæ vltius progredi, eaque terminari potest: ergo similiter quamuis natura creata, &c.

12 Vltius quod alij apud Ariagam ubi supra docent, effectum formalem eius entitatis incompletæ esse reddere naturam incommunicabilem: quod etiam B. Thomas 3. p. q. 3. non leuiter insinuare videtur. Hoc, inquam, luculenter confutari potest. Primum namque subsistentia Patris denominat naturam diuinam subsistentem: at eam incommunicabilem non efficit, cum vltius Filio, & Spiritui sancto eam communicari non solum sinat, verum etiam efficiat. Secundò quia materia tametsi pro priori naturæ ad formam propria, & partiali subsistentia iuxta aduersarios gaudeat; eius tamen merito non redditur incommunicabilis formæ: parique ratione vna pars aquæ verè subsistens ob id alteri parti integrali incommunicabilis non est. Tertio, quia vel ratione subsistentiæ natura fit incommunicabilis alieno supposito, Verbo v. g. ex natura rei tantum: & sic, cum natura humana hoc pacto sit per se incommunicabilis, certè per seipsam, & non per aliquid à se distinctum subsistit: quod tamen sapè improbatum est: aut natura humana redditur per subsistentiam incommunicabilis Verbo etiam

K 2 diuinitus;

diuinitus : & hoc omnino falsum est, vt ex sequentibus apparebit.

13 Postremò alij docent, effectum formalem eius entitatis incompletæ esse reddere naturam substantialem etiam diuinitus incommunicabilem alteri substantiæ, quæ non sit naturale complementum illius : quo sit, inquirunt, vt natura nequeat etiam diuinitus terminari simul propria propria substantiâ, & alienâ : quia aliâs propria substantia tali naturæ effectum suum formalem non tribueret. Deinde etiam colligunt, tres personas diuinas ne diuinitus assumere potuisse eandem naturam humanam : quia cum prior persona redderet naturam incommunicabilem cuius alteri substantiæ præternaturali : certè secundæ, & tertiæ personæ eam incommunicabilem efficeret. Verum in primis quorsum natura Angelica haberet entitatem aliquam completam, per quam sit etiam diuinitus inuisibilis alteri naturæ Angelicæ : nonnè sufficit, quod vna per seipsam sit naturaliter inuisibilis alteri? aut præter hanc repugnantiam naturalem, quæ alterius repugnantia essentialis superaddita necessitas, aut vtilitas esse potest? equidem natura non habet entitatem vllam incompletam, per quam reddatur diuinitus incommunicabilis iis accidentibus, quæ eius naturale complementum nec sunt, nec esse possunt : an enim, cum intellectus humanus ad visionem Dei, verbi, gratia eleuatur, eo ipso formam aliquam sibi connaturalem amittit : aut, cum voluntas ad amorem beatificum euehitur, quidquam naturæ suæ consentaneæ deperdit? aut cum homo ad gratiam creatoris attollitur, præter peccatum habituale, quod nihil actu existens in homine est, aliquid aliud ei deperit? Certè cum natura ad dona supernaturalia effertur, quæ ei naturalia sunt, non amittuntur, sed potius perficiuntur, & oppositum, vel aduersariorum arbitrio ridiculum est : cur ergo natura sortiatu- entitatem, formamve vllam, per quam reddatur diuinitus incommunicabilis cuius substantiæ, quæ non sit naturale complementum illius?

14 Quod autem atinet ad corollaria, quæ ex præsentis capite legitime deducuntur, vel ex eorum falsitate falsitas sententiæ colligi potest. Primum hac ratione refello, quia non magis complet substantia naturam, quam forma substantialis materiam : at non repugnat eandem materiam affici duplici forma substantiali, propriâ videlicet, & extraneâ; vt si materia cœlestis formam cœlestem, & sublunarem susciperet, ergo etiam non repugnabit eandem naturam affici substantiâ propriâ, & alienâ; vbi substantia ad modum formæ entitas incompleta sit. Deinde natura diuina simul, & semel triplici substantia completur : cur ergo repugnet, naturam creatam duplici substantiâ, propriâ, & alienâ simul completi? Quod enim substantiæ diuinæ connaturales sint; id vero de substantia propriâ, & aliena alicuius naturæ creatæ dici nequeat? hoc inquam, rationem disparerem non reddit : quemadmodum enim naturaliter repugnat, materiam affici duplici formâ, aliâ propriâ, & aliâ alienâ; ita similiter repugnat naturaliter materiam simul affici forma duplici : quarum alterutra seorsim ab alia ei propriâ, & connaturalis esset : ergo etiam quemadmodum non repugnat, eandem naturam duas, vel tres substantias connaturales simul terminare; ita similiter non repugnabit, eandem naturam terminare duplicem, vel triplicem substantiam : quarum aliqua, non omnes, connaturales sint. Posterius etiam corollarium hac ratione refello : natura diuina quamuis summè completa sit, vltius compleri potest per tres substantias easque sibi connaturales : ergo à fortiori natura ali-

qua creata de se incompleta compleri potest per tres substantias diuinas supernaturaliter. Deinde, quemadmodum forma substantialis est actus incompletus materiæ; ita etiam substantia totius naturæ iuxta aduersarios : at materia diuinitus suscipere potest plures formas substantiales sibi minimè connaturales, verbi gratia materia sublunaris formam solis, & formam lunæ, alteriusve syderis : ergo etiam natura plures substantias diuinas extraneas sibi, præsertim quia, vt ait Augustinus epist. 3. ad Volusianum, in hoc mysterio tota ratio facti est potentia facientis. Quod autem de iis corollariis non iuxta aduersariorum sententiam, quatenus hucusque argumentati sumus, sed absolute, & iuxta veriorem doctrinam sentiendum sit, mox videbimus.

CAPVT III.

Nostra de subsistentia opinio.

15 CVM de natura, & substantia compositi substantialis libro 2. Physicæ tractatu 10. capite 2. & 3. sermo nobis esset, fusè explicauimus, quatenus substantia, siue hypostasis in substantia completa singulari completa consistat, & quatenus à natura interdum distinguatur, videlicet cum partibus physicis constet : interdum vero à natura non distinguatur, videlicet cum simplex est, & partium expers. Ibidemque pro virili exposuimus, quousque nostra sententia ab exosa, & exoleta Durandi dissideat : & argumenta contra eam omnia enodauius. Modò verò actum non egero, si eandem sententiam iterum proponam, atque iterum denudè confirmem : vt nihil eorum prætermittam, quæ de substantia communiter disceptari solent. Quapropter sic arguo : cum perpexum, & dubiosum valde sit, an substantia sit in composito substantiali vna tantum pro vnitæ totius, an multiplex pro multiplicitate partium; & rursus an sit res, vel modus; ac deinde; an natura humana propria, & aliena substantia terminari possit; ac demum, an tres personæ diuinæ eandem naturam humanam assumere potuerint? Nihil horum in oppositis sententiis commodè explicari potest : omnia verò in nostra sententia faciem, ac dilucidam explanationem habent : nostra ergo sententia reliquis anteferenda. Quod nostra sententia difficultates has exoluat, ex eo perspicuum est, quia cum substantia iuxta nos sit totum illud completum, quod ex partibus simul sumptis, & vnitæ resilit; ex iisdem vero partibus non nisi vnicum totum resiliere possit, plane constat in composito vnicam tantum substantiam esse posse. Hinc etiam constat, eandem naturam humanam simul terminari non posse propriâ substantiâ, & alienâ, aut etiam triplici substantiâ diuinâ : quia aliâs ex eadem natura humana, siue ex iisdem partibus duplex, vel triplex totum resulteret; vel certè aliquid quod duplicis, vel triplicis totius vicem gereret, eique æquialeret. Rursus cum substantia sit substantia singularis completa, aut partium expers, aut ex partibus coalescens, certè res absoluta non esse non poterit : qua enim ratione modulus essendi esse potest id, quod est ipsum esse completum, & substantiale?

Quantum verò negotium hæc difficultates aduersariorum nō paucis facessant, quā potuero breuitate, & claritate proponam? propolitis nimirum iis, quæ aduersarij

aduersarij vtrōque citroque opponunt, & minimè exponunt. Quod namque ait P. Vasquez 1. p. disp. 125. cap. 4. & 3. p. disp. 32. subsistentiam totius vnica, & simplicem esse, non verò in duas partes diuiduam. Primò, quia si darentur in composito substantiali duæ subsistentiæ partiales; quæuis pars per eam, quæ sibi peculiaris est, formaliter subsisteret: at hoc falsum est: cum enim subsistere sit esse per se, & nulla pars compositi per se esse possit; tum quia quæuis est in toto, tum etiam quæuis alteri communicatur; sanè vtroque nomine nulla pars compositi sistere in se, siue subsistere poterit. Secundò ab inconuenienti: quia aliàs in homine duæ semipersonalitates admitti deberent: & anima rationalis semipersona esset, quod ridiculum est. Hoc, inquam, quod disputat P. Vasquez admodum solidum non est. Ad primum respondeo, rem esse in toto, siue communicari alicui parti optinè coheret cum hoc, quod est eam subsistere, vt subsistentia in præsentia vsurpatur: siquidem Verbum diuinum subsistit, & tamen est in Christo veluti in toto; & humanitati veluti parti talis compositi communicatur, vt communius Theolog. docent cum Augustino lib. 13. de Trinitate cap. 17. ibi: *quandoquidem sic Deo coniungi potuit humana natura, vt ex duobus substantiis fieret vna persona.* Idem argumentum fieri potest in quavis continui parte, quæ etsi in toto continuo sit, & alteri parti continuæ communicetur, proprie tamen subsistit, cum ens essentialiter completum sit. Ad secundum argumentum respondeo concessâ sequelâ, & negatâ absurditate consequentis. Primò, quia, iuxta P. Vasquez, anima rationalis separata à corpore gaudet subsistentia peculiari, per eamque proprie subsistit: videat igitur, an semipersona dicenda sit. Secundò, quia semis nihil aliud est quàm dimidia cuiusque rei pars: vnde semipersona dimidia personæ pars erit: at subsistentia illa vnica, & simplex, quam concedit P. Vasquez, non est integra persona hominis, cum hæc naturam humanam, & eiusmodi subsistentiam includat: ergo dimidia tantum personæ humanæ pars, atque adeò semipersona erit.

17 Quod autem docet P. Suarez disp. 34. Metaphys. sect. 5. subsistentiam totius non esse vnica, & simplicem, sed in duas partiales diuiduam. Primò, quia creatio terminatur ad rem subsistentem: at quæuis pars hominis prout condistincta ab alia creatur: ergo & subsistit. Secundò quia quæuis pars compositi materialis, aquæ v.g. prout condistincta ab alia habet subsistentiam partialem: ergo & quæuis pars compositi essentialis. Consequentia videtur perspicua: quia vbi partes integrales aquæ omnino similes, & homogeneæ, proprias tamen, & partiales subsistentias fortiantur; non est, tur id ipsum non dicatur de partibus essentialibus, quæ multò magis dissimiles sunt. Antecedens verò suadetur: quia cum subsistentia totius integralis corporea, & materialis sit, in partes integrales, & extensas necessariò diuidua erit: vnde quæuis pars eius compositi propriam subsistentiâ habebit, & quidem aliàs eadem simplex, & indiuisibilis subsistentia totius maris æquor substantialiter complebitur: tam longè latèque diffundit eandem indiuisibilem entitatē incredibile est. Ceterum hoc etiam, quod P. Suarez disputat, maioris momenti non est. Ad primum respondeo: creatio terminatur ad rem subsistentem per ipsam creationem: haud aliter ac cognitio dicitur terminari ad obiectum, quod tale sit, non independentē à cognitione, sed per ipsam formaliter: vnde quæuis pars hominis propriam, ac peculiarem subsistentiam sibi vendicat, si subsistentia fusè accipiat pro actione creatiua, fecus verò si pro suppositualitate pressius vsurpetur. Ad secundum respondeo: quæuis

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

pars aquæ formaliter aqua est, atque adeo suppositum: cum ergo suppositum formaliter subsistentiam includat, certè quæuis pars aquæ prout condistincta ab alia integrali propriam & peculiarem subsistentiam sibi vendicat: at quæuis pars essentialis v.g. suppositum non est, vt omnes supponunt, vnde non erit, cur prout condistincta ab alia propriam, & peculiarem subsistentiam sibi arroget.

18 Rursus quod Caietanus, Ferrara, Herrera, Hurtado & alij docent, subsistentiam esse rem absolutam, & non modum. Primò quia modus est essentialis determinatio vnus rei ad aliā: qua ratione vnio vnū extremum ad aliud determinat: at subsistentia est vltimum complementum naturæ eam ad aliud minimè determinans: quodnam enim illud aliud esse potest. Secundò, quia subsistentia Verbi naturam humanam subsistentem denominat, quin per se ipsam ei vnietur, eiusve modus sit: cur ergo subsistentia creata naturam humanam subsistere non faciat, quin eius modus sit, eius per seipsam vnietur? Tertio, quia si subsistentia creata non esset res absoluta, sicut Verbum, sed modus: eius effectum formalem supplere non posset subsistentia Verbi: at eum supplet. ceterum hoc quod aduersarij nuper citati disputant, parum, aut nihil habet roboris: quicquid enim sit, an de conceptu modi sit, vt vnū ad aliud determinet; quod fortassis falsum esse inferius constabit: Ad secundum respondeo: quemadmodum subsistentia Verbi denominat naturam humanam subsistentem, absque eo, quod ab illa in genere causæ materialis dependeat, & absque eo, quod per illam intrinsecè perficiatur, quin tamen inde inferri possit, ac debeat, subsistentiam creatam non pendere in genere causæ materialis à materia, ab eave intrinsecè non perfici: ita similiter quod subsistentia Verbi sit res absoluta, & nō modus, modalitatem subsistentiæ creatæ neutiquam adimet. Ad tertium respondeo vti subsistentia verbi humanitatem sanctam denominat, effectumque formalem gratiæ supplet, quin forma accidentalitatis naturæ humanæ sit, sicuti gratia, & quin creata sit sicuti gratia, ita similiter esto non sit modus, sicuti subsistentia creata, modus est: eius effectum formalem supplere, & humanitatem subsistentem denominare poterit.

19 Præterea quod P. Suarez, & Vasquez vbi supra docent, subsistentiam esse modum, & non rem absolutam, Primò, quia non sunt multiplicandæ entitates sine vrgenti necessitate: at nulla est necessitas distinctionis realis absolutæ inter subsistentiam & naturam: aliunde verò eā admittit plures quidem entitates in rerum natura adstruuntur, quàm si subsistentia modus sit: natura enim subsistens per subsistentiam absolutam complectitur naturam, subsistentiam, & vnionem ab ambabus distinctam: ceterum subsistens per subsistentiam modalem solum complectitur naturam, & subsistentiam, & nihil amplius. Secundò, quia iuxta hanc sententiam rectè intelligitur quatenus diuisio substantiæ corporeæ in materiam, formam, & compositum ab Aristotele, & reliquis Philosophis admittit: supposito etiam mysterio Incarnationis tanquam idonea, & adæquata admitti, ac defendi possit: cum enim subsistentia sit dumtaxat modus materiæ, & formæ, aut, si maius, compositi, non vero res absoluta ab iis omnino distincta, ad alterutrum ex tribus illis membris reduci, & sub eo comprehendendi poterit: haud secus ac vnio, quia modus est sub ea diuisione comprehenditur, tametsi nec materia, nec forma, nec compositum sit. Verum hæc facile conuelli possunt: quod enim ad prius argumentum attinet, pari ratione gratiam habitualement non qualitatem absolutam,

absolutam, sed modum esse ab aduersariis concludi posset: ita enim pauciores essent entitates in rerum natura: deinde sicuti non sunt multiplicandæ entitates sine necessitate, ita similiter non est adstruenda sine necessitate connexio essentialis vnius rei cum alia: aliàs materia posset asseri essentialiter connexa cum aliqua forma substantiali, & ne diuinitus ab ea separabilis; quod tamen vel ipsi aduersarij falsum esse censent: at nulla est necessitas connexionis essentialis naturæ cum substantia: igitur ea adstruenda non est: quod si substantia modus naturæ esset, haud dubiè adstrueretur. Quid? quod, hi qui priorem sententiam tenent, necessitatem aliquam pluralitatis entitatum cum realitate absoluta substantiæ coniunctæ, argumentis suis conuicisse sibi videntur.

20 Ad posterius verò argumentum responderi potest: quemadmodum qui prætermisso accidenti ens in communi in substantiam creatam, & increatam disseccaret legibus exactæ diuisionis minimè staret, quamuis accidens modus quidam essendi sit; & propterea non tam ens, quàm entis ens à Philosophis appellatur: & rursus, quemadmodum qui prætermissa duratione, vocatione, aliisque modis, accidens in communi in quantitatem, & qualitatem diffunderet, leges adæquatæ, & exactæ diuisionis minimè impleteret, quantumlibet duratio, vocatione, aliique modi tales sint respectu quantitatis, & qualitatis: pari ratione diuisio substantiæ corporeæ in materiam, formam & compositum adæquata & exacta non erit quantumlibet substantia, quæ prætermittitur, modus quidam compositi vel eius partium sit, nec hoc sufficere ut in ea diuisione comprehensa intelligatur. Idem argumentum confici potest in compositione continua ab eaque ad compositionem essentialem hunc in modum ratiocinari licet; qui assereret continuum solum constare ex partibus proportionalibus quaua versus diuiduis, & puncta lineam ac superficies omitteret, his procul dubio corpus continuum malè explicaret. Et tamen iuxta P. Suares & plures aduersariorum puncta & linea ac superficies sunt modi partium: modalitas ergo substantiæ non exculat eos, qui prætermittunt substantiæ in diuisione substantiæ, dumtaxat materiæ, formæ, & compositi mentionem faciunt. Quod autem in ea diuisione quodammodo comprehendatur vnio, quæ tamen nec materia, nec forma, nec compositum est, videlicet quoniam est eorum modus; falsum est ut quod maxime, quia non ideo eiusmodi diuisio comprehendit implicite vnionem quia hæc est modus eorum membrorum diuidentium, aliàs etiam comprehenderet vocationem, durationem simileque modos: sed quia compositum vel intrinsecè & essentialiter includit vnionem seu compositionem, vel certè quia expressè vnionem connotat: itaque ut sine ea etiam diuinitus reperiri nequeat: hæc autem ratio non militat in substantia, quam natura expressè non connotat, & sine qua ubi compositum non sit, natura diuinitus conseruari potest.

21 Quod ad vltimam difficultatem initio propositam attinet: nimirum cur natura creata multiplici personalitate terminari non possit, quàm impares ei explicandæ aduersarij sint, superius cap. præcedenti ostensum manet; multoque minus ab his explicari potest, quatenus natura creata absque omni substantia ne miraculose quidem conseruari possit: quod tamen in nostris principiis facillimum explicari est: cum enim partes hominis simul sumptæ, & vnitæ absque toto diuinitus esse nequeant, nullà certè ratione conseruari poterunt absque substantia, quæ

in eiusmodi toto tota consistit. Prætermittis ergo his occasione eorum, quæ nuper polita sunt, communem Neotericorum sententiam impugnare, ac nostram propugnare liber. Quocirca sic argumentor.

22 Partes hominis, verbi gratia sunt duæ tantum, videlicet materia, & forma: at si daretur eiusmodi substantia incompleta, quàm plures Neoterici tuerentur, non duæ, sed tres forent: nempe materia, forma, ac substantia: ergo, &c. Maior est omnium Philosophorum, ac Theologorum, eamque perspicuè tradit Augustinus de spiritu, & anima cap. 4. aut Hugo Victor, vel quicumque eius operis author est: ex duabus, inquit, substantiis constat homo, anima, & carne. Id ipsum etiam docent Athanasius in symbolo. Aristoteles 2. de anima cap. 1. alijque, quos congerere necesse non est. Minor autè probatur: quod est de intrinsecò, & essentiali conceptu hominis eius pars necessariò est, vel certè totus homo: at substantia est de intrinsecò, & essentiali conceptu hominis; natura enim secundum se, & seorsim à substantia homo non est, ut ex mysterio Incarnationis constat: cum ergo non sit totus homo, iuxta aduersarios, opus est, ut in partem saltem hominis eam admittant. Quod autem huic argumento responderi potest substantiam, eo quod modus sit, non censerì partem hominis: haud aliter ac vnio inter partes hominis: non connumeratur: hoc, inquam supra impugnatum manet. Quod autem alij respondent, hominem non physicè, sed metaphysicè ex substantia componi, lusus vocabulorum est: cum enim substantia realiter distinguatur à materia, & forma; & seclusa omni operatione intellectus cum iis hominem constituat; quæ ratio esse potest, quominus hominem physicè constituat, ac proinde non solum substantia, verum etiam natura partialis euadat.

23 Ad hæc fieri nequit, ut vna materia duplicem formam substantialem capiat: vel ut vna forma substantialis sit subiectum connaturale alterius formæ substantialis: at vtrumque sequitur, si substantia sit entitas quadam incompleta: ergo &c. Sequelam probo: nam substantia eo ipso, quod sit entitas incompleta naturam pro posteriori complens, nequit non esse forma substantialis: ergo materia simul cum anima rationali substantiam recipiens duplicis formæ substantialis receptiua erit: & rursus anima rationalis substantiam vel sibi peculiarem, vel materiæ communem recipiens, formam aliquam substantialem recipiet. Antecedens suadetur, quia iuxta aduersarios omnes substantia illa incompleta generatur: ergo producit dependenter à subiecto: cum ergo solius formæ sit esse in subiecto; & forma, ac subiectum correlatiua sint, profecto substantia forma non esse non poterit: ac forma accidentalis non est: ergo substantialis. Rursus si substantia illa incompleta forma substantialis naturæ non esset; maxime quia eius purus terminus esset: haud aliter ac linea puncto superficies linea, & corpus superficie terminatur, ut Caietanus; & alij aduersarij philosophantur: at hoc est falsum: id circo enim punctum est purus terminus lineæ, non vero eius forma, quia non penetratur cum linea, nec in illa recipitur: alias quidem esset in loco diuisibili, quem linea occupat: idemque de hac respectu superficie, & de hac respectu corporis dicendum est: at substantia est intimè penetrata cum naturâ, & in illa recipitur. Equidem si verbis ita ludere fas est, nullo argumento is impugnari poterit, qui omnes formas substantiales de medio tollat, omnesque actus, quibus substantialiter

ter materia perficitur, eius non formas, sed terminos intrinsecos appellat.

24

Hactenus explicuimus, quid Auctores communiter de substantia sentiant, nostramque etiam de ea sententiam in Physica traditam recolimus, quam si quis amplecti recuset, ac distinctionem naturæ à substantia indistinctionem totius à partibus reuocare nolit, poterit is substantiam in actione creatura rei collocare, præsertim cum personalitates diuinæ in originibus, siue actionibus ad intra proculdubio consistant. Animaduertendum tamen primum est, actionem creaturam non cuiuscunque termini, sed solius substantiæ completæ substantiam, siue supposititalitatem dicendam esse: quocirca actio creatura accidentis, aut etiam animi rationalis erit substantia, & non supposititalitas, aut personalitas: actio vero creatura substantiæ completæ irrationalis erit substantia, & supposititalitas, non vero personalitas: ac tandem actio creatura substantiæ completæ rationalis erit substantia, supposititalitas, ac personalitas. Animaduertendum est secundò, substantiam dicendam esse actionem creaturam, quæ sit productiua rei, non solum independentem à subiecto causalitatis materialis, in quo intrinsecè recipiatur, verumetiam independentem à subiecto totalitatis, siue à composito; quod intrinsecè constituitur, & in quo intrinsecè perficiatur: quapropter natura humana Christi, siue eius corpus, & anima propria substantia non subsistunt, quia Christum intrinsecè componunt, & in eo intrinsecè perficiuntur: Verbum autem è contrariò non obstante vnione hypostatica, & ante illam per se subsistit: quia licet Christum intrinsecè componat, ea tamen compositione minimè perficitur: eius enim infinitas perfectionis accessionem sustinet. Animaduertendum est tertio, substantiam non esse creationem actiuam in volitione Dei efficaci sitam: tum, quia aliàs non solum humanitas Christi, verumetiam quæuis alia natura per aliquid quoniam subsisteret: tum etiam, quia aliàs per denominationem extrinsecam homines essemus: sola ergo creatio passiuæ termino intrinseca, eique superaddita naturam substantentem, ac personatam denominabit. Ne vero in negationes Scoticas, quibus expediti sumus, iterum impediatur, cauendum vltimò est, actionem creaturam intrinsecè, & essentialiter talem esse, nec extrinsecè tantum ac vi alicuius negationis adiunctæ ab actione generatiua differre: quod tamen alibi à me impugnatum sit, si tamen substantia substantia singularis completa esse nequeat, facta quidem hac hypothesi, verissimum est; illudque libertas forsan actioni liberæ essentialis, & necessitas explicandæ substantiæ apprimè persuadeat. Postquam hanc meam de identitate substantiæ creatæ cum actione creatura sententiam meditatus essem, prodit statim in lucem eximium opus Sapientissimi Patris Bernardi de mysterio Incarnationis: vbi disputatione 12. sectione 1. §. 2. & 3. collocat etiam in actione creatura substantiam. Quamuis autem, paulò aliter ac ipse, creationem, & eius à substantia indistinctionem explicet; ac bene est, quod in principali puncto opinionis ambo, & quidem re inuicem non communicata, conuenerimus.



TRACTATUS IV.

De predicamento quantitatis.

CAPVT I.

Aliorum de conceptu quantitatis sententia premittuntur.

QUOPLURES Thomistæ cum B. Thomæ opusc. 5. 2. tuentur, essentiam quantitatis consistere in eo, quòd sit mensura: immeritò tamen, quia cum definitur ab iis quantitas mensura, vel sensus est, esse mensuram alterius quantitatis, vel esse mensuram substantiæ, seu materiæ, cui iuxta hos auctores quantitas inhæret: at in vtroque sensu definitio est falsa, aut certe parum idonea: in primo quidem, quia nulla res commodè definitur per ordinem ad aliud eiusdem rationis: quanquam enim homo sit generatius alterius hominis, ineptè tamen per eam potentiam definiretur, nec nisi per respectum ad connotata diuersæ rationis, ac speciei, sentiones videlicet, ac discursus aptè, & ad rem accommodatè definitur in hunc modum, homo est animal rationale. Cuius ratio à priori est, quia nec directè, nec indirectè definitum ingredi potest definitio rem; aliàs hæc illo clarior, ac dilucidior non esset. Secundus etiam sensus haud magis quadrat, quia quantitas non mensurat, nec facit innotescere perfectionem materiæ secundum se: materia enim maioris, aut minoris perfectionis eidem quantitati indifferenter subesse potest; haud secus ac è contrariò quantitas perfectior, vel imperfectior, aliæve formæ inæquales eidem materiæ inesse possunt: quantæ ergo perfectionis sit materia ex quantitate, cui subest, venari non possumus. Quod si asseras, quantitatem esse mensuram materiæ, non quod eius perfectionem, sed quod eius molem, & magnitudinem innotescere faciat, id quidem nihil dictum est: quia in mole, & magnitudine materiæ eius quantitas quidditatiuè clauditur: quare per quantitatem innotescere magnitudinem materiæ, non est, materiam secundum se, & penes suam substantiam, sed ipsam quantitatem per seipsam innotescere, sui que ipsius mensuram esse; quo iam nec sententia, nec posterior eius sensus defenditur, sed potius deferitur.

Alij Thomistæ cum Capreolo in 2. dist. 3. artic. 1. & 3. ac Soncinæ 5. metaphys. quæst. 19. tuentur, quantitatem esse, quæ materiæ à se realiter distinctæ partes integrales tribuit, quæve efficit, vt partes materiæ in potentia tantum distinctæ actu distinguantur. Verum in primis hæc quantitas vnitur realiter materiæ A & non materiæ B ergo pro priori naturæ ad eam vnionem datur hæc, & illa materia: aliàs hæc potius, quàm illa eius vnionis terminus esse non posset. ergo materia antecedenter ad quantitatem, & independentem ab illa veram aliquam distinctionem partium sibi vendicat. Rursus, materia distinguitur realiter à quantitate: at non per aliquid ab vtraque distinctum realiter: ergo etiam vna pars materiæ ab alia realiter distingui poterit, & non per quantitatem vtrique realiter superadditam. Consequentia videntur sine discrimine. Antecedens est aduersariorum, & vel ex eo constat: quia aliàs sequeretur processus in infinitum, vt sæpè in simili probatum manet. Nec valet, si in hunc modum argu-

mentum infles : hæc consequentia nulla est , vniõ vnitur materiæ , & non per aliquid ab vtraque distinctum : ergo etiam materia , & forma aliqua absoluta seipfis præcisè vniri poterunt : ergo similiter consequentia nostri argumenti nulla erit. Hæc , inquam , instantia nullius momenti est : ideo namque materia , & forma alio à se distincto indigent , vt vniantur , secus vero ipsa vnio , & materia : quia priora illa extrema , non verò hæc posteriora , indifferentia sunt ad hoc , vt vniantur , vel non vniantur : at partes materiæ non magis indifferentes sunt , vt distinguantur , vel non distinguantur , quàm materia , & quantitas : cur ergo , vt distinguantur partes materiæ , alio distincto , & superaddito opus sit magis , quàm vt materia , & quantitas distinguantur. Latius impugnari posset hæc sententia , sed quia impendio demolienda non sunt , quæ per se labascunt , aliis impugnationibus superfedeo.

3 Alij Thomistarum cum B. Thoma in 1. distinct. 19. quæst. 1. art. 5. necnon aliqui Scotistæ cum Scoto hic quæst. 17. tuerentur , essentiam quantitatis esse , vt materiam à se distinctam in partes eiusdem rationis diuisibilem reddat. Verùm hæc definitio quantitatis aliis à definito conuenit : siquidem si materia sine quantitate diuinitus conseruaretur , ita conseruata in partes eiusdem rationis dissecari posset : etenim eius partes in eo euentu distinctæ realiter essent : cur ergo non separabiles , ac diuiduæ ? & tamen quanta non esset : aliquid ergo non quantum in partes eiusdem rationis diuisibile est. Aliqui aduersarij respondent , materiam sine quantitate nec diuinitus conseruari posse : immerito tamen : quia multò magis dependet quantitas à materia , quàm materia à quantitate : at quantitas conseruari potest absque materia , vt constat ex mysterio Eucharistiæ : ergo à fortiori materia absque quantitate. Respondent alij secundo , materiam quantitate denudatam non fore diuisibilem ab vilo agente naturali : quia , cum partes eius essent tunc penetrabiles cum alterius cuiuscunque corporis partibus , sanè harum interiectione separari , ac inuicem dimoueri non possent : quod autem materia prima sine quantitate à Deo miraculosè diuidi possit , parum aut nihil interest , cum hic non creatoris potentia , sed creaturarum natura in examen reuocetur. Verùm in primis materia à quantitate denudata , tametsi interiectione partium alterius corporis diuidua non esset , impulsu tamen , aut attractione diuidi posset ; idque naturaliter & secluso miraculo. Deinde , si essentia quantitatis est reddere materiam indiuisibilem interiectione partium alterius corporis , cum hæc diuisibilitas in impenetrabilitate materiæ fundetur ; sanè impenetrabilitas ipsa erit effectus formalis primarius quantitatis , quod & falsum omnino est , vt illico ostenditur : & iuxta illud quantitas in sententia , quam impugnamus , non per rationem primariam , sed per secundariam definitur , vel potius describitur.

4 Quarrò alij sentiunt , quantitatem esse accidens quoddam absolutum , quod postulat , vt vna pars materiæ cum aliis in eodem loco non penetraretur ; vel certè esse ipsam materiam , prout naturaliter impenetrabilis est , partisque extra partes in ordine ad locum necessariò sortitur. Ita P. Suarez disp. 40. metaphys. sect. 6. num. 15. Collegium Conimbricense 1. part. Logicæ in cap. 6. de quant. quæst. 1. art. 2. Hurtadus disp. 13. metaphys. sect. 4. Arriaga disp. 15. metaphys. sect. 1. Hæc sententia , quæ inualuit inter recentiores nostri temporis , haudquaquam tamen placere nobis potest. Atque in primis quantitas discreta , qualis est numerus , & oratio , vera quantitas est , & sub præ-

dicamento quantitatis collocatur : at impenetrabilis non est , cum plures numeri inuicem penetrarentur , numeri nimirum Angelorum , necnon numeri formarum accidentalium eidem subiecto inhærentium , aliique innumeri : plures etiam orationes penetrabiles sunt , videlicet vocalis , & mentalis , pluresque mentales simul editæ ; & quod caput est , nec numerus , nec oratio faciunt partes materiæ impenetrabiles , vt omnes fatentur : ergo quantitas non est , per quam materia redditur impenetrabilis , nec vllatenus in impenetrabilitate consistit. Maior argumenti , in qua tora difficultas esse potest , est B. Thomæ 1. part. quæstione 1. art. 1. & 2. Scoti 5. metaphys. quæst. 9. Anicennæ 5. metaphys. cap. 4. Capreoli in 1. dist. 24. quæst. 1. conclus. 5. Hentici 1. part. summæ artic. 29. quæst. 7. Soncinatis , Caietani , & Soti in Logica Argentina in 1. distinct. 24. quæst. 1. Patris Vasquez tomo 3. in 3. part. disputatione 190. cap. 4. vbi id ipsum plerosque scholasticos antiquos censuisse existimat. Eadem maior est Aristotelis cap. de quantitate ibi : *Quantum autem partim est continuum ; partim discretum , & partim ex habentibus positionem partibus , partim ex non habentibus constat , atque discretum est , vt numerus , atque oratio.* Aristoteli consentit Augustinus lib. de quantitate animæ c. 32. ibi : *De numero vero animarum nescio quid tibi respondeam , cum hoc ad istam quæstionem pertinere putaueris : citius enim dixerim non esse omnino querendum , aut certè tibi nunc differendam quam vel numerum , vel multitudinem non pertinere ad quantitatem.* Idem habet in lib. de categoriis cap. 10. ibi : *Quantorum est & alia differentia , nam ex iis alia sunt , quorum partes positionem habent , ex qua cognosci possit , quæ pars cuique iungatur : alia vero sunt , quorum partes positionem habere non possunt , & paucis intercais , sunt vero , quorum partes positionem non habent tempus , numerus , & oratio ; ne vero improprie quantitatem accepisse videretur , concludit ibi : proprie ergo sola , quæ dicta sunt , quanta nominantur.*

5 Impugnatur secundo eadem sententia , hunc in modum : corpora gloriosa verè quanta sunt , eademque , qua antea quantitate in eo etiam statu afficiuntur : at impenetrabilia non sunt , sed potius inuicem absque vilo impedimento penetrari possunt : ergo impenetrabilitas non est effectus formalis primarius quantitatis. Maior omnibus Theologis explorata est , nec nisi temerè negari potest. Minor etiam perspicua est : siquidem donum subtilitatis in ea penetrabilitate corporum gloriosorum consistit , vt modò supponendum magis , quàm probandum est. Dico , corpora gloriosa supernaturaliter , & miraculosè penetrabilia esse ; cæterum naturaliter esse impenetrabilia , eo quod accidens illud absolutum , quo afficiuntur , & quod quantitas appellatur , suapte natura postulat , ne inuicem penetrarentur ; effectum autem formalem quantitatis esse impenetrabilitatem non qualemcunque , sed eam solam , quæ naturalis , & non miraculosa sit. Contra tamen : quia si effectus formalis quantitatis est , reddere materiam impenetrabilem ; & effectus doni subtilitatis est , eam reddere penetrabilem ; alterumque accidens penetrationem , alterum verò impenetrationem postulat : ergo ambo impossibilia natura sua sunt : ac proinde vbi semel corpus gloriosum dono subtilitatis afficitur , statim quantitas ei adimi debet : longè potiori iure quàm habitus fidei in altera vita deperditur , statim ac intellectus credentis illustratur lumine gloria , & non in speculo , & ænigmate , sed facie ad faciem Deum contuetur. Hoc argumentum confici etiam potest in corpore Christi , quod quantum proculdubio est ,

est, & tamen cum quantitate Eucharistica, & reliquis speciebus penetratur.

- 6 Huic sententiae nuper impugnatae affinis est alia sententia, quae tenet effectum formalem quantitatis esse extensionem ordinatam partium, qua videlicet una pars alteri immediate, & haec alij, & sic de reliquis serie quadam uniuntur, non vero quaelibet cuiuslibet promiscue, & nullo seruatō ordine. Ita Albertinus tom. 2. corol. de praedicamento quantitatis cum aliis, quos ipse laudat. Ceterum haec sententia iisdem impugnationibus, quibus superior, obnoxia est: & rursus eo nomine displicet, quod gradus intensio- nis ita instituti sint, ut vnus alteri tantum, & non omnibus vnatur: primus videlicet secundo, & hic tertio, & tertius quarto, &c. unde gradus intensio- nis tenorem quandam partium, earumque vnionem ordi- natam sibi vendicant: eos quantos non esse, praefertim si de accidentibus spiritualibus sermo sit, ipsi aduersarij fatentur.

C A P V T II.

Nostra sententia proponitur.

- 7 Efectus formalis primarius quantitatis, eiusque vera definitio est extensio entitativa partium: qua videlicet partes eius quod quantum dicitur, aliae extra, aliae entitativae sunt: id est, aliae in aliis per identitatem minime sunt, sed potius invicem distinguuntur. Porro autem distinctio realis, aut extensio entitativa plurium rerum, si sumatur in actu secundo, praedicamentum relationis, non vero quantitatis est: quid enim esse potest, vnum realiter distingui ab alio, quam vnum referri praedicamentaliter ad aliud, ut infra tract. 6. ostendemus? Distinctio ergo, aut extensio realis, & entitativa in actu primo; aut, quod perinde est, extrinseca distinctio realis, quatenus eam fundant, praedicamentum quantitatis constituunt. Quocirca duo illa praedicamenta valde affinia sunt, cum enim vnum consideratur, ut realiter distinctum ab alio, & ad illud praedicamentaliter relatum, tunc praedicamentum relationis existit: cum vero vnum consideratur, ut realiter distinguibile ab alio, & ad illud praedicamentaliter referibile per similitudinem, aut dissimilitudinem; aequalitatem, aut inaequalitatem, aliove modo, tunc praedicamentum quantitatis intelligitur. Ita B. Thomas 1. part. q. 50. art. 2. Scotus in 4. distinctione 10. quaest. 1. artic. 2. Antonius Andreas 5. metaphys. quaestione 10. Niphus disputatione 9. Durandus in 1. distinct. 34. quaest. 1. Venetus 12. metaphys. facultas Louanensis, Argentinas, & ne multis morer, antiquorum plerique, ni fallor, hanc sententiam tuerentur.

- 8 Quam suadeo primo auctoritate Aristotelis lib. 5. metaphys. cap. 13. ibi: *Quantum est quod est diuisibile in ea, quae insunt: quorum vtrumque, vel vnumquodque, & hoc aliquid aptum est esse.* Ex quibus verbis sic argumentor: diuisibilitas, in qua ratio, & quidditas quantitatis sita est, haudquaquam est distinctio partium materiae ab accidente aliquo in se suscepto proveniens: rursusque esse nequit distinctio vnionis partium eiusdem rationis, dissolutio, inquam, illa in actu primo, siue possibili fieri: quorum alterum, & alterum capite praecedenti ostensum est: igitur eiusmodi diuisibilitas, in qua Philosophus quantitatem collocat, est distinguibilitas, ut ita loquar, siue extrema realiter distinguibilia, quaeque entitativae extendi queant: in hac enim optime quadrat, quod *vtrumque, vel vnumquodque eorum vnum*

quid, & hoc aliquid aptum est esse. Secundo eandem sententiam suadeo: quaecunque aequalia, aut inaequalia cum alijs esse possunt, eo ipso quanta sunt: at quae entitativae extensa sunt, & distinctionis realis extrema esse possunt, eo ipso aequalitatem, aut inaequalitatem subire possunt: igitur eo ipso quanta erunt: ac proinde quantitas in eiusmodi extensione consistit. Minor probatur: quae entitativae extensa sunt, & extrema realis distinctionis esse queunt, eo ipso numerum, aut magnitudinem constituunt: at omnis numerus, ac magnitudo alteri aequalis, aut inaequalis esse possunt: ergo quae entitativae extensa, ac realiter distinguibilia sunt, aequalitatem, aut inaequalitatem subire possunt. Maior autem argumenti, praeterquam quod seipsa manifesta sit, probatur ex Aristotele cap. de quantitate ibi: proprium autem quantitatis est aequalitas, & inaequalitas; maxime ut hoc aequale, vel inaequale vnumquodque eorum, quae rationem quantitatis subeunt, dicatur, ut corpus aequale, ac inaequale, & numerus, & tempus aequale, inaequale similiter dicitur: & de ceteris, quae iam dicta sunt, simili modo: reliqua vero, quae non sunt quanta, non omnino aequalia, vel inaequalia videbuntur. Id ipsum docet Augustinus de categoriis cap. 10. ibi: proprium vero quanti, & quod in omni, & in solo inuenitur, illud est, ut omnia eius paria, aut impatia dicantur. Tertio constat veritas nostrae sententiae ex aliarum impugnatione, necnon ex solutione argumentorum.

9 Quorum primum sit, quantitas discreta, numerus videlicet, & oratio proprie quantitas fore: ergo, &c. Maior est Alberti metaph. lib. 8. tract. 1. cap. 8. & Aureoli, Ochami, Gregorij, & Marsilij, quos sequitur Fonseca 5. metaphys. cap. 13. quaest. 4. & Conimbrienses cap. 6. de quantitate quaest. 2. art. 2. & hac ratione suadet: solum ens reale per se in decem praedicamenta dissecatur, nihilque in praedicamento esse potest, quod non sit ens reale per se: sed quantitas discreta, numerus, verbi gratia, ens reale per se neutriquam est: igitur in praedicamento quantitatis esse non poterit, siue, quod recidit in idem, quantitas proprie esse non poterit. Maior perspicua videtur. Minor suadet: tum quia ex duobus entibus completis non resultat vnum ens per se: at numerus interdum entia completa complectitur, ut si plures Angeli, aut homines in numerum redigantur: tum etiam, quia quae proprie non uniuntur, vnum per se constituere nequeunt: at partes numeri proprie non uniuntur, quatenus partes numeri sunt: quod respexit Aristoteles, cum numerum, siue quantitatem discretam definiuit: cuius partes non copulantur termino communi. Pro argumenti solutione supponendum est, ens reale abstrahi posse ab ente per se, & per accidens; cum haec minus inter se differant, quam ens reale, & ens rationis, a quibus tamen vnā communem rationem entis abstrahi posse infra lib. 5. tract. 2. ostendam. Deinde supponendum est, ens reale, prout abstrahit ab ente per se, & ente per accidens, esse quod dissecatur in decem praedicamenta, saltem metaphysice sumpta: illud namque ens in decem praedicamenta dissecatur, quod de singulis praedicamentis dicitur: at ens reale per se de singulis praedicamentis dici nequit: siquidem relatio praedicamentalis similitudinis, exempli gratia, non est ens reale per se, nec hoc de ea dicitur, potiusque est ens per accidens, quod in aggregato fundamenti, & termini consistit. Pari ratione habitus, nempe hominem esse armatum, non est ens per se, sed potius ens per accidens de illo dicitur. Quibus constitutis respondeo, negata maiori superioris

superioris argumenti, quam falsam esse ex dictis hoc numero perspicuum est.

- 10 Secundo, obiici potest contra nostram sententiam: quia iuxta eam res spirituales verà quantitate præditæ essent: at res spirituales minimè quantæ sunt: ergo, &c. Maior suadet: quia res spirituales extensionem entitativam habent, qua aliæ extra alias per veram distinctionem realem sunt. Minor vero suadet: quia ex communi omnium consensu certum videtur, quantitatem solius corporis proprietatem esse, & in spiritum convenire non posse: id quod de anima, ac per consequens de quocunque spiritu docuisse videtur Augustinus lib. de quantitate animæ cap. 3. ibi: *Quamobrem quanta sit anima secundum inquisitionem hanc tibi respondere non possum, sed possum affirmare, nec illam longam esse, nec latam, nec rotundam, neque aliquid horum, quæ in mensuris corporum quari solent: & inferius cap. 14. ibi: Frustra igitur, ut opinor, quantitatem animi, quæ nulla est, invenire laboramus.* Respondeo, quantitatem bifariam sumi posse. Primò, pro quantitate molis, siue tumoris: qua videlicet substantia aliqua partes extra partes in ordine ad locum habet, & in longum, latum, atque profundum extenditur. Secundo, pro quavis alia quantitate siue loci, aut vocationis, siue temporis, aut durationis, siue virtutis, aut perfectionis, siue numeri, aut alia quacunque. Quantitatem igitur in solo priori sensu, non verò in posteriori animæ denegat Augustinus eo libro de quant. animæ: ut constat, tum ex eius verbis adductis: tum ex discursu totius libri illius: tum etiam ex illis eius verbis capite 13. ibi: *Vide interim, utrum confectum sit carere animam illa omni quantitate, de qua nunc questio est.* Dum demum ex iis, quæ ex ipso produximus supra cap. præcedenti, ubi perspicuè quantitatem discretam animabus tribuit.

C A P V T III.

An quantitas distinguatur à re quanta.

- 11 **Q**uantitatem realiter indistinctam esse à re quanta tenent plerique Nominales, quorum catalogum habes apud Patrem Suarez disp. 40. metaphys. sectione 2. numero 2. ex nostris etiam idem tueretur P. Rodericus disp. 5. metaphys. sect. 1. subsect. 1. & cum eo non pauci, nec ignobiles recentiores: quæ sententia mihi etiam magis arridet. Probatur primò ad homines contra eos Thomistas, qui essentiam quantitatis in ratione mensuræ collocant: siquidem id quod quantum est, esse mensuram alterius, siue regulam, per quam, quantum aliud sit, dignosci poterit, ab eo, quod mensura, vel regula est, neutiquam distinguitur: tum, quia infinita Dei perfectio est mensura omnis perfectionis creatæ, quantumque creaturæ ad perfectionem Dei accedunt, vel ab ea recedunt, tantundem perfectæ, vel imperfectæ censentur, iuxta communem præcensionem: *Primum in unoquoque est mensura cæterorum*: at ratio mensuræ accedens à Deo distinctum, eique realiter superadditum dici nequit. Tum etiam, quia ratio mensuræ passivæ, qua cognosci potest, quantum sit aliquid per aliud, ab eo, quod ita cognoscibile est, & mensuram subit, realiter non distinguitur, ut supra ostendimus, cum de veritate, ac cognoscibilitate entis ageremus: ergo similiter ratio mensuræ activæ, qua aliquid cognosci facit quantitatem alterius ab eo, quod mensurat, non distinguitur. Quod si propterea sentiant Thomistæ, partes quantitatis esse eas tri-

buere materiæ, satis superque impugnati manent cap. 1. huius tract. ut enim ex ibi dictis constat, materia per seipsam partes actu distinctas habet: per seipsam igitur quanta erit.

12 Secundo probatur nostra sententia ad homines, contra eos Auctores, iuxta quos munus quantitatis est efficere, ut materia sit divisibilis in partes eiusdem rationis: partes aliquas coalescere posse per unionem integram in totum homogeneum, & eiusdem rationis non distinguitur realiter à toto, & ipsis partibus: ergo etiam totum aliquid divisibile esse in partes eiusdem rationis à toto, aut partibus non distinguitur: ergo si quantitas in ea divisibilitate sita est, pro eo ac adversarij arbitrantur, à re quanta, & indivisibili indistincta erit. Ambæ consequentiæ manifestiores sunt, quàm ut negari nequeant, vel ut probari egeant. Antecedens etiam manifestum est: siquidem partes aliquas coalescere posse per unionem continuativam in totum homogeneum, est eas esse unibiles, siue continuabiles, duas, verbi gratia, aquæ guttas, non est accidens aliquod absolutum, quod talem continuationem postulet, ut compertum est: sed ab ipsis partibus, vel nullo modo distinguitur, si quod probabilius est, una pars compositi dicit relationem transcendentalem ad aliam; aut certè ab iis realiter adæquatè non distinguitur, si una pars compositi ad aliam dicit relationem non transcendentalem, sed partim extrinsecam, partim intrinsecam, aut eam, quæ inuoluat essentiam unius partis in recto, in obliquo vero possibilitatem alterius, per cuius unionem continuativam prior compleri possit, & petat.

13 Tertiò probatur nostra sententia ad homines, contra eos recentiores, qui munus quantitatis statuunt esse efficere, ut materia prima habeat partes extra partes in ordine ad locum; siue, quod perinde est, partes impenetrabiles: siquidem duo Angeli naturaliter sunt penetrabiles in eodem loco: at non per accidens aliquod absolutum, quod eos penetrari præviè postulet: cum eos penetrari posse subtilissima, ac spiritualis utriusque natura, & nihil aliud esse possit, ut vel ipsi adversarij fatebuntur: igitur è contrario partes materiæ esse invicem impenetrabiles, ab ipsis partium naturis indistinctum est. Idem argumentum confici potest in materia, & forma substantiali, in forma substantiali, & forma accidentali; in natura, & substantia: quorum conceptuum penetrabilitas ab accidenti aliquo præviè non oritur: igitur etiam impenetrabilitas partium materiæ ab eo non oritur: nec video, cur ad impenetrationem, quæ mera negatio est, plura quàm ad positivam penetrationem requiri debeant. Rursus, sicut partes materiæ penetrari, aut coexistere nequeunt in eodem loco; ita assensus, & dissensus, verbi gratia, coexistere, aut penetrari nequeunt in eodem tempore: cumque alter in intellectu existit, tum alterum in eo non existere necesse est: at hæc posterior impenetrabilitas in ordine ad tempus ab ipsa entitate assensus, & dissensus minimè distinguitur: sublato enim quovis superaddito impossibiles, ac proinde in eodem spatio temporis impenetrabiles erunt: ergo etiam illa prior impenetrabilitas partium materiæ ab ipsa partium entitate non distinguitur. Hoc eodem argumento in amore, & odio, in duabus formis substantialibus, aliisque similibus rebus uti quivis poterit.

14 Præterea materiam primam palmarem, verbi gratia, habere necessario partes extra partes, siue impenetrabiles, est eam habere necessario vocationem extensam in ordine ad locum unius palmi: at materiam primam

primam habere necessario vicationem ita extensam, non prouenit ei ab aliquo accidenti superaddito, quod eam vicationem præuic postulet: haud aliter ac materiam primam necessario habere durationem extensam in ordine ad tale tempus, videlicet in ordine ad totam æternitatem à parte post, non oritur ab aliquo accidenti, quod materiam ita durare præuic exigat, sed in ipsam materiam, quæ suapte natura æterna, & incorruptibilis est, ea necessitas vnicè reuocari debet. Vtremque quemadmodum materia habet partes actu impenetratas, aliasque extra mutuum aliarum situm; siue, quod æquipollet, vicationem circumscriptiuam, quâ partes eius partibus loci coaptantur, non singulæ omnibus, sed singulæ singulis; ita animus rationalis, aut Angelus habet vicationem definitiuam, qua totus in toto spatia loci, ac totus in qualibet eius parte sit absque proportionem, siue coaptatione proximè insinuatâ: at Angelus, aut animus habet vicationem definitiuam, quin præuic aliquod accidens eam exigat, aut producat, ut omnes fatentur: ergo etiam materia habere poterit vicationem circumscriptiuam, quam præuic quantitas non exposcat.

- 15 Quarta probatur nostra sententia contra eos, qui tenent, quantitatem suapte natura exigere, & inferre vnionem ordinatam partium materia: nam sicuti gradus intentionis independenter ab aliquo accidenti præuic ordinatè vniri postulant: & sicut etiam natura, & substantia; materia, & forma essentialiter vniri postulant absque alicuius accidentis præuic exigentia; ita similiter in præsentia, &c. Tandem nostra sententia ex nostris principiis probatur: quantitas nihil aliud est, quàm extensio entitatiua plurium rerum: quâ videlicet inuicem distingui, aliæve extra alias entitatiuè esse possunt: at posse res aliquas distingui, & quod plus est, ipsum actu distingui ab iis non distinguitur.

CAPVT IV.

Argumenta contraria soluuntur.

- 16 Quantitas à re quanta distingui realiter, eique tanquam accidens absolutum superaddi tuentur Suarez vbi supra, & quos ibi memorat, quorum argumenta mihi soluenda sunt. Arguunt igitur primo auctoritate Aristotelis 7. metaphys. text. 8. ibi: *Longitudo, latitudo, ac profunditas quantitates quedam, sed non substantia: quantitas enim non est substantia, sed magis cui hæc primò insunt.* Arguunt secundo: quantitas molis non est idem cum sola materia prima: siquidem tamen materialis, & quantitatiua est forma equi, ac eius materia: vnde non est, cur potius identificetur quantitas cum materia, quàm cum forma equi. Rursus quantitas non identificatur cum sola forma: tum ob rationem nunc insinuatam: tum etiam, quia in homine est forma substantialis, quæ cum spiritualis sit, mole quanta esse nequit, & multò minus eam quantitatem per identitatem includere. Præterea quantitas non identificatur cum toto composito: cum enim compositum substantiale humanum animam rationalem quantitatis expertem includat, sanè quantitas cum illo composito, ac proinde cum nullo alio poterit identificari. Arguunt tertio: nulla substantia creata est, quæ se ab intrinseco per aliqua accidentia non perficiat, id est quæ accidentia sibi intrinseca non efficiat, ut inducenti constabit: igitur materia prima, quæ substantia proculdubio est, aliquam proprietatem in se

immanenter producit: at ea alia esse nequit, quàm quantitas: siquidem eius vicatio ab intrinseco non est, cum materia nonnisi à sua forma, aut aliena moueatur: eius etiam duratio ab extrinseco est, alioqui si ab intrinseco esset, materia seipsam conseruaret, ac semetipsa prior natura esset. Arguunt quarto: lapis, v. g. nonnisi per grauitatem à se distinctam fortitur vicationem infernam, qua sit in centro: pari ergo ratione materia nonnisi per quantitatem à se distinctam, fortitur vicationem circumscriptiuam, qua partes eius impenetratæ sint.

Arguunt quintò ex mysterio Eucharistiæ: accidentia illa, quæ in hostia consecrata cernuntur, videlicet candor, grauitas, lenor, frigiditas, aliaque eiusmodi subiectum aliquod commune, cui insunt, sibi vendicant: at non substantiam panis, cum nihil huius post consecrationem superfit: ergo solam quantitatem panis: ac per consequens hæc à substantia distinguitur, & separatur. Maior suadetur: quia aliàs omnia illa accidentia sine subiecto essent. Rursus cum hostia alteratur de nouo per calorem, aut frigiditatem, quod sæpissimè accidit, toties aer ambiens frigidus, aut calidus crearet: quod tamen genus operandi supra vires cuiuscunque agentis naturalis est: vel certe, quod non minùs mirandum est, toties aer eiusmodi quantumuis calidus, aut frigidus ab hostia sibi approximata calefacienda, aut frige facienda abstergeret: iique effectus ad eius præsentiam producti soli Deo tribuerentur: at hoc quid aliud est, quàm miracula incastrum, & sine vrgenti necessitate multiplicare? quæ tamen in opposita sententia longè pauciora sunt: siquidem iuxta illam non omnia accidentia Eucharistica sine subiecto subsistunt, sed vnum duntaxat, cui reliqua insunt: & cum hostia consecrata extrinsecus alteratur, & frigore, aut calore afficitur, hæc qualitates non à solo Deo, sed ab agente etiam creato, non tamen creante, sed dependenter à quantitate generante producuntur. Tandem arguunt, & superius argumentum corroborant: cum Christus Dominus definit esse sub speciebus, & accidentibus panis, eiusmodi accidentia destruuntur: at non propterea id euenit, quia Deus ea supernaturaliter destruit: quis enim dicat, miraculum esse, quod hostia consecrata in stomacho Sacerdotis corrumpatur; & non magis miraculum, si Deus hostiam illam consecratam in stomacho Sacerdotis perpetuo conseruaret? igitur ea accidentia Eucharistica destruuntur naturaliter, videlicet ob exigentiam naturalem aliorum accidentium contrariorum superuenientium, quæ cum illis pugnant: cum ergo pugna naturalis duarum formarum esse nequeat, nisi propter aliquod commune subiectum, quod alia afficit, alia verò efficere conatur; reliquum est, ut accidentia Eucharistica subiectum aliquod commune, cui insunt, sibi vendicent: quod cum substantia panis esse nequeat, eius quantitas esse debet.

Hæc huius sententiæ argumenta, quibus sigillatim respondendum nobis est. Ad primum ab auctoritate desumptum respondeo: duplex est quantitas materia: prima, alia substantialis ab ipsa materia realiter indistincta, alia accidentaria; videlicet eius longitudo, latitudo, ac profunditas, siue, quod perinde est, ea vicatio circumscriptiuam, quâ in longum, latum, & profundum extenditur: priorem quantitatem à materia distingui nequaquam asserit Aristoteles: posteriorem verò solam à materia distinctam esse statuit, ut ex verborum contextu liquet. Ad secundum argumentum respondeo, eo tantum concludi, nec materiam esse quantam per formam, nec hanc per materiam: hoc autem verissimum esse concedo: non tamen

tamen eo, quod materia, & forma sit quanta per accidens aliquod absolutum ab utraque realiter distinctum; sed potius eo, quod alterutra per seipsam substantialiter quanta sit. Quocirca quantitas molis non una, sed multiplex est: alia, quae in materia: alia, quae in forma: alia vero, quae in accidentibus vel suapte natura, vel munere unionis cum subiecto extenso inuicem impenetrabilibus sita sit. Ad tertium argumentum respondeo, materiam primam in primis efficere posse durationem suam, & per eam intrinsecè se complere: hinc autem duntaxat infertur, materiam inadæquatè tantum se conseruare inadæquatione se tenente non ex parte causæ, sed ex parte effectus: quod genus causalitatis non repugnare lib. 5. Physicæ tract. 4. cap. 2. statuimus. Dicitur etiam potest, materiam primam esse causam inadæquatam suæ vibrationis: cum enim forma lapidis, eius materiam in centrum rapit, eamque in infimum locum deprimit; cur ipsa materia quantumuis ad illam vibrationem, vel ad aliam quamuis indifferens sit, atque adeo à forma determinari indigeat, cum forma tamen efficienter ad hanc vibrationem præ alia non concurrat? haud aliter ac intellectum determinatum specie cum ea efficere intellectionem; & habitum à libero arbitrio determinatum, cum eo etiam efficienter concurrere communiùs Philosophi tuerentur. Ad quartum argumentum respondeo, grauitatem, ac leuitatem à re graui, & leui minime distinguendum: idque in Physica lib. 8. tract. 1. cap. 7. satis à me probatum esse.

19 Ad quintum argumentum respondeo, miracula quidem multiplicari in Eucharistiæ mysterio, ubi semel quantitas panis ab eo non distinguatur: at non sine vrgenti necessitate, vt ex argumentis, quæ confecta sunt cap. præcedenti, liquido constat. Ad sextum argumentum respondeo, destrui quidem naturaliter accidentia Eucharistica in stomacho Sacerdotis, non tamen ob exigentiam caloris interni, aliorumque accidentium contrariorum: quemadmodum enim si Deus produceret gratiam in eodem loco cum voluntate peccatoris absque vlla vniione physica, cum non iustificaret, nec peccati labem ab eo auerteret; ita similiter in præsentī accidentia à stomacho producta in eodem loco existunt, quo species sacramentales harum corruptionem exigere, aut postulare nequibunt: naturaliter ergo corrumpuntur à Deo accidentia Eucharistica per solam cessationem maximi illius miraculi, quo antea absque subiecto conseruabantur: quod autem non destruantur, nisi cum accidentia contraria denuo producuntur, non arguit ad horum exigentiam respicere, sed potius ad tanti mysterij occultationem attendere: vt videlicet meritum nostrum augeatur, & quantum sensus nostri deficiunt, alterum tantum fides nostra inualecat.

20 Hic disputari posset, an qualitates in materia, vel potius in quantitate recipiantur; & rursus, an quantitas non minùs materiæ quàm formæ substantiali ei vnita debita ex æquo in utraque, an verò in sola materia recipiatur? Cæterum hæc quæstiones cum distinctionem quantitatis à materia nuper reiectam supponant, & in nostris principiis locum non habeant, omittendas potius eas esse, quàm cum præiudicio aliarum quæstionum tractandas arbitror.

CAPUT V.

Explicantur species quadam quantitatis.

Quantitas, alia est continua, alia discreta: continua quintuplex est videlicet linea, superficies, corpus, locus, motus, & tempus: discreta est duplex, nimirum numerus, & oratio. Quantitatis continuæ quatuor primæ species, sunt permanentes: duplex autem, quæ sequitur, est successiua: quantitatis discretæ prior species est permanens, & posterior fluxa, & successioni obnoxia. Esse autem quantitatem continuam, est eius partes copulari ad aliquem terminum communem; discretam vero, eas eiusmodi termino communi destrui, ac potius separatas esse: subtiliter enim & verè Beatus Damascenus capite tertio Dialect. *Numerus quinque, & quinque non habent communem terminum copulantes ipsos: si enim des aliquid intermedium, quinque, & quinque, sunt undecim, & non decem.* Rursus quantitatem aliquam esse permanentem, est eius partes simul esse; successiuam vero, illas se inuicem excipere, aliisque aduenientibus, alias illico abire.

Porro linea est longitudo latitudinis expert: superficies, longitudo, ac latitudo profunditatis nescia: corpus longitudo, latitudo; ac profunditas. Vel aliter: linea est magnitudo ad vnum, siue vnus dimensionis: superficies magnitudo ad duo, siue duplicis dimensionis: corpus magnitudo ad tria, siue trinæ dimensionis. Vel aliter: magnitudo diuisibilis, & extensa à puncto ad punctum est linea: diuisibilis autem à linea ad lineam est superficies: diuisibilis vero à superficie ad superficiem est corpus. Vel denique, si singas punctum fluere, eius vestigium erit linea; si lineam, hæc superficiem fluxu suo describit, sin autem superficiem ipsam, vestigium ab ea relictum erit corpus. Ita Aristoteles in Logica capite de quantis, & 5. metaphys. capite decimotertio, & 1. de anima capite quarto, & ante eum Plato, & post vtrumque cæteri hactenus philosophi punctum autem quaquaversus indiuisibile, & inextensum haud est quantitas, tametsi ad eam reducatur, propterea quod eius partes sit interiecta, illasque mira quadam variegatione distinguat, vt ostensum in Physica: ubi etiam, quo pacto sit communis terminus, in quo vniuntur partes lineæ: necnon, quatenus hæc vniat partes superficiei; & hæc corporis: quod enim immediate, plerisque infedit; esto probabilius, quod tantum mediatè.

23 Circa corpus dubitari solet, num illud solum sit directè in prædicamento quantitatis, an verò linea quoque & superficies? Sotus & alij has ab eo directè excludunt, nec, nisi ad illud quodammodo reduci permittant: quoniam in prædicamento esse nequit, nisi quod est in suo genere completum, vt patet ex eo Hemistichio *finita, realia, tota*: linea autem, & superficies in genere quantitatis sunt entia incompleta: quando namque essentia quantitatis posita est in extensione entitativa, aut diuisibilitate partium, id erit completa, ac perfecta quantitas, quod fuerit perfectè, & completè partibile: eiusmodi autem est solum corpus, quippe extensum, ac partibile versus longum, latum, & profundum; secus verò linea, & superficies, quarum neutra partes extra partes habet quaquaversus, sed altera versus longum, & altera versus longum, latumque duntaxat. Rursus: sicut punctum suapte natura destinatur ad vniendas lineæ partes, ita etiam linea ad complendam, integrandam

integrandamque superficiem, & hæc ad complementum, & integritatem corporis : quemadmodum ergo materia, & forma sunt substantiæ incompletæ, quia instituuntur ad componendum totum substantiale, siue substantiam totalem, pari ratione linea, & superficies erunt quantitates incompletæ, quoniam institutæ ad componendam quantitatem aliam se perfectiorem: quo fit, ut in prædicamento haudquaquam possint directe locari.

24 Magis ramen probo contrariam sententiam, quæ est Aristotelis, Soarj, Auerfæ, ac ferme omnium scholasticorum. Siquidem in primis ens aliquod esse completum fortassis est conditio tantum requisita, ut substantia aliqua sit in prædicamento, homo, v.g. magis, quam eius anima, aut corpus, pes, aut brachium, secus vero, ut aliquod accidens sit in eo : nam albedo non est adeo completa, atque album, quod constituit, cum tamen non minus, quam illud, imò iuxta plures magis sit in prædicamento qualitatibus : quamvis ergo linea, aut superficies sit incompleta quantitas, id non proderit ad eas à genere quantitatis abigendas. Deinde prædicamentum metaphysicè sumptum admittit entia incompleta, tamen physicè sumptum ea respuat; erunt ergo linea, & superficies in prædicamento quantitatis, saltem metaphysicè usurpato. Ad hæc tam linea, quam superficies habent partes verè, ac propriè diuisibiles, quamvis non tot, quot corpus : alterutra ergo integram essentiam quantitatis, id est, diuisibilitatem partium fortietur, ac proinde erit completa quantitas, huiusque prædicamenti, de quo quæstio, ut ut nihil non completum possit in eo reperiri. Atque hinc constat ad primam rationem contrariam.

25 Ad secundam dicendum est; materiam etiam, & formam esse in prædicamento substantiæ secundum metaphysicam eius considerationem. Deinde id discriminis est inter accidens, & substantiam, quod cum accidens omne suapte natura sit incompletum, ac nunquam possit esse simpliciter, & absolute completum, quia semper alicuius substantiæ perfectio, satis sit illud in aliquo genere, & secundum quid esse completum, ut sit in prædicamento, licet nulla huius in physicum, & metaphysicum admittatur partitio, atque hoc gratis concedatur aduersariis: quamobrem, linea, & superficies prædicamentum quantitatis ingrediuntur propter id, quod alterutra in suo genere est completa; ut ut spectata alia quantitate perfectiori ad quam, velut partes, aut compages reducuntur, neutra non sit incompleta. Cæterum substantia completa absolute, ac simpliciter esse potest, eiusque modi est homo, verbi gratia, equus, lignum, &c. quocirca non satis erit materiam, & formam esse in suo genere completas, ac participare integram essentiam, ac definitionem substantiæ, ut in eius prædicamento sedem habeant, defectu videlicet absolute complementi, cuius est capax substantia, ut dictum.

26 Quod ad locum attinet; eum esse veram speciem quantitatis teneant plerique Platoniorum apud simplic. 4. physicorum in sua digress. de loco textu 49. Galenus apud Themistium 4. physic. textu 36. Philoponus 4. physic. in digressionem de loco, Tolerus, Sotus, & alij non pauci. Contra verò id negant B. Thom. Commentator, Suarez, Fonseca, & Conimbricenses, Aristoteles, iam his, iam illis videtur fauere alibi, & alibi: illis quidem 4. physicorum cap. 4. & in prædicam. cap. 6. his verò 5. metaph. c. 13. ubi recensens species quantitatis continuæ, locum prætermittit. Verum, & philosophus sibi inter ipsi facile conciliari potest, & supradicti auctores

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

inuicem, hoc solo animaduerso, locum bifariam sumi posse.

27 Primò, prout habet extensionem quandam partium rei locatæ partibus respondentem: quot enim partes fortitur homo, v.g. totidem vendicat eius ubi, & locus, siue intrinsecus, atque cum eo penetratus, siue extrinsecus, & eum superficie sua ambiens vndique, & vndique: secundò, prout facit rem esse hic, & non alibi, eamque alicubi immobiliter affigit: priori ergo intellectu locus pertinet ad prædicamentum quantitatis, posteriori verò ad prædicamentum ubi. Quamvis autem in vocatione extensa, & diuisibili, & quod sit partibilis, & quod rem alicubi constituat, haud sint denominationes realiter distinctæ, cum eiusmodi vbitas, ac locus non nisi per partes suas locandi præstet officium, cæterum virtualiter, & per intellectum in ea distinguuntur; quandoquidem in puncto indiuisibili vbitatis, locive posterior denominatio visitur, & non prior; quæ autem in aliquo realiter separantur, ac distinguuntur, ea, sicubi sunt inseparata, sicubi in idem concurrunt, necesse est ibi ratione distingui: quo pacto cognitio, & volitio in nobis realiter separata, ac distincta non sine distinctione rationis inveniuntur in Deo optimo maximo: hæc autem distinctio rationis satis est, ut locus ad diuersa prædicamenta attineat, & modò dicatur quantitas, modò vbitatio.

28 Atque ex his constat, ubi siue locum non esse speciem quantitatis adæquatè distinctam à triplici superius explicata: nam si sit diuisibilis in longum tantum, est linea quædam: si in latum, longumque, superficies: si autem in profundum, altumve, est corpus quoddam, non metaphysicum, seu compositum ex materia, & forma substantiali; non physicum, ipsave materia prima formæ subiecta, se mathematicum. Est ergo locus species subalterna, ac subiecta alicui earum trium, quæ circumferri communiter assolent.

29 At inquires: substantia, verbi gratia, ligni partibus constat extensis, & diuisis, eius itidem qualitas se habet pari modo: actio quoque, prout eius terminus est multiplex, & partibilis, suas habet partes, quarum alia per veram distinctionem sunt extra alias: id ipsum etiam visitur in habitu, situque: quorsum ergo hæc omnia similiter non numerat Aristoteles inter species quantitatis, quibus haud dubie subalternantur, non minus, quam locus? Sed responsio est ad manum; quantitatem videlicet partium cuiusque rei colligi solere ex loco sensibili, quem occupat, eiusque magnitudine, aut exiguitate: quamobrem magis esse, ut locus triplicis quantitatis continuæ speciebus subalternatus velut talis eis superaddatur, atque in diuisione quantitatis cum illis exprimat, quam aliud vllum prædicamentum, quantumvis extensione, ac partitione præditum. Adde, antiquos quosdam philosophos in ea fuisse sententia, ut putarent, interuallum illud, quod est inter aulam, verbi gratia, alicuius parietes, esse veram quantitatem, & nequiquam realem lineam, superficiem, aut corpus, sed trium dimensionum harum capacitatem quandam susceptiuam; iuxta quorum opinionem vulgo rudi, atque imperito iam tum persuasam fortasse locutus est Aristoteles, locum inter species quantitatis enumerans, relictis, aliis prædicamentis, quæ ad quantitatem reduci possunt, eique sunt subalternata.

30 Quod spectat ad motum, sunt, qui eum propriè sumptum, & ut cōtinuum, ac successiuum esse veram quantitatis speciem, peculiaremque, & à cæteris distinctam censent

consent, quos inter præcipuè Albert. tr. de quant. c. 8. Burleus in eodem prædicam. Commentator 5. met. text. 8. Scotus & Antonius Andreas, alique eius asseclæ: ex nostris Fonseca, Molina, Gilius, Conimbr. ac Bartholomeus Amicus in phys. tract. 23. q. 1. dub. 1. & nouissimè Balthasar Tellez disp. 60. metaph. sect. 2. concl. 1. Contra verò motum haud esse veram quantitatem, tenent Porphyrius, Ammonius, ac B. Thom. & cum eo Caiet. Iauellus, Soncinas Sotus, & eiusdem factionis alij: quibus adde Louanenses, & ex nostris Cardinalem Toletum in Logica cap. de quant. q. 2. Suarez in metaph. disp. 40. sect. 8. Rubium de prædicam. quantitatis q. 7. num. 23. & 8. & Pererium lib. 13. physic. controuers. cap. 1.

31 Sed componi facile potest his ista, & si velint, eam qui mouent hunc in modum. Motus, prout est ab vno in aliud, pertinet ad prædicamentum actionis: prout in aliquo ab alio, ad genus passionis: quatenus actus entis in potentia ut in potentia, siue fluxus quidam, isque continuus, ad prædicamentum temporis, siue quando: quatenus denique partes habet distinctas, quæ ita fluant, & sibi continuò succedant, ad genus quantitatis: quocirca est vera species quantitatis continuæ, & à cæteris distincta, aut realiter adæquatè, aut inadæquatè saltem: quantitatis quidem, propter distinctionem partium: continuæ; propter earum vnionem: adæquatè distincta à linea, superficie, corpore, & loco: nihil enim horum non est permanens: ac motus successionem inuoluit; ergo ab eis realiter adæquatè distinguitur, qua ratione distingui censetur homo à sua duratione, quoniam hæc est successiua, & ille permanens, ac stabilis aliquandiu: inadæquatè verò distincta à tempore, siue duratione, quoniam actio, & passio sunt realiter adæquatè distinctæ à temporis intervallo: nam in paruo tempore multæ possunt esse actiones, passioneshque, ut cum celeriter exercentur; & in multo pauca, si quando contingat eas esse lentas, tardasve: motus autem illas includit: ergo præter durationem, siue tempus, aliud quidpiam realiter adæquatè distinctum, quod intelligi nequit absque motus, & temporis inadæquata distinctione; quemadmodum fieri non potest, quin homo sit realiter inadæquatè distinctus ab anima, hoc ipso, quod corpus ab ea adæquatè distinctum importet. Atque hoc fortasse tantum volunt auctores priori loco memorati. Cæterum ex dictis abundè liquet, motum haud esse speciem quantitatis à cæteris omnibus supra recensitis adæquatè distinctam, cum tempus, seu durationem includat, nec nisi hoc forsitan volunt multi eorum, quos posteriori loco memorauimus.

32 Tempus quoque, quinto loco inter species quantitatis continuæ, prout abstrahitur à permanenti, & successiua, & secundò, prout est successionis obnoxia, memoratam, esse propriè quantitatem, nec fusè tantum in hoc esse predicamento, tenent Cardinalis Toletus in Logica de quantitate q. 2. Vallius ibidem q. 4. cap. 4. Rubius q. 5. n. 7. ad finem, Fonseca 5. met. cap. 13. q. 10. sect. 2. Bartholomeus Amicus in physica tract. 22. q. 1. dub. 1. Balthasar Tellez in metaph. disp. 60. sect. 2. concl. 2. Molina 1. p. q. 10. art. 1. disp. 10. & præter nostros, Commentator Iauellus, Flandria, Sotus & alij non pauci. Contra verò id negant, Caietanus cap. de quantitate, Soncinas 5. metaphys. quæstione 24. Araujo etiam 5. metaphys. quæstione 3. articulo 1. Ioannes à S. Thoma 2. part. Logicæ quæstione 16. articulo 3. §. Dico ergo primò; & communiter cæteri Thomistæ: quibus adde ex nostris Gilium lib. 2. tract. 10. capite 4. num. 3. Hurtadum disputatione 13. metaphys. sectione 6. numero 43. Pererium libro 12. physic. capite 1. Vaquez 1. part. quæstione 10. dispu-

tatione 34. cap. 2. & Suarez. disput. 40. metaphys. sect. 9. num. 8.

33 Sed distinguendum est: nam, si consideretur tempus, prout facit rem aliquando existere, ita spectat ad prædicamentum durationis, siue quando: sin autem, prout habet partes inuicem distinctas, ad quantitatem: successiuam quidem, propterea quod eiusmodi partes sint impenetratæ, & non simul, siue in eodem nunc, ut sic dicam: continuam verò, quia vniuntur inuicem. Illud tamen non probò, quod docent Burleus, & Vallius; tempus dici lineam, eo, quod sit longitudo quædam successiua, ac versùs vnā tantum dimensionem siue ab instanti ad instant diuisibilis, & extensa: siquidem linea est notio quantitatis permanentis, ut benè animaduertit Aueris q. 18. Logicæ sect. 5. §. at verò utque Aristoteles, & communiter cæteri Peripatetici supponunt, quos apud nihil frequentius diuisione quantitatis permanentis in lineam, superficiem, & corpus. Non me latet tempus à poetis dici circulum, orbem, gyrumque: Sic eorum Princeps Georgic. 2.

Redit agricolis labor actus in orbem,

Atque in se sua per vestigia voluitur annus.

Et Æneidos 3.

Interea magnum sol circum voluitur annum

Sic Ouid. Fastorum 1. de die comitiali, & nundinali

Est quoque, quo populum ius est includere septis

Est quoque, qui nono semper ab orbe redit

Id est à nona luce, nono circulo diurno

Sic Claudianus lib. 2. de Stilicone

Est ignota procul, nostræque imperia menti

Vix ademda Deis annorum squalida mater

Immensi spelunca cui: quæ tempora vasto

Suppeditat reuocatque sinu: complectitur antrum

Omnia, qui placido consumit numine serpens,

Perpetuumque vires squamis caudamque reducto

Ore vorat, tacito relegens exordia lapsu

Vbi alludit ad symbolum, siue hieroglyphicum anni, quod apud Phænices, aliasque gentes erat serpens in orbem obliquatus, & caudam habens reflexam in os, & hoc in illam inferunt.

Sic etiam Seneca in Hercule furente

Vinire lati, properat cursu

Vita citato: volucrisque die

Rota præcipitis vertitur anni

Sic Pontanus præficus suppar poetis

Et cadit infelix ano variabilis annus

Ipse tamen redit in gyrum viresque resumit

Impiger aeterno semper remeabilis ortu

34 Quin etiam inter auctores orationis prosæ is loquendi modus est valdè familiaris. Vnus sufficiat Hieronymus ad Oceanum: *Quarta* (inquiens) *astatis circulus voluitur, ex quo ad Heliodorum Episcopum Nepotiani scribens epitaphium quicquid habere potui virum in illo tunc dolore consumpsi.* Huc facit ipsius anni seu etymologia, ac deriuatio, seu aliud à se nomen deriuandi vis, & energia: nam annus, ut vult Seruius dicitur ab annulo, vel ut mauult noster, Cerda, annulus contra ab anno: utcumque autem sit, annum certè dicendum esse circularem, & annuli more circumflexum apparere. Eodem etiam facit motum à scholasticis nostris communiter diuidi in circularem, & rectum: quidni ergo tempus dici possit circulare, tamen successiuum, non minus, quam motus, præsertim cum definiri soleat numerus motus secundum prius, & posterius?

Ex his ergo sic arguat non nemo: non magis significat quantitatem permanentem lineam, quam circulus, orbis, gyros, & alia eiusmodi: hæc autem ita eam significant, ut etiam accommodari possint soleantque quantitati

quantitati successiva, seu tempori: ergo, & linea similiter. Rursus Mathematici omnes definiunt, circulum esse figuram planam unâ tantum lineâ contentam, in cuius medio punctus est, à quo omnes lineæ ad circumferentiam sunt æquales: sed tempus est circulus, ut visum: ergo, & linea quædam.

36 Propter hæc probabile arbitror, tempus reduci ad lineam. Sed tamen probabilius contrarium supra constitutum: loquutiones autem adductæ sunt improprie, & ad metaphysicum ac scholasticum rigorem nequaquam exigendæ: occasionem eis præbuit temporis respectus ad spatij permanentis circulum, namque tempus apud auctores superius citatos, aliosque passim supponit pro eo, quod peragitur conversione cælorum: hos autem liquet conuerti per spatium circulare, ac rotundum: mirum ergo non est, quod per denominationem ab eo translata motus ipsi cælestes, tempusque, quod in illorum mora, ac duratione consistit improprie quodammodo appellentur circulus, orbis, Gyros, a circumferentia.

37 Ut autem eo, unde alij reuertantur, quod tempus idem, modo ad unum, modò ad aliud prædicamentum sub diuersis rationibus formalibus spectet, haud videbitur absurdum ei, qui expendit, prædicamenta non semper debere distingui realiter, multotiesque sola distinctione virtuali esse contenta, iuxta ea, quæ disseruimus supra tract. 1. cap. 3. & 4.

CAPVT VI.

Circa quantitatem numeri auctorum placita.

38 Super sunt duæ quantitatis species numerus videlicet, & oratio de quibus, an veræ sint, huiusque prædicamenti proprie, an tantum improprie, & adumbrata, solet inter scholasticos magna contentione discutari. Numerum autem, ut ab eo incipiam, haud esse quantitatem veram, & prædicamentalem tradunt Oham in 1. dist. 24. quæst. 2. Gregor. ibid. quæst. 2. art. 2. Marfil. in 1. dist. 27. art. 1. Gabr. & communiter cæteri Nominales. Item Albert. lib. 8. metaph. tract. 1. cap. 8. Aureolus apud Capreolum ubi supra Commentator 3. physic. textu 68. Numerum, inquit, esse acervum unitatum. Suarez disput. 41. met. sect. 1. Vasquez 1. patt. disp. 26. cap. 3. Fonseca 5. metaphys. cap. 13. quæst. 4. sect. 4. Conimbr. de quant. quæst. 2. art. 1. Hurtado in metaph. disp. 13. §. 47. Arriaga etiam in metaph. disp. 5. sect. 1. subsect. 3. n. 25. Tellez quoque in metaph. disp. 60. sect. 2. num. 20.

39 Primum huius sententiæ fundamentum est: ut aliquid sit in prædicamento, oportet illud esse quid positium, & non negatiuum, ut colligere est ex eo carmine vulgari, entia per sese finita realia tota; cuius prima dictio negationem omnem à prædicamento excludendam esse, denotat: numerus negationem, eamque multiplicem formaliter importat, cum plures complectatur unitates, & quævis unitas prout talis sit indiuisio, siue diuisionis negatio.

40 Alterum est huiusmodi: ut aliquid sit in prædicamento quantitatis, aliove quouis, opus est ei esse ens reale, & non rationis, ut superioris versiculi posterius declarat hemistichion, videlicet finita realia tota. At numerus non est ens reale, sed ens rationis, atque intellectus opus: nam per id res numerari, siue in numerum coalescere censentur, per quod facultas aliqua numerat, sicut cum aliquid cognoscitur, & amatur, hanc ei gratiam præstat, qui cognoscit, & amat, eoque ipso, quo utramque actionem exercet: sed numerare, atque intus dicere, unum, duo, tria, &c. est opus intel-

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

lectus; ergo, & quod res numerentur, siue, quod instar est, ut cogantur in numerum. Deinde, cum dicitur de multis hominibus coram positus, primus, secundus, tertius, multoties haud est fundamentum, ut unus potius, quam alter censeatur primus, secundus, aut tertius: quod ergo tales dicantur, numerique rationem induat, est eis denominatio extrinseca & ab intellectu proficiens. Denique, cum exterius designo decem, v. g. numero utor denario, & non alio: ergo numerus ille est operatio solius rationis, alioqui cur à meo penderet arbitrio? Huc facit Arist. lib. 4. phys. text. 13. 1. ita de numero exptelsè sentire; necnon sequenti text. 13. 2. & ante text. 1. 10. in hoc enim docet, eundem esse numerum centum hominum, centumque equorum: in illo vero, eundem esse numerum septenarium canum, & equorum: at tales numeri non sunt iidem, si supponant pro rebus ipsis, quippe qui sunt valde diuersæ: haud ergo numeri illi secundum rationes suas formales supponunt pro rebus, sed potius ab eis distinguuntur, adeoque sunt entia rationis, cuius nimirum est ea vis, ut sicut eandem rem in dissimiles formalitates secernit, ita etiam diuersis rebus posset unitatem, ac similitudinem conferre.

Tertium eius sententiæ fundamentum est. Quod est in prædicamento quantitatis, eiusque vera species, distinguere debet à substantia, haud enim utrumque inuicem, aut cum alio vilo confundi potest: atque hac de causa quantitas continuè hominis ab eius substantia distinguitur, quia nimirum est genuina eius quantitas: sed numerus hominum, v. g. ab eorum substantia nequaquam est distinctus: ecquid enim esse potest, nisi ipsi homines, eorumque positiua pluralitas: fieri ergo nequit, ut sit vera quantitas, aut ad hoc prædicamentum strictè pertineat. Quartum est tale. In rebus spiritualibus locum habet quantitas discreta: quis enim earum numerum aliquem neget? an non tres Angelos perinde, atque tres homines, equolue dicere possumus, ac solemus? at res spirituales, ut sunt immateriales, omnisque corporis expertes propriè loquendo, ita & omnis veræ quantitatis: esse ergo nequit, ut quantitas discreta veram quantitatis rationem obtineat, ad eiusve spectet genus.

Quintum eius sententiæ fundamentum sic se habet. Id nequit esse simpliciter, ac verè quantitas, vllave eius species, quod non est simpliciter ens reale: quandoquidem hoc dissecatur in quantitatem, & cætera prædicamenta: qua ratione fieri nequit, ut quidpiam sit homo, quod non animal propter huius essentialem diuisionem in hominem, & equum, reliquasque belluas: at numerus non est simpliciter ens reale, sed entia, cum sit formaliter multitudo quædam entium, ut per se palam est, utque docet Aristoteles lib. 3. phys. cap. 7. text. 68. Numerus est una plura, quantave quædam, & lib. 10. metaph. c. 9. text. 20. Numerus est multa una. Aristoteli consentit ea in re Damascenus in Dialect. cap. 49. Unitatibus igitur in unum coeuntibus duo sunt, &c. Et Greg. Nyssen. in lib. de historia sex dierum parum ante medium: Numeri natura una cum creatione introducta est; nihil enim aliud est numerus, nisi unitatum compositio.

Postremum argumentum, & proximè posito affine pro eadem sententia est huiusmodi. Ad ens prædicamentale opus est, ut sit per se, & non per accidens; quemadmodum versiculi toties memorati dictio secunda indigitat, entia per sese, &c. Sed numerus nō est ens per se, sed per accidens, veluti cumulus lapidum: haud enim est maior inter hos, quam inter partes numeri vnio, nexulve. Quo accedit effatum Arist. 1. 8. met. c. 3. text. 10. Numerum oportet aliquid esse, quo vnus, si vnus est: aut enim non est, sed quasi congeries: aut dicendum est,

est, quidnam illud sit, quod unum ex multis facit. Quasi diceret, id intelligibile prorsus esse, adeoque numerum esse ens per accidens; veluti congeriem, cumulumve: hæc enim videtur esse vis, hic totius distinctionis sensus.

- 44 At ex aduerso numerum esse veram quantitatis speciem, tuentur Caietanus cap. de quant. in commentario Sotus ibidem q. 1. Ioan. à S. Thom. q. 16. Log. art. 2. concl. 1. Iauel. 8. metaph. q. 9. Soncin. 10. metaph. q. 7. Capreolus in 1. dist. 24. q. 1. & communiter alij Thomistæ. Item Auicenna lib. 3. metaph. c. 4. Henricus 1. part. art. 29. q. 7. Argent. in 1. dist. 4. q. 1. Rursus ex nostris Rubius in cap. de quant. & Vallius, ac Toletus ibidem.

- 45 Huius opinionis duo sunt fundamenta, quæ veri similitudinem habent aliquam. Primum est; numero conuenire definitionem huius initio capituli propositam; videlicet fortiri partes entitatiuè extensas, & quarum aliæ sint, possintve esse extra alias per veram distinctionem. Quod si qua alia est quantitatis definitio, ea, si vera sit, non poterit numero non conuenire. Secundum est; proprietates quantitatis in numerum cadere, præsertim verò esse æqualem, aut inæqualem, finitum, aut infinitum, ac denique esse mensuram, æqualitatem, & inæqualitatem ei competere: binarius enim hominum numerus, & Angelorum sunt æquales, nec se inuicem excedunt: contra verò alterutrius speciei numerus ternarius inæqualis est binario, eumque exuperat. Finitas, & infinitudo: nam numerus denarius, v. g. dicitur finitus, quippe prima, & vltima vnitate clausus: multitudo verò infinita, numerus infinitus appellari potest, debetque; eaque loquendi formula vltus est Ecclesiastes cap. 1. *Stultorum infinitus est numerus*, & cap. 4. *Infinitus numerus est populi omnium, qui fuerunt ante eum*. Tandem ratio mensuræ: numerando siquidem metimur, quantus sit exercitus, quantus concio, &c.

CAPVT VII.

Nostra de quantitate numeri sententia & aliarum argumenta, quatenus nobis aduersantur, soluta.

- 46 **A**rbitor tamen, prædicamentum quantitatis, iuxta dicta tract. superiori, distinguendum esse in physicum, & metaphysicum; atque in hoc, non verò in illo numerum oportere constitui. Rationes autem prioris sententiæ ad initium capituli præcedentis memoratæ, vt ab eis ordiatur, aut nostram probant, aut profecto nihil. Ad primam earum dicendum est; indiuisiōnem, seu negationem diuisionis vnitate quauis, vnitatumque numero inuolutam esse negationem negationis, siue positionem simpliciter, & reuera, quantumuis nomen negationis vsurpet, eaque veluti persona se dissimulet; non aliter, atque carentia tenebrarum est verus fulgor, ac positiva lucis entitas. Quocirca defectu entitatis, aut positionis, haud est quod numerus excludatur à prædicamento quantitatis, etiam physice sumpto, ne dum metaphysice: vnde ratio illa tantum abest, vt nostram oppugnet sententiam distinctione vrentem, vt ne aduersus eam, quæ in nullo cedit quicquam habeat ponderis.

- 47 Deinde, fac ad prædicamentum quantitatis, aliudve quoduis expolci, vt non sit negatio, etiam virtualiter distincta ab entitate positiva; sanè hæc conditio ad prædicamenta physice excepta requiritur vt summum, secus verò ad illa secundum eorum metaphysicam, & à multis legibus magis liberam, & absolutam confide-

rationem. Quare licet negatio diuisionis sit virtualiter distincta ab entitate, quam denominat indiuisam, vt ostendi in loco; hoc profecto tantum conuincet numerum eiusmodi indiuisiōne replicata constitutum non habere locum in prædicamento quantitatis physico, secus verò in illo quatenus sumitur metaphysice.

Sed inquires: quantitas discreta importat veram separationem, seu discretionem partium, adeoque veram vnionis inter illas carentiam: Quod si fuerint vnitate inuicem reddent porius quantitatem continuam, quam discretam: atqui negatio vnionis est vera negatio, eaque quæ sit positionis, compositionisve, non vero alterius negationis: quantitas ergo discreta veram, ac realem, & non virtutalem duntaxat negationem inuoluit: vnde non poterit vllatenus esse in prædicamento siue genere quantitatis.

49 Respondeo in primis; quantitatem discretam principaliter, & in recto complexi entitates positivas, earumque multitudinem, nec, nisi minus principaliter, & ex adiacenti earum discretionem, seu separationem negatiuam: quod enim ad præsens attinet, principaliter est in ea, quod sit quantitas, quam quod discreta, cum hoc ei cum pluribus extra hoc prædicamentum sit commune: quocirca magis esse, vt munere entitatum, quas inuoluit, sit in genere quantitatis, quam, vt titulo negationum ab eo excludatur. Alia est ratio hircocerui, tenebrarum, & similium, quæ à prædicamento solent excludi. Vel enim nihil posituum in se cohibent, ne dum principaliter, quod de tenebris probabiliter arbitror: vel certe ex principali nullam important positionem: figmenta namque, tamen si ea noster intellectus architectetur ex terminis positivis, v. g. superius illud ex hircoceruo, & ceruo; at quod in eis potissime spectatur, quatenus sunt talia est quod sint impossibilia, & conficta tantum: quin etiam ipsa extrema realia in eis inuoluta haud sunt possibilia esse eo pacto, quo concipiuntur ab intellectu, proinde eorum realitas ad prædicamentum possessionem nihil potest conferre iuris.

50 Respondeo secundo, diuisionem quantitatis in continuam, & discretam, neutquam esse essentialem, & quidditatiuam, sed subiecti in accidentia: essentia namque quantitatis est, habere partes entitatiuè extensas, id est alias extra alias per veram distinctionem in actu primo saltem: accidit autem illis prout sunt eiusmodi, quod sint vnitate, & continuata; quodve tali vnione, & continuatione careant, sintque potius separatæ. Quamobrem nihil refert, quantitatem discretam inuoluere veram negationem, eo nomine, vt excludatur à prædicamento, quo de loquimur: eam enim inuoluit, non secundum eius essentialem rationem, sicut oporteret ad prædictum finem, sed secundum accidentalem, & secundariam, quæ non est æstimanda, vbi agitur de iure ad prædicamentum aliquod. Respondeo tertio cum Patre Hurtado disp. & sect. citatis §. 47. quantitatem discretam, siue numerum non inuoluere necessarîo negationem vnionis, sed ab ea præcisam esse ratione nostra, illamque non deposcere; in quo non parum dissidet à quantitate continua, de cuius conceptu formali est vnio, & continuatio partium, sic, vt eam tanquam suo sibi iure debitam postulet. Ratio autem huius est, quoniam ipsius quantitatis continuæ partes, si non proportionales, at certe determinatæ possunt in numerum cogi & consequenter quantitatis discretæ rationem subire: haud ergo est opus huic quantitatis speciei carentia vnionis partium ex quibus coaliuit aliquando, sed satis habet earum vnionem si neutquam petat, sed potius ab illa præscindat. Quæ cum ita sint, non est quapropter quantitas discreta ex meritis alicuius

veræ

veræ negationis ab isto relinquitur prædicamento.

51 Ad secundam rationem dicendum est, solum ens rationis fictitium, & chimaicum relegari à prædicamento; secus vero id, quod in extrinseca quadam denominatione ab intellectu actu nihil fingente fitum est, illud enim prius, non hoc posterius est realitatis, & entitatis experts, adeoque non prædicamentale iuxta prædicamenti regulas toties inculcatas. Numerus autem est ens rationis, non fictitium, sed sine fictione vlla fabricatum, & extrinsecè constitutum ab eo, qui numerat. Deinde prædicamentum physicum ad summum flagitare potest, vt quod est in eo sit ens reale, & non rationis, siue fingentis, siue sine fictione operantis: Ea verò conditio neutiquam est requisita ad prædicamenti vllius metaphysicè sumpti possessionem: Quidni ergo numerus, quantumlibet ens rationis, & opus intellectus numerantis sit, in prædicamento quantitatis secundum aliquam eius usurpationem? Quod ex eo confirmari potest: nam vti cognitio spectat ad genus, aut actionis, aut qualitatis, ita etiam cognitum ritu cæterorum accidentium, quæ cum in abstracto, tum etiam in concreto feriem prædicamentalem ingrediuntur quodammodo: cognitum autem est ens rationis, sin minus priori illo sensu, ac certè posteriori.

52 Denique responderi potest, numerum duplicem esse: alius est primo intentionalis, vt cum in rebus siue entibus ipsis inuenitur sufficiens causa quapropter dicatur primum, secundum, tertium, &c. sic elementorum ordo, seu loci, seu dignitatis, seu vtriusque circumscripta quauis consideratione intellectus, vt ignis dicatur primum elementum, aer secundum, aqua tertium, & tellus vltimum. Quo respexit Marfilius 1. astro.

*Ignis in æthereas voluer se sustulit auras,
Summaque complexus stellantis culmina cœli
Flammarum vallo natura mœnia fecit;
Proximus in tenues descendit spiritus auras,
Æræque extendit medium per inania mundi.
Ignem flatus alit, vicinis subditus astris.
Tertia fors viduas strauit, flatusque natantes,
Æquora perfudit toto nascentia ponto,
Vt loquor exhalet tenues, atque euomat nubes,
Æræque ex ipso ducentem semina pascit
Vltima subsedit glomerato pondere tellus*

53 Alius est secundo intentionalis, vt cum sine respectu ad rerum intrinsecam naturam, aut ordinem mens denominat ex arbitrio hanc vnitatem præ alia primam, & alteram secundam, & sic reliquas. Quamquam ergo numerus priori modo sumptum minime pertinere ad prædicamentum quantitatis, aliudve vllum probet ratio aduersariorum; at id, qui probare potest de numero prout accipitur posteriori modo? Non me præterit alia numeri diuisio, eaque bimenbris, tradita, à Paulo Soncinato 10. metaph. quæstione 9. sentit enim ibi, numerum, alium esse abstractum, vt cum quis dicit, vnum, duo, tria, qualia tamen ita recentè, haud distinguens, sed potius à quibusvis entibus in particulari abstrahens: alium verò esse concretum, vt cum quis quatuor esse corpora simplicia, aut vndecim cœlestia asserit, aliæ entia in singulari concernit, atque, in numerum redigit: priorem autem indicat esse opus rationis, secus vero posteriorem. Cæterum hæc doctrina meo iudicio est inuentisimilis: namque, vt visum paulo supra, etiam si numerus sit concretus rebus ipsis in individuo, siue atomo, vt aiunt, nihilominus, modo est opus rationis, quippe qui vt abstrahere à rebus singularibus, ita ad eas potest, solletque descendere, modò verò rationem anteuertit.

R.P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

tit, vt per se palam est, & nemini non in confesso.

Tertiæ rationi, vt fiat satis, animaduertendum est breuiter, numerum bifariam sumi posse: primo, vt perinde sit, atque collectio ordinata plurium quantitatum singularium, aut certè plurium vnitarum, siue vnionum, quæ inter partes eiusmodi quantitatum intercedunt. Ita Aristoteles 3. physic. cap. 6. & 7. Numerum, inquit, fieri diuisione quantitatis continue; & secundo de anima capite 6. Numerum, scribens, esse sensibile commune: secundo prout est multitudo digesta quarumvis aliarum entitatum, vel vnitarum: qua autem ratione in præfenti diuiditur numerus bifariam, ita, & vnitas, quæ cum multiplicata constituit. Quantitatis distinctæ prior consideratio propriissima est, indeque inchoata, quod primi philosophi rerum sensibilibus, quas solas nouerant, collectioni nomina indiderint: posterior verò est propria, tamen non adeo, inualuitque prouecta iam, atque adulta philosophia, quando nimirum ingenia sapientum ire ceperunt, ac discurre per res non sensibus modo obuias, sed etiam eis inuias, & vtrarumque numerum, aliasque affectiones explorare.

55 Iuxta priorem ergo sumpta quantitas discreta distinguitur, secundum non paucos etiam aduersariorum, à substantia rei quantæ: cum enim de eorum sententia quævis quantitas continua sit ea distinctione prædita, necessum est, vt omnium collectio, adeoque numerus, quo de loquimur, eam distinctionem subeat: hoc igitur ex titulo non est, quapropter à conceptu veræ quantitatis, eiusque genere abiiciatur: quin etiam numerus priori illo modo sumptus ab ipsis etiam quantitibus continuis, quales ex cumque sint, & siue cum substantia identificata, siue ei realiter superaddita necessario distinguitur; si nimirum perinde sit, atque collectio vnionum continuatarum, quas quidem ab extremis distingui suis, instar aliorum modorum, in physica demonstratum est.

56 Iuxta posteriorem considerationem, quantitas directa neutiquam est realiter distincta à rebus quantis, earumve substantia: id tamen non obest, quominus veræ quantitatis rationem induat, eiusque in genere sit: namque tractatu primo, cap. 3. & 4. visum est, prædicamenta haud oportere distingui realiter, potiusque aliquid verè, & propriè esse posse in duobus: quidni ergo quantitas discreta quantumlibet indistincta à substantia rerum, quæ sub numerum cadunt, adeoque in substantiæ prædicamento sita, quidni inquam, sit etiam in eo, quod illud proximè consequitur, eiusque vera species? Quo etiam pacto probabilius est, vt ostensum supra cap. 3. & 4. quantitatem continuam, quamquam sit vera quantitas, & non adumbrata; tantum esse tamen in prædicamento substantiæ, & non distingui realiter à materia prima, quam quantam efficit.

57 Quarta ratio difficultatem attingit vtriusque factionis authoribus communem: etenim inter eos, qui defendunt, numerum non esse ens per se, nec veram quantitatis speciem, nihilominus cum haud reperiri in rebus spiritualibus tuerentur Suarez, & Fonseca, alique plures: Qui verò numerum in prædicamento quantitatis reponunt à fortiori, vt aiunt, cum à rebus spiritualibus, ac sensibili quantitate minime præditis relegant, vt Caiet. Iauell. Soncin. Capreolus Henricus, Rub. &c. Ex aduerso numerum habere locum in rebus spiritualibus, eisque propriè conuenire docent communiter nominales doctores supra citati pro sententia numerum inter veras quantitatis species minime collocante: Item

ex his, qui Contrariam sequuntur non pauci: nec ignobiles; quamvis, ut per se palam est, minori iure, quam priores.

58. Aliquid tamen arbitror deferendum primæ sententiæ, & non nihil secundæ. Quantitas numerica ac discreta, iuxta ea, quæ paulo supra disseruimus, alia est propriissime, & à rebus incorporeis abigenda, utpote, quæ multiplicis quantitatis continuæ sunt expertes, alia est propria, & in rebus corpore vacantibus admittenda, quippe quæ numerum, plurimumque entium multitudinem ordinatam efficiunt. Ita dicitur cap. 19. Genes. *Veneruntque duo Angeli sodomam vespere*: & Apocalypsis capit. 7. *Post hac vidi quatuor Angelos stantes super quatuor angulos terre*. His positis, ad quartam illam rationem contrariam, cuius ergo hæc sunt præmissa, Respondeo distincta, ut paulo supra, maiori, & negata minori quamvis enim quantitas molis, & tumoris, quæ nimirum res aliqua habet partes in ordine ad locum, & extensas versus longum, latum, & profundum, inuicem penetrari nescias, non reperiatur in rebus spiritualibus: Cæterum quantitas absolute dicta, ac latius fusa non est cur ab eis excludatur, curve corpora sola sequatur: Quocirca probare nequeo, quod pronunciat P. Suarez, disput. 41. metaphysicæ sect. 2. num. 5. ubi post hæc verba, *Siquis mordicus contendat nomine quantitatis discreta tantum significari quamcumque rerum multitudinem, facile defendet quantitatem discretam in Angelis reperiri*; statim subiungit. *Qui verò sic loquuntur, in primis abutuntur voce quantitatis: cum hæc vox absolute dicta in usu omnium philosophorum molem corpoream significet. Ideoque nullus philosophus absolute concedere esse quantitatem in Angelis*. Sed tamen eius pace veram quantitatem in Angelis admittunt omnes, qui numerum in eis proprie inueniri eumque aliunde esse veram quantitatem existimant: eorum autem Catalogus haud ita supra adhibitus est, maiorque posset adhiberi, si fas esset per locum.

59. Quinta ratio, ut dissoluatur toties inculcata diuisionis prædicamenti in physicum, & metaphysicum, reoli, debet: eaque supposita dicendum est, ut quidpiam sit in prædicamento secundum eius priorem intellectum, requiri fortasse, ut sit ens reale simpliciter, & absolute, hoc enim est, quod dissecat in decem illas classes, siue series rerum physicæ, ac præse sumptas: cæterum, ut aliquid sit in genere aliquo supremo, siue prædicamento secundum eius posteriorem sensum, illumque magis amplum satis superque est, ut sit ens reale, prout hoc abstrahitur ab ente simpliciter, & vno, atque ab ente multiplici, ac secundum quid tali, magisque entibus, quam ente: siquidem ens reale ab utroque abstrahi, tam non repugnat, quam, ut abstrahatur ab ente reali, & fictio: hanc autem abstractionem defendemus infra lib. 5. tract. 1. cap. 8. & 9. Porro ens, ut ita abstractum est, quod dissecat in decem prædicamenta metaphysicè usurpata: quocirca nihil vetat, aliquid in eis secundum eiusmodi usurpationem esse tametsi si sit reuera plura entia, & non vnum proprie, ac per se, atque adeo licet non sit ens reale simpliciter, & absolute, ut dici consuevit.

60. Ad postremam eiusdem sententiæ rationem dicendum est, numerum esse quidem ens per accidens, at non per se, nihilominus tamen esse veram quantitatis speciem. Tum quia fortassis perfectitas tantum requiritur ad prædicamentum substantiæ: quorsum enim requiri possit, debeatque ad prædicamenta nouem accidentium, quæ in eis constituuntur, esse entia per se, & non per accidens? aut quorsum ge-

neribus accidentium obstat accidens, aut perfectitas proficiat? Quod si ita habet, conditiones comprehendere verisimili illis. *Vox vna, & simplex, &c.* pro prædicamenti omnibus sunt tradita, non tamen pro singulis. Tum etiam, quia, licet ad prædicamentum, non substantiæ modò, sed quantitatis etiam, & quoduis alterum? requiratur esse ens per se, id tamen intelligendum est secundum physicam earum acceptionem, non verò metaphysicam. Quidni ergo numerus, quantumvis ens per accidens, esse possit in prædicamento quantitatis, aut absolute, aut certe posteriori illo, & magis amplo eius intellectu.

61. Verumenim vero authores illi qui magis rigide, ac seuerè deffendunt, numerum esse in prædicamento quantitatis, eiusque veram speciem respondent argumento superiori, cum esse ens per se, haud tamen eadem omnes de causâ, haud eodem colore. Primo namque quidam aiunt, partes numeri habere vnitatem, siue vnionem ordinis, camque satis esse, ut sit ens per se. Contra tamen, quia etiam acutus lapidum ita est institutus, ut eius partes habeant vnitatem propinquitatis & aggregationis, quæ tamen non sufficit, ut sit ens per se, nec vetat quominus sit ens per accidens; similiter ergo &c. Contra Secundo, quoniam exercitus. v. g. est ens per accidens, & tamen vnitatem illam ordinis haud respuit, quandoquidem in eo est Imperator, Duces, vexilliferi, gregarij, &c. Horumque respectu eiusdem finis consensio, ac veluti concatenatio. Contra tertio, quoniam vnio illa ordinis, aut est vera, ac propria, aut non? si primum: ergo, si reducatur in numerum entia aliqua existentia, & alia non existentia, eo ipso erunt inuicem strikte vnita: si entia loco dissita, aliaque hic, & alia Romæ posita, similiter: si contraria, & mutuo pugnancia, qualia sunt calor ut octo, & frigus eius destructiuum, nihilo fecius: consequens autem adeo est falsum, ut nulla egeat impugnatione. Si secundum, qui fieri potest, ut vnum proprie, & per se constituat magis, quam, quod non est albedo, album?

62. Secundo alij respondent, vnionem intentionalem ac solius rationis numerantis inter vnitates in numerum coactas sufficere, ut ille sit ens per se: quod explicari potest exemplo generis, aut speciei: nam homo, verbi, gratia, prout abstractus à Petro, & Paulo, ac cæteris indiuiduis, est ens per se, ut nemo non admittit: at ita comprehendit plures homines inter se nequaquam vnitos reipsa solumque per intellectum in quandam rationem specificam hominis coalitos: similis ergo vnitas satis erit, ut numerus sit ens per se.

93. Contra tamen, quia vnio intellectualis est improprie, & secundum quid vnio, nisi vero audeas asserere, Deum, & creaturam omnem verè vniri propterea quod illum, & hanc possit intellectus in vnam rationem entis confundere, & quæ tanto distant intervallo, imperfectionis suæ munere inuicem componere, taceo alia, quæ exinde inferri possent incommoda: quod enim insinuatum est apertum, euidentique. Exemplum autem hominis non vrget: potest enim bifariam homo considerari: primò, ut totum potentiale, quatenus Virtute complectitur omnia sua inferiora: atque ita ens est per accidens: secundo tanquam totum actuale, & prout animal, & rationale cohibet, atque ex utroque conflatur: & sic est ens per se, cum prædictæ formalitates veram habeant vnitatem, imò omnium maximam, videlicet realem, & ab intellectu minimè pendulam. Quæ ergo hominis, alteriusve speciei, aut etiam generis, ad numerum

numerum paritas esse potest? quæ utrinque vicinitas?

- 64 Respondent tertio alij apud Auerlam q. 18. log. sect. 2. *alij itaque ingenue*, sine vera aliqua vnione partium suarum nihilominus numerum esse posse ens per se, ac propriè vnum. Id tamen ecquid est, quam effectum formalem sine forma tribui posse, haud fecus, ac si quis fingeret Cygnum sine candore esse album, coruum sine nigredine nigrum, corpus sine anima animatum; quæ & similia portenta quis non irrideat?

Quartò non pauci Thomistarum dant, numerum minime futurum ens per se, si consisteret in vnitatibus ipsis, earumque aggregatione quadam: cæterum in eis neuiquam consistere, sed esse tertiam quandam entitatem accidentariam ex eis resultantem, & in omnibus illis, ex æquo receptam: eiusmodi ergo accidens esse posse, & debere ens propriè, ac per se vnum: est enim prorsus indiuisibile, & idem in se: nulla autem vnitas indiuisibilitate omnimoda, siue identitate reali maior excogitari potest.

- 65 Verum in primis ex rebus inuicem non vnitis emergere nequit tertia entitas: alioqui ex corpore, & anima, vtriusque dissoluta vnione, ac vi mortis destructa resultare posset tertia illa entitas, siue totalitas quæ nuncupatur homo: atqui inter partes numeri, siue vnitates nulla intercedit vera vnio, vt superius probatum est, vtque sponte sua euident. Rursus ex albedine, v. g. & pariete vnitis inuicem haud tamen resultat tertia illa entitas ab vtriusque collectione distincta; albumque nihil aliud esse potest, quam forma illa, & subiectum: quod, tum de hoc, tum de quouis alio concreto accidentali firmiter tenendum esse demonstratum est in physica: à fortiori ergo, vt aiunt, ex vnitatibus nullo modo vnitis, sed potius separatis vicissim nulla poterit entitas tertia existere.

- 66 Præterea tertio: accidens illud quo pacto recipi vallet simul in tot subiectis, ac tempore, & loco tam distitis? An myrias hominum id est numerus decem millium, in omnibus, & singulis suscipi poterit? An eorum similiter millio, siue numerus mille millium? An alij maiores per quos esset ire prolixum, quibusque eorum amplitudo nomina denegat? Quamuis autem aduersarios hæc omnia sine scrupulo, aut religione videam admissuros, nihil tamen eis video magis absurdum, aut incredibile. Et quidem aliàs sequeretur, eandem prorsus albedinem (par autem est ratio cuiusvis alterius accidentis) receptum iri in omnibus subiectis albis, adeoque plures non reperiri, sed vnā tantum. Quo enim argumento poterunt hoc impugnare, qui numerum vnus millionis v. g. aliamve longe maiorem in infinitis propè subiectis indiuisibiliter recipi propugnant?

- 67 Quod si propterea quis recurrat ad determinationem causæ primæ, eiusque esse censet, constitutur, vbi recipiatur numerus, & in qua vnitate præ aliis, adeoque necessum non esse, vt in multis subiectis recipiatur, ne dum innumeris: haud secus atque, quinam calor in indiuiduo producat ab igne præ aliis infinitis, quos posset efficere, à causæ primæ pender arbitrio; facile poterit is impugnari, talem in modum. Nam, præterquam quod illa disputandi ratio maxime abhorreat à doctrina Thomistarum, quibuscum potissimè lis est; inde certè confici posset, numerum à Deo conseruari posse per miraculum absque vllis vnitatibus, & has absque vllō numero; tam enim est in eius potestate suspendere actiones causarum secundarum, easve sine illarum concursu sola sua omnipotentia exerce-

re; calorem v. g. sine igne producere, & ignem similiter sine calore, quam determinare, quinam effectus in indiuiduo proficiantur à causis secundis: tam igitur erit in eius manu numerum sine vnitatibus, aut has sine illo adstruere, quam ei liberum est numeri subiectum assignare, & vbinam in indiuiduo recipiatur prorsus definire. Consequens autem adeo est manifeste falsum, vt à nemine possit admitti.

Deinde quartò: omnia entia vniuersi numerum aliquem conficiunt nobis ignotum, Deo tamen, & fortassis etiam Angelorum quibusdam probè cognitum, exploratumque: Quæro ergo, an præter eum numerum sit alius in rebus, vel non? si secundum: ergo non erunt in vniuerso quatuor elementa, non septem sydera errantia, non octo cæli stellati, non tria cuiusvis entis naturalis principia, non quatuor causarum genera: quin etiam falsa erunt, aut certè improprie dicta, quæ habentur in sacris literis de duodecim Apostolis, de numero itidem duodenario tribuum Israel, de quatuor Euangelistis, de tribus virtutibus theologicis, &c. Si primum: ergo numerus non est vnum per se: alias haud possent ex iisdem & vnitatibus numerorum variae species resultare, quemadmodum ex eadem materia, & forma haud nisi vnus homo v. g. potest componi, haud equus, haud leo, haud aliud animal; quoniam videlicet hæc species sunt entia per se. Equidem lac v. g. cum candore facit album, cum dulcedine dulce, cum frigiditate frigidum, cum humiditate humidum & cum cognitione cognitum, quia nimirum hæc denominationes sunt entia non per se, sed per accidens: Contra verò ex materia aliqua non potest simul resultare, nisi idem compositum substantiale, nec fieri potest, vt eodem temporis articulo corpus idem hominem, verbi gratia, & equum constituat, propter id, quod vterque est ens per se: quando ergo vnitas prima cum secunda numerum dualem facit, & cum sequenti ternarium, & cum alia vltiori quaternarium; numerum omnem esse vnum per accidens, & neuiquam per se oportet. Adice, sicut accidens in infinitis prope subiectis semel suscipi est incommodum, ac non mediocre, vt supra visum, ita similiter, & vnitatem aliquam esse subiectum infinitorum accidentium; eiusmodi autem erit quæuis vnitas, illud secundum si admittatur: quæuis enim cum alia constituit innumeros pene numeros duales, & cum quacumque dualitate, aut cuiuscumodi vnitatibus, vnde ea resultat, haud pauciores ternario, & cum his totidem, vel plures quaternarios: nulla igitur vnitas non erit subiecta infinitis propemodum accidentibus, vbi semel numerus sit accidens, ac tertia entitas, vt configunt hi, quibuscum disceptamus.

Quinto tandem alij aduersariorum respondent, partes numeri proprie vniri; vltimam enim vnitatem esse veram formam numeri; eam ergo esse vnitam reliquis vnitatibus, quas præsupponit, & has inuicem ea mediante, cum nulla forma non fortitur cum subiecto suo vnionem. Sed fieri non posse, vt partium numeri sit aliqua vera vnio, aut compositio, abunde constat ex dictis supra. Deinde ratio eius commentitiæ vnionis in præsens adducta refellitur, & quod postrema vnitas non sit vera cæterarum forma, suadet, meoque iudicio manifeste: siquidem vltima vnitas, haud est reliquarum forma, quia vnitas præcisè, alias omnis alia rationem formæ obtineret ex æquo: non etiam, quia vltima. Vel enim est vltima, quia numerans eam postremo loco recensuit, cum tamen posset primo: atque ita in arbitrio voluntatis nostræ situm erit efficere, vt vna

vnitas præ alia rationem formæ induet, ac physice vnatur cæteris anterioribus, aut secus, quo nihil magis absurdum: quin etiam eademmet vnitas ita erit forma cæterarum, & simul non erit, prout aduersis hominibus mutato recensetur ordine. Vel propterea est vltima, ob ordinem rebus ipsis intrinsicum, & ab intellectu minime dependentem, cumque qui sit temporis, loci, situs, dignitatis, aut naturæ: atque hoc etiam vanum: namque saltem diuinitus fieri potest, vt vnitates, quæ rediguntur in numerum, sint simul tempore, & loco, eodem situ præditæ, eiusdemque dignitatis, simulque naturæ & quævis independentes, & non causata ab alia: tum ergo, quod altera præ alia sit vltima, erit denominatio extrinseca, & arbitraria, adeoque insufficiens, vt vna vnitas præ alia sit cæteris immediatè vnita: earumque vera forma. Siquando autem Aristoteles, & B. Thomas insinuant vltimam vnitatem esse formam numeri: id, non de forma strictè sumpta intelligendum, sed de eius quadam metaphora, ac similitudine: quoniam sicuti forma materiam complet, supponit, compositionemque, quod constituit à cæteris efficit differre, sic vltima vnitas, verbi gratia, in triade, tertia duas primas complet, supponit, & numerum ternarium ex eius additione resultantem facit à duali differre, cum quo alioqui conueniret necnon etiam à quouis alio numero qua vltima est, & alias vnitates superuenientes excludit.

70 Qui numerum esse ens per se, ac proprie vnum existimant, ita arguunt primò: numerus est obiectum alicuius scientiæ, seu facultatis: numerus sonorus, verbi gratia, musices, numerus, quo alterno pede terra quati solet, saltatricis; numerus abstractus ab his, & aliis differentiis arithmeticæ: quin etiam Geometria, & astronomia sunt quodammodo circa numeros: mens enim vt ait August. lib. 2. de ordine cap. 15. *Profecta in oculorum opes, & terram cælumque collustrans sensit nihil aliud, quam pulchritudinem sibi placere, & in pulchritudine figuras, & in figuris dimensiones, & in dimensionibus numeros: quasiuit que ipsa secum, vtrum ibi talis linea, talisque rotunditas, vel qualibet alia forma & figura esset qualem intelligentia contineret. Longe deteriore inuenit, & nulla ex parte quod viderent oculi cum eo, quod mens cernebat comparandum. Hæc quoque distincta in disciplinam redegit, appellauitque Geometriam. Motus eam cæli multum mouebat, & ad se diligenter considerandum inuitabat. Etiam ibi per constantissimas temporum vices, per astrorum ratos definitosque cursus, per intervalloꝝ spatia moderata intellexit, nihil aliud, quam illam dimensionem, numerosque dominari. Quæ similiter desinendo, ac discernendo in ordinem nectens astrologiam genuit magnum religiosæ argumentum, tormentumque curiosis* Hactenus ille. At nulla scientia aut facultas esse potest de ente per accidens, vt perspicue docet Aristoteles lib. 6. metaphysicæ text. 4. *cum itaque ens multipliciter dicatur; primum ideo, quod secundum accidens est, dicendum, quod nulla circa illud speculatio est, &c.* ac statim, *signum autem, quod nulli scientiæ cura est illud, neque actiua neque factiua, neque speculatiua: neque enim qui facit domum facit simul quæ accidunt, &c.* reliquum igitur est, vt numerus non sit ens per accidens, sed per se potius. Arguunt secundo: numerus habet destinatas, ac reales proprietates, vt esse parem, vel imparem, maiorem, vel minorem, &c. ergo determinatam, ac per se vnā fortitur essentiam: proinde erit ens per se ac proprie vnum, quando ens quidem est concretum essentiæ, & hac abstractum illius.

71 Leue tamen est vtrumque argumentum, vt fidem faciat rei tam supra fidem: Ad primum dices, numerum, etsi sit ens reale per accidens, aut quod eodem redit, ens rationis non fingentis, sed recensentis, esse posse obiectum, aut vnus scientiæ realis, quo pacto res publica, vt ens per accidens, & non per se, tamen est obiectum Politicæ, & exercitus, militaris, aut certè vnus scientiæ rationalis, veluti voces inuicem distinctæ, ac non vnitæ per se, & quatenus significatiua ex instituto & quodammodo rationis entia, nihilominus sunt obiecta grammaticæ, Rhetoricæ, Poësis, & Dialecticæ: Aristoteles autem hoc tantum vult, vni alicui facultati haud posse obici ens per accidens, prout hoc distinguitur contrā ens per se ordinatum, siue prout ordinem aliquem per se excludit: secus verò, si sumatur quatenus distinctum contrā ens per se vnum, siue quatenus veram vnitatem, & compositionem reicit: Numerus autem est ens per se ordinatum, aut ex parte rei, aut certe per intellectum: quid ni ergo vnus scientiæ materiæ esse sustineat? Ad secundum dices proprietates omnes à numero profluente, esse, non incomplexas, sed complexas: quo circa tantum abesse vt probent eum, esse ens propriè, ac per se vnum, vt potius eius multipliciter per accidens suadeant, atque persuadeant.

72 Hactenus argumenta sententiæ ad initium superioris capituli propositæ, quatenus nobis aduersantur: Quæ autem facta sunt pro posteriori negotium non facessunt: nihil enim probant, nisi numerum verè esse in predicamento quantitatis: quod autem in eo non metaphysico, modo, sed etiam physice, ac magis presse sumpto, nequaquam: at à nobis exclusus est à genere quantitatis, non secundum omnem eius rationem, sed dumtaxat penes physicam, ac magis arctam.

CAPVT VIII.

De quantitate orationis.

73 **S**uperest modo oratio, quam esse veram quantitatis speciem, eamque peculiarem, & à cæteris quodammodo distinctam tuentur Beatus Thomas in 4. distinct. one 3. q. vnica art. 2. ad quintum, & opusc. 48. cap. 2. Albert. Magnus tract. 2. de quant. cap. 2. Soncinas 5. metaphysicæ quaest. 4. Scotus deputant. quaest. 2. Rubius ibidem quaest. 11. & apud eum Tolerus, Canterus, & plures neoterici. Item Scotus in caput de quant. quaest. 8. & communiter eius sectatores. Quæ etiam sententia nobis probatur. Primum, quia est expressa Aristotelis in predicamenti cap. 6. Deinde, quia Augustini de decem categoris, ibi postquam recensuit inter species quantitatis orationem, de ea, perinde ac cæteris sic concludit; *proprie igitur hæc sola, quæ dicta sunt, quanta nominantur, si qua vero præter hæc inueniri potuerint debent pro accidentibus poni.* Terrio, quia Damasceni capit. 49. suæ Dialecticæ circa eius medium; *Proprie quidem septem hæc quanta esse discuntur, numerus sermo, tempus, locus, linea, superficies, corpus, at ex accidenti ea quoque quantitatem habere dicuntur, quæ in ipsis considerantur hoc est actio, motus, color, aliaque id genus.*

74 Quarto, quoniam quantitas continua siue sit permanens, siue successiua, est vera quantitatis species, vt supra probatum: ergo quantitas discreta, siue sit permanens, vt numerus, siue successiua, & oratio, in speciebus quantitatis, iisque veris, & non adum

adumbratis est numeranda; quæ enim utrimque disparitatis ratio? Quintò, quia oratio est propriè, & per se quanta, quandoquidem suis duntaxat ex meritis habet, ut eam metiri possimus syllaba breui, & longa: quæ autem sunt per accidens quanta, iuxta Aristotelem non seipsis, sed alio mensurantur: quo etiam accedit, eam habere se ipsa partes entitatiuè extensas, & alias per distinctionem extra alias. At eiusmodi vera, ac propria quantitas orationis haud est continua: tum, quia huius species sunt quinque ad summum, videlicet linea, superficies, corpus, motus, & tempus: tum, quia partes orationes proferuntur separatim, atque ex intervallo. Haud etiam discreta permanens, siue numerus: &, quia oratio potius est successioni obnoxia: &, quia orationes, seu dictiones, hæ, *lenis*, & *lenis* parem habent syllabarum numerum, & imparem quantitatē. Reliquum ergo est, ut quantitas orationis, quæ vera, ac propria esse probata est, sit quædam species à cæteris supra recensitis distincta, eisque superaddita.

75 At aliter de oratione sentiunt Caiet. cap. de quant. in exp. sitione textus, Louanienfes similiter in textu, Sanchez quæst. 30. Onna quæst. 2. art. 3. Ioannes à S. Thoma 2. p. log. q. 16. art. 3. Ionclus 2. Fonseca 5. metaph. cap. 13. q. 5. Suarez disp. 61. metaph. sect. 3. num. 1. Conimbricenses in log. cap. 6. de prædicamentis q. 2. art. 1. Arguunt autem eorum aliqui, hunc in modum. Oratio est sonus dearticulatus; sed sonus est qualitas: ergo etiam oratio pertinet ad prædicamentum qualitaris, ac proinde non ad quantitatem, cum nihil spectare possit ad plura genera suprema, prædicamentave diuersa. Secundo alij: oratio externa, siue locutio est motus quidam vocalibus instrumentis à natura nobis ingeneratis aëraque verberantibus editus: motus autem est actio, & passio, siue vtriusque complexio: oratio igitur ad hæc prædicamenta, atque adeo non ad quantitatem attinet.

76 Tertio nonnulli: eatenus oratio est quanta, quatenus est longa, vel brevis penes omnes, aut aliquas suas partes, syllabasve: at ita esse breuem, vel longam, est eam ex toto, aut quadantenus plura, vel pauciora tempora consumere: pedis enim spondæi longitudo in eo sita est, quod illius vtraque syllaba duas textat morulas, Pyrrichij breuitas in eo, quod alterutra eius syllaba semel tantum moretur, durentque, Trochæi vero, ac Iambi longitudo simul, ac breuitas in hoc, quod alter in priori syllaba, duas necet moras, & in posteriori duntaxat vnā; alter vero contra se gerat. Superuacaneum esset, explicare id ipsum in pedibus trisyllabis, ac tetrasyllabis: eorum enim, & dissyllaborum par est ratio quoad præsens. Quæ cum ita sint, lanè videtur orationis quantitatem ad durationem, siue moram in tempore, adeoque ad prædicamentum, quando, spectare: non ergo ad quantitatem strictè sumptam. Quin etiam ad hanc si spectat, haud erit eius species enumeratis superadita, ab eisque distincta, sed ad summum earum aliqua, tempus nimirum. Præterea quarto alij: oratio, siue significet ex instituto rem aliquam simplicem, ut regia, siue complexionem aliquam sententiamve imperfectam, ut regia solis, siue perfectam, ut *regia solis erat sublimibus alta columnis*: quocumque enim ex his modis sumi potest, ac solet, prout controuertitur in præsentī, est ens rationis, & opus animæ, cum illius significatio, qualiscumque sit, ex hominum dependeat arbitrio: nequit ergo esse in prædicamento quantitatis, quippe ad quod opus est aliorum more, ut quidquid in

eo est, eo ipso sit ens reale, & non rationis, ut superius visum.

Quinto arguunt alij: quemadmodum oratio, ac locutio nostra plura tempora disparata consumit, ac per numerosa distinguitur interualla; ita etiam quiuis alius sonus artificialis, quem ait Augustinus lib. 2. de ordine cap. 14. *esse triplicem*, aut in voce animantis, aut in eo, quod flatus in organis faceret, aut in eo, quod pulsu ederetur. Ad primum pertinere tragædos, vel comædos, vel choros cuiuscemodi; atque omnes omnino, qui voce propria canerent. Secundum tibiis, & similibus instrumentis deputari. Tertio dari citharas, lyras, cimbala, atque omne quod percutiendo canorum esset. Quin etiam sonos naturales complures constat haud esse continentes, & perpetuos, sed morulis discretos, atque intermixtos: motus enim terra, & per eos editi soni sunt varij, & ex intervallo se excipiunt inuicem: Pulchre Plinius l. 2. hist. natural. c. 82. *magna differentia est, & in ipso genere motus: pluribus siquidem modis quatitur. Tenuissimum est, cum vibrat crispante edificiorum crepitu, & cum intumescit assurgens, alternoque motu residet innoxium, & cum concurrentia tecta contrario ictu arietant; quoniam alter motus alteri renititur.* Fulmina quoque sonum edunt dissimilem, ac non continuum, sed potius interruptum instar ligni viridis, cum in rogi inicitur identidem crepantis: Ita perbellè ex Aristotelis sententia describitur Seneca lib. 2. Natural. quæst. cap. 12. *Siccus ille terrarum vapor, unde ventis origo, est quia coacernatus est, cum coitu nubium vehementer impactarum à latere eliditur: deinde ubi laui ferit nubes proximas, plaga, & cum sono inicitur: qualis in nostris ignibus redditur cum flamma vitio lignorum virentium crepat. Et, ut ille spiritus habens aliquid humidi secum, cum est conglobatus, rumpitur flamma, eodem modo spiritus ille, quem paulo ante exprimi collisis nubibus dixi, impactus aliis, nec rumpi, nec exilire silentio potest. Dissimilis autem crepitus fit ob dissimilem impactationem nubium.* Quæ autè rerum sensibilibum ratio, eadem, & insensibilium, atque incorporearum: Nihil frequentius inter scholasticos B. Augustinum, ac Thomam secutos, quam Angelorum operationes immanentes, quibus intelligunt, amantque, tempore discreto mensurari. Quorum ergo successio discreta, aut discretio successiua soli assignatur orationi? Cur præter eam contra numerum permanentem non distinguuntur plures aliæ species quantitatis successiue, ac discretæ, hæc si ad prædicamentum quantitatis verè pertinet? nam, si non; eam multifariam diuidi, atque per varias species explicari nihil refert.

78 Sexto argumentantur alij: oratio non est aliud, quam multi soni dearticulati, atque ad aliquid significandum ab hominibus destinati: sunt ergo entia; non vero simpliciter ens: hoc ergo solum cum sit diuisum in decem illas classes rerum, videlicet substantiam, quantitatem, &c. haud poterit esse quantitas, quod non sit ens; adeoque oratio, ut veram entis rationem sortiri non potest, ita nec etiam quantitatis. Tandem alij: quod est in prædicamento quantitatis, eiusque vera species, hoc ipso debet esse ens per se, & non per accidens: oratio autem est ens per accidens, quandoquidem eius partes, multæ videlicet syllabæ, multæve dictiones haud vniuntur inuicem.

79 Horum tamen non est valde operosa responsio. Ad primum, secundum, & tertium argumentum respondeo; idem semel esse posse in diuersis prædicamentis penes diuersas rationes formales: ut sapè sapius

pius suppositum est, atque probatum: quocirca, quod oratio spectet ad predicamentum qualitatis, prout sonus; actionis, & passionis, prout motus; eius, quod dicitur quando, prout diu vel breuiter durans, haud obest, quominus sit in predicamento quantitatis, eiusque vera species, quatenus habet partes entitativae extensas, aliasque in aliis neutiquam clausas: Cur autem non sit illa species quantitatis, quae dici solet tempus, tamen syllaba longa, vel brevis eam multiplicata constituens non sine respectu ad temporis moram ita dicatur; inde oritur, quod tempus sit notio quantitatis successivae continuae, oratio vero successionem potius discretam importet.

80 Ad quartum respondeo; orationem, de qua controuersia, esse ens rationis, & opus animae, non, quod sit formaliter sumpta quidpiam chimericum, & fictitium ut nonnulli confingunt, sed quod ab actu aliquo rationis, voluntatisque humanae arbitrio illius prodeat vis, atque significatio, haecque alia esse potuerit, si primis idiomatum libuisset inuentoribus: Hic autem latior entis rationis modus, vel excludere nequit ab ullo predicamento, vel certe ab eo solo, quod dici solet physicum, quodque magis pressum est, non vero ab illo, quod metaphysicum dici nobis placuit, & fortassis etiam aliis est placitum.

81 Ad quintum respondeo, praeter orationem plures esse quantitates, discretas, successivas, ac tot profecto, ut merito possimus Augustini lib. 5. de ordine cap. 5. verbis exclamare: *Quis neget Deus magne re cuncta ordine rationis administrare? Quam se omnia tenent, quam raris successionebus in nodos suos vrgentur, quanta, & quam multa facta sunt, ut haec loqueremur, quanta sunt ut te inueniamus? Vnde enim hoc ipsum nisi ex rerum ordine manat, & ducitur quod illum sonum aduertisti, &c.* Alludit autem ad sonum aquae pone balneas praeterfluentis, qualis solet edi, quando contingit, *alicubi folia cuiuscumodi, quae autumnus perpetuo, copioseque decidunt angustis canalibus intertrusa euinci aliquando, atque cedere: ubi autem vnda, quae urgebat pertransierit, rursum atque stipari: aut aliquid aliud vario casu foliorum natantium fieri, quod ad illum fluxum, nunc refranandum, nunc emittendum similiter valeat?* Haec idem Augustinus lib. 1. de ord. cap. 3. de sono illo fortuitu interrupto, ac morulis fracto, eius autem instar sunt alij complures.

82 Ceterum omnes, siue rati, statique in rerum natura, siue temere facti, & siue naturales, siue artificiales, vna sola oratione exempta, omittuntur in praesenti; non, quod verae quantitatis rationem minime obtineant, quantavis successione discreta praediti; sed quod inter eos nullus adeo sit nobis necessarius, ac familiaris, atque oratio, qua tum ad reliquos omnes sonos, tum etiam ad quasvis alias res explicandum vtitur: nullus adeo perfectus, cum ceteri ferme sint inanes, quo autem loquimur sit vitalis, & animatus: nullus denique adeo nobis notus, exploratusque: nam, si fortuitos demas: de quibus prout eiusmodi, nec, nisi prout rationem aliquam communem, & essentialem nullique contingentiae obnoxiam participant, nulla est scientia, quantum est quod de aliis scimus: Quis telluris, cum quatitur fremitus, ac murmura, quis tonitruum vicissitudinem, & alterationem perfecte assequitur? &, cum orationem, locutionemve gentis suae omnes teneant, quotusquisque tres superiores artificiales soni species caller? His ergo de causis oratio sola ab Aristotele, & asseclis dici consuevit secunda species quantitatis successivae discretae, siue, quod perinde tempus discretum, tamen hoc, sicut & prior illa notio ei affinis, alia plura, praeter orationem, comprehendat.

83 Hoc pacto tempus continuum à Philosophis definitum solet, numerus motuum caelestium: non quod quivis alius motus tempus non censuatur, illudque à caelesti distinctum. An enim, ut recte Augustinus libro vndecimo confessionum, capite vigesimo tertio. *si cessarent cali lumina, & moueretur rota figuli, non esset tempus, quo metiremur eos gyros, & diceremus, aut equalibus morulis agi, aut si alias tardius, alias velocius moueretur, alios magis diuturnos esse alios minus? Aut, cum hoc diceremus, non & nos in tempore loqueremur, aut non essent in verbis nostris, alia longae syllaba, alia breues quia ille longiori tempore sonuissent, ista breviori?* Sed, quod inter omnes motus ille, quo conuertuntur caelestes orbis, sit & nobis magis necessarius ad vitam, & magis notus, ac longè praecellentiore, propter eius perpetuam vniuniformitatem, & perpetuitatem vniuniformem. Ad duo postrema argumenta, capitis praecedentis in fine, responsum est in simili.

CAPVT IX.

De proprietatibus quantitatis.

84 Explicatis speciebus quantitatis, restant explicandae, quas Arist. assignauit eius proprietates; aut certe quas non reiecit, nec potuit merito. Prima circumferri solita est carere contrario. Contra quam obii-cies primo: eadem quantitas haud potest esse simul magna & parua; potest autem esse modo parua, & postea magna, vel è conuerso additione, seu detractione partium: magnitudo ergo contrariam habet paruitatem, & haec magnitudinem, cum tamen vtrique sit quantitas. Obii-cies secundo; & eodem redit: augmentatio, & diminutio sunt motus contrarii: contrarios ergo terminos respiciunt: eorum autem termini sunt quantitates, corpus videlicet magnum, & paruum: quantitas igitur vna subit cum alia contrarietatem.

85 Obii-cies tertio: eadem quantitas potest nunc esse continua, nunc discreta, prout nimirum eius partes separantur, vniunturque; simul autem vtramque denominationem non admittit, sed potius reiecit: continuatio ergo, & discretio, quae sunt differentiae essentiales quantitatis contrarietatem subeunt, adeoque subiiciuntur ei quantitates ipsae eiusmodi differentiae constitutae: haud enim candor, & nigredo opponuntur contrarie, merito rationis genericae coloris, sed beneficio differentiarum; haecque sufficiunt, ut alteri sit contraria altera: similiter ergo in praesenti, &c. Obii-cies quarto: locus supremus, & infimus sunt contrarii, cum contraria definiri soleant quae sub eodem genere maxime distant; sub genere verò loci, ille, qui sursum dicitur, & qui deorsum maximam habent distantiam: imò per analogiam ad filam quaecumque alia censeantur inuicem distare: atqui vterque locus est quantitas: haec ergo non caret contrario eoque intra genus, non modo quantitatis, sed aliud magis propinquum, nempe locum. Obii-cies quinto: nequit idem paties v. g. habere superficiem albam, & simul superficiem nigram vnamque frigidam, & aliam vel eandem ibidem calidam: vna ergo superficies opponitur alteri ac proinde & vna quantitas alteri: nisi verò in quantitatibus non sit numeranda superficies.

86 Obii-cies sexto. Candori est contraria nigredo: at candor seipso est quantus habetque partes vnas, entitativè extra alias, & inuicem distingui natas: quantitati ergo alicui est contrarium aliquid. Obii-cies

cies denique ex opposito fundamento. Quantitas distinguitur realiter à materia prima, & accidentibus cæteris: nequeunt autem plures quantitates vni idemque materiæ simul inesse, aut hæc eis ex æquo subesse: sunt ergo contraria inuicem: dempta namque contrarietate, quidni possent in eodem subiecto componi?

87 Ad primum obiectum respondeo; si fieri posset, vt vna, eademque quantitas esset, nunc magna, & postea parua, magnitudinemque cum paruitate, aut hanc cum illa commutaret; fore etiam, vt magnitudini, adeoque quantitati esset aliquid contrarium; cum contraria sint, quæ se inuicem ab eodem subiecto expellunt. At secus contingit: namque accessio nouarum partium, ac pristinarum diminutio faciunt, vt non sit eadem magnitudo, aut quantitas, sed diuersa: nunquam ergo esse potest, vt eadem quantitas ex magna fiat parua, aut ex parua è conuerso magna, harumque denominationum vicissitudinem subeat vllam, sicut ad vnius quantitatis cum alia contrarietatem oportet.

88 Quocirca parum obest, quodd eadem quantitas nequeat esse simul magna, & parua: tum quia, præter huiuscemodi impossibilitatem vtriusque effectus formalis, opus erat præterea illorum successione, & alternatione quadam, vti superius insinuatum; tum etiam, quia idem animal v. g. nequit esse simul homo, & equus: quis tamen propterea dicat, hominem & equum propriè contrarietatem denique quoniam eatenus esse non posse eandem quantitatem simul magnam, paruaque esse posset argumentum alicuius vtriusque contrarietatis, quatenus quantitas eadem posset esse subiectum magnitudinis solius, aut solius paruitatis, & non ambarum simul: omnis enim contrarietas est in ordine ad verum, propriumque subiectum: atqui magnitudo, & paruitas, quamuis semel conuenire nequeant eidem quantitati, eam tamen velut, subiectum, & causam, materiam non respiciunt, quippe quæ ab ea sunt indistinctæ: quantitas enim haud per aliud à se distinctum, sed per se, suasque partes, seu plures, seu pauciores est magna, ac parua, vt luce magis claret.

89 Hæc dicta sunt de magnitudine, & paruitate absolute, & magis pressè sumptis. Quoniam autem vulgò sumuntur aliter, nimirum relatiuè, idecirco respondeo secundò; iuxta posteriorem hanc earum usurpationem, quæ quidem est magis familiaris, & vsitata, vt iam iam dictum, eas nequaquam esse contrarias, sed potiùs simul eidem rei competere, nec si non competere, sed potiùs inuicem essent oppositæ, id minime nobis obstiturum, quandoquidem ita usurpatæ, non quantitates sunt, sed magis ad aliquid: hanc solutionem tradit Aristoteles cap. de quant. eamque latè, & optimè explicat Aug. de categoriis cap. 10. in hæc verba. *Illud tamen speciale debemus agnoscere quanto contrarium nihil esse. Epiphania enim, siue grammæ, siue duobus cubitis, siue tribus contrarium est nihil. Nisi forte errore quodam multum, & exiguum putemus esse contraria, non aduertentes hæc in eorum numerum, quæ ad aliquid dicuntur debere transferri. Nihil enim multum, vel exiguum dicitur, nisi alteri fuerit comparatum. Cum enim dicimus mortem breuem, grandiore esse alterum, cui comparatus est, indicamus. Vel cum dicimus grande milij granum, comparatione sui generis, in quo breuius aliquid inuenitur, illud esse grandius monstramus. At propterea manifestum est multum, & exiguum, grande, & breue cum aliquo comparata sui vocabulum reperire. Nec in hoc solo errat, qui putat multum & exiguum quanto debere coniungi, verum etiam si existimet esse*

contraria, quod fieri penitus non potest, nam si hæc quodam errore decepti contraria dicimus, fiet, vt in vna re vno, atque eodem tempore contraria videantur incidere. Vna enim res, & maior à minore, & breuius à maiore vno, atque eodem tempore poterit nominari: quod fieri, nec rerum natura patitur, nec ratio ipsa permittit. Ac propterea eorum repellenda sententia est qui hæc credunt esse contraria. Hactenus ille.

Ad secundum obiectum respondeo augmentationem, & diminutionem bifariam sumi posse. Primò, vt altera sit acquisitio nouæ quantitatis, & altera illius iactura, & amissio: atque ita, vel non opponuntur, cum fieri possit, vt eodem tempore articulo vna quantitas diffluat, & per aliam reparetur, vel si opponuntur, ac non sermo sit de accremento vnius quantitatis, & decremento alterius, sed de vnius, eiusdemque, oppositio quidem vtriusque motus erit, non positiua, sed priuatiua: quare etiam si inteteresset inter duas quantitates, nihil referret, cum non de quavis lucta quantitarum, sed de sola contrarietate sit in præsentia quæstio: nec verò inter eas interest, sed inter quantitatem, & carentiam illius in indiuiduo, & atomo, vt aiunt, usurpatæ, quarum quidem altera est terminus ad quem augmentationis, & altera diminutionis.

Secundò hæc pressius accipi solent vt vna sit motus à minori ad quantitatem maiorem, quo nimirum plus abiicitur quantitatis, quàm erat antea comparatum, & alia motus, quo contra plus accedit denovo quantitatis, quàm fuit antea deperditum, & quod fuit amissum, non compensatur modò, sed etiam cum scenore redditur: atque ita quantitates ad quas tendit vterque motus, sumptæ positiuè, sunt, non aliud, quàm magna, & parua, hæc autem non opponi, sed diuersas esse, constat ex dictis paulò suprà: vnde motus ad eas euntes haudquaquam sunt oppositi, sed potiùs alter via ad alterum: quo pacto alteratio remissa, qua producit calor vt tria, & intensa, qua calor vt octo, simul contingunt, & vna solet gradum facere, viamque munire ad aliam; tantum obest, vt opponantur inuicem, vel secundum se, vel penes terminos, contra verò negatiuè sumptæ sunt ex vna parte quantitas minor tantum, ac prout importat carentiam maioris, & ex alia maior prout entitate sua positiuè eiusmodi carentiam remouet: liquet autem hoc pacto eas non esse obnoxias alicui contrarietati, de qua in præsentia sermo, sed duntaxat oppositioni priuatiuè, & quod caput est, hanc non inter quantitates quatenus tales, intercedere, sed inter quantitatem, & eius carentiam, de quibus haud loquimur.

Ad tertium respondeo; diuisionem illam quantitatis in continuam, & discretam esse forsitan subiecti in accidentia, ac non fieri per differentias essentielles, & específicas iuxta dicta superius cap. 5. non multum ab initio: quo totius argumenti cardo conuellitur, diluiturque fundamentum. Rursus finge verum illud esse, quod supponitur, ex quo non supposito nullum sit argumenti robur; inde profecto tantum colligi poterit, duas quantitates negatiuè sumptas, & prout vna inuoluit carentiam aliquam, & separationem, alteri opponi, secus verò penes suas entitates positiuas, quæ quidem solæ vertuntur in controuersiam.

Ad quartum respondeo cum P. Suares disp. illa 61. metaph. sect. 5. num. 3. fine, locum supremum, & infimum contrariari improprie tantum; nec nisi hanc contrarietatem laxam, & alienam, in foliaque diuersitate sitam definiri per distantiam sub eodem genere

nete maximam. Responderi etiam posse cenſeo, contrarietatem eorum locorum eſſe veram, & ſtriſtam, ſed æquiuoce reſpectu eius, de qua modo diſputamus: vnius enim definitio eſt, qua aliqua ſe ab eodem ſubiecto mutuò expellunt, alterius verò, qua aliqua ſub eodem genere, maximè diſtant: æquiuoca autem ſunt, quorum, & ei nomen commune ſit definitio tamen, ac ſubſtantia ratio eſt omnino diuerſa. Atque hanc ſolutionem præter alios indicat Auerſa q. 18. log. ſect. 9. §. ſolum videbantur. Tertiò responderi poſſe arbitror, locos illos, aut vbitates, ſive intrinſecas, ſive potiùs extrinſecas, ambienteſque ſuperficies, ſi ſumantur prout rem alicubi conſtituunt, contrariari inuicem, cum fieri nequeat, vt vna vbitas ſimul cum alia corpus aliquod afficiat, vnàque illud deorſum premat, & alia ſurſum euehat, poſſint verò non ſimul, ſed ſucceſſiue & ex intervallo: vnde nihil illis deſt, quominus ſe ab eodem ſubiecto mutuò expellant: ita verò ad prædicamentum vbi ſpectant, non verò quantitatis: hæc ergo eo ex titulo non eſt vlli ſubiecta contrarietati: ſin autem prout habent partes extra partes, & entitatiue extenſas eſſe in genere quantitatis: cæterum ob id nulli obnoxias contrarietati, cum non ex multiplicitate partium, ſed ex cuiuſvis earum natura, & immobili quodam ſitu oriatur, quod ſe ab eodem corpore expellant, nec in vno poſſint morari. Denique reſpondeo cum Conimbricenſibus noſtris cap. 6. de prædicam. in explanat. textus locum ſupremum, & infimum dici multoties relatiue: vt ſupremus ſit, qui multis eſt ſuperior, & infimus, qui non paucis inferior, vt nuper in ſimili dictum eſt, inter agendum de magno & paruo quocirca eundem locum dici poſſe ſupremum, & infimum intuitu diuerſorum: adeoque denominationes hæc non opponi contrariè; nec ſi opponerentur eſſe adungendas quanto, ſed relationi, quam contrarietatem ſuſcipere palam eſt, & oftendetur à nobis in tempore.

94 Ad quintum reſpondeo; quemadmodum Petrum eſſe ſimul hominem, album, nigrumque, & calidum, ac frigidum, neutiquam eſt homines villoſos, eorumque ſubſtantias propriam ſubire contrarietatem, vt certo certius, ſed duntaxat ei ſubiici albedinem, & nigredinem, calorem, & frigus; ita ſimiliter, quod nequeat idem paries obduci ſuperficie alba, & nigra, calida, & frigida, nequaquam eſſe argumentum contrarietatis per ſe, ac ſtriſtæ inter ipſas ſuperficies, & quantitates, ſed ſolius per accidens, & improprie quatenus nimirum ambæ ſubſunt qualitatibus contrariis.

95 Ad ſextum reſpondeo, quidquid ſit an albedo v.g. ſit quanta per ſe, vel per accidens, & ſui vel alterius munere (modò namque meam non interpono ſententiam) eam non, opponi nigredini, nec hanc illi prout ſunt ambæ quantæ quomodolibet, ſed ſolum prout qualitates quædam, eæque perfectæ, & gradum præcellentem ſortitæ: Fac enim candorem aliquem eſſe indiuiſibilem, tum intenſiue, tum etiam extenſiue, & nihilominus perfectiorem quàm ſi multis eſſet diuiduus partibus: perfectio cuiuſmodi albedo, cuius poſſibilitas ſaltem in alia rerum ſerie nequit abſolui, foret contraria nigredini, at non quia quanta, quippe quæ eſſet, ſi daretur omnis expertis diuiſibilitatis: ergo quia qualitas quædam: hæc igitur, & non quantitas eſt quæ ſubit contrarietatem cum alia ſui generis.

96 Ad poſtremum reſpondeo; quantitatem à materia & cæteris accidentibus diſtinctam (vt modò magis permittitur diſputandi gratiâ, quàm præciſe conceditur) haud poſſe, ſi ſit multiplex in eodem replica-

ri ſubiecto proinde eo nomine contrarietatem quandam magis latam, non tamen omnino improprie ſuſcipere: cæterum non eſſe admodum proprie contrariam vnâ alteri, propterea quòd nunquam poſſit contingere, vt vna quantitas expellat aliam ab eadem materia, ſed potiùs omnis ſit ei cui ſemel ineſt coæua, ab eaque ſeparari neſcia. Idcirco autem eſt maior, ac rigoroſior contrarietas illa, & incompoſſibilitas, quæ tollitur; quia difficilius, vt aiunt, reiſcitur, quàm non admittitur hoſpes, & plus conſequenter eſt, duas formas ita eſſe inſtitutas, vt vna non admittat etiam in eodem ſubiecto, eamque inſuper poſſit excludere, ſic vbi illam inueniat, quam, ſi ſolum habeant non poſſe coniungi, in eademue ſede morari. Hactenus de prima proprietate quantitatis, quæ quidem eſt ſecundo modo tantum, cum conueniat omni quantitati, non tamen ſoli formæ, namque ſubſtantiales contrarietatem mutuam exercent: & circa idem ſubiectum belligerantur inuicem.

97 Secunda proprietas quantitatis eſt, non ſuſcipere magis & minus: aut enim eſt fermo de quantitate continua; atque dici nequit, vnâ quantitatem tricubitam, verbi gratia, eſſe magis, minusue tricubitam, quàm aliam: aut de quantitate diſcreta, ſive numero; atque intelligi non poſſe quinque caloris, verbi cauſa, gradus eſſe magis, minusue quinque, quàm alios quouſvis. Cuius ratio à priori eſt; quantitatem non eſſe capaceſ inſentionis gradualis, fierique non poſſe, vt perfectiatur extenſio bicubita in ratione talis vlla partium additione; quauis enim faciat eam non magis bicubitam, ſed aliam diuerſam, & de bicubita tricubitam, aut alterius menſuræ; vtve numerus quinquarius graduum caloris in ratione talis perfectiatur vlla aliarum vnitationum acceſſione; quicunque enim accedat, iſ hoc ipſo numeri illius eſſentiam enertet, & de quinario ſenarium, ſeptenarium, aliumve reddet. Eodem modo quantitates illæ ſunt remiſſionis incapaces, & ſi alterutri partes aliquæ depereant earum eſſentia potiùs variabitur, quam committetur, vt vni minus conueniat, quàm alteri. Alia eſt ratio qualitatis, verbi gratia, albedinis in concreto, ſive albi: nam vnum ſubiectum dicitur magis album, quàm aliud, vnumque minus album alio: nec mirum, cum qualitas omnis ſaltem phyſica gradibus poſſit intendi, eorumque acceſſu perfici, & reſeſſu minui, ac remitti in ſe, & prout qualitatis rationem obtiner.

98 Tertia proprietas quantitatis, vtique permanentis eſt raritas, ac denſitas, quauis enim ſint qualitates, aut vbitates, id non obſt, quominus quantitatem afficiant: quod namque eſt in vno prædicamento poſſe, & ſolet eſſe attributum quoddam, atque affectio eius, quod eſt in alio: ſic accidentia omnia attribuuntur alicui ſubſtantia: ſic relationes quædam, de quibus poſtea, quantitati: ſic alia qualitati: Nihil autem refert, ab Ariſtotele rarum, denſumque prætermiſſa fuiſſe inter numerandas quantitatis proprietates: haud enim ei propoſitum fuit, omnes recenſere. Quarta proprietas quantitatis, ſublunaris vtique, eſt grauitas, ac leuitas: quas quodammodo ſumptas eſſe qualitates non obſtat, vt proximè declaratum.

99 Quinta quantitatis proprietas eſt, habere, vel non habere poſitionem partium. Poſitionem autem dico cum Auguſtino in categor. c. 10. cum videmus cuiuſque rei dexteram, leuam, ſuperiora, inferiora, ante, poſt, longe, iuxta. Vt autem ibidem explicat Auguſtinus, numerus, tempus, & cum eo motus, atque oratio carent poſitione: numerus quidem, propter diſcretionem, quæ facit, vt vnâ pars non apponatur, iungaturue

iungaturvè alteri; cætera, propter successionem, quæ simultatem, adeoque positionem impedit: contra verò linea, superficies, corpus, & locus positione gaudent, quia nihil habent, quo possit ea impediri, & multum, quo promoueri. Sexta proprietates quantitatis est asperum, & lene. Septima figura; octaua situs. Sed missis istis quæ minoris sunt operis, aggrediamur alias magis difficiles, & operosas.

C A P V T X.

Duæ alie proprietates quantitatis explicantur.

100

Nona affectio quantitatis est, esse æqualem, vel inæqualem alteri. Quam ei conuenire, soli, omni, ac semper, adeoque esse quarto modo, & maxime propriam tuentur Augustinus, Aristoteles, Thomas, ac cæteri omnes dialectici, quorum sententia mihi etiam probatur. Quò tamen loculentius constet, obiciēs aduersus eam primò. Ponderus vnum est æquale alteri haud rarò, necnon alteri in æquale multoties: at non est quantitas, quamuis enim inter eius species illud esse numerandū, ac cæteris superius recentitis adiiciendum censeant Archytas Tarentinus antiquissimus Philosophus, & simplicius cap. 6. de prædicam. ac Sotus ibidem q. 1. in solutione ad quantum; cæterum spectare potius ad prædicamentum qualitatis si prout ponderus est, spectetur, sententia est B. Thomæ 13. metaph. sect. 15. in hæc verba *secundum veritatem graue, & lene non pertinet ad quantitatem, sed ad qualitatem*; Suar. disp. 61. metaph. sect. 5. num. 10. Fons. 5. metaph. cap. 13. q. 13. Conimb. de quant. q. 2. art. 3. Rubij q. 3. n. 11. Raphaelis Auerfæ q. 18. log. sect. 9. & aliorum ferme omnium.

101

Suaderi autem potest, in hunc modum. Grauitas, & leuitas sunt potentia motrices quarum altera sursum, corpora rapit, & altera è contrario deorsum: potentia autem ab omnibus inter species qualitatis numeratur: talis ergo est, cum leuitate grauitas, siue ponderus: non ergo quantitas, nisi fortè sub alia ratione formali distincta à pondere. Rursus iuxta Aristotelem lib. 1. de cælo text. 28. & lib. 2. text. 3. cæli carent grauitate, & leuitate: at habent magnitudinem, molemque & quantitatem perfectè, & secundum omnes eius species: grauitas ergo, siue ponderus haud est quantitatis species. Vltèrius leuitas non est species quantitatis: ergo nec grauitas, siue ponderus: vero namque verius apparet vtramque vnius generis esse oportere species, non aliter, atque vtriusque centrum, videlicet locus, qui dicitur sursum, & qui deorsum ad vnum attinet prædicamentum, nempe quantitatis, aut vbi, aut certè alterutrum secundum aliam, aliamque rationem formalem, vt superius explicatum est. Tum etiam duorum corporum, ligni, v. g. alicuius & lapidis, æqualis esse potest extensio, & quantitas, atque inæquale ponderus: hoc ergo prout tale nihil habet cum quantitate comercij. Denique aduersus eos, qui ponderus à re ponderosa realiter distinctum volunt, id ipsum sic potest probari: aer, siue ad cauernas, ac latebras telluris descendat, siue ad superam suamque regionem ascendat, semper est eiusdem quantitatis: at non eiusdem ponderis, sed interdum minoris, & aliquando maioris, prout nimirum fertur sursum, aut deorsum: haud igitur ponderus eius, & quantitas sunt idem reuera. Propterea autem vlt.

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

tima hæc ratio, non nisi suppositis quorundam authorum principiis conficitur, quoniam probabilius forsitan est pondus non distingui realiter à substantia rei ponderosa, & hac inuariata nullam æqualitatem, aut inæqualitatem esse posse: quare à causis extrinsecis provenire, quod elementum aeris, vel etiam ignis diuersa loca petant, non verò ex eo, quod illorum qualitates motuæ remittantur intendanturvè sensim.

Obiciēs secundo aduersus eandem sententiam: **102** duæ animæ, aut fortasse etiam duo Angeli sub eadem specie sunt æquales; & nihilominus sunt, vt corporis, sic etiam quantitatis expertes: similiter artes, scientia, ac virtutes dici solent esse æquales aut inæquales in diuersis hominibus. Obiciēs tertio: quantitas in communi comprehendit omnes nulla dempta: haud ergo est realiter distincta: haud igitur vlli æqualis, vel inæqualis, quandoquidem hæ relationes nisi inter extrema realiter distincta possunt intercedere, nihilque sibi imit ipsi æquale vel inæquale esse sustinet. Obiciēs quarto: si vna tantum esset à Deo creata quantitas (quod haud magis est difficile, quàm si, pro eo ac posset, nullam omnino creasset) ea, nec esset æqualis, nec inæqualis alteri. Relatio enim prædicamentalis termini postulat existentiam: tum autem nulla quantitas existeret distincta ab illa, cuius ex hypothesi procedit argumentum, nulla, quæ posset æqualitatem, aut inæqualitatem terminare. Duobus prioribus argumentis confici videtur, non soli quantitati conuenire eiusmodi relationes vagè sumptas; duobus vero posterioribus non omni.

Et verò ad primum respondeo, ponderus bifariam **103** sumi: nempe prout est potentia quadam loco motu, & vis corporum deprimens: deinde, prout habet partes entitatiuè extensas, ac per veram distinctionem extra se inuicem: priori intellectu est qualitas, & inter huius species refertur ab Arist. libro 5. metaph. cap. 14. text. 19. *Item quacumque substantiarum, quæ mouentur passionibus, vt caliditas, & frigiditas, albedo, & nigredo, grauitas, & leuitas, &c.* Posteriori verò intellectu est quantitas, & huic accensetur ab Aristotele eodem lib. 5. metaph. cap. 3. *quadam passionibus, & habitibus huiusmodi substantiæ sunt, vt multum, & paucum, longum, & breue, latum, & profundum, & humile, & altum, graue, & lene, &c.* Quamquam autem ad quantitatem physicè, ac præse sumptam opus sit partibus realiter distinctis, aut certè distingui natis; cæterum ad quantitatem metaphysicè, & latius usurpatam sufficit distinctio rationis partium: quò fit, vt, si ponderus est substantia rei onerosæ, adeoque graduum realiter distinctorum incapax, eos tamen ratione distinctos admittat, possitque dici quodammodo, vt duo, vt tria, vt quatuor, vt sex, &c. ac proinde numerum, & quantitatis rationem aliquam subire, sin autem est accidens realiter distinctum à substantia rei quam deorsum cogit, & consequenter gradibus realiter diuiduis constans illud à fortiori quantitatis rationem, ac non metaphysicam modo, sed etiam physicam fortiri: quamuis ergo conueniat æqualitas, & inæqualitas ponderi, non tamen alia à quantitate, non nili ei soli.

Ad secundum argumentum similiter respondeo: **104** duas animas rationales, duosque Angelos eiusdem speciei, scientias item, artes, ac virtutes æqualitatem subire, at non prout qualitates, aut substantias, sed penes diuersam rationem formalem, & quatenus sunt quantitates quadam: quod enim corpore vacent ac terrena concreione, so-

M

lam

lam ab eis quantitatem physicam, & sensibilem, non verò metaphysicam, & sensibus imperuiam reicit: cum prior illarum partes conferat realiter distinctas; posterior verò perfectiones sola ratione multiplices, quas in Angelis, animabus, eorumque dotibus quis audeat, inficiari? Porro tamen Suarez. Fons. & Rubius locis suprà citatis, alique plures solam priorem censeant esse propriè quantitatem, posteriorem verò impropriè tantum, ac solius consortio nominis: ceterum non est improbabile, vtramque veram esse, ac propriam quantitatem, licet altera dicatur eiusmodi æquiuocè respectu alterius.

105 Ad tertium respondeo: aequalitatem, & inæqualitatem esse proprietatem quantitatis, non tamen prout communiter supponit, sed quatenus singulariter, vt sensus sit, nullam esse quantitatem in particulari, quæ non sit, esseve possit alteri æqualis, aut inæqualis quare, cum nullus non, perinde sit atque, *omnis*, iuxta regulas æquipollentiarum, *omnis* quantitatis proprium esse, vt sit æqualis, vel inæqualis alteri alicui: quando ergo ratio communis denotatur syncategoremate *omnis*, non mirum esse, si Ducatur, alterutram relationem esse quandam affectionem quantitatis in communi.

106 Ad quartum respondeo imprimis quantitatem quæ esset vnica à Deo creata, ex toto sumptam, fore inæqualem singulis suis partibus: quamuis enim ab eis non posset realiter adæquatè distingui; at posset inadæquatè; eaque distinctio sufficeret ad relationem inæqualitatis. Sic Euclides lib. 1. & cum eo reliqui Mathematici, atque etiam Philosophi; *Totum sua parte maius est.* Sic Aug. lib. 10. Confes. cap. 6. *Moles minor est in parte quàm in toto.* Et lib. 6. de Trinit. cap. 6. *Corpus vniuersum vtiq; partibus constat, ita, vt sit ibi alia pars maior, alia minor, & maius sit vniuersum, quàm pars qualibet, aut quantalibet: Nam & cælum, & terra partes sunt vniuersæ mundanæ molis: sed & sola terra, & solum cælum innumerabilibus partibus constat: Et in tertia sui parte minor est quàm in cætera, & in dimidia minor quàm in tota: & totum mundi corpus, quod duabus plerumque partibus appellari solet, id est cælum & terra, vbiq; maius est quàm solum cælum, aut sola terra.* Mille alia apud alios Partes similia testimonia reperias, sed ista sufficiant. Quocirca non assequor, quo argumento ductus P. Fonseca supra q. 13. sect. 3. defectu distinctionis adæquatæ totum parti suæ inæquale esse negarit. Respondeo secundo, verba cum in definitionibus aliisque pronuntiationis magis aptitudinem quàm actum significant, satis, superque esse ad essentiam Aristotelicam, & communem tuendam, si quantitas illa sola à Deo creata posset esse inæqualis alteri: fore autem, vt posset, est certo certius. Respondeo tertio; relationem prædicamentalem ex genere suo haud possere existentiam termini, vt ostendetur inferius tract. sexto: quomobrem quantitatem, verbi, gratia, tricubitam, si sola à Deo crearetur fore maiorem bicubita, & quacumque alia non creata: sicut etiam albedo, etiamsi nulla existeret nigredo, esset ei discolor, ac dissimilis suapte natura. Sed de his in loco.

107 Decima quantitatis affectio est mensura: eam autem illius esse maximè propriam, omnique soli, & semper comperere author est Aristoteles, cum in prædicamentis cap. 6. tum etiam in metaphysica lib. 10. cap. 2. Idem ceteri tuentur omnes. Verum tamen obiciet primò: pondus non est quantitas, sed qualitas, vt superius vixit: atqui est mensura, qua decernitur quanta sit rei magnitudo: lapis enim,

si multum ponderet, magnus esse censeretur, si parum, exiguus: quin etiam ponderibus, verbi gratia, talento, libra, vncia quantus sit valor nummi, aurei, argenti colligitur: non ergo solius quantitatis privilegium est, quòd sit aliorum mensura. Obiciet secundo Deus optimus maximus est quantitatis, & accidentis omnis ex-pers, alioqui multiplicem mutationem subiturus: at est mensura rerum creaturarum, lapisque Lydius ad quem earum examinatur perfectio, quantaque sit veluti scrupulari differentia, mirabili ratione non fallente colligitur: quòd namque magis imitantur creatorem, eò sunt perfectiores, & quò minus, eò contra imperfectiores, proutque ad eum gradibus suis accedunt, ab eovè recedunt, sese excellent, aut excelluntur innicem.

Vtraque tamen obiectio repelli facilis est admodum. Prima; si dicatur iuxta superius disputata, pondus haud habere rationem solius qualitatis, sed quantitatis etiam, atque mensuram aliorum esse, non prout qualitas est, sed prout quantitas, & quatenus, vel per plures gradus realiter distinctos, vel per plures ratione distinctos, & realem distinctionem subeuntibus æquivalentes magnum est, aut parum, & vel leviter, vel vehementer deprimens. Secunda verò; si dicatur quantitatem quidem physicam, ac partium realiter distinctarum, aut certè distinguishibilium numerositatem multiplicem cadere non posse in Deum optimum maximum secus, verò metaphysicam, quæ nullas habet partes, aut inter se diuersas, aut à substantia, quæ denominatur quanta, sed dumtaxat plures perfectiones consideratione distinctas: merito autem huius posterioris quantitatis Deum subire rationem mensuræ, ac proinde non esse cur ex hoc secundo titulo dici debeat, aliud quiddam à quantitate posse metiri, & non illam solam.

CAPVT XI.

Explicatur ultima proprietas quantitatis.

109 Vndecima, & postrema quantitatis proprietas est, esse finitam vel infinitam. Vbi supponitur, quantitatem, aliam finibus claudi, & aliam nullis coerceri, haud aliter atque, cum dici consuevit, quantitatis proprietatem esse, quòd sit æqualis vel inæqualis, quarundam inæqualitas, & aliarum insinuat æqualitas: quemadmodum autem si nulla quantitas esset æqualis alteri, nullam inæqualis, posterior hæc distinctio reici deberet, ita & illa prior, si nulla esset finita, aut nulla infinita-dini obnoxia.

110 Obiciet ergo contra suppositionem illam, siue hypotheseim, adeoque aduersus proprietatem ipsam distinctionem ei innixam: nihil infinitum potest esse in prædicamento, seu genere quantitatis: quidquid enim est in eo, quidquid in quocumque alio, debet esse finitum: solumque prædicamentalia esse possunt *entia per se se finita realia tota*, vt sapissime animaduersum est superius atque alioqui profecto substantia infinita, cuiusmodi est Deus, esse posset in genere seu prædicamento substantiæ, contra quam Theologi maiori ex parte supponunt: nulla igitur vera quantitas potest esse infinita: antecedens vñà propositum est, ac probatum: consequentia valet, aut non valet regulæ conuersionis simplicis, obiciet secundo Aristotelem lib. 5. metaph. text. 10. Vbi sic facit. *Multitudo igitur quantum quid, si numerabilis est, magnitudo* *verò*

verò, si mensurabilis. Postulat ergo ad quantitatem vere talem ut sit numerabilis, aut mensurabilis, adeoque finita; fieri ergo iuxta illum nequit, ut sit infinita.

- 111 Obiicies tertio: omnis quantitas est linea, vel superficies, vel corpus, vel locus, vel motus, tempus, vel denique numerus, aut oratio: nam præter has species quantitatis aliæ non agnoscuntur à Philosophis; imò ne hæc omnes agnosci solent, admittit ab omnibus: at quod nulla earum esse possit infinita, & quod quælibet esse debeat finita, suadet inductione sequenti. Etenim de linea sic ait Euclides lib. 1. elementorum defin. 3. Linea autem termini sunt puncta: sentit ergo de ratione Lineæ esse, ut sit vtrunque terminata, ac finita. Rursus ibidem defin. 6. de superficie sic tradit. Superficie autem extrema sunt lineæ: supponit ergo superficiem omnem extremitatibus claudi. Deinde lib. 11. elementorum defin. 2. de solido, siue corpore sic docet: solidi autem extremum est superficies. Putat ergo, de ratione corporis esse fines, & extrema, adeoque infinitum illud esse non posse. Quapropter dixisse videtur B. Thom. libro 5. metaph. lect. 15. in commentario: si esset longitudo infinita, non esset linea, linea enim est longitudo mensurabilis, & propter hoc in ratione lineæ ponitur, quod eius extremitates sunt duo puncta: simile est de superficie, & corpore.

- 112 Iam, quod attinet ad locum, non posse esse infinitum, ac debere consequenter esse finitum, facile est probatu. Namque locus iuxta Aristotelem, 4. phys. est superficies corporea rem aliquam ambiens, & circum circa concludens: quæ ergo repugnat superficiei infinitæ, ea in loco nullum habet. Quæ res item, quo colore locus non feruet hac in re leges cæterarum quantitatum continuatum, ac permanentium: aut cur solus infinitudinis privilegium vendicat? Ad hæc: nihil inter Patres magis receptum est, quam Deum esse illocalem, id est nulli loco commensum: ita, ut prætermittantur alij, August. libro 2. de serm. Dom. in monte cap. 9. Ubique præsens est, non locorum spatij, sed maiestatis potentia: sed Deus est in spatio infinito, alioqui non futurus immensus: spatium igitur infinitum haud est locus, nec è conuerso locus spatium infinitum, sed potius finibus clausum vindicet.

- 113 Motus quoque, cum postulet terminum à quo, & terminum ad quem interminatus, siue infinitus esse non sustinet. Tempus similiter infinitudinem reitit, quippe in eo dissidens ab æuo, & æternitate, quod non more huius sit alter vtrunque interminatum, nec more illius vna tenus parte dumtaxat, sed potius vtrâ, & citra finem vendicat. Numerus multo minus esse potest infinitus: perinde namque est, quantitatem esse infinitam, atque esse innumerabilem: numerus autem qui potest esse innumerabilis: id enim esset seipsum dediscere, ac numerum non esse. Oratio denique, quæ sola superest, nequit esse infinita: tum quia est altera, species quantitatis discretæ eam contra numerum distinguens, sicut ergo numerus, ita & ipsa infinitatem refugit: tum, quia tempus continuum, & absolute dictum nequit esse infinitum: ergo nec tempus discretum, cuiusmodi est oratio.

- 114 Obiicies quarto: omnis quantitas est multitudo, aut magnitudo quædam: ad hanc enim linea, superficies, corpus, & locus reducitur, & ad illam tempus, motus, numerus, & oratio: prior reductio palam est: posterior ita declaratur: tempus est multitudo quædam durationum; motus totalis aliorum partialium, numerus vnitatum, & oratio syllabarum, dictionum.

R.P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

que: atqui nequit Deus producere magnitudinem aliquam, aut multitudinem simpliciter infinitam, ut plures, ac maioris authoritatis scholastici propugnant: nequit ergo Deus quantitatem simpliciter infinitam moliri: sicut igitur, quia repugnat equo, verbi gratia risibilitas, ea de causa nequit illius esse proprietas, ita quoniam infinitas quantitati contraria est, non poterit inter eius censeretur proprietates.

Obiicies quinto: etiam si possit Deus producere infinitam simpliciter multitudinem hominum, verbi gratia, atque id permittatur disputandi causâ, eiusmodi multitudo infinita non erit quantitas: infinitas ergo, licet in se non sit repugnans, at repugnabit quantitati: ergo & hæc infinitati: quemadmodum enim consensus, & identitas quorumvis prædicatorum est relatio mutua, & reciproca; fierique nequit, ut conceptus aliquis obiectiuus alteri sit idem, & non è conuerso; ita etiam dissensus, & repugnantia prædicatorum necessariò reciprocatur, valetque retrorsum. Primum autem antecedens argumenti, quod eius est veluti cardo, & quo concessio, consequentiæ omnes sunt perspicuæ, suadet hunc in modum: Idcirco numerus, siue multitudo vtrunque finita, atque carcerata est species quædam determinata quantitatis, quoniam vltima vnitas hanc ei gratiam præstat eiusque essentiam determinat, namque si à numero senario verbi causâ; subtrahas postremam vnitatem, aut ne postrema sit additione alterius vnitatis efficias, illico senarius esse desinet, & in alium numerum abibit: Vltima igitur vnitas est, quæ tali numero, & cuius alteri destinatam tribuit essentiam, & certam quantitatis speciem. Atqui multitudo infinita non habet vltimam vnitatem: ergo nec destinatam essentiam, aut speciem quantitatis, ac proinde in illius genere esse non sustinet. Quæ autem multitudinis infinitas, eadem & magnitudinis ratio esse videtur.

His objectionibus ita occurrendum est. Primæ quidem; tamen in prædicamento quantitatis alioque quouis phylisæ, & arctius sumpto nihil esse possit, nisi finitum, ut leges prædicamentales supra tradita cauent, secus tamen se res habet, si sermo sit de prædicamento metaphysicè vsurpato, & latius fuso: quidni ergo infinitum aliquod penes magnitudinem, siue penes multitudinem esse possit in genere quantitatis, sin minus priori illo intellectu, ac certe posteriori? aut cur non è conuerso quantitas aliqua, seu continua, seu numerosa, ac discreta esse possit infinita? Porro autem nihil vrget exemplum substantiæ infinitæ, & increatæ: tum, quia ea quoque est in genere substantiæ secundum metaphysicam eius vsurpationem: tum etiam, quia infinitas eius substantiæ est simpliciter talis, omnemque finitudinem, & imperfectionem reitit: magis ergo est, ut Deum excludat à prædicamento quomodolibet sumpto, quam quantitatem eius infinitas, quæ tantum est secundum quid, ut aiunt, finesque, ut non extensionis, aut numeri, saltem perfectionis admittit. Atque hanc rationem discriminis tradit B. Thom. 1. parte quæst. 85. art. 8. & post eum Rubius noster capite 6. de quantitate quæst. vltima num. 269.

Secundæ objectioni sic occurret: multitudo, ut sit quantitas discreta, debet esse numerabilis, non extor, sed penes singulas suas partes: magnitudo quoque, ut sit quantitas continua, debet esse mensurabilis, non secundum se totam sed quoad partes suas qualeslibet: alterutra autem etiam si non sit finita, poterit ita numerari, ac mensurari: fac enim à Deo creati infinitos homines eorum collectio

M 2

plures

plures habebit multitudines finitas, quarum quævis reduci potest ad certum aliquem numerum: fac itidem longitudinem aliquam immensam à Deo produci; sanè multas habebit extensiones, quarum mensura sit palmus, verbi gratia cubitus, aut quid simile: quamvis ergo de ratione quantitatis iuxta Aristotelem sit esse numerabilem, aut mensurabilem sensu explicato, non tamen, quòd sit finita, ac terminis vndique, & vndique clausa. Rursus dici potest, Aristoteli sermonem fuisse, non de omni quantitate vera, sed de sola, physica, & magis pressa, quando numerum ei ac mensuram præscripsit.

118

Tertiæ objectioni occurrendum est: ita lineæ (à qua incipit inductio argumenti) essentia, ac ratio formalis iuxta Euclidem lib. illo 1. defin. 2. est, quòd sit *longitudo latitudinis expers*: quando verò subiungit, *linea autem termini sunt puncta*. Docet, ut Clauij nostri ibidem in commentario verbis utar, *quam sint extrema linea cuiusvis, seu termini: dicens lineam terminari, seu claudi vtrunque punctis, non quòd omnis linea terminos habeat, quomodo enim linea infinita terminos assignare poterimus; qua etiam ratione in linea circulari extremum aliquod deprehendemus, sed quòd linea quilibet habens extrema in suis extremitatibus puncta recipiat*. Quod etiam dicit Euclides de superficie pari modo interpretandum est; illius nimirum essentiam esse quòd sit *latitudo, ac longitudo tantum, sue vtraque simul, & aliud præterea nihil* ita namque definit 5. eius autem quòd statim subiungit; *superficie autem extrema sunt lineæ*, ut recte Clauius noster in commentario sensum esse hunc; *in quacunque superficies, qua extrema habet lineas cogitare oportet in extremitatibus, non autem in superficie infinita, vel etiam spherica, qua corpus sphericum circundat: potest etiam, superficies aliqua claudi, & terminari vnicuius tantum lineæ; qualis est circularis superficies*. Quod item docet Euclides lib. 11. de solido, eius extensum esse superficiem, haud ita accipiendum est quasi velit hanc eius in communi sumptæ essentiam esse, quam potius ibidem collocat in eo, quòd *longitudinem, latitudinem, & crassitudinem habeat*. Quin potius ita id accipi debet iuxta Euclidem, sicut linea finita non alios fines admittit nisi puncta, nec superficies finita nisi lineas; ita corpus non alios recipiat, nisi superficies quo pacto eum Clauius, & ceteri eius commentatores intelligunt. Quenam autem sit B. Thomæ loco nobis obiecto mens perspicuè colligi potest ex eius verbis. 1. parte questione 85. articulo 8. ad secundum. *Punctum non ponitur in definitione lineæ communiter sumptæ. Manifestum est enim, quòd in linea infinita, & etiam in circulari non est punctum, nisi in potentia, sed Euclides definit lineam finitam rectam, & ideo posuit punctum in definitione lineæ, sicut terminum in definitione terminati*.

119

Quòd spectat ad locum; eum infinitum esse non posse nihil est quòd persuadeat. Non definitio Aristotelica loci, videlicet superficies corporea rem aliquam ambiens & complexu suo circundans: ita namque definitur, non omnis locus, sed dumtaxat extrinsecus, ac finitus. Non etiam leges cæterarum quantitatum permanentium, & continuatarum, videlicet lineæ, superficiæ absolute sumptæ, & corporis: has enim quantitates, si locus imitatur, earumque sequitur leges, magis est ut infinitudinem possit admittere. Non denique Deum spatio commensum in finito nihilominus esse nequire in loco; vnde inferri videtur locum esse non posse spatium infinitum; nequit enim Deus esse in loco, si, ut frequens est, locus significet ubi circumscriptum, merito cuius partes rei partibus loci singulariter respondent, aut si

significet spatium extrinsecum, & ambiens, quo terminatur res locata & extra illud nullibi esse finitur: Cæterum, locus prædictis exuatur imperfectionibus, sumaturque pro vbitate infinita, ac reali ipsius Dei ab eius substantia prorsus indistincta, ita quidem eum occupat immensitate sua, qua etiam replet quodammodo loca omnia imaginaria, eorūque chaos illud & inane quaquā versus protensum. Sic dicitur lib. 3. Regum cap. 8. *Si enim cælum, & cæli cælorum te capere non possunt, &c.* Et in lib. Iob. cap. 11. *Excelsior cælo est, & quid facies; profundior inferno, & unde cognosces? longior terra mensura eius, &c.* Et quidem Aug. supra. citatus aens, Deum ex vna parte esse vbiq; præsentem, & ex alia locorum spatiis minimè concludi, hoc perspicuè tradit, Deum esse in loco secundum quendam eius intellectum, & non esse in eo penes alium. Quod etiam spectant Bernardi verba lib. 5. de considerat. ad Eugenium circa medium De eo (videlicet Deo) *comperimus est, quòd nusquam sit quia non clauditur loco & nusquam tamen non sit, quia non excluditur loco*. Quæ cum ita sint, illocalitas Dei cum eius immensitate cōiuncta haudquaquam probat locum non esse posse infinitum, non quòd finibus quibusdam necessariò cohibeatur.

120

Præterea motum esse potuisse æternum, adeoque infinitum, ostensum est in Physica: haberet autem ille motus, quo v.g. res aliqua ab oriente, & infinities citra ciceretur occidentem versus, & vltra sine fine innumeros terminos à quibus, & totidem terminos ad quos, nullusque ex vna parte terminus esset, vnde ita inciperet, quin antea inceperet nullus ex alia in quo ita susteret quin vltius esset progressurus: quocirca haud esset collectivè infinitus seu terminatus: duo namque termini possunt terminare, & finire rem atque ex hoc titulo motus omnes quos experimur, sunt finiti, ac terminati: fin autem sunt infiniti termini; quò fieri potest, ut finitudinem tribuant. Deinde tempus cuius est cum motu magna vicinitas strictè sumptum, & quatenus distinguitur contrā ævum, & æternitatem debet esse finitum: cæterum prout est species quædam quantitatis latius funditur, & omnem complectitur durationem: atque ita dissecati sollet in finitum, & infinitum.

221

Quid plura Numerus physicè, ac magis presse sumptus fines, quibus coereatur, amat, secus verò metaphysicè, & latius usurpatus: quin potius ita infinitudinem admittit: Ad priorem numeri respicitur acceptionem 1. Paralip. cap. 22, *habes quoque* (inquit David ad Salomonem) *plurimos artifices latomos, & cementarios artificesque lignorum, & omnium artium ad faciendum opus prudentissimos in auro, & argento, & ere, & ferro, cuius non est numerus* Et 2. Paralip. cap. 5. *Rex autem Salomon, & vniuersus cæus Israel, & omnes, qui fuerunt congregati ante arcam immolabant arietes, & boues absque illo numero.* & Esdræ lib. 4. cap. 13. *Et vidi post hæc, & ecce congregabatur multitudo hominum, quorum non erat numerus de quatuor ventis cæli, ut debellarent hominem, qui ascenderat de mari*. Eadem loquendi formula familiaris est, & valde visitata in cæteris scripturis præsertim vero Iobi 9. cap. & Iudith. 2. cap. & in psalmonum libro, psalm. 39. & 103. & 104. & Ieremiæ cap. 46. & 1. Machab. cap. 5. & Genesis capite 32. Ad posteriorem verò Ecclesiastes primo & quarto capite: Illo namque numerus stultorum & hoc populi dicitur esse infinitus. Non me latet, tum primis illis testimoniis, tum etiam his secundis sermonem esse de infinitate non propria, & secundum se, sed impropria, & quoad nos, quæque potius sit imitatio ac similitudo

do infinitatis, & ingens quædam multitudo, quam vera infinitas: Sed nec me latet, translatitiam illam infinitatem perperam explicatum iri per multitudinem, cuius non sit numerus; item absurdè appellatum iri numerum aliquem valde magnum, è conuerso infinitum metaphoricè, nisi numerus vno modo propriam finitatem exposceret, & alio propriam infinitudinem non teneret: quæ namque sunt improprie dicta ab iis, quæ sunt propria, nominis appellationem habent.

121 Rursus transeat, numerum quomodolibet sumptum esse finitum; nihil inde profectò nos contra. Si quidè vti unica, aut certè potissima quantitatis continuae, ac successiuæ species, videlicet tempus per antonomasiam dicitur motuum cælestium continuas, ac distinctio, & tamen quorumcumque aliorum motuum complectitur moram; & præterea, quemadmodum quantitas discreta, ac successiuè dici solet antonomastice oratio, & tamen quamcumque aliam successione discreta, seu discretionem successiuam comprehendit: Ita similiter quantitas discreta permanens dici consuevit præ cæteris omnibus numeris utique finitus, propter huius in scientiis & artibus frequentiam, necnon etiam ad vitæ commodam & utilitatem: nihilominus tamen cohibet quamcumque aliam multitudinem, tamen si sit infinita. Quid ergo interest, numerum non posse esse infinitum quando aliæ quantitates, non tantum continuæ, & successiuæ, sed etiam numeri instar permanentes, & discretæ infinitudinem admittunt, terminosque, & fines non deponunt?

122 Tandem oratio nostra externa (par autem est ratio cuiusvis alterius quantitatis successiuæ, ac discretæ) quidni esse possit infinita! talis profectò esset, si homo aliquis à Deo æternum productus nunquam taceret, loquique desineret, haud aliter, atque Pater æternus semper loquitur, semperque verbum sibi coarctum, & consubstantialia producit. En quantenus inductio contraria nullum nobis facessit negotium.

123 Ad quartam obiectionem respondent Suarez disp. 41. metaphys. sect. 5. num. 16. Pererius lib. 10. phys. cap. 9. in principio; quantitatem quidem infinitam repugnare, & nihilominus infinitudinem, esse proprietatem quantitatis in communi: quoniam, inquit, si esset possibile infinitum penes magnitudinem; aut multitudinem, illud inuolueret necessariò quantitatem: nam ut ait Aristot. 1. phys. capite 2. *infiniti ratio quantitate oritur*. Contra tamen primò: quoniam ita dici posset Dei proprietatem esse, quòd sit vnus, vel multiplex: quippè si non repugnaret multiplicitas deorum, ea diuinitatem inuolueret, redderetque multiplicem, non aliter, atque infinitas partium quarundam, aut vnitatum, si per impossibile daretur, non nisi quantitatem denominaret infinitam: at Dei proprietas esse nequit vnitas, vel multiplicitas, sed potius quòd sit sine multiplicitate vnus ut est omnibus in confesso. Contra secundò: quoniam si infinitum suapte natura repugnans nihilominus daretur, esset, & non esset vera quantitas: quemadmodum, si daretur homo chimericus, & vnà rationalis, & irrationalis, esset, & non esset homo. Cur ergo hypotheticè illa affirmatiua suadeat infinitudinem esse proprietatem quantitatis, & non contrà, quæ est negans, arguat illam non esse proprietatem quantitatis.

124 Alij cum Scoto 2. metaph. quæst. 6. respondent; duplicem esse infinitatem, aliam determinatam, ad versus maximum, aliam indeterminatam, ac pro-

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

portionalem, siue versus minimum, quarum priorē vocant non pauci infinitatem in actu, & posteriorem in potentia: quantitatis ergo proprietatem esse finitudinem, & infinitudinem, non primo illo modo, sed secundo viurpam. Contra tamen primò, quoniam ita hand oporteret dici quantitatis proprietatem esse, quòd sit finita, vel infinita, sed quòd finita, & infinita: vna siquidem, eademque quantitas palmi v. g. (par autem ratio est aliarum similibus) simul est finita, & etiam infinita eo pacto, quo sumitur in præsentī infinitas iuxta hos auctores. Contra secundò, quia iuxta hanc solutionem non quantitatis in communi, & latissimè fusæ proprietatis esset finitas, vel infinitas, sed solius permanentis, & continuæ: quæ namque est discreta, videlicet numerus, non est infinita versus minimum, sed in prima vnitate consistit eius diuisio, nec ulterius progreditur.

125 Tertiò alij respondent cum P. Suarez disp. & sect. paulò suprà laudatis ac num. 15. sermonem Aristoteli esse de infinitate, non cathegorematica, quæ sit tota simul; hæc enim in se, & quod consequens est, respectu quantitatis repugnat, sed de syncathegorematica, & quæ non sit tota simul, sed penes aliquas partes, easque numero finitas, hanc autem posteriorem infinitatem cuiuslibet quantitati conueniret, quantumuis illa altera nulli possit competere: nam palmus v. g. additione partium crescere potest in infinitum: numerus etiam denarius, exempli causà, adiectione vnitatum potest sine fine augeri, maiorque fieri. Verum aduersus hanc solutionem procedit prioris difficultas; ea nimirum, quæ est priori loco proposita: nam ita nequaquam debuisset Aristoteles, aut cum eo ceteri philosophi statuere proprietatem quantitatis esse, quòd sit finita, vel infinita, sed quòd simul utroque se habeat modo; cum nulla sit adeo finita cathegorematicè, quin syncathegorematicam admittat infinitatem.

126 Quocirca germana eius obiectionis solutio est; quantitatem simpliciter infinitam à Deo produci posse, eamque, tum versus multitudinem, tum etiam versus magnitudinem: quæ sententia est plurimum theologorum, ac philosophorum, atque ut verior est à nobis electa in physica, & ex professo non paucis probata argumentis. Qui autem eiusmodi opinionem sequi noluerint, hi respondere possunt cum P. Suarez suprà num. 16. parum ab initio; quantitatem dictam fuisse ab Aristotele finitam, vel infinitam, non absolutè, sed sub conditione, etsi non repugnet in se infinitas simpliciter talis: facta enim hac hypothesi, nec repugnabit quantitati, eamve extrahet à ratione prædicamentalis, & veræ quantitatis. Atque ita sentiunt Durandus in 4. dist. 3. q. 3. Sotus in prædicam. cap. 6. q. 1. Soncinus 5. metaph. q. 15. Iauellus ibid. q. 17. & Nyphus 8. topicorum loco 73. in commentario, aliique per plures.

127 Extremæ obiectioni ita potest occurrī. Populus v. g. grex, aceruus, seu cumulus lapidum, aliarumve rerum est vera quantitas discreta, atque hanc speciem, ac destinatam essentiam suo sibi iure vendicat, at non merito alicuius vltimæ vnitatis: haud enim eiusmodi collectiones, aliæve id genus prout tales prima, vel vltima vnitate clauduntur, numerice rationem induunt: quin namque numeretur grex, suam nihilominus retinebit essentia. An enim Virgilianus ille pastor, nisi diceret; *mille mihi sculis errant in montibus agnae*, propterea pauciores esset habiturus, gregiū sui iacturam pateretur aliquam: Similiter populus, & aceruus, quamuis non redigantur in numerum, quot sunt esse

M 3 non

non desinent. Pari ergo ratione multitudo infinita, tametsi prima, & vltima destituatur vnitate, nihilominus erit in genere quantitatis, eiusque vera, ac destinata species. Minor, & consequentia sunt perspicua. Maior suadetur: tum quia nisi complexiones illæ rerum sint quantitas discreta, eiusque determinata species, cuiusnam alterius erunt? tum etiam, quia id discretè tradit præter alios Richardus Victorinus tractatu exceptionum capite septimo: *Quantitas alia discreta, quæ multitudo dicitur vt grex, populus: Alia continua, quæ magnitudo appellatur, vt arbor, lapis.*

128 Occurri quoque secundò potest eidem obiectioni, hunc in modum: quod est in numero vltima vnitas, id est in multitudine innumerabili vltimæ defectus vnitatis, & super quamcunque alia vltior. Quare, sicut claudi vltima vnitate numero determinatam ac certam quantitatis speciem tribuit, ita & multitudini infinitæ nulla è contrario concludi omnique carere. Sic accidentis essentiam determinat inhærentia: contra verò substantiæ perfectas siue carentia quadam inhærentiæ: sic etiam creaturæ speciem tribuit eiusque est essentialis differentia, quam habet dependentia ab alio in genere causæ efficientis: contra verò Dei est differentia, quod sit à se quodve independens ab alio.

129 Enimverò superiori argumento duas alias solutiones à nostris diuersas adhibent alij. Quidam namque cum Rubio in prædicam. cap. 6. quæst. 12. à numero 260. censent, magnitudinem infinitam, si daretur, futuram esse veram quantitatem; secus verò multitudinem: videlicet ob rationem argumenti contrarij, quæ nimirum in hac, non verò in illa militat: haud enim magnitudo infinita constat vnitatibus, sed partibus continuis & integralibus, quæ essentiam rei non variant, cum tamen multitudo infinita, non secus ac numerus, coalescat vnitatibus, quæ quidem essentiam ac speciem mutant, & quod consequens est, constituunt, ac determinant, prout earum aliquæ sunt primæ, & postremæ aliæ, vnde frequens est inter auctores Aristotelem hoc tenus sequentes species esse sicut numeros. Quamobrem, inquiunt, cum in multitudine infinita non sit vltimam reperire vnitatem, ea profectò nullam habere poterit determinatam essentiam.

130 Contra tamen primò: quoniam, vt multitudo finita siue numerus determinatur, & speciem accipit ab vltima vnitate, ita etiam magnitudo finita, siue figura ab extremis suis, videlicet linea aut superficie, qua continetur, vna vel multiplici: illa quidem, si sit figura plana: hac verò, si sit solida: atque vti sublata vltima vnitate variatur essentia numeri, ita sublata linea, vel superficie terminantibus figuram, huius oportebit essentiam variari: nihilominus magnitudo infinita nullaque linea aut superficie circumscripta desinet esse figura, non tamen vera quantitas continua: similiter ergo multitudo infinita nullaque vnitate terminata desinet esse numerus, non tamen vera quantitas discreta. Quocirca, sicut quantitas continua, prout talis, est essentialiter eadem, siue sint plures siue pauciores eius partes, tantumque est integraliter diuersa in vno, & altero statu: ita similiter quantitas discreta, quatenus talis, est eadem essentialiter, non tamen integraliter, prout adduntur, vel subtrahuntur ei vnitates. Contra verò, sicut subtractio aut additio quarumcunque partium figuræ variat essentiam, ita & vnitatibus quibusuis additis vel subtractis numeri variatur essentia. Proinde in eo hallucinari mihi videntur auctores hi, quibuscumque, quod quantitatem discretam, ac perma-

nentem non aliam quam numerum agnoscant, vel certè huius atque illius parem esse rationem existiment; cum tamen contrarium & suprà ex Richardo Victorino sit ostensum, & modo etiam liqueat ex quantitate continua, quæ nec recurrit cum figura, nec eius latissimè fusa morem sequuntur, & discretis, contra secundò: quoniam si non esset par ratio, atque æqua conditio magnitudinis ac multitudinis infinita, maxime propter argumentum contrarium suprà postremo loco nobis obiectum: at quod illud nullius sit momenti, bifariam est probatum: haud igitur erit magis momentosa discriminis ratio inter vtramque adducta quantitatem. Et quidem eam non esse admitteendam, & plerique auctores supponunt, & discretis, conceptisque verbis tradit Aueris q. 18. Log. sect. 1. §. *absolutè tamen.*

131 Nonnulli secundò respondent, non solam vltimam vnitatem, sed ex æquo quamuis aliam, siue sit prima, siue intermedia numeri determinare essentiam, ac speciem: quare si numero senario, verbi gratia, subducatur prima vnitas, si secunda, si tertia, si quamuis alia, senarius non remanebit, sed alius minor. At multitudo infinita suas habet vnitates, easque intrinsecè cohibet: earum ergo munere poterit fortiri determinatam quantitatis essentiam, quantumlibet postrema careat vnitate. Contra tamen primò, quia numeri essentiam, si minus vltima solùm vnitas; at certè vel illa, vel prima, aut aliqua intermedia determinat, vel, vt verius dixeris, omnes ex æquo: atqui in multitudine infinita nec esset vltima vnitas, nec etiam prima, aut intermedia: non prima, quoniam omne primum strictè sumptum est respectu alicuius vltimi, cum hæc duo sint correlatiua iuxta omnes: non intermedia, quoniam medium est respectu extremorum, definiturque, quod ab eis æqualiter distat: multitudo autem infinita careret extremis, prima videlicet, & vltima vnitate: ergo & intermedia.

132 Contra secundò: quoniam si à numero senario (par autem est ratio cuiusvis alterius) auferatur prima vnitas, ceteræ omnes retrorahentur, & quæ erat secunda, fiet prima, quæ tertia, ea secunda, quæ quarta, similiter tertia, quæ quinta pari ratione quarta, & quæ sexta, tandem quinta. Idem erit visere in subtractione, non primæ vnitatis, sed secundæ, aut alterius alicuius: nam vbique ad eam fiet retroractio ceterarum: semper ergo variatur essentia numeri subtractione solius vltimæ vnitatis, & non aliarum: magis ergo est, vt illa, quam alia vlla, numeri essentiam, speciemque determet. Declaratur: vnitates anteriores numeri, quamuis materialiter subtrahantur, non tamen formaliter, ac prout earum vna est prima, & alia secunda, & alia tertia, & sic reliquæ: idem enim earum ordo factus, & rectus manet beneficio retroractionis nuper explicatæ: atqui vltima vnitas auferitur non materialiter modo, sed etiam formaliter: propterea quod nulla supersit, quæ eius defectum suppleat. Quod si resulset varietas numeri, non ex eius diminutione, sed potius adiectione, id ipsum, quod dicimus, clariùs liquebit: nam sola vnitas vltima est, quæ tunc desinit esse vltima, cum tamen ceteræ suum seruent ordinem; & quæ erat prima, talis maneat; & quæ proxima similiter: & sic de reliquis.

TRACTATUS V.

De predicamento qualitatis.

CAPUT I.

Quid sit qualitas predicamentalis?

I  VALITATEM cum Aristotele de cathegoriis cap. 8. definitio, *qua quales quidem dicuntur*, id est, per quam interroganti qualis sit res, apte, & accommodate responderetur: qua ratione quærenti, qualis sit homo aliquis; esse album, aut nigrum; iustum, aut iniustum refertur. Vulgaris autem obiectio contra hanc definitionem est, eam ignotum per æquè ignotum explicare: siquidem rem esse qualem, aut minus quam ipsa rei qualitas, nos latet: hominemque esse, verbi gratia, album sub his terminis non magis quam hominis albedo nobis innotescit. Verum, ut intuenti constabit, Aristotelica qualitatis definitio non ignotum per ignotum, sed aliquid per se notum per aliud per se notum explicat: plures enim conceptus communes, & per se noti hac sola ratione explicari possunt, ut cum ens, verbi gratia, per aptitudinem ad esse explicatur. Quod autem hinc sequitur, qualitatem propriè à nobis non definiti, eo quod definitio, omnisque modus sciendi sit oratio ignoti manifestatiua, inconueniens non esse arbitror: præsertim si quod in Dialectica probabile esse ostendi, ens in communi genus non sit: sic enim nullum predicamentum per genus, & differentiam explicari, seu definiti poterit. Porro si quis ens genus esse, & qualitatem strictè definire posse contenderit, ita eam definiat: *Qualitas est tale genus entis, quod similitudinem, aut dissimilitudinem cum alio fundat*. Sic non multò suprà quantitatem per fundamentum distinctionis explicuimus, eamque etiam per fundamentum æqualitatis, aut inæqualitatis definire possemus.

2 At B. Thomas 5. metaphys. lect. 9. ac 3. physicoz. lect. 5. & Scotus in 4. sententiar. distinct. 12. quæst. 2. alique plures definiunt qualitatem esse *accidens absolutum, quod consequitur formam*; cum tamen quantitas sit accidens absolutum, quod solam materiam consequitur: reliqua verò entia, aut accidentia quidem, aut certè accidentia absoluta non sint. Hac tamen definitio displicet: namque possibilis est de potentia absoluta, aut etiam ordinaria, in alio tamen rerum ordine, calor, verbi gratia, essentialiter alligatus subiecto, eique per seipsum vnitus; cuiusmodi esse omne etiam accidens de facto existens arbitratus est Aristoteles, & quisquis Philosophorum nostræ fidei mysteria non sapuit: at eiusmodi calor esset qualitas, si existeret: & interroganti, qualis esset homo eo affectus, calidum esse rectè responderi posset: aliunde vero talis calor non esset accidens absolutum: male ergo per accidens absolutum, accidens definitur. Rursus: si de forma incompleta sermo sit, qualitates Anglicæ ea definitione non comprehenduntur; neque etiam lumen aëris, quod nec formam incompletam aëris, neque etiam materiam consequitur, eive determinatè debetur. Quod si de forma completa, & subsistente sermo sit, certè in qualitates animi rationalis, & cuiusvis alterius formæ incompletæ ea definitio non quadrabit. Demum si de forma, prout à completa, & incompleta abstra-

hit, & vtramque reipsa comprehendit, sermo sit: hominis figura qualitas non erit: idemque dicendum erit de lumine: quæ nullam formam completam, aut incompletam necessario consequuntur, aut etiam efficiunt.

Plures etiam Thomistæ innixi auctoritate Angelici Præceptoris 1. 2. quæst. 49. artic. 2. definiunt qualitatem esse, *modum substantiæ ab ea realiter distinctum, eique tribuentem peculiare esse accidentale*. Verum in primis, si de modo propriè sumpto sermo sit, hæc definitio qualitates absolutas non completitur. Deinde tamen in Deo sit accidens aliquod propriè sumptum, tamen in eo est qualitas propriè sumpta, ut cap. sequenti constabit: ac nullus in Deo modus ab eo realiter distinctus admitti potest. Præterea non solum qualitas, sed quantitas, vbitas, & duratio, & quoduis accidens id habet, ut substantiam quodammodo modifcet, eique esse accidentale tribuat. Pater Suarez disp. 42. metaphys. sect. 1. definit qualitatem esse accidens quoddam absolutum adiunctum substantiæ creatæ ad complementum perfectionis eius tam in existendo, quam in agendo. Cæterum hæc definitio peccat, tum in eo, quod qualitatem esse accidens absolutum statuatur, tum demum in eo, quod munus perficiendi substantiam in esse, & operari, soli qualitati assignet; cum tamen illud quantitati, vocationi, durationi, & aliis accidentibus conueniat, ut intuenti constabit. Pater Hurtado disput. 19. metaphys. sectione 1. qualitatem definit, *accidens absolutum à quantitate distinctum*, qua definitione censet excludi substantiam, quia non est accidens; reliqua accidentia, quia non sunt absoluta; quantitatem vero, quia à se non distinguitur, tamen accidens absolutum à substantia distinctum sit. Verum immeritò qualitatem esse absolutam, eamque & quantitatem à substantia distingui supponit. Tandem alij definiunt qualitatem, *accidens absolutum de se apium semota quantitate penetrari cum alio eiusdem rationis*. Hæc tamen definitio præter reliquarum vitia, duobus insuper obnoxia est: tum quia falsò supponit effectum quantitatis esse impenetrabilitatem: tum etiam quia quantitati conuenit: quantitas enim semota quantitate, etsi per impossibile quantitas non esset, cum alio eiusdem rationis penetrari posset.

CAPUT II.

Quotuplex sit qualitas?

4 **Q**UATUOR qualitatis species ab Aristotele capite 8. de qualitate assignantur: qualitas primæ speciei ad facile operandum deseruit, etsi permanens sit, ac difficulter abiici possit, habitus vocatur, ut scientia, aut virtus habitualis: si vero fluxa sit, & facile transeat, dispositio appellatur, ut scientia, & virtus actualis. Qualitas secundæ speciei ad operandum simpliciter necessaria est, & naturalis potentia dicitur, cum perfectæ operationis principium sit, ut acumen ingenij; naturalis vero impotentia, cum imperfectæ operationis radix est, ut hebetudo ingenij. Tertia species est earum qualitatum, quibus sensus externi mouentur; atque aliquid aliud intentionaliter pati coguntur. Quæcumque autem diuturna est, passibilis qualitas dicitur, ut sonus, aut color: quæcumque verò caduca, & fluxa fuerit, passio nuncupatur, ut rubor ex pudore, & pallor ex timore contractus. Quarta species formam, & figuram sub se continet: complexio enim primarum qualitatum, si situm

stum aliquem, aut positionem, siue collocationem partium, tanquam subiecto inseparabiliter, ac determinatè debitam inferat, forma externa hominis, verbi gratia, aut leonis, alteriusve animalis appellatur. Quod si nulla habita ratione subiecti, & omnino præter eius exigentiam detur talis collocatio partium, ut cum ex ligno fit globus, aut triangulus, complexio primarum qualitatum cum ea collocatione coniuncta figura vocatur. Multa de bonitate huius diuisionis communiter disputari solent, quibus tamen ut non multis necessariis superfedeo, ac duo tantum in controuersiam reuoco.

5 Quorum primum sit, an qualitas quadrifariam diuisa, atque vniuersim sumpta à substantia rei qualis distinguatur? Auctores communiter partem negatiuam supponunt magis, quam probant, aut etiam disputant: probabilem tamen arbitror oppositam. Primò, quia quantitas ut sic non semper à substantia distinguitur, sed ab ea interdum distinguitur, interdum vero cum ea identificatur: cur ergo idem de qualitate dici non possit? Secundò, quia in Deo est propria qualitas, & tamen in eo non distinguitur realiter ab ipsa eius substantia: aliàs accidens aliquod ei inesset, proprièque mutaretur: ergo, &c. Maior constat ex illo Athanasij in symbolo, *qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus sanctus*. Tertio, quia similia sunt, quorum qualitas est vna: at substantiæ per se ipsas similes sunt: ergo & seipsis quales sunt. Quarto, quia potentia naturalis iuxta Aristotelicos omnes est qualitas secundæ speciei: at potentia naturalis aquæ, verbi gratia, & frigoris in semetipsa productionem ab eius substantia realiter non distinguitur.

6 Oppones tamen primò, qualitatem, & substantiam rei qualis ad diuersa prædicamenta attinere. Verùm quod idem absque vlla distinctione reali ad diuersa prædicamenta attinere possit, & à me sæpè sapius probatum manet; & apud Aristotelem in præfenti cap. 8. de qualitate expressum habetur in hæc verba: *Præterea si quid idem & quale, & ad aliquid sit, in utrisque ipsum generibus collocari, enumerarique haud absurdum erit*. Oppones secundò, si in Deo esset qualitas propriè sumpta, sicut in probatione nostræ sententiæ assumpsimus, aliquod accidens propriè ei inesset, ac proinde strictè mutaretur. Verùm qualitas à substantiali, & accidentali abstrahit: unde qualitas absque accidenti, & mutatione in Deo reperiiri poterit: haud aliter ac quantitas perfectionis, relatio triplex, duratio, vbicatio, & actio in eo sine mutatione, aut accessione reperiuntur. Oppones tertio: accidens propriè sumptum à substantia realiter distinguitur, ut supra tractatu fassus sumus: at qualitas est vnum ex nouem accidentibus prædicamentaliibus, quæ substantiam sequuntur: ergo à substantia realiter distinguitur. Respondeo, accidens, quod in nouem posteriora prædicamenta quodammodo dissecatur, ab accidenti physico, ac proprio; & accidenti logico, & improprio abstrahit: si enim accidens solum propriè ac physice sumptum eius partitionis radix, siue diuisum esset; iam relationes diuinæ, aut etiam creatæ vbicatio, & duratio Dei, & eius actio substantialis, & immanens ad prædicamentum ad aliquid, vbi, quando, aut actionis non attingerent: quapropter qualitas propriè sumpta non semper propriè accidens est: ac proinde à substantia aliquando non distinguitur.

7 Posterius autem, quod in præfenti breuiter discipulare libet, est quousque qualitates supra diuisæ inuicem opponantur? Quod ad qualitates physicas attinet, Capreolus, Iaellus, & alij Thomistæ censent,

ne supernaturaliter fieri posse, ut idemmet subiectum calorem & frigus intensum, verbi gratia, simul suscipiat. Immeritò tamen, quia etiam duo corpora sese ab eodem loco naturaliter expellunt, & tamen supernaturaliter in eodem loco penetrari possunt, & de facto penetrata sunt, cum Christus ex intemerata Virgine natus est: aut cum irreuoluto sepulchri lapide rediuius surrexit: aut cum cælos gloriosus ascendit. Cur ergo tamen calor, & frigus in eodem subiecto naturaliter impossibilia sunt, supernaturaliter tamen componi nequeant? Quod autem ad qualitates intentionales, assensum scilicet, & dissensum; amorem, & odium spectat, non opponi inuicem spectatà absoluta Dei potentiâ, sed duntaxat ex natura rei probabilius etiam arbitror, atque ex professo probabo lib. 7. metaph. tract. 12.

CAPVT III.

Explicantur proprietates qualitatis.

8 DEFINITâ, quoad eius facere potuimus, ac diuisâ qualitate, relinquitur, ut eius explicemus proprietates: quarum prima est, habere contrarium: quod intelligendum est de qualitatibus, tum in abstracto, tum etiam in concreto: neque enim albedo tantum contrariatur nigredini, sed album nigro, & è conuerso. Qua ratione dixit ille libro 2. Metamorphos. de coruo, quem prius album fuisse consinxit, in nigrum transmutato: *qui color albus erat, nunc est contrarius albo*. Porro autem hæc proprietas non conuenit omni qualitati: intellectus siquidem est qualitas, necnon voluntas: quibus tamen nihil est contrarium, nihil positium, quod eos à comuni expellat subiecto, videlicet anima, sicut ad contrarietatem oportet. Cæterum huiusmodi affectio est solius qualitatis: nam tamen actiones, & passionες dici soleant contrariæ; ea tamen contrarietas est non primaria, sed secundaria: ideo enim calefactio, verbi gratia, & frige factio sunt contrariæ, quoniam ad contrarias terminantur qualitates, calorem scilicet, & frigiditatem. Similiter, tamen relatiua dicuntur ab Aristotele, & cæteris Dialecticis contrariæ; tamen hoc eodem modo interpretandum est: idcirco namque esse nequeo simul similis, & dissimilis alteri; quia habere non possum vna albedinem, qua ei assimiler, & nigredinem, merito cuius ei dissimiler: tantum ergo secundaria oppositio inter relationes similitudinis, & dissimilitudinis interuenit, primaria verò non eas inter, sed potius inter qualitates, quæ sunt earum, ut aiunt, ratio fundandi, illisque fulcimentum præstant. Par ratio est contrarietatis inter alia quæuis accidentia reperi: quod si de substantia sit sermo; forma quidem substantialis incompleta, quidquid alij sentiant, strictam exercet contrarietatem, & oppositionem cum alia: at nulla substantia completa eius est capax, ut visum, explicatumque in loco: hoc ergo sensu solius qualitatis, & non substantiæ est habere contrarium: nam illa quantumuis in suo genere completa contrarietatem cum alia subit secus verò ista.

9 Secunda qualitatis proprietas est suscipere posse magis, & minus, intendive, aut remitti: aliquid enim est magis album, aut nigrum, quam aliud, & non nihil è contrario minus: eadem autem est ratio dulcis, amari, olidi, sonori, lenis, asperi, rari, densi, aliorumque similium. Porro huiusmodi proprietas non conuenit omni qualitati: fac etenim intellectum, verbi gratia, esse qualitatem realiter distinctam

ab

ab anima rationali; haudquaquam poterit gradibus vllis remitti, vel intendi, haud præstare, vt vna rationalis anima sit magis intellectiua, quam alia, præsertim sibi æqualis: quod si intellectus sit qualitas realiter indistincta ab anima, idem à fortiori, vt aiunt, est tenendum, tum de illo, tum etiam de voluntate & cæteris id genus potentiis. Rursus vnus triangulus non est magis talis, quam alius, nec similiter quadrangulus, aliave figura præstat alteri sibi cognomini. Adde, nec qualitati vlli in abstracto, quantumvis ita sumpta veram rationem qualitatis obtineat, eam conuenire proprietatem, quandoquidem vna albedo, v.g. non est magis albedo, quam alia: hoc tamen vñs obtinuit, vt vna albedo dicatur intensa, & alia remissa, quæ est in alterutra, vel graduum multiplicitas, vel paucitas.

10 Postrema qualitatis proprietas est, vt penes eam res dicantur inuicem similes, aut dissimiles: quamuis enim esse fundamentum harum relationum eius sit essentia, iuxta superius constituta; cæterum ipsæ in actu secundo ei velut proprietates accidunt. Conuenit autem alterutri, non tantum omni qualitati, sed etiam soli, si sermo sit de similitudine, ac dissimilitudine physice, ac prescè sumptis; sin autem de eis metaphysice, ac latius vñsripatis sermonem instituas, multis, præter qualitatem, eas conuenire repereris: videlicet substantiæ; quo pacto Petrus, verbi gratia, & Bucephalus sunt dissimiles in ratione hominis, & dissimiles in ratione animalis; necnon quantitati; vna namque dualitas dici consuevit eo modo similis alteri, & vnum tricubitum alteri. Idem dicendum de cæteris prædicamentis: quæ enim supra disputata sunt de æqualitate, & inæqualitate respectu quantitatis, ea in præsentem locum habent in similitudine, & dissimilitudine intuitu qualitatis.

TRACTATUS VI.

De prædicamento relationis.

CAPUT I.

Quid & quotuplex sit relatio?

1 **R**ELATIO est, cuius totum esse est esse ad aliud, verbi gratia, similitudo in eo sita est, quod vnum vi illius sit sicut aliud: dissimilitudo in eo, quod aliter, quam aliud; æqualitas in eo, quod vnum non est maius alio; inæqualitas in eo, quod vñ minus alio. Ita Aristoteles in categoriis cap. 7. hisce verbis: *Ea verò dicuntur ad aliquid, quæ id, quod sunt aliorum esse, aut ad aliquid aliquo alio modo dicuntur.* Consentit Damascenus cap. 3. 4. Dialecticæ: *Ad aliquid, inquit, sunt, quæcunque ipsa, quæ sunt aliorum esse dicuntur, vel qualitercunque aliud ad aliud.* Et paulò infra: *Hoc est esse eorum, quæ ad aliquid, & hæc ipsorum est hypostasis in eo, quod est ad aliud dici, id est in eo, quod est habere habitudinem ad aliud.* Id ipsum etiam tradit Augustinus in categoriis cap. 11. *Ad aliquid ergo categoriam vocamus eam, quæ id, quod est dicitur ex altero sine cuius Societate esse non possit, & cuiusvis omnis ex alterius coniunctione descendit, vt duplum simpli dicitur duplum, & hæc minoris dicitur maius, simile simili dicitur simile.* Claret igitur ad aliquid, non sua vi, sed alterius coniunctione consistere. Id etiam cæteri omnes,

2 Secundo definiiri potest, & solet relatio; quæ ita duo coniungit extrema, vt altero sublato non possit alterum intelligi, alteroque posito necessariò inueniatur & alterum: nam si patrem dixeris, necessariò intelligetur & filius: quod si non intelligas filium, Patrem de medio sustuleris. Sic etiam Dominus, & seruus, duplum, & simplum, & cætera id genus simul sunt, & simul non sunt, atque alterutrum se, vel perimunt, vel ostendunt. Quocirca meritò Augustinus loco supra citato: *Tunc ergo, & verè, & proprie ad aliquid dicitur, cum sub vno ortu, atque occasu, & id, quod iungitur, & id cui iungitur inueniatur.* Porro autem haud est necesse, vt quoties datur vnum relationum, detur etiam aliud acta, sed satis est, si in potentia: scibile namque refertur ad scientiam, non quæ necessariò existat, sed quæ possit existere.

3 Relatio, alia est realis, alia rationis: illa est quæ extrema realiter distincta comparat, adeoque est in rebus, circumscripta quauis fictione intellectus, qualis est ea, quæ inter Patrem & filium, actumque, & obiectum interuenit: hæc extrema realiter indistincta necit, ac proinde non est vera relatio, sed ab intellectu conficta, cum nihil possit verè referri, nisi ad aliud propriè tale: atque eiusmodi est relatio, quæ dicitur aliquid sibi idem, quæue subiectum fingitur referri ad prædicatum, aut genus ad collectionem specierum.

4 Deinde relatio, alia est secundum esse, alia est secundum dici: hæc in eo consistit, quod rem aliquam per modum alterius concipiamus, vt cum Deum veluti corporeum, & Angelum veluti inuenem alatum ob oculos mentis nobis proponimus: illa verò est quænis alia realis relatio. Non pauci tamen superiores diuisiones confundunt, realemque relationem putant perinde esse, atque secundum esse, ac relationem rationis dicendam esse secundum dici. Aliqui etiam existimant relationem secundum esse recidere in prædicamentalem, de qua inferius, & secundum dici in transcendentalem, quæ diuidi solet ex aduerso prædicamentalis. Sed res est parui momenti, parumque interest, an cum his, vel cum illis, vel cum neutris loquamur. Tertio; relatio, alia est mutua, alia non mutua: quandoque enim duo extrema mutuo se respiciunt, vt Pater filium, & hic Patrem, quandoque verò non reciprocantur inuicem; actus enim respicit essentialiter obiectum, hoc autem ita non respicit actum, sed potius ab eo respicitur. Præterea quarto; relatio, alia est æquiparantia, cum extrema aliqua in eodem genere se respiciunt, vt similitudo, quæ Ignatium Xauerio, & Xauerium Ignatio assimilât, aut æqualitas, quæ anima Petri, verbi gratia, est æqualis animæ Pauli, & è contrario: alia est disquiparantia, cum extrema in diuerso genere se respiciunt, vt Paternitas, quæ Sophroniscum velut Patrem refert ad Socratem, hunc verò ad illum, non vt Patrem, sed vt Filium: aut relatio inæqualitatis, quæ linea diametralis refertur ad lateralem, velut ea maior, contra verò hæc ad illam veluti ea minor.

5 Harum diuisionum alia sunt perquam faciles; at alia difficultate non vacant; eam certè auctoribus facessunt. Circa eam, quæ dissecata est relatio in realem, & rationis quæres, an sit vniuoca, vel potius analogica? quod priori modo se habeat, non verò posteriori, sentiant Caietanus 1 part. questione 28. art. 1. & 2. Ferrara 4. contra gentes cap. 14. Capreolus in primum dist. 33 q. 1. Soncinas lib. 5. metaphys. quæst. 26. conclus. 2. aliique plures Thomistæ. Quorum fundamentum est, relationem esse, cuius totum esse est esse ad aliud: at relatio rationis, quamuis fictum,

factum, & non verum esse habeat, illud tamen qualecumque & quantumcumque est, ad aliud est, & præterea nihil: erit ergo proprie ratio, non minus quam realis, adeoque cum ea vniuocè conueniet.

6 Cæterum contrarium est Patris Suarez disput. 47. metaphys. sect. 3. Vasquez tom. 2. in primam partem disp. 144. Hurtadi disp. 15. metaphys. sect. 4. nostro- rumque communiter; estque multis partibus probabilius. Nam ratio est ad aliud: quare ubi non est proprie vnum, & aliud, haud etiam esse poterit propria ratio: quæ autem referuntur tantum ratione nostra, non distinguuntur verè, ac proinde non sunt proprie vnum, & aliud, veluti cum quis fingitur ad seipsum referri relatione identitatis: haud igitur ea ratio, haud alia, quæuis, quæ sit solius rationis, ac ficticia esse poterit proprie ratio: at ratio realis veram, ac propriam relationis rationem obtinet: fieri ergo nequit, ut ambæ vniuocè conueniant in conceptu relationis, quo pacto hominis veri, ac picti conuenientia nequitiam est vniuoca propter id, quod alter tantum sit proprie homo, alter verò non nisi translatiue. Atque hinc constat ad rationem contrariam: nam ratio rationis non est ad aliud proprie, & verè propter defectum veræ distinctionis inter eius fundamentum, & terminum: quæ ergo infertur, eam fortini propria, ac rigorosa ratione conceptum relationis, ritu eius, quæ realis dicitur.

7 Rursus aduersus eandem sententiam argumentor. Quidquid sit de ratione obiecti, cognoscibilis, amabilis, aliisque id genus terminis secundæ intentionis, certè nullus conceptus primò intentionalis esse potest vniuocus respectu entis realis, & rationis, ut constabit ex dicendis inferius lib. 5. tract. 2. cap. 8. & 9. his enim locis ex professo confutabitur vniuoca entis ab eiuſmodi inferioribus abstractio: quæ autem entis eadem est cuiusvis alterius termini primæ intentionis ratio, & conditio quod ad præsens attinet: atqui ratio realis est ens reale, & quæ dicitur rationis est ens rationis: nequit ergo abstrahi ab utraque relationis vniuoca ratio: hæc etenim non secus, atque ens in terminis primæ intentionis est numeranda.

8 Aduersarij, ut huic respondeant argumento, distinguunt in relatione reali conceptum *in* & conceptum *ad*. Illa namque prout est forma quædam in fundamento existens quodammodo, siue quatenus est accidens reale cæteris nouem assimile, dici consuevit conceptus *in*: prout verò fundamentum, cui inest, ad aliud refert, siue quatenus accidentis realis est peculiaris quidam modus, ac specialis differentia, huiusque prædicamenti ad aliquid propria, appellari solet conceptus *ad*: aiunt ergo hi, quibuscumque lis, relationem realem penes solum conceptum *in* esse ens reale; at verò secundum conceptum *ad* non esse ens reale, sed quidpiam præcisum ab ente reali, & rationis; adeoque mutum non esse, si à relatione reali, ac relatione rationis penes vtriusque conceptum *ad* abstrahi possit vniuoca relationis ratio: haud enim, inquirunt, in eis ita sumptus nostrum procedit argumentum.

9 Nequaquam tamen eius vim pro eo ac putant, effugiunt: nam conceptus *in*, & conceptus *ad*, ex quibus compingitur ratio realis, haudquaquam sunt realiter distincti, sed alteruter idem alteri, ut vel aduersarij consentunt: quomodo ergo esse potest, ut in relatione reali conceptus *in* sit ens reale, & non ex æquo conceptus *ad*, vtve accidens reale tertium, vel certè quartum in prædicamenti locum obtinens aliquo non reali compleatur? nihil equidem dici potest magis absurdum, absolumve.

Replicant propterea; conceptum *ad* non præscindi realiter à conceptu *in*, enteue reali in eo clauso, cæterum esse præcisum, tum ab eo, tum etiam ab ente rationis ratione nostra; atque hanc posteriorem præcisionem satis esse, ut ratio sit quid vniuocum respectu realis, & rationis quoad vtriusque conceptum *ad*. Contra tamen; quia, vel sermo est de præcisione vniuoca, vel de analogia? Si de hac: in primis non est ad rem, cum non sit quæstio, an sit admittenda ratio communis analogica, sed potius vniuoca relationis ad realem, & commentitiam. Deinde analogorum omnium, & quocumque præcisionem ab inferioribus suis Caietanus, & alij non pauci eorum, quibuscumque disceptamus, eunt inficias: quocirca inconsequenter hæc eam nobis obtrudunt: sin autem de illa priore, idem, ut aiunt, per idem respondent, & quod controvertitur vtrinque, hoc pro ratione conclusionis afferunt: id enim quaeritur, & agitur, quo pacto possit abstrahi ratio communis vniuoca relationis à reali, & solius rationis, quandoquidem illa ab hac in eo differt, quod sit verum ens reale: siuolum ergo est respondere, abstractionem illam contingere posse propterea quod relationis realis conceptus *ad* sit quid vniuocum, & abstractum ab ente reali in conceptu *in* clauso, necnon ab ente rationis. Quod accedit, simili distinctione conficta, posse similiter defendi ab homine vero, & picto rationem vniuocam hominis abstrahi; si nimirum imaginis conceptum hominis in eo, qui verus est haud esse ratione nostra aliquid ens reale, sed eo, & rationis fingentis, aut veluti pingentis ente alius quiddam, atque superius.

Hæc, quamuis ita sint, illud negare nec possum, nec debeo; vnum quendam conceptum obiectiuum relationis, qui quidem non sit vniuocus, sed analogus, abstrahi à relatione reali, & rationis. Inferius enim tract. 2. libri quinti capite 8. & 9. nuper citatis ostendendum erit, cum analogia entis respectu realis, & rationis eius ab utroque abstractionem, & non nominis modò, sed conceptus etiam obiectiuum coherere vnitatem: in præsentia autem similis est ratio, ut intuenti clarebit. Atque ita videtur sentire Henricus quodlib. 9. quæst. 3. hisce disputans verbis: *Esse ad aliud ex se nullam recipit, distinctionem, aut diuersitatem, siue fuerit in diuinis, siue in creaturis, siue in relationibus secundum rem, siue in relationibus secundum rationem.*

12 Altera difficultas est circa diuisionem relationis in mutuam, & non mutuam: eam enim negant, & contra quam ea præscribit, omnem relationem censens esse mutuam, & nullam non mutuam Damascenus in Dial. 2. cap. 50. his verbis: *Siquidem mutua habitudo ea, quæ ad aliquid sunt efficit.* Gregorius in primum distinct. 28. quæst. 1. & quidam nominales. Cuius sententiæ primum fundamentum est: siqua ratio esset non mutua, maximè scibilis, & scientiæ, ut omnibus est in confessor: hæc est mutua: vt enim scientia refertur realiter ad scibile, ita etiam scibile ad scientiam; quidni verò? sicut enim hæc est alicuius scibilis scientia, ita & illud alia scientia scibile. Secundum sic habet: qui relationem realem, de qua sola sermo in præsentia, non mutuam defendunt, eorum plerique hoc vtuntur colore, quod nimirum creaturæ referantur realiter ad Deum, non autem hic ad illas; ita enim sentiunt de Deo, & rebus ab eo creatis magister lib. 1. sententiarum distinct. 30. & ibidem plerique eius interpretes, præsertim verò Hispanensis, Bonauentura, Richardus, Egidius, Capreolus, Scotus, & huius passim sectatores. Item B. Tho. 1. part. q. 13. art. 7. & secundo contra gentes cap. 12. eisdemque locis Caiet. Ferraricensis, Bañez, ac cæteri ferme

fermè Thomistæ. Insuper Alexander Alensis 1. part. quæst. 53. Henricus quodlib. 9. quæstione 1. Suarez disp. 47. metaph. sect. 15. Vasquez tom. 1. in 1. partem quæst. 13. art. 7. in commentatio, Molina ibidem, ac Valentia tom. 1. disp. 1. puncto 4. Balthasar Tellez in metaph. disp. 42. sect. 4. & apud eum Arrubal, Fonseca, Conimbricenses, Albertinus, Fasolus, ac Præpositus. At tot, tantorumque auctorum pace relatio realis Deum, & creaturas suas interiecta est mutua, ac reciproca, uti namque creaturæ sunt realiter, & seclusa operatione intellectus similes Deo, ita etiam Deus creaturis, & uti in his est relatio realis feruitutis, ita & in illo dominij priorem excipiens, eique ex diametro respondens.

13 Et quidem, si qua de causa hæc, & aliæ eiusmodi relationes non essent reales in Deo, sed solius rationis; contra verò in creaturis reales, & non rationis; maxime, quia quando sunt reales sic sunt in modis quibusdam; Deus autem, ut mutationis omnis, sic etiam modorum ei denuo aduenientium, eumque intrinsecè afficientium est prorsus incapax, quam tamen in creaturis incapacitatem nemo possit adstruere: at relationes illæ prædicamentales, aliæque affines non consistunt in modis intrinsecis, sed sunt denominationes quadantenus extrinsecæ, & ex quæ possunt, & solent sine ulla mutatione, aut vicissitudinis obumbratione fundamentis suis accedere, atque recedere, ut clarebit inferius: quidni ergo sint in Deo, haud secus, atque in creaturis reales? Qua in sententia videtur fuisse B. Anselmus apud P. Suarez citata sectione 15. numero 16. & P. Hurtadum disp. 15. metaph. sect. 2. ubi eius verba in medium proferunt. Tertium eius opinionis fundamentum est; relationem omnem realem terminari, non ad absolutum, sed ad relatum: nulla ergo est, cui non correspondeat ex aduerso alia, & quæ consequenter non sit mutua.

14 Cæterum eam diuisionem amplectuntur, multasque relationes reales esse non mutuas, tuerentur reliqui omnes scholastici: Estque (ut cum P. Suarez nuper laudata sect. 15. num. 8. loquar) *sententia tanta confessione recepta, ut non liceat philosophis eam in dubium reuocare.* Suadetur autem hunc in modum. Relatio patris, filij, domini, ferui, maioris, & minoris, quævisque alia, disquiparantiæ dicæ solita, non est mutua in eodem genere: ergo ita est non mutua; consequentia liquet: antecedens etiam; nam duo homines, v. g. ita sunt instituti, ut non quemadmodum vnus est alterius Pater, ita etiam alter, sed potius filius, ac proinde non eadem, sed diuersa ratione relatus inuicem: Dominus item non alterius Domini, sed ferui Dominus est, maius non alio maiore, sed minore maius: Forma quoque relationem subiecti, siue recipientis materiæ propriam, non alia simili, sed potius relatione receptæ, & inhaerentis excipit: quævis denique creatura habet ad creatorem quandam relationem essentialis cum eo connexionis: contra verò creator non connectitur essentialiter cum vllius possibilitate creaturæ, ne dum existentia. Fieri quoque possunt alia duo in eiusdem rei confirmationem argumenta: alterum in scientia, & scibilibus; alterum in Deo, & creaturis: tum enim illorum relationem esse non mutuam, tum etiam horum aliis quidem nominibus super ea, quæ sunt proximè indicata statim clarebit.

15 Ad primum argumentum contrarium aliqui cum P. Suarez disp. 47. metaph. sect. 15. num. 14. respondent, relationem scibilis ad scientiam neutriquam esse realem, realis vtiq; fundamenti defectu: qui sanè ab eorum aliis, aliisque multifariam solet explicari: probabilior, & à circulo, & repetitione prin-

cipij magis aliena illius explicatio est, ut aliquid sit scibile, utque, quod plus est, sciatur actu, nequaquam opus esse, ut exilat, quin potius utramque denominationem relatiuum subire posse aliquid non existens, ac realitatis expert, adeoque nihil: quod autem inquitur est nihil, quis hoc appelleret fundamentum reale relationis?

16 Contra tamen primò: quoniam fundamentum, tum ut res sciatur, tum etiam, ut possit sciri, est eius veritas transcendentalis, quæ tametsi sit aliquando nihil actu, aptitudine tamen, & quidditatiua sibi potentia semper est aliquid: quid est ergo quapropter esse, & appellari nequeat fundamentum reale, cui sit superimposita relatio? nisi vero, quæ non existunt, ea sint non res realesve entitates, adeoque chimæræ, quo nihil fingi potest magis chimericum, & commentitium. Contra secundo: quia, ut inferius demonstrabitur, relatio prædicamentalis, realisque ferri potest ad terminum non existentem: cur ergo postulet semper fundamentum actu existens? cur reale, hoc si cum actuali, & existenti coincidit? Contra terriò; quoniam scibile intuitiue, & proximè nihil esse potest, quod non sit actu existens, haud enim est potentia proxima ad intuendum intellectû, sensuve res non existentes: ergo saltem huiusmodi relatio potest, ac debet esse realis, quandoquidem non desiderat fundamentum actu existens, non reale eo modo, quo hoc ab aduersariis explicatur in præfenti.

17 Contra quartò: quoniam ob id hi, quibuscum est disputatio, ad relationem realem exposcunt fundamentum reale, siue de eorum phrasi, realitate, & existentia præditum, quia putant omnem relationem realem esse modum de cuius, sicut & accidentium absolutorum essentia est in aliquo ad existentiam, actumque reducto suscipi: qui enim, inquitur, fieri potest, ut candor, verbi gratia, vtve eius vnio recipiantur in eo, quod non est actu, neque existit? At multas relationes, ac prædicamentales, nisi fortasse omnes, esse denominationes quasdam respectiuas quadantenus extrinsecas, atque in modis nequaquam fitas multò verius est, ut haud ita post constabit. Ratio ergo qua innititur contraria solutio non est ponderis alicuius. Contra denique quintò: quoniam his esto de causis aduersarij, cum Hurtado appellent ad relationem scibilis, aut scitæ, quæ conuenit alicui negationi, aut chimæræ, quarum neutra potest esse fundamentum reale, cuius adminiculo referantur ad aliud quidpiam, hoc eis parum proderit: nam alterutra relatio est realis extrinseca, non verò intrinseca, quippe in scientia actuali aut aptitudinali sita: quemadmodum ergo siue reali fundamento vtrumlibet obiectum, negatio videlicet, & chimæra dicitur realiter scitum, ac scibile propter id, quod particula *realiter* non intrinsecam aliquam realitatem, sed extrinsecam indigiter; ita simili de causa poterunt realiter referri ad scientiam, cui subiacent.

18 Rursus alij cum Caetano 1. part. quæstione 13. articulo seprimo, volunt, relationem prædicamentalem scibilis ad scientiam esse realem non minus, quam scientiæ è contrario ad scibile: cæterum eam esse non mutuam, quoniam eius beneficio scientia referitur intrinsecè ad scibile; hoc autem ad illam extrinsecè, & per modum, non qui in eo sit, sed qui in sola scientia. Verum in primis hi modi prædicamentales sunt intellectu satis obsecuri, atque difficiles, ut constabit inferius. Deinde iis disputandi

putandi gratia permittis, haud est minus difficile ad intelligendum quo pacto vnus, idemque modus prædicamentaliter referre possit scientiam ad scibile, & e conuerso scibile ad scientiam: ita certè Pater ad filium, & filius ad Patrem vno tantum modulo referri poterunt, nec Paternitas erit à filiatione, aut hæc ab illa realiter distincta: quod modalistarum nemo, quem viderim, ausus est hucusque asserere, vno excepto Henrico qui id quodlib. 9. quæst. 3. aut sentit, aut certè subindicat.

19 Pater Suarez disputatione & sectione paulò suprà citatis n. 11. & 12. Caietanum impugnat, propterea quod eadem forma nequeat esse par diuersis denominationibus simul tribuendis; vnde confici videtur eundem modum, quo scientia refertur prædicamentaliter ad scibile inferuire non posse ad referendum è contrario scibile ad scientiam, eique vicem rependendam. Verum, vt iuxta ipsum eadem forma denominat causam agentem, & passum recipiens, non est, si aliunde non obstat, cur etiam idem modus scibile ad scientiam, & ad illud hanc referre nequeat, diuersasque eis denominationes impertire: quod enim ait ibidem eximius Doctor, in forma illa quantumvis realiter vna, distingui tamen ratione duas formalitates, quarum vna sit actio, & alia passio, neutiquam satisfacit: namque etiam in modo illo Caietanico similis formalitatum distinctio potest excogitari. Rursus eadem realiter cognitio potentiam cognoscentem, & obiectum denominat cognitum: vnitatis ergo formæ cum effectuum formalium, siue denominationum multiplicitate coheret.

20 Dilucidior ergo argumenti me iudice solutio est; relationem scibilis ad scientiam, & huius ad scibile esse realem: at vt superius inter ipsam diuisionem, quam tuemur, explicandam insinuatum est, hoc esse vtrinque discrimen, quod ea relatio sit essentialis scientiæ, siue sit prædicamentalis, siue transcendentalis tantum, de quo in tempore; scibili vero tantum extrinseca & accidentalis, vtique penes id, quod importat in recto, & ex principali: atque hoc satis esse, vt ea relatio non sit mutua in eodem genere, sed potius cuiusdam reciprocationis experts. Non ræ lateat, Scotum in 4. dist. 12. quæst. vnica, in ea esse sententia, vt putet scientiam haud essentialiter referri ad obiectum, sed tantum ex accidenti, siue talis relatio accidat scientiæ extrinsecus, siue extrinsecus, & siue in ea sit reipsa, siue tantum ex modo nostro concipiendi: aliter enim, aliterque solet accipi eo in loco Scotus. Verum latè reiciendus est infrà lib. 7. tract. 3. Modo satis fuerit eum ad hominem impugnare: sicut enim scientiæ iuxta ipsum essentialis est respectus ad subiectum, quod denominat sciens; cur non etiam ad obiectum, quod denominat scitum aut scibile?

21 Ad secundum argumentum respondeo: in primis esse probabile non tantum creaturas ad creatorem, sed hunc ad illas realiter referri, velut Dominum, maiorem, creatorem, aut similem quodammodo: id enim rationes obiectæ suadent: id censent auctores non ignobiles, præsertim verò Durandus in 1. dist. 30. q. 3. Ocham, & Gabriel ibid. q. 5. Gregorius in 1. dist. 28. quæst. 3. art. 1. Marilius in 1. quæst. 3. art. 1. Palacius in 1. dist. 5. Hurtado disp. 15. metaph. sect. 2. & apud eum Soncinas, Heruæus, & alij. Quamuis autem ita se res habeat, certè nihil inde colligitur aduersus nostram assertionem: tum quia licet relatio realis Deum, & creaturas inuicem comparans sit mutua in diuerso genere, at in eodem est non mutua: in Deo enim est dominij, in creaturis seruitutis, in illo causæ, & creatoris, in his effectuum, in illo non prædicamentalis, saltem physice; sicut enim substantia Dei est extra

prædicamentum, vel omne, vel certè physicum, ac magis rigorosum quidquid sit de metaphysico, ita etiam eius relatio quæuis iuxta dicta superius tract. 1. huius libri in his vero prædicamentalis: in illis neutiquam essentialis, aut iuxta aliorum phrasim transcendentalis: in his vero essentialis, & quidditatiua: tum etiam, quia, quidquid sit de Deo, & creaturis, certè inter scientiam, & scibile, aliaque extrema est visere complures relationes minimè reciprocitas. Vtrumque autem horum satis est ad præfaram diuisionem. Ad tertium argumentum constabit inferius cap. 7.

22 Non me præterit PP. Suarez Hurtadum, ceterosque communiter eius diuisionis, qua de agimus patronos tueri relationes reales, nec in eodem, nec etiam in diuerso genere mutuas. Verum id & falsum est, vt liquescit ex hæcenus dictis, & ad diuisionem illam tuendam supernacaneum: sicut enim principia entis naturalis, videlicet materia, forma, ac priuatio definiuntur ab Aristotele, cæterisque philosophis, quæ neque ex se neque ex aliis fiunt, sed omnia ex ipsis, non quod non sint ex aliis principiis in diuerso genere: sunt enim ex causis suis efficientibus, sunt etiam suis ex finibus, sed quod non in eodem, ita similiter, vt præter relationes mutuas adstruantur aliæ absoluta ratione non mutua, sufficit eas non esse tales in eodem genere quamuis interim reciprocentur in diuerso.

CAPVT II.

Diuisio relationis in prædicamentalem, & transcendentalem, & in quonam amba diffideant.

23 Relatio prædicamentalis dici consuevit, vel quæ quidpiam dicitur simile, aut dissimile, æquale, seu inæquale alteri, vel qua quispiam dicitur Pater, aut filius alterius; quo etiam accedunt aliarum quarumcunque causarum, & effectuum id genus respectus, vel qua denique scientia ad scibile, & mensura quæuis ad mensurabile referuntur, aut è conuerso: Relatio transcendentalis latius funditur, & per omnia, vel certè pleraque vagatur prædicamenta: substantia namque refertur transcendentaliter ad accidentia, quibus substat, hæc ad substantiam, cui inhærescunt, actio ad terminum, quem productum, causamque, quam producentem denominat, passio ad formam, quam receptam, subiectumque, quod recipiens constituit, vbicatio, & duratio ad tempus, & locum. Hæc relationis in vtramque diuisionem quali quali enumeratione declarata inter omnes est recepta: illud autem non admodum; quæ sit ratio relationis omnes prædicamentales complectens, & à transcendentalibus fecernens, quæve è contrario cunctas transcendentales cohibeat, & prædicamentales reiciat.

24 Aliqui quorum meminit Pater Suarez disput. 47. metaphys. sectione 4. numero 2. & P. Hurtadus disputatione 15. metaphys. sectione 8. num. 68. quosque postea sequutus est P. Balthasar Tellez in metaphys. disputatione 42. sect. 1. conclus. 2. num. 21. docent vtriusque relationis discrimen in eo situm esse, quod transcendentalis non postulet terminum existentem actu, secus verò prædicamentalis: etenim vbi sit aliquis Pater, oportet aliquem eius esse filium, si similis quis, opus etiam est, vt quispiam ei existat vicissim similis; quod idem visere est in reliquis respectibus id genus: cæterum cognitio, verbi gratia, refertur

refertur transcendentaliter ad obiectum, quod non existit, causa ad effectum, quem non causat, aut causatura est, sed quem potest tantum in existentiam, lucemque rerum producere. Verum hoc discrimen haud est sufficiens: nam præterquam quod infra constabit, relationes prædicamentales non paucas minimè postulare existentiam termini vllius, multæ sunt transcendentales, eamque exposcunt, videlicet actio existentiam effectus, passio formæ, quam facit alicui subiecto inhærescere, vnio extremorum, quæ vnit, cognitio intuitiua obiecti cuius in obrutu sistit, atque contemplatione.

25 Alij, quorum mentionem faciunt Suarez loco citato & Arriaga disputatione 12. Logica sectione 4. num. 11. quibusque subscribit Tellez vbi supra malunt, relationem prædicamentalem in eo differre à transcendentali, quod hæc ex genere suo neutiquam exspectat terminum realiter distinctum, vt cernere licet in scientia Dei ad seipsum transcendentaliter relata, quin sit à seipso realiter distincta, illa verò distinctione realem termini à fundamento deponat, vt liquet relationum omnium prædicamentaliū exemplo. Cæterum verisimilius est, relationem scientiæ diuinæ ad seipsum haud esse transcendentalem: transcendentalis enim relatio est vera, ac propria relatio, ea vero, quæ obicitur, non est vera relatio, nec, quod perinde est, verè ad aliud, propter identitatem realem fundamenti, & termini. Rursus secundo quamvis scientia ex genere suo non postulet distingui à termino, quem natura cognoscit, at quid dicent aduersarij ad causam ex genere suo, semperque distinctam realiter ab effectu, quem nihilominus transcendentaliter respicit?

26 Tertiò alij, inter quos Hurtadus, & Arriaga superius laudati putant, relationem transcendentalem esse, quæ est essentialis fundamento, eiusque quidditatem transcendit, prædicamentalem verò, siue ad genus accidentale dici solitum *ad aliquid* pertinentem esse è contrario eam, quæ est accidentaria fundamento: nam Petro, verbi gratia, accidit esse Patrem, similem, æqualem aliamve eiusmodi denominationem subire: at cognitioni essentiali est respicere obiectum, actioni terminum, causæ effectum, durationi, & vicationi tempus, & locum. Sed ne hæc differentia placeat: etenim non solum actio, & cognitio referuntur transcendentaliter ad terminos suos, verumetiam earum munere agens, & cognoscens: at alterutri accidit, quod agat, cognoscatve: quod autem ipsis formis vnde petuntur ambæ denominationes non accidant, parum interest: siquidem Paternitati non accidit respectus ad filium, aut cum eo coniuncta denominatio, nec similitudini similiter alterive vlli relationi prædicamentali. Rursus creatura per seipsam est essentialiter similis creatori, quatenus ens, aut prout substantia; & tamen ea relatio essentialis non propterea in transcendentalibus est numeranda, sed potius prædicamentaliibus accensenda.

27 Quartò P. Suarez disputatione & sectione citatis numeroque 9. Fonseca 5. metaphys. cap. 15. quaestione 1. sectione 4. Theophilus Raynaudus in disciplina morali distinctione 4. quaestione 1. art. 1. num. 13. Caietanus in opusculo de ente & essentia capite 7. quaestione 15. Masius in prædicam. cap. 7. sectione 1. quaestione 6. Iauellus 7. metaphys. quaestione 1. Conimbricenses, Balthasar Tellez, & alij docent, relationem prædicamentalem esse eam, quæ terminum intuetur suum, vt purè terminum, transcenden-

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

talem vero, quæ non vt purum terminum, sed *sub aliqua determinata ratione, vel subiecti, vel obiecti, vel finis, vel efficientis*. Prior itaque nullum erga terminum munus exercet, nisi respicere, vt Paternitatem, & quamvis aliam id genus relationem intuenti palam erit: posterior vero aliud: nam cognitio obiectum, quod respicit, denominat cognitum, volitio volitum, vt sic dixeris, causa effectum, quem intuetur aut efficit, aut certè potest, contra effectus causam ita respicit, vt non tantum sistat in eo respectu, sed ulterius eam imitetur ac participet, vnio quoque extrema sua non respicit modò, sed præterea necit & coniungit intimè.

28 Cæterum ne hac ratione fecerintur ex sufficienti altera earum relationum ab altera, dummodo nominibus sua constet significatio, nec detorqueatur aliorum: siquidem vbi cognitio exerceat aliquod munus erga obiectum, propterea quod illud cognitum, & repræsentatum denominet, atque cognoscenti assimilet; etiamsi tota hæc denominatio, quam impertit, sit extrinseca, non video cur similitudo physica Petri cum Paulo non exerceat circa hunc munus aliquod, quippe quem denominat assimilatum, non intentionaliter, sed, quod plus est, physice, & re vera: vt ergo cognitio, sic relatio prædicamentalis respicit terminum suum non vt purè terminum. Quocirca refellitur hinc secundo doctrina eadem: nam quidquid aliud respicit extrinsecè, eique tantum tribuit denominationem aliquam de foris cadentem illud intuetur vt purè terminum; nec vero alia de causa Paternitas, similitudo, & similes relationes prædicamentales terminos suos vt purè tales aspeçant: at is respiciendi modus conuenit etiam in non paucas relationes transcendentales. Tandem, vti optimè arguunt recentiores aliqui, quemadmodum dare esse intrinsecum est exercere munus aliquod, ita & illud recipere; quo pacto causa prima creaturis, & hæc vicissim illi præstant officium quoddam, aliqui nullus esset vtriusque respectus transcendentalis: similiter ergo non magis erit exercere munus tribuere esse extrinsecum, quam illud recipere: at vti cognitio dat obiecto esse extrinsecum cogniti, seu cognoscibilis, ita cognoscibile recipit illud à cognitione: sicut igitur cognitio exercet munus aliquod erga cognoscibile, seu scibile, illudque, non vt purum respicit terminum, ita similiter se habet scibile, siue cognoscibile respectu cognitionis, eique eandem vicem rependit: nihilominus relatio illius ad hanc est prædicamentalis iuxta eos, quibuscum cernimus.

29 Quintò alij cum Scoto in tertium, distinctione prima, quaestione prima, & in quartum distinctione decimatertia, quaestione prima, & quodlibet. 11. art. 4. ac Durando in 3. distinctione 5. quaest. 2. num. 8. & Gabriele, Biel censent relationem, aliam esse intrinsecus aduenientem, id est talem, quæ positis extremis suis fundamento, videlicet & termino, necessario resultat; aliam vero extrinsecus aduenientem, quæ nimirum ea necessitate non consequitur extrema, quæ interiacet: Priorem relationem putant esse prædicamentalem, & constituere genus *ad aliquid* dici solitum: nam nequeunt vna, & alia albedo existere, quin sint similes; albedo, & nigredo, quin dissimiles: duo palmi, quin æquales; palmus, & sesqui palmus, quin è contrario inæquales: Petrus, & Paulus à se genitus, quin alter sit filius, & Pater alter: similiter se habet relatio scientiæ, & scibilis, & quæcunque alia spectans ad prædicamentum, de quo est concentratio. Posteriorem

N verò

vero relationem existimant esse transcendentalem, & sex vltima prædicamenta complecti, omniaque, & singula liberè transcendere: potest enim ignis, verbi gratia, & lignum existere, quin resulter utrinque actio calefactiva, quinve passio, siue receptio caloris, si nimirum distent inuicem, aut si supposita indistantia, atque applicatione Deus frantum iniciat actiuitati ignis, eamque cohibeat, vti fecit olim in fornace Babilonica, in quam deturbati sunt tres pueri Hebraei Sidrach, Misach, & Abdenago, vt refertur Danielis tertio capite. Imo in actione libera naturaliter, & præter omne miraculum cernere est hoc ipsum. Possunt item Petrus, & locus aliquis existere sine vbitate, merito cuius ille talem occupat locum: idem etiam tempus sine duratione, seu quando, munere cuius ei coexistat: at hæ partes continuæ corporis alicuius possent, & solent inueniri absque eo, quod destinatum situm, destinatumve proportionem præ alia sibi vendicent. Denique homo haud semper induit vestimentum, haudve ex vtriusque coexistentia necessario resultat habitus.

30 Caterum hi auctores nimirum in primis abutuntur crymo: earum enim relationum, quas in scholas inuehant alteram debuissent potius appellare necessario aduenientem, & alteram ex contingenti: similitudo namque, si sit extrinseca fundamento, vt multi putant, utque in hac quaestione, si non adstruitur, at permittitur ab omnibus disputandi gratia, qua proprietate dici potest fundamento intrinsecus adueniens? actio contra, si, pro eo ac non pauci censent, sit intrinseca agenti, qua ratione ei extrinsecus accidens? quidquid autem sit de actione situs partium cathedræ, verbi gratia, eis intrinsecus, qui dici potest respectu illarum extrinsecus appellens. Rursus secundò; aut est sermo de fundamento, & termino proximis, aut de remotis? si secundum? vti ex igne, & ligno secundum se, & remotè sumptis potest non resultare actio; ita Petro, & Paulo, verbi gratia, simili modo existentibus potest etiam non reperi eos inter: relatio prædicamentalis propinquitatis: cur nam ergo hæc potius, quam illa extrinsecus adueniat & non ambæ ex æquo? si primum? vti ex Petro, & Paulo, si his destinatis vbitatibus sint affecti, ac proximè expediti ad relationem propinquitatis, hæc necessario, & inenitabiliter resultat, ita pariter actio ex causa necessaria proximè expedita ad operandum, eiusque passio ad recipiendum accincto, vnum enim ex requisitis causæ secundæ est voluntas præparatiua diuini concursus, quæ si cum cæteris adsit, ne Deus ipse poterit impedire, quominus causa agat, atque operetur: quid est ergo, quapropter altera magis, quam altera sit intrinsecus adueniens, & non potius vtrique pari iure, & modo?

31 Præterea tertio: non agens tantum refertur transcendentallyter ad terminum suum, sed multo maxime actio ipsa, illud videlicet per actionem à se distinctam, hæc verò per seipsam: at posita actione, quæ est veluti fundamentum huius posterioris relationis, & simul eius termino, nequit etiam diuinitus non existere actio; omne siquidem dum est, necessario est, vt est in paromia, & omnibus recepta, & sponte sua manifesta: huiusmodi ergo relatio transcendentalis intrinsecus aduenit, non minus, quam prædicamentalis; imò multo magis, quandoquidem illius resultantia, vel solo intellectu fundamento est necessaria, & ineluctabilis: huius vero nonnisi posito etiam

termino, & fundamentum comitante. Idem argumentum confici potest in passione, vnione, modo omni, & ne multis morer, in quacunque relatione transcendentali in abstracto sumpta. Ad hæc quartò: non tantum sex vltima prædicamenta, videlicet actio, passio, &c. referuntur transcendentallyter ad suos terminos, verum etiam res aliorum prædicamentorum, verbi gratia, materia ad formam substantialem, & hæc ad illam; vtrique etiam ad accidentia absoluta, quibus substant, & hæc ad vtramque. Idem esto postrema prædicamenta sint relationes prædicamentales, non tamen omnia, sed aliqua; habitus enim, siue respectus eius, qui vestitur ad vestimentum, haud est magis transcendentalis, quam respectus similitudinis, æqualitatis, aliufve quouis id genus more indumenti hominem extrinsecè denominans: perperam ergo adstruitur relationem transcendentalem, siue extrinsecus aduenientem complecti sola sex vltima prædicamenta, perperam etiam complecti omnia.

Sextò alij cum Iauello 5. metaphysic. quaestione vigesima tertia, Fonseca etiam 5. metaphysic. capite decima quinto, quaestione septima, sectione tertia, Heruæo quodlibeto primo, quaestione nona, Soto in antepædicament. capite quarto, quaestione secunda, Cardinali Toletio in postpædicam. quaestione prima, docent relationem transcendentalem, & per sex vltima prædicamenta vagantem, eatenus differre à prædicamentali, quod hæc sit intrinseca fundamento, illa verò extrinseca: putant enim actionem, verbi gratia, esse formam transeuntem, & deforis à causa productam, eique tribuentem nihilominus denominationem agentis, durationem esse tempus rei, quæ durat, extrinsecum, vbitationem locum rei locatæ neutiquam intrinsecum, paremque esse rationem cæterorum. Caterum, vt paulò supra visum, relatio transcendentalis sex vltimis prædicamentis longius, latiusque patet: perperam ergo supponitur cum eis eadem. Rursus passio an non causæ materiali, ac passivæ intrinseca? an non etiam situs intrinsecus est partibus, quas disponit? locus item, ac tempus, tamen si quedam rei locatæ, & duranti sint extrinseca, at sunt quedam alia intrinseca: haud enim vtriusque est eadem acceptio, vt cum opportunum fuerit ostendatur. Tandem relationem prædicamentalem non esse intrinsecam fundamento, huius decursu tractatus constabit.

Septimò alij, inter quos præcipui Pater Suarez 33 disputatione toties citata sectione 4. numero 14. & P. Fonseca libro quinto metaphysic. capite 15. quaestione tertia, sectione secunda, dicunt, relationem prædicamentalem in eo diffidere à transcendentali, quod hæc possit esse principium alicuius effectus, eique insit virtus aliqua actiua, secus verò illi. Contra tamen primò: quia relatio prædicamentalis, verbi gratia, similitudo duarum albedinum ab ipsis est realiter indistincta, vt infra liquebit: sicut ergo ambæ actiuitate aliqua, & energia pollent, ita & earum prædicta relatio reipsa, & secundum se totam sumpta. Contra secundò: quoniam, esto modus sit à fundamento, & termino suo distinctus, id nihil confert aduersariis: vt enim haber entitatem, & perfectionem transcendentalem, ita debet habere actiuitatem, siue perfectionem formalem: actiuitas enim cum entitate, & posterior perfectio cum priori, sicut in cæteris coherent inuicem, ac neutiquam inueniuntur separatæ, ita etiam in relatione; præsertim, cum iuxta dicta superius

superius libro 2. tractatu 1. cap. 1. ad finem, discrimen rei simpliciter existentis, cuiusmodi est relatio, iuxta hos auctores, ab eo, quod non habet existentiam, nisi secundum quid, & mediam inter ens reale, & rationis, sit vis quidpiam agendi, & fecunditas aliqua. Contra tertio: quia Paternitas, quam modum permitto, an non durat, & locatur? durationem ergo suam, & locum, siue vbitatem poterit, ac debet producere ritu ceterarum rerum, quæ in tempore, & loco existunt.

34 Postrema Patris Suarez superius sectione 4. numero decimoquinto, & aliorum opinio priori assimilis statuit, relationem prædicamentalem non produci per se, & immediate, sed per accidens, & mediatè, id est interstitio eius actionis, qua ponuntur eius fundamentum, & terminus: at contra se habere relationem transcendentalem. Verum cum relatio sit realiter indistincta à fundamento, & termino, qua vtrumque producitur immediatione, & perfectitate, eadem necesse est, & illam produci: quod si sit modus, aut formalitas fundamento suo intrinsecas, fieri non posse videtur, ut in rebus incipiat existere, quin aliqua ad eam actio immediatè, & per se tendat: alioqui fingere poterimus productum, & organizzato corpore, nullius alterius adminiculo, aut superuentu actionis, animam, vñionem, & cætera accidentia incipere in rerum natura: quod tamen adeo est falsum, adeoque absurdum, ut nihil supra.

C A P V T III.

Verior eius diuisionis explicatio.

35 R Eiectis aliorum sententiis, ipse ita sentio; relationem prædicamentalem esse, quæ fundamento nullam perfectionem, aut entitatem intrinsecam superaddit, transcendentalem vero, quæ eiusmodi entitatem, aut perfectionem importat. Probat hęc differentia: relationes prædicamentales tertij generis procul dubio nullam perfectionem, aut entitatem fundamento intrinsecam important, cum sciri, aut cognosci rei extrinsecum sit, aut si intrinsecum est, ut plures Thomistæ volunt, iuxta eosdem nullam perfectionem, aut entitatem realem sed tantum quid rationis, atque fictitium in re cognita ponit: quod autem relationes prædicamentales primi, & secundi generis, nimirum in vñitate, aut diuersitate, potentia, aut actione fundatas attinet, in iis eadem doctrina adhuc certius locum habet, siquidem in fundamento, & termino re ipsa consistunt: proinde nullam perfectionem fundamento intrinsecam important, cum huic terminus sit ex genere suo intrinsecus: qui autem eam in modo reali, aut formalitate fundamento intrinsecas, illique superaddita putant consistere, tenentur idem tueri, nimirum nullam perfectionem, aut entitatem intrinsecam relatione, qua de agimus importari, alioqui singulis momentis substantiæ Petri penè infinitæ perfectiones, & entitates de nouo deperirent, & denuo aduenirent, cum relationes prædicamentales similitudinis, æqualitatis, &c. quas quouis instanti admittit, & acquirit innumera sint, ut inferius explicabitur. Ceterum omnis relatio transcendentalis, videlicet cognitio, amor, vbitas, &c. perfectionem aliquam, & entitatem fundamento intrinsecam inuoluit, ut partim in Physica ostendi, partimque in hoc opere ostendam: conceptus igitur à nobis assignatus omn-

R.P. Richard. Lyncei, *Philosoph. Tom. III.*

ni relationi prædicamentali conuenit, & nulli transcendentali: atque adeo poterit vtramque scernere.

Verum enim obijcies. Nec omnis relatio transcendentalis perfectionem, aut entitatem fundamento intrinsecam importat, nec omnis relatio prædicamentalis eam non aduocat: vtrique ergo, haud est à nobis sufficienter discriminata. Probat antecedens: nam consequentia non eget probamento. Primo: quia Paternitas diuina est relatio prædicamentalis, non minus, quam creata, & tamen infinitam perfectionem inuoluit, & essentia intrinsecam rationem superaddit. Secundo: quoniam cognitio, aut volitio libera Dei non est relatio prædicamentalis, sed transcendentalis sicut nostra; & tamen nullam interim perfectionem, aut entitatem essentia intrinsecam importat, aliàs aliqua posset perfectio Deo deperire. Rursus tertio: actio est relatio transcendentalis, quin tamen vllam perfectionem fundamento intrinsecam inuoluit, cum fundamentum eius sit agens, cui actio transiens, de qua sola sermo, extrinseca est, utpote quæ in passo residet. Quarto: Paternitas, verbi gratia, creata saltem est relatio prædicamentalis: nihilominus importat perfectionem, & entitatem essentialem, atque intrinsecam alicui fundamento, nimirum sibi ipsi, quæ quidem prædicamentally refertur ad filium, non minus, quam Pater, cuius substantiam extrinsecè denominat. Quinto: habitus, siue denominatio vestiti, armati, aliave similis, cum sit extrinseca, nullam importat perfectionem fundamento intrinsecam, nullam non deforis cadentem: nihilominus haud est relatio prædicamentalis, sed transcendentalis, nec est generis ad aliquid, sed aliud suo matre constituit. Sexto denique: nullus modus perfectionem, aut entitatem inuoluit, quam fundamento intrinsecè superaddat, siquidem vñio, vbitas, actio, v.g. debilissimæ entitatis sunt, & non tam esse, quam modi essendi debent appellari: sed omnis modus est relatio transcendentalis: ergo, &c.

37 Respondeo negato antecedenti: ad primam eius probationem dicent fortasse aliqui, nullum prædicatum diuinum in prædicamento esse, atque adeo, nec Paternitatem. Dicent etiam alij, eam, & quemuis alium conceptum Dei proprium esse in prædicamento, sin minus physice, & prescè, ac certè metaphysicè sumpto; idque absque vlla etiam imperfectionis vmbra: ceterum illam esse in prædicamento non relationis, sed potius substantiæ. Quod ita explicant, & confirmant: non magis differunt prædicamentum ad aliquid, & prædicamentum substantiæ, quam qualitatibus, & substantiæ: sed quod in nobis est qualitas prædicamentalis, videlicet cognitio, & amor, in Deo substantia prædicamentalis est, cum Deus non per accidens aliquod, sed per suam substantiam cognoscat, & amet: Paternitas igitur, quæ in nobis est relatio prædicamentalis, in Deo non relatio prædicamentalis, sed substantia prædicamentalis est censenda. Rursus duratio, vbitas, actio, quæ in nobis ad prædicamentum vbi, quando, & actionis attinent, in Deo spectant ad substantiam prædicamentalem, cum Deus per suam substantiam duret, agat, & vbitetur: ergo similiter in presenti, &c. Verum ambæ solutiones aduersantur his, quæ superius constituta sunt, atque probata tract. 1. c. 1. 2. 3. & 4. Prior quidem, quatenus Deum à prædicamento ablegat, & cum eo quoduis eius prædicatum. Posterior vero, quatenus supponit

N 2 idem

idem artinere non posse simul ad diuersa prædicamenta, fierique consequenter nequire, vt Paternitas diuina sit substantia, atque relatio prædicamentalis.

38 Quamobrem reiectis his solutionibus dicent alij, relationem Patris in Deo esse quidem prædicamentalem, vt minimum metaphysicè. Cæterum nullam ei perfectionem intrinsecam superaddere, non quod non sit intimè perfectio, vt falsò existimant Thomistæ quidam, sed quòd propriè nullum facere possit additamentum, tum defectu veræ distinctionis ab essentia: nec enim nisi distincta possunt inuicem superaddi: tum etiam, quia essentia diuina, quæ est eius infinitas, haud est magis perfecta merito Paternitatis sibi aduenientis quodammodo, quam sui solius. Verum hæc solutio haud videtur cæteris magis amplectenda: nam iuxta eam cognitio, & voluntas libera Dei essent similiter prædicamentales relationes, quod tam absurdum est, atque si Paternitas diuina foret relatio transcendentalis duntaxat: quod autem hoc sequatur, equis non videat? cum neutra earum magis distinguatur à Deo, quam Paternitas iuxta non paucos auctores, neutraque minus, quam illa infinitatem essentiae supponat: proinde nullum potius, quam ea facere poterunt additamentum propriè loquendo: virtualis autem, atque impropria additio perfectionis utrobique ex æquo locum habet, vt inter diluendam sequentem probationem constabit. Rursus cum dicitur in definitione relationis transcendentalis, quod fundamento perfectionem aliquam superaddit, subaudiendum est, nisi verò relatio perfectionem ipsius fundamenti formaliter includat, atque in ea posita sit: actio namque, cum per seipsam refertur transcendentaliter ad terminum, eiusque relationis est fundamentum, & extremum, haud sibi se superaddit, etiam virtualiter, & improprie, haud ita facit cum fundamentum, id est secum, aliquod perfectionis incrementum, vllumve cumulum: cur nam ergo Paternitas diuina sit excludenda à conceptu relationis transcendentalis? cur censenda prædicamentalis? propterea quod non sit superaddita realiter fundamento suo, videlicet essentiae. Quasi vero sine additione etiam virtuali, ac rationis locum non habeat relatio transcendentalis: quod enim eum habeat ostensum est actionis exemplo, aliisque etiam ostendi perquam esset facile.

39 Dicendum ergo arbitror, nomine perfectionis omnino intrinseca fundamento, per quam est definita relatio transcendentalis, atque à prædicamentali separata, sub intelligi perfectionem, quæ ita sit fundamenti, vt non sit termini per identitatem etiam in tertio, sed potius tam mediata, quam immediate ab eo distincta: quo autem iure, conspicuum erit eunti per omnes relationes transcendentales proculdubio tales, atque à philosophis communiter admissas: at Paternitas nullam importat perfectionem eo sensu prorsus intrinsecam fundamento suo, patri videlicet, essentiaeque in eo clausæ: quæuis enim eius perfectio identificatur mediata, & interstitio essentiae cum Filiatione ad quam terminatur, & in qua sistit vicinè: quid mirum ergo, si illa non sit relatio transcendentalis, sed potius quarti generis tantum?

40 Ad secundam probationem contrariam, Cognitio libera Dei, & eius amor infinitam, & illimitatam perfectionem formaliter includunt, cum præter terminationem liberam perfectionis fortè expertem perfectionem cognitionis, & amoris necessarij cohibeant, eamque omnino intrinsecam, & nullam

cum termino identitate præditam: Secundò etiam dici potest, cognitionem, & amorem liberum in Deo perfectionem, & entitatem eiusmodi positiuè non includere; at certè negatiuè, cum omnem excludant imperfectionem, quod satis est, vt ad prædicamentum ad aliquid nequaquam attineant. Vtræque solutio supponit disputandi gratia actus liberos diuini intellectus, & voluntatis esse adæquatè intrinsecos Deo, & ne ex parte ab eo distinctos. Quod si cum non paucis Theologis placeat, Deum, nec scire, vel velle quidpiam extra se, nisi per aliquid creatum, & de foris labens, nimirum existentiam ipsam, quam contingenter scit, amare, sin autem per hanc, certè per aliud extrarium, quod quale sit, & à nobis suo explicandum loco; solutiones superiores omitti debent, eorumque vice respondendum est tertio, actus hos esse relationes, non transcendentales, sed prædicamentales, primæ nimirum speciei, atque in vnitare quadam, & coniunctione intentionali fundatas: idcirco enim nostra cognitio, & amor referuntur transcendentaliter ad objecta sua, quoniam nobis intrinsecus omnino adueniunt, ac nihil inuoluunt extrinsecum: secus ergo, si se habent in Deo, non est perfectio, cur non arceri debeant à numero relationum transcendentalium, aut non inter prædicamentales numerari: præsertim verò, cum Doctores omnes, qui tuerentur Deum non omnino essentialiter, & intrinsecè, sed quadantenus extrinsecè posse moliri res creatas, eo ipso relationem eius ad illas omnipotentiae vocabulo significatam esse negent transcendentalem, atque, vel prædicamentalem putent, vel certè nullam. Quin etiam in nobis cognitio, & amor alterius ordinis, quibus nimirum aliquid extrinsecum includitur, supradicta de causa spectant suo quasi iure ad prædicamentum ad aliquid, nec solius relationis transcendentalis, ac latè fuscæ sortiuntur rationem: quamobrem, esto communiter, & merito sentiat absurdum esse, quod actus nostri intentionales, Deive optimi maximi sint relationes prædicamentales, & non transcendentales, id tamen intelligendum est hoc sensu, videlicet, si utrique sint omnino intrinseci, secus verò, si sint extrinseci quadantenus.

Ad tertiam probationem eius antecedentis, quæ tota vis argumenti nititur: actio, vt vt intrinseca passio, & extrinseca agentis sit, de quo sua sede, tamen alicui fundamento perfectionem, & entitatem omnino intrinsecam importat, videlicet aut ipsi actioni, quæ refertur ad terminum, & sibi per identitatem intrinseca est, aut certè passio, in quo intrinsecè suscipitur: cæterum relatio prædicamentalis nullum fundamentum omnino intrinsecè perficit. Ad quartam probationem aduersariam; quemadmodum albedo non est alba simpliciter, ita Paternitas non est Pater, nec refertur prædicamentally ad Filium: haud ergo est fundamentum huius relationis, sed relatio ipsa: alia est actionis ratio, tametsi enim non agat simpliciter terminum, est tamen cum eo omnino connexa, quæ connexio more cæterarum omnium essentialium est haud dubiè relatio transcendentalis. Respondeo secundò, iuxta paulò inferiùs dicenda; Paternitatem, cum includat terminum intrinsecè, & immediate, strictamque cum illo identitatem, quamuis cum distinctione reali inadæquata coniunctam sortiatur de sententia plurium auctorum, ad eum non posse vllò modo verè referri, nedum prædicamentally. Respondeo tertio, ac permitto, Paternitatem prædica

prædicamentaliter referri ad filium, certe non importat perfectionem aliquam intrinsecam vlli fundamento simplici, & incomplexo, sed potius alicui, quod sit complexio quadam rerum distinctarum inuicem, & seque extrinsecè respicientium: huiusmodi enim est Paternitatis essentia. Vel paulò aliter: ea importat perfectionem intrinsecam, non fundamento absolute dicto, sed fundamento, & termino, cum quibus potius, quam cum altero solum identificatam volumus relationem. Atque hinc obiter fatissit quibusdam instantiis, quæ sese offerre possunt aduersus solutionem superioris probationis, tertiæ nimirum.

42 Ad quintum à principio: habitus in abstracto sumptus pro vestimento, armisve, prædicamentum, quod dici solet *habere* constituit: ita vero non est relatio rei induræ, & armatæ ad indumentum, & arma, sed potius horum ad illam; his autem, siue, quod iuxta est, sibi ipsi intrinsecam concernit perfectionem: quod si habitus sumatur in concreto, ita quidem est relatio eius, qui vestitur, aut armatur, ad formas harum denominationum, eaque extrinseca, nullamque perfectionem importans fundamentum intrinsecam prorsus: quamobrem eo sensu est species quadam relationis prædicamentalis, nec habitus prædicamentalis, nisi nomine tenus. Deinde permitto, habitum quomodolibet sumptum esse quadam relationem prædicamentalem, & non transcendentalem: profecto nihil inde colligi potest, contra nostram sententiam: siquidem diuisio entis in relationem, habitum, & cætera prædicamenta haud est exacta, & propria, sed rudi, vt aiunt, & pingui minerua tradita: quocirca parum interest, quod aliquod eius membrum includatur in alio, scilicet habitus in relatione prædicamentali, veluti homo in animali: sed de hoc statim. Aio tertiò, non deesse multos auctores, qui ad veram relationem prædicamentalem exposcant distinctionem realem, non quamcunque, sed adæquatam: talis autem non interest inter vestitum, & vestes, armatum, & arma: neutrum ergo ad hæc refertur extrema, prædicamentaliter vtique: quod autem homo munere ambarum denominationum ita referatur ad illa, tantum probat ambas, prout hominem cum vestibus, & armis comparant, esse relationes prædicamentales, prout se verò, transcendentales: posteriori autem modo sumptas, non priori strictè dici habitum.

43 Ad sextam, & vltimam probationem: modi omnes perfectionem, & entitatem inuoluunt, vt ostendatur in tempore: quod autem sint modi essendi, minimè obstat: quia etiam forma substantialis est modus essendi materiæ, cui non tam esse, quam completè esse communicat, & tamen ea perfectionem, & entitatem importat. Declaratur: perfectio alia est transcendentalis, & hæc omni modo, & relationi non solum transcendentali, quod per se patet, sed etiam prædicamentali communis est, nullamque non comitatur, vt omnibus est in confesso, vtque rectè animaduertit Fonseca libro quinto, metaphysic. capite decimoquinto, quæstione tertia, sectione tertia: *Patet enim*, inquit, *respondendum esse, relationem quamlibet huius prædicamenti, etsi non est perfectio ad operationem actiue, aut passiue comparata, esse tamen perfectam perfectione transcendente*: alia est perfectio formalis in virtute quidpiam agendi, aut patiendi sita, atque hæc etiam relationi prædicamentali conuenit, vt superius visum: quod si non;

R.P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

quid refert. Cum supersit prior, eiusque præsidio nostra possit assertio defendi.

C A P V T IV.

Alia explicatio eiusdem diuisionis: & obiter quatenus eius alterum membrum, videlicet relatio prædicamentalis soleat trifariam subdiuidi?

44 Satis probabile arbitror omnem veram, ac propriam relationem, siue sit actionis ad terminum, causamve, aut passionis ad subiectum, formamve, siue vbitatis ad locum, remque locatam, siue durationis ad tempus, eique rem commensam, siue cognitionis & amoris ad rem cognitam, & amatam siue substantiæ ad accidentia, quibus subesse potest, & postulat, siue horum contra ad illam, siue demum quæcunque alia transcendentalis dici solita ad genus ad aliquod spectare, & esse relationem prædicamentalem: hanc autem esse relationem in communi prout à supradictis abstrahitur speciebus, omnesque sua ambitione, & latitudine cohibet. Quocirca relatio prædicamentalis, & transcendentalis distinguuntur tantum velut superius quoddam, & inferius animal, verbi gratia, & homo: vti namque omnis homo est animal, non tamen omne animal homo; sic omnis ratio transcendentalis, siue in specie sumpta relationis in genere, & communissimè vsurpatæ conceptum vendicat; è conuerso tamen haud omnis relatio in communi est relatio transcendentalis, ac specifica, v. g. cognitio, actio, aliæve consimilis: proinde distinctio earum relationum est inadæquata, & irreciproca: irreciprocatio constat ex iam dictis: inadæquatio verò, quia est cum identitate nuper etiam explicata coniuncta.

45 Probat autem hæc sententia primò auctoritate: fuit enim Zenonis Eleatis, & omnium philosophorum Aristotele, & Platone antiquiorum opinio, *Esse quidem* (vt verbis P. Suarez disputatione 47. metaphysic. sectione 1. numero 8. vtar) *in rebus relationes reales, illas vero non constituere peculiare genus entis, sed esse conditionem quandam transcendentem, qua in omnibus entibus includi potest*. Ecquid autem est relationem prædicamentalem transcendere omnia entia, & respectus, in quibuscumque inclusos, quam eam esse relationem transcendentalem, & hanc cuiuscumque sit verè participare conceptum illius? Ecquid item relationem prædicamentalem esse genus entis, non tamen à cæteris distinctum, sed eis permixtum, quam talem relationem esse rationem communissimam veræ relationis, & omne ens propriè relatiuum, quale profecto nullum non est, sub ea comprehendere, eiusque naturam fortiri? Quod autem priscos illos philosophos censuisse refert Suarez loco supra citato idem de eis testatur Sotus in principio prædicamenti ad aliquid, necnon Albertus, & Alexander ibidem.

46 Eiusdem sententiæ magna ex parte est Cardinalis Tolerus in capite ad aliquid q. 1. concl. 3. his verbis: *Probabile mihi videtur etiam relatiua secundum dici in hoc prædicamento collocari*: vocat autem supra eodem capite & quæstione 5. *Hæc autem sunt in duplici differentia*: vocat inquam ibi relatiua secundum dici scientiam, habitum, seu facilitatem alicuius rei operandæ, potentiam, & alia eiusmodi accidentia, quæ quidem nos in præsentem vocamus relationes transcendentales plerorumque auctorum, præsertim recentio

recentiorum, phrasin sequuti. Illud tamen displicet, quod Cardinalis loco prius citato negat, eorum accidentium, aliorumve similium respectum transcendentem ab subiecta sua esse predicamentalem: quasi vero esset porior ratio, cur ad obiecta sua, quam ad illa predicamentaliter referrentur. Quantum autem Tolerus, tantundem, imò fortasse magis nobis fauent apud ipsum Albertus, simplicius, Boëtius, & Paulus Venetus. Quibus accenseri possunt recentiores aliqui, quos suppressis nominibus refert P. Rubius: in predicamenti cap. 7. quæst. 5. num. 66. censent enim omnem relationem veram, ac realem esse predicamentalem: si qua autem relatio, transcendentalis, vel secundum dici dici solita non sit predicamentalis, eam haud esse realem, sed solius rationis, ibi relationem, vbi neutiquam est, singentis.

47 Præterea eiusdem opinionis est B. Damascenus in dialect. cap. 3. 4. *Rursus eorum que ad aliquid aliis secundum abundantiam, ut maius minore est maius: alia autem secundum indicans, & indicatum, ut scientia scibilis scientia: scientia enim indicat scibile id est cognitio indicat cognoscibile: & sensus sensibilis sensus: & positio positi positio: & statio stabilis statio: & reclinatio reclinabilis reclinatio: & talia: Alia secundum potentiam, & impotentiam: potentiam quidem, ut calefaciens, & calefactum: impotentiam autem, quod secundum privationem potentia; velut dicimus impotentiam habere visum videre non stellaram spheram: alia autem secundum causam, & causatum.* Hactenus ille: Atqui scientia, siue cognitio est relatio transcendentalis ad obiectum suum, necnon sensus, siue sensatio: item positio, statio, reclinatio, potentia, & causa, ut omnibus est in confesso, utque inde constat, quod relatio transcendentalis dici soleat ea, quæ pertinet ad aliud predicamentum distinctum à presenti; scientia autem, & sensus, potentia, & causa spectant ad predicamentum qualitatis, positio vero, statio, & reclinatio ad predicamentum situs, aut fortasse vbitatis: omnes ergo sunt transcendentales relationes: quævis autem earum est iuxta Damascenum predicamentalis, vti relatio maioris, cuius ibidem facit mentionem: institutum enim ei fuit predicamentum ad aliquid explicare, eiusque species recensere: contra verò relatio predicamentalis cum nulla earum specierum recurrit, sed latius quacunque funditur: utrumque autem nostram ex toto continet sententiam: Cui etiam fauet Aristoteles & quia eodem modo loquitur, quo Damascenus, scientiamque, potentiam, & similia ad hoc predicamentum reducit, & etiam propter inferius ex eo referenda.

48 Consentit Augustinus quoque: tum, quia Damasceni & Aristotelis phrasin ei est passim familiaris: tum, quia in categor. cap. 1. 1. sic ait: *si proprie hanc categoriam, quæ ad aliquid dicitur, volumus definire, ut à ceteris separaretur, in omnes enim videtur incurrere, alio modo eam definire debemus, &c.* Vult autem, quantum opinor, eam à ceteris separari, ac propriam vendicare definitionem, propterea quod sit ratio quadam communis, nulli destinata: aliter, sed potius omnibus superior, & latius fusa; in omnes tamen incurrere, propterea quod nulla sit, quæ merito relationis alicuius transcendentalis ac veræ ad eam non pertineat: tum denique, quoniam infra eodem cap. sic ait: *personam monstrantia non ad aliquid dicta censenda sunt: de qua categoria quantum potuimus explanamus; licet tanta huic cum ceteris videatur esse permixtio, ut ipse quoque Aristoteles huius distinctionem haud facile repererit.* Quibus nihil pro nostra sententia dici potuit luculentius.

Secundò probatur eadem opinio ratione, eaque, nisi fallor, perspicua. Idcirco aduersarij, præsertim Thomistæ hanc distinctionem relationis predicamentalis à transcendentali in scholas inuenerunt, quoniam omnia predicamenta sunt essentialiter relatiua, pro eo atque explicatum est huius initio capituli: quare, cum idem ad diuersa predicamenta iuxta eos spectare nequeat, necesse inquit est, ut essentialis relatio actionis v.g. ad terminum, quæ procul dubio ad predicamentum actionis attinet hoc ipso non spectat ad predicamentum relationis, neque sit ordo predicamentalis, ac proinde solum transcendentalis: atqui hoc Thomistarum fundamentum ruinosum est, si cuius sunt momenti ea, quibus superius tract. 1. cap. 3. & 4. eandem rem esse posse probauimus in diuersis predicamentis: quidni ergo actio, aut quævis alia eiusmodi relatio possit esse transcendentalis, & predicamentalis secundum plures formalitates ratione distinctas? transcendentalis, nimirum quatenus est inferior quædam, & specifica relatio: & predicamentalis penes rationem communissimam relationis in se imbitam?

Tertia probatio, eaque à ratione petita sit isthæc: omnis vera quantitas est quantitas predicamentalis, atque in genere quantitatis constituitur: ergo & omnis vera relatio predicamentalis est: antecedens, ne aduersariis negaturos arbitror: consequentia etiam est perspicua, sicut enim relatio vagatur per omnia predicamenta, eaque libere transcendit, ita, ut nulum eorum sit, cui non ad aliud referri suo quasi iure competat; sic similiter quantitas omnibus, & singulis predicamentis conuenit, nullumque est, quod ab ea non transcendatur: substantia namque seipsa realiter quanta est, ut modo fert communior scholarum opinio, utque à nobis est probatum tract. 4. huius libri; qualitas etiam seipsa quanta est, tum quia non magis differre videtur qualitas à quantitate, cum qua in ratione accidentis conuenit, quam substantia ab ea dissidet; proinde si substantia per semetipsam quanta est, qualitas etiam sibi soli acceptam referre poterit quantitatem: tum etiam, quia illa per seipsam habet extensionem entitatiuam partium, earumque in actu primo distinctionem, in qua rationem quantitatis collocauimus tract. quarto paulo superius citato: tum etiam, quia, quod eodem ferme redit, ea numerum, ac proinde quantitatem discretam constituit; quis enim neget, qualitatem dici propriè duplicem, triplicem, quadruplicem, aut quintuplicem, aliæ quævis ratione multiplicari, seu numerari? Atque his tribus argumentis, non qualitatem modo, sed quæ subsequuntur eam suprema genera esse seipsis realiter quanta, nisi fallor, manifestè confici potest: Quando ergo non obnitente hac transcendentia quantitas nulla non est predicamentalis, certe omnis vera relatio non obstante huius transcendentia qualibet, atque in cætera genera libero excursu nihilominus erit predicamentalis censenda.

Quamuis autem substantia, actio, passio, duratio, vbitatio, situs, & habitus singulatim sumpta non vagentur per omnia predicamenta; idem tamen fere argumentum in eis locum habet, sicut enim omnis vera substantia, saltem creata est predicamentalis, omnisque actio, & passio predicamentalis iridem, & quidquid est verus situs, & habitus, est eo ipso in vtriusque predicamento; quidni similiter omnis vera relatio creata, quæ de potissimum agimus, sit predicamentalis, atque in genere ad aliquid, quod etenim ex illo priori sequatur idem esse posse in diuersis predicamentis merito transcendentia, quæ relationem predicamentalem sese supponimus immiscere cæte-

ris generibus, focus vero ex hoc posteriori, friuolum est, propterea quod nihil habeat incomodi sequela, vt dictum saepe sapius.

52 Quarta probationi praeiungenda est famosa illa diuio relatiōis praeiudicialis in tres species: quarum prima fundatur in vnitāte, & diuersitate, cohibetque similitudinem, siue vnitatem in qualitate, ac dissimilitudinem siue diuersitatem in qualitate: item aequalitatem, & inaequalitatem, id est vnitatem, ac diuersitatem in quantitate. Secunda verò fundatur in potentia, & impotentia, actioneque, seu causalitate, & complectitur relationes causae ad effectum, aut quem potest facere, aut quem fecit, facitve, aut est factura, necnon effectus, aut facti, vel faciendi, vel qui sit, potestue fieri ad suam causam è conuerso. Tertia vero fundatur in ratione mensurae, comprehenditque relationem scientiae ad scibile, & appetitionis ad appetibile; haec namque sunt illarum mensurae: scientia enim dicitur vera, aut falsa ab obiecto scibili: appetitio bona, aut mala ab obiecto appetibili, eiusque dissonantia, aut consonantia cum dictamine rectae rationis: quod item est perfectius obiectum scibile, aut amabile, eò est praestantior scientia, & amor. Hae etiam spectant relationes sensus ad sensibile, visus ad visibile, imaginationis ad imaginabile, aliaque similes.

53 Quamuis autem Raphael de Auersa quaest. 19. log. sect. 7. hanc diuisionem reiciat, talemque censcat esse, quae nec omnes relationes praeiudiciales cohibet, pluresque non praeiudiciales complectitur, atque etiam Hurtadus disp. 15. metaph. sect. 10. §. 103. Idem existimet post nonnullas opinionis suae coniecturas sic inueniens; *haec dixerim, tum vt cognoscatur quid dixerit Aristoteles, tum vt eius interpretes moneam, ne sint vehementer solliciti de hac eius diuisione, quia ipse promissum egit de omni genere relationis.* Caeterum eam relationis praeiudicialis diuidendae rationem recipiunt, defenduntque caeteri ferme scholastici: praesertim verò B. Tho. 1. part. quaest. 13. art. 7. & quaest. 28. art. 1. & 2. & contra Gentes cap. 11. & 12. Caiet. & Ferrar. praedictis locis: Item Scotus, Capreolus, & Hispanensis, ac reliqui sententiarum in primum dist. 30. & 31. Suarez disp. 47. metaph. sect. 10. Conimbricenses in caput 7. de relat. quaest. 2. art. 2. §. praetermissa igitur: & cum eis caeteri communiter expositores.

54 Quae cum ita sint, probatur quartò nostra sententia. Cognitio, & amor ad obiecta sua referuntur transcendentaliter, vt certo certius: atqui ea relatio est praeiudicialis: aliqua ergo transcendentalis relatio, adeoque omnis, cum non potior vnus, quam alterius ratio est praeiudicialis, quamuis è conuerso haec non sit vlli relationi transcendentali, seu particulari stricta, vt per se, ac sponte sua liquet. Quod relatio cognitionis, & amoris ad obiecta sua sit praeiudicialis, in quo est tota argumenti difficultas, sic suadet. Eiusmodi relatio fundatur in vnitāte quadam, vti namque imago, & representatio physica Caesaris v. g. cum eo est vnū quidpiam, idemque quodammodo, adeoque Caesar vulgo appellatur, ita etiam cognitio, siue imago, ac representatio intentionalis cum re cognita censenda erit vna, & eadem: aliquo certe sensu amor etiam est quaedam coniunctio, & vnitas amantis & amati, qua ratione dici solet animam magis ibi esse vbi amat, quam vbi animat. Relatio ergo tum cognitionis, tum etiam amoris vnitāte velut fundamento innititur, adeoque est in prima specie relationum praeiudicialium.

55 Dices, vnitatem cognitionis, & rei cognitae, amo-

ris, & rei amatae esse impropria, & metaphoricam, adeoque relationem in ea fundatam, ac veluti tibi-natam haud esse praeiudicialem. Contra tamen primo: quoniam non pauci Thomistarum, quibuscum potissime disceptatio, censent eam vnitatem, & identitatem esse veram, & rigorosam, omnisque expertem metaphorae. Contra secundò, quia similitudo duorum alborum est relatio praeiudicialis, & tamen vnitas, siue identitas albedinum inter se, in qua, & non in alterutro secum ipsa iuxta plures etiam aduersariorum fundatur haud est vera, ac propria, sed impropria, ac metaphorica, stansque beneficio intellectus nostri, sine eius operatione, aut aptitudine ad illam illico ruitura vt lib. 7. ostenditur ex professo vtque optimè tradunt P. Suarez disput. superius citata sect. 11. num. 2. & P. Hurtadus disp. 15. metaph. sect. 10. subsect. 2. §. 98. & cum eis plures, ac maioris auctoritatis scholastici: quanquam ergo vnitas cognitionis, & rei cognitae, amoris, & rei, cui inhaeret sit impropria, id non tollet, quominus ea propria ac praeiudiciali relationi fulcimentum praestet.

56 Contra tertio: quoniam relatio propinquitatis, similitudinis, ac distantiae duarum rerum, siue quoad tempus, siue quoad locum, est praeiudicialis, atque ad primam huius praeiudicialis speciem attinet, necnon etiam vnio, siue relatio vniti, qua humanitas v. g. refertur ad verbum, aut materia ad formam, siue è conuerso, vt bene P. Suarez disp. citata sect. 14. num. 17. atqui vnitas, in qua fundatur, haud est propria, haud etiam diuersitas, cui innititur earum aliqua, strictam diuersitatis rationem obtinet: eatenus enim aliqua dicuntur propè, aut iuxta esse temporaliter, aut localiter, quatenus eorum vnus est tempus, vnusve locus, non omnino ac verè, sed metaphorice, ac moraliter ob parum, & vix arstimabilem vtriusque interpositionem: eatenus simul vno, vel altero modo, quatenus eorum tempus est strictè vnus, vnusque similiter locus; adeoque propter vnitatem, quae vere talis sit, non tam respectu fundamenti, & termini inter se inuicem, quam alicuius tertij; eatenus distantia, quatenus est diuersum vtriusque tempus, diuersusque locus, ac proinde merito diuersitatis impropriae, & alienae, ad aliudque spectantis: eatenus denique vnita, quatenus reperitur vnio vtriusque in se vna propria, non tamen extrema denominans eadem proprietate vna, & eadem; quis enim dicat, materiam, & formam realiter distinctas, strictam tamen sortiri vnitatem, & identitatem? aut quis intelligat, eam si fortiantur, compositionem efficere posse: licet ergo vnitas cognitionis, & amoris cum suis obiectis sit impropria, propria ad ea praeiudicialem relationem nequaquam impedit.

57 Quinta nostrae sententiae probatio. Potentia est relatio transcendentalis, quippe quae transcendit aliud praeiudicamentum diuersum ab eo, quod dici solet *ad aliquid*; videlicet qualitatem, eiusque est vera species omnium consensu, vtque superius est edoctum inter B. Damasceni auctoritatem expendendam. At iuxta Aristotelem, & caeteros omnes est relatio praeiudicialis seu quatenus agit effectum suum, seu quatenus eum sibi iam coexistentem egit; nisi vero paternitatem, siue genuisse filium ab hoc ausis relegare praeiudicamento: ergo &c. Rursus potentia effectus producendi in illius cum hoc fundatur proportionem quadam, qua seclusa ignis v. g. non magis calorem produceret, quam frigiditatem: proportio autem duarum rerum est earum conuenientia, & vnitas quadam: item relatio effectus

ad causam fundatur in eo, quod sit eius imitatio quædam: imitatio autem, an non vnitas aliqua? His ergo ex titulis relatio tum causæ ad effectum, tum huius ad illam est prædicamentalis, & non primæ dumtaxat speciei, sed etiam secundæ, & tamen est interim transcendentalis, vt est manifestum.

58 Sexta nostræ sententiæ probatio: scientia refertur, transcendentaliter ad obiectum suum, vt superius sæpissimè doctum, vtque inter omnes receptum: huiusmodi autem relatio est prædicamentalis, vt potest fundata in ratione mensuræ, adeoque tertiæ speciei: quæ quidem sententia est expressa Aristotelis, eiusque interpretum communiter: sicut autem hæc, cur non omnis relatio transcendentalis atineat ad prædicamentum, quo de agimus? Quidam auctores sequuti, non quod tenuit sed quod probabiliter teneri posse edocuit P. Suarez disp. 47. metaph. sect. 13. arbitrantur, scientiam non referri prædicamentally ad scibile iuxta Aristotelem, nullamque de eius sententia relationem prædicamentalem fundari in ratione mensuræ, sed potius hoc tantum eum voluisse scibile ad scientiam, sensibile ad sensum, & mensurabile ad mensuram, id est cognoscibile per applicationem extrinsecæ mensuræ, & manifestabile quoad eius quantitatem molis seu perfectionis, atque vniuersum omnem denominationem extrinsecam, ad formam vnde sumitur: contra verò scientiam, sensum, & cognitionem extrinsece mensurantem, siue merientem, atque quamuis aliam dumtaxat transcendentaliter ad suum referri obiectum. Quod si ita est, tota vis nostræ probationis corrui: ita verò se habere colligitur luculenta ratione ex verbis Aristotelis lib. 5. metaph. cap. 15. *ad aliquid alia dicuntur, vt duplum ad dimidium, &c. alia, vt mensurabile ad mensuram, & scibile ad scientiam & sensibile ad sensum: vbi verba illa, vt mensurabile ad mensuram, non tam videntur relationem scientiæ fundatam in ratione mensuræ, quam exemplum quoddam extrinsecæ denominationis relatæ ad formam vnde petitur insinuare.*

59 Cæterum, quod scientia prædicamentally ad suum referatur obiectum de sententia Aristotelis, lucè magis claret ex eius cap. 7. prædicamentorum, vbi sic habet: *sunt & hæc etiam ex hisce, quæ ad aliquid sunt, vt habitus, dispositio, scientia, atque positio: omnia enim hæc id quod sunt, aliorum esse, aut ad aliud aliquo modo dicuntur: & non aliud quidpiam: habitus, & scientia alicuius habitus, & scientia, positio alicuius positio dicitur esse: cæteraque simili modo.* Atque hæc est communis sententia, vt fateatur ipse P. Suarez. sect. nuper laudata num. 8. vbi etiam eam amplectitur vt verior, quamuis contrariam, vt dictum est, haud neget esse verisimilem. Vanum autem fuerit, multos pro ea authores particulatim referre, quando tantum non omnes ei quidem in hærescunt: super id, quod eximius Doctor sit instar plurium imo etiam vnus pro omnibus sufficiat.

60 Verba autem Aristotelis ex libri 5. metaph. capite 15. deprompta nullum nobis facessunt negotium, quippe quæ tantum probant, scibile prædicamentally referri ad scientiam, non tamen, quod hæc ei vicem neutriquam rependat, similique illud relationem haud excipiat. Verum enim aduersus hanc solutionem facit iuxta eam videri relationes prædicamentales tertiæ speciei tam esse mutuas, quam, quæ sunt primæ, vel secundæ: quemadmodum enim refertur maius ad minus, & hoc ad maius; item pater ad filium, & hic ad patrem, &c. ita scientia ad

scibile, & hoc ad scientiam: consequens autem videtur esse contra Aristotelem 5. metaph. cap. 15. in hæc loquentem verba; *quæcumque igitur secundum numerum, & potentiam ad aliquid dicuntur, cuncta sunt ad aliquid, eo quod ipsum quod est alterius dicitur ipsum quod est, sed non eo quod aliud ad illud: mensurabile autem & scibile, & intelligibile eo quod aliud ad illud dicitur, nam intelligibile significat, quod eius est intellectus.* Respondeo non obstante doctrinâ à nobis tradita probè intelligi, quo pacto relationes tertiæ speciei esse possint non mutuas magis quam, quæ ad primam, aut secundam attingunt, nam scientia, quocumque modo consideretur, essentialiter importat relationem ad obiectum scibile: cæterum scibile, si supponat pro materiali, haudquam vendicat relationem ab scientiam, sed potius ab omni ad eam respectu est liberum: quod haud habet locum in relationibus aliarum specierum: siquidem maius & minus, pater, & filius pro materiali supponentia nullum alterutrinque respectum concernunt, eorum vero singula pro materiali, ac formali simul supponentia eum inuoluunt, nec ab illo possunt præcindi: magis ergo est, vt eorum esse debeat mutua relatio prædicamentalis, retrorsumque valeat, quam, quæ est inter scibile, ac scientiam. Videnda sunt, quæ superius diximus cap. 1. huius tractatus.

61 Ex disputatis hæcenus posset, relationem prædicamentalem in tres illas vulgares species adæquatè, & sufficienter diuidi, nullamque relationem huius prædicamenti esse, quæ ad eas non retineatur: si quæ namque in illis non essent numerandæ, maximè relationes appetitus ad appetibile, vni ad extremum vniouis alterum: item relationes simultatis, propinquitatis, ac distantie, quoad locum, tempus: nulla autem harum eas est extra species. Patet secundò, quo pacto relationes tertiæ speciei sint quodammodo mutuas, quo non primæ, aut secundæ. Patet tertio vnam, eandemque relationem prædicamentalem multoties attingere simul ad duas illas, vel tres etiam species, atque non vno, sed duplici, vel triplici nomine ad præsens genus attingere; id quod cum P. Suarez alij plures supponunt. Patet quartò, nullam esse relationem prædicamentalem, quæ non sit fundata in vnitatem, aut diuersitate, quidquid sit, an relationum prædicamentaliū præter vnitatem, ac diuersitatem sint etiam alia fundamenta, nempe superius recensita: Ita præter alios Aueria q. 19. log. sect. 7. §. *Tertio solum superest primum illud genus.* Patet quintò, cum dicitur relationem prædicamentalem modò fundari in vnitatem; aut diuersitate, siue, vt loquitur Arist. esse secundum vnitatem, & numerum: modò verò in alijs esse fundatam haud esse sermonem de vnitatem reali, ac vera, sed tantum solius rationis, seu fundamentali. Nisi vero cum P. Suarez, & alijs, quos probabiliter disputare censeo, velis vnitatem, in qua fundatur similitudo, de Aristotelis opinione non esse vnius qualitatis cum alia, sed potius alterutrius secum ipsa; vt sensus sit, ea esse similia, quorum alterutri inest vna quædam qualitas conueniens cum ea, qua afficitur altera. Cæterarum etiam difficultatum aduersus trinemblem illam diuisionem, aut quasi diuisionem solutio patet ex iis, quæ hucusque differimus.

62 Septima nostræ probatio sententiæ sit ad homines, Caietanus, Ferrariensis, Capreolus, Soncinas, supra cap. 1. citati, necnon præter eos Deça in primum dist. 33. q. 1. notabili. 4. tuentur relationem rationis, & commentitiam, cuiusmodi est generis ac collectionem specierum, à quibus est realiter indistinctum,

indistinctum, aut identitatis numericae alicuius rei secundum ipsam, esse relationem praedicamentalem, atque eatenus conuenire cum relationibus similitudinis, aequalitatis, paternitatis, aliisque id genus, quae non sunt rationis, sed potius reales: ergo à fortiori, ut aiunt, relationes transcendentales, quae non metaphoricè, sed propriè, nec ratione, sed reipsa sunt relationes, censendae erunt huius praedicamenti. Respondebunt proculdubio aduersarij; relationes rationis, quamuis spectent ad hoc praedicamentum, haud propterea merum esse, ne simul sint in alio: quippe cum sint entia rationis, & non realia, nequaquam erunt vera, ac praedicamentalis substantia, quantitas, aut qualitas, non actio, passiove, nec vbicatio, aut duratio, sicut, vel habitus: ceterum ubi relationes transcendentales spectent ad praedicamentum relationis, fore, ut simul sint in duobus, in eo nimirum atque in genere qualitatis, si de scientia v.g. sermo sit, aut actionis, si de hac potius, aliove quopiam. Verum penitus neutiquam habemus, si una, eademque res ad duo spectet praedicamenta, eorumque simul species sit, atque pars subiectiua: quin id necessarium esse, ac inultoties euenire, ostensum est supra tract. primo: non est ergo, quod eius solius incommodi vitandi gratia relationes rationis magis, quam transcendentales ad genus *ad aliquid* attrinere fingantur.

63 Octaua, & vltima nostrae sententiae probatio, ut alias praetermittam, est talis. Relatio praedicamentalis iuxta Aristotelem in dialectica est, cuius totum esse est esse ad aliud: cuiusmodi autem est cognitio, actio, & quauis alia relatio transcendentalis: haec ergo non distinguitur ab illa adaequatè, sed eo tantum modo, quem superius explicuimus: propositio maior est perspicua: minor nihilo minus: ecquid enim est in cognitione, quod non sit ad obiectum, aut in actione quod non ad terminum? Respondent P. Suarez supra sect. 5. num. 8. Conimbricenses in praedicam. cap. 7. quaest. r. art. 3. & alij, cum dicitur relationem praedicamentalem esse, cuius totum esse est esse ad aliud; particulam, *totum*, haud esse accipiendam positivè: ita enim conuenit relationi transcendentali, quidquid namque in ea est, reuera est ad aliud more illius prioris, sed potius negativè: quasi sensus sit; relationem praedicamentalem nihil aliud praestare, quam vnum ad aliud referre, vnumve è conuerso aliud terminare, totamque in ratione puri termini sitam esse: contra verò transcendentalem praeterquam terminandi, & referendi munus aliud exercere. Ceterum haec doctrina, quam sit parum momentosa, visum est superius capite secundo.

C A P V T V.

Soluuntur argumenta aduersus utrumque discrimen relationis praedicamentalis à transcendentali.

64 Quid non omnis vera, ac realis relatio sit praedicamentalis, huiusque consequenter à transcendentali differentia non sit tantum irreciproca, nec in eo sita, quod è conuerso relatio praedicamentalis, siue in genere, & vniuersaliter sumpta haud sit aliqua relatio transcendentalis seu particularis, vllive praeter ceteris stricta, docent expressis verbis Auerſa quaest. 19. log. sect. 1. primo ergo (inquiens) satis manifestum est, dari realiter relationes modo dictas primi ordinis, quas diuinceps commodum erit appellare vno nomine relationes transcendentales, quae scilicet non constituent peculiare quoddam relationis praedicamentum, neque

ad praesens praedicamentum pertinent: & Paulo infra; tertio dici non potest easdem res in communi sumptas poni in hoc praedicamento, in singulari vero sumptas in aliis praedicamentis: Necnon Rubius in praedicam. cap. 7. q. 5. n. 78. & quidem quod non omnes relationes reales in hoc praedicamento collocari debeant, certum apud omnes est: nam cum transcendentales per plura praedicamenta vagentur, non secus ac absoluta ad quae pertinent, in nullo peculiari praedicamento collocari possunt: quo tamen iure omnes pro se referat auctores, colligi licet ex dictis ad initium capitis praecedentis: ceterum in ea sententia est maior Doctorum pars; praesertim vero ij, quorum discrimina inter utramque relationem supracap. secundo reiciimus. Pro quibus plurifariam argui potest, posteriorque differentia à nobis assignata refelli.

65 Primo sic diuisio viuientis in animal, & hominem haud est propria, haud exacta ad leges bonae diuisionis; ergo nec talis erit diuisio relationis in praedicamentalem, & transcendentalem; ubi haec sit ratio inferior, & illa superior more hominis, & animalis. Respondeo necessum non esse, ut ea diuisio sit propria, exactave, & amussitata: quo pacto entis partitio in decem praedicamenta, qua quidem inter auctores nulla celebrior, nihilominus est impropria, & pingui Minerua tradita, uti ostensum tractatu illo primo saepe saepius citato. Secundum argumentum: idem nequit esse in diuersis praedicamentis: esset autem, si relatio transcendentalis quauis, & cuiuslibet generis, seu praedicamenti foret in eo, quod dici solet *ad aliquid*. Verum huic argumento responsum iam est concessa sequela, & negata consequentis absurditate.

66 Tertium argumentum ex Rubio loco nuper laudato: Respectus accidentis in communi ad subiectum est transcendentalis, ut omnibus est in confesso: talis autem respectus, qui solet inhærentia aptitudinalis appellari non est in praedicamento relationis: alias accidens communissime sumptum in eo esset; quippe cuius essentia consistit in ordine ad subiectum & inhærentis aptitudine: quemadmodum autem ens non est in praedicamento substantiae, qua est superius; ita fieri nequit, ut accidens sit in praedicamento relationis, qua sicut, & ceteris omnibus generibus praeter substantiam est superius, & latius fufum. Respondeo; respectum transcendentalem accidentis in communi ad subiectum, ipsumque consequenter accidens esse in praedicamento ad aliquid: quod autem opponitur, accidens esse quid superius relatione praedicamentali, iuxta hunc eius explicandæ modum, quem tuemur, prorsus est falsum: quin imò è contrario relatio praedicamentalis, tum accidens, tum etiam substantiam superat: huic enim, illique commune est realiter, ac verè referri ad aliud quidpiam.

67 Quartum argumentum ex eodem ibidem: Nihil esse potest in praedicamento relationis nihil in alio vlllo, quod non fuerit ens completum: ac relatio scientiae ad obiectum, potentiae ad effectum, & quauis alia similis, siue ea transcendentalis appelletur, siue iuxta aliorum phrasim secundum dici, non est completa, sed potius quidam diminutus respectus, quo alicuius rei absoluta completur essentia: nam scientia v.g. est qualitas absoluta, tamen relatione ad obiectum perficiatur quodammodo. Respondeo ad praedicamentum *ad aliquid* spectare posse relationem transcendentalem scientiae, potentiae, & similium, non obstante earum incomplemento: vel, quia complementum requiritur ad praedicamentum non metaphysicè, sed tantum physice, ac valde pressè sumptum: vel, quia

quia tantum desideratur ad prædicamentum solius substantiæ, ut constat ex dictis supra tractat. 3. capit. 3. inter explicandum, quo pacto non corpus dumtaxat, quæ est perfectissima quantitatis species sed etiam linea, & superficies sit in prædicamento quantitatis. Quo facit, similitudinem, verbi gratia, magis incompletam, & imperfectam esse, propterea quod qualitatem compleat accidentaliter, quam relationem scientiæ ob id, quod qualitatem essentialiter compleat: sicut ergo illa nihilominus ad prædicamentum ad aliquid, ita & hæc, quævisque alia eiusmodi pertinebit.

68

Quintum argumentum ex Aversa loco supra citato. Quo in prædicamento, seu genere est ratio communis, in eo etiam est ratio inferior sub ea contenta: tum, quia alias fingi posset, animal, verbi gratia, & non hominem esse in prædicamento substantiæ: tum, quia speciatim id docet Aristoteles de prædicamento ad aliquid 4. topicorum cap. 1. loco 4. nam genera eorum, quæ sunt ad aliquid oportet habere species, quæ sint etiam ad aliquid, & è converso: & 6. topicorum, cap. 4. loco 39. amplius in his, quæ ad aliquid sunt considerandum, si ad quod genus assignatur, & species ad illud quoddam assignatur, ut si opinio, & opinatum, & quadam opinio ad quoddam opinatum si autem sit non assignatur, manifestum quoniam peccatur. At ad prædicamentum ad aliquid per nos spectat ratio communis relationis realis, imo hæc illud constituit: particulares igitur relationes actionis, cognitionis, durationis, & ceteræ similes ad illud attinebunt: quod tamen est absurdum, cum ad alia peculiaria spectent prædicamenta. Ceterum Respondeo negata eiusmodi absurditate: quo autem iure eam negem suo est loco visum.

69

Sextum argumentum. Ens, & relatio realis connectuntur inuicem, cum nulla relatio realis non sit ens, & nullum ens non sit vera, ac realis relatio sui ad aliquid, nempe veluti ad causam, effectum, contrarium, aut exemplar, aliudvè eiusmodi: realis ergo relatio, si eo ipso est prædicamentalis, hæc etiam recipiatur cum ente: consequens est absurdum: ens enim in illam, & reliqua prædicamenta diuiditur: nullum autem inferius, nullum membrum diuidens potest cum diuiso conuerti. Respondeo hoc argumento id tantum conuinci: diuisionem entis in relationem, & prædicamenta haud esse rigorosam, & strictam; quippe in qua membrum aliquod diuidens adæquat diuisum: nequaquam tamen, quod istud quidquam habeat incommodi.

70

Septimum argumentum de vocabulo litem nobis intendit: communissimi conceptus dici solent transcendentes, uti vnum, verum, bonum, aliquid ipsumque ens, ac res: relatio ergo in communi sumpta, & prout abstrahitur ab omnibus, & singulis appellari debet transcendentalis: pereperam ergo nomen hoc à nobis attribuitur relationibus in particulari, videlicet actioni, passioni, cognitioni, amori, &c. Fateor relationem in communi dici potuisse merito transcendentalem, ob rationem argumento obiectam. Haud tamen incongruè dicta est prædicamentalis: tum, quia prædicamentum perinde est, atque genus supremum, ratioque quædam valde communis: tum etiam, ut eo nomine secerneretur à relatione quauis particulari actionis, passionis, durationis, aliavè simili: hæc namque, & alia eiusmodi transcendentalium obtinere nomen, propterea quod in earum singulis ratio inferior, & specifica rationem communem, & superiorem realis relationis transcendat, ad illamque gradum faciat, sibi que contrahat. En cur relatio in specie, vel infima, vel subalterna dicatur

transcendentalis, & cur non talis, sed magis prædicamentalis appellatur relatio in genere, & latissime sumpta. Et quidem similis aduersariis potest his intendi: quæto enim, cur relatio transcendentalis, & quæ vagatur per plura prædicamenta non dicatur eo ipso prædicamentalis? nisi verò ad huiusmodi denominationem tribuendam minoris sint momenti plura prædicamenta, quam dumtaxat vnum.

71

Octauum argumentum est ex nostra sententia fieri relationes similitudinis, ac dissimilitudinis, æqualitatis, & inæqualitatis, paternitatis, ac filiationis, aliasque id genus esse, & non esse transcendentales: non esse transcendentales; id enim omnes supponunt: esse verò; quia sunt quædam speciales relationes sub eius communi, ac suprema ratione cohibitæ. Cuius argumenti hæc adici potest confirmatio: in prædicamento relationis sunt aliquæ species, quæ præcise, & formalissime sumptæ ad nullum aliud spectent prædicamentum, videlicet nuper recensitæ: erunt ergo in prædicamento actionis, & quolibet alio quædam species propriæ, & quæ ad genus ad aliquid neutiquam pertinent. eiusmodi sunt relationes transcendentes: harum igitur nulla erit relatio prædicamentalis; pro eo atque à nobis est constitutum. Respondeo relationes enumeratas in argumento esse iuxta hunc, quem tuemur, dicendi modum transcendentales, nec simul à transcendentalibus distinctas: quamuis enim id plerique, non tamen omnes supponunt. Neque magis premit confirmatio: eius enim antecedens est fallum: siquidem similitudo, verbi gratia, ita est in prædicamento ad aliquid: ut simul sit in genere qualitatis non tantum quatenus re ipsa est complexio quædam vnius, alteriusque qualitatis, quas comparat, sed etiam quatenus ab ea complexione distinguitur ratione ratiocinata, interroganti namque, qualis sit res aliqua, rectè respondet esse similem alteri: similitudo proinde prout à fundamento, & termino virtualiter distincta quandam rationem qualitatis obinet.

72

Postremum argumentum sic habet: sunt quædam relationes, quæ nullam important perfectionem, aut entitatem fundamento intrinsecam: necnon sunt aliæ eam concernentes iuxta ea, quæ supra cap. 3. fusè sunt explicata: quid sit ergo, inquires, quapropter solæ priores non dicantur prædicamentales, & posteriores contra transcendentales? Ita vero si res habet, evidens est plures relationes transcendentales haud esse prædicamentales, imo nullas aduersus quam hæcenus differuimus. Respondeo; quamuis probabile sit relationes quasdam esse transcendentales tantum, easque, quæ neutiquam sint huius prædicamenti; at sua non destitui probabilitate contrarium: illud ergo discrimen relationum, quarum aliæ intrinsece perficiunt fundamentum, aliæ talem ei gratiam non prestant, erit non transcendentium à prædicamentalis, sed aliarum prædicamentum ab aliis.

73

Hæc potissima argumenta aduersus posteriorem modum explicandæ vulgaris illius diuisionis, qua scinditur relatio in transcendentalem, & prædicamentalem. Superfunt alia contra priorem eius exponendæ modum supra cap. 3. propositum: Ea vero sunt omnia, quæ in probationem posterioris sunt adducta capit. 4. sequenti: alter enim alteri est contrarius, nec fieri potest, ut ambo cohæreant. Primum ergo multiplicem auctoritatem obiciens institutum verisimiliter, non certò probat, ac magis suadet, quam persuadet: ex aduersum enim opponi potest maior authorum numerus densiorque testes: nam quod multæ relationes veræ, realesque ad prædicamentum

prædicamentum relationis non pertineant secundum se sumptæ, sed ad aliud, tumentur Scotistarum, Thomistarum, Nominaliumque plerique; eosque ante eisdem magis inhærescunt sententiæ, quam contrariæ Plato, & Aristoteles, & cum utroque veteres quique Peripatetici, & Academici.

74 Secundum argumentum conuincit Thomistas, aliosque, quosdam auctores perperam probare distinctionem adequatam, & reciprocam relationum transcendentalium, & prædicamentaliū: unde non causam malam esse, sed malum eius patrociniū: Nobis autem, qui aliis utimur probamentis, aliterque communi causæ patrociniamur, ac succurrimus, quid obistere potest aliorum præiudicatio? Tertium argumentum dissolui debet quoad primam eius partem admissa sequela, videlicet omnem veram quantitatem esse prædicamentalem, necnon omnem qualitatem veram pertinere ad prædicamentum qualitatis: quamvis enim utraque vagetur per reliqua prædicamenta; ast ita tamen, ut ab eis distinguatur ratione, non quacunque, sed adequata, & reciproca: nam licet substantia materialis sit per se ipsam realiter quantitas, ac non nisi per formalitatem quandam à se diuersam omnino: idemque dicendum de qualitate quatenus excurrit in cætera suprema genera. Verum ubi omnis propria relatio sit prædicamentalis, prædicamentum ad aliquid haudquaquam distinguetur à cæteris ea distinctione rationis, quæ sit mutua, & adequata, ut superius est declaratum, utque sponte sua est manifestum; nunquam enim inter rationem superiorem, & inferiorem tanta distinctio intercedit, nunquam ambæ tanto intervallo separantur inuicem. Posterior autem eius argumenti pars à quantitate, & qualitate ad cætera digrediens prædicamenta eandem habet vim, quam superius proximè solutum: quocirca non est ei, quod immoremur amplius, non sine temporis, & operæ iactura.

75 Quartum argumentum dilui debet distincta in cognitione, & amore duplici relatione: alia videlicet, quæ sit alterutrius realiter eadem, & vtriusque constituat essentiam; hæc autem est transcendentalis, siue sit cognitionis, & amoris ad potentiam, siue potius ad obiectum, non vero prædicamentalis: alia verò, quæ posita sit, tum in entitate vtriusque actus, tum in obiecto ad quod feruntur, ac proinde, quæ sit vtriusque complexio, & altarutrius, partim intrinseca, partim extrinseca, atque huiusmodi relatio est, quæ ab Aristotele, & cæteris dici solet prædicamentalis: ea vero non est transcendentalis, sicut prior, ut per se videtur perspicuum. Simili modo potest fieri satis, cumulatque, tum quinto, tum etiam sexto argumento: namque relatio potentie, vel actione, vel mensura suffulta, ea si sit fundamento essentialis, & realiter eadem, tantum est transcendentalis, nequaquam vero prædicamentalis: contra verò, quæ sita est in coexistentia, & cumulatione fundamenti, & termini, videlicet potentie & effectus, mensuræ, & rei mensurabilis est prædicamentalis, non verò transcendentalis. Quamquam autem ad plerasque relationes prædicamentales à transcendentalibus, atque è conuerso discernendas peculiaria nomina desint, atque in prima specie præter similitudinem, & dissimilitudinem, æqualitatem, & inæqualitatem, & in secunda præter paternitatem, & filiationem eius instituti non sint alia: Cæterum ob id alia prout ab aliis distinctæ negari non debent, aut verti in dubium: inconsulte siquidem egisset cum natura Deus, si nihil esset in ea admittendum, cuius non suppeteret nobis proprium vocabulum, ac veluti character

peculiaris; aut si eius perfectioni, & rerum, quibus condecoratur numerositati, ac varietati nostra posset infantia præiudicium aliquod importare. Vide si placet, quæ infra differemus lib. 5. huius operis tract. 1. cap. 8. inter tuendas quaidam differentias entis latentes, atque innominatas: hic enim ea facile accomodaris.

Septimum argumentum eos solos vrget, qui relationes rationis esse censent prædicamentales; non nos qui ambas distinguimus, ac nihil eas habere commercij putamus. Ad octauum, & postremum argumentum dici potest, definitionem relationis prædicamentalis haud esse accipiendam eo sensu, qui obicitur, sed alio valde diuerso; ut perinde sit relationem huius prædicamenti totam esse ad aliud, atque eam nullam importare entitatem, aut perfectionem fundamento intrinsecam: ita verò palam est illam definitionem in relationes transcendentales neutiquam conuenire: en vtriusque relationis vtriusque discrimen problematicè defensum manet, ac non paucis eas circa difficultatibus itum est obuiam vna, eademque opera.

CAPVT VI.

De subiecto, fundamento, ratione fundandi, ac termino relationis prædicamentalis.

77 S**ub**iectum relationis prædicamentalis est id, cui sine: fundamentum est ratio, seu causa, quæ propter in subiecto resultat, ratio vero fundandi conditio sine qua non potest, nec solet ita resultare. Subiectum aliud est remotum, seu radicale, aliud proximum, & formale: quando namque Petrus dicitur similis Paulo, quia vterque est albus, substantia Petri intuitu talis relationis rationem habet subiecti remoti, & eius albedo proximi. Rursus fundamentum, aliud est remotum, aliud proximum: illud est, ut exemplo insistam eidem, albedo Petri, quæ quæ est in causa, ut ambo sint similes: ea, inquam, secundum sese: hoc vero eadem albedo simul cum ratione fundandi, seu conditione relationis.

78 Quæ etiam est duplex, alia nimirum intrinseca, ut cum referuntur quantitates aliquæ, cuiuslibet vnitas: cum qualitatibus, similiter necnon alterutrius substantiæ vnitas formalis, & positiua, si substantiarum sit habitudo: nisi enim in Petro, verbi, gratia, esset quædam vna quantitas cuiusmodi est in Paulo, vnaue qualitas, aut substantia, haud posset ad eum referri per similitudinem, æqualitatem, aut identitatem quandam, quandoquidem omnis relatio est inter plura, ac proinde inter vnum, & vnum; pluralitas enim est vnitarum collectio, & cumulus: ita vnitas supradicta ad relationes, & alias id genus est est conditio, ac ratio fundandi; intrinseca autem, quia non distinguitur, separaturue vnquam à fundamento, nimirum quantitate, qualitate, aut substantia, quas denominat, quasque efficit, ut referantur expeditas. Alia verò est conditio, seu ratio fundandi extrinseca atque à fundamento distincta, cuiusmodi est actio generatiua, qua transacta manet tamen in Petro. v.g. fundamentum paternitatis; imo etiam hæc ipsa: item intuitu relationis vniti, modus vnionis iacens inter extrema.

79 Subiectum relationis interdum distinguitur ab eius fundamento, ut quando alterum est substantia, & alterum accidens; quandoque illud prius est subiectum

subiectum remotum, & non proximum, & fundamento potius hoc recipiendi proxime munus defert. Interdum verò non distinguuntur inuicem, ut quando substantia ipsa est subiectum proximum relationis, eiusque fundamentum; & vna v. g. est causa, aut effectus alterius, ambæque filiationis, ac paternitatis respectum habent inuicem; aut vna est eadem specificè, vel genericè alteri, ea quidem identitate, quæ ex parte rei non sit proprie talis, sed magis conuenientia quædam, ut sæpius cautum est, vique in loco fuscè ostensum est. Rursus fundamentum aliquando distinguitur à ratione fundandi, ut cum hæc est extrinseca fundamento, aliquando vero indistinctum re vera, neque nisi ratione, ac virtualiter diuersum, ut cum illa est intrinseca, cuiusmodi est vnitas qualitarum, quantitarum, aut substantiarum, ut prædictum est semel atque iterum. Quin etiam esto fundamentum remotum nihil habeat commercij, cum ratione fundandi extrinseca, eam tamen intrinsece includit quando, & quatenus proximum est, id est quoad eius fieri potest proxime expeditum ad cauendam relationem, eius adueniente termino.

- 80 Hic autem qui solus superest, est id ad quod refertur fundamentum: aliusque est proximus, ut albedo Pauli, cum dicitur Petrus ei similis, quia illius more est albus: alius vero remotus, ut ipsemet Paulus, cui candor inhaeret. Explicata ergo, atque sub vnum mentis obtutum posita natura subiecti relationis prædicamentalis, fundamenti, rationis fundandi, ac termini, reliquum est, ut de eis viritum tractemus, ac nonnullas expediamus quæstiones.

CAPVT VII.

Utrum Relationis prædicamentalis vnus subiectum vnum esse debeat, aut plurimum, ac similitum esse possit?

- 81 **C**irca subiectum relationis prædicamentalis illud primò querendum occurrit, an vnus duntaxat vnum esse debeat, an potius possit esse multiplex? Quæstio autem non habet locum, si relatio prædicamentalis non sit modus à fundamento, & termino distinctus, sed vtriusque complexio; ita enim ea non est vna simpliciter, nec potest esse in subiecto, sed potius est ipsum cui inest subiectum, adiuncta alicuius rei extrinsece concomitantia quadam: supposita autem distinctione illius ab extremis Henrici, apud P. Suar. in præfenti sect. 7. n. 3. inter alia indicat modum relationis esse vnum, eundemque in pluribus subiectis, quæ refert inuicem: inesse quidem illis, propterea quod ea referat: esse verò vnum, quia sicut, inquit, est eadem via Athenis Thebas, & Thebis Athenas ita verbi gratia per idem vnus homo conuenit alteri, & è conuerso, vnusue est alterius pater, & alter prioris filius.

- 82 Cæterum nihil dici vnquam potuit magis absurdum: quandonamque albedo exempli causa nequit esse vna in pluribus subiectis, quando vni tantum est stricta ex natura rei, cum interim sit qualitas absoluta à subiecto, certè modus relationis, qui subiectum magis deposcit, eique ita est affixus, ut ab illo non possit etiam diuinitus auelli, multo minus liberati poterit ab habitudine ad vnum aliquod subiectum, cui, & non alteri possit insidere. Videnda sunt, quæ supra tract. 4. cap. 1. diximus aduersus eos, qui in ea sententia sunt, ut existiment numerum esse accidens quoddam ab vnitate realiter distinctum,

atque in singulis earum ex a quo receptum. Enimvero, ut rectè monet P. Suarez nuper citata sectione septima num. 5. nihil prohibet, vnam, eandemque relationem esse simul in diuersis subiectis inuicem subordinatis, & quæ non tam referuntur ad se mutuo, quam instar vnus intuentur aliud: quo pacto relatio similitudinis est, tum in albedine, tum in Petro, qui est ea affectus; in illa proxime, & proprie, in hoc verò improprie & interstitio duntaxat illius.

Quæres secundo, an quemadmodum nequit eadem relatio esse in diuersis subiectis, nequeat è conuerso idem subiectum diuersas solo numero suscipere relationes, sin minus ad vnum, eundemque terminum, at certè ad diuersos, & adæquatos, quorumque alter sine altero possit inueniri, atque è regione fundamenti existere? v. g. an tamen nequeat in homine aliquo intuitu alterius tantum esse nisi vnica relatio paternitatis, contemplatione tamen plurimum, quos genuit, possint esse plures? Hæc quæstio præcedentis instar supponit relationem prædicamentalem esse formam quandam extremis realiter superaditam: haud enim est nisi formæ, vel esse vniam in diuersis subiectis, vel in eodem multiplicem. Eo vero supposito Scotus in 3. dist. 8. quæst. vnica Leuchetus ibidem, necnon Trombetta 5. metaph. quæst. 7. eiusque nationis ceteri communiter: item Gabriel, Durandus & alij sententiarij cit. dist. 8. libri tertij: præterea ex nostris Suarez disp. 5. metaph. sect. 8. & disp. 47. sect. 17. Vasquez tom. 4. in 3. part. quæst. 90. art. 1. dub. 4. Fonseca lib. 5. metaph. cap. 15. quæst. 5. sect. 2. Conimb. in log. cap. de relatione quæst. 3. art. vnico. difficult. 2. Hurtadus disp. 15. metaph. sect. 10. §. 109. Tellez in metaph. disp. 62. sect. 6. conclus. 4. num. 18. censent plurificari posse relationes solo numero, siue inter eandem speciem saltem physicam in eodem subiecto intuitu plurimum terminorum.

Quæ etiam sententia mihi magis arridet. Primo, quia in Petro v. g. paternitas qua respicit vnum filium, & ea, qua intuetur alium, sunt separabiles, cum potuerit alterutrum genuisse ingenito alio, & postquam ambos genuit, vno orbari supersit altero: separabilitas autem nunquam, & nusquam non cum distinctione reali coheret. Secundo, quoniam idcirco paternitas (quæ eacunque sit) distinguitur à fundamento, quia hoc ab ea potest separari: atqui paternitas vnus respectiva filij potest scerni ab ea, quæ respicit alium. Tertio, etiam si Petrus sit simul pater plurimum filiorum, prius tamen eam denominationem vendicat contemplatione vnus, quam alterius: contingere etiam potest, ut diutius, ac maiori temporis spatio: Nihil autem seipso prius esse potest, nihil plus durare. Quarto: postquam Petrus est fater vnus filij incipit esse alterius: aut ergo ei tum aduenit aliquid intrinsecè denuo, aut solum ponitur in rebus terminus ei extrinsecus? si secundum: etiam prioris poterit esse pater sine mutatione intrinseca, adeoque sine illa ad quemvis alium terminum prædicamentali-
84
tali-ter referri: cuius contrarium, & non paucis eorum, quibuscum cernimus placet, & ab omnibus ad præsentem supponitur controuersiam, quippe cui non facta ea suppositione, nullus sit locus, aut certè vix vllus: sin autè primò illud intrinsecum aliud esse nequit, nisi noua relatio paternitatis, nouusque modus: facit enim, ut Petrus sit pater eius ad quem eo pacto non referebatur antea. Quintò actio generatiua vnus prolis est sufficiens ratio fundandi vniam paternitatem alterius: ergo generatio denuo adueniens, siue quando est præsens, siue quando transacta, sufficienter fundat alteram, adeoque in eundem hominem respectu mul-
torum

eorum pignorum conueniet multiplex realiter paternitas; haud enim ad hanc relationem inferendam plus est momenti in vna actione generatiua, quam in alia.

85 His argumentis agmine tripartito occurrunt aduersarij. Primò namque eorum aliqui aiunt, relationes, quibus homo potest denominari pater v.g. haud esse omnes eiusdem amplitudinis: aliam enim referre ad vnum duntaxat filium; aliam ad duos tantum, aliquam ad tres, nonnullam ad quatuor, quandam ad quinque, vel sex, & sic vterius: quocirca, cum aliquis est simul pater plurium natorum, paternitatē qua respicit vnum, & eam, qua intuetur alterum esse realiter vnā, eandemque, nec distinctas inuicem, nisi virtualiter tantum, ac ratione ratiocinata. Quibus constitutis ad primum iniquum argumentum; si qui simul est pater multorū filiorum nunquam fuisset, nisi vnus, aut certe inciperet esse vnus, & vel sterilitatis, vel orbitatis experiretur malum; profectò, non vna paternitas earum, quas modo habet separaretur ab alia; quę enim ratione distinguuntur, ea quis casus separet: sed vice paternitatis huius, quę se porrigit indiuisibiliter ad plures filios haberet aliam minus felicem, & promissam: Hinc etiam, aiunt, liquere ad secundum argumentum; & merito, verum vbi sit principium illud, quod supponunt, & quod est totius cardo solutionis?

86 Eodem etiā principio supposito respondent tertio argumento; paternitatem vnus respectiuam, & eam, qua simul respicitur alius ita institui, vt neutra possit esse prior altera, neutra plus durare: quandonamque prius est aliquis pater vnus, quā alterius filij, quibus modo coexistit, id inde non prouenit, quod earum paternitatum, quibus nunc semel subiacet, vna precedat alteram; sed quod alia, quę euauit secundo filio genito: quando item perseuerat in aliquo denominatio patris plus intuitu vnus, quam alterius filij, hoc reuocandum est, non in maiorem durationem vnus paternitatis, quam alterius, quas habeat simul, & ex aquo, sed in successionem, & aduentum nouę relationis ad filium superstitem. Ad quantum similiter respondent; eum immutari de nouo, qui secundā generat prolem, atque ad priorem adiungit; ceterum non ea immutatione, quę duas relationes cumulet in eodē subiecto, sed, quę destruat vnā, aliamque latius fusam eius loco producat. Ad sextum denique respondēt, vnā solam actionem generatiuā siue quod instar est, vnus productionem filij fundare vnā relationem; item secundam eadem vi præditam esse, aliamque relationem distinctam esse productionem, si sola similiter esset; at impediri à priori, quam supponit; atque hanc hypothesim in causa esse, vt non nouam adiciat relationem, sed aliā quandam magis amplam, tum ipsa, tum prior vna, eademque opera inferant: nec mirū esse, si vna impedit productionem nouę relationis; nam etiā alia impedit conseruationem prioris, adeoque ambę mutuam sibi vicem rependunt, & quod dici solet, par pari referunt.

87 Fateor argumenta nostra soluta, actumque de eis esse supposito semel illo principio, iuxta quod fingitur manente eodem fundamento, eodemque termino, nihilominus vtriusque relationem destrui, & in aliam magis latam commutari. Sed figmentum est, & quo vix aliud maius audieris in schola, ne dicam in scena: Quę est enim necessitas, quę utilitas eius mutationis, ac vicissitudinis relationum adeo frequentis? Cur quoties aliqua producitur albedo, ceterę omnes in toto terrarum orbe inuicem se respiciant diuersa relatione quam antea, videlicet ea, quę sit in singulis indiuisibilis quidem, at magis porrecta, & extensa? Quid item est, quapropter invariato fundamento, termino, ac ratione fundandi alicuius relationis, ea tamē destruat sola accessione alterius termini, quę nullum mu-

R.P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

nus illorum eam erga exercebat? Præterea sic defendi posset, plures relationes, etiam specie physica diuersas in eodem subiecto esse non posse, sed potius vnum, eundemque modum similitudinis, æqualitatis, paternitatis, filiationis, & cuiusvis alterius respectiuę denominationis rationem subire; si nimirū facta quouis terminorum mutatione, non vna relatio heterogenea adiiciatur alteri, sed alia adueniat vtrique; æquipollens, & sola præstās, quod plures, ac distinctę iuncta opus.

88 Alij secundo recurrunt ad nouam eiusdem relationis extensionem, quoties multiplicatur termini ad æquati: haud enim, inquit, secundo filio genito noua relatio aduenit, sed prior extenditur magis: superiora autē argumenta separabilitatē in referendo prioritatē etiam, atque inæqualitatem durationis eo tenus, nouā item denominationem patris, nouamque eius rationē fundandi solum iuxta eos probant distinctionē realem relationis à sua extensione, & hanc esse intrinsecam; non verò, quod plures relationes intuitu terminorum totalium, & eiusdem rationis in eodem subiecto morerentur vnquam. Sed in primis id, quod secundo filio genito generanti intrinsecus aduenit, eum denominat patrem; de nouo igitur est paternitas, ac proinde relatio, & non sola relationis extensio: Vel paulo aliter iuxta dicta haud ita prius in quarto argumento nostro: facit, vt generas respiciat filium denuo genitum; ergo est respectus, siue relatio: quod, qui neget, nihil aliud certe, quā nominibus abuteretur, eorumque receptā significationem inuertet. Ad hoc; cognitio respiciēs vnum duntaxat obiectū haud potest extēdi ad repræsentandū aliud: quinimo opus est, ad hoc, vt noua superueniat cognitio: similiter se habet amor: similiter actio, vnio, & cuiusvis modus: nullus enim nō multiplicatur plurificato termino, nullus idem manens extenditur ad id, quod nō respiciebat antea, alioqui naturā modi amitteret, & res esset absoluta. Pari ergo ratione in præfati, &c. Videnda sunt, quę inferius l. 8. differemus aduersus Thom. non plures scientiis habitus assignātes, sed vnum ad plura obiecta magis, minusue extensum.

89 Alij propterea tertio respondent nostris argumentis, eorum vi probari quidem plures relationes predicamentales homogeneas in eodem cōiungi subiecto, at plures partiales, non vero totales: omnes enim, inquit, vniuntur inuicem, vnāque integram relationem paternitatis, v.g. si de hac sit sermo, componunt: quocirca tametsi lato quodam modo appellari queāt, & soleant relationes plures, si tamē propriē sit loquendum, dicendę sunt potius partes, & gradus vnus relationis; habent namque se instar graduum intentionis. Contra tamen primo: quia paternitas, similitudo, æqualitas haud vniuntur inuicem: non est ergo, quod vnionem subeant vna, & alia paternitas: quod enim ambę sint homogeneę, nihil refert, tum, quia nō adeo tales sunt, quin diuersitatem, ac dissimilitudinem admittant aliquam, vt constabit inferius: tum etiam, quia in physica ostensum est, res heterogeneas non minus aptas esse ad vniendum, quam homogeneas.

90 Contra secundo; quia talis vnio duarum paternitatum, aut est essentialis, & informatiua, aut integralis, & continua: Neutrum dici potest, & alterutrum debet. Non prioris rationis: haud enim vna paternitas est subiectū alterius; haud etiam forma; nihilque habet vna præ alia, propter quod subiecti potius, quam formę, huius ē conuerso magis, quam illius prouinciam sustineat. Non etiam posterioris rationis compositio enim continua haud est ex indiuisibilibus, vt exemplo quantitatis extensę & intensę palam erit in physica, sed potius ex partibus infinitis diuiduis: vna autem, & altera paternitas est indiuisibilis; nequaquam ergo sortiuntur vnionem

unionem, seu compositionem continuam: minor suadet, nam maioris probatio in alium differtur loci: Petrus v. g. non est modo magis, modo minus pater vnus, eiusdemque filij: eiusmodi ergo paternitas est indiuisibilis, eiusque ritu quævis alia. Atque hinc obiter constat, quam immerito æquiparatur gradibus intensiōis cumulus ille relationum vni inexistentiū subiecto. Contra tertio: vna, & alia paternitas se habent per accidens; neutraque per se petit, neutra supponit aliam: quorsum ergo vniantur inuicem magis, quam in homine calor v. g. & vbitas? Contra denique: gradus intensiōis plurium qualitatum vocabulum vendicant: tamen enim cum paries sit magis albus, haud sint propterea in rebus plura alba; ac certe plures albedines: Quidni ergo vna, & alia paternitas appellentur plures relationes? Equidem paternitas dicitur relatio vna; ergo & alia paternitas dici debet vna, & alia relatio.

91 Verumenim uero vnum, idemque subiectum vna tantum relatione ferite terminos eiusdem rationis, etiam si sint adequati, & totales, hominemque v. g. non nisi vnus tantum paternitatis merito plurium filiorum esse parentem docent B. Thom. 3. p. q. 3. art. 5. & in 3. lib. sententiarum dist. 8. q. 1. Ferrar. in 1. c. contra gent. cap. 4. Capreol. in 1. dist. 7. q. 2. Caetan. in citatum 3. partis locum. Sencinas 5. metaph. q. 32. conclus. 3. Heruæus quodlibet. 3. q. 9. Paludanus in 3. dist. 8. q. 2. Gallego tom. 1. contron. 30. & apud eum Bannez & Cabrera, alique plures; item ex nostris Rubius in prædicam. cap. 7. q. 8. num. 172. Albertinus tom. 2. in prædicam. ad aliquid. q. 10. num. 14. & sequentibus. Cardinalis Tolerus q. 2. huius prædicamenti in solutione ad 5. Communius huius sententiæ argumentum est tale.

92 Nequeunt duo accidentia solo numero diuersa in eodem recipi subiecto: at possent, si paternitas, qua homo aliquis refertur ad vnum filium, & qua ad alium eiusdem speciei, essent realiter distinctæ: altera namque essent realiter distinctæ: altera namque esset numero diuersa ab altera merito realis vtriusque distinctionis; eo vero solo, & non specie propter vtriusque similitudinem, necnon etiam similitudinem, & specificam identitatem extremorum, quæ interiacent: haud ergo vna, & altera re ipsa distinguuntur inuicem; haud nisi virtualiter, & ratione ratiocinata. Minor simul proposita est, atque probata: quare probatur maior: tum, quia accidentia indiuiduantur à subiecto: eorum enim esse est inesse, siue alicui inhaerere subiecto ab hoc ergo indiuiduationem, ac distinctionem sumunt, adeoque nisi sit distinctum, ea nequibunt distingui inuicem: tum etiam à posteriori, vt aiunt, quia in vna materia prima haud possunt reperiri duæ quantitates solo numero distinctæ; in vna anima duo intellectus, duæ voluntates; in vno corpore duæ vbitates, aut duæ durationes respectu eiusdem temporis, & loci: quæ autem horum, eadem videtur esse cæterorum accidentium ratio: nulla ergo in eodem subiecto poterunt numero tantum distingui.

93 Bisariam tamen responderi potest huic argumento: primo negata illius maiori: & quia probabile est gradus intensiōis esse homogeneos, siue eiusdem speciei vt ostensum est in Physica: quod si tales sunt, esse nequit, quin in eodem subiecto duæ sint albedines solo numero diuersæ, duæque lumina alię eiusmodi qualitates: & etiam, quia, quidquid sit de gradibus intensiōis, certè in eodem intellectu, aut sensu duæ species intentionales multoties concurrunt, quarum neutra sit ab alia specificè diuersa; vt si v. g. alia representet Petrum, alia Paulum, vnāque huius, & altera illius sit productiua cognitionis: aut enim ambæ cogni-

tiones sunt eiusdem omnino speciei, ac prorsus similes, vt aduersarij communiter admittunt; atque ita par erit specierum ratio: aut habent quandam dissimilitudinem, ac diuersitatem specificam, cum æqualitate perfectionis, ac respectu ad eadem extrema, & connotata coniunctam, de qua inferius, atque hæc adeo est exigua, vt nullam inter species diuersitatem arguat, nec efficiat, vt alterutra earum ad cognitionem quamuis concurrere nequeat ex æquo.

94 Quod ad primum exemplum attinet, Thomistæ communiter negant, gradus intensiōis esse homogeneos & quod plus est, heterogeneos etiam eos abnuunt, potiusque in ea sunt opinione, vt censeant intensiōem fieri per maiorem radiationem eiusdem numero qualitatibus eodem in subiecto. Quibus tamen de causis hoc adstruunt, quibus sint reiiciendi, declaratum est in Phys. lib. 6. tr. 2. quare nil opus est, eos impresentiarum iterum persequi. Quod ad secundum spectat exemplum: Caetan. & quidam alij Thomistarum respondent, duo accidentia solo numero differentia in actu quidem completo non posse esse in eodem subiecto; at posse in actu in completo: species ergo intentionales sunt in actu incompleto quando singula suos actus non eliciunt, nec ad eos potentiam iuuant, sed vel nihil agunt, vel certè non diuersos actus, sed vnum, eundemque in diuersa tendentem obiecta: Porro autem ita, inquirunt, & non aliter sunt in eodem subiecto, cum compleri nequeant per multiplicem actum à se productum, nec dari possit, quod perinde est, æquiuocatio in mente, aut sensu: at relatio paternitatis, v. g. cum non sit instituta ad agendum aliquid, sed informandum fundamentum, illudque aliorum referendum, si esset in eo multiplex solo numero, talem esse futuram non in actu aliquo incompleto, sed potius completo, quantum eius vtriusque debetur naturæ. Cæterum hæc euasio nulla est: tum quia esse completum accidentis haud in agendo positum est, sed informando, cum ergo species intentionales penes totum suum esse subiectum informant, negari non potest, quin ei inexistant in actu completo: tum etiam, quia distinctio illa duplicis actus rationem potissimam in cursum adducitur confirmationem, omnino labefactat, vbi enim species sint solo numero diuersæ in eodem subiecto, tamen penes eorum esse incompletum hoc ipso earum indiuiduatio, & numerica diuersitas aliunde est petenda, quam à subiecto, vt optime P. Suarez disp. 5. metaph. sect. 7. n. 7.

95 Propterea alij aduersariorum cum Iamduno respondent accidentia communia, & quæ extrinsecus adueniunt, posse solo numero pluralitari in eodem subiecto, atque eiusmodi esse species intentionales: quocirca mirum non esse, huic pluralitati si sint obnoxia: cæterum accidentia propria id est, quæ intrinsicè manant à subiecto, haud esse posse in eo plura, ac diuersa solo numero: paternitatem autem inter accidentia propria, & à subiecto, siue fundamento oriunda numeranda esse, quippe quæ nō à termino multoties distanti, aut actione præterita nequit proficisci, aut causari. Contra tamen, quia nec ratio principalis hac distinctione firmatur, sed potius tam debilis manet, atque antea, vt iam visum in simili; nec etiam ad verum accedit, accidentia propria, id est intrinsicè aduenientia subiecto, subire non posse multipliciter numericam, quandoquidem frigiditas aquæ, v. g. eam subit, ac per gradus similes modò remittitur, & modò intenditur; nec denique, quæ sunt communia, ac de foris, & extrinsecus mutuata illam semper admittere, cum iuxta non paucos Thomistas quantitas non producat immmanenter à materia, quod

quod nimirum hæc sit pura potentia, nunquam tamen esse possit, vt in eadem materia sit multiplex numero quantitas; cumque duratio rei cuiusvis, non ab ipsa potissime saltem, sed ab eius causa conseruante oriatur, haud tamen respectu eiusdem temporis esse possit in illa solo numero diuersa: quamuis autem plurificetur in illa respectu temporum diuersorum, nihil inde: hoc enim, haud est durationes similes, sed dissimiles esse in eodem subiecto: haud etiam est eas esse simul in illo, sed successive, & ex intervallo.

96 Negandum ergo non est, quin maior illa argumenti contrarij sit neganda: Ad primam eius probationem dici debet, accidentia semetipsos indiuiduari, ac distingui numero ritu substantiarum, non vero à subiecto: quod autem in ordine ad hoc sit totum eorum esse, ac definiantur per hoc, quod insint, sin minus actu, at certe aptitudine, parum refert: nam etiam totum esse relationis est ad aliud, id est ad terminum: constat autem relationes distingui numero, ac multiplicari, & non per terminos diuersos, cum ad eundem multa possint, ac soleant esse relationes. Et quidem per id quauis res indiuiduatur, siue distinguitur numero à qualibet alia, per quod constituitur: at accidentia non constituuntur per subiecta, sed per seipsa: sibi ergo, & non subiectis indiuiduationem suam referre debent acceptam. Rursus iuxta eam indiuiduationis accidentium explicandæ modum, ne in diuersis temporum intervallo possint in eodem subiecto recipi plura accidentia solo numero diuersa, nisi vero successu temporum subiecti varietur essentia, illudque desinat esse idem, quod antea, quo tamen nil magis absurdum. Consequens autem est euidenter falsum: tum, quia luce clarius est lucem hemisphærij nostri hesternam, & hodiernam eiusdem esserationis, ac solo numero diuersam: tum etiam, quia contra quam plerique aduersarij sentiunt, alioqui fieret eandem numero rem posteaquam est corrupta, naturaliter re produci posse: nam si quis orbetur primogenito suo nondum alio nato iuxta hos, quibuscum lis est, imò iuxta plerisque alios auctores omnis, eius paternitas perit: rursus secundo filio genito incipit esse pater: at non per paternitatem diuersam specie saltem physica, qua de loquimur, vt certo certius: nec per paternitatem solo numero diuersam à priori, eiusque cum ea rationis, vera si sit sententia, quam impugnamus: ergo per eandem numero, ac proinde eadem numero forma redit naturæ viribus.

97 Ecce quam parum mometosa sit prima maioris illius probatio. Quod ad secundam attinet; haud est in ea plus momenti, imò ne fortasse tantundem: præterquam enim quod intellectus voluntas, & quantitas falso supponantur esse accidentia subiectis suis realiter superaddita: ab aliquibus ad omnia nullum prorsus est argumentum: Cur autem aliqua nmericam in eodem subiecto multipliciter respuant, alia vero admittant, id à posteriori vestigandum est ex singulis eorum naturis: nam, vt sententiam, & verba Patris Suarez supra sect. 8. num. 15. Loquentis in hac eadem materia ingenuè vsurpem quæ generalis regula tradenda sit, aut quæ ratio differentia assignanda (vtique à priori) nihil inuenio, quod mihi omni ex parte satisfaciatur.

98 Secundo responderi potest eidem argumento eius minori negata. Quanquam enim paternitas v. g. sit vna respectu vnus filij, & alia realiter, ac non sola ratione intuitu alterius, haud propterea sequitur, duo accidentia similia, eiusdemque speciei in idem

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

congeri subiectum: quod namque eiusmodi sint; sed potius specie logica differant vna, & altera paternitas, licet ambæ terminos eiusdem omnino speciei, ac prorsus similes respiciant, pater ex dictis lib. 2. Physic. tract. 9. cap. 2. vbi vnionem huius materie, & formæ, & vnionem aliarum omnino similiū esse nihilominus diuersæ speciei logicæ statuiamus. Ratio autem ibi insinuata hinc potest facile accommodari: siquidem modus paternitatis hunc intuens filium, & cum eo essentialiter connexus, & alius eodem intuitu, & connexione præditus, aliisque similiter, & sic abique sine constituunt speciem quandam paternitatis respicientis Petrum v. g. tanquam terminum: huiusmodi enim relatio paternitatis prædicari potest essentialiter de his modis, & non de aliis, de quibus paternitas respiciens Paulum v. g. est prædicabilis vna, ergo, & alia paternitas dissident specie logica, & quod necesse est, qui sub illis continentur modi: Caterum nulla est inter vtramque diuersitas physica, quæ est earum æqualitas, quæ extremorum, quibus sunt affixa inuicem similitudo.

Huic responsioni duo facessunt difficultatem. Primum est, vix intelligi posse respectum patris ad vnum filium, & respectum eius ad alium, ne specie logica distinctum inuicem tamen distingui specificè, sin minus physicè, at certe logicè. Fateor hoc difficile satis esse, multisque argumentis impeti posse, & solere, quibus tamen factum est satis in Physica inter agendum de distinctione totius per se à suis partibus, non singularitatem modo, sed collectam sumptis: nunc eis superfedeo, tum ne repetam, contra quam mihi moris est, tum vt ad alia properem. Alterum est ex B. Thom. 1. p. q. 85. art. 1. vbi sic ait: impossibile est idem subiectum perfici simul pluribus formis vnus generis, & diuersarum specierum, sicut impossibile est, quod idem corpus secundum idem simul coloreretur diuersis coloribus, vel figureretur diuersis figuris. Atqui paternitas vna, & alia, quamuis sint diuersarum specierum sunt sub eodem genere, eoque proximo; haud ergo possunt esse simul in eodem subiecto.

Caterum, vt optime disputant Scotus in 1. dist. 3. q. 6. §. ad questionem igitur, & Suarez citata sect. 8. n. 2. idcirco colores, siue sint extremi, quales sunt albedo, & nigredo, siue medij, quales rubedo, & flauedo, siue medius alter, extremusque alter, nequeunt esse simul in eodem subiecto, quia sunt contrarij: idcirco item in eo componi non sistent diuersæ speciei figuræ, cuiusmodi sunt recta, & obliqua v. g. quadrata, aut rotunda, quoniam etiam contrariantur inuicem: atqui non est quapropter aliorum omnium accidentium diuersitas specifica sub eodem genere sit cum contrarietate conjuncta: plura ergo alia possunt in eodē coherere subiecto: maior est perspicua: minor etiā tum, quia substantiæ non pauca sub eodem genere diuersæ nullam subeunt contrarietatem: huiusmodi ergo diuersitas ex conceptu suo, & generatim sumpta eam haud postulat; ac proinde in multis accidentibus altera possit esse sine altera: tum etiam, quia maior est diuersitas accidentium, quæ sunt diuersorum generum, quam, quæ specierum: at illa prior haud semper infert contrarietatem, vt cernere est in albedine, quæ sub genere coloris continetur, & dulcedine, quæ sub saporis: multo ergo minus eam perpetuo inferet hæc posterior, ac proinde non obstat, quo minus vna, & alia paternitas in eodem homine respectu multiplicis sobolis cohereant.

Occasione secundæ illius responsionis iam iam à calumniis vindicatur libet amplius nostram sententiam hunc in modum confirmare. Ob id nequit in homine esse nisi vna paternitas comparatione, non plurium,

plurium filiorum, sed dumtaxat vnus, quoniam vtrique forma eiusdem rationis, similemque prorsus effectum formalem tribueret; unde superflueret alterutra. Sed tamen duplex sit in vno, eodemque homine paternitas respectu plurium, quos genuit, haud similes, & eiusdem rationis impertiet denominationes, sed potius diuersas: videlicet esse patrem vnus & esse patrem alterius: ergo, &c. Rursus & in idem redit: tamen nequeat intellectus habere duas simul apprehensiones eiusdem claritatis, modique representandi, quibus in idem feratur obiectum; at bene, si earum munere, ac praesidio contendat in diuersa: similiter ergo in praesenti.

CAPVT VIII.

Quid dicendum de multiplicitate in eodem subiecto earum relationum, quarum termini sunt inadequati, & connexi inuicem?

102 **H**actenus de relationum multiplicitate in eodem subiecto, quando earum termini sunt adequati. At, quid dicendum, si sint inadequati, & partiales, ijque, quorum neuter sine alio, aut diuinitus, aut certe ex natura rei sit par relationi ad eamve sufficiat? Respondeo in primis, si termini diuersi haud sint totales, at naturaliter tantum, ac de ordinaria dei prouidentia necessarii ad relationem aliquam, hanc nihilominus esse specie etiam physica, de qua toto hoc capite loquendum, necnon etiam numero diuersam, v. g. relationem filij ad patrem, eiusque respectum ad matrem specificè, & numericè distingui. Ita Ferrariensis 2. contra gent. cap. 12. §. ex istis, vt praetermittam alios.

103 **Q**uod enim ea relatio non sit sola ratione ratiocinata multiplex, adeoque realiter, & numericè, suadetur contra B. Th. 3. p. q. 85. art. 5. ad 3. Capr. in 3. dist. 8. in solut. argumentorum. Hispalens. ibidem notabili 3. Fonseca. 5. met. cap. 15. q. 5. sect. 3. ac Suarez disp. 47. metaph. sect. 17. n. 27. Etenim filiatio, qua quis respicit patrem, & ea qua matrem, sunt separabiles inuicem: ergo realiter, & numericè distinctae: consequentia suadetur, quoniam ob id distinguuntur eo pacto ambae à fundamento, quia ab illo possunt separari: ipsae ergo si separantur inter se inuicem, aut certe possunt, mutuae inter se distinctioni non poterunt non esse obnoxiae: antecedens autem est in propatulo, quoniam orbari potest, & solet quis altero tantum parente, vnusque, & non alterius esse filius aut omni vero sensu, aut certe aliquo inferius explicando: vna igitur filiatio potest remanere sine alia. Rursus; qui à matre simul, & patre genitus est, diuinitus tamen à solo patre instar Adam, vel à sola matre instar Christi domini habere potuit originem: in alterutro autem horum euentu, quae nunc sunt coniunctae filiationes, earum vna esset ab altera re ipsa separata.

104 **R**espondent aliqui cum P. Suarez vbi supra ad separabilitatem earum relationum satis esse illarum distinctionem rationis, ratiocinata. Verum haec solutio, & in argumento nostro occupata est, & inferius inter agendum de distinctione relationis à fundamento euertenda est, & iuxta eam omnis distinctio realis posset, ac deberet de medio tolli, atque in distinctionem solius rationis cuncta sua munia cedere. Respondent alij cum Fonseca in metaph. lib. & cap. supra citatis quaest. 5. sect. 3. extincto alterutro parente, relationem ad eum in filio nihilominus

manere, haud secus ac si esset superstes, proinde non separari ab illa relationem ad alium, sicut ad vtriusque distinctionem realem oportet. Contra tamen illud facit haud posse existere relationem, quin suum tribuat effectum formalem, eumque totum, & integrum, qua ratione cognitio duorum obiectorum non potest conseruari, quin vtrumque denominet cognitum: huiusque denominationis quacunque parte intercepta necessum est, vt cognitio penes quem ea est illico dispereat: par ratio est vnionis, vocationis, durationis, & ceterorum modorum. At altero parente functo, nequit relatio ad eum prius terminata iuxta Fonseca referre filium ad ipsum, sed solum ad alterum, adeoque non potest totum suum effectum formalem tribuere: ergo nec permanere.

105 **R**espondent tertio alij, eo in euentu, futurum, vt relatio ad vtrumque parentem periret, eiusque loco succederet alia ad alterum tantum suapte natura terminata. Caterum haec solutio superius est impugnata satis, atque cumulate: quantunque sit autoritate, quantum etiam probabilitate destituta, testis est P. Suarez disp. 47. metaph. sect. 17. num. 26. sic inquit: *nullum auctorem inuenio, qui dixerit filium, cum orbarur altero parente, amittere relationem quam habebat ad vtrumque, & nouam acquirere, qua ad solum superstitem referatur: neque id habet ullam verisimilitudinem.*

106 **R**

107 **V**terius Paternitas, & maternitas, vbi sint modi, nequeunt non differre specie: quamuis enim id negat Petrus Hurtadus disputatione 15. metaphys. sect. 10.

sect. 10. & pro se referat Molinam, Suarez, & Schollarum consensum: ceterum oppositum est in scholis longè receptius: Suar. locis identidem citatis, non de relatione patris, ac matris, sed de relatione filij ad utrumque sermonem habet; & esto dicat esse numero solo diuersam, at se explicat, non de distinctione numerica reali, ac propria, sed solius rationis: unde, vt hoc obiter animaduertam, perperam illum refert Balthasar Tellez pro eius relationis multiplicitate reali. Molina vero 1. p. q. 3. art. 2. ad finem, paternitatis, & maternitatis unitatem specificam, haud velut certam asserit, sed tanquam probabilem proponit, eiusque interim negandæ, & contrariæ diuersitatis sequendæ libertatem cuius optionem relinquit. Quin esto, relationes illæ nō sint modi, haud est propterea cur Hurtadus loco citato, velut indubitatum supponat, eas specie non distingui, scilicet ob identitatem specificā extremorum, in quibus consistunt, substantiæ nimirum paternæ, ac maternæ: non enim in eis tantum sitæ sunt, sed altera includit præterea concursum longè diuersum ab eo, quo constituitur altera. Quibus suppositis sic argumentor secundo: paternitas, ac maternitas sunt relationes specie diuersæ propter id, quod sit diuersa vnus, & alterius ratio fundandi: ergo etiam eadem de causa erit diuersa specie filiatio vni ex aduerso respondentis, eaque, quæ est à regione alterius.

108 Occurret tamen, aliquis; illas esse in diuersis subiectis, has vero in eodem. Contra: quoniam diuersitas illa subiectorum, quibus insunt paternitas, ac maternitas, cum sit tantum numerica, & non specifica, dumtaxat arguet numericam vtriusque distinctionem: specifica ergo originem habet à diuersa ratione fundandi; quo fit; vt in relatione filij ad utrumque parentem ea ex æquo locum habeat.

109 Occurrit alius secundo ex Hurtado nuper citato, dicetque rationem fundandi, tum paternitatis, & maternitatis, tum etiam geminæ filiationis eis ex aduerso respondentis tantum esse conditionem sine quā existerent: proinde speciem earum relationum nequaquam posse variare. Sed contra; etiam terminus relationis prædicamentalis eam specificat, vt auctor hic loco facetur memorato: & tamen non influit in eam, nec eius est principium, aut causa, sed sola conditio: siquidem in quantauis distantia fundamenti à termino respectus similitudinis. v.g. resultabit, haud secus, ac si essent propè se inuicem; agentia autem omnia propinquitatem deposcunt ad operandum. Quocirca conditio, alia est quam non respicit essentialiter effectus; atque hæc eum non variat, nec diuersum facit: quo pacto idem amor oriri solet ex diuersis cognitionibus, quarumque vna sit magis, & alia minus perfecta; eademque resultat forma ignis, siue lignum agēti applicetur dextrorsum, siue sinistrorsum, siue ante, siue retrò. Alia verò est conditio, quam effectus essentialiter intuetur; qua ratione iuxta non paucos, nec ignobiles auctores actus liber indifferentiam proximam principij ad vtrumlibet essentialiter respicit, cumque eo est cōnexus, tamen illa agendi conditiones omnes cohibeat. Atque hoc posteriori modo est conditio relationis ratio fundandi, nam relatio prædicamentalis refert ad terminum fundamentum proximum, unde quo titulo terminum, eodem illud, adeoque rationem fundandi in eo iuxta superius c. 6. dicta inuolutam contuetur necessario, & quidditatiuè; quid mirum ergo, si paternitas, quæ vnā rationem fundandi, vnāque causalitatem, ac maternitas, quæ aliam longè diuersam respiciunt eo ipso sint specie diuersæ? aut quid etiam nouum, si eodem nomine, quæ respondent vtrique filiationis specie dissideant?

R. P. Richard Lyncei, Philosoph. Tom. III.

110 Occurret denique non nemo, ac dicet secundam, & tertiam personam sanctissimæ triados diuersis specie relationibus, nimirum filiatione, & spiratione passiuā referri ad primam, videlicet patrem: hunc autem ambas excipere vna, eademque realiter relatione, paternitate scilicet, & spiratione actiua; has enim in ipso, non re, sed sola ratione distinctas esse, certum est, ac proinde non numero diuersas, ne dum specie: similiter ergo poterit non esse specie multiplex, ac diuersa filiatio, qua quis respicit patrem, ac matrem, horum respectus quantumuis specie differant.

111 Respondeo in diuinis iuxta Theologos omnes, sanctosque Patres, certamque fidem omnia esse idem, nisi ubi obest relationis oppositio: hoc est ubi vnum prædicatum non sit productum ab alio, vñumve alterius productum: cum ergo filiatio, spiratio passiuā ita sint institutæ, vt vna realiter producat ab alia, vnaque, contra producat aliam, vt aduersus Græcos catholica, & Latina Ecclesia constituit; Contra vero paternitas, & spiratio actiua haud ita comparentur inuicem, nullusque eas interficit ordo originis, necessum est profecto, vt priores relationes sint realiter distinctæ, quod earum supposita distinctione, necesse est sequi, re vera dissimiles, & quasi specie diuersæ; at priores nequaquam sint realiter distinctæ, nullumque dissimilitudinis, aut specificæ diuersitatis verum habeant respectum, nullum nisi improprium, soliusque rationis ratiocinata: hunc enim nemo est, qui inter eas vereatur admittere. Ceterum in creatis citra oppositionem relationum, ordinemque originis plura possunt, & solent realiter distingui, ac tum numero, tum specie quoque: proinde tametsi vna filiatio, & altera haud sint ita institutæ, vt neutra sit alterius reale principium, neutra effectus, erunt tamen distinctioni reali, & cum ea coniunctæ dissimilitudini, ac specificæ diuersitati obnoxie ob rationes nostras nihilo minus, quam paternitas, & maternitas, quibus ex aduerso respondent.

112 Porro autem etsi filiatio vna, & altera, qua nimirum respicitur pater, & qua mater, sint diuersæ, tū numero, tum etiam specie, hoc est non tantum distinctæ realiter, sed etiam re u. ra dissimiles, huiusmodi dissimilitudo coheret cū earū similitudine & homogeneitate quadam superiori, & genericæ, merito cuius vna, & altera communi vocabulo appellatur filiatio. Quo pacto in Dialog. lib. 9. tract. 2. cap. 5. 6. & 7. ostendimus, relationes generis ad speciem, & indiuidua, tametsi sint realiter distinctæ, & dissimiles, distinctæ quidem, quia fieri potest, vt genus de specie, & non de indiuiduis, aut de his sine illa prædicetur; dissimiles, quoniam altera est immediata, & primaria, altera vero mediata, & secundaria, nihilominus esse similes, & homogeneas, & vtramque, contra, quam censent Louanienfes, appellandam esse communi nomine relationem generis, non vero vnā tantum, cum interim altera sit vniuersalitas quadam innominata: atque hoc esse in causa, vt sint nihilominus quinque prædicabilia: quæ enim est vtriusque generitatis vicinitas, & cognatio, vnum tantum prædicabile, & non necessaria ratione duo constituent: quo etiam pacto genus supremum, & infimum sunt vnum vniuersale dumtaxat.

113 Quod si termini partiales, ad quos plurifariam refertur fundamentum, sint essentialiter necessarij ad relationem, & hæc ne diuinitus etiam possit ad vnum dari, & non alium; profecto erit vna tantum, & non realiter multiplex, adeoque omnis numericæ ac specificæ distinctionis experta. Ita Conimbricenses to. 1. log. c. 7. de relat. q. 3. art. vñco parum ante medium, ac

Baltha

Balthasar Tellez in metaph. disp. 42. sect. 6. n. 12. conclus. 3. Suadet autem hæc assertio facili negotio: nam, totum singulas partes, quas instar effectus ex eis coalescentis, aut integritatis cuiusdam eis latius parentis, ac maioris predicamentaliter respicit, propria relatione, ac distincto modo ferret, profecto, cum partes continui sint infinitæ numero, totidem essent eiusmodi ac relationes. At quorsum hæc infinitas est adstruenda, quando ne priorem illam vix capere possumus? Imo supposita priori, atque licet ea esset intellectu facilis, haud propterea esset admittenda posterior: plures enim numero entitates sine necessitate non sunt multiplicandæ: multo ergo minus infinitæ numero, siue quod instar innumerabiles. Rursus secundo; & eodem ferme recurrit: argumenta superiora, quibus à nobis est probata multiplicitas relationum in eodem subiecto ad terminos totales, aut etiam partiales inuicem non conexos, nisi ad summum ex natura rei, & citra miraculum haudquaquam procedunt in præsentia: quæ namque est connexio essentialis totius cum partibus, haud metus est, ne mutato termino, & sub remanente fundamento varietur relatio, neve utroque existente sicut antea, frequens, vel etiam perpetua sit modorum; ac relationum eiusdem ad idem mutatio ac vicissitudo.

114 Obiciat tamen fortasse aliquis. *Quot modis vnum oppositorum dicitur, tot alterum dicatur necesse est* iuxta Aristotelem lib. 1. topicor. cap. 13. cui consonat B. Thom. 1. p. quæst. 32. art. 2. in hæc verba. *cum ratio specifica relationis consistat in hoc, quod ad aliud se habet, necesse est dicere, quod due relationes non sunt diuersæ secundum speciem, si ex opposito una relatio eis correspondeat.* Atqui partes referuntur ad totum continuum, verbi gratia, distinctis numero, diuersisque specie relationibus: distinctis quidem numerice, quoniam, cum sint inuicem distantes, quæ fieri potest, ut vnus relationis modus in eis suscipiatur simul? dissimilibus vero, seu diuersis specificis: altera enim refertur ad totum, ut magis altera, ut minus inæqualis, item altera, ut magis causa, altera, ut minus talis, paucorumque partium concursu egens ad cauendum: fieri ergo nequit, quin è contrario relatio totius ad illas totidem modis varietur, ac sit numero, & specie diuersa; quinve, si vna omnino sit, hoc ipso partium relationes esse definant numero, ac specie plures.

115 Neutrum tamen vrget testimonium. Vtroque namque tantum conficitur, quoties in diuersis subiectis, aut quasi subiectis sunt diuersæ relationes, totidem eis ex aduerso respondere, non tamen reipsa semper, sed interdum ratione distinctas, nec semper in concreto, sed sæpe tantum in abstracto plures. Hunc enim esse Aristotelis sensum probatum est in Dial. citato libro 9. tractatu secundo capit. 7. multis exemplis. Impresentiarum satis sit, relationes intellectuum ad potentiam intellecti- nam esse numero, ac specie diuersas, sicut intellectiones ipsæ, cui sunt essentielles, & indistinctæ prorsus; cum interim relatio intellectus ei ad illas essentialis haud sit, nisi sola ratione multiplex: hoc enim pacto, & non alio multiplicatur ipsamet intellectiua potentia. Eundem etiam esse sensum B. Thomæ liquet siquidem superiora verba nobis obiecta eò destinat, ut probet in parte paternitatem, ac relationem spiritoris distingui ex diametro filiationis, & spirationis passiuæ, ad quas refertur: constat autem priores illas relationes duntaxat ratione distingui: de hac ergo sola distinctione sermonem habuit præceptor Angelicus: Quocirca tametsi relationes

partium ad totum sint numero, ac specie diuersæ, hinc tantum fiet contrà relationem totius ad partes eleratione multiplicem, ac re nihilominus vnā. Non me later, vnitatem hanc esse satis difficilem ad intelligendum quoties totum non est prorsus indiuisibile, & vnum, aut si diuisibile, non certe in partes finitas, ac penetratas: quæ enim fieri potest, ut vnus indiuisibilis modus in toto continuo, eiusque omnibus, ac singulis partibus, à quibus haud distinguitur, quantauis sit earum distantia & infinitas, ex æquo recipiatur, simulque sit in diuersis, & innumeris locis? Quæ etiam potest relatio indiuisibilis numeri in omnibus eius vnitatibus suscipi. Cæterum quod adeo absurdum est, sequitur necessario ex distinctione relationis predicamentalis vbuius à suo fundamento, & termino: quare, sicut hæc distinctio in præsentia supponitur disputandi gratia, ita de illo parum est curandum.

CAPVT IX.

Quenam esse possint fundamenta relationis predicamentalis.

116 Illud omnium primo dubites, an substantia esse possit fundamentum relationis, qua de agimus: siue an ad aliud predicamentaliter, ac vere referri queat, idque per seipsam, & non mediante alio, cui prius, & immediatius ea denominatio conueniat? Affirmant B. Thomas opusculo 48. tract. 5. de predicam. ad aliquid cap. 4. nihil inueniens obstat, quin relatio possit fundari immediate in substantia nam in vno in substantia fundatur identitas: in vno in quantitate aequalitas: in vno, in qualitate similitudo. Caiet. 1. parte quæstione 28. art. 1. ad 2. Soncinas 5. metaphys. quæst. 31. Ferrariens. 4. contra gent. capit. 1. Sotus in predicam. ad aliquid quæst. 1. ac cæteri Thomistæ: Item Auicenna, 3. metaphys. cap. 10. Albertus Magnus tract. de predicam. ad aliquid capite 3. Suarez disput. 47. metaph. sectio 7. num. 4. Rubius in predicam. capit. 7. quæst. 10. Ad hos Scotus cum assensu: familiare enim ipsis est ex similitudine, & dissimilitudine vera, ac predicamentali vnus substantiæ cum alia gradus ex natura rei distinctos in alterutra colligere.

117 Hæc sententia mihi quoque videtur similis veri, atque in hunc suaderetur modum. Tam vere, ac realiter conuenit vna substantia cum altera in ratione entis aliæ inferiori hominis, verbi gratia, aut animalis, quam vnum album quatenus tale cum alio: sed posterior hæc conuenientia iuxta omnes est vera, ac predicamentalis relatio ergo & illa prior. Rursus secundo: similitudo est vera, ac predicamentalis relatio: ea autem inter substantias immediate intercedit: quis enim neget, duos homines esse essentialiter, & non accidentaliter, similes id est, quia albi, aut sapientes, sed, quia animalia, aut viuientia? Quin etiam substantia creata est similis Deo, eiusque imago quædam, & participatio ut patebit infra libro quinto tractatu secundo inter tuendam vniucationem entis respectu Dei, & creaturarum, non accidentalium modo, sed multo maxime substantialium.

118 Præterea tercio: æqualitas est secundum omnes relatio predicamentalis, ac vera, interuenit autem immediate, & proxime inter substantias: sunt enim haud paucae æquales in perfectione substantiali, ut videre est in animabus nostris, in belluinis etiam, in duabus

duabus materiis primis, ac fortasse in Angelis sub eadem specie infima contentis. Vltimus in symbolo Athanasij dicitur: *Qualis Pater, talis Filius, talis Spiritus sanctus*. Et statim: *similiter omnipotens Pater, omnipotens Filius &c.* Item eodem in symbolo: *Pater & Filius & Spiritus sancti una est Diuinitas, aequalis gloria*. Et postea: *Ista tres personae coeternae sibi sunt & coaequales*. Supradictae ergo relationes similitudinis & aequalitatis inter substantias locum habent; nisi vero personalitates diuinas esse substantias qualdam relatiuas quis neget, & accidentia asserat? Non me later, relationes diuinas fortassis esse aequales negatiue, ob earum infinitatem, vti demonstratum est in *Physica* lib. 7. tract. 3. & 4. inter agendum de infinito. Ceterum vel hoc ipso aequalitas debet esse positua, ac stricta inter substantias creatas: quippe in quibus ea infinitatis ratio minime procedit. Deinde quicquid sit de relationibus similitudinis, & aequalitatis, quid dicent aduersarij ad respectus dissimilitudinis, & inaequalitatis? An eos, amabo, inter substantias omnes negabunt contra quam omnes censent? Ad haec cum dicitur vna substantia immediate conuenire alteri, siue ea conuenientia vocetur similitudo, siue identitas, certe totum eius esse esse ad aliud: eas ergo praedicamentales referet, aut est praedicamentalis relationis definitio deferenda. Item non actio praeterita, non potentia aliqua generatiua, & accidentalis dicitur pater, sed generantis persona ac substantia: haec ergo paternitatis, adeoque relationis praedicamentalis est fundamentum, siue id, quod proxime per eam refertur: haud enim alio sensu fundamentum modo vertitur in controuersiam.

119 Tum etiam relatio praedicamentalis creaturae fundatur immediate in substantia, cum haec dicatur a Deo creata; quo spectant verba B. Thom. quaest. 7. de potentia art. 9. ad quartum; *creatura refertur ad Deum secundum suam substantiam, sicut secundum causam relationis, secundum vero relationem ipsam formaliter, sicut aliquid dicitur simile secundum qualitatem causaliter secundum similitudinem formaliter*. Denique id expresse docet Arist. 5. metaph. cap. 15. *haec itaque ad aliquid omnia secundum numerum dicuntur, & numeri passionis sunt: & adhuc aequale simile, & idem secundum modum alium; secundum unum etenim omnia dicuntur: eadem enim sunt, quorum substantia vna, similia vero, quorum qualitas vna; aequalia autem, quorum quantitas vna &c.*

120 Contrarium tenent P. Fonseca libro 4. metaph. cap. 2. quaest. 7. sect. 8. & lib. 5. metaph. cap. 15. q. 1. sect. 7. Mercatus in hoc praedicamento quaest. vnica, & aliquoties B. Thom. subinsinuat, praesertim vero 4. contra Gentes cap. 14. prope finem. Primum huius opinionis firmamentum est tale: siqua relatio substantias immediate, & proxime contendens inuicem esset praedicamentalis, ac vera, maxime identitas; id, quod liquet, tum ex Aristotele, tum etiam ex B. Thom. quorum vterque eam assignat praeter ceteris: atqui identitas, qua vna substantia dicitur conuenire cum alia, & esse cum ea eiusdem rationis haud est vera, ac realis relatio, sed tantum solius rationis, & impropria: nam vt identitas est relatio: at est translatiua tantum, ac metaphorica identitas; quis enim adducat hominem esse sine metaphora, ac translatione idem cum equo, quis Deum cum vtroque? ergo, & relatio in tali identitate sita haud erit maioris proprietatis, haud magis vera, ac realis, ac proinde ad praedicamentum ad aliquid nullis relationibus, nisi veris peruenire minime poterit attinere. Secundum eiusdem opi-

nionis firmamentum sic habet: ea relatio nequit esse realis, aut praedicamentalis, ea debet esse commentitia, ac solius rationis quae aequae conuenit fundamento, siue, existat, siue secus: eiusmodi autem est relatio versata proxime inter substantias: nam siue existant, siue sint in potentia causarum homo, & equus, eodem modo dicuntur conuenire in ratione animalis, esseque eiusdem naturae genericae: talis ergo identitas, aut si maius similitudo haud est relatio realis, sed solius rationis.

Neutrum horum vrget. Non primum: quia tantum abest, vt ex improprietate identitatis colligatur esse impropria relationem substantiarum, quarum altera est quodammodo eadem alteri, vt potius colligi debeat contrarium: idcirco enim identitas est impropria, & secundum quid, quoniam extrema sunt vere distincta: huiusmodi autem distinctio veritatem, ac proprietatem relationis non tollit, sed statuit, cum nihil vere possit ad se ipsum referri, nihil nisi ad aliud: quae ergo ratione dici solet imaginem, vt est imago hominis, esse quodammodo hominem, quem representat, ac nihilominus esse veram imaginem hominis, quin propterea sit verus, ac proprius homo, ita similiter in praesenti &c. Rursus non relatio solius identitatis substantias immediate componit, ac refert vtro, citroque, sed etiam similitudinis, aequalitatis, paternitatis, & aliae plures, vt visum est paulo superius: quanquam ergo earum identitas haud esse possit relatio praedicamentalis, non subinde ab eis sunt excludendae ceterae id genus relationes.

Neque magis vrget secundum argumentum: tum, quia supra cap. 1. huius tractatus ostensum est, relationem scibilis ad scientiam esse realem, tamen si perinde rei conueniat, siue existat actu siue actuali sit existentia destituta: tum etiam, quia, vt dicatur aliquid esse hominem, equum, animal, viuens, aliae quauis ratione substantiam, haud opus est, vt existat actu, aut a suis egrediaturs causis, sed potius hac conditione praesente, absenteve similes propositiones sunt verae; ac propterea dici soleat communiter inter philosophos perpetuae veritatis: poterunt ergo relationes non paucae esse reales, ac praedicamentales, tamen si conueniant rebus cum non existunt iuxta, atque existentibus. Denique similitudo, verbi gratia, est relatio praedicamentalis: at vnus candor est similis alteri, siue existant ambo, siue secus: quod ergo relatio identitatis illius impropriae inter duas repertae substantias, earumque similitudo & conuenientia eadem sit, siue existant, siue sint in potentia, neutiquam tollit quo minus illarum relatio sit vera, ac praedicamentalis.

223 Dubitabis secundo, an vna relatio praedicamentalis possit esse fundamentum alterius, siue, an ad aliam proxime, & immediate queat referri? Afferunt Scotus in secundum dist. 1. q. 4. & in quartum dist. 6. q. 10. & cum eo ibidem Leuchetus, & Mairon, necnon Antonius Andreas 5. metaph. quaest. 13. ac ceteri ferme Scotistae: Item ex nostris Suarez disputat. 47. metaphys. sect. 11. Valentia 1. part. disp. 2. quaest. 16. puncto 1. §. *Ne scire*. Rubius in Logica cap. 7. q. 11. Vallius tom. 1. in Logica in praedicament. ad aliquid quaestione 5. cap. 10. Ioan. Praepositus 1. part. quaestione 12. dist. vnico numero 7. Balthazar Tellez in metaphys. disputatione 42. sectione 3. concl. 4. quibus subscribo.

Namque vna Paternitas, verbi gratia, tam est similis

milis alteri, quam vnus candor alteri: sicut ergo horum, quidni & illarum similitudo, ac relatio sit prædicamentalis, ac vera? Rursus Euclides postquam lib. 5. elementorum definitione 3. dixit, *Ratio est duarum magnitudinum eiusdem generis mutua quædam secundum quantitatem habitudo*, statim addit definit. 4. sequenti, *proportio vero est rationum similitudo*. En iuxta Euclidem rationum, siue habitudinum, aut relationum est similitudo ac relatio. Eum sequuntur reliqui omnes Mathematici, tamen non pauci, quam vocat Euclides rationem, hanc proportionem, & quam proportionem, hanc appellant proportionem: Quemadmodum igitur, inquit noster Clavius super posteriora verba, *Comparatio duarum quantitatum inter se dicitur proportio, ita comparatio duarum, vel plurium proportionum proportionalitas solet nuncupari*. Vbi pende vim particulæ, *quemadmodum*; quali tam referantur, & comparentur inuicem comparationes, siue relationes, quam quantitates ipsæ.

125 Qui autem aduersariorum respondent, duas relationes tantum esse similes negatiue, vel fundamentaliter, nimirum, quia non sunt dissimiles, hi, vt animaduertit magnus Suarez, nil aliud, quam ansam præbent similitudinis veræ, ac formalis vbi libet de medio tollendæ: de quibuscunque enim rebus similibus idem dici poterit, quin aduersus ita disputantem vlla, qua conuincatur, ratio succurrat. Qui item cum Ioanne à S. Thoma statim citando respondent, similitudinem, seu relationem, aliarum quarumvis relationum esse quidem veram, ac realem relationem, non tamen prædicamentalem, sed duntaxat transcendentalem, aut certè secundum dici; haud magis satisfaciunt: ita namque omnem relationem esse transcendentalem, vel secundum dici posset eodem colore defendi: ita posset prædicamentum relationis de medio eximi.

126 Contraria sententia est B. Thomæ in 1. distinct. 3. quæst. 1. art. 1. & 1. part. quæst. 42. artic. 4. & de potentia quæst. 7. artic. 1. & contra gentes lib. 2. cap. 13. Soncinatis 3. metaphys. quæst. 29. ad 1. Ioannis à S. Thoma 2. p. Logica quæst. 17. artic. 3. Caietani, Ferrariensis & aliorum Thomistarum; quibus subscribunt ex nostris Vasquez 1. part. tom. 2. quæst. 42. disputatione 166. cap. 4. Molina etiam 1. p. quæst. 42. artic. 1. disp. 2. Becanus item 1. p. cap. 2. de relationibus diuinis quæst. 2. num. 6. Arrubal. tom. 2. in 1. p. quæst. 37. disp. 103. cap. 3. Collegium Conimbriense in Log. cap. 10. de oppositis quæstione vnica art. 3. Quorum primum, ac potissimum argumentum est tale: si relatio Paternitatis esset verè similis alteri Paternitati, ad eamque prædicamentally relata; certè præsidio alicuius veluti modi, aut accidentis absoluti supervenientis haud secus, atque alia quævis extrema ita referuntur inuicem: rursus modus ille alteri relationi similis esset per alium modum, & hic alteri, & sic ulterius sine fine: repugnat autem processus in infinitum: ergo & relationem aliquam verè ad aliam referri.

127 Respondent aliqui apud PP. Suarez & Rubium; vnā Paternitatem esse similem alteri, non per modum superadditum, sed per seipsam duntaxat. Sed perperam: qui enim fieri potest, vt Paternitas, quæ potest non esse actu similis alteri, de qua similitudine est sermo, seipsa sola sit ita similis? cum separabilitas arguat vbiq; distinctionem realem, cumque non nisi ea de causa vna albedo, non per seipsam, sed per aliud similis reddatur alteri. Rubius eandem solutionem impugnât ita: nequit vna, eademque res esse sub diuersis generibus, alias substantia aliqua

esse posset simul planta, & animal: at similitudo, & Paternitas sunt diuersa relationum genera: nequit ergo idem modus esse semel Paternitas, & similitudo, aut sub vtraque cohiberi. Parum tamen huic impugnationi fido: etenim, vti eadem res simul est vegetabilis, ac sensibilis, atque vtrumque gradum participat, haud comperio, cur etiam idem modus, si aliunde non obstat, nequeat esse simul Paternitas, & similitudo: præsertim, cum in mysterio Triados similitudo Paternitatis, eiusque æqualitas respectu Filiationis, si qua est propriè, non possit aliud esse, quam ipsa Paternitas, eademque sit ratio Filiationis & conuerso comparate ad Paternitatem, vt sponte sua pater, vique colligere est ex Caietano 1. parte quæst. 42. artic. 1. Quod autem aliquid nequeat simul esse animal, & planta, aut sub diuersis comprehendendi generibus, nihil refert: id enim eo est, quod planta importet negationem sensibilitatis in animali clausa, sitque perinde, atque viuens solum vegetabile; necnon vnum genus, quod illudcumque sit negationem similiter alterius: at similitudo pura, ac Paternitas etiam pura solæ se negant inuicem, solæ constituunt diuersa genera; non verò ambæ mixtæ sumptæ, aut ab omni vtriusque mixtione præcisæ: tantum ergo repugnabit, vt vna relatio sit pura, seu mera similitudo, ac simul mera Paternitas; non vero, vt absolute similitudo & Paternitas.

Respondent alij, inter quos præcipui Suarez, & Rubius locis supra memoratis, vnā Paternitatem quidem esse similem alteri per relationem à se distinctam; cæterum hanc relationem similitudinis, haud esse rursus similem alteri per aliam à se distinctam, sed per seipsam essentialiter: tum, quia est connexa necessariò cum alia similitudine habente se ex parte alterius Paternitatis; nec diuinitus fieri potest, vt vna similitudo sit sine alia, eo quod huiusmodi respectus sit suapte natura mutuos, ac reciprocos: tum etiam, quia ea denominatio est eiusdem rationis cum ipsa forma; quocirca non est mirum, quod eam non solum tribuat alteri, verum etiam ipsa subeat, quo pacto actio, vt terminum, sic etiam seipsam productam denominat: at esse similem, non est denominatio eiusdem rationis cum Paternitate, sed diuersa: vnde sicut actio, esto agatur per seipsam, tamen seipsa, nec durat, nec vbiatur, nec alias denominationes heterogeneas suscipit; ita similiter in præsentia, &c. Atque hoc pacto vitatur processus in infinitum modorum, aut accidentium; tamen relatio prædicamentalis sit modus, vel accidens, nec solum ea, quæ refert extrema absoluta: sed quæ interdum etiam respectiua.

129 Contra tamen: quia admissis modis in quibus sitæ sint relationes prædicamentales, eadem extrema, non vno tantum modo possunt inuicem referri, sed infinitis, ea quidem infinitate, quæ non possit tota reduci ad actum, at possit singularitatem; quo pacto materiæ, & formæ non vna tantum vnio est possibilis, sed infinita, quarum quamlibet producere, & præ alia feligere Deo est liberum: haud ergo connectitur essentialiter similitudo huius Paternitatis cum similitudine alterius sibi ex aduerso respondente, haud inquam cum ea destinate, & in atomo, vt aiunt, & in diuiduo sumpta, sed cum aliqua vage, & indeterminatè usurpata: non igitur est actu similis per seipsam alteri præ cæteris, sed per modum superadditum, qui cum altera indiuidualiter accepta connexionem sortiatur essentialem: pari autem ratione huic modo superaddi debet alius, & sic in infinitum: haud ergo vitat incommodum supradicta responsio. Deinde

Deinde similitudo vnius Paternitatis cum alia nullatenus connectitur essentialiter cum multis aliis similitudinibus, quidquid sit de ea, quæ se tenet ex parte alterius Paternitatis: ergo non est eis actu similis per seipsam: & tamen, si esset, hæc denominatio eiusdem esset rationis cum ea, quam tribuit subiecto, cui inhaeret: huiusmodi ergo identitas, & homogeneitas, ut sic dicam, haud facit, ut sit similis per seipsam ei similitudini, qua excipitur ab alia Paternitate, & qua hæc illi vicem rependit.

130 Tertiò respondent argumento Nominales negata distinctione relationis a fundamento, & termino; & quidem satis manifeste eo admissio principio. Quod tamen nequeat admitti demonstrabitur inferius. Quartò respondent P. Suarez ubi supra relationem prædicamentalem esse sola ratione ratiocinata distinctam a fundamento: quamobrem, cum relatio referatur ad aliam vi alterius, & hæc per alteram, arque ita ulterius sine fine, non sequi processum infinitum modorum realiter distinctorum, sed formalitatum, quæ sint inuicem sola ratione distinctæ: arque has esse innumerabiles, haud esse absurdum. Fateor non esse, quidquid alij obstreperant: illud fateri non possum, quod eiusmodi formalitatum separabilitas a fundamento sit realis, distinctio verò solius rationis ratiocinata: multis enim confutabitur infra hoc principium, cui quidem innititur solutio: quamobrem ea est in præsens reiicienda, & eius loco alia magis verisimilis inuestiganda.

131 Quæ me iudice est, relationem prædicamentalem esse sola ratione distinctam à complexione vtriusque extremi, vnde similitudinem vnius Paternitatis cum alia esse vtramque realiter, & virtualiter quidpiam ab eis diuersum: deinde ac similitudinem esse similem alteri per aliam rationem distinctam ab vtraque, & sic in infinitum: vnde non accidentium realiter distinctorum, ut animaduertebat P. Suarez, infinitam quandam numerositatem sequi; non etiam contra quam sentiebat ille formalitatum, quatum alterutra sit ex vna parte separabilis a fundamento, & ex alia ei adæquate eadem. hoc enim vix, aut ne vix quidem intelligi potest, sed potius eorundem, ex quibus nulla non sit realiter inadæquate distincta à fundamento, & virtualiter solum ab eo, simulque termino: quamquam autem hæc formalitatum infinitas multis sit displicitura; ceterum, & Patri Suarez ubi supra probatur, atque à nobis confirmata est supra lib. 2. huius operis tract. 4. inter agendum de distinctione graduum, & inferius lib. 5. tract. 2. cap. 10. & 11. est iterum ad incudem reuocanda.

132 Alterum diuersæ sententiæ argumentum est, relationem prædicamentalem esse debilissimæ, ac fermè nullius entitatis, adeoque fieri non posse, ut relationem aliam funder, eive præstet fulcimentum. Ceterum hoc argumentum in primis eo peccat, quod relationem prædicamentalem supponat esse modum alicubi receptum, & fundamentum. Deinde esto talis sit; quid inde? nihil profecto, quod sit momenti alicuius, haud enim est tantæ molis superueniens relatio, ut ei sustinendæ, ac fulciendæ opus sit Atlante aliquo; haud est nisi minutissimæ, ac valde exiguæ entitatis, sicuti prior, quam porro refert, ac proinde hæc eius esse poterit fulcrum. Quo facit tempus, locum, & aliud genus parum habere entitatis, & tamen modulis relationum prædicamentaliū haudquaquam succumbere: quidni ergo vna relatio prædicamentalis quantumvis malignæ entitatis aliam queat veluti portare?

133 Postremum contrariæ sententiæ argumentum est huiusmodi: relatio prædicamentalis esse ratio refe-

tendi aliud ad suum terminum: ergo non refertur ipsa: aliud enim est referre, aliud referri; quare, cum illud prius sit proprium relationis, eiusque essentia, non est quod habeat aliquod iuris ad hoc posterius. Nego tamen consequentiam: sicut enim cognitio est ratio cognoscendi, & tamen cognosci potest per aliam, imo per seipsam haud raro; necnon amor est ratio amandi, & tamen amatur multoties per alium, & interdum per seipsam, ita relatio prædicamentalis esse sustinet, & ratio referendi, & simul relata aliorum: quod autem eius essentia sit referre, non tollit, quo minus ei conueniat referri, sin minus essentialiter, at certè accidentaliter, & munere alterius relationis. Occasione huius argumenti Rubius, Vallius, & Tellez quandam moderationem adhibent nostræ sententiæ, aiuntque, relationem formaliter sumptam, ac prout est præcisè relatio non referri prædicamentally ad aliam. Frustra tamen: quandoquidem id non est speciale in relatione, de qua specialis est difficultas, an possit referri ad aliam, sed potius ei commune cum substantia, quantitate, qualitate, actione, & cæteris omnibus, quæ citra dubium referuntur ad aliquid, huiusque prædicamenti denominationem aliquam respectiuam subeunt: nam homo, verbi gratia, ut homo est formaliter, ac præcisè non est Pater, aut Filius, Dominus, aut seruus, nec hos, simileve respectus nisi prædicio alicuius sibi superadditi, ac re, vel ratione distincti vnquam vendicatur. Idipsum cernere est, non solum in substantia, sed etiam in cæteris.

CAPVT X.

Quenam esse possint rationes fundandi relationem prædicamentalem?

134 Superius sæpius dictum est relationes primæ speciei, nimirum similitudinis, & dissimilitudinis, æqualitatis, & inæqualitatis, necnon identitatis cuiusdam, & oppositæ non identitatis ita institutas esse, ut earum ratio fundandi, siue conditio sit conuenientia quædam, aut disconuenientia duorum in qualitate, quantitate, aut substantia, siue quoad alterutram harum trium vnitas aliqua, aut diuersitas. Atque ita censent omnes scholastici, ut superuacaneum sit singularem, ac viritim plures in eius rei confirmationem adducere. Verum enim obijciens: conuenientia duarum rerum (par autem argumentum confici potest in disconuenientia, ac diuersitate) est ipsamet earum relatio: nequit ergo eius esse conditio, siue ratio fundandi: consequentia liquet, nihil enim esse potest sibi præuia conditio, nihil se fundare: antecedens suadetur: tum, quia totum esse conuenientiæ vnius cum cum alio est esse ad aliud, at relatio est cuius totum esse est esse ad aliud: tum etiam, quia nihil aliud est duo quædam conuenire, quam esse similia, æqualia, aut genere, vel specie eadem: eiusmodi ergo conuenientia est similitudo, æqualitas, aut identitas, ac proinde relatio.

135 Respondeo, conuenientiam duarum rerum, aliam esse propriam, ac formalem, aliam impropiam, ac radicalem: prior illa consistit, aut in modo, aut in aliquo actu intellectus extrema inuicem comparante, aut certè, quod verisimilius est, in aliquo prædicato ab eis ratione ratiocinata distincto: posterior verò in extremis ipsis, ut priorem fundant, eique præsupponuntur: prior est relatio, & non eius conditio, aut ratio fundandi: posterior contra non est relatio, sed conditionis, ac rationis fundandi vim obtinet. Ad primam

primam probationem contrariam dicendum est; totum esse eius convenientiam improprie, & radicaliter tantum, adeoque relationem non esse, quippe quæ tota est ad aliud formaliter, & proprie. Ad secundam probationem contrariam dici debet, convenientiam illam, in qua à nobis posita est conditio relationis, siue eius fundanda ratio, haudquaquam esse similitudinem, æqualitatem, aut identitatem formalem, ac propriam, sed fundamentalem, & minus strictam, ac proinde relationem prædicamentalem non esse, nec posse.

136 Rursus supra non semel dictum est, ac velut probabile traditum, unitatem, quæ est ratio fundandi, siue conditio relationum primæ speciei esse unitatem numeralem, rei que non tam convenientiam cum alia, quam eius in se indiuisiōem: Ceterum huic assertioni plerique Doctores refragantur, eosque inter præcipuè Ioan. à S. Thoma 2. part. Logicæ q. 17. artic. 3. difficult. 2. ad 1. his verbis: *Iste relationes non dicuntur fundari in unitate, prout unitas dicit indiuisiōem, cum potius relatio diuisa, & distincta extrema requirat, sed in unitate prout dicit convenientiam, & conformitatem, quæ in pluribus subiectis est.* Quod sit primum aduersus nostram sententiam argumentum. Secundum esto: unitas peculiari quodam modo dicitur ratio fundandi relationum primæ speciei, quo non secundæ, aut tertiæ: at si esset unitas numeralis cuiuslibet extremi, eiusque in se indiuisiō, & à suo correlatiuo distinctiō, ea in omnibus relationibus ex æquo locum haberet, nullamque non fundaret velut conditio, cum nulla non deponat extrema singularem unam, & indiuisam, atque distinctam, ac diuisam inuicem: quod argumentum priori est ex diametro oppositum, atque ex principio contrario petitum.

137 Tertium esto: unitas est ratio fundandi longè alia à diuersitate: hæc enim dissimilitudinem, inæqualitatem, & carentiam identitatis genericæ, aut specificæ fundat, illa verò relationes similitudinis, æqualitatis, & identitatis cuiusdam: at si unitas, de qua sermo, foret numeralis, & indiuisiō rei in se neutiquam esset distincta à diuersitate, siue diuisione vnus ab alia, cum per id quævis res sit ab alia diuisa, aut diuisa, quo est in se una, atque indiuisa. Quartum sit, atque postremum: relationes rationis, cuiusmodi est, verbi gratia, identitas rei secum ipsa sunt prædicamentales, primæque speciei: at non fundantur in vno, & vno numerali defectu distinctiōnis inter eorum extrema: unitas ergo numerica haudquaquam est, quæ relationes prædicamentales primæ speciei, aut iuxta aliorum phrasim primi generis fundat, vel instar conditionis infert.

138 Quod tamen velut probabile positum est, haud est improbandum propter hæc argumenta. Ad primum dicendum est, eo solam conuinci unitatem numericam, & strictam vnus extremi cum alio neutiquam esse rationem fundandæ relationis prædicamentalis inter vtrumque: non tamen procedere in unitate numeri: a vtriuslibet extremi secum ipso: de hac tamen posteriori, non de illa priori nos fari. Ad secundum dicendum est, unitatem quidem esse rationem fundandi, & conditionem omnium relationum nulla prorsus exempta: ceterum speciatim assignari relationibus primæ speciei, non ceteris, quoniam aliam conditionem præter illam non postulant, ceteræ vero non sunt illa contentæ, sed vltius fundantur in potentia, aut actione, aut certè in ratione mensuræ: unitas ergo sola est conditio specialis relationum primæ speciei, at absolute, & sine eo syncategoremate, ac moderatione sumpta quibus-

uis aliis respectibus est communis: nec aliud, quantum opinor, voluere philosophi.

Ad tertium dicendum est, unitatem numericam, siue indiuisiōem rei in se esse quidem realiter diuisionem eius ab alia quauis, siue diuersitatem, at ab illa ratione distingui: atque hoc satis esse, ut altera sit ratio fundandi relationes similitudinis, æqualitatis, & identitatis, altera verò contrarios funder respectus. Pro cuius luce, & intelligentia animaduertendum est, relationem omnem, prout est tota ad aliud, postulare distinctiōnem realem, siue diuersitatem fundamenti à termino, velut conditionem; prout verò est tanquam intervallum quoddam inter duo extrema, quæ refert inuicem, deponere ut illa sint indiuisa in se, & una; extremi enim, siue termini cuiusvis, quatenus talis, est indiuisibilitas, ut certò certius. Cum autem unitas, & distinctiō, siue numerus ad omnes relationes, & non primæ modo speciei, sed secundæ, & tertiæ sint ex æquo necessariæ, & conditionum obtineant rationem, ac vim; quæ tamen est unitatis illius numericæ, & absolute proportionio cum similitudine, æqualitate, & identitate (harum enim quævis est unitas respectiva, & minus propria) quæ item est illius diuersitatis, seu distinctiōnis proportio cum dissimilitudine, inæqualitate, ac non identitate, ut sic dixerim, nulla siquidem harum non est diuersitas aliqua; hinc inquam factum est, ut illa velut conditio, & ratio fundandi speciatim attribui soleat prioribus relationibus tantum, & hæc posterioribus, cum tamen circumscripta ea attributione, ac designatione arbitraria philosophorum vtraque, tum in eis relationibus inuersim sumptis, tum etiam in cæteris omnibus locum habeant. Ad quartum dicendum est iuxta doctrinam capitis primi inter extrema realiter indistincta, & quæ non sint verè vnum, & vnum haud interesse relationem prædicamentalem, quantumvis ratione nostra referantur inuicem.

140 Quod attinet ad relationes secundæ speciei, cuiusmodi sunt, verbi gratia, Paternitas, & Filiatio, disputari conuenit, quænam earum sit ratio fundandi, siue conditio, an potentia generatiua, vel potius actio præterita? B. Thomas in 3. distinct. 8. quæst. 1. art. 5. Solutio 4. physic. quæst. 2. artic. 2. conclus. 1. ad finem Ioannes à S. Thoma 2. part. Logicæ quæstione 17. articulo tertio, difficult. 3. §. *Nihilominus sententia*, putant actionem præteritam haud esse meram rationem fundandi, & conditionem relationis prædicamentalis, sed potius eius fundamentum, & causam. Arguunt autem primò: quoniam id est causa relationis, eiusque fundamentum, quo posito refultat, & quo deficiente etiam si ad sint quæcunque alia, nequit resultare: sed huiusmodi est actio generatiua: qui enim gignit, genuitve alium hominem, eo ipso est eius Pater, tametsi adimatur ei postea facultas generandi; contra verò, quantumvis sit potens generare, si nec generat, nec genuit, Patris nomen haud meretur. Secundo sic arguunt: relatio agentis, velut fundamentum supponit actionem præsentem, ea namque est, quæ denominat causam agentem: similiter ergo relatio Patris, siue eius, qui egit, actioni præteritæ velut fundamento innititur, & non velut meræ conditioni, aut rationi fundandi. Tertio denique, quoniam id videtur expressisse Aristoteles 5. metaphysic. capite 15. *Sic enim Pater & Filius Pater dicitur, hoc enim fecit, at illud passum, quid est, &c.* Vbi est expendenda magnopere vocula *enim*, quæ utique denotat, actionem præteritam esse causam, & fundamentum Paternitatis.

Verum

141 Verum hæc sententia cæteris ferme authoribus extrâ scholam Thomisticam displicet, & iure merito: nam non ens nequit esse causa, & fundamentum entis, actio autem præterita est non ens: ecquid enim est, eam præterisse, quam quæ antea fuit, modo non esse? ea ergo nequit esse causa relationis, sed ad summum conditio. Respondent aliqui, causam, quo non existit instanti posse naturaliter operari: quo pacto, inquirunt dispositiones, quæ præcessere in corrupto corpore, haud manent in genito, & tamen ad generationem disponunt; ac verba sacramentorum, postquam sunt prolata ac transacta gratiam causant. Cæterum hæc solutio in physica latissime est confutata, ibique ad exempla luculenter factum est satis: ibidem etiam multa aduersus eam afferuntur testimonia PP. modo vnus sufficiat Anselmus in monolog. cap. 3. *Omne namque quod est, aut per aliquid, aut per nihil sed nihil est per nihil: non enim est, vel cogitari potest, ut sit aliquid per non aliquid*. Deinde tamen res, quæ existit in instanti immediate antecedenti possit modo, cum non existit operari, nescio tamen, an Thomistarum etiam vllus admittat rem quantumvis olim existentem & etiam si diu præterierit posse nihilominus agere quando non existit. Atque licet id auint aduersarij adstruere (quid enim relinquunt inausum adeo manifeste pressi argumento) parum tamen eis proderit: refelli namque poterunt exemplo spatij localis: nulla enim causa in quantis loci distantia potest operari, nulla non ad operandum certam quandam postulat vicinitatem: similiter ergo nulla potest agere in quantalibet distantia temporis, nulla non deposcit destinationem quandam propinquitatem: ac actio quantumvis intemaliter distet, ac sit præterita, sufficit tamen ad denominationem patris quodammodo tribuendam: haud igitur est eius causa: sed mera conditio.

142 Respondent alij cum B. Thoma, & eius cognominis Ioanne locis supracitatis; ab actione præterita relinqui in agente aliquid, *sive sit dispositio, sive habitus, sive aliquid ius, & potestas, vel quid aliud huiusmodi*: Atque reliquias has actionis præteritæ eius nomine esse causam relationis. Contra tamen, quia inintelligibile est, quid illud sit ex actione præterita reliquum? habitus enim, & dispositio, siue, quod iuxta est, facilitas permanens, aut fluxa ad calefaciendum, verbi, gratia, quem potest habere locum in igne, verbi gratia, supposita eius potentia calefactura: potestas etiam eius potestati superaddita ad nihil est utilis, nedum necessaria: ius autem quo iure est admittendum, ubi dominium non vultur? quis enim illud igni, aut alteri creaturæ insensibili, & irrationali assignat, quod si latius sumatur ius, dominiumque, ita est denominatio extrinseca more cæterarum relationum prædicamentaliū: imo talis est, etiam si preesse vsurpetur. Præterea: an non rationi magis congruum est, atque consentaneum, ut ipsum agens nomine actionis præteritæ sit causa, & fundamentum res relationis, quam aliud quidpiam? denique hoc pacto non actionem præteritam esse fundamentum relationis defenditur, sed effectum quandam ab ea relictum, qui præterquam quod sit ad intelligendum satis difficilis, certe est abs re, qua de agimus.

143 Enimvero Ioans à S. Thoma nuper citatus obiicit, causam postquam semel produxit effectum, eo ipso reddi impotentem ex natura rei ad eum iterum producendum si quando contingat illum destrui: huiusmodi autem impotentiam inde tantum oriri posse, quia ex actione præterita relinquitur determinatio aliqua (ut eius verbis utar) *scilicet immutatio, aut ordinatio in causa ad effectum productum, ratione cu-*

ius ordinatur ad illum, ut factum, & non amplius, ut possibilem: Hoc ergo, quod reliquum est, esse posse, ac debere fundamentum, causamque relationis, ut dictum est Paulo supra in solutione principali. Cæterum posterior hæc consequentia nulla est, nec si valeat, ad institutum quicquam conducit, ut nuper visum est: prior etiam consequentia haud est admittenda ut enim causa reddatur proxime impotens, vel potens aliquid producere, non requiritur illam immutari intrinsece de nouo, sed satis est aliquando mutatio quædam extrinseca, ac se tenens ex parte alterius, quo pacto ignis, verbi, gratia, si adhibeatur lignum, est ad eius calefactionem potens, & expeditum, si autem distet, impotens, atque impeditum, cum tamen distantia & indistantia illius haud sit igni omnino intrinseca, sed extrinseca quædam tenens. Quid? quod dici possit, eam impotentiam reproducendi effectum semel productum, & postea destructum oriri, non ab intrinseca aliqua causa relationis prædicamentalis, quæ sit actioni præteritæ superstes, & ab ea relictæ, sed potius ab ipso modo prædicamentali quo agens refertur ad effectum. Quid secundo? quod plures cum Scoto eam impotentiam naturalem negent.

Ad primum argumentum contrarium dicendum 144 est, eo tantum probari actionem præteritam esse conditionem relationis, non vero causam & fundamentum: nam vnio corporis, & animæ haud est causa intrinseca hominis, sed eius causalitas, mediante qua partes eam causant, & tamen ea posita resultat homo, & ea deciente, etiam si partes existant, haud propterea existit totum, quod nuncupatur homo. Ad secundum dicendum est actionem etiam præsentem non esse nisi rationem fundandi, siue conditionem relationis: quod enim denominet causam agentem, atque huius denominationis sit causa formalis, parum refert; siquidem ea denominatio neutriquam est relatio prædicamentalis, prout hæc modo sumitur, sed tantum transcendentalis; relatio namque huius prædicamenti ex denominatione agentis resultat, & vel est modus superadditus, vel complexio quædam inuoluens præter eam denominationem ipsum ulterius terminum. Ad tertium dicendum est, voculam enim qua utitur Arist. nobis obiectus non semper causam, sed multoties meram conditionem significare.

Scotus in 4. distinct. 6. quæst. 10. & distinct. 13. 145 quæst. 1. & 5. metaph. cap. 15. eiusque sectatores necnon Soncinas 5. metaph. quæst. 15. ad 2. & alij plures volunt, actionem præteritam esse rationem fundandi, ac meram conditionem relationis prædicamentalis, eius vero fundamentum, & causam esse potentiam generatiuam, eamque proximam. Cæterum ne hæc sententia placet: nam etiam si auferatur ab homine facultas proxima generandi, non ob id desinet esse pater eius, quem genuit, & cuiusmodi coexistit, haud ergo talis potentia est fundamentum, siue, quod inquit est, causa necessaria paternitatis, sed ad summum conditio actionis ritu. Confirmatur idcirco iuxta Scotum, & alios, quibuscumque modo est lis, actio nequit esse causa, siue fundamentum relationis, quia remoto fundamento, necesse est etiam remoueri, tollique relationem; sublata autem actione, eaque iam præterita non propterea concidit relatio, sed manet facta, ut aiunt & recte: ast hæc ratio ex æquo procedit in potentia generatiua proxima: hæc ergo non causa, sed solius conditionis prouinciam sustinet comparatione relationis.

Quamobrem cum P. Suarez disp. 47. met. sect. 12. 146 probabilius, ac verius arbitror, tum actionem tum etiam

etiam potentiam productiuam accidentariam, & proximam esse conditionem, siue rationem fundandi relationem pradicamentalem; eius verò causam esse solam potentiam radicalem à substantia rei prorsus indistinctam. Cuius sententiæ probatio, eaque satis locuples, est cæterarum improbatio, necnon auctoritas philosophi, qui verbis suprà obiectis à Soto actionem esse rationem fundandi statuit, ut visum est; antea verò potentia utique proxima meminit eundem in finem, his verbis: *Eorum, quæ secundum potentiam, etiam secundum tempora dicuntur ad aliquid, veluti quod fecit ad id, quod factum est, quod factum est ad id, quod faciendum est, &c.* Vbi autem actio, & potentia proxima conditiones tantum sint relationis, superest sola potentia radicalis, quæ sit eius causa, & fundamentum, præsertim cum in illa rationes nostræ aduersus aliorum sententias nequaquam procedant. Atque hinc obiter colligo, substantiam esse posse, ac debere immediatum relationis fundamentum, etiam si hoc sumatur, non latè uti suprà cap. 9. sed etiam præse, ac rigorosè.

147 Porro etiam circa relationes huius speciei, de quibus in præsentī, illud discutiendum restat, an relatio Paternitatis, verbi gratia, sit eadem præsentē actione generatiua, ac præterita, vel potius diuersa? P. Suarez citata sect. 12. num. 9. Rubius in Logica de pradicamento ad aliquid quaestione 12. num. 272. Balthasar Tellez in metaphys. disp. 42. sectione 5. num. 9. volunt esse eandem: alij apud P. Suarez, ubi suprà esse diuersam. Qui tamen displicent: nam actio est conditio relationis, ut est actio, non vero, ut præterita, siue quoad eius carentiam; hæc enim, etsi nunquam subsequeretur, haud propterea desineret esse relatio Patris; unde æterna, semperque præsens generatio verbi primam personam eius Patrem nihilominus denominat, & constituit: sed actio, ut actio est eadem, siue sit præsens, siue præterita, licet hi eius status differant inuicem: ergo ut conditio est semper eadem, ac proinde eandem fundabit relationem, & non numero diuersam. Rursus idcirco actio, qua quis generat Petrum, verbi gratia, & qua Paulum, fundant diuersas relationes Patris iuxta superius disputata cap. 7. quoniam sunt diuersæ actiones, diuersosque terminos respiciunt: actio præsens, & præterita est eadem omnino, eundemque inuoluit terminum: quidni ergo vnam, & eandem relationem inferant? Præterea, ut verbis P. Suarez, ubi suprà utar, *Quis dicat, Beatissimam virginem in primo instanti, quo Christum concepit, habuisse vnam relationem matris, & immediate post amisisse illam, & acquisisse aliam?* Denique præteritio, & carentia, siue absentia actionis non impedit, quominus ea inferat velut quædam conditio, ac ratio fundandi, nouam relationem iuxta aduersarios: quid est ergo, quapropter illam impediatur à priori conseruanda?

148 Hæc de relationibus primæ, & secundæ speciei: quæ autem sunt tertriæ sortiuntur iuxta omnes, velut conditionem, rationem mensuræ: obiectum enim, scibile, verbi gratia, est mensura perfectionis repperæ in scientia: relationis autem in ea resultantis, quæ potest esse causa, quæ non mera conditio eiusmodi mensura? quandoquidem, etiam si non existat, aut esto existat in quantauis spatij distantia, sufficit tamen ad relationem. Quæ sunt huius decursu capitis disputata; quæ etiam suprà capite 6. multo melius intelligentur, si supponatur relationem pradicamentalem esse accidens quoddam realiter distinctum à termino, ac fundamento, & huic inhærens: quanquam etiam suum habeant intellectum, eumque non malum

tali principio non supposito ut demonstrabitur in tempore.

CAPVT XI.

Terminus relationis pradicamentalis an debeat esse aliquid actu existens?

149 Debere putant B. Thom. 1. part. quaest. 13. art. 7. & quaest. 28. art. 1. ad 2. & 2. contra gentes cap. 12. & quaest. 3. de potentia art. 3. ad 5. Caietanus, & Ferrararius eisdem locis. Capreolus in 1. distinct. 7. quaest. 2. & distinct. 13. & 30. Soncinas 5. metaphys. quaest. 27. & communiter cæteri Thomistæ. Item Scotus in 1. distinct. 31. & cum eo Maïron. & cæteri asseclæ. Ex nostris Suarez disp. 47. sect. 8. Rubius in Log. cap. 7. in pradicam. ad aliquid quaest. 9. Fonseca 5. metaph. cap. 15. quaest. 1. sect. 7. docum. 1. Hurtadus disp. 15. metaphys. sect. 6. §. 2. Vallius in Log. in pradicam. ad aliquid quaest. 6. cap. 6. Balthasar Tellez in metaphys. disp. 62. sectione 6. Cæterum debere negant Gregorius in 1. distinctione 28. quaestione 23. & quidam alij Nominales. Ipse vero distinguendum arbitror, & aliquas relationes pradicamentales cum existentia termini coherere, & alias ab ea absolutas cenſeo.

150 Prior distinctionis pars auctoribus priori loco memoratis placitura, ac fortassis etiam Nominalibus non displicitura, probatur hunc in modum. Coexistere alicui eodem tempore, eive esse propinquum, aut penetratum loci spatio sunt relationes pradicamentales fundatæ, ut superius visum est, in vnitate quodam temporis, ac loci: quod etiam expresse docet P. Suarez 2. metaphys. disp. 48. sect. 1. num. 7. at eæ relationes terminum postulant existentem, ut inuenti manifestè constabit. Deinde similitudo, & dissimilitudo quoad qualitatem à re simili, aut dissimili distinctam, eique accidentariam fundatur in eo, verbi gratia, quod Petrus absolute sit albus, & Paulus etiam: atqui vtrumque absolute esse album cum existentia vtriusque necessaria ratione coniunctum est, cum hæc pradicatio Petrus sit albus falsa sit eo non existente, nec minus hæc Paulus est albus, si non existat: talis igitur relatio terminum actu existentem efflagitat. Quod dictum est de relatione similitudinis, ac dissimilitudinis fundatæ in qualitate realiter distincta, locum habet in æqualitate, necnon in æqualitate quoad quantitatem molis realiter distinctam; aut quantitatem perfectionis etiam, sed tamen contingentem: harum enim quæuis similiter deposcit existentiam termini: id, quod significat Anselmus in Monolog. cap. 13. *Si enim nulla earum rerum vnquam esset, quarum relatione summa, & maior dicitur ipsa* (scilicet natura diuina) *nec summa, nec maior intelligeretur, nec tamen idcirco minus bona esset, aut essentialis sue magnitudinis in aliquo detrimentum patiretur.* Et inferius cap. 24. *Constat namque, quia homini post annum præsentem nascituro, nec maior, nec minor, nec æqualis sim, nec similis.* Præterea ad homines. Esse cognoscentem obiectum aliquod existens est pradicamentalis relatio eius contemplatione, qui cognoscit, licet intuitu cognitionis transcendentalis sit: vtrumque est plurimum aduersariorum. Atqui ea relatio terminum existentem toties expetit, quoties cognitio est essentialiter vera.

151 Suadetur quartò: nam relatio patris, & matris est pradicamentalis: ea verò si valde præse, ac rigorosè sumatur, deposcit existentiam termini: haud enim secundum totum rigorem dicitur pater, aut mater

mater aliqua persona defuncto iam, & non existente filio. Atque huc respexit eleganter & ingeniose Naso in consolatione ad Liuiam

*Visa diu felix mater modo dicta Neronum,
Iam tibi dimidium nominis huius abest.
Iam legis in Drusum miserabile Liuia carmen,
Vnum, qui dicat iam tibi, mater, habes.
Nec tua te pietas distendit amore duorum:
Nec posito fili nomine dicis, vter?*

152 Quocirca sapienter ait P. Suarez disp. 47. metaphys. sect. 12. num. 6. Neque verè, & proprie dicitur esse Pater ille, qui orbatu est filius, sed fuisse, quod non solum in philosophico rigore, sed etiam in vulgari sermone obseruari videtur. Quia etiam in sententia est B. Damascenus in Dialect. cap. 34. Pater (inquiens) existente omnino, & filius erit: & filio existente, & Pater erit omnino: & Pater non existente, neque filius erit: cuius enim erit filius? & filio non existente, neque Pater erit: cui enim non est filius, non est Pater: quare cointerimitur filius Patri, ut Pater filio: cointerimitur autem, non hypostasis illius, sed habitudo: manet enim homo, qui filius erat, sed non filius manet: non habens enim Patrem qualiter erit filius? si autem & dicimus filium eius, qui mortuus est, vel non proprie dicimus, sed abusue, vel ut non perdit Patris, & in non esse abeuntis, propter animæ immortale. Concinat Augustinus in cathegor. cap. 11. Tunc ergo, & verè, & proprie ad aliquid dicitur, cum sub vno ortu, atque occasu, & id, quod iungitur, & id, cui iungitur inuenitur, ut puta seruus, & Dominus utrumque, vel simul est, vel simul non est: etenim, cum Dominum dixeris, necessario existet & seruus: cum verò Dominum tuleris, nec seruus appareret. Quæ autem Domini, & serui, eadem est Patris, & filij ratio, ut luce clarius. Quod si velis disparem, quid inde: cum dominiū, & seruitus sint relationes predicamentales, utque maximè. Fauet etiam Tertul. ac satis apertè in lib. aduersus Hermogenem c. 1. ibi enim aduersario obiciens, Deum semper Deum, etiam Dominum fuisse, nunquam non Dominum: nullo porro modo potuisse illum semper Dominum haberi, sicut & semper Deū, si non fuisset aliquid retro semper, cuius semper Dominus haberetur, fuisse itaq; materiam semper Deo Domino, ita respondet: Dei nomen dicimus semper fuisse apud semetipsum, & in semetipso, Dominum vero non semper: diuersa enim utriusque conditio: Deus substantie ipsius nomen, id est diuinitatis, Dominus verò non substantie sed potestatis: substantiam semper fuisse cum suo nomine, quod est Deus: postea Dominus accedens, scilicet rei mentio. Nam ex quo esse cæperunt in qua potestas Domini ageret, ex illo per accessionem potestatis & factus & dictus est Dominus: quia & Pater Deus est, & index Deus est, non tamen ideo Pater, & index semper, quia Deus semper. Nam, nec Pater potuit esse ante filium, nec index ante delictum. Fuit autem tempus, cum ei delictum, & filius non fuit, quod indicem, & qui Patrem Dominum faceret. Sic & Dominus non ante ea, quorum Dominus existeret, sed Dominus tantum futurus quadoque: sicut Pater per filium, sicut index per delictum, ita & Dominus per ea, quæ sibi seruitura fecisset. Hactenus ille. Fauet præterea Baldus in l. in rebus 30. n. 12. C. de iure dot. ubi sic ait: In relatione oppositis dato, quod vnum ex oppositis non sit in rerum natura, reliquum nunquam erit. Denique suadet id ipsum: quoniam probabile est, omnem relationem veram, ac realem esse predicamentalem, & ad genus ad aliquid pertinere: sed multæ terminum existentem postulant, videlicet actio, passio, vnio, cognitio nostra intuitiua, aliaque, quas non est necesse referre.

153 Posterior distinctionis nostræ pars suadetur primò: R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

quia rem aliquam esse priorem, vel posteriorem distantem parum, multumve tempore comparatione alterius sunt relationes quædam predicamentales in diuersitate quadam spatij temporalis fundatæ: atqui terminum poscunt non existentem, præsentemve, sed potius præteritum, aut futurum. Secundò, quoniam Petrus in ratione hominis homini nūquam exituro verè similis est, & indiuiduis alterius speciei non minus verè dissimilis, esto ea non existat, nec sint exitura. Tertio, quia vnum tempus verè est simile, & æquale alteri, dies, v. g. diei, annus anno, imo etiam dies quendam in modum anno, & è conuersio quo faciunt verba Senecæ epist. 12. Heracletus, cui cognomen, Scotinon, fecit orationis obscuritas, vnus inquit dies par omni est: Hoc alius aliter accepit: dixit enim parem esse horis, nec mentitur: nam si dies tempus est viginti quatuor horarum, necesse est omnes inter se dies pares esse, quia nox habet quod dies perdidit: Alius ait parem esse vnum diem omnibus similitudine: nihil enim habet longissimi temporis spatium, quod non in vno die inuenias, lucem, & noctem & alternas mundi vices. Atqui tempora non coexistunt inuicem, sed cum quadam successione labuntur: haud ergo astricta est termino existenti, & præsentis quævis relatio similitudinis, aut æqualitatis.

Rursus quartò: scibilis ad scientiam relatio est 154 predicamentalis, siquæ alia, ut superius demonstratum est: atqui scibile non postulat existentiam scientiæ, sed eius est possibilitatè contentum. Quintò: obiecti non existentis cognitio, iuxta non paucos aduersarios, intellectum cognoscentis ad eiusmodi obiectum predicamentali ter refert, & seipsam transcendentaliter: at hæc relatio ab existentia termini est absoluta. Sextò: cognitio, siue intentionalis similitudo, quidquid sit, an alicuius respectu sit predicamentalis relatio, vel secus, terminatur ad carentiam, & obiectum non existens: quidni ergo similitudo physica, & predicamentalis versari possit inter fundamentum, & terminum, quantumvis hic non existat? Septimò: ens actuale simpliciter est diuersum à non ente, seu non existente: dissimilitudo autem, ac diuersitas in idem recidunt: ei ergo est predicamentali ter dissimile, relatumque. Octauò: linea bicubita, verbi gratia, dicitur infinite minor linea infinita, cum tamen hæc minimè existat, aut possit citra miraculum: predicamentalis ergo relatio inæqualitatis haud exigit terminum existentem.

Nonò: relatio contrarietatis vnus formæ cum alia, 155 vi cuius altera demolitur alteram, & à communi expellit subiecto, est predicamentalis iuxta Aristotelem in cathegor. c. 7. Est autem, inquit, & contrarietas in hisce, quæ ad aliquid sunt, virtus namque virio contrarium est, quorum vtrumque ad aliquid est, & ignorationi scientia. Huiusmodi autem relatio haud poscit terminum existentem, sed potius non existentem. Decimò relatio causæ ad effectum futurum est predicamentalis iuxta Aristotelem c. 15. met. Iam, quæ ex potentia dicuntur ad aliquid per tempora etiam dicuntur: veluti quod facit ad id, quod factum est, & id, quod facturum est ad id quod faciendum. Terminus autem futurus est eo ipso simpliciter non existens. Vndecimò: probabile est iuxta superius constituta, omnem veram, ac realem relationem esse predicamentalem: at multæ sunt relationes reales, quæ terminos non postulant existentes, imò, quæ eos postulant non existentes, cuiusmodi sunt amor, & cognitio non entium, ut aliis superdeam.

Duodecimò, ac postremò: tametsi Paternitas vno 156 sensu significet relationem Patris ad filium sibi coexistentem, eoque sensu non nisi improprie dicatur

P

quis

quis Pater Filij demortui secundum superius disputata; tamen alio, eoque proprio (quamvis respectu prioris illius omnino æquiuoco) indigat relationem Patris ad Filium præteritum, & sibi non coexistentem: Atqui Paternitas, quicunque sit proprius eius intellectus, est vera relatio prædicamentalis: hæc ergo non est stricta termino præsentis, sed interdum contenta præterito. Quod autem Paternitas secundum illum significatum vendicat, haud enim primus in quæstionem verti potest, haud etiam facit ad præsens institutum ita suaderetur. Negandum non esse videtur, quin Deipara in triduo mortis Christi eius mater dicta sit, atque hoc nomine à fidelibus venerata. Rursus, ut bene arguit Arriaga disp. 1.2. Logicae sect. 10. ubi satis inclinatur in hanc nostræ sententiæ partem, ut actio generatiua, siue sit præsens, siue præterita, sufficit ad relationem Patris: quidni etiam ad Filij, siue eius existentia sit præsens, siue præterierit? Ad hoc, Christus Dominus. Matth. 1. cap. dicitur Filius David, Filiusque Abraham, quibus tamen non coexistit, nec est coexisturus, donec immutemur omnes, ac resurgamus: quanquam autem hæc Filiatio Christi sit satis remota, magisque relatio nepotis ad proavos, quam Filij ad Patrem, nihil refert, quæ enim est vnus ratio, eadem est alterius, & vtrique est ex æquo relatio prædicamentalis. Idem argumentum confici potest ex aliis scripturæ locis, ubi passim appellamur Filij Adæ, eiusve posterius, ac nepotes. Vterius, licet qui pupillus est, dicatur haud habere Patrem huius alio sensu, nimirum eo, qui priori loco manet explicatus, cæterum communiter dici solet Filius Petri, verbi gratia, aut alterius hominis, vtrique iuxta posteriorem Filiationis, ac Paternitatis sensum vterque ergo, & non solum primus est admittendus.

CAPVT XII.

Difficultates aliquæ contra doctrinam præcedentem soluntur.

157 **A**duersus priorem distinctionis nostræ partem haud sunt argumenta ponderis alicuius: quæ enim conficiuntur à Nominalibus, ea tantum confirmant posteriorem illius partem: unde tametsi aliis, non tamen nobis negotium facessunt. Aduersus posteriorem verò obijci solet primò: Nequit ens, aut res non ente constitui, ut certo videtur certius: at terminus non existens est eo ipso non ens, ac non res: nequit igitur relatio realis, & entitatiua, cuiusmodi est prædicamentalis, eo constitui: constitueretur autem citra dubium termino non existenti, hunc si feriret, cum de ratione relationis prædicamentalis sit ex termino, & fundamento intrinsecè constare. Secundò: nequit ens esse ordinatum ad non ens: esset autem entis ad non ens ordo, si quando fundamentum reale referri posset ad terminum non existentem, ac tantum in potentia. Tertio: relatio est nexus quidam extremorum; vtrumque ergo ex æquo postulat existens: alias cur repugnet vnio materiæ, & formæ, quarum vna sola existat, & non ambæ simul?

158 **Q**uartò: relatiua, iuxta Aristotelem in prædicam. cap. 7. sunt simul natura: quæ autem ita sunt simul, sunt etiam simul tempore, & coexistunt inuicem: tum, quia id perspicue docet Philosophus cap. 12. sequenti: tum etiam, quia, quæ sunt natura non simul, sed alterum prius, alterum vero posterius, hoc ipso existunt in eodem tempore; ordo siquidem ille, siue successio est causa, & effectus, nulla autem causa effectum, quo non existit hic, quo non existit ipsa instanti, causat, potestve: quæ cum ita sint, relatiua esse

bent simul tempore, esse vero non deberent, si relatio prædicamentalis non peteret terminum actu existentem. Quintò: si terminus non existens actu, tantumque possibilis prædicamentali sufficeret relationi, Virgo Deipara, non solius Christi, quem genuit, mater esset, sed aliorum plurius, quos, etsi non genuit, potuit tamen generare: consequens autem fidei repugnat. Quin etiam iuxta eam sententiā nulla femina, quantumvis Virgo, non esset mater, nullus vir quantumlibet continens, non esset Pater: quod est euidenter falsum: etsi fortè verum, quorsum de Deipara Ecclesia tota? *Nec primam similem visa est, nec habere sequentem, gaudia matris habens cum virginitatis honore.*

Sextò: Paulus, v. g. non existens haud potest esse similis Petro haud etiā Filius Petri, ergo nec hic è conuerso ei similis, euiusve Pater antecessor probatur: tum, quia non entis nullæ sunt proprietates, vt est in Philosophica paræmia: tum etiam, quia quemadmodum hæc prædicationes esse album, esse musicum, & similes non sunt veræ, nisi earum existat subiectum, ita similiter dicendum est de illis, quæ de aliquo prædicant esse similem, filium, aut aliam id genus denominationem relatiuam: consequentia est perspicua quis enim non perspicit, similitudinem, & Filiationem esse relationes mutuas, & alteram in eodem genere, alteramque in diuerso recipiari, seu valere retrorsum? Proinde, si Petrus est similis Paulo non existenti, si eius Pater, hoc ipso Paulus erit ei vicissim similis, eiusque Filius: Pauli autem, quando non existit, nulla est similitudo, nulla Filiatio, ut visum: ergo nec Petri poterit esse vlla eius respectu similitudo, aut Paternitas, quæ erat superioris enthymematis consequentia.

Septimò: si est quædam Paternitas, v. g. quæ petit essentialiter terminum existentem, ut superius traditum; si alia, quæ non existentem, ac potius præteritum postulat, ut statutum postea: necessum erit profecto, ut extincto Filio, is, qui manet, nihilominus Pater diuersam habeat relationem à priori. Sequela est euidentis: consequens est absurdum: tum, quia, si in eo euentu fundamentum est idem essentialiter, necnon etiam terminus (nulla siquidem mors, nullus interitus rerum variat essentias) quorsum varietur Paternitas: tum etiam, quia superius cap. 10. positum à nobis est, siue actio sit præsens, siue præterita, & non existens, Paternitatem tamen in ea fundatam, eique velut conditioni innixam, esse prorsus eandem, & non aliam, aliamque; videlicet, quia in vtroque statu, quantumvis inuicem diuerso, actio haud est essentialiter diuersa, sed eadem: similiter ergo Filius, siue sit existens, siue præteritus, & existentia destitutus, cum neutra denominatio harum eius mutet essentiam, eandem Paternitatem, & non diuersam terminabit. Octauo denique ex B. Thom. secundo contra gentes cap. 12. si relatio aliqua prædicamentalis sit absoluta ab existentia termini, eiusque possibilitate contenta, sequeretur quantitatem aliquam à Deo creatam infinitas subire relationes æqualitatis, & inæqualitatis, cum aliæ maiores, & maiores sine fine, totidemque minores sint possibiles, tametsi ad actum non redactæ: infinitudo autem categorematica, ac simpliciter talis repugnat saltem ex natura rei, & citra miraculum.

Ad primū argumentū respondeo, prædicamentalem relationem latius fufam, & prout omnè realem, ac veram habitudinem cohibet, haud semper constitui termino: Quin etiam, etsi arctius sumatur, ac prout est similitudo, aut æqualitas, aliæ trium specierum ab Aristotele in cap. ad aliquid enumeratarum, non vero vlla earum, quæ per cætera vagantur prædicamenta eodem de illa modo non paucos philosophari. Deinde fac eam termino constitui, nihil inde quidem aduersus nostram

nostram sententiam: tum, quia terminus non existens, quamquam sit non ens participialiter; ceterum haud est non ens nominaliter, sed potius ens reale; hoc enim secundo sensu ens reale perinde est, atque quod verè distinguitur à chimera, siue existat, siue sit in potentia. Adde, relationem prædicamentalem ens reale etiam participialiter sumptum, siue, quod iuxta est, ens existentielle dici posse merito solius fundamenti existentis, quippe quod principaliter, atque in recto importat, tametsi terminus, quem in obliquo, & haud ita principaliter cõcernit, sit existẽtia destitutus. Eo pacto paternitas dici consuevit ens reale, etiãsi actionem præteritam, ac non existentem intrinsecè includat. Eodem etiam pacto æqualitas duarum quantitatum præter harum entitates positivas inuoluit carentiam vltiorũ partium, quibus alia exsuperet aliã & tamẽ ea vocari solet vera, ac realis relatio, non vero non ens, siue quidpiam negatiuum. Nec verò ens reale, quod deducitur in relationem, & cetera prædicamenta, tale esse debet ex toto, & secundum omnem rigorem, sed satis est, vt lato modo, & iuxta vulgarem loquẽdi vsum, sicut alibi haud raro monuimus: alioqui profectò nullum ens per accidens, nulla aggregatio rerum intrinsecè non vnitarum esse posset in prædicamento, aut sub ente prædicamentali contineri.

162 Ad secundum respondeo; illud euidenter insingi in relationibus transcendentalibus, vt etiam P. Suarez, & quidam alij aduersariorum habent in confesso: ea namque, quantumvis entia quædam referuntur ad ea, quæ sunt actu non entia: potentia. v. g. ad effectus, quos est productura nunquam: cognitio, & amor ad obiecta, quæ nequaquam sunt habitura esse reale, nec aliud præterquam intentionale. Ad tertium respondeo; similiter illud labefactari in relationibus transcendentalibus: quod autem assertur de vnione, super id, quod aliqua non postulet existentiam vtriusque extremi, vt patet in ea, quæ copulantur partes temporis, certè quæ extremorum existentium non esse nequit, hoc habet non tam, quia nexus eorum est qualiscumque, sed, quia strictissimus, & quo inter extrema distincta non sit alius maior: quæ ratio quid habet momenti in aliis relationibus, quæ tantum secundum quid sua nectunt extrema, ideoque duntaxat, quoniam ita ea comparant inuicem, vt vno perfectè cognito, debeat hoc ipso cognosci aliud?

163 Ad quartum respondeo; similitudinem illam naturæ reatiuorum prædicamentaliũ cum earum esse coexistentia coniunctam; at non esse propriam omnium, sed aliquorum, vt Conimbricenses in commentario capitis 7. de relatione animaduertunt, vtque inferius de eorum ac ceterorum interpretum sententia exponendum. Ad quintum respondeo; quamuis non requiratur existentia termini ad quamlibet veram denominationem patris, aut matris, at certè requiri actionem generatiuam præsentem, aut præteritam: huiusque defectu Deipatam haud esse parentem, nisi solius Christi Domini, quem videlicet, & non alios genuit. Atque hinc etiam satisfit ad aliam eius argumenti partem; & quod in ea obiciebatur incommodum, constat minime sequi.

164 Ad sextum respondeo: Paulus, etiam si non existat, tamen est similis Petro in ratione hominis, animalis, aliaue id genus: nam ad eiusmodi similitudinem satis est, vt vterque sit homo: at quamuis neuter eorũ existat, vterque nihilominus est homo: hæ namque propositiones: Paulus est homo: Petrus est homo; sunt sempiternæ, vt aiunt veritatis, adeoque veræ, licet eorum obiecta nunquam sint in tempore exitura: quod autẽ dici solet, non entis nullas esse proprietates, reales vtique, & veras id intelligendum est

R.P. Richard Lyncei, *Philosoph. Tom. III.*

de non ente, tum participialiter, tum etiam nominaliter sumptum, quodque nec est existens, nec potest existere, sed instar Chimæræ repugnat: at constat ea ratione hominem non existentem haud esse non ens; cum possit existere, sitque quidpiam distinctũ à Chimera: quidni ergo possit esse realiter similis alteri? Similitudinis autem, & albi, musici, & aliarum id genus denominationum ratio est perquam diuersa: siquidem hæ denotant inhærentiam ætalem alicuius accidentis, quam sine existentia subiecti quis vsipiam intelligat? eam vero non significat denominatio similis quoad aliquod prædicatum quidditatum, & essentialẽ. Non me latet P. Suar. supra disp. 47. sect. 8. n. 3. improbabilem iudicare sententiam, quæ statuit non ens posse realiter referri ad aliud quidpiam, eoque nomine perstringere Gregorium Atiminensem eius sententiæ potissimum autorem: quem fateor ea nota dignum, ei si sermo fuit de relatione reali, non quacunque, sed reducta ad actum, siue actualiter alicubi inhærente; hæc enim quæ potest conuenire non enti? Qui tamen loquimur de ea, quæ non est existentialis, sed essentialis, more extremorum, quæ comparat inuicem, nullam meremur notam: neque nos imperit P. Suarez, vt eius numeri tertij contextus ipse luculenter ostendit.

165 At quid dicendum de similitudine, quoad prædicata accidentalialia? quid de filiatione, ac paternitate? an hæc denominationes respectiue conuenire possunt rebus, quæ non existunt actu, sed queunt tantum? nam, si non possunt conuenire, videtur propter argumentum factum, eas haud etiam esse possibiles erga terminum existentia destitutum: quod si possunt cadere in fundamenta, quæ non existunt, hoc nouam facit difficultatem, maioremque ea, quæ sese offert in similitudine quoad prædicata essentialia, & quæ haud ita prius est soluta. Dicendum cenfeo, quod atinet ad paternitatem, & filiationem, eas quidem quandam sortiti intellectum iuxta quem non possint competere, nisi fundamento existenti: nam cum iuxta aliquem postulent existentiam termini, quanto magis cum vendicabunt secundum quem existere debeat illarum fundamentum: huius enim existentia, vel magis vt docet P. Suarez supra citatus, vel certe non minus, quam termini desideratur ad relationem prædicamentalem quæ sit ea cumque. Verum enim aliud sensum eumque proprium admittunt paternitas, & filiatio, quem iuxta conuenire possunt fundamento, tametsi non existat.

166 Suadetur primo, quoniam vbi in sacra pagina Iacobus, v. g. & Ioannes dicuntur filij Zebedæi, is loquendi modus, & passim alij similes, non est cur censentur improprij quando denominationes, quas enuntiant sunt partim intrinsecæ, partim extrinsecæ, earumque nulla est accidens aliquod fundamentum inhærens, eique denuo superadditum, sed complexio quadam fundamẽti iam præteriti, ac termini similiter, aut quidpiam ab ea complexione virtualiter tantũ distinctum: est ergo talis locutio, & quauis alia id genus propria, atque adeo poterit quis dici vere filius patris licet actu non existat. Tũ secundo (& fere eodẽ redit) quia res, etiam si non existat, dicitur proprie cognita, quoniam huiusmodi denominatio accidentalis est extrinsecæ talis ergo si est, vt non potest non esse relatio paternitatis, ac filiationis, quid ni possint conuenire homini postquam existere desit? Item, vt quis denominetur pater aliquo vero, ac proprio sensu, satis est genuisse filium: at de homine iam extincto vere affirmatur genuisse filium. Cuius etiam par est ratio: nam vt quis denominetur filius, sufficere videtur esse ab aliquo genitũ, ita vero denominari potest,

P 2 ac

ac solet, qui non existit, sed est vita functus. Præterea, etiam si terminus non existat, eius tamen est pater: quidni ergo talis appellari possit ille, qui terminum respicit, & fundamenti provinciam sustinet, quamvis non existat in præsens, sed extiterit duntaxat: atque idem confici potest argumentum in filio. Hinc constat antecedens eius argumenti sexti, cuius ergo hæc disputamus, falsò adstruere, nullo sensu dici posse verè filium eum, qui non existit, sed necessitati concessit, adeoque frustra ex tam falso colligere principio, eum non posse terminare relationem Paternitatis.

167 Iam quod attinet ad similitudinem accidentariam quoad albedinem, v.g. duplex eius est vis, ac significatio: prima est, Petrum, v.g. esse album sicuti Paulus est albus: atque ita iuxta superius dicta nequit esse sine termino existenti, ne dum fundamento, vel quod perinde, alterutrius existentiam efflagitat. Secunda est, Petrum esse album, sicuti Paulus fuit albus: haud enim raro dici consuevit, filium esse similem accidentaliter patri, etiam demortuo, quoniam eius colorem æmulatur, ac lineamenta: atque ita postulat existentiam fundamenti, sed non termini. Porro, si quis non habeat actu accidens, quod inest alteri, sed illud sit habiturus, haud poterit dici eos esse similes, sed fore similes: quo pacto dixit Ioannes epist. 1. c. 3. *Nunc Filij Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus, scimus, quoniam, cum apparuerit, similes ei erimus*. Quamobrem sola similitudo quoad prædicata essentialia est relatio mutua in eodem genere, secus verò quæ est quoad prædicata accidentaliter intrinseca: ita enim vni similitudini haud semper correspondet alia ex parte termini, sed potius quædam inchoatio similitudinis, siue eius futuritio, quæ tamen ipsa sit etiam prædicamentalis (innominata quidem, ac nisi per circuitum minimè explicabilis more aliarum plurium) non tamen in eodem genere, sed diuerso. Hæc, cum ita sint, etiam si Paulus, v.g. non existens dici nequeat similis secundum albedinem Petio, hic tamen è conuerso ei poterit assimilari: Proinde antecedens eius argumenti sexti, in quo semper versamur, est verum hoc sensu, sed consequentia nulla propter iam iam disputata.

168 Dixi autem de industria paulò supra, quoad prædicata accidentaliter intrinseca: nam si sint extrinseca, v.g. monumenta ad posteros transmissa, certè relatio penes illa nec termini, nec etiam fundamenti postulat existentiam: quo pacto ait Cicero in Oratore suo l. 3. *Atque id primum in poetis cernere licet, quibus est proxima cognatio cum oratoribus quam sint inter sese Ennius, Pacuvius, Acciusque dissimiles, quam apud Græcos Æschilus, Sophocles, Euripides, quanquam omnibus par pene laus in dissimili scribendi genere tribuatur*. Vbi poetæ hi, etsi non existant, dissimiles, & tamen pares ferè, æqualesve dicuntur, quoad eorum nempe scripta. Eodem etiam pacto ait Fabius lib. 10. cap. 1. *Immortalem illam Salustij velocitatem diuersis virtutibus consequutus est* (puta Liuius) *nam mihi egregiè dixisse videtur Seruilius Nonianus pares eos magis, quam similes*. Taceo id genus alia, ac vereor, ne his quoque modum excefferim.

169 Non excidit mihi me dixisse supra cap. 10. idcirco actionem præteritam non esse fundamentum relationis prædicamentalis, sed meram eius conditionem, quia est actu non ens: quò ergo in præsentia adstruo, Petrum, v.g. non existentem, omnique destitutum actualitate, esse tamen fundamentum similitudinis, tum essentialis, tum accidentariae, necnon Paternitatis, & Filiationis quarundam? Respondeo; ibi sermonem mihi fuisse de relatione prædicamentali, non quacunque, sed actuali, atque, vel in modo, aut aliquo simili denuo adueniente ei, quod refertur, vel certè in simul-

tanea existentia fundamenti, ac termini sita: huius autem fundamentum, & causa nequit non esse ens actu existens; nec contrarium in præsentia assero, aut probabiliter possum, iam verò loquor de relatione, quæ sit solum ens reale nominaliter more extremorum, quæ interiacet, non vero participialiter, nisi ad summum de præterito, vt aiunt, vel futuro: huiusmodi autem relationis prædicamentalis, cum sit, vel ex toto, vel certè quadantenus non ens actu, siue participialiter, quidni possit esse fundamentum, & causa aliquid, quod sit pari ratione non ens?

Instabis: ergo saltem relationis prædicamentalis hoc posteriori modo usurpatæ poterit esse causa, & fundamentum actio præterita, non minus, quam quod refertur, v.g. Paternitatis, qua Zebedeus modo dicitur Pater Apostolorum Iacobi, & Ioannis, non magis ipse, quam actio: vi cuius eos quondam genuit. Sed neganda est consequentia: nam in eiusmodi relationibus, quæ sunt entia realia tantum nominaliter, nec dicantur talia, nisi propter distinctionem à chimaera, & negatione quavis, haud habet locum causa, & fundamentum propriè, sed tantum per analogiam ad fundamentum, & causam relationis actualis: quod enim huius est causa, id in statu illo non existentia, idem etiam nomen sibi vendicat: quocirca, cum generans, non generatio præterita causet relationem actualem, solus ille dicitur fundamentum, & causa quodammodo eius relationis, qua dicitur Pater, quando non existit. Verum de hoc plura inferius, cum de distinctione reali relationis prædicamentalis à fundamento, & termino agendum.

Ad septimum argumentum respondeo; superius c. 10. satis ostensum esse, solam existentiam actionis secundum se esse conditionem relationis prædicamentalis secundæ speciei: quod autem ea sit præsens, vel præterita, nihil ad illam interesse, sed se habere per accidens potius. At quod existentia filij, v.g. non secundum se solam, sed modo quatenus præsens, modo vero quatenus absens, & præterita se habeat per se, vt aiunt, ad relationem Paternitatis, eiusque terminet connexionem essentialem prout in vno, proutque in alio statu, huius, superiorisque discursu capitis demonstratum est. Quæ cum ita sint, nulla certè est comparatio actionis cum termino facta, nulla vtriusque paritas: adeoque poterit altera, siue sit præsens, siue præterita eandem relinquere relationem, cum tamen eam necessario variet alter, quoties variatur ipsemet. Rursus extincto filio orbatu eo Pater, vt est luce clarius, orbitas autem illa in eo est sita, quod definit eius esse Pater, saltem sicut antea: tum ergo variatur Paternitas: at esto actio generatiua prætereat, esseque cesserit; modo filius eius vi genitus coexistat Patri, hic neutiquam dicitur eo esse orbatu: cur ergo tum variatur relatio? Denique, cum relatio definitur per ordinem ad terminum, eiusque totum esse sit esse ad aliud, per conditionem autem, vel nullatenus, vel certè non adeo explicare definiti soleat, magis profecto est, vt mutatio termini, eiusque de præsentia in præteritum, & ente in non ens commigratio relationem variet, quam quæ in actione visitur.

Ad postremum respondeo, concessa sequela: nam infinitas illa est non existentium, cum inuoluat terminos in potentia tantum, & ad actum minimè tractatos: est ergo secundum quid duntaxat, adeoque nullius incommodi. Quin etiam esto ea esset modorum actualium, haud video quapropter esset neganda suppositis principiis Aristotelis de compositione continui ex partibus, & punctis numero infinitis?

C A P V T XIII.

An terminus relationis prædicamentalis debeat esse distinctus realiter, ac verè ab eius fundamento, & quousque?

173 Quidam negant apud P. Suarez disp. 48. metaph. sect. 9. num. 2. Idem etiam videtur magna ex parte censuisse Scotus in 1. dist. 31. & in quodlibet, q. 6. ibi enim docet, si contingeret duo subiecta reddi alba merito vnius albedinis in vtroque diuinitus posita, relationem prædicamentalem similitudinis vtriusque resultaturam, cum tamen eadem numero albedo eo in euentu esset fundamentum, simulque terminus formalis, siue ratio terminandi. Seneca etiam lib. 5. de beneficiis c. 7. in principio refert quòdâ Stoicos dubitasse de distinctione reali inter fundamētum, & terminum relationis realis, siue prædicamentalis, vtraque enim haud distinguitur vnquam, vel certè quod ad præsens attinet, eadem est vtriusque ratio: Atqui (inquit vbi supra) apud stoicos quòdâ, & de hoc ambigitur, an possit aliquis sibi beneficium dare? an debeat referre sibi gratiam. Quia autem de causa dubitant de re inter ceteros ferè omnes confessa, declarat ibidem ita prosequens, quòd, ut videretur querendum, illa fecerunt: solemus dicere gratias mihi ago: & de nullo queri possum alio, quam de me: ego mihi irascor: & ego à me penas exigam: & odi me: multa præterea huiusmodi per qua vnusquisque de se tanquam de altero loquitur.

174 Ceterum fundamentum, ac terminum relationis prædicamentalis, & cuiusvis realis realiter, ac verè oportere distingui, tuerentur plerique scholastici: præsertim verò B. Thom. opus. 48. tract. 5. c. 1. Soncinas 5. metaph. q. 29 & ceteri eius familiæ Doctores. Item ex nostris Suarez disp. & sect. supra citatis n. 3. Fonseca lib. 5. metaph. c. 15. q. 1. initio, Albertinus tom. 2. in prædicam. ad aliquid q. 13. Hurtadus disp. 15. metaph. sect. 6. §. 49. & ne multis morer, omnes quos viderim.

175 Probatum autem hæc sententia primò auctoritate Anselmi in monolog. cap. 50. Imitatio, & similitudo non est in vno solo, sed in pluribus. Quæ autem similitudinis, eadem est cuiusvis realis relationis necessitas, ut eius distinguantur extrema. Secundo auctoritate Augustini lib. 6. musica cap. 13. Vbi autem æqualitas, aut similitudo, ibi numerositas: nihil est enim tam æquale, aut simile, quam vnum, & vnum. Ecquid autem est numerositas; ecquid vnum & vnum, quam distinctio vera, ac realis? hæc ergo ad similitudinem, & æqualitatem requiritur, adeoque ad quamcunque relationem realem. Tertiò idem sentit B. Gregorius hom. 16. in Euangelia, his verbis; Nemo enim propriè ad semetipsum habere charitatem dicitur, sed dilectio in alterum tendit, ut esse charitas possit. Quod si relatio amicitie postulat extrema realiter distincta, quidni etiam quæuis alia?

176 Quarto, ut alios prætermittā, cōcinit Seneca supra c. 7. ad finem his verbis. Nemo sibi debet. Natura prius est, ut quis debeat, deinde, ut gratiā referat. Debitor non est sine creditore, non magis, quam maritus sine uxore, aut sine filio pater. Et cap. 8. sequenti ita; Aliquis dare debet, ut aliquis accipiat. Non est dare, nec recipere in dexteram manum de sinistra transferre. Quomodo nemo se portat, quamuis corpus suum moueat, & transferat: quomodo nemo, quamuis pro se dixerit, a se sibi dicitur, nec statuum sibi tanquam patrono ponit: quomodo, si ager cum cura sua conualuit, mercedem à se non exigit: sic in omni negotio, etiam cum aliquis probè fecerit, non tamen debeat se ferre gratiam sibi, quia non habet cui referat. Et c. 9. ad eius finem: Dat nemo, nisi alteri, debet nemo, nisi alteri. Reddit nemo, nisi alteri. Id intra vnum non potest fieri, quod toties duos exigit. Quibus omnibus id semper inculcat, relationem realem beneficentiæ, & gratitudinis pro beneficiis deponere extrema realiter distincta: quid est ergo, quapropter omnis alia relatio realis, & vera, siue sit transcendentalis more illarum duarum, siue prædicamentalis, non postulet terminos propriè distinctos? Quin etiam, quamuis quod ad præsens attinet, par sit ratio relationis transcendentalis, ac prædicamentalis, adeoque satis sit de altera eum hætenus esse locutum, tamen vtramque postea cap. 10. comprehendit in hæc verba: Paulo ante dicebam quadam ad alios pertinere, & sic esse formatam, ut tota significatio illorum discedat à nobis. Frater sum, sed alterius. Nemo est enim suus frater. Par sum, sed alicui. Quis est enim par sibi? Quod comparatur, sine altero non intelligitur: quod iungitur, sine altero non est. Sic, & quod datur, sine altero non est: & beneficium sine altero non est.

rit, non tamen debeat se ferre gratiam sibi, quia non habet cui referat. Et c. 9. ad eius finem: Dat nemo, nisi alteri, debet nemo, nisi alteri. Reddit nemo, nisi alteri. Id intra vnum non potest fieri, quod toties duos exigit. Quibus omnibus id semper inculcat, relationem realem beneficentiæ, & gratitudinis pro beneficiis deponere extrema realiter distincta: quid est ergo, quapropter omnis alia relatio realis, & vera, siue sit transcendentalis more illarum duarum, siue prædicamentalis, non postulet terminos propriè distinctos? Quin etiam, quamuis quod ad præsens attinet, par sit ratio relationis transcendentalis, ac prædicamentalis, adeoque satis sit de altera eum hætenus esse locutum, tamen vtramque postea cap. 10. comprehendit in hæc verba: Paulo ante dicebam quadam ad alios pertinere, & sic esse formatam, ut tota significatio illorum discedat à nobis. Frater sum, sed alterius. Nemo est enim suus frater. Par sum, sed alicui. Quis est enim par sibi? Quod comparatur, sine altero non intelligitur: quod iungitur, sine altero non est. Sic, & quod datur, sine altero non est: & beneficium sine altero non est.

177 Quintò suadet eadem sententia ratione, eaque manifesta, & à priori. Relatio est ad aliud, sin minus à se, certè à tuo fundamento: vera ergo, & propria relatio est ad aliud verè, ac propriè: eiusque proinde fundamentum & terminum oportet ita distingui: quod si minus sint distincta, relationem parient, non realem & strictam, sed adumbratam, & alienam, ut supra visum est capite primo, vbi huius argumenti facta fuit mentio. Sextò denique: personalitates diuinæ realiter distinguuntur: at non alia ratione, nisi quoniam inter ipsas intercedit vera relatio originis, merito cuius prima secundam, & vtraque tertiam realiter producant, atque è contrario hæc à duabus prioribus, necnon secunda à prima producantur: ut ergo hæc relatio realis, ita similiter quæcunque alia veram distinctionem postulat extremorum.

178 Quæ postrema ratio paulò aliter proponi potest, hunc videlicet in modum. Ex reali relatione diuinarum personalitatum colligitur à Theologis earum distinctio realis: at ea collectio nulla produsset, si relatio inter extrema realiter indistincta posset intervenire. Diceret fortasse non nemo, colligi quidem à Theologis distinctionem realem personalitatum ex earum relatione reali, non quæcunque, sed tali, nimirum producentis, & producti. Contra, quoniam, si ita esset, haud diceret in Deo omnia sunt vnum, nisi vbi obest relationis oppositio, sed potius omnia sunt vnum, nisi vbi vnum producit aliud, vnumve producit ab alio: hoc ergo posterius, cum non adstruant, sed illud prius; signū esse debet, haud ex tali relatione, quatenus talis est, in particulari, sed ex ea quatenus fortitur conceptum communem relationis realis colligi ab eis realem personalitatum distinctionem. Deinde quod relatio diuinarum personalitatum sit talis, non arguit, eam esse magis ad aliud, quam quamuis aliam relationem veram, ac realem, non ergo magis facit extrema esse distincta, cum distinctio extremorum per particulam aliud explicetur: nequaquam ergo ex relatione diuinarum hypostatum prout talis, sed prout est præcisè relatio, earum concluditur distinctio, sicuti notum assumit argumentum: proinde hæc euasio vim eius minime labefactat.

179 Verum obiciunt primò aduersarij: identitas est tam vera relatio, ac similitudo, & æqualitas: illa nimirum quoad substantiam refert, quemadmodum hæc penes qualitatem, & quantitatem iuxta Aristotelem 5. metaphysic. capite decimoquinto, eiusque interpretes omnes: atqui res est vere, & propriè eadem sibi, sicut alteri: sibi videlicet numericè, quemadmodum alteri

alteri genericè, aut specificè: rei ergo ad seipsam vera, ac propria relatio minimè repugnat. Arguunt secundò ex Scoto ubi suprà: si collocet Deus, pro eo, ac potest, eandem albedinem in duplici subiecto ligno, v. g. & marmore, erunt utique duo alba inuicem similia, ac verè relata: eiusmodi autem relatio vnius albi ad aliud non est alterius subiecti ad alterum, cum subiecta potiùs sint dissimilia: ergo est albedinis ad seipsam: haud enim est in utroque albo, quod referri possit, nisi, vel subiectum, vel albedo.

180 Ad primum respondeo; identitatem impropiam, & latam vnius substantiæ cum alia, siue utriusque conuenientiam formalem esse veram, realemque earum relationem; contra verò identitatem numericam, & propriam cuiusvis substantiæ secum ipsa esse esse impropiam relationem, ac solius rationis, uti suprà explicatum est cap. 9. dubit. prima. Ad secundum respondeo, eo in euentu, nec sola subiecta relatum in inuicem, nec albedinem etiam ad semetipsam, sed complexionem vnius subiecti, & albedinis ad aliam complexionem alterius subiecti, & eiusdem albedinis. Neque nouum est, compositis conuenire denominationes aliquas, tum absolutas, tum respectiuas, quæ non sint communes singulis eorum partibus, ut multis posset exemplis ostendi, nisi res esset confessa, ac per se manifesta. Non desunt etiam, qui negent eiusmodi alba verè referri inuicem, propterea quod illorum distinctio sit tantum inadæquata, & cum aliqua identitate coniuncta. Quam tamen immerito constabit paulò infra.

181 Quæres enim prius, an distinctio realis ad relationem prædicamentalem, ac veram, necessaria esse debeat realis absoluta, vel sufficiat modalis? Soncinas, & Fonseca superius citati realem absolutam exigunt. At Suarez, Albertinus, & Balthasar Tellez modalem existimant sufficere. Quibus subscribo: tum, quia talis distinctio modalis est vera, ac realis distinctio; quidni ergo ad veram, realemque relationem satis? Tum etiam, quia, ut ostensum est lib. 2. tract. 3. cap. 2. ea non est minor distinctio, quam absoluta, tantum abest, ut non sit vera distinctio absoluta: ergo, cum sufficiens sit ad relationem, cur non modalis? Tum denique, quia res causant, ac realiter produciunt modos suos: v. g. intellectus, & voluntas cognitionem, & amorem, quos multi putant esse modos: anima vi actionis nutritiue vnionem, qua copulatur portioni materiæ, quam denuo acquirit: Item materia eandem vnionem instar causæ materialis. Atqui ordo producentis, & producti, causæ & causati semper est cum extremorum distinctione reali coniuncta.

182 Qui oppositum tuerentur, se muniunt argumento quodam deducto ex mysterio Triados. Nam personalitates, inquit, diuinæ distinguuntur realiter absolute, non verò modaliter: at non alia de causa, nisi quoniam eas interest relatio vera, ac realis, nimirum originis: eiusmodi ergo relatio, & quævis alia consimilis, ac non minor distinctionem realem absolutam extremorum postulant. Sed responsio est in promptu: siquidem ex relatione originis tantum colligitur distinctio vera, ac realis personalitatum diuinarum: quod autem ea sit absoluta, & non modalis, haud inde concluditur, sed ex eo, quod neutra earum personalitatum possit esse alterius modus, & hoc sit illarum ingenium: quo pacto in rebus creatis diuersa supposita semper ita instituta sunt, ut vnum non sit modus alterius, sed potiùs ambo res.

183 Deinde quæres, an sufficiat distinctio realis inadæquata, totius videlicet à singulis partibus suis ad veram, ac prædicamentalem relationem? Negant Fonseca lib. 5. met. c. 13. q. 13. sect. 3. §. Sed cum duo tem-

pora, & c. 15. q. 1. sect. 7. §. Defectu secunde, & Soncinas 5. met. q. 29. Caterum affirmat P. Suarez disp. 49. met. sect. 9. n. 5. Et quidem ex mente, tum Augustini lib. 10. confess. c. 6. tum etiam Euclidis lib. 1. Geometriæ, quorum testimonia à nobis allata sunt suprà tract. 4. cap. 10. in solut. ad 4. Quibus nunc adiicio (ut alios prætermittam breuitatis causa) Senec. epist. 11. ubi sic loquitur: *Tota ætas partibus constat, & orbis habet circumductos maiores minoribus.* Et paulò infra: *Est deinde ipse annus in se omnia continens tempora, quorum multiplicatione vita componitur: mensis arctiore præcingitur cingulo: angustissimum habet dies gyrum.* Quibus verbis inæqualitatem temporum, quorum alia continentur in aliis, quæque se habeant instar totius, ac partium adstruit perquam luculenter.

184 Accedit ratio, eaque non vna: nam in primis pars causat totum, v. g. albedo album, materia hominem: altera ergo ad hunc, & altera ad illud refertur realiter, cum relatio causæ ad effectum sit vera, ac realis: atque inter albedinem, & album omnium ferè, & inter materiam, atque hominem plerorumque consensu est distinctio tantum realis inadæquata. Rursus pars à toto, in quo per identitatem inadæquatam clauditur, est tamen inadæquate distincta, ipsum autem distingui realiter inadæquate duo quædam, est ea realiter referri: realis ergo relatio haud maiorem postulat distinctionem. Ad hæc distinctio realis inadæquata est vera, ac propria distinctio: ergo ad veram sufficit relationem. Consequentia est perspicua: antecedens suadet, nam si qua de causa non esset distinctio vera, maxime quia est cum identitate coniuncta: hæc autem ratio est nulla: siquidem in creatura quauis est vera perfectio, qua creatorem imitatur; est itidem vera imperfectio, qua ab eo degenerat: & quod altera sit cum altera coniuncta, haud tollit, quominus utraque sit vera in suo genere: similiter ergo in præfenti &c.

185 Vltcrius inter personalitates diuinas, Paternitatem videlicet Filiationem, & spirationem passiuam est verè relatio, sin minus similitudinis, aut æqualitatis, at certè originis, & productionis: & tamen earum distinctio est cum identitate in tertio quodam, nimirum natura coniuncta: quantumvis ergo pars, & totum siue extrema realiter inadæquate distincta quandam habeant identitatem, haud propterea relationem realem penitus reiciunt. Præterea ex Scoto superius citato: quis neget duo subiecta alba per eandem diuinitus albedinem, verè esse similia, realiterque relata: atqui non nisi præsidio solius distinctionis realis inadæquatæ. Tum etiam scibile, ac scitum refertur ad scientiam prædicamentalem, ut suprà probatum: at ab ea tantum distinguitur realiter inadæquate: est enim denominatio extrinseca scientiam, vel actuaalem, vel in potentia includens, & obiectum in super. Denique ad homines: multi aduersariorum putant, distinctionem modalem aliquorum extremorum admittere, imo etiam poscere eorum identitatem realem absolutam, & non quamcunque, sed adæquatam: at tantam, nec petit, nec recipit distinctio realis inadæquata, solique identitati partiali est obnoxia: est igitur minor quam modalis, ut eo supposito principio acutè disputat P. Suarez ubi suprà: modalis ergo cum sufficiat ad relationem realem, ac prædicamentalem veluti probatum est, quidni, & inadæquata?

186 Quibus diuersa placet sententia, hi sic opponunt: quævis quantitas continua habet partes minores, minoresque sine fine, quarumque alia continentur in aliis; vnde à philosophis appellari solent communicantes: quævis ergo, si refertur, aut ad aliam in qua clauditur,

clauditur, aut ad totum continuum quod complectitur omnes, sequetur processus in infinitum modorum. Verum in primis relatio predicamentalis sita non est in modo, ac præter utrumque extremum, nihil aliud realiter distinctum importat: quo supposito sola partium ipsarum infinitas, non vero modorum nobis est concedenda. Secundo, cum admissa compositione illa infinita continui necesse sit in eo admittere puncta infinita realiter adæquate distincta inuicem, quid est, quia propter reiiciantur modi punctis pares, ac nihilo pauciores? Tandem, ut ostensum in physica, partes continui, non tantum realiter inadæquate, sed etiam realiter adæquate distinctæ inuicem nequeunt non esse infinitæ, si qua sit infinitas continui: v. g. palmus debet esse diuisibilis in duas medietates æquales, & se ex toto excludentes, & quæuis harum medietatum in alias duas nequaquam inclusas inuicem, & harum etiam quælibet in totidem alias, atque ita sine termino: distinctio autem realis adæquata partium harum ad earum relationem realem satis est: nam ab illarum vnione nequit impediri cum maior circa dubium sit nexus materiæ, & formæ, quarum tamen relationem realem quis ambigat? incommodum igitur illud in aduersariorum sententia æquæ atque in nostra sequitur: proinde eius effugiendi causa haud est, quod vna præferatur alteri.

C A P V T XIV.

Terminus relationis predicamentalis, an debeat esse absolutus, vel potius connotatiuus?

187 **E**Se debere absolutum, & non connotatiuum, idque, siue relatio sit mutua, siue non mutua, tenetur Scotus in primum dist. 30. quæst. 1. & ibidem Leucherus, & ceteri Scotistæ: Item ex Thomistis Capreolus eadem dist. & quæst. art. 2. ad 3. ac Soncinas 5. metaph. quæst. 30. ad 2. ex nostris autem Suarez disp. 47. metaph. sect. 16. Vasquez 1. p. disp. 159. cap. 6. Hurtadus disput. 15. metaph. sect. 7. Balthazar Tellez in metaph. disp. 42. sect. 6.

188 **C**ontra vero relationis predicamentalis, quæ ea cunque sit, & siue mutua, siue non mutua, terminum esse duntaxat connotatiuum, id est aliam relationem, docent Caiet. 1. p. q. 13. art. 7. & ibid. Zumel Bannez, ac Nazarius: Item Arano 5. metaph. q. 5. art. 7. Ioannes à Sancto Thoma questione 17. log. art. 5. §. nihilominus pro resolutione. Quibus subscribit noster Fonseca 5. metaph. capit. 15. quæstio. 4. & sect. 4.

189 **A**t alij distinguunt, aiuntque relationes mutuas terminari ad connotatiuum, non mutuas vero ad absolutum. Ita Ferrariensis lib. 2. contra Gentes capite 11. Rubius in predicament. cap. 7. quæst. 8. num. 131. Hispanensis in primum dist. 3. quæst. 1. Niphus libro. 5. metaph. disput. 14. Nulla horum sententiarum mihi omnino placet, potiusque existimo omnem relationem, siue mutua sit, siue non mutua quodammodo terminari aliquo absoluto; omnemque itidem terminari alia relatione.

190 **S**uadet autem prior verioris sententiæ pars talem in modum: siquarum relationum terminus esset semper relatio aliqua opposita, & nihil absolutum; maxime earum, quæ sunt mutua: ac non illarum: nullæ ergo sunt, quæ ita postulent terminari, nullæ, quæ non quidpiam absolutum respiciant: maiorem nemo negat, nisi qui sit parum versatus in doctrina, principiique doctorum, quos paulo supra postero-

ri memorabimus loco, quive nesciat respectuum mutuum à non mutuis, discrimen, atque dissidium. Minor autem probatur plurifariam: Nam relationes illæ mutua, quæ disquiparantia dici solent, cuiusmodi sunt patris ad filium, & huius ad patrem maioris, ac minoris inuicem, domini ad seruum, & è conuerso, non terminantur ad connotatiuum in eodem genere, ut est euident, haud enim seruus est domini dominus, siue ut græcè dicam, despoticus, haud filius est parentis sui pater, &c. ad modum, quo Petrus, verbi, gratia, est similis, æqualiue Paulo, & hic illum eadem relatione similitudinis, & æqualitatis excipit. Tum sic: ergo tales relationes terminantur ad absolutum saltem in eodem genere: earum namque terminus, cum non referatur ad fundamentum in eodem genere, opus est, ut in eo sit absolutus, quandoquidem non referri aliquid est illud à relatione absolutum esse: Eiusmodi ergo relationes simpliciter loquendo intuentur velut terminum quidpiam absolutum; tum, quia ut supra visum est capite 1. ut quædam relationes dicantur præcise, & simpliciter non mutua, satis est ut sint non mutua in aliquo genere alioqui profecto nullæ erunt ita non mutua, quod tamen est aduersus Aristotelem, & omnes scholasticos vno excepto Gregorio, & Nominalibus quibusdam: tum etiam quia tria principia entis naturalis, videlicet materia, & forma, ac priuatio dici solent quæ non sunt ex se, nec ex alijs, sed omnia ex ipsis: & tamen solum non sunt ex alijs in eodem genere, cum interim sint aliunde in diuerso: similiter ergo in præsentia, &c.

191 **R**ursus secundo probatur idem in relationibus æquiparantibus mutuis, sicuti forte propter argumentum superius maiorem ingerant difficultatem. Id est terminus similitudinis physica, ac predicamentalis, cui aliquid eius vi physice assimilatur: quemadmodum id est terminus cognitionis, cui potentia assimilatur intentionaliter, siue quod ea cognoscit, ac repræsentat: Atqui vna albedo est similis specificæ, ac formaliter alteri albedini, non vero alteri similitudini: huic enim albedo fundamentalis, siue quod iuxta est, fundamenti sustinens prouinciam potius est dissimilis, cum altera sit qualitas, altera vero non sit formaliter qualitas, sed plurium relatio qualitatum, alteraque sit absoluta, & altera iuxta non paucos modos quidam: ipsa ergo albedo terminat similitudinem alterius concoloris, non vero alia quædam similitudo, eodem argumento suaderi potest, relationes disquiparantibus mutuas terminari ad quidpiam absolutum, non superiori duntaxat titulo, sed etiam alio vrgentiori longe: siquidem id est terminus paternitatis, cuius aliquis denominatur pater, sicut illud dici solet cognitionis terminus, cuius potentia dicitur cognoscens: atqui Petrus, v. g. non dicitur pater filiationis, sed potius substantiæ Pauli: hanc enim non illam per se genuit; substantia ergo Pauli terminat paternitatem, eique obicitur ex aduerso.

192 **P**ræterea tertio ob id veritas dici solet terminus formalis cognitionis quoniam ratio propter quam aliquid dicitur cognosci, est quia est transcendentaliter verum & ob id bonitas censetur terminus formalis amoris, quoniam causa cur aliquid potest, ac debet amari est, quod sit bonitate transcendentali prædita. At etiam idcirco Petrus, verbi g. est similis Paulo ad eumque hoc pacto refertur, quia eius more est albus; ideoque Petrus est pater Pauli, quia huius ab eo substantia est genita: substantia ergo, & albedo Pauli adeoque quidpiam absolutum est terminus formalis similitudinis, & paternitatis: Par

autem est ratio quarumvis aliarum relationum, si sint mutua; sin autem non mutua, maior, vt decursu tractatus huius clarebit.

193 Quarto denique; quia *fundamentum proximum vnius relationis est terminus opposita*: at in Paulo fundamentum proximum relationis ad Petrum, ea si sit similitudinis, est albedo, sin autem filiationis, eius substantia, prout à Petro Genita, adeoque aliquid absolute: hoc ergo erit etiam terminus eius relationis, qua Petrus denominatur similis Paulo, eiusue patris. Maior, & est axioma commune, vt testatur, P. Hurtadus suprà §. 61. & à P. Suarez n. 18. & 19. optima suadetur inductione: atque in hunc modum breviter potest ostendi: quod satis est, vt Paulus sit filius Petri, vtue ei sit similis, hoc sufficit, vt contra Petrus sit eius pater, eique similis: vti non amplius requiritur, vt obiectum aliquod sit actu cognitum à portetia, quam vt hæc illud cognoscat: quod ergo in Paulo fundat relationem similitudinis, aut filiationis ad Petrum, hoc est sufficiens cumulatæque ratio terminandi relationem Petri ad se, eiusque paternitatem, aut similitudinem alternam, oppositamque.

194 Altera nostræ, ac verioris sententiæ pars, nimirum omnem relationem prædicamentalem terminari etiã ad connotatiuum, siue ad alteram quandam relationem, suadetur ita, omnis relatio vel est mutua, vel non mutua: eam autem quolibet terminatur alia relatione: omnis ergo. Posterior quidem; nam si qua de causa non esset ita terminata, maxime quia eius ex aduerso non est vlla alia relatio, & v.g. in scibili non est vlla relatio ad scientiam, quæ huius possit esse terminus, alioqui relatio scientiæ, & scibilis foret mutua; item in Deo non est vlla vera, ac realis relatio ad creaturas, merito cuius earum relationes possit excipere: At hæc ratio nulla est, nam superius capite primo satis ostensum est, quatenus non tantum scientia ad scibile, sed hoc ad illam; nec creaturæ duntaxat ad Deum, sed hic ad eas referantur realiter ac strictè: insuper quo pacto relationes scientiæ, & scibilis, Dei, & creaturarum nihilominus dici possint non mutua, ac reciprocatæ quodammodo expertes: huiusmodi ergo relatio quævis poterit alia quadam terminari.

195 Quod autem prior etiam relationis species, videlicet ea, quæ est mutua nunquam non intueatur aliam relationem velut terminum, est probatu multo facilius: haud enim potest excusari relationis alterius ei ex aduerso respondentis inopia, sicuti solet, cum disputatur de priori. Probat ut talem in modum: Id est terminus relationis prædicamentalis, cum quo connectitur essentialiter, sed paternitas & filiatio v.g. connectuntur essentialiter inter se inuicem, fierique etiam diuinitus nequit, vt vna reperiat in vnquam sine alia: altera ergo est terminus alterius. Nihil est in toto hoc syllogismo, quod probationem desideret præter maiorem illius propositionem: ea ergo ostenditur ita. Relatio iuxta omnes est nexus quidam, siue connexio extremorum: quod ergo connexionis, id etiam relationis est terminus: at id cum quo connectitur essentialiter relatio prædicamentalis eius connexionem terminat: ergo & ipsam. Tum etiam cognitionis terminus intencionalis, siue obiectum, est id, cum quo illa connectitur intentionaliter, & vt aiunt, in esse cogniti: terminus ergo physicus relationis prædicamentalis erit id, qui cum ea connectitur physice, & quod dici solet in esse rei. Item, qui Deum putant referri transcendentaliter, ac verè ad creaturas possibiles, & has, quod perinde est, eius esse relationis terminum, haud alia de causa id tuentur, nisi quia Deus connectitur essentialiter cum creaturis, non existentibus quidem, ac certè prout in potentia logica,

siue non repugnantia: qui contra eiusmodi relationem terminatam creaturis Deo negant, nullum non lapidem mouent, vt Dei cum illis connexionem essentialem impugnent: omnes ergo terminum connexionis essentialis, relationis etiam, si qua est, terminum esse supponunt: vnde in præsentia, &c.

196 Neque non suadetur idem institutum principale ita: terminus paternitatis v.g. est id, cuius aliquis denominatur pater, vt superius constitutum est, probatumque exemplo cognitionis, cuius terminus est obiectum illud, cuius dicitur potentia cognoscens, & representans: At Petrus est pater filij sui, & non solius eius hypostasis: quocirca cum filius sit quidpiam connotatiuum, hoc necesse est, vt terminet relationem paternitatis, & quamvis aliam saltem mutua: de qua in præsentia sermo. Maior vnà est proposita probataque. Minor videtur sponte sua manifesta: eamque egregie tradit Aristoteles in prædicamentis cap. 7. *Vniuersa, quæ sunt ad aliquid ad ea dicuntur: quæ conuertuntur, seruus enim heri dicitur seruus, & herus serui dicitur herus, & duplum dimidij duplum, & dimidij dupli, dimidium dicitur, & in cæteris simili modo.* Et inferius; atqui interdum, & nomen facere necesse est, si positum nomen ad quod accommodata fuerit assignatio non sit, cen si clauus nauigij assignabitur non accommodata sit assignatio: non enim eo clauus ipsius dicitur, quo nauigium est; sunt enim nauigia quorum clauus non sunt. Sed forsitan accommodatior assignatio fuerit, si clauus clauati clauus, aut aliquo alio simili modo dicatur: non enim positum nomen est. Atqui conuertitur si accommodata fuerit assignatio: clauatum enim clauo est clauatum. Idem fuerit, & in cæteris modis: veluti caput accommodatius fuit assignatum, si capiatur caput, quam si animalis esse dixerimus: non enim eo caput habet, quo animal est, cum plura namque animalium capite vacant, &c. Quid his luculentius.

197 Quod toto hoc cap. dictum est, relationem omnem esse ad absolute, necnon ad connotatiuum, ad illud quidem, quia, qui Dominus est v.g. alterius quatenus homo est, Dominus est, & seruus pariter alterius hominis est seruus: ad hoc verò, quoniam dominationis relatio, & seruitus connectuntur inuicem, & altera nequit intelligi sine altera quod satis est, vt vtralibet referatur ad aliam;) Platonis est in Parmenide sapientia: En eius verba: *Si quis nostrum alicuius Dominus, aut seruus sit, non ipsius Dominus, quod Dominus est seruus existit, nec ipsius serui, quod seruus est Dominus est, qui Dominus dicitur: sed hæc vtraque est tanquam homo: Ipsa vero dominatio seruitutis ipsius existit id, quod est, & ipsa iterum seruitus eodem modo ipsius dominationis est seruitus: nec ea, quæ nobis insunt ad illa, nec etiam quæ illic insunt ad nos referuntur: (vtrique posteriori modo) sed vt dixi ipsa sui ipsorum & ad seipsa sunt: Et, quæ hic sunt similiter ad seipsa respiciunt.*

C A P V T X V.

Diluuntur obiectiones quedam aduersus doctrinam præcedentem.

198 **A**duersus priorem nostræ sententiæ partem obiciens primo, Prius natura homo aliquis est genitus ab alio Socrates, verbi graua, à Sophronisco, quâ ille sit huius filius, quandoquid talis filiationis fundamentum proximum est substantia vnius prout ab altero generata: Vel ergo pro eo priori Sophroniscus est pater Socratis; atque ita prius natura erit pater,

ter, quam Socrates filius : vnde eiusmodi relatiua non erunt simul natura, quod tamen, & est euidenter falsum, cum euident sit, vt quod maxime pro eodem naturæ instanti, quo quis est pater, alium quempiam eius esse filium & e conuerso; & etiam contra Aristotelem cap. 7. de relat. *At vero ea que sunt ad aliquid, simul natura esse videntur. Atque in pluribus quidem vera est hæc sententia quibusdam autem vera non est, simul enim duplum est, & dimidium: & si est dimidium, duplum est, & contra: & si seruus est, herus est etiam: similiter & in cæteris: quæ autem heri & serui, dupli, & dimidij, eadem esse debet patris, ac filij ratio quoad similitudinem naturæ, vt per se patet, vtque omnibus est in confesso. Vel propterea pro illo priori naturæ signo, quo intelligitur genita, & existens substantia Socratis, & quidquid in eo est absolutum, Sophroniscus tamen non est eius pater; atque ita, nec Socrates vllam terminat iam tum paternitatem: huius ergo terminus formalis, ac ratio terminandi non est quidpiam absolutum, sed potius relatiuum: tum quia intelligitur Socrates cum omnibus suis prædicatis absolutis, quin terminet eam relationem, aut possit, ea ergo ad terminandi officium minime sufficiunt: tum etiam, quia idcirco veritas transcendentalis rei est terminus formalis cognitionis ratione terminandi sub qua, quoniam pro priori naturæ ad illam res non cognoscitur, nec quoadusque censetur ea affecta: at pro priori naturæ ad filiationem substantia genita Socratis, & quod est in eo absolutum nequaquam terminat relationem paternitatis; huius ergo terminus formalis, siue ratio terminandi est filiatio dumtaxat, & non Socratis absoluta substantia.*

199

Admitto secundam dilemmatis partem, ac do pro priori illo naturæ signo, quo intelligitur substantia Socratis genita à Sophronisco, nec hunc esse eius patrem, nec illum terminare relationem paternitatis. Verum hinc in primis tantum sequi posset terminum adæquatum, & sufficientem paternitatis, alteriusque cuiusvis relationis similis haud esse sola rei prædicata absoluta, secus tamen quod termini partialis rationem non obtineant: Nobis autem satis, superque est, ita si possint terminare. Deinde ne hoc, quod nos non veremur admittere, quodque Scottista, & alij negant eo conuincitur argumento.

200

Fac enim; quod est absolutum in Socrate esse terminum adæquatū paternitatis, nec alterius consortium petere, aut pati; profecto id verū erit tamen si pro priori illo signo naturæ toties inculcato Socrates non terminet actū paternitatis Sophronisci: qua ratione veritas, vt exemplo argumenti insista, illudque retorqueam, est totalis terminus formalis, & vt quo nostra cognitionis; & tamen pro priori signo rationis, quo res est, vera non cognoscitur, sed pro alio posteriori, quando ideo quidem res cognoscitur, quia est quoddam ens verum, & non e conuerso: Quamobrem vt res non cognoscitur pro priori, quo est veritate prædicata, non quod hæc non sit sufficiens, & adæquata ratio terminandi cognitionem, sed quod nondum sit vlla cognitio; ita pro priori signo, quo intelligitur Socrates genitus à Sophronisco, huius paternitatem non terminat, non quod non sit sufficiens fortasse ratio eam terminandi, sed quod nondum refulserit paternitas: haud enim nisi pro posteriori simul cum filiatione potest, vel soler refulgere. Itaque duæ probationes vltimæ argumenti contrarij, ad quas tandem deuoluitur eius tora vis, & efficacitas, nihii conuincunt non: prima, quia perperam infert substantiam Socratis non esse sufficientem rationem terminandi paternitatem ex hoc, quod illam pro

aliquo priori non terminet actū: non posterior, quia non idcirco veritas est ratio formalis terminandi cognitionem, quia pro priori ad illam res non cognoscitur, nec est terminus cognitionis, sed quia pro eo priori, nec datur potentia proxima ad id munus terminandi, siue ad hoc, vt pro posteriori cognoscatur. Atqui pro priori naturæ ad filiationem, esto Socrates non terminet paternitatem, est tamen in potentia proxima ad illam terminandam, sicuti est in ea, vt fundet, subeatque filiationem.

201

Obiicies secundo. Relatiua sunt simul cognitione, nec fieri potest, vt eorum vnum exacte, & definite cognoscatur sine alio; vt docet Arist. c. 7. de relat. tex. 8. *Ex his igitur patet, si quispiam aliquid eorum, que sunt ad aliquid definite scit, simul id ad quod illud dicitur definite sciet.* Postea eodem textu id probat hac inductione: *nam, si quispiam hoc scit definite duplum esse, & id cuius duplum est, continuo definite scit, nam si nullus definite duplum scit illud esse, neque si est duum omnino scit. Similiter & hoc si scit præstabilis esse, & quo præstabilis est, definite ob hæc eadem ipsum scire necesse est, nec indefinite sciet hoc præstabilis esse deteriore: hæc enim opinatio est non scientia; nō enim exacte iam deteriore præstabilis esse scit nam si forte sic accidit, nihil est deterius ipso. Quare patet necessarium esse, vt quicquid eorum, que sunt ad aliquid quispiam definite sciat, & id eundem ad quod illud dicitur vt sciat.* Hactenus Aristoteles. Atqui non essent simul cognitione relatiua pater, verbi gratia, & filius si paternitas terminaretur, non ad filiationem, sed ad substantiam filij: nam si hæc sola est terminus paternitatis: ergo ea sola intellecta poterit intelligi paternitas, aliquemue esse patrem: at ea sola intellecta, non intelligitur filiatio ab ea distincta, eamque subsequens: poterit ergo cognosci quem esse patrem, idque perfecte, & exacte, quin cognoscatur eius esse filius: pater ergo, & filius haud sunt cognitio e simul.

202

Verum facile respondeo, non posse distincte, & perfecte cognosci, quem esse patrem nisi cognita cuiusdam alterius filiatione, non quod hæc sit terminus adæquatus illius alterius relationis, sed quod tantum partialis. Rursus; qui ne ita eam terminare volunt, hi etiam non minus facile possunt respondere, similitudinem illam in cognoscendo oriri, non ex eo, quod vna relatio sit terminus vllō modo alterius cum qua simul cognosci debet, sed quod vtriusque causa sit eadem: nam ideo Sophroniscus v. g. est pater, quia substantiam Socratis genuit: at hoc ipsum est causa, quapropter Socrates sit filius: quid mirum ergo, si cognita vnius paternitate à priori, & in sua causa, cognoscatur eo ipso alterius etiam filiatio?

203

Obiicies tertio: relatiua sunt simul definitione, vnumque per aliud oportet definiri vt in verbis Aristotelis paulo superius adductis particulam, *definite*, consideranti clarebit, vtque idem Aristoteles docet in topicis lib. 6. capit. 2. loc. 64. *amplius inquit in his que ad aliquid sunt considerandum si ad quod genus assignatur & species ad illud, quoddam assignatur, vt si opinio ad opinatum, & quoddam opinio ad quoddam opinatum, & si multiplex ad quoddam submultiplex: si autem non sic assignatur, manifestum quoniam peccatur: videndum autem, et si oppositio opposita definitio, vt si dimidij ea sit, que opposita est, etque est duplicis: nam si duplex est quod inæquali superat dimidium, & dimidij quod inæquali superatur.* Aristot. consentit Porphyrius cap. de gen. his verbis: *quod si etiam genus assignantes speciei meminimus dicentes quod de pluribus, & differentibus specie in eo, quod quid est prædicetur, & speciem dicimus id, quod sub assignato genere est.*

est: nosse oportet, quod, quoniam genus alicuius est genus, & species alicuius est species, utrumque utriusque necesse est in utrumque rationibus utriusque utri. Atqui, si vnum relationum non respiceret aliud velut terminum, haud oporteret ea esse simul definitione, vnumve per aliud definiri: quorsum enim aliquid definiatur per id, quod non respicit, quodve velut terminum non vendicat.

204 Sed respondeo, vnum relatiuum haud oportere definiri per aliud prout tale: ita namque committeretur circulus vitiosus, idemque, tum per aliud æque ignotum, tum etiam per seipsum explicaretur: v.g. quid vitiosus hac gyratione: pater est, qui habet filium, & filius, qui habet patrem? Rursus haud est magis notum habere filium, quam esse patrem. Præterea ita pater erit, qui habet habentem patrem, adeoque per seipsum declarabitur, quod, quid aliud, quam indeclaratum manere? Et quidem Arist. lib. 5. Metaph. cap. 13. cum definiendi modum aperte improbat in hac verba: *non est autem intellectus ad illud, cuius intellectus est, idem enim profecto bis esset dictum: similiter visus cuiusdam est visus, non cuius est visus, & si verum est hoc dicere, sed ad colorem, vel aliud tale: illo vero modo bis idem diceretur, quod visus est cuius est visus &c.* Aristotelem sequuntur Scotus, & affectus, Hurtadus, & alij recentiores communiter. Ad eius autem locum topicorum, nec non ad locum Porphyrij dico, aut solum voluisse eos vnum relatiuum per aliud non definiri, sed rudi quadam minuetia, ac vulgi more explicari; aut certe, si de cognitione exacta, ac definitiva sermonē habuere, id tantum voluisse, vnum relatiuum definiendū esse per aliud materialiter sumptum, ac penes id, quod in recto importat, & quo relationi, aut potius correlationi subiaceret. Addo, ut vñ relatiuum definiatur per aliud, satis esse, si illud respiciat velut terminum inadæquatum, ac partialem, quem terminandi modum ei libenter largior.

205 Obiicies quarto Aristotelem Cap. 7. de relat. ubi sic habet. *Sublati quidem ceteris vniuersis, quæ accidunt hero, bipede inquam scientia, susceptivo, ac homine: relicto autem tantummodo hero, seruus ad ipsum semper dicitur: seruus enim heri dicitur seruus: quod si non accommodare ad id, ad quod tandem dicitur fuerit assignatum, ceteris quidem sublati, eo vero solo relicto, ad quod est assignatum, non ad ipsum sanè dicitur. Assignatus enim sit seruus hominis, atque ab homine herus, auferatur, non ad hominem sanè, seruus dicitur.* Iuxta Aristotelem ergo relatio seruitutis terminatur ad solam relationem dominij, non verò ad substantiam absolutam domini, siue heri: hæc enim sublata, & illa sola manente, subsisteret relatio seruitutis, possetque quis nihilominus denominari seruus: contraque accideret, si maneret eius, qui dominatur substantia, homo scilicet; at sine relatione dominij.

206 Respondeo, Aristotelem eo loci tantum contendere ut quis sit seruus, per accidens esse, quod eius Dominus sit homo, potius, quam Angelus, aut aliud suppositum; eamque relationem, ut sic, quod aiunt, & præcisè sumptam nullam rem absolutam in speciali postulare ex parte sui termini, sed quauis esse contentam, dummodo possit esse opposita relationis fundamentum: cæterum à relatione seruitutis quatenus tali non excludit omne absolutum, etiam in generali, & vagè sumptum: quin potius illud esse necessarium per locum intrinsecum significat: requirit enim manere dominum, ut sit relatio seruitutis: atqui Dominus quatenus talis duo essentialiter includit, nimirum præter relationem Dominij substantiam aliquam absolutam quæ sit eius fundamentum: quidni ergo ea

possit, ac debeat esse terminus seruitutis?

207 Obiicies quintò relationes Diuinæ non terminantur ad absolutum, sed duntaxat ad connotatiuum: ergo & creata; consequentia videtur perspicua: antecedens etiā; nā paternitas, verbi gratia, quæ est primæ personæ Diuinæ proprietas personalis, ac relatiua non terminatur realiter ad substantiam, siue naturam filij; aliās posset ad seipsam realiter referri, ac terminari, cum non distinguatur à natura filij, & hæc potius sit utrique communis: relinquitur ergo, ut relatio illa paternitatis ad solam filiationem, adeoque ad relatiuum quidpiam terminetur.

208 Sed in primis creaturarum relationum fundamentum est aliquid absolutum, ut aduersarij etiam habent in confesso, utque est persè, ac sponte sua manifestum; at Diuinarum relationum fundamentum non est aliquid absolutum re ipsa, sed potius quidpiam relatiuum: haud enim natura Diuina est quæ opponitur relationi filio, ad eumve realiter refertur, sed sola paternitas: quidni ergo quoad terminos etiam dispar sit ratio nostrarum relationum, atque earum quæ sunt in Deo trino, & vno. Rursus idcirco diuinarum relationum termini sunt itidem relationes quia nulla sunt extrema absoluta in Deo realiter distincta, quorum alia possint fundare ut sic dicam siue referri, alia terminare seu respectibus obijci: hæc autem ratio non procedit in rebus creatis: haud enim paternitas, & filiatio Petri, & Pauli solum distinguuntur, dummodo sint distinctæ, sed multo maxime vtriusque humanitas. Præterea infra constabit, relationes transcendentales multoties terminare ad alias, & non ad aliquid transcendentaliter, atque in eodem genere absolutum: relationes autem diuinæ sunt transcendentales quodammodo, & vel nullo modo prædicamentales, ut aliqui putant, vel certe non physice, ac rigorosè, sed metaphysicè, ac magis late, de quo supra tract. primo: haud ergo ad earum terminandi rationem, moremque nostræ sunt exigenda; haudue ab alijs ad has rectè arguitur. Tandem si quis cum B. Bonau. personalitates diuinæ, non relationibus sed originibus constitui censeat, profecto paternitas, esto reipsa terminetur ad relationem filij, at prius ratione ad originem passiuam, qua eius constituitur persona: atque hæc sola erit formaliter eius terminus, illa vero non nisi tantum realiter, & prout cum priori identificata: cum ergo in creatis relatio filij distinguatur realiter (inadæquate saltem) à substantia eius, qui generatur, hæc sola, & non filiatio paternitatem terminabit, si nihil obstat aliunde: nec enim identitas vlla facit, ut officium terminandi, quod vni conuenit ab ea refundatur in alteram.

209 Obiicies vltimo. Vna relatio prædicamentalis refertur ad aliam, ut cum paternitates aliquæ denominantur similes inuicem huius autem similitudinis, ac relationis terminus duntaxat est aliquid relatiuum, non verò absolutum, haud enim est in paternitate tale quidpiam, haud aliquid non relatiuum, cum totum eius esse sit esse ad aliud ritu cæterarum omnium relationum: perperam ergo à nobis est constitutum, omnem relationem terminari ad absolutum. Verum, ut ab hoc vltimo incipiam, nobis satis est, si relatio terminetur ad aliquid absolutum, quorū ex parte alterius extremi inuenitur aliquid non relatiuum, sed ab omni potius relatione liberum. Et quidem hæc moderatio nostræ si adhibeatur sententiæ, ea nequaquam premetur argumento facto.

210 Deinde ad illud dici potest, paternitatem vnam respectu alterius ad se terminatæ esse quid absolutum, tamen si

tamen si introitu suppositi sui quidpiam relatiuum: quamobrem vtriusque similitudinem absoluto terminari. Declaratur: similitudo illa, quæ obicitur in argumento, terminatur, non ad aliam similitudinem præcisè, sed ad eius fundamentum, videlicet paternitatem alteram: hoc autem est, eam terminari aliquo absoluto, estque quod à nobis asseritur, & negatur ab aduersariis. Tandem obiici possunt nonnulla eorum quæ cap. præc. à nobis adducta sunt parum ab eius medio: at iis non est quod immoremur, quippe quæ non impugnant priorem nostræ sententiæ partem, sed tantum propugnant posteriorem.

211 Aduersus quam obieciæ primò. Haud pauca relationes sunt non mutæ, utpote creaturarum ad creatorem scientiæ ad scibile: at nulla harum terminatur ad relationem aliam: haud enim eis respondet ex aduerso alia, cum Deus non perinde referatur realiter ad creaturas, sicuti hæc ad illum, nec scibile ad scientiam, sicuti è conuerso: alioqui relationes eiusmodi forent mutæ contra quam philosophorum, ac theologorum schola pene omnis supponit: iniuria ergo constitutum est, relationem omnem terminari ad relatiuum quidpiam.

213 Respondet Caietanus Deum etiam referri realiter ad creaturam, quamuis per modum in hac, non vero in illo existentem; & scibile similiter ad scientiam. Verum hæc solutio suprà cap. primo satis est impugnata: vteriusque confutatur, quia ex ea fieret, nullam relationem prædicamentalem sitam esse in modo, qui termino, ac fundamento superueniat, sed potius in vtriusque complexione omnem consistere: quemadmodum enim creator realiter, ac prædicamentally refertur ad creaturam, & scibile ad scientiam per modos sibi extrinsecos, quidni etiam vna albedo v.g. referri queat ad aliam per eam, quantumuis sibi extrinsecam, sequè ipsam ad summum, circumscripto quocunque modo?

214 Alij apud P. Suarez respondent, in Deo esse relationem dominij, & creatoris, non realem at certè rationis, eamque terminare relationes creaturarum ad ipsum: paremque esse considerationem scibilis comparari ad scientiam, & cuiusvis alterius relationis non mutæ. Contra tamen: quia quin intellectus noster fingat aliquam relationem in Deo, ad eum referentur nihilominus creaturæ; eiusmodi autem illarum relationem haud excipiet relatione rationis, quippe quæ nulla est, nec reali, ut aduersariis est in confesso, ergo aliquo absoluto. Quin etiam, tamen si intellectus noster fingat aliquid inlat dominij, creatorisue in Deo, non ob id referetur ad eum creaturæ respectu seruitutis, aut originis, ac dependentiæ, sed propter perfectionem suam absolutam, quæ esse in eas influit: ea ergo, & non relatio rationis erit ratio terminandi relationem creaturarum. Atque hæc ratio secunda manifestè conuincit eos, qui ad relationem rationis in Deo, non actuale, sed potentialem confugiunt: quid enim interest nos fingere posse, & & comminisci aliquid in Deo, ut ad illum creaturæ habeant ordinem realem, ac prædicamentalem? Facit etiam aduersus eosdem, si nullus esset intellectus creatus, & facultate fingendi præditus, creaturas nihilominus irrationales, & brutas ad Deum prædicamentally relatum in.

215 Parum, ac non nisi solis vocibus differt à priori solutione, alia, quæ vtriusque Fonseca. Ait enim, quemadmodum homini, quin actu existat, actu tamen conuenit esse animal, ita Deo relationem rationis actu conuenire, quin actu existat suo modo, hoc est obiectiue in intellectu, siue, quin actu fingatur, quia videlicet semper potest fingi. Sed difficultates superioris solu-

tionis hanc eodem ariete prosterunt, ut expendenti constabit. Nominibus etiam contraquam superior abutitur: nam re vera homo, cum non existit, non est actu animal, sed potius nihil, cum actus, & existentia, si rectè intelligantur, in idem recidunt: de quo larius suprà lib. 2. tract. 1. Melior ergo argumenti solutio est: Deum referri realiter ad creaturas, & scibile ad scientiam: quæ duo, quam vera sint, quamque cohæreant cum diuisione relationis in mutuam, ac non mutuam, suprà cap. primo, & postea satis manet declaratum.

Obiiciens secundo: paternitas v. g. & filiatio haud sunt realiter distinctæ, sed potius ambæ realem habent identitatem, cum complexione fundamenti, & termini, adeoque eam sortiuntur inter se inuicem; quæ namque sunt eadem vni tertio, sunt idem inter esse: ergo paternitas non terminatur ad filiationem: nihil enim potest ad seipsum terminari: nihil non est terminus alterius cuiusdam: sane in Deo propterea distinguitur realiter paternitas à filiatione, quoniam altera refertur, ac terminatur ad aliam: ergo in rebus creatis, aut distinguuntur inuicem, quod tamen nequit admitti, aut certè neutra terminatur ad aliam: quo fit, male à nobis constitutum esse nullam relationem non terminari ad connotatiuum.

217 Respondeo: quemadmodum aliquid suimet obiectum ac terminus intentionalis esse potest, cognitione videlicet aliqua in semetipsam reflectente, ut inferius lib. 7. tract. 11. probandum est, ex sententia Patris Ruiz de Montoya, & aliorum; ita etiam non est, quæ propter aliquid sui terminus physicus, ac prædicamentally esse nequeat: adeoque paternitas ad filiationem, quantumuis à se realiter indistinctam & secum eandem poterit terminari, eamque è conuerso terminare. Rursus, terminari ad aliquid, est ad illud, vel quidpiam referre, vel ipsummet referri: at quamuis paternitas non referatur realiter ad filiationem, quæ est vtriusque identitas, ac realis indistinctio; ceterum ad eum refert substantiam Patris; quippe quæ ab illa distinguitur realiter inadæquate illiusque saltem in concreto, ac simul cum substantia geniti pater est: hic enim respectu filij talem subit denominationem. Quod adice, paternitatem connectere quodammodo substantiam Patris cum filiatione; ita, ut supposita priori illa relatione, nequeat etiam diuinitus substantia paterna existere sine posteriori: hoc ergo ex titulo filiatio poterit esse terminus paternitatis.

218 Vterius: vti paries v. g. est albus, ut quod, ita albedo est eo ipso alba ut quo: heri ergo nequit, ut substantia patris referatur realiter ad filium, adeoque filiationem in eo inuolutam, quin ad eam referatur, ut quo paternitas: at hoc pacto semper refert vnam relationem ad aliam nobis sufficit ad hoc, ut nulla vnquam non terminetur ad aliam quodammodo: & quidquid sit, an hoc modo vnam relationem terminari ad aliam sit improprie terminari, vel non, certè tantum est quod controuertitur in præsentia: nisi vero quis velit nihil interesse inter has duas quæstiones, an relatio terminetur ad connotatiuum? & an ut quod, & realiter referatur ad aliam possit? quo tamen nihil absurdius, cum nullus auctorum vnquam earum quæstionum non secernat ab alia, ac velut diuersam non pertractet. Hinc constat ad exemplum diuinarum relationum: haud enim distinguuntur realiter, quia vna terminatur ad aliam aut etiam quia altera refertur, ut quo, & secundum quid ad alteram, sed quoniam referuntur inuicem proprie, & ut quod, sic, ut alia sit fundamentum realis habitudinis ad alteram; & non sola ratio referendi fundamentum aliud: In

In creaturis autem aliter se res habet. Adice postremo, ubi semel relatio prædicamentalis sit realiter à fundamento, & termino distincta, & paternitas v.g. sit vnus modus, & filiatio alius, nullam huic argumento vim subesse: ea ergo saltem ex hypothefi nostra sit opinio vera.

219 Obiicies tertio: relatio prædicamentalis resultat ex positione fundamenti & termini; atque vtrumque veluti se prius siue causam quodammodo supponit: v.g. similitudo vtramque albedinem, quas contendit, cum ideo sint similes, quia datur vna, necnon alia: paternitas substantiam genitoris, necnon etiam geniti, actionemque præteritam &c. At non resultat vna relatio ex alia, nec vna præsupponit aliam: haud enim est prius albedinem A esse similem albedini B. quam è conuerso: haud etiam antecedit paternitas filiationem, aut hæc illam: tum, quia relatiua sunt simul natura, vt per se patet, vtque ex Aristotele supra probatum est: tum etiam, quia alioqui admitenda esset mutua prioritas in relationibus: quo enim nomine similitudo albedinis B. est prior similitudine albedinis A, eodem hæc debet illam antecedere, cum ex æquo se terminent: & quo ex titulo filiatio est anterior paternitate, eodem etiam hæc antecedit filiationem: quæ, cum ita sint, videtur fieri non posse, vt vna relatio sit terminus alterius. Hoc argumento Scotistæ vicem Thomistis rependunt, & qui ab his vrgetur similitudine naturæ correlatiuorum propria, eadem eos vrgent, atque haud leuius, quantum opinor. Cui tamen respondeo, quod dici solet relationem prædicamentalem resultare ex positione fundamenti, & termini, intelligendum esse de termino absoluto, non verò de relatiuo, quemadmodum etiam qui arguunt, effatum illud accipiunt de fundamento, non prout relatio, sed prout est quidpiam absolutum relationi præuium. Qui autem negant relationem omnem terminari simul relatiuo, & absoluto, & potius terminum absolutum nulli non relationi denegant, quid hi respondere possint argumento, ipsi viderint.

220 Obiicies quartò, & præcedens confirmabis argumentum. Ideo Petrus v.g. est pater Pauli, ad eumque refertur, quia eius ab illo est substantia genita, non verò, quia Paulus est eius filius, alioqui ideo etiam hic esset eius filius, ad eumque referretur, quia ille est eius pater, quo fieret relatiua haud esse simul natura, eaque potius esse mutuo priora, & posteriora, quorum vtrum sit magis absurdum, haud facile diiudicatis: Paulus ergo penes suam substantiam genitam, & id quod est in eo absolutum, est ratio terminandi, siue terminus formalis paternitatis, non verò penes relationem filij: quo pacto obiectum formale visionis nostræ, siue, quod iuxta est, eius terminus formalis, aut ratio terminandi non est paries secundum se, sed color, quoniam non ideo videtur paries, quia est paries, sed quia coloratur.

221 Respondeo, vi huius argumenti hoc tantum conuinci, filiationem v.g. non esse terminum formalem paternitatis, quatenus hæc refert patrem ad substantiam filij: haud enim ideo eum ad hanc refert, quia hæc filiationi subest: Cæterum quatenus paternitas refert substantiam patris ad filiationem, & tum illam, tum se connectit essentialiter cum filiatione, hæc eius terminus formalis esse potest, ac debet, quin argumentum factum hoc tenus obstat: siquidem ideo substantia patris refertur ad filiationem, ac tam ipsa, quam etiam paternitas connectitur essentialiter cum alia relatione in genito reperta, quia est filiatio: nam, si non esset filiatio, sed æqualitas, aut similitudo, dominatio, aut seruitus, alijsve respectus

eorum ad quos se habet illa per accidens, haudquaquam terminaret eiusmodi connexionem, relationemve: tota ergo ratio eam terminandi est filiatio.

222 Obiicies quintò: si omnis relatio tenderet in aliam velut in terminum suum, nullaque prædicatis absolutis rei sibi obiecta, atque ex aduerso respondentis esset contenta, profecto relatio in communi ita terminaretur citra dubium: quod enim conuenit per se omni inferiori, id etiam rationi communi nequit non conuenire: quo pacto, quia Petrus, & Paulus, & quicumque alius homo est animal rationale, homo in communi animalis rationalis eo ipso sortitur conceptum: est relatio in communi non terminatur alia relatione: ergo nec omnis in particulari: Minor (haud enim cætera egent probatione) suadet: quia alias relatio in communi, & relatio eam terminans distinguerebuntur realiter, ac simul essent indistinctæ: hoc posterius videtur perspicuum: nam communis conceptus relationis cohibet omnem relationem: nulla ergo potest extra eam esse, ab eade distingui, aut è conuerso: prius etiam: quia terminus relationis nequit non ab ea distingui, aliudue ab ea esse, siquidem relatio est cuius totum esse est esse ad aliud: ea autem particula, aliud, denotat terminum relationis, vt per se patet, vtque omnibus est in confesso.

223 Respondeo: hoc argumentum magis eo tendere, vt probet non dari rationem communem relationis, quod multis placet, quam, vt suadeat relationem non terminari ad connotatiuum: quid enim? si responderetur omni relationi in particulari competere, quod terminetur alia relatione, secus tamen rationi communi relationis: non quod ea si daretur nequitiam imitaretur legem inferiorum suorum, sed quod nulla sit possibilis, propter incommodum, videlicet in argumento obiectum. Rursus secundò: terminus relationis haud debet esse ab ea distinctus, sed à fundamento solo, haud esse ad aliud à se, sed ab eo, quod refert, vt ostensum paulo superius: quamobrem relatio in communi, quamuis admittatur, poterit terminari per aliam relationem, quæ quidem sit aliud quodammodo iuxta relatiuorum definitionem, non tamen à relatione vt sic, sed ab eius fundamento: vnde contradictio, quam inferre conatur argumentum, haud sequitur, quantumvis sequi videatur. Tandem finge, terminum relationis ab ea distingui etiam adæquate: Certè contendere quis potuit id intelligendum esse, non de omni termino, sed de solo absoluto, atque hunc tantum denotari per voculam, aliud, cum definitur relatio in communi: quid est ergo quapropter hæc non possit terminari alia relatione, haud enim metus est, ne si ita terminetur simul sit distincta, & indistincta ab alia relatione, quando non definitur quidem in ordine ad aliam, sed duntaxat ad quidpiam absolutum: Verum de hoc infra.

224 Obiicies sextò: si terminus vnus relationis, quæ ea cumque sit alia sit relatio, paternitatis v.g. filiatio, & è conuerso, altera sanè per alteram est definienda, cum par, & solemne etiam sit quantum rem definiri per id, quod respicit essentialiter vel vt terminum, & cum quo connectitur suapte natura: quo quidem nomine homo per sensationes definitur, ac discursiones, candor eius per disgregationem visus, &c. Iam ergo definiendus est pater, qui habet filium, & filius, qui habet patrem; adeoque sequentur incommoda aduersus alios à nobis superius illata. Quid alij huic argumento respondeant, ipsi consulant: mihi qui geminum cuiuscumque relationis terminum esse puto, nullam

nullam illud difficultatem facit: dico enim, relationem omne definiendum esse per terminum suum, cum quo connectitur essentialiter; at non per omnem terminum, sed per aliquem, non per connotativum, sed per absolutum: quo posito nullum sequitur incommodum, ut intuenti clarebit.

- 225 Quid? quod ad summum eo conuincitur argumento, unam relationem definiri per aliam ex parte, & non ex toto; ut si dicatur: pater est, qui filium quoad eius substantiam genuit; filius è contrario, qui patrem habet à quo eius substantia sit genita. Hunc autem definiendi modum haud esse absurdum, absque probabile est: quantumvis multo probabilius sit, eum vndeque exactum non esse ad leges dialecticæ: ut enim ex eo non sequatur rem totam inexplicatam manere, nec idem per seipsum præcisè explicari, nec circulum vitiosum peragi; quæ tamen incommoda non possunt defugere, qui relationem omnem alia duntaxat terminari censent: at certe sequitur aliquid repeti in definitione sine vlla necessitate, aut operæ pretio, quandoquidem satis est ad explicandam naturam patris, quod alium genuerit hominem, quin vlla fiat mentio filiationis, atque ad explanandam essentiam filij, quod ab alio sit genitus, nulla paternitatis commemoratione facta. Verum nō improbabiler dici quoque potest, relatiuorum conditionem, specialemque genium perire, ut aliud in definitione alterius adhibeatur in obliquo, & minus principaliter; nec aliter ea bene, & accommodatè explicari: proinde haud esse prorsus vitiosam, & inutilem alterutius mentionem, cum definitur alterum.

- 226 Hactenus ostensum est, omnem relationem predicamentalem terminari aliquo absoluto, necnon aliquo connotatiuo. Sed quid dicendum de relatione transcendentali, hæc si est prorsus à predicamentali distincta? Respondeo idem: nam sicut cognitio, & amor referuntur ad obiecta, ita hæc quatenus bona, & vera è conuerso ad eos actus: item vti causa ad effectus possibiles habet ordinem, ita hi ad illam: rursus, vti actio, passio, ac cæteri modi relationem fortiuntur ad extrema absoluta; quæ afficiunt, ita etiam hæc ad eos vicissim, si minus essentialiter, & per denominationem omnino intrinsecam, at certe contingenter, & per denominationem quadantenus extrinsecam: nulla ergo harum relationum transcendentalium non connectitur cum alia: quidni ergo ad eam possit, ac debeat terminari, sicut in iis, quæ spectant ad predicamentum ad aliquid contingit. Deinde secundo: earum relationum transcendentalium, quas breuitatis causâ prætermisimus, quælibet est non mutua, saltem in eodem genere: cuiusvis ergo terminus est absolutus, & non relatiuus in eodem genere, quod satis est, ut simpliciter dicatur absolutus iuxta superius disputata semel, atque iterum: omnis ergo terminatur etiam ad quidpiam absolutum.

CAPVT XVI.

An terminus specificet relationem predicamentalem? Anue et essentialis?

- 227 **B** Imembrem hanc questionem expediendam aggreddior: quam tamen potuero breuissimè: tum quia vtrique eius pars magna ex parte, ne dicam ex toto, est de nomine: tum quia neutra admodum necessaria suppositis iis, quæ sunt superius disputata. Prima ergo sententia est, relationem predicamentalem

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

lem, & quamuis aliam realem specificari à solo termino. Ita Scotus in 2. distinct. 1. quæst. 5. Deza in 2. etiam dist. 13. quæst. 1. notab. 4. Soncinas. 5. metaph. quæst. 32. Rubius in predicam. cap. 7. quæstione 6. numero 86. Secunda sententia est, relationem specificari à solo fundamento. Ita præter alios videtur censuisse B. Thomas 3. p. q. 55. art. 5. & quodlib. 1. art. 2. & quodlib. 9. art. 4.

228 Probabilius tamen arbitror, relationem semper specificari tum à fundamento, tum etiam à termino: Ita P. Suarez. disput. 47. metaph. sect. 17. num. 15. & P. Balthasar Tellez in metaph. disput. 42. sect. 6. conclus. 6. num. 28 & sequentibus. Suadetur autem, quia relatio predicamentalis, ut haud ita post constabit, constituitur in sua specie per fundamentum, simul ac terminum: ac tum hic, tum etiam illud est eius pars intrinseca realiter, ac verè; quidquid sit, an ratione ratiocinata sint ambo eam extra: Constitui autem in specie sua quidpiam est specificari: specificatur ergo relatio per extrema sua. Rursus specificari aliquid aliunde est inde fortiri distinctionem suam specificam: atqui relatio distinguitur specie à quavis alia munere fundamenti, ac termini, cum per id quælibet res distinguatur numero, ac specie ab alia quavis, per quod vno, vel altero modo constituitur in semetipsa, neque aliud sit rei cuiusvis distinctiuum, quàm eius constitutiuum, ut est in philosophico axioma ab eorum nomine non recepto.

229 Sed fac, relationem predicamentalem esse realiter distinctam à fundamento, & termino: aut fac, sermonem esse de relatione aliqua tantum transcendentali, de cuius distinctione ab extremis suis haud possit esse dubitatio: certè idem redit argumentum, aut certè aliud nihilominus efficax ac difficile: fieri namque nequit, ut relatio vlla respiciat terminum aliquem specie diuersum, quem non respicit alia, quin ambæ sint specificè diuersæ: alioqui erit, ut cognitio mea lapidis, eaque, qua non lapidem, sed equum considero haud sint specie diuersæ: quin etiam, ne vni immeret exemplo, erit alioqui, ut nullæ ferè scientiæ specie differant, ut ut obiecta ita differentia respiciant: relatio ergo specificatur à termino. Par ratio est fundamenti: Vni namque, si sit essentialiter illigata vna relatio, & alteri, & non priori altera, necessum est, ut ambæ ritu fundamentorum specie differant.

230 Pro sententia priori loco memorata, cui quidem prior nostræ sententiæ pars est opposita, sic oppones. Ad eundem terminum possunt, & solent esse relationes specie diuersæ. v. g. ad eundem filium paternitas, ac maternitas, ad eundem hominem similitudo, dissimilitudo, paternitas ac filiatio cum fieri possit, ut ei sit similis in ratione animalis equus, in ratione rationalis dissimilis, vel idem, vel leo aliavè bellua, eiusque pater vnus homo, & filius alter: haud ergo specificantur à termino tales relationes; alioqui, cum terminus sit vnus tantum speciei, eius etiam essent illæ, & non plurium. Respondeo, in primis relationibus prædictis respondere ex aduerso toridem terminos specie diuersos, si minus absolutos, at certe connotatiuos, ac relatiuos, paternitati scilicet, ac maternitati filiationem specie, numeroque geminam, ac multiplicem, ut supra ostensum est cap. octauo: similitudini quoque aliam similitudinem, dissimilitudini dissimilitudinem, paternitati filiationem, & filiationi paternitatem iuxta ea, quæ disseruimus nuper cap. 13. & 14. Deinde, quidquid sit, an omnis relatio terminetur ad aliam relationem, anue multiplex ad multiplicem; terminus ille absolutus

qui obicitur in argumento, facit quamlibet earum trium relationum specie diuersam à quauis alia, quæ non respicit communem eum terminum, sed alium diuersum: atque hoc satis est, vt eas specificet.

231 Oppones secundo; posse cognitionem aliquam, saltem Angelicam, aut supernaturalem esse vnam, indiuisibilemque numero, & specie, & nihilominus vna, eademque opera tendere in obiecta specie diuersarum possibile esse saltem supernaturaliter, atque in alia rerum serie modum aliquem simplicem, vnumque, qui simul referat fundamentum quoddam ad qualitatem, quantitatem & causam, & alteri illud assimiliter, alteri ex æquet, tertiæ verò tanquam ad patrem, matremve, aut quid simile comparet; adeoque terminos specie diuersos sine vlla sui diuersitate numerica, nedum specifica, respiciat: haud ergo terminus specificat relationem, cum hæc possit esse vnius speciei, esto ille sit multiplicis.

232 Respondeo specificari relationes per terminum esse, quoties vna respicit illum, & non alia, sed alium specie diuersum, tum ambas specie diffidere. Vel paulò aliter: est quoties termini sunt specie diuersi, non solum inuicem, atque inter se, sed respectu relationum, ita, vt eorum vnum respiciat, & non alium relatio aliqua, tum hanc esse specie diuersam à relatione proficiscente in diuersum terminum: Aut siue sit sermo de cognitione illa, siue de modo physico nulla alterutrius pars desinit respicere terminum, quem respicit altera: haud enim est in iis vna, & altera pars gradusve: sed tum cognitio, tum etiam modus prædicamentalis indiuisibiliter contendit in terminos specie diuiduos, & hi, quamuis sint inter se specie diuersi, non tamè comparatione vtriusque relationis: ambæ ergo, & quacunque aliæ possunt, ac debent à terminis specificari suis, dummodo specificationis recte explicetur essentia. Summa est, quod diuersitas specifica fundatur in numerica, nec nisi hac supposita velut conditione, potest specificare relationem, vnamve ab aliâ essentialiter diuersam reddere: Cum ergo in cognitione obiectis specie diuersis intenta haud sit vlla diuersitas, ac multiplicitas numerica, nullaque etiam sit in modo qui obicitur, quid mirum, si, nec iste, nec illa multiplex specie cadat?

233 Pro sententia posteriori loco relata, & cui etiam altera nostræ pars refragatur, ita obicies. Vnus, idemque homo v.g. simul est similis alteri homini, nec non alteri dissimilis: item vnus pater, & alijs filius: relationum ergo specie diuersarum fundamentum tamen potest esse vnum, nec specie tantum, sed quod plus est numero: haud ergo ab eo specificatur, specieue multiplicatur relatio. Sed respondendum est primo; fundamenta proxima earum relationum esse diuersa: prior enim fundatur, non tantum in humanitate eius, qui refertur, sed vterius in vnitatis qualitatis, aut substantiæ: posterior in diuersitate quadam qualitatis: tertia in actione, qua fundamentum genuit: quarta vero in passione, qua quidem aliunde ipsum est genitum. Deinde quidquid sit, an sit aliqua diuersitas ex parte fundamenti; certe illud facit, quamuis earum relationum diffidere specie à qualibet alia, quæ non ei est innixa, sed alteri: quod sufficit, vt eas censeatur specificare. obicies secundo; eandem indiuisibilem relationem fundamenta specie diuersa referre posse, & solere, v.g. eadem vnio refert materiam ad formam, & hanc ad illam: eadem cognitio potentiam ad obiectum, & è conuerso: mille alia eiusmodi. Verum huic argumento paulo supra factum est satis, cum esset de termino sermo.

234 Quod ad aliam attinet propositæ quæstionis partem Quæritur, in prædicabilib. c. de specie. Soncin. 5. metaph.

q. 33. Mairon in 1. dist. 29. q. 5. negant, terminum esse de essentia relationis prædicamentalis, alteriusve realis. Caterum Niphus 5. metaph. d. 16. atque, vt refert supra Caietan, plerique Peripatetici affirmant. Prioris sententiæ fundamentum est, quia terminus distinguitur realiter à relatione, ergo non est idem cum ea, ergo nec de eius essentia, cum hæc identificetur citra dubium rei cuius est essentia. Posterioris vero, quia illud est de essentia rei sine quo, nec esse, nec concipi potest: atqui relatio prædicamentalis ita se habet respectu termini, cum totum eius esse sit esse ad aliud. Arbitror, litem esse totam de vocabulo: potest autem componi: & facile, si dicatur terminum esse de essentia relationis (à qua disputandi gratia suppono eum esse distinctum) non in recto, sed in obliquo, non identice, sed connotatiue: atque hoc, & non amplius vtriusque sententiæ contrariæ argumento conuinci.

CAPVT XVII.

An, & quatenus relatio prædicamentalis distinguatur à fundamento, & termino.

235 HActenus de fundamento, & termino, ac ratione fundandi, siue conditione relationis prædicamentalis, reliquum est, vt de huius ab illis distinctione agamus. Porro autem, ne sit æquiuocationi locus, hoc in primis animaduertendū est, haud esse quæstionem de relatione prædicamentali, prout hæc cum reali, & vera recurrit, nullamque talem non cohibet: constat enim, eam ita sumptam multoties distingui à fundamento, & termino: sic cognitio distinguitur realiter à potentia intellectiva, & obiecto: amor item à voluntate, bonoq; in quod fertur: neque non actio, vnio, passio, duratio, & vbicatio à suis extremis: tantum ergo est sermo de relatione prædicamentali arctius usurpata; nimirum similitudine, ac dissimilitudine, æqualitate, & inæqualitate; item paternitate, & filiatione, aliisque id genus respectibus in actione fundatis; necnon iis, qui fundantur in ratione mensuræ. Rursus nomine fundamenti intelligendum est, non remotum, sed proximū, quod ratione fundandi cohibet.

236 Quibus constitutis ante aliorum sententias, quid ipse sentiam profero; arbitrorque, relationem prædicamentalem haud esse modum, vel accidens absolute à fundamento, & termino realiter distinctum: haud actum intellectus humani, vel diuini ea inuicem extrema comparantem: haud etiam solum fundamentum connotans terminum, nulla ei adiectione etiam rationis facta: haud idem fundamentum, sed duntaxat penes aliquam formalitatem respectiuam, seu connotatiuam ab eo virtualiter tantum, seu ratione ratiocinata distinctam: haud ipsum fundamentum, ac terminum formaliter: haud denique aliquid ab eis distinctū ratione extrinseca, ac tantum ex modo significandi. Quid ergo? Censeo, eam à fundamento, & termino collectim sumptis virtualiter intrinsecè, & ab iis seorsim sumptis realiter inadæquate distinguui: non aliter, ac animalitas ex.g. virtualiter distinguitur à materia, & forma simul sumptis quatenus materia, & forma, rationalitas, seu risibilitas est; caterum à materia, & forma seorsim sumptis, siue à qualibet earum realiter inadæquate distinguitur, cum enim animalitas in aggregato materiæ, & formæ realiter consistat, aggregatum autem, siue totum à suis partibus realiter inadæquate distinguatur, non poterit hac ratione non distinguui animalitas à materia; & forma diuisiue sumptis.

237 Vt autem hoc iterū animaduertā, de qua plura dedi lib. 2.

lib. 2. r. 4. distinctio virtualis intrinseca est aptitudo, ut quædam actus, & vere in se indistincta subeant tamen à parte rei prædicata contradictoria, perinde, ac si proprie multa essent, atque diuisa. Quamvis autem aliqui admittant distinctionem quodammodo virtua-lem, siue rationis ratiocinatæ inter relationem, eiusque extrema, hæud ob id opinor, eos in mea illico esse sen-tentia: illorum enim non pauci distinctionem, quâ in præsentî defendunt, negat esse coniunctam cum con-tradictione prædicatorum, quam tamen ipse tueor. Fauet tamen nobis non leuiter Albertus Magnus in prædic. tr. 3. c. 7. Fauet etiam quotquot relationem distinguunt ratione ratiocinata à fundamento, ac ter-mino; eam autem distinctionem existimant esse vbivis virtualement intrinsecam, & cum contradictione prædi-catorum coniunctam.

238 Verum misso eo præsidio, quod ab auctoritate peti consequitur, & quod de esse nobis fortasse contendere aliquis, agendum est ratione Relatio prædicamentalis à parte rei distinguitur à fundamento, & termino collectim sumptis ab his realiter distingui nequit: so-lum ergo virtualiter intrinsecè: eo autem ipso, quod cum his collectim sumptis realiter identificentur, nec ab illis sit, nisi tantum virtualiter distincta, non pote-rit non distingui realiter inadæquate ab his seorsim sumptis, siue à quolibet eorum. Maior probatur: quo-niam si paternitas v.g. à fundamento, & termino si-mul sumptis à parte rei non distingueretur, eadem ra-tione filiatio ab his neutiquam esset distincta; ac proi-nde paternitas, & filiatio non distinguerentur inter se inuicem, quandoquidem amba in substantia pa-tris, & substantia filij, & actione præterita formalis-sime consisterent: at paternitas, & filiatio sunt rela-tiones à parte rei inuicem distinctæ, seu realiter, seu virtualiter: alterutro ergo modo necesse est eas à fun-damento, & termino simul sumptis distingui: M. nor probatur: paternitas habet pro fundamento substan-tiam Petri v. g. & pro termino substantiam Pauli; & filiatio è conuerso pro fundamento substantiam Pau-li, & pro termino substantiam Petri à parte rei sibi vendicat: eæ ergo relationes diuersa fundamenta, ac diuersos terminos à parte rei sortiuntur, & proinde prædicata contradictoria res ipsa suscipiunt, videlicet respicere, & non respicere aliquem terminum, habe-re, & non habere aliquod fundamentum, vti ad earum distinctionem aliquam omni operatione intellectus anteriorem, ac vel realem, vel virtualement oportet. Antecedens, ex quo geminæ consequentiæ apertè de-ducuntur, ita suadet: si paternitas, qua Petrus Pauli genitor est, respiceret velut terminum substantiam Petri, Petrus esset pater sui ipsius; & si filiatio, qua Paulus Petri filius est, intueretur velut terminum sub-stantiam Pauli, hic sui ipsius esset filius: consequens est absurdum: ergo &c. sequela probatur, quia pa-ternitas Petri eum denominat patrem eius, quem pa-ternitas velut terminum respicit, & filiatio Pauli eum constituit filium illius, quem filiatio intuetur tanquā terminum: haud secus, atque cognitio denominat in-tellectum cognoscentem id obiecti, quod est terminus cognitionis: idemque contingit in amore, & quouis modo, & relatione transcendentali: sed paternitas Pe-tri in opposita sententia habet pro termino substan-tiam ipsius Petri, aliàs à filiatione distinguenda; & fi-liatio Pauli instar termini vendicat ipsius Pauli sub-stantiam, alioqui à paternitate distinguenda: Petrus igitur sui ipsius pater, & Paulus suimet filius euadet.

239 Rursus secundo, eadem distinctio relationis à fun-damento, & termino, quæ refert, suadet: in intel-ligibile prorsus videtur, quidpiam dici maius alio for-maliter per id, quod est minus, aut minus per id, quod

est maius, vel per idem denominari aliquid maius si-mul, & minus: vtrumque autem sequeretur, si relatio maioris, ac minoris inuolueret fundamentum, simul-que terminum, & ab eis ante considerationem intel-lectus nequaquam esset distincta, ut inuenti clarebit. Hoc argumentum pulchrè inlinuat Plato in Phædone his verbis: igitur, neque tu quidem assentieris, si quis aliquem dixerit alio quodam capite esse maiorem atque eum, qui minor est eodem capite esse minorem, sed testi-ficaberis, te quidem nihil aliud esse distinctum, quam omne maius alio non alia ratione vlla, quam magnitudi-ne esse maius, atque ob hoc maius, ob ipsam scilicet magnitudinem: minus autem nullo similiter alio, quam paruitate, & propter hoc esse minus, propter ipsam vide-licet paruitatem metuens, ut puto, ne si quem dixeris ca-pite maiore esse, vel minorem, quispiam tibi sic obiiciat; primum quidè, & eadem re maius fore maius, & minus fore minus: deinde, quod capite, quæ res parua est, maiore as-firmes esse maiore: hoc autem dices mōstro esse persimile, ut paulo aliquo magnum quiddam esse dicas. Hactenus Plato, qui nomine magnitudinis, & paruitatis intelli-git relationē maioris, & minoris, eaque à coniunctio-ne termini cum fundamento, si minus realiter, at cer-tè virtualiter distingui superiore probat incommodo.

240 At Platoni, & nobis aduersari videtur Augustinus cap. 10. de prædicam. sic inquit: una enim res, & maior à minore, & brevis à maiore, vno, atque eo-dem tempore poterit nominari. Caterum Augustinus hoc tantum vult, rem aliquam dici maiorem à mi-nore, & minorem à maiore, non formaliter, & quidditatiue, nec ita, ut termini eiusmodi relatio-num illas intime constituant, sed veluti causaliter, atque ita, ut à terminis fundamento accedentibus tales respectus resultent: quo pacto dici consuevit, actum esse semper verum ab obiecto, quantumvis sit, vel perpetuo, vel certe non raro per seipsum ef-fentialiter verus. Quamobrem Augustinum retor-queo, & eius argumentor auctoritate tom. 2. epist. 66. ad maximum, vbi sic habet.

241 Diuersa sunt autem, sicut pater ad filium, fi-lius ad patrem, socer ad generum, gener ad socerum, dominus ad seruum, seruus ad Dominum: non est quidem hoc ad illum, iste quod ad istum, ille, sed ambo tantum homines sunt: relatio diuer-sa est, non natura: quoniam si attendas, quid sit alter ad alterum, non hoc iste ad illum, quod ille ad istum. Vnde emergit tertia probatio eius di-stinctionis, quæ statuta est inter relationem, & ambo eius extrema: si paternitas, verbi gratia, in substantia patris, & substantia filij, ac generatione præterita formalissime, & absque vlla distinctione virtuali intrinseca consisteret in iisdem; etiam filiatio eadem esset ratione sita, ac proinde pater-nitas, & filiatio non forent relationes diuersæ, ut certissimum videtur: at eas diuersas esse expresse Augustinus, edocet loco adducto, idque non semel: neutra ergo in fundamento, & termino quidditatiue consistit, neutra non ab iis à parte rei distinguitur, si-minus realiter, saltem virtualiter, ac ratione ratioci-nata, quæ sit prædicatorum contradicentium radix.

242 Quarto probatur eadem distinctio relationis à fundamento, & termino: similitudo inter duos Angelos v. g. & similitudo inter duos homines sunt omnino æquales, quin alterutra sit maior, aut per-fectior altera, propterea quod ambe sint specificæ spe-cie infima: Sed duo Angeli, & duo homines inter-se sunt omnino inæquales: vna igitur similitudo in complexo duorum Angelorum, & altera in com-plexo duorum hominum formaliter, & à parte rei sita non est: aliàs qua ratione Angeli hominibus præ-stant,

stant, similitudo etiam Angelica humanam superat: quod fieri nequit, cum similitudo duorum hominum summa sit, & qua maiorem non inuenies. Idem argumentum confici potest in relatione distinctionis realis, quæ, quorumcumque, & quantumvis inæqualium sit extremorum, nihilominus est æqualis: quo respexit Damascenus cap. 33. *Dialecticæ: Neque enim due palma sunt magis duo, quam duo homines.* Idem etiam in aliis multis respectibus id genus.

243 Respondent aliqui recentiores nostro argumento, eius distincta maiori: similitudo duorum Angelorum, duorumque hominum est æqualis similitudo, concedunt; est æqualis perfectio, negant: & similiter distincta minori: perfectio utrumque non est æqualis perfectio, concedunt, non est æqualis similitudo, negant: quare aiunt, æquale, & non æquale, applicari diuersis terminis, adeoque nullam contradictionem prædicatorum inferri sicut ad arguendam distinctionem virtualem oportet. Friuola responsio, utpote quæ argumentum confirmat, non soluit: concedit enim, Angelos hinc, & homines illinc esse æquales in ratione similitudinis, & non esse æquales in ratione perfectionis, siue, quod perinde est, hanc esse æqualem in ambobus, & non illam: altera ergo distinguitur virtualiter ab altera, cum prædicatorum contradictio semper sit cum huiusmodi saltem distinctione coniuncta. Iam verò ineptè aiunt æquale, & inæquale à nobis applicari diuersis terminis: nam si de subiectis sermo sit, fateamur similitudinem, & perfectionem esse diuersos terminos: hoc autem nonne nobis prodest, obestque aduersariis: quod si de prædicatis sermo sit, quam æqualitatem attribuiamus similitudinibus hominum, & Angelorum, eandem de illorum perfectionibus negamus: æquale ergo, & inæquale neutiquam à nobis adhibetur diuersis terminis hoc sensu, ut non sit eadem æqualitas affirmata in argumento, & quæ negatur in eodem per inæqualitatem. Quin potius est una & eadem æqualitas, sed de gemina similitudine enunciata, & non de illa, sed de gemina perfectione inficiata.

244 Respondent secundò, animalitatem hominis esse similem equo, non verò eius rationalitatem, & tamen non propterea utramque formalitatem virtualiter distinguui, aut prædicata contradictoria subire: quanquàm ergo perfectio hinc hominum, & illinc Angelorum non sit æqualis, sit verò utrorumque similitudo, non ob id perfectio, ac similitudo illorum contradictoria prædicata facipient, eruntve realiter, aut saltem virtualiter distinctæ. Verum in primis longè probabilius est, animalitatem, & rationalitatem virtualiter distinguui, ob vniuersum videlicet similitudinē cum equo, & alterius cum eo dissimilitudinē, de quo fuit lib. 2. tract. 4. Deinde quamvis similitudo ac dissimilitudo distinctionem virtualem, ac prædicatorum contradictionem non arguat, eam tamen arguere poterit æqualitas, & inæqualitas, quocirca multis partibus neruosius est hoc argumentum à relatione æqualitatis, & inæqualitatis sumptum, quam quod à similitudine, & dissimilitudine duci consuevit. Quando etenim animalitas hominis dicitur propriè, & absolute simili equo, & rationalitas dissimilis, siue non similis, similitudo illa potest, & solet non improbabiler dici generica, & solam dissimilitudinem genericam excludere, non verò specificam; locum proinde esse, ut rationalitas sit specificè dissimilis equo quin propterea ipsa, & animalitas subeant prædicata contradictoria, sicut ad virtualem distinctionem oportet.

245 Cæterum argumentum, quod ab æqualitate, & in-

æqualitate ducimus, hac ratione nequit eludi: æqualitas enim propria, & absoluta omnem excludit inæqualitatem, fierique nequit, v. g. ut due quantitates sint absolute, ac verè æquales, quin summè æquales sint, omnifq. omnino inæqualitatis expertes: quæcumque enim remaneat, ea obstabit, ne due illæ quantitates sint v. g. duo palmi, ac proinde, ne sint æquales: cum ergo similitudo duorum hominum sit absoluta, ac propria ratione æqualis similitudini duorum Angelorum, non poterit quidem perfectio, siue entitas duorum hominum esse inæqualis perfectioni duorum Angelorum, quin hoc ipso similitudo, & perfectio duorum hominum inuicem comparatæ subeant prædicata contradictoria, & distinctionem aliquam: absoluta enim, & vera æqualitas cuius inæqualitati contradicit.

Tertiò respondent neoterici, duos Angelos esse æquales in similitudine duobus hominibus; est utrumque similitudinē esse specificam, esse verò inæquales perfectione tenus perinde est, atque non esse adeò æstimabiles duos homines, ac sunt duo Angeli: at homines esse inuicè specificè similes, sicuti sunt speciem similes Angeli, illos autem non esse adeò æstimabiles, ac sunt hi, non inuoluit ullam contradictionem prædicatorum cum distinctione coniunctam: ergo nec æqualitas in similitudine & inæqualitas in perfectione eam adarguit. Cæterum hæc responsio difficultatem non tollit: nam argumentum, illud contendit, esse specificè similes duos homines, & itidem duos Angelos, esseque minus æstimabiles duos homines duobus Angelis importare contradictionem prædicatorum, alterū videlicet æqualitatem, & alterum carentiam æqualitatis, siue inæqualitatem. Vnde qui hoc pacto respondent, principium petunt, & solam conclusionem impugnatam pro solutione impugnationis afferunt.

Argumentor quintò, & præcedens argumentum confirmo. Viso fundamēto, & termino æqualitatis, v. g. lignis, ac lapidibus, de his dubito, an sint æqualia, vel inæqualia, & utram relationem habeant, modoque æqualia mihi apparent, modò inæqualia. Atqui de ipsa æqualitate dubitare nequeo, an sit æqualis, vel inæqualis, sed euidēs mihi semper est, eam esse æqualitatem, & non posse esse inæqualitatem: æqualitas ergo distinguitur à fundamēto, & termino, siue à rebus æqualibus inuicem. Hoc argumento alioqui vtitur, in præsentī materia vsus est Plato in Phædone, ubi Socrates Platonis personam gerens ita alloquitur Simmiam: *Nomme saxa, vel ligna æqualia, dum eadem sunt, alias æqualia, alias inæqualia nobis apparent? Penitus. Quid autem ipsa æqualia? possunt inæqualia sibi videri? vel æqualitas inæqualitas? Nunquam o Socrates. Quamobrem idem sunt æqualia, atque ipsum æqualia. Nullo modo idem mihi apparent o Socrates* (respondet Simmias.)

Sextò probatur eadem distinctio relationis à fundamēto, & termino. Similitudo Petri cum Paulo, aut consistit in utroque secundum se existente, circumscripto quocunque alio: & hoc sustineri nequit, cum Petrus, & Paulus secundū se existere possint, quin simul existant, sed alter prius, alter posterius, ac proinde, quin similes sint, eo quod omnis similitudo, iuxta plerosque aduersariorum, ne dicam omnes, terminum fundamēto coexistentem postulet. Aut illa similitudo in utroque inuicem, & mutuo coexistente sita est: & hoc etiam potest aperte impugnari: siquidem fundamētum, & terminus secundum se reperiunt, & existere possunt, quin similia sint; coexistentia vero illorum, nec diuinitus inueniri potest absque eo, quod sint similia: similitudo igitur in sola coexistentia illa fundamēti, & termini, ac duplici utriusque duratione vni illigata instanti, ac proinde in aliquo

ab eis a parte rei distincto consistit, non vero in ipsismet etiam suppositis aduersariis principis: antecedens perspicuum est: consequentia suadet: ideo enim vnio materiæ, & formæ in solo modo iis superaddito consistit, non vero in materia, & forma etiam in adæquate, quia solus ille modus est, qui diuinitus reperiri nequit, quin materia & forma vniantur, cum tamen hæc ad vnionem suapte natura sint indifferentes: at sola illa coexistentia est quæ diuinitus reperiri nequit, quin fundamentum, & terminus sint similia inuicem: similitudo ergo etiam iuxta aduersarios à fundamento, & termino est adæquate distinguenda: alias non video, cur vnio materiæ, & formæ in materia, & forma, ac modo superaddito non consistat ex æquo, imo principalius in illis duabus, quam in hoc tertio: quæ ratione aduersarij similitudinem in vtroque extremo principalius, quam in eorum coexistentia collocant. Hoc argumentum, tamen ad homines factum sit, absolute tamen vim habet: superius enim capite 11. & 12. ostensum est, si non omnem, at certe aliquam relationem prædicamentalem deposcere terminum sibi coexistentem.

249 Eo autem, & cæteris conuictum me fateor, vt censeam, relationem prædicamentalem esse à parte rei distinctam à fundamento, & termino simul sumptis. Quod autem hæc distinctio non realis, sed virtualis sit, quæ est minor principalis syllogismi initio positi, suadet. Tum quia ideo relatio prædicamentalis cum fundamento solo nequit realiter identificari, propterea, quod fundamentum ab illa sit realiter separabile: sed fundamentum, & terminus simul sumpti nequeunt ab ea realiter separari, aut sine ea reperiri: nequit igitur à fundamento, & termino realiter distinguui. Tum, quia distinctio virtualis non minus in creatis, quam in diuinis locum habet vt lib. secundo ostensum est: at paternitas increata non realiter, sed virtualiter distinguitur à fundamento, à quo est realiter inseparabilis: creata ergo paternitas non realiter, sed virtualiter distinguitur à fundamento, & termino simul sumptis, quippe à quibus est realiter inseparabilis, siue vt verius loquar, quæ sunt ab ea realiter inseparabilia. Tum demum, quia infra constabit satis luculenter inter referendas, ac referendas aliorum sententias relationem non esse distinctam realiter intrinsecè, aut extrinsecè à fundamento, & termino simul sumptis: item non consistere totam realiter in solo fundamento: reliquum ergo est, vt sit realiter identificata cum vtriusque complexione, ac proinde ab eis nisi virtualiter non distincta.

CAPVT XVIII.

Solutio quarundam difficultatum aduersus doctrinam precedentem.

250 IN primis contra nostram sententiam procedunt argumenta omnia, quibus probari consuevit esse non posse, vt quod in rebus saltem creatis est realiter, ac vere idem, diuidatur in formalitates virtualiter multas, easque in quas prædicata contradictoria conueniant. Verum his argumentis factum est satis cumulareque lib. secundo: quocirca necessum non est, ea iterum hic proponi, exponiue. Deinde aduersus nostram faciunt sententiam argumenta cuncta pro aliis fieri solita, quippe quibus est, vel ex toto, vel ex parte opposita. Cæterum non est quod in præsentia vlla eorum fiat mentio: opportunius enim dissoluentur capitibus sequentibus. Quamobrem obiciet tertio.

R.P. Richard Lyncei, Philosoph. Tom. III.

Similitudo v. g. alicuius fundamenti, & termini est quædam indiuisibilis forma: non ergo distinguitur tantum ab eis virtualiter intrinsecè, sed etiam realiter: fieri siquidem nequit, vt vlla res creata à multis realiter distinctis, cuiusmodi haud dubie sunt fundamentum, & terminus, non sit realiter distincta, sed potius cum eis reuera eadem, nec nisi virtualiter diuersa: id enim esset in hisce rebus finitis admittere infinitatem illam incomprehensibilem naturæ diuinæ, cuius vnitas non obstat, quo minus multis personis realiter identificetur, ac solam virtualemente ab eis fortitur distinctiorem, essetque adeo mysterium Triados in creaturis non veteri. Porro quod similitudo sit quædam indiuisibilis forma relatiua, suadet primo: quia non est cur potius relatio transcendentalis, verbi gratia, amor, cognitio, vnio, actio, &c. sit indiuisibilis, quam prædicamentalis relatio, qualis est similitudo: secundo, quia similitudo illa est vnum per se, alioqui in prædicamento minime futura: sed non per compositionem; partium enim, ex quibus esset composita altera esset aliquid ex parte fundamenti, & altera quidpiam ex parte termini, adeoque ambæ essent inuicem extrinsecæ, atque inter se distantes, omnique vera vnione destitutæ: esse ergo nequit, vt vnum aliquod compositum per se efficiant: relinquatur ergo, vt relatio illa similitudinis sit vna per se merito indiuisibilitatis cuiusdam, & quia est suapte natura simplex.

252 Respondeo, similitudinem illam (par autem conditio cuiusvis alterius relationis prædicamentalis) esse diuisibilem, & coalescere ex duplici formalitate, quarum vna est sola virtute à fundamento distincta, & alia tantundem, & non amplius à termino. Quod autem transcendentalis relatio, nimirum cognitio, amor, actio, &c. sit indiuisibilis, parum interest: idcirco enim talis est, quia non consistit realiter in extremis, non vero, quia est relatio realis vtrunque, vt decursu philosophiæ clarebit: quæ ratio non procedit in relatione prædicamentali similitudinis, aliave vlla, cuius nimirum ab extremis realiter distinctio, & superius est probata, & ex professo confirmabitur capite sequenti, alioque vltiori. Quod vero inferitur, similitudinem, vbi sit diuidua, non posse non esse ens per accidens, concedendum est; at non quod propterea sit excludenda à prædicamento: quod enim hoc quodam sensu, atque, vt est metaphysicum entia per accidens recipiat, supra ostensum est, tract. 1. huius libri. Quin etiam, vt ibi visum, excepto fortasse prædicamento substantiæ, cætera omnia, quocunque usurpata modo, entibus per accidens suapte natura sunt perua.

253 Obiciet quarta, & præcedens corroborabis argumentum. Si similitudo v. g. vnus, & alterius albi sita est in duabus formalitatibus realiter distinctis; aut, quæ identificatur realiter soli fundamento est absoluta, aut potius respectiua, & essentialiter connexa cum termino? Si secundum? ergo ea sola est relatio, adeoque hæc vna sola formalitate contenta est, & non eget duplici; contra quam est à nobis statutum: Item inde fiet, deficiente termino, ac manente fundamento, eiusmodi formalitatem deficere, atque adeo realem separabilem haud semper esse cum distinctione reali coniunctam, quo nihil magis absurdum, absonumve. Si primum: ergo etiam formalitas identificata soli termino erit eadem ratione absoluta: iam ergo similitudo resultat ex duobus extremis absolutis. Consequens autem falsum esse probatur: tum, quia nihil materiale, & corporeum constitui potest rebus

Q 3 spirituali

spiritualibus, nihil spirituale corporeis, nulla substantia ex accidentibus, nulla nisi ex solis substantiis, nullum accidens contra ex substantiis: pari ergo ratione nullum ens relatiuum coalescere poterit ex extremis prorsus absolutis, & quorum neutrum sit relatiuum: tum etiam, quia si formalitates illar, quamuis earum alterutra sit absoluta, relationem tamen constituunt, quidni etiam eam constituere possint fundamentum ipsum, ac terminus, ut ut ambo sint absoluta: aut quorsum super utriusque entitatem par illud formalitatum adstruitur?

254 Respondeo, negandum esse prius illud, cum propter rationes argumenti, quas arbitror satis efficaces, tum etiam ob dicenda inferius, admittendumque esse posterius: ac simul etiam, quod cum eo connectitur indissociabili consequentia, videlicet non minus esse absolutum quidpiam formalitatem se tenentem ex parte termini, quam eam, quæ posita est in fundamento. Prima autem huius improbatio est nulla prorsus: aliquando namque repugnat ens aliquod coalescere ex partibus diuersi nominis, & ordinis, ut obiecta nobis exempla & alia non pauca conuincunt: aliquando vero nulla est in eo repugnantia, nullumque incommodum: siquidem infra lib. 3. tract. 1. constabit, ens rationis, ac fictitium esse complexionem quandam plurium entium realium, quæ intellectus noster falsò coniungit, ac male applicat inuicem, hominem, equum v.g. non aliud quam hominem, & equum, & veram aliquam identitatem, non verè, sed falsò eis assignatam. Rursus ens per accidens haud semper resultat ex partibus, quæ sint entia per accidens, sed multoties ex eis, quæ sint entia per se: v. g. acruus lapidum his solum coalescit, cum tamen illos liqueat esse, non entia per accidens, sed per se, verasque substantias. Quamobrem uti compositio interdum est homogenea, interdum vero heterogenea comparatis inter se partibus; ita etiam iam vno, iam vero alio modo se habet acta comparatione partium cum toto: quod ergo compositio relatiuorum huius predicamenti, quo de agimus sit, non homogenea, sed heterogenea collatis cum toto partibus, adeoque hæc possint esse absolutæ, esto illud sit non absolutum quidpiam, sed relatio nostris argumentis effectum est.

255 Secunda improbatio consequentis à nobis admissi haud est magis momentosa; namque similitudo v. g. vnius albi cum alio, non ideo nequit consistere cum fundamento, & termino formaliter, quia ambo sunt extrema absoluta, & minime respectiua: curiam ergo? planè quia alioqui fieret, ut vnum esset simile sibiipso, & ad se realiter relatum: hoc autem incommodum neutiquam sequitur, esto relatio illa coalescat ex duabus formalitatibus absolutis: nam similitudo vnius albi cum alio est vnum par formalitatum: deinde similitudo alterius cum priori est aliud par formalitatum: vna ergo similitudo non est alia, nec ambæ respiciunt idem fundamentum, eundemque terminum: quocirca non erit, ut alterutra idem sibiimet assimilet, aut ad se referat, ut argumentum à nobis cap. precedenti propositioni intuenti luculenter constabit. Cetera ibidem adducta contra ponentes relationem in fundamento, & termino formaliter nequaquam eius ex formalitatibus absolutis compositionem impugnant.

256 Obicies quintò, Earum formalitatum in quibus à nobis est constituta relatio predicamentalis vna est alteri similis: ambæ siquidem conueniunt in eo,

quod sint partes relationis: nec non in eo, quod sint accidentales, si fortè contingat esse accidentia extrema, vnde pullulant; sin autem substantias contra in eo, quod sint substantiales. Aut ergo sunt similes per seipsas formaliter: atque ita poterunt etiam fundamentum, & terminus inuicem referri, & assimilari seipsis sine vlla formalitatum adiectione: utrobique enim eadem sunt incommoda: ut enim alia prætermittantur silentio, similitudo formalitatis A, eiusque proportio cum formalitate B. & huius è conuerso cum illa debet esse vna, & eadem etiam virtualiter, idemque fundamentum, & eundem intueri terminum; quo fiet, si quid nostrum valet argumentum, ut earum alterutra sibiimetipso sit realiter similis, quo tamen nihil magis inverisimile fingi potest. Aut propterea sunt similes, per alias duas formalitates ex se oriundas, atque emergentes; atque ita harum etiam similitudo duabus aliis referri debet accepta, & harum etiam aliis, & sic in infinitum: atqui hæc infinitudo videtur repugnare.

Verum in primis nullo iure hoc uti possunt argumentum Caietanus, Ferrariensis, Ioannes à Sancto Thoma, Soncinas, alique plures Thomistæ, nec ex nostris Vasquez, Becanus, Arrubal, Molina, & Conimbricenses. Qui enim, ut supra visum est cap. 9. negant, vnam relationem realiter referri posse ad aliam, quomodo contendunt, partes vnius relationis quantumvis realiter distinctas referri debere inuicem? & qui ne in duabus relationibus tertiam eas comparantem agnoscunt, quo pacto relationem diuisibilem, sed tamen vnam arguent esse fundamentum, simulque terminum alterius secundæ?

Rursus admitto sequi processum illum infinitum formalitatum: quid inde? an non est earum duntaxat, & non rerum realiter distinctarum? Certè cum P. Suarez disputatione 47. metaphysic. sect. 11. numero 12. concedit. Quamuis autem illum non parum formident Rubius in predicam. cap. 7. questione 11. num. 252. ad finem alique; quam tamen non sit metuendus, quam nulla esse debeat religionis occasio, ostensum est supra lib. 2. tract. 4. cap. 10. & 11. neque non latius demonstrandum est lib. 5. seq. tract. 1. inter agendum de transcendencia entis. Tandem respondeo, formalitatem A. identificatam fundamento soli referri ad formalitatem B. termini propriam, ea quidem relatione, quæ sita sit, tum in vtraque formalitate, tum etiam in fundamento; ac rursus formalitatis B. ad A. relationem esse vtramque formalitatem, ac terminum: Vnde sit nullam sequi formalitatum infinitatem, quandoquidem illar, in quibus relatio fundamenti, ac termini est à nobis constituta haud referuntur inuicem per alias, sed per seipsas, & fundamentum hinc, & per eandem, ac terminum illinc: deinde sit neutram earum referri realiter ad seipsam: cum enim vnius relatio ad aliam, & huius ad illam sit diuersa, non vero prorsus eadem, nullum habet locum id incommodi, nullum alia, quæ aduersus alios sunt à nobis capite præced. obiecta.

Obicies sextò: nequit fundamentum reddi simile termino per id, quod est ei dissimilius, quam fundamentum ipsum, alioqui ut contra Thomistas inferetur haud ita post vna albedo posset fieri similis alteri beneficio nigredinis: atqui par illud formalitatum in quo est à nobis posita similitudo utriusque albedinis v.g. dissimilius est ei, qui terminum rationem obtinet, quam albedo, quæ se habet instar fundamenti nam

nam complexio illa formalitatum non est ratione nostra qualitas, sed relatio quadam ab omni qualitate virtualiter distincta; item ne realiter est una qualitas, sed multiplex: albedo autem terminans est formaliter in predicamento qualitatis, & non relationis; & non est multiplex, sed una qualitas: his ergo duobus ex titulis dissimiles sunt albedo, quæ est terminus relationis, necnon formalitates supradictæ: at nec ex eis, nec ex ullo alio dissidet albedo fundamentalis (sic fas ita fieri) ab ea, quæ terminat: ergo, &c.

260 Hoc argumentum omnes omninò sententias de relatione predicamentali impetit, una sola excepta, eaque satis in verisimili, quæ constituit relationem in fundamento solo, & in nullo alio, seu re, seu ratione superaddito. Qui autem relationem realiter distinguunt à suis extremis, vix, aut ne vix quidem ei possunt respondere. Nobis vero, & Nominalibus eam ab extremis nequaquam distinguuntibus parum facessit, aut nihil negotij: nam identitas realis inadaquata, quam sortitur complexio illa formalitatum respectu albedinis terminantis compensat utriusque dissimilitudinem; facitque, ut ambe summan habeant similitudinem, si minus formaliter; at certe eminenter, & modo quodam altiori: & quod consequens est, ut eo sensu haud sint minus similes, quam una albedo alteri. Ratio est, quia identitas est longè perfectior unitas quacunque similitudine rerum omnino distinctarum: quid mirum ergo eam si eminenter continet, & quamlibet compenlat dissimilitudinem? Hoc pacto censetur Pater æternus, & filius, esto sint personæ dissimiles, ac veluti specificè diuersæ, multo magis similes, aut certe non minus, quam Pater, filiusque in tempore talis, esto eorum personalitates non sunt dissimiles magis, quam illorum naturæ; videlicet, quia prior illa similitudo est coniuncta cum identitate reali inadaquata, unius nimirum essentia, quæ utrique personæ diuinæ est communis, secus verò posterior: similiter ergo, &c.

261 Obiciet septimò: scitum, & scibile, verbi gratia, referuntur predicamentally ad scientiam actualem, & in potentia, respectu nimirum tertii speciei harum, quas in cap. ad aliquid enumeravit Aristoteles, & eo, quem dicunt fundari in ratione mensuræ: aut huiusmodi relatio, seu denominatio sciti (par autem est ratio scibilis) ne virtualiter, seu ratione ratiocinata distinguitur à fundamento, & termino: eius enim relationis fundamentum est obiectum, quod scitur, eiusque terminus scientia. Ecquid autem est relatio, seu denominatio sciti, quam obiectum, & scientia? certè quiddam superadditur, vel re, vel ratione ab omni videtur ratione alienum, ac planè commentitium. Quod si huiusmodi relatio predicamentalis cogniti haud est virtualiter distincta à complexione fundamenti, & termini, non est, quapropter non sit dicendum idem de quacunque alia: tum, quia non est potior ratio unius, quam alterius cuiusvis: tum etiam, quia uti relatio cogniti, seu sciti est denominatio quadam extrinseca, ita etiam esse similem, dissimilem, æqualem, inæqualem, Patrem, filium, &c. quemadmodum ergo prior illa denominatio nihil aliud etiam ratione nostra est, nisi subiectum, & forma; ita etiam præter hæc duo posteriores denominationes aliud nihil vllatenus postulabunt.

262 Admitto relationem illam predicamentalem sciti ad scientiam, quamvis eam enim negent plerique veteres Aristotelis interpretes, solamque scientiam predicamentally, ad scibile censuant referri: cæterum contraria sententia est plurimum grauiusque recentiorum, ac longè vetior, ut constat ex dictis superius

hoc tractatu. Admitto etiam, relationem sciti haud esse realiter distinctam à scientia, & obiecto: licet enim Thomistæ non pauci putent ex actibus nostris in res ipsas nobis obiectas reieci quasdam relationes fictitias, ac debilissimæ, vel potius nullius entitatis, quibus debeant, quod sint genera, species, aliove cognita modo: tamen huiusmodi relationes ab actibus intellectus nostri in obiecta refluæ, & ab utrisque realiter distinctæ manifestè, nisi fallimur, confutata sunt à nobis in Dialectica lib. 2. tract. 1. cap. 5. & seq. Cæterum illud à me nunquam impetrare poterunt aduersarij, relationem, seu denominationem sciti haud esse ratione ratiocinata, seu virtute distinctam à fundamento, & termino, obiecto nimirum, & cognitione in illud intenta.

Siquidem totum per se, cuiusmodi est homo, 263 verbi gratia, distinguitur realiter à suis partibus, ut ostensum in physica: aut totum per accidens, quale est scitum, conuenit in ratione totius, siue compositi cum illo, si specificè, & valdè pressè, saltem genericè, cum utrumque sit complexio quadam plurium entitarum: eademque est similitudo, ac proportio partium unius tum partibus alterius: fieri ergo nequit, quin virtualiter, ac ratione ratiocinata posterius totum sit à collectione partium suarum distinctum. Hoc pacto quæ est conuenientia intellectiois, & volitionis diuinæ cum nostris, quam hæc habent inter se distinctionem realem, eam habent illæ virtuales, ac rationis. Præterea fundamentum eius relationis, seu denominationis sciti, est obiectum penes, predicata sua physica, & primo intentionalia, ut aiunt, verbi gratia, homo, ut homo, aut candor, ut candor: terminus vero est scientia, seu cognitio utriusque actiue, & qua intellectus denominatur sciens, cognoscentive. Aut ab his duobus distinguitur ratione denominario, ac relatio ipsa sciti: inuoluit enim formalissimè sumpta in recto obiectum penes predicata duntaxat secundò intentionalia, videlicet hominem, aut candorem, prout subsunt cognitioni nostræ, possuntque quod quidem in eis non est virtualiter idem, atque illud, quo connotata sua physica respiciunt: deinde eadem denominatio importat in obliquo cognitionem, non actiuam, sed passiuam, nec eam, quæ redditur intellectus cognoscentis, sed quæ obiectum cognitum: altera autem harum formalitatum ab alia virtualiter distinguitur in cognitione quauis, ut supra lib. 2. patuit, cum sermo fuit de distinctione virtuali graduum. Quocirca, quod dictum est lib. secundo, Dialecticæ loco nuper memorato, quidpiam esse cognitum, haud esse aliud etiam ratione nostra, quam cognitionem, & obiectum, id accipiendum est, non de omni cognitione, & obiecto, sed de illa prout est passiuæ, & rem sibi subiectam tangit, & de hoc secundo intentionaliter sumpto, ac prout cognitione substracto, atque ad eam relato, cive obnoxio relationi.

C A P V T XIX.

Reiicitur sententia distinguens realiter intrinsecè relationem predicamentalem à fundamento, & termino.

Hæc nostra de relatione predicamentali 264 sententia. Alia verò, eaque communior est, illam esse accidens quoddam realiter distinctum à complexione termini, & fundamenti & huic intrinsecum, inherens. Ita Capreolus in 1. distinct. 30. quæst. 1. Ferrata 4. contra gentes cap. 14. Caiet. 1. part. quæst.

quæst. 22. Scotus in prædicam. ad aliquid quæst. 2. Iacellus 5. metaphys. quæst. 22. Ledesma 11 p. q. 28. dub. 4. Ioannes a S. Thoma quæst. 17. Logica art. 4. Iundus 5. metaphys. quæst. 24. Flandria etiam 5. metaph. quæst. 6. art. 18. Bñez 1. p. quæst. 28. art. 2. Gallego, Malus, Sencinas & communiter alij Thomistæ. Item Maior in 4. distinct. 12. quæst. 1. Durandus in 1. distinct. 30. quæst. 2. Bachomus, Murcia, Palatinus, & Alensis; Rurios cum Scoto in 1. dist. 1. quæst. 3. & in 3. distinct. 8. quæst. 1. eius assclæ: necnon ex nostris Valentia 1. p. disp. 2. quæst. 1. puncto 1. Molina 1. p. quæst. 13. art. 7. Valquez 1. p. quæst. 47. disp. 173. cap. 4. num. 13. Fasolus 1. p. quæst. 13 art. 7. num. 13. Atrobai 1. p. tom. 2. quæst. 45. disp. 102 cap. 4. num. 39. Fonseca 5. metaph. cap. 15. quæst. 2. sect. 5. Conimbricenses 2. phys. cap. 7. quæst. 7. art. 2. Rubius in prædicam. cap. 7. quæst. 14. Vallius tom. 1. Logica in prædicam. relationis quæst. 3. cap. 12. Balthasar Tellez in metaph. disputatione 42. sectione 3. atque apud eum Albertinus Salas, Tannerus, Becanus, Zuniga, & Alarcon.

265 Potro Capreolus, Ferrara, Caietanus & veteres plerique Thomistæ censent, hanc distinctionem relationis à fundamento esse realem absolutam, siue rei, ut aiunt, à re: cuiusque aliquantulum fauet B. Thomas quæst. 8. de potentia art. 2. & in 1. distinct. 33. quæst. 1. art. 1. Scotus verò, & Durandus apud Patrem Suarez in præfenti relationem prædicamentalem quandoque realiter absolute, quandoque modaliter, siue ex natura rei à fundamento, & termino distingui existimant: Ceterum distinctionem cuiusvis relationis prædicamentalis à fundamento, & termino esse modalem, & non rei à re, sed modi cuiusdam volunt omnes nostri auctores superius laudati, vno excepto Fonseca, qui hanc distinctionem mediam esse, & reali absoluta minorem, ac reali modali maiorem, nescio quo fundamento adductus arbitrat.

266 Hæc sententia qualitercunque explicata mihi non probatur: Primo, quia ex ea sequeretur substantiam Petri, verbi gratia, quouis instanti infinitas penne mutationes veras, & reales subituram: consequens est absurdum, & incredibile: ergo, &c. Sequela probatur: quia modus realiter distinctus à re cuius est modus, eam realiter, & verè immutat: sed relatio prædicamentalis iuxta aduersarios ad minimum est modus fundamento intrinsecus, & ab eo, ac termino realiter distinctus, relationes item prædicamentales, quæ de nouo in fundamento consurgunt, & ei depercutiunt, sunt innumera: fundamentum igitur, nempe substantia Petri, verbi gratia, innumeras mutationes veras, & reales quocunque subibit momento. Prior minoris pars est aduersariorum, ut inquebant. Altera vero est per se conspicua: quia, quories aliquid de nouo in rerum natura existit, aut interit, toties substantia Petri similitudinem, aut dissimilitudinem saltem accidentariam amittit, vel acquirit: at quouis momento innumera sunt, quæ de nouo intereunt, & de nouo existunt: ergo relationes prædicamentales, quæ fundamento singulis temporis articulis accedunt, & recedunt planè sunt innumera. Maior probatur: quoniam reliqui modi, quales sunt duratio, vbicatio, vnio, cognitio, amor, &c. realiter, & verè immutant: ergo & modus relationis prædicamentalis: consequentia videtur bona: antecedens etiam: etenim mutatio localis est vera mutatio: sed mutatio localis per vbicationem de nouo productam fit: idem à fortiori, ut aiunt, de mutatione temporaria, idem de cognitione, & amore, ac reliquis modis dicendum.

267 Dices primò: ut subiectum verè mutetur opus est,

ut modus ei superueniens, non solum ab eo realiter distinguatur, verumetiam, ut illud de nouo perficiat; qua ratione vnio hypostatica à verbo realiter distincta illud non immutat, eo, quod illud non perficiat: modus autem relationis prædicamentalis nullam perfectionem, aut entitatem in suo conceptu includit, qua subiectum perficiat, atque adeo illud non mutabit: at modi transcendentales res, quas modificant, perficiunt, ac proinde eas immutant. Contra: quia relatio prædicamentalis, vbi modus realiter distinctus à fundamento sit, perfectionem & entitatem necessario includit, quam fundamento communicet: illud igitur immutabit. Antecedens probatur: tum, quia relatio prædicamentalis est ens, ut ex partitione entis in decem prima genera, quorum vnum est relatio, manifestè constat: cum ergo non sit ens per entitatem, & perfectionem fundamenti, à quo realiter distinguitur, restat, ut in suo conceptu formalissimo entitatem, & perfectionem cohibeat, à qua sit ens: tum etiam, quia si modus, quo res ad tempus, & locum imaginarij omnis realitatis expertia refertur, entitatem, ac perfectionem habet, ut est in vbicatione, & duratione cernere; cur modus relationis prædicamentalis, quo res ad terminum existentem, aut certe non repugnantem existere refertur, entitatis expertus sit, atque perfectionis? Vide dicta superius cap. 2. vbi suam inesse perfectionem relationi satis est probatum.

268 Dices secundò: modum relationis prædicamentalis mutare quidem fundamentum; ceterum ob id infinites, aut penè infinites illud nequaquam mutare, eo videlicet, quod eodem modo indiuisibili fundamentum ad omnes referatur terminos: quare singulis momentis vnus tantum medi amissione, & alterius acquisitione semel, & iterum immutabitur. Verum hæc euasio facile potest præcludi: primò ad homines; quia iuxta Thomistam non paucos cognitio, siue similitudo intentionalis nequit eadem, & indiuisibilis realiter manens plura ut plura respicere, & intellectum pluribus obiectis, quæ plura sunt, assimilare; nihilque apud eos frequentius, quam æquiuocationi non esse in mente locum: ergo à fortiori similitudo physica, & realis eadem, & indiuisibilis realiter existens plures interui terminos, & ad eos fundamentum referre nequit, cum similitudo physica intentionali materialior, & imperfectior sit, ac proinde contractior esse debeat. Vide quæ suprà capite 7. huius tractatus adducta sunt aduersus B. Thomam, Capreolum, Ferrariensem, Gallego, Sencinatem, Paludanum, Henricum, Bñez, Cabreram, Rubium, Albertinum, ac Toletum, huic secundæ fauentes solutioni, & existimantes vnum, idemque subiectum nisi vno relationis modo non ferire terminos eiusdem rationis adæquatos, & disparatos inuicem, quantumvis plures. Secundò præcluditur ea euasio, quoniam causa diuersis actionibus diuersos producit effectus, & medium continui diuersis extremis non nisi diuersis vnionibus vnitur; & res loco, aut tempori commensata diuersis vbicationibus, & durationibus ad diuersum instans, & locum refertur: ergo etiam fundamentum diuersis modis ad diuersos terminos prædicamentally referetur, modo per modos referatur.

269 Rursus secundò, ea sententia mihi non probatur ob alia non minora, quæ ex ea sequuntur, absurda; nam ex ea in primis fiet, phantasmam, & imaginationem obiecta quantumvis dissita verè, & realiter mutare posse, videlicet ob dissimilitudinem, & dissimilitudinem, quæ ex actibus virtusque in earum obiecta, quantumlibet intervallo distantia, resiliunt. Secundò

Secundò ob solam productionem hominis in India nati, eo ipso Europeum adepturum perfectionem aliquam, & entitatè, qua intrinsecè mutetur: Tertio in hac sententia omne agens inter agendum reparatur, esto cum nulla causa contraria luctam exerceat; contra quàm omnes Philosophi censent: consequens autem iure negari nequit, siquidem in omne agens ab effectu productò modus aliquis prædicamentalis realiter distinctus nunquam non redundat: quartò iuxta hunc sententiam nihil existeret in rerum natura, quod forma aliqua supernaturali intrinsecè prædictum non sit, siquidem modus essentialiter connexus cum ente supernaturali supernaturalis non esse non potest, vi enim eius connexionis totius naturæ vires superat: at nihil existit in rerum natura, quod eiusmodi modum sibi non vendicat, nempe per quem ad entia supernaturalia prædicamentaliter referatur.

270

Tertio eiusmodi opinio mihi displicet; quoniam relatio iuxta Thomistas termino constitui non potest, vt ex eorum fundamentis mox constabit, sed fundamentum modi prædicamentalis ei dissimile est, cum illud substantia, & hic sit accidens: non ergo ei est dissimile per ipsum modum: ergo per alium secundum: quando ergo huic secundo etiam est dissimile, fit necessario, vt sit progrediendum in infinitum. Diceret fortasse non nemo; quemadmodum inter partes continui iuxta sententiam Aristotelis, & Peripateticorum ferre omnium intericiuntur infinita in diuisibilia; ita nihil haberet incommodi, si intersint inter fundamentum, & terminum quemvis infiniti modi: quæ enim est eorum entitatiua tenuitas, & imperfectio, indiuisibilium instar esse. Atque ita à nobis etiam supra huius tractatus cap. duodecimo ad finem velut probabile constitutum esse admissis modis, eos esse numero infinitos in re qualibet existente respectu terminorum innumerabilium, quos tametsi sint in potentia, tamen prædicamentaliter respicit.

271

Verum enim, etsi modi possint esse infiniti fortasse quando vnum, vel alterum extremorum multiplicatur infinities, qua ratione inter innumeras partes còtinui totidem sunt interiecta puncta & inter rem aliquam existentem, & alias innumeras, ad quas prædicamentaliter refertur totidem entitates modales, si nisi præsidio modorum quorundam eiusmodi res, aut aliàs quasvis nequit intueri: cæterum quando ambo extrema sunt finita, nec, nisi dico improbabile, non meo tantum, sed omnium iudicio est, ea minimè posse referri inuicem, quin inter vtrumque innumerabiles modi intercedant: alioqui, nec materia vnietur formæ, qualis eacunque sit, quin vtrunque mediant infinitæ vniones, quibus nimirum alterutra earum partium vnietur vnioni suæ per aliam vnionem, & huic secundæ per aliam tertiam, & sic absque termino. Item exinde fieri, vt causa nequeat producere effectum per actionem aliquam, quin hanc efficiat per aliam, & secundam illam per aliam tertiam, & sic vltèrius. Idem incommodi admittendum erit necessaria ratione in vbicatione, duratione, quando earum merito res comparatur ad tempus, & locum. Quo ergo veri colore defendi potest, vnam substantiam ad aliam sine infinita modorum pluralitate referri nequit?

272

Quartò eadem improbat sententia: quoniam relationes Dominij, similitudinis, & aliæ id genus Deo de nouo, & in tempore adueniunt: at nullus modus intrinsecus de nouo, & temporaliter in Deo suscipi potest, alioqui posset mutari: relatio ergo prædicamentalis in modo intrinsecò fundamento, in eoque suscepto nequit consistere. Respondent Thomistæ communiter, Deum haud referri realiter, seu prædi-

camentaliter ad creaturam, sed duntaxat relatione rationis, Contra tamen: quia relatio prædicamentalis, ac realis ita posset & ac deberet vbius tolli de medio: nam, si Deus sine ea solius relationis fictitiæ præsidio est similis, dissimilis, inæqualis, creator, Dominus, &c. Quidni etiam hæ denominationes conuenire queant rebus creatis, quin propterea realiter referantur aliquorsum? Vide quæ aduersus negantes in Deo relationem quamvis realem, ac prædicamentalem ad creaturas superius disputata sunt Cap. 1. & Cap. 15.

273

Quintò confutatur ea opinio: quia substantia nequit assimilari alteri substantiæ per aliquid, quod termino dissimilius est, quàm ipsum fundamentum, alioqui album albo posset assimilari beneficio nigredinis: at, si similitudo esset modus realiter distinctus à fundamento, substantia aliqua fieret similis alteri substantiæ per aliquid termino dissimilius, quàm fundamentum ipsum, videlicet per modum illum, qui accidens est, atque adeò dissimilius termino substantiali, quàm substantia, quæ eius est fundamentum. Quo autem pacto hoc argumentum aduersus nostram nequeat retorqueri sententiam, explicatum est Cap. præcedenti in solut. obiectionis sextæ.

274

Sextò impugnatur illa opinio: modus prædicamentalis, per quem declarat relationem, produceretur, & non produceretur, quæ sunt repugnantia inuicem. Sequela probatur, quoad primam contradictionis partem: nulla perfectio, aut entitas de nouo existere potest absque vera productione, sed modus ille habet entitatem, & perfectionem realem, quæ denuò in fundamento conlurgit, vt probatum est supra semel, atque iterum. Perinde Diuina Filiatio iuxta Thomistas nullam perfectionem, aut entitatem importat, nec essentiæ superaddit & tamen verè producitur; quantumvis ergo modus relationis prædicamentalis à perfectione, & entitate præscindat, idquè permittatur disputandi gratia, nihilominus verè producitur.

275

Quoad secundam contradictionis partem eadem sequela probatur. Modus ille à termino produci nequit, aliàs terminus in quavis distantia posset operari, quod tamen est contra manifestam experientiam, & supra limitatam agentium naturalium perfectionem. Deinde à fundamento produci nequit: tum, quia fundamentum iuxta aduersarios aliquando non est actiuum, vt cum materia prima sit alicui demò similis, aut dissimilis, quam quidem Thomistæ censent esse puram potentiam, seu purè passiuam, ac minimè actiuam: tum, quia, alioqui fundamentum quantumlibet imperfectum, infinitos penè modos quouis efficere momento, qualis energia, & actiuitas ne perfectissimis solet agentibus concedi. Tandem à Deo, qui solus restat, is modus produci nequit, aliàs omnes effectus soli Deo attribui possent, omnisque negari posset efficientia causarum secundarum: etenim maior est connexio inter relationem prædicamentalem, & eius fundamentum ac terminum, quam inter ignem passò approximatum, & existentiam caloris in passò, cum prior connexio sit essentialis, & in ordine ad potentiam absolutam, posterior verò solum naturalis, ac potentia tantum ordinaria vinci nescia: sed ex connexionem naturali ignis passò cuidam approximati cum existentia caloris colligitur ab omnibus ferè Philosophis influxus aliquis verus, quem ignis conferat in calorem, & qui à solo Deo non præstetur ad præsentiam ignis: igitur à fortiori ex connexionem essentiali fundamenti, & termini cum relatione colligendus est influxus aliquis fundamenti, aut termini in relationem, qui

qui à solo Deo minimè exhibeatur : cum ergo fundamentum, & terminus eum influxum præstare nequeant, nihil erit, quod possit illum præstare.

276 Septimò reicitur ea sententia ad homines, vt aiunt. Nam Ioannes à S. Thoma suprà quæst. 17. artic. 4. in responsione ad primum, & alij non pauci Thomistæ, & ex Scotistis Mayton in 1. distinct. 29. quæst. 2. atque ex nostris Rubius in prædicam. cap. 7. quæst. 14. num. 333. censent, fundamentum, & terminum diuinitus à Deo conservari posse sine modo relationis. Quin etiam Ledesma, & Maior suprà citari, & quidam alij aduersariorum putant, relationem prædicamentalem similitudinis, aut Paternitatis, verbi gratia, per miraculum à Deo conservari posse sine fundamento, ac termino, atque vel his destructis, & aliis eorum loco non substitutis, vel certè facta substitutione alterius fundamenti, & termini, quæ relatio inter sit, & comparat. At neutrum horum potest sustineri: ergo nec, quod relatio sit accidens quoddam realiter adæquatè distinctum ab extremis suis, & eorum inhaerens alteri.

277 Non quidem prius. Ecquid enim est magis impossibile, quam Petrum, verbi gratia, & Paulum esse albos, & non esse similes, alterum esse genitum ab altero, vnumque nihilominus haud esse Patrem alterius, aut Filium hanc illius, vnum esse statuta septem palmorum, & alium octo, neutrum tamen esse maiorem, aut minorem alio. Dicunt aduersarij Petrum, & Paulum albedine ex æquo affectos, modo tamen prædicamentali destitutos, fundamentaliter, non formaliter esse similes; eademque ratione eos subire denominationes Patris, Filij, maioris, & minoris, aliasque quasvis id genus. Verum in primis, cum esse fundamentaliter simile, sit non esse propriè, ac verè simile, solutio hæc incommodum non tollit, nec mollit, sed cuiusdam additione voculæ regit: later ergo, vt aiunt, anguis in herba. Deinde ita si fas est nominibus ludere, ac fucum facere, impunè erit ei, qui dixerit parietem, v. g. esse posse, necnon albedinem ei unitam, quin tamen sit formaliter albus, sed fundamentaliter duntaxat, quive sinxerit ad eam denominationem præter duo illa requiri aliud quidpiam, huius enim commentum, alteriusve similis falsitas, quo convincetur argumento semel permixta aduersariorum doctrina? nullo certè, quod sciam.

278 Postecius etiam haud est sustineri magis facile: nam relationis prædicamentalis totum esse est esse ad aliud: quò ergo fieri potest, vt Paternitas, verbi gratia, habeat esse in rerum natura, & ad aliud non referat fundamentum aliquod, duove non comparat inuicem extrema? Rursus haud magis est ad aliud vnio, actio, aliave vlla relatio transcendentalis, quam prædicamentalis; imo hæc id inuneris multo magis sibi vendicat, cum per illud definiatur, quæ vero est transcendentalis aliam fortitur definitionem. Atqui vnio ita est ad aliud, vt diuinitus esse nequeat, quin destinatum aliquod extremum ad aliud quidpiam in particulari referat, actioque sic est ad aliud, vt determinatam causam ad effectum etiam determinatum necessario debeat referre, & ne per miraculum queat non referre; aliorumque respectuum transcendentium par est ratio. A fortiori ergo, vt aiunt, relatio prædicamentalis Paternitatis, v. g. aut similitudinis ita erit instituta, vt nulla potentia possit conservari sine eo, quod destinatum aliquod fundamentum ad terminum quandam specialem referat.

CAPVT XX.

Vltior precedentis sententia consutatio.

279 N Vllum efficacius argumentum aduersus relationem prædicamentalem in modo sitam, vel accidenti absoluto extremis superaddito, ab iisque realiter distincto, quam, si non sit vlla necessitas, vt ita eis sit superaddita, ab eisque distincta: haud enim sunt multiplicandæ entitates sine necessitate, vt est in tria, ac scholasticis omnibus recepta parricidia: quod autem non sit necessitas vlla multiplicandarum in præsentem entitatum, constabit dilucida, ac perspicua argumentorum, quibus ea probari potest, solletque, solutione.

Primum esto: fundamentum esse potest, quin ad terminum prædicamentalem referatur: ergo relatio prædicamentalis distinguitur realiter à fundamento: quod autem hæc distinctio realis non sit inadæquata, eo nimirum, quod relatio præter fundamentum etiam terminum includat, in hunc suadet modum: relatio suapte natura est ad aliud, sed ad aliud non esset, si terminum includeret, sed formalissimè ad seipsam. Secundum: prædicamenta distinguuntur inuicem: sed distingui non possent, si relatio esset realiter idem cum fundamento, & termino, quæ simul substantiæ, aut simul qualitates, quantitatæ esse possunt.

281 Tertium eius opinionis argumentum: si æqualitas vnus quantitatis cum alia non in modo distincto, sed in vtraque quantitate consisteret, crescente altera tantum quantitate cresceret æqualitas: at ea ex hypothese non crecit, sed funditus evertitur: ergo, &c. Maior probatur: quia crescente altera tantum parte totius totum absolute crecit, homo, verbi gratia, facto solius materiæ incremento: ergo si æqualitas est totum, in vtraque quantitate, fundamento nimirum, & termino consistens, crescente solo fundamento æqualitas incrementum accipiet. Quartum quorundam neotericorum: partes vniuersi per modum aliquem pro posteriori naturæ in qualibet respectu cuiuslibet resultantem ad se inuicem referri possunt: at is modus est relatio prædicamentalis: ergo, &c. maior suadetur: quia aliqui partes vniuersi velut scopæ dissolutæ, aut arena sine calce futura essent.

282 Quintum argumentum est: in diuinis paternitas haud est partim intrinseca, partim extrinseca fundamento, nimirum primæ personæ, quin potius huic est omnino intrinseca: similiter ergo in rebus creatis debet idem vsuenerire: at paternitas creata non est omnino intrinseca fundamento per identitatem: ergo per inhaerentiam, adeoque ei inexistit instar accidentis, siue absoluti, siue modalis. Sextum sit: relationis prædicamentalis aliquod est subiectum: tum, quia id à nobis ex communi scholasticorum omnium sententia statutum est suprà cap. 6. tum etiam, quia accidentis essentia est cuius esse est inesse alicui subiecto: at nisi relatio sit forma quædam recepta in eo, quod refert, ab eoque distincta, haud poterit vllum eius esse subiectum: solius enim formæ est in subiecto recipi: & quidem si est complexio quædam substantiarum, quæ referuntur inuicem, vt hæc, nulum habent subiectum, sed alterutra potius est subiectum multorum accidentium, ita similiter relatio nulli poterit inexistere: non ergo talis est, sed magis forma quædam fundamento, & termino superueniens. Rursus: vnum extremum relationis dicitur fundamentum, seu causa relationis, aliud vero terminus

minus duntaxat, ut loco nuper memorato positum est, utque omnes habent in confesso; id autem verum esse potest, ubi relatio sit accidens quoddam intrinsecum fundamento, eique quod proximè refertur: huius enim cum præsentiā postulet, secus vero illius, imò quantacunque sit illius distantia resultare possit, ac soleat, nihil mirum, si id, quod refertur, sit eius causa magis, quam quod relationem terminat: Ceterum si relatio consistat ex æquo in utroque extremo, & alterum non minus, quam alterum eam constituat, quid est, quapropter vnum potius, quam aliud eius causa esse censetur? vel cur vnum præ alio eam fundet, & non magis alterutrum? quo pacto haud magis vnus semi-palmus, quam alius palmi causa intrinseca est, nec magis vna vnitas, quam alia numeri ex utraque coalescentis.

283 Septimum argumentum: quando aliqua causa suum produxit effectum, non potest naturaliter eum reproducere: ergo intrinsecè habet aliquid ratione cuius eum nequeat ita reproducere, si enim nulla facta est in eius entitate mutatio, idem poterit operari, atque antea: nam idem manens idem natum est facere semper idem, iuxta commune scholasticorum axioma: id autem intrinsecum ecquid est nisi modus relationis prædicamentalis, paternitas, vel maternitas dici solitus: Octauum: si relatio similitudinis, v. g. non foret modus, maximè, quia consisteret realiter in ipsis extremis: vna, v. g. & alia albedine, earumque vnitate, & convenientia quadam ipsis essentiali: at hoc est falsum: siquidem talis vnitas, & convenientia iuxta omnes est conditio, & ratio fundandi relationem: ergo non relatio: nihil enim sibi ipsi est præuia conditio. Nonum argumentum esse potest: Paternitas, v. g. si non est modus, ergo actio præterita ex parte, ut fatentur omnes: consequens est absurdum, nam nunc est Paternitas, nunc autem non est actio præterita, sed potius eius carentia: tum etiam Paternitas est ens, quippe quod est in eo prædicamento, seu genere entis, quod solet ad aliud nuncupari; sed actio præterita est non ens: haud ergo potest constitui per eam relationem Paternitatis.

284 Decimum argumentum eius opinionis. Ens relationum, & ens absolutum tantumdem saltem inter se differre debent, quantum entia duntaxat absoluta: at hæc distinguuntur realiter: ergo & illa; ac proinde fieri nequit, ut relatio prædicamentalis sit tantum virtualiter distincta, & non potius realiter ab extremis absolutis, quæ interiacet. Maior videtur sponte sua manifesta. Minor autem probatur ex Augustino lib. 6. de Trinitate, cap. 6. ibi, *In unoquoque corpore aliud est magnitudo, aliud color, aliud figura: potest enim, & diminuta magnitudine manere idem color, & eadem figura; & colore mutato, manere eadem figura, & eadem magnitudo; & figura eadem non manente tam magnum esse, & eodem modo coloratum.* En iuxta Augustinum qualitates absolutæ, cuiusmodi sunt color, & figura, necnon absoluta quantitas siue magnitudo distinguuntur realiter, ac sunt separabiles. Consentit Damascenus in Dialect. c. 35. *Oportet cognoscere, quod non sunt qualitates corpora, sed in corpore: si enim essent corpora, substantia vtriusque essent.* Ecce secundum Damascenum qualitas absoluta à corpore, substantiave absoluta, cui inhaeret, distinguitur.

285 Postremum eius sententiæ argumentum sic habet. Existere duo alba, verbi gratia, in intellectu, non est illa esse intellectualiter relata, non est inquam virtualiter, aut etiam realiter: simili ergo ratione existere duo alba in re non est ea esse realiter relata, ac proinde

de ad id denominationis necessarium est aliquid accedens absolutum, vel modale talibus superadditum extremis: consequentia videtur sponte sua perspicua: suadetur antecedens; quoniam et si intellectus nollet cognoscat hoc album vna cognitione, & alia per accidens superueniente, illud etiam album, ea non comparat intellectualiter, donec vnum esse album sicut aliud, esseque ea inuicem similia iudicet, quantumvis ante tale iudicium sint ambo in intellectu, merito videlicet apprehensionum antecedentium: haud ergo idem re ipsa est, duplex album esse in intellectu nostro, atque alterutrum intellectualiter referri. Confirmatur, & declaratur. Quamvis vi præmissarum maius, & minus extremum sint in intellectu, tamen non comparantur intellectualiter, donec conclusio superueniens, & à præmissis realiter distincta ea inuicem conferat, & vnum de altero affirmet: rursus, licet Petrus à me apprehendatur, item alia apprehensione à me cognoscatur album; & obiecta vtriusque apprehensionis earum vi sint in intellectu, tamen non comparantur intellectualiter quoad iudicium realiter distinctum superueniat, merito cuius Petrum esse album affirmetur. Esse ergo duo aliqua absolute in intellectu est separabile, & consequenter realiter distinctum ab hoc, quod est ea esse intellectualiter comparata, & relata: ergo similiter, &c.

His argumentis, quæ partim alij obiciunt, partim ipsi aduersus nos disputandi gratia, non ægrè potest satisfieri. Ad primum respondeo ita. Cum relatio ad aliud esse dicitur, sensus est esse ad aliud à relato, non verò à relatione: quamobrem hæc ipso termino poterit constitui, si minus virtualiter, at certe realiter. Ad secundum respondeo: distinctionem prædicamentorum non semper esse realem, sed interdum solius rationis, siue virtualem, uti ostensum est ex professo supra tract. 1. huius libri capite 3. & 4. sed relatio distinguitur virtualiter, seu ratione ratiocinata à fundamento, & termino quoties hæc ad aliud attinent prædicamentum.

Ad tertium respondeo; eo fortassis concludi solam distinctionem virtualem relationis à suis extremis. Deinde, ne hanc concludit: quando enim relatio in fundamento, & termino formaliter consistere dicitur, de fundamento proximo, & termino eiusdem rationis sermo est: fundamentum autem proximum æqualitatis inter duas quantitates, est earum altera, non utrunque, sed cum negatione partium, quibus aliam superet: quare crescente altera quantitate, & sublata hac negatione nouarum partium, mirum non est, quod relatio æqualitatis non crescat, sed potius omnino tollatur, cum fundamentum eius proximum non crescat, sed auferatur penitus.

Ad quartum respondeo: ut partes vniuersi inter se cohæreant, & tanquam scopæ dissolutæ non sint, aut arena sine calce, non video quid interest relationem prædicamentalem, qua se mutuo respiciunt ab iis modaliter distinctam esse magis, quam ab iis nullatenus distingui, cum relatio prædicamentalis strictius non connectat extrema, si ab iis distincta sit, quam si nulla sit ab illis eius distinctio, sicut vnio physica non est arctius vinculum extremorum, si ab eis distincta sit, quam si omnino indistincta. Deinde partes vniuersi, ut inter se aptè cohæreant, satis est, ut per suas vicationes eadem puncta fixa mundi respiciant, suisque spatiis quæque locentur: quæ ergo huiusmodi superadditi atque in eis omnibus multiplicati potest esse necessitas, aut vtilitas?

Ad quintum respondeo in primis per instantiam: nam Paternitas diuina consistit in solo fundamento, prima

prima videlicet persona, eique nihil realiter distinctum superaddit: Paternitas autem creata non est sita in sola entitate fundamenti, sed potius in modo aliquo, aut accidenti absoluto realiter distincto, ac superaddito: prius est exploratum apud omnes: posterius vero est horum, quibuscum cernimus: quamvis ergo altera Paternitas sit intrinseca fundamento, ac nullatenus extrinseca, ea nimirum, quæ Deo conuenit, haud propterea sequetur, alteram esse talem, aut termino minimè constitutam. Rursus: Paternitas increata haud ita excludit, reicite à se terminum, videlicet Filiationem: quin ea cum identificetur in tertio quodam, scilicet essentia vtriusque communi: relatio ergo creata Paternitatis non erit aliena prorsus à termino, sed potius alicui cum eo identitati obnoxia: quæ quidem alia esse non potest, quam inadæquata: ac proinde eiusmodi respectus, cum eo, tum etiam fundamento reipsa constituitur, & sic esse nequit accidens aliquod ab utroque distinctum. Tandem idcirco Paternitas increata est omnino intrinseca fundamento, quia hoc ab illo nequit separari, adeoque illam includit per identitatem veram, ac realem, qua nulla maior esse potest intimitas, ut sic dicam: hæc autem ratio non procedit in Paternitate creata, aliove eius ordinis respectu prædicamentali.

290 Ad sextum respondeo; quamvis notiones illæ subiecti, ac fundamenti probè explicentur supposito relationis ab utroque discrimine vero, ac reali, cæterum eo etiam negato, haud propterea inexplicatas manere; quin suam illis essentiam, & significationem constare. Nam de vno extremo præ alio prædicatur referri ad aliud: relationis ergo subiectum erit vnum præ alio, si minus physicè, at certè logicè, & nostro concipiendi modo: rursus ita sunt ambo extrema instituta, ut si eorum relatio esset forma quædam modalis, aut absoluta, reciperetur in vno magis, quam alio; videlicet in eo, quod denominationem relatiuam subit, atque ad aliud refertur: illud ergo, quod tunc esset subiectum strictè, modo & tale minus rigorosè: quo pacto dici consuevit, quod materia, v.g. appeteret elicite, & propriè, ea si polleret appetendi facultate, hoc ab illa nunc appeti innatè, & improprie.

291 Deinde etiam vnum extremum est causa relationis prædicamentalis à se indistinctæ, si physicè, & propriè, at saltem logicè, & minus propriè. Interroganti enim causam, quapropter Petrus, v.g. sit similis Paulo in qualitate aliqua, videlicet albedine, haud bene respondeas, quia sunt homines; haud etiam, quia Paulus est albus, sicut Petrus: prius enim reddit rationem similitudinis essentialis, non accidentalis: posterius verò similitudinis, non Petri cum Paulo, sed huius è conuerso cum illo: congrua ergo eius interrogationis responsio est hæc; quia nimirum Petrus est albus instar Pauli: causa ergo intentionalis, & logica, siue quoad nos eius similitudinis est albedo Petri: quo autem sensu est causa, eodem etiam est fundamentum præ alio extremo. Adice dici quoque posse causam, & fundamentum minus strictè; videlicet quia si relatio esset accidens ab albedine Petri, & non alia causa produceretur, in eaque præ quouis alio accidenti, siue substantia esset suapte natura fundata, ut dictum est iam iam in simili.

292 Ad septimum respondeo; in primis impotentiam illam naturalem effectus semel producti, ac postea destructi, nihilominus iterum reproducendi à Scoto, & aliis non paucis negari: qua supposita sententia tota corruet argumenti vis. Rursus multi Thomista,

quorum supra cap. 10. facta est mentio, censent ex actione præterita aliquid relinqui in causa instar dispositionis, siue habitus iuris, vel potestatis, alteriusve similis, idque antecederet ad relationem omnem: in illud ergo & non in hanc refundi potest eiusmodi impotentia naturalis, etiamsi ex superfluo concedatur, eam esse intrinsecam. Præterea effectus, cuius existentia semel transiit, à nulla causa potest naturaliter, ac citra miraculum produci: quod ergo Pater non possit Filium extinctum reuocare ad vitam, neutiquam oritur ex relatione Paternitatis, alioqui, qui non est eius Pater, cumque non genuit illum posset à morte vindicare, atque in lucem asserere. Insuper impotentia illa naturalis, quæ obicitur in argumento, si est relatio Paternitatis; hæc ergo non minus, quam illa poterit intueri terminum non existentem: quod tamen negant plerique aduersariorum. Tandem supra cap. illo decimo ostensum est, quod aliquid sit potens, & impotens proximè haud semper esse denominationem omnino intrinsecam, sed multoties extrinsecam quadantenus: præterquam enim quod voluntas extrinseca Dei sui præparatiua concursus omnem causam creatam ad operandum compleat, vel, si subtrahatur, impediatur ab operando, certè passi præsentia, & absentia, quamvis sint agentis extrinsecæ, illud tamen, aut potens, aut impotens in operari denominant.

Ad octauum respondeo; extrema aliqua, verbi gratia, vtrumque album, atque vtriusque conuenientiam radicalem, esse quidem conditionem præuiam eorum conuenientia formali, siue relationi, ut ut hæc ab eis sit realiter indistincta: haud enim sunt conditio præuia physicè, sed logicè, & improprie, veluti paulò supra dictum est in simili, cum esset de subiecto, ac fundamento relationis sermo.

Ad nonum respondeo; actionem præteritam esse de ratione, & essentia Paternitatis. Prima autem ratio contraria id neutiquam euincit falsitatis: ut enim Paternitas dicatur esse nunc, satis, superque est, ut nunc sit vnum eius, alterumque extremum, quod principaliter importat, substantia videlicet Patris, & Filij, etiamsi actio, quam secundo tantum inuoluit neutiquam sit nunc temporis. Neque nouum est, quidpiam dici esse aliquando, quamvis tum non sint omnia eius constitutiua. Sic enim cognitio obiecti futuri eius ante existentiam dicitur esse vera, cum tamen illius veritas constituitur intrinsecè per-existentiam. Sic domus dicitur nunc antiqua, etiamsi iam non sint eius antiquitatis anni, sed præterierint potius. Mille his similia; quibus tamen, ut non necessarii superfedeo. Si tamen res refeceretur ad viuum, nec ad vulgarem loquendi spectetur modum, certè quando actio est præterita, tum non est propriè Paternitas penes omne, quod concernit.

Secunda ratio contraria eiusdem argumenti noni nihil probat: siquidem ens prædicamentale, quod de Paternitate, & aliis, tum relationibus, tum accidentibus non relatiuis, imò etiam substantiis dicitur, atque in omnia funditur, haud est ens propria, ac rigorosa appellatione, sed ens latius usurparum: poterit ergo actione præterita, ac non ente ex parte constitui Paternitas, quantumvis sit ens prædicamentale. Quod autem hoc eius conditionis sit, quam diximus, suadetur: tum, quia iuxta non paucos Thomistas nullum accidens est strictè ens, sed potius entis, nullum conuenit cum substantia vniuocè: aut quoduis est ens prædicamentale: tum etiam, quia ens per accidens, cuiusmodi est numerus, est ens prædicamentale: sed non est ens simpliciter, ac rigorosè, & defectu vnitatis, qui est in causa, ut magis sit

sic entia, quam ens quoddam, & ratione negationis alicuius, quam fortasse inuoluit, & à qua dicitur quantitas discreta, & non continua: tum denique; quia, nec motus, nec tempus, nec oratio sunt adeò strictè ens, atque res illæ, quæ existunt totæ simul, sunt enim quadatenus in potentia, adeoque non entia quoad aliquam partem, eam nimirum, quæ non est in eis præsens, sed præterita, vel futura.

296 Ad decimum argumentum respondeo: entia absoluta non pauca distingui realiter inter se, vt Patres adducti sentiunt, vtque multis potest exemplis reddi manifestum, quibus breuitatis causa supersedeo: proinde aliqua entia relatiua distingui etiam realiter ab absolutis, vniomem videlicet à materia, & forma, actionem à causa, & effectu, quin etiam similitudinem à rebus absolutis dissimilibus, & dissimilitudinem à rebus absolutis similibus. At etiam aliqua entia absoluta sunt inuicem realiter indistincta, ac tantum virtualiter distincta, quantumuis ad diuersa spectent prædicamenta: nam vt ostenditur suis in locis, materia est per seipsam quanta, omnis etiam substantia est per seipsam qualis quodammodo: qualitas etiam, cuiusmodi est color, sita est in quantitate rei colorata adiunctis aliis eius accidentibus, quo fortasse spectat illud Richardi Victorini tractatu de exceptionibus capite quarto: *Omnis autem visibilium forma in quantitate consistit*. Quapropter cum falsum sit, entia absoluta etiam diuersorum generum semper inter se realiter distingui, perperam inde infertur, esse oportere realiter distincta ens absolutum, & multiplex ex vna parte, & ex alia ens relatiuum.

297 Postremum argumentum, etsi multis videatur satis plausibile, atque popolare, facilem tamen habet solutionem. Nam esse simul duo reipsa, non est separabile ab eorum relatione reali, seu prædicamentali, cum tamen esse duo simul in intellectu separari possit ab hoc, quod est ambo inuicem comparari, & referri intellectualiter per iudicium alterum eorum de altero affirmans. Quid mirum ergo, si posterior relatio sit realiter distincta ab extremis, secus vero illa prior.

CAPVT XXI.

Reiiicitur sententia distinguens realiter extrinsecè relationem à fundamento, & termino.

298 IN qua est Aureolus in 1. distinctione 42. 2. p. dist. articulo 2. contra opin. primam, & apud Capreolum in 1. distinctione 30. quaestione 1. In eadem etiam esse videtur Gerardus Senensis in 1. distinctione 33. quaest. 1. artic. 1. necnon Auerroës in epitome super lib. metaphys. tract. 3. & in epitome prædicam. cap. 5. ad aliquid 1. parte voluminis, & lib. 1. posteriorum text. 32. referri etiam pro eadem opinione solent Zeno ac Stoici, cæterique philosophi Platone, & Aristotele antiquiores: quos tamen magis arbitror censuisse, relationem prædicamentalem esse permixtam omnibus entibus, quam in consideratione intellectus sitam.

299 Quorum autem cunque ea sit opinio, suaderi potest primò, hunc in modum: quod numerus aliquis alio sit duplo, alio triplo, alio quadruplo maior, est relatio prædicamentalis, vt omnibus exploratum: at quod duplo, triplo, aut quadruplo maior sit, est formalissime opus mentis, cum sit reductio quantitatis ad numerum: numerus autem teste magistro in 1.

R.P. Richard Lynciei, Philosoph. Tom. III.

dist. 24. & B. Thoma non est à parte rei, sine extra animam, sed animæ, & mentis opus: igitur relatio prædicamentalis mentis opus est: non alterius autem, quam fingentis: ergo est quidpiam rationis, & fictitium: hoc ergo quemadmodum distinguitur realiter extrinsecè à materia, circa quam fit, ita & relatio prædicamentalis à fundamento, & termino.

Deinde secundo: dominium & seruitus relationes prædicamentales sunt; at extra animam non sunt, sed potius in sola apprehensione ficticia consistunt, qua videlicet per fictionem quandam iuris seruus Domino se obligatum vult, & apprehendit, & Dominus seruo se superiorem, cum tamen à parte rei, & extra animam nihil excogitari possit, in quo eiusmodi posita sit obligatio, aut relatio: cedo enim, quale sit. Tertiò à priori: relatio est comparatio quarundam rerum inter se inuicem: intellectus autem proprium est comparare: ergo & referre; adeoque relatio erit opus intellectus.

Hæc tamen sententia merito à scholis iam diu exulauit: quid enim euidentius, aut manifestius, quam independenter à quauis fictione, & operatione intellectus, Ignatium, verbi gratia, esse similem Francisco, totum esse maius sua parte, obiectum esse volitum, aliove modo mensurabile: sed hæc relationes sunt prædicamentales. Rursus cognitio essentialiter, & independenter à quauis fictione obiectum intentionaliter sibi assimilatur, & Verbum increatum essentialiter, & sine fictione est imago Patris: cur igitur similitudo physica vnius hominis cum alio à parte rei reperiri nequeat independentem ab omni figmento?

Præterea: si relatio prædicamentalis æqualitatis, similitudinis, &c. realis non esset, idem de actione, duratione, vocatione, & reliquis modis dici oportere. Sequelam Aureolus vbi supra largitur; consequens autem manifestè absurdum est: alias eadem licentia hominem esse à parte rei hominem negari posset, cum modus omnis essendi sequatur ipsum esse: quamobrem, si modi essendi hominis, v.g. à parte rei negantur, quid est, quapropter ipsum esse hominis sit à parte rei adstruendum? Denique in diuinis dantur relationes reales, nimirum Paternitas, Filiatio, & Spiratio passiva, vt fide Sanctum: ergo etiam in creatis Paternitas est relatio realis censenda: quæ enim vtrunque disparitatis ratio assignari potest? Nullam certè agnouit B. Thom. opusc. 48. tractatu 5. cap. 1. *Vniuersaliter*, inquit, *circumscripto omni actu intellectus Pater refertur ad Filium, & Filius ad Patrem, quia realiter Pater genuit Filium, & Filius à Patre genitus.*

Aduersariæ opinionis argumenta parum vrgent. Ad primum respondeo: sicut vnitas, alia est ratio, alia realis, ita numerus vnitati oppositus duplex est: alius rationis, qui numeratio potius, quam numerus dici consuevit, de quo Magister, & B. Thomas vbi supra: alius realis, qui operationem omnem intellectus anteuertit; quis enim in diuinis à parte rei tres esse personas, aut triangulum independentem ab omni intellectus operatione habere tres angulos æquales duobus rectis negare auit? quare quamuis relatio inæqualitatis, qua numerus vnus superat alium in vtroque realiter consistat, adhuc in aliquo reali consistere poterit, atque adeo non est relatio rationis censenda. Vel paulò aliter: numerus iuxta B. Thomam 1. part. quaestione 1. articulo quarto, & Capreolum 1. sentent. distinctione 24. quaestione 1. alius est simplex & abstractus, vt duo, tria, quatuor, & hic in sola intellectus abstractione consistit: alius vero, qui est in rebus numeratis,

R

vt

ut duo homines, verbi gratia, vel duo equi, & hic extra animam est: de numero autem in priori acceptione, non posteriori magister, & B. Thomas sermonem habent, quoties numerum opus esse rationis edocent. Fateor tamen hos posteriores terminos, quibus duplex explicatur numerus, haud esse adeo aptos, atque illos priores, ut à nobis etiam alibi perstrictum.

304 Ad secundum respondeo: dominium, & servitus, & quævis alia obligatio relationes reales sunt, quippe quæ consistunt in voluntate præterita moraliter perseverante, hoc est acceptata, & non retractata, qua princeps, aut respublica, aut ius gentium, aut servus ipse titulo aliquo efficaciter vult se Domino subicere, id est ad eius nutum certas, ac statas actiones exercere, & alioqui conditam pœnam subire: in hac inquam voluntate relatio servitutis, & dominij ita realiter posita est, ut ab ea virtualiter distinguatur, alias servus sui ipsius servus esset, & Dominus, sibiimet dominaretur, uti superius visum.

305 Ad tertium respondeo: quoties intellectus comparat unam rem alteri, asseritque, vel eas distingui inuicem, vel se superare, aut æquare, vel aliquam aliam proportionem, aut impropotionem habere, cuiusmodi actum intellectus comparativum esse verum, ac propriam relationem obiectorum, quæ considerat: haud enim fingitur, sed fit ab intellectu: haud etiam est inter extrema realiter, & verè indistincta: quidni ergo sit propria relatio? Ceterum hoc non rollit, quominus sint aliæ relationes non sitæ in intellectu actu, sed in rebus præexistentes; aliæ inquam tum transcendentales, cuiusmodi sunt unio, actio, duratio, &c. tum etiam, quod magis nostro congruit instituto, prædicamentales, quales sunt similitudo, æqualitas, Paternitas: quamvis enim intellectus comparet plures res inter se, at etiam non paucae sunt suapte natura, & ante operationem intellectus comparatæ inuicem: uti licet intellectus noster unam rem distinguat ab alia, nihilominus multa sunt ante distinctionem rationis realiter, ac verè distincta.

306 Quidam recentiores Aureoli placitis addictissimi eius sententiam longè temperari defendunt, & relationem prædicamentalem similitudinis, verbi gratia, ultra fundamentum, & terminum intimè includere existimant scientiam divinam, qua extrema relationis simul, siue in eodem instanti existere à Deo videantur: quo fit, inquit, ut relatio prædicamentalis quodammodo relatio rationis sit, ac proinde à fundamento, & termino realiter extrinsecè distincta. Ceterum mihi summo pere displicent.

307 Namque in primis similitudo, & dissimilitudo, propinquitas, & distantia, ac similes relationes prædicamentales sensu materiali saltem interno, & communi percipiuntur, ut est solemne philosophis, utque negati nequit, si species admittantur insensata: sed scientia Dei sensu materiali, & corporeo ne diuinitus est perceptibilis, alias Deus ipse cerni posset oculis corporeis: ergo hæ relationes in scientia Dei minimè consistunt. Secundo: quoniam in diuinis Paternitas, & Filiatio neutiquam sitæ sunt in actu aliquo increatæ scientiæ, quo videantur ambæ in eodem instanti temporis, aut æternitatis coexistere, cum Paternitas, & Filiatio diuina prius absolute existant, quam in eodem instanti coexistant, aut coexistere videantur: ergo similiter in rebus creatis, &c.

308 Tertio aliquibus fortasse non displicebit hic eam

sententiam impugnandi modus. Si per impossibile, ut aiunt, creaturæ existerent non existente Deo, similes essent mutuo dissimilesque: sed non per scientiam diuinam: ergo nec modo in eam refundi debet similitudo, aut dissimilitudo rerum creaturarum. Quarto impugnatur: quoniam eadem ratione relationes transcendentales, nimirum vbiatio, duratio, &c. actu aliquo diuinæ scientiæ, aut voluntatis compleri possent, atque intimè constitui, quod vel ipsi aduersarij contra nominales insistantur. Denique iuxta hanc sententiam eadem relatione fundamentum referretur ad terminum, & hic ad illud è contrario, siquidem utraque relatio prædicamentalis ab his auctoribus in fundamento, & termino, ac scientia Dei formaliter collocatur: quare aduersus eam omnia fermè procedunt argumenta, quibus superius capite 17. vsus sum ad probandam distinctionem virtutalem relationis à duobus, quæ interiaceret extremis.

CAPUT XXII.

Confutatur sententia non distinguens relationem prædicamentalem à fundamento solo.

309 Celebris est hac tempestate eorum sententia, qui relationem prædicamentalem censent esse denominationem quandam respectivam cum solo fundamento intimè identificatam, quæ tamen quia respectiva est, & terminum essentialiter connotat, eo solo deficiente potest abesse fundamento. Quod connotatores (ita enim de sententiæ suæ nomine auctores hi solent appellari) exemplo diuinæ libertatis explicant: Deo enim denominatio volentis hunc, verbi gratia, mundum, abesse potuit, siquidem eum nolle ei fuit ab æterno liberum, & integrum: nihilominus Deo nulla entitas, nulla perfectio intrinseca deesse potuit, aliàs tam id, quod deficiet, quam Deus, cui deficeret, manifestam inuoluerent imperfectionem: similiter ergo, inquit, in præsentia absque dispendio vilius entitatis, aut perfectionis intrinsece relatio poterit abesse fundamento.

310 Ita recentiores aliqui, quos suppressis nominibus refert P. Ariaga disp. 12. Logicae sect. 8. subsect. 1. num. 31. quibus subscribit P. Ludovicus Merarius disputatione 3. de Deo sect. 3. ad 2. & disp. 3. sect. 4. ad 1. referri etiam solet pro eadem sententia B. Thomas opusc. 48. tract. 5. cap. 2. ubi sic ait: *Non est intelligendum, quod similitudo Sortis sit aliqua res in Sorte alia ab ipsa albedine; sed solum est ipsa albedo, ut se habet ad albedinem Platonis, ut ad terminum.* Verum longè abest Sanctus Doctor, tantumque vult relationem esse denominationem partim intrinsecam, partim extrinsecam, atque esse in recto solum fundamentum; ita tamen, ut sit etiam intimè terminus, tametsi in obliquo: sicut album in recto est subiectum solum, quin tamen propterea desinat esse albedo intrinsecè, & essentialiter, ut ut eam in obliquo importet: en eius verba c. 3. sequenti: *Dicendum, quod diuisio entis in decem prædicamenta est diuisio in decem secundum rem, vel quantum ad hoc, quod dicunt diuersas res intrinsecè, & realiter, sicut substantia, quantitas, & qualitas, quæ comparata ad inuicem sunt diuersæ res: vel in quantum dicunt diuersas res extrinsecè, quia unum importat aliquam rem diuersam, quam non importat reliquum: & sic relatio differt à suo fundamento, quia importat oppositum relatiui: sicut enim dicimus, quod*

quod totum differt à sua parte, non sicut res à re, sed sicut illud, quod importat plus, quam pars (homo enim differt ab anima, quia importat materiam, quam non importat anima) sic relatio differt à suo fundamento, quia relatio dicit rem sui fundamenti, & oppositum terminum, quem non dicit fundamentum.

311 Citari etiam solet tum ab Arriaga superius, tum etiam ab Hurtado disputatione 15. metaphys. sect. 3. necnon ab aliis pro eadem sententia Pater Suarez. Verum aliquando dubius est: interdum vero connotatoribus fauet: & quandoque videtur eis apertio marte refragari. Etenim disputatione 47. metaphys. sectione 2. num. 3. sic ait: *Addo præterea hoc signum in presenti non esse sufficiens ad indicandam distinctionem modalem, quæ sit actualis, & ex natura rei, quia licet denominatio relativa tollatur manente fundamento, & ablato termino, tamen utroque manente auferri non potest, & ideo ex illo signo (videlicet separabilitate reali) non concluditur efficaciter relationem esse aliquid distinctum à fundamento, quod ab illo auferitur, quando cessat illa denominatio, quia potest denominatio illa includere, vel connotare concomitantiam, aut coexistentiam alterius extremi, & ideo cessare, non quia auferitur aliquid à fundamento, sed quia auferitur aliquid ex termino.* Et eadem sectione numero 22. *Intelligentum, inquit, est relationem quidem dicere formam aliquam realem, & intrinsicè denominantem proprium relatum, quod constituit, illam vero non esse rem aliquam, aut modum ex natura rei distinctum ab omni forma absoluta, sed esse in re formam aliquam absolutam, non tamen absolutè sumptam, sed ut respicientem aliam, quam denominatio relativa includit, seu connotat; ita ut similitudo, verbi gratia, aliqua forma realis sit existens in re, quæ denominatur similis, illa tamen non sit in re distincta ab albedine, quantum ad id, quod ponit in re, quæ dicitur similis, sed solum quantum ad terminum, quem connotat: & ita similitudo in re non est aliud, quam ipsamet albedo, ut respiciens aliam albedinem tanquam eiusdem, seu similis rationis. Quibus verbis, aliisque, quæ passim habet similia, vix discernas, an velit relationem esse omnino identificatam fundamento, ab eo tamen separabilem, propterea quod sit respectiva; vel an potius sit in recto sola entitas fundamenti, an etiam entitas termini intrinsicè, & essentialiter tamen in obliquo, uti superius declaratum.*

312 At citata sectione illa secunda numero vigesimoquinto, subiicit: *Cum dicitur denominatio respectiva consurgere ex coexistentia plurium absolutorum absque ulla reali additione, non est intelligendum illam denominationem aequè, ac simul sumi ex pluribus formis absolutis una intrinsicè, & altera extrinsicè. Sed intelligendum est, illam denominationem requirere quidem consortium, seu coexistentiam talium rerum, seu formarum: tamen in unoquoque extremo sumi à propria forma, ut respiciente aliam, quæ ut sic habet rationem relationis, quamvis in re non sit alia ab ipsa forma absoluta. Iam ergo iuxta Patrem Suarez relatio non est denominatio ex parte extrinseca, atque in termino quadatenus sita; sed potius omnino intrinsicè, atque consistens in fundamento solo prout per seipsum connotante terminum. Rursus disput. 47. sectione 8. numero 10. sic habet: *Terminus non est intrinsicè pars, nec genus, aut differentia intrinsicè relationis. Hæc ergo, iuxta eum, posita est in solo fundamento. Ibidem etiam mox subiungit, Certum deinde est, rela-**

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

*tionem prædicamentalem, ut talis est, non esse nisi respiciendo, & tendendo ad terminum, & in hoc consistere essentiam eius, unde sub ea ratione dici potest includere aliquo modo terminum in sua essentia, quia non potest absolui ab illo. Et postea numero 13. *Formalis effectus relationis est actu referre ad terminum: in hoc autem effectui includitur ipse terminus, sicut motus, aut actio non potest esse sine termino proprio, eo quod sit actualis via ad illum. Iam ergo, quod sæpè sapius ait, relationem includere terminum non est de eius sententia terminum esse constitutum intrinsicè, & essentialè relationis simul cum fundamento, sed extrinsecum eius connotatum sine quo nequit vllatenus esse: ad modum, quo motus, & actio, cum distinguantur adæquatè à termino, eum tamen quodammodo includunt, quia sunt videlicet ab eo inseparabiles. Eadem etiam sectione 8. numero 12. docet, terminum eadem ratione esse essentialè relationibus transcendentalibus, ac prædicamentalibus, & hoc solum inter eas esse discrimen, quod transcendentales non postulent terminum existentem, eum verò deposcant prædicamentales: at terminus relationum transcendentalium, scilicet cognitionis, amoris, actionis, unionis, & aliarum id genus dicitur eis essentialis, non quod illas intimè constituat, sed quod ab illis connotetur: simile ergo quidpiam in prædicamentalis putat vsuvenire.**

Tandem disputatione illa 47. metaphysicæ sectione 17. numero vigesimo septimo, sic habet: *Dubitari non potest, quin respectus ad terminos distinctos realiter, quorum unus potest sine alio esse, & è conuerso distinguantur ratione ratiocinata, quæ habet fundamentum in re. Unde sicut hæc distinctio sufficit, ut relatio constituat peculiare genus, & censetur quasi alia forma à fundamento, ita etiam sufficit, ut illi respectus ad diuersos terminos dicantur plures relationes numero distinctæ eo genere distinctionis, quod in huiusmodi relationibus locum habet, scilicet rationis ratiocinata. Et prius sectione secunda, numero vigesimo secundo, ad finem: *Atque hæc distinctio rationis sufficit, tum ad diuersas loquendi formas: tum etiam ad prædicamentorum distinctionem; relationis scilicet ab aliis: censet ergo relationem, sola ratione ratiocinata, siue virtualiter intrinsicè distingui à fundamento: realiter ergo consistit in illo solo. Et quidem si putaret relationem esse aggregationem fundamenti, & termini, satius esset recurrere ad eius à fundamento distinctionem realem inadæquatam, quam solius rationis: ea namque aptius, quam illa separabilitatem realem, ac diuersitatem prædicamentorum, & quamvis denominationum varietatem declarat.**

Cæterum disputatione septima metaphysicæ sectione secunda, numero tertio, sic ait: *Si autem duo ita separantur in re, ut unum existens maneat, & non aliud, necesse est, ut saltem modaliter distinguantur, quia impossibile est, ut idem sit, & non sit: ac paucis intercisus; & ideo valde errant, qui existimant relationem esse aliquid reale positum sine quo potest fundamentum manere in re ipsa, & tamen non distinguui actualiter, & à parte rei ab ipso fundamento: est enim aperta implicatio contradictionis: nam si relatio in sua essentia aliquid reale est, & nunc est in fundamento, & postea non est, manente ipso fundamento integro in sua entitate, & essentia, necesse est ut quidquid illud est, quod est relatio sit aliquo modo in re ipsa distinctum à fundamento alioqui idem omnino secundum*

cundum rem des.
luculentius?

Te, & maneret. Quid his

315 Vicerius disput. 47. metaph. num. 22. principio proficitur, se idem ferme sentire de relatione prædicamentali, quod B. Thomas, ac Nominales. At constat ex dictis paulo supra B. Thomam haud constituere relationem in solo fundamento, haud excludere ab ea terminum. Quod etiam ita de relatione censeant Nominales luce clarius est: vnus pro omnibus sufficiat Gabriel in 1. distinct. 30. quæstione 1. artic. 3. dub. 1. in hæc verba; *Similitudo, qua Sortes similis & platonis in albedine nihil aliud est quam Sortes, & Plato: quia illis existentibus (scilicet cum albedine) Sortes est similis Platonis omnibus aliis circumscriptis.*

316 Denique toties citata disput. 47. metaph. sect. 11. num. 20. sic ait noster Suarez: *dicendum est, non esse necessarium, vt relatio huius primi modi sit, aut realiter addita ipsi fundamento tanquam ex natura rei distincta ab ipso, aut mera denominatio extrinseca ex coexistentia alterius extremi, nam inter hæc duo potest medium inueniri, nimirum quod sit denominatio intrinseca includens coexistentiam alterius extremi, ad quod dicit habitudinem.* Afferens ergo, relationem non esse meram denominationem extrinsecam innuit esse denominationem quadantenus extrinsecam: item vbi docet, relationem non esse denominationem omnino intrinsecam ortam ab aliquo modo, aut accidenti absoluto, nec esse prorsus extrinsecam, sed potius medio, quodam modo se habere, atque esse denominationem intrinsecam, & includentem aliqui coexistentiam termini, quid aliud potest velle, quam esse denominationem partim intrinsecam, partim extrinsecam, ac partim in fundamento, & partim in termino sitam.

317 Omnibus inspectis probabilis arbitror, P. Suarez nihil minus, quam connotatoribus favere: id enim tantum non manifestè cōvincunt, quæ ex eo adducta sunt peltremo loco testimonia. Quod autem attiner ad ea, quæ posita sunt primo loco, in eis, vt dictum est, se dubium exhibet. Quod vero ad media spectat, maiorem ea difficultatem ingerunt. Ad primum tamen dicendum est, eo solum contendere relationem haud esse sitam tam principaliter in termino, atque in fundamento, sed in hoc magis quam in illo, vt particula ea, *æque*, ad medium posita indigitat: item relationem non esse in recto fundamentum, terminumque, sed illud solum. Ad secundum dicendum est: quemadmodum vnio partium hominis, esto eius non sit pars, cum tamen constituit essentialiter, estque eius fin minus causa intrinseca, at certè causalitas intrinseca; ita similiter terminus poterit iuxta P. Suarez constituere relationem, non tanquam eius pars, aut causa intrinseca, sed vt conditio quædam, ac veluti causalitas: in quo multum potest de nomine disceptari. Ad duas sequentes eiusdem testimonij partes dici debet eis tantum conuinci terminum non esse partem essentialem, & constitutiuam relationis, sed meram conditionem; quod autem sit conditio extrinseca nequaquam; sed potius ab hoc abstrahitur ibidem.

318 Ad tertium dicendum est, eo solum contendere terminum esse essentialem relationibus transcendentalibus, necnon prædicamentalibus, & non velut partem, sed velut connotatum quoddam, ac proinde hoc tenus eadem ratione: an vero terminus intrinsecè constituat, quamuis minus principaliter vna, & non alias, hæc ibi differentia non asseritur, at nec negatur: licet autem taceatur, alteriusque tantum fiat mentio, videlicet eius, quæ posita est in eo, quod aliæ, non vero aliæ terminum postulent existentem,

hoc tamen argumento esse nequit, vt propterea quis existimet negatam esse prædictam differentiam. Tacuit enim ibi multa alia discrimina inter relationes prædicamentales, ac transcendentales, quæ tamen adstruit alibi.

319 Ad postremum dicendum est; vt distinctio realis inadæquata inter animal in communi, & rationale interuenit, & tamen alterum ab altero dici solet esse distinctum ratione ratiocinata, ita similiter quamuis relatio prædicamentalis sit, iuxta P. Suarez, realiter inadæquate à fundamento distincta, potuit tamen, ac debuit de eis loqui veluti de extremis ratione ratiocinata distinctis. Ratio autem vtriusque est, quia nil frequentius, quam denominationem partis vnus refundi in totum: quo pacto homo aliqui anima constans spiritali, dicitur tamen corporeus merito solius materiæ. Cum ergo animal hominis à rationali tantum ratione ratiocinata distinctum pars sit animalis in communi, & latissime fusi, nil mirum, si hoc per denominationem ab illo censeatur, & appelletur ratione distinctum à rationali, vt vt ab eo realiter inadæquate distinguatur: & rursus, cum albedo, qua parietem afficit, dealbarque, & qua similitudinem cum alia constituit albedine, sit ratione multiplex, quid mirum, si tota similitudo, eodem modo, quo pars sua, videlicet ratione ratiocinata dicatur esse distincta à fundamento, vt vt amplius ab eo distinguatur, & non ratione sola, sed re ipsa. Vel paulo aliter: distinctio realis inadæquata dici solet, debetque identitas quædam realis: quidni ergo à fortiori distinctio rationis? hanc ergo cum Pater Suarez inter relationem, & fundamentum adstruit, illam non excludit. Nihilominus ob testimonia adducta secundo loco probabile etiam arbitror, eximium Doctorem connotatorum esse fautorem: atque ea ex hypothesi locutus supra sum haud semel.

320 Laudatur etiam pro eadem sententia Pater Dacus Ruiz de Montoya de volunt. Dei disputatione 13. sect. 1. §. 17. vbi postquam formalitatem potentem ad esse, & ab esse alteri ab eo distingui realiter asseruit, statim regulam datam contrahit in hunc modum: *Quod principium licet probabilem limitationem admittat circa relationes prædicamentales, quoniam earum nouitas non ab intrinseca entitate fundamenti, sed à noua termini positione pronenit; & circa actiones eorum agentium, quæ non sunt simpliciter necessaria ad suum effectum conseruandum: tamen nullam limitationem admittit in formalitate reali, quæ habet totum suum esse ab intima entitate sui fundamenti, ita, vt ipsa sit origo, & causa essendi creaturis, ad quas terminatur, & à qua pendent.* Cæterum eundem hic auctor, quem P. Suarez subit explicatum.

321 Vidimus quam pauci auctores hanc expressè, & indubitanter teneant sententiam, & quam (vno fermè Meratio excepto) nullius nominis: quor autem, quantique eam fugillent longum esset referre: Franciscus Mairo in 1. distinct. 29. quæst. 2. art. 1. eam esse pronunciat absurdam, & inuicissimilem: noster Bartholomæus Amicus in præsentis quæstione 5. dubit. & opin. 2. falsam; & improbabilem: haud mirius eam habent alij. Cæterum missis censuris, aduersus illam rationibus est agendum. Ac primum contra eos, qui relationem à fundamento ne virtualiter intrinsecè, aut ratione ratiocinata distinguendam putant, sic arguo.

322 Denominatio similis verbi gratia est formalissime iuxta aduersarios, entitas fundamenti; perit illa denominatio:

nominatio : ergo perit entitas fundamenti pereunte illa denominatione , quod tamen secus accidere manifestum. Rursus secundò : denominatio illa intrinseca est formalissime entitas intrinseca , sed fundamento , cum de nouo alicui simile est , aduenit de nouo denominatio intrinseca : ergo & entitas intrinseca , quod tamen est falsum. Tertio : existente tota essentia rei nequit illa non existere : sed ante aduentum termini existit tota essentia similitudinis , videlicet fundamentum , in quo solo ea formalissime collocatur ab aduersariis : ergo ante aduentum termini relatio similitudinis inest fundamento , quod tamen est adeo absurdum , vt nihil supra.

323 Hæc , & similia argumenta eludere nituntur connotatores : cum enim subsuntur , perit denominatio , aut aduenit de nouo denominatio ; quoad denominationem concedunt minorem , quoad entitatem eam negant : eodemque modo ante aduentum termini essentiam similitudinis quoad entitatem , non vero quoad denominationem existere in fundamento respondent. Cæterum hæc solutio inter denominationem illam , & entitatem fundamenti distinctionem virtualem intrinsecam , seu rationis ratiocinata ab aduersariis tantopere negatam sibi non satis constans largitur tandem. Nam perit denominatio quoad denominationem , & non perit denominatio quoad entitatem : magis ergo distinguitur à parte rei denominatio ab entitate , quam à denominatione , alias , qua ratione denominatio perit quoad denominationem , etiam quoad entitatem periret , sicut , quia homo ne virtualiter , & ratione ratiocinata distinguitur ab animali , & rationali , Petrus nequit perire quoad rationem hominis , quin pereat quoad rationem animalis rationalis. Secundò , quia entitas quoad entitatem non perit pereunte termino , denominatio verò quoad denominationem pereunte termino perit : igitur entitati quoad entitatem , & denominationi quoad denominationem prædicata contradictoria conueniunt : entitas igitur quoad entitatem , & denominatio quoad denominationem distinguuntur virtualiter saltem. Tertio , quia Paternitas diuina ea ratione distinguitur virtualiter ab essentia , quia communicatur Filio quoad essentiam , non vero quoad Paternitatem , vt est etiam aduersariis in confesso : similiter ergo in presenti , &c.

324 Atenim argumenta nostra possunt bifariam instari. Primò sic : denominatio similis est entitas , partim intrinseca , partim extrinseca , sed incipit denominatio similis incipiente solo termino : ergo incipit aliqua entitas , partim intrinseca , partim extrinseca. Consequens est aperte falsum , nam solum incipit entitas termini , & nihil aliud , entitas autem termini est omnino extrinseca : falsum igitur erit consequens à nobis aduersus contrarios illatum : eadem enim est vtriusque ratio , & forma. Secundò sic : esse album , est esse coloratum , sed Petrus incipit esse albus , cum eius nigredo conuertitur in albedinem : ergo etiam incipit esse coloratus , cum sit ea conuersio. Consequens est falsum : nam , nam cum Petrus ante albedinem fuerit niger , adeoque coloratus , haudquaquam postea incipit esse coloratus : nostrum igitur consequens similiter erit falsum , quippe eiusdem tenoris. Pari modo possunt infringi cætera argumenta nostra.

325 Respondeo ad primam instantiam , incipiente similitudine , incipere entitatem , partim intrinsecam , partim extrinsecam , nempe fundamenti , & termini complexione : & cum dicitur solum terminum incipere , excludi quoduis aliud adæquatè

R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

ab eo distinctam , non vero quidquid ab illo distinguitur inadæquatè. Respondeo ad secundam instantiam , eo in euentu , quo Petrus de nigro fit albus , vt incipit esse albus , cum incipere etiam esse coloratum illo gradu coloris , qui essentialiter includitur in albore , tamen non incipiat esse coloratus , si de quocunque colore sit sermo.

Propterea alij sentent , relationem prædicamentalem esse formalitatem quandam ita cum fundamento realiter identificatam , vt ab eo virtualiter distinguatur. Contra tamen , quia separabilitas quoad esse , siue quoad existentiam est signum distinctionis realis , alias quo fundamento Angelus , & lapis distinguuntur realiter , si prædicata contradictoria summe repugnantia , nimirum esse , & non esse in eos conuenientia distinctionem realem arguere nequeunt : sed relatio prædicamentalis , & eius fundamentum quoad esse siue existere separabilia sunt : ergo realiter distincta.

327 Dices separabilitatem realem certissimam distinctionis realis indicem esse , quod extrema separabilia absoluta fuerint , secus verò , cum vnum absolutum , & alterum relatiuum , seu respectiuium fuerit. Contra tamen primò , quoniam ea moderatio absque vilo adiicitur fundamento , & eadem licentia plures alias confingi possent , quibus distinctio realis rerum procul dubio distinctarum posset tamen in dubium reuocari. Contra secundò , quia res , & modus ita non distinguuntur realiter , & verè , siquidem separabilitas realis rei à modo inter vnum extremum absolutum , & alterum respectiuium versatur : quod autem respectus sit transcendentalis , non verò prædicamentalis , quid interest ?

Deinde hæc sententia impugnatur , quia cum destruitur homo , verè , & realiter mutatur , nimirum ab esse ad non esse : & tamen mutatur duntaxat per amissionem , ac dispendium existentie secum realiter identificata : fundamentum igitur pereunte relatione prædicamentali secum realiter identificata , vt vt virtualiter distincta instat existentie comparata ad essentiam , verè tamen , & realiter mutabitur : singulis igitur momentis innumeras suscipiet , & à phantasia , & imaginatione in quantauis distantia mutari poterit , & pleraque incommoda contra Thomistas supra à nobis illata , hic etiam habebunt locum.

329 Tandem vtrosque , eos scilicet , qui priori , & eos , qui posteriori modo connotatoribus indulgent , impugno ex Anselmo , cuius in monolog. capite 13. hæc sunt verba : *De relatiuis quidem nulli dubium , quia nullum eorum substantiale est illi , de quo relatiue dicitur : quare , si quid de summa natura dicitur relatiue , non est eius significatum substantiale.* Et paulò infra : *Illis itaque , quæ relatiue dicuntur , omisissis , quia nullum eorum simpliciter demonstrat alicuius essentiam , ad alia discutenda se conuertat oratio.* Ex quibus sic argumentor : relatio iuxta Anselmum non est fundamento essentialis , non , quod eodem redit , essentialis : esset autem , si consisteret in fundamento solo , nec ab eo foret realiter adæquatè nec etiam realiter inadæquatè distincta.

330 Rursus vtrisque nil fauere exemplum diuinæ libertatis suadeo. Namque in primis non pauci Theologi sentent , denominationem volentis hunc condere mundum esse Deo non omnino intrinsecam , sed quadamtenus extrinsecam , ex ipsa mundi constitutam existentia , haud secus , atque cognitio Dei solet ab æterno dici vera per denominationem ex parte extrinsecam , & obiecto temporali

temporali constitutam : hac autem admissa sententia, nihil in mysterio diuinæ libertatis præsidij connotatoribus superest. Porro si, quod alij putant, denominatio illa libera volentis Deo est ex toto intrinseca, & eadem ; ne inde quidem aliquid opis sperare possunt, vel debent connotatores : quemadmodum enim natura diuina merito suæ infinitatis identificatur tribus personis realiter distinctis, & tamen simile quiddam contingere nequit rebus creatis, quæ est earum finitas, & imperfectio ; ita forte, quæ est summa perfectio diuinæ voluntatis potest liberè velle, & nolle, idque per seipsam omnino, & absque adminiculo alicuius rei extraneæ, ac deorsus cadentis, quin propterea in rebus creatis, & imperfectis vsuuenire possit similis denominationum varietas, ac vicissitudo, quinve in eis desinat esse alia realiter, distinctaque à fundamento forma, quæ ei deest, quæue aduenit. Hæc ex aliorum principiis : meam autem de diuina libertate sententiam nunc non interpono : haud enim est opportunum : haud etiam vacat.

331 Enim vero posset quis paulò aliter tueri, ac fortasse magis probabiliter, relationem prædicamentalem consistere in fundamento solo, id est in eo, & non termino, si diceret, illam esse fundamentum, & coexistentiam, qua termino coexistit in eodem tempore, eam autem coexistentiam esse complexum duplicis durationis, quarum alia fundamentum, & alia terminum ad eandem referant temporis mensuram, quo fiet, vt relatio fundamenti ad terminum à parte rei distincta sit, vtique realiter inadæquate à relatione termini ad fundamentum, ac cætera aduersus alias illatas sententias euitentur incommoda, tamen relatio in solo fundamento proximo, siue, quod instar est, in fundamento prout coexistente termino formalissimè consistat.

332 Contra tamen primò, quia plures relationes prædicamentales coexistentiam fundamenti, & termini minimè postulant, vt superius visum. Contra secundo, quoniam ex duplici duratione, in qua coexistentia illa sita est, vna alteri coexistit, & similis est : sed non formaliter per seipsas, alias eadem relatione vna duratio ad alteram, & è conuerso referretur, & sic vna duratio sibiimetipsi coexisteret, & similis esset, aliaque sequerentur absurda superius expensa : per aliquid igitur ab vtraque simul sumpta virtualiter distinctum vna referretur ad aliam : quidni ergo talis sit relatio quarumcunque aliarum rerum ?

CAPVT XXIII.

Confutatur sententia nullo modo distinguens relationem prædicamentalem à fundamento, & termino simul.

333 **R**elationem prædicamentalem consistere, tum realiter, tum etiam formaliter in complexo, siue aggregato fundamenti, & termini, & præter vtrumque nihil aliud eam esse, vel re, vel etiam ratione tuerentur Ochamus in 1. distinctione 30. quæstione 1. Gregor. in 1. distinct. 28. quæstione 2. artic. 2. Gabriel supra citatus, ac cæteri Nominales : ponunt enim relationem in complexione fundamenti, & termini : deinde, tum hic, tum etiam vbis alias distinctionem rationis negant. Idem de relatione tuerentur Hurtadus in metaphys. disp. 15. sect. 2. & 3. Arriaga in Logica disputatione 12. sectione 9. Nam prædictis locis sæpe sapius vterque asserit, relationem

esse formaliter idem cum fundamento, & termino, ad modum, quo dici solet, quamuis rem esse formaliter suam quidditatem, & essentiam : item circumscripto quouis alio conceptu vtramque albedinem, v.g. esse per seipsas similes, quæ profecto identitatem rationis continent.

In eadem sententia est Sancta Cruzanus in Logica disp. 5. quæst. 6. sectione 3. num. 848. & apud eum Ioannes Cardinalis de Lugo, Petrus Guadingus, & Valentinus de Herice. Fauent etiam non parum Heræus in 1. distinctione 4. quæstione 1. artic. 10. Petrus niger 5. metaphys. quæst. 39. Aegidius Romanus in 1. distinct. 26. quæst. 4. Soncinas 5. metaphys. quæstione 28. Hi namque nulla adhibita moderatione aiunt, relationem in extremis suis sitam esse : etsi quam vtrinque distinctionem innuunt, non tam realem, aut virtuales intrinsecas, & cum prædicatorum contradictione coniunctam, seu rationis ratiocinata, quam ex modo significandi, adeoque eam, quæ magis sit conceptuum nostrorum, quam quæ subsunt eis rerum. Referri etiam solent B. Thomas supra opusc. 48. tract. 5. cap. 2. B. Augustinus lib. 5. de ciuit. Dei cap. 16. Anselmus in Dialect. cap. 50. quos tamen suspicor non huic, sed nostræ patrocinari sententiæ, solamque realem identitatem, non verò virtuales relationis cum suis adstruere extremis.

Ceterum hæc sententia falsa non esse nequit, 335 nisi falsa sunt, ac nullius ponderis, quæ supra capite decimosextimo, adducta sunt à nobis pro distinctione virtuali intrinseca relationis à fundamento, & termino. Rursus, nisi relatio sit ratione saltem distincta ab extremis, quæ interiacet, necessum erit, prædicamentum relationis de medio tolli : omne liquidem prædicamentum debet ad minimum ratione distingui à cæteris : id, quod omnes habent in confesso : quocirca relatio prædicamentalis, siqua est, nequibit non distingui ratione à generibus reliquis, eorumque singulis ; siue velut ratio superior ab inferiori instar animalis, & hominis, siue velut æqualis ab æquali instar rationalis, ac risibilis : de quo supra cap. 3. 4. & 5. extrema ergo relationis, cum multoties inspectent ad genus substantiæ, nec raro ad alia, in iis si formalissimè sita est relatio, nullamque ab illis distinctionem admittit, ea erit hoc ipso à numero prædicamentorum abigenda.

Concedunt sequelam, & consequens negant 336 esse absurdum Basilius Legionensis parte prima variarum disputationum quæstione octaua scholastica capite tertio, §. communis sententia & §. secunda sententia & §. quinto si aliqua sunt relationes prædicamentales. Et ne multis morer toto eo capite passim. Tribui etiam solet ea sententia negans prædicamentum relationis Durando in prima distinctione 30. quæstione 2. num. 14. Ceterum ibi potius illud adstruit : sic enim ait ; Alio modo relatio accipitur prædicamentaliter, & sic quantum est de necessitate prædicamenti relationis non dicit respectum realem (id est realiter adæquate distinctum à termino) sed denominationem realem. Consuevit etiam assignari Henrico quodlibeto 9. quæstione 3. Aureolo, Ochamo, Gabrieli, Auerro superius citatis necnon Almains in 4. distinct. 19. quæstione 5. artic. 1. quos tamen arbitror non negare genus relationis, sed aliter, ac cæteros illud explicare philosophos, nimirum ita, vt sit, vel vtrumque extremum, vel actus aliquis intellectus ea comparans inuicem. Putantur etiam Zeno, ac Stoici, imo etiam philosophi omnes Aristotele, ac Platone antiquiores in eadem esse sententia ; sed immerito, vt visum est supra cap. 4.

Quapropter

337

Quapropter scholasticorum nemo sanè præter Legionensem est, qui diserte neget prædicamentum relationis: Illud verò perspicue asserunt, probantque Aristoteles, & I. Iaro, atque vtriusque assecla: item cum Magistro in 1. dist. 28. & 30. sententiarum omnes: cum B. Thoma. 1. part. quæsti 23. & 28. & alibi sæpe cuncti eius discipuli: Scotista quoque suo cum antesignano: Nominales etiam, de quibus maius esse posset dubium: atque ex nostris Suarez, Vasquez, Molina, Valentia, Fonseca, Rubius, Toletus, ac cæteri omnes. Quorum ergo Legionensis cornicum, vtiunt, configit oculos, & nouo hoc commento id agit, vt priores nil scisse videantur. Cui præter totius auctoritatem scholæ ratio quoque manifestè refragatur: siquidem cur relatio non sit prædicamentum, ac supremum genus, nulla potest esse ratio, nisi eius ab extremis omnimoda indistinctio: at quod ab eis aliquo pacto sit distincta, superius cap. 17. & 18. demonstratum est.

338

Rursus secundo confutatur hæc sententia solutione argumentorum, quibus innititur. Quorum primum est. Petrum v.g. esse similem Paulo, est Petrum esse hominem, & Paulum esse hominem: at Petrus est homo, & Paulus est homo per seipsum circumscripto quouis alio realiter, aut virtualiter distincto, ergo & similes. Maior probatur (haud enim de minore videtur esse posse controuersia) tum, quia Petrus est hominem, & Paulum esse hominem est vnum esse sicut alium, ergo est esse similes: tum, quia ne diuinitus fieri potest, vt Petrus sit homo, & Paulus sit homo, quin sint similes inuicem: cur ergo ea similitudo specifica in ipsis extremis, à quibus mutuo, & reciproce inseparabilis est, formalissime non consistat?

339

Respondeo: Petrum esse hominem, & Paulum esse hominem, est vnum esse sicut alium, non formaliter, sed radicaliter: quare similitudo formalis in utroque formaliter non consistit. Quod autem ne diuinitus Petrus, & Paulus homines esse possint, & non similes, nihil refert: siquidem humanitas Petri, ne diuinitus esse potest, quin singularis sit; & tamen non per seipsam, sed per hæceteritatem à se virtualiter distinctam est singularis. Aut secundo responderi potest, Petrum, & Paulum similes esse in eo formalissime consistere, quod Petrus sit homo, & Paulus sit homo, cæterum particulam, & denotare comparationem, & relationem vnius extremi ad aliud ab utroque virtualiter distinctam.

340

Alterum eius sententiæ argumentum est tale. Relatio prædicamentalis est denominatio quædam extrinseca; similitudo v.g. plurium concursus qualitas, quarum vna est in vno subiecto, & alia in alio: æqualitas quæ titatum, paternitas substantiarum generantis, & genitæ &c. Atqui denominatio extrinseca haud est etiam ratione distincta à rebus illis, in quibus est sita: ecquid enim est esse vestitum, quam homo, & vestes: Ecquid esse cognitum quam homo, & cognitio? igitur relatio prædicamentalis ne ratione distinguitur à sui extremis. Verum huic argumento factum est satis, cumulatèque supra cap. 18. ad finem: ibi siquidem declaratum manet denominationem cogniti, vestiti, & quamcunque aliam extrinsecam, tametsi à partibus suis haud sit distincta realiter, at esse virtualiter ac ratione ratiocinata: huiusmodi ergo erit distinctio relationis prædicamentalis à fundamento, & termino, ea si legem sequitur cæterarum denominationum extrinsecarum aduenientium.

CAPVT XXIV.

Abstractio relationis predicamentalis.

A Spero primo: Datur ratio communis relationis abstracta ab omnibus, & singulis eius speciebus. Ita Fonseca 3. metaph. cap. 25. quæsti. 6. lect. 2. Conimbricenses tom. 1. Log. cap. 7. de relat. quæsti. 2. art. 1. §. *his positis*. Hurtadus disp. 15. metaph. lect. 112. §. 120. & alij innumeri. Quaderur autem primo: quia negari nequit prædicamentum, ac peculiare genus relationis, nec excepto Pontio Legionensi, negatur expressè ab illo, quem viderim: at relatio in concreto, siue, quod instar est, relatum, aut relatum cum rationem generis, ac prædicamenti non sortitur ob dicenda paulò inferius: illam ergo vendicat relatio in abstracto, siue prout relatio, ac proinde hæc est ratio communis, & abstracta, nec analogà modo, sed vniuersa, & generica. Item secundo: relatio merito alicuius speciei suæ, videlicet similitudinis, fundat abstractionem quamuis: quæ ergo tribuit aliis, vt possint abstrahi, cur hanc gratiam sibi non præstet: cur ne erga se parior sit quam erga cæteros conceptus.

341

Deinde tertio: sicut ab omnibus quantitatibus abstrahitur vna quantitas & qualitibus vna qualitas (par autem est ratio actionis, passionis, durationis, vocationis, &c.) quid est, quapropter ab omnibus relationibus non possit abstrahi vnum quoddam relationis genus? Quæ quam enitit in conceptu communi relationis concrete sumptæ, siue relatiui peculiaris quædam sit difficultas, quæ nequitiam militat in concretis cæterorum accidentium; ast nulla est in abstractione, & communitate relationis in abstracto usurpatæ, quæ quidem ei sit specialis, & non ex æquo quorumlibet accidentium, aut etiam substantiarum abstracta comprehendat; vt scitè animaduertunt nostri Conimbricenses loco nuper memorato, vtque luculenter constabit ex mox disputandis.

342

Albert. Magn. tract. de prædicamento ad aliquid c. 2. & alij plures superiori videtur assertioni refragari, atque in eam inclinare sententiam, vt existiment, non relationem, sed vel relatum, vel certè ad aliquid esse genus summum huius prædicamenti, rationemque à cunctis eius speciebus abstractam. Istius porro opinionis primum argumentum est tale. Si posset dari ratio communis relationis, ea esset vna, & non gemina, simplexque & non partita: tum, quia vnum animal, & non multiplex ab homine, & equo, & cæteris abstrahitur: quæ autem conditio animalis, hoc tenus eadem est viuens, corporis, substantiæ, quantitatis, & cuiusvis alij conceptus abstrahibilis: tum secundo, quia genus relationum est eorum veluti caput, quippe omnibus superius, & cuncta sub se comprehendens: quare vt homo v. g. biceps monstruosus censetur esse, & contra naturam, ita etiam monstri simile erit corpus, vt sic dicam, relationis, hæc si in communi non sit vna, sed congeminetur potius. Tercio, quia sequeretur duplicem illam relationem in communi fore, & non fore duplicem: fore; quia quia supponitur: non fore; quia earum quæuis est ratio communis relationis: omnem ergo comprehendit, ac proinde à nulla est distincta, cum nullaque conduplicationem efficit. Vltèrius quarto: ab utraque illa relatione communi esset abstrahere aliam superiorem, quæ, cum esset eadem ratione duplex, sequeretur certia abstractio, & sic quarta: atque ita in infinitum: ast hoc videretur non posse admitti.

343

Porro hæc relationis abstractæ congeminitio, ac

344

R 4 multi

multiplicitas nequit cuitari: ergo nequit fieri, vt abstrahatur. Quod non possit cuitari, suadet hunc in modum relatio illa in communi haberet terminum in communi à se distinctum realiter: ea namque esset ad aliud, priusque hic illi conceptus conueniret, quam vlli in particulari, sicut homini, vt sic prius congruit esse animal rationale, quam Petro, & Paulo, aut alteri: nihil autem esse potest aliud illud in relationis vt sic definitione expressum, quam terminus ab ea realiter distinctus: hunc ergo ea connotat: cum ergo terminus relationis sit relatio, & non quid absolutum, necesse est, vt ex aduerso relationis in communi sit, etiam alia relatio in communi, adeoque relatio abstracta haud sit vna, sed multiplex, & gemina.

345 Respondeo, relationem in communi vnā, & simplicem esse, ac non geminā, oppositum autem argumento facto nullatenus probari: tamen enim relatio omnis præter aliquid absolutum, quandam etiam relationem velut terminum sibi vendicat, vt in loco visum est, haudquaquam sequitur, relationi in communi, respondere ex aduerso aliam relationem realiter distinctam, sed potius seipsam: quando namque definitur relatio, cuius esse est esse ad aliud, vocula, aliud, indicat relationis terminum, non ab ea, sed à fundamento distinctum esse oportere: quocirca nil verat, relationem abstractam terminari semetipsa, quantumvis sit in eo etiam statu vera, ac stricta relatio: secundo fortasse vocula, aliud, non relationem terminantem, eiusque à fundamento distinctionem significat, sed quid absolutum, eiusque etiam à relatione distinctionem, saltem inadæquatam: licet enim omnis relationis terminus sit non absolutum quid tantum, sed etiam relatio, haud tamen opus est, vt ea in communi definiatur in ordine ad omnem suum terminum, sed satis est, vt, vel ad relationem, vel hoc si repugnat, ad aliquid quadatenus non respectuum, sed potius ab omni liberum respectu. Videnda sunt superius disputata cap. 14. & 15.

346 Secundum argumentum pro eadem sit sententia: relatio in communi esset, & non esset ad aliud, esset, quia hæc est relationis definitio: non esset, quoniam aliud illud ad quod esset, nihil esse posset, quam relatio, vel certe hæc esset, quidquid sit, an quidpiam vicius: vnde ratio communis relationis esset gemina, quod tamen repugnat ob rationes paulo supra propositas. Verum quatenus aliud, ad quod est relatio in communi sit etiam relatio, sine geminatione tamen vlla conceptus, qui abstrahitur; item vt aliud istud terminans relationem in communi possit esse, non relatio, sed quidpiam absolutum, in solutione superioris argumenti satis, cumulateque manet ostensum.

347 Tertium argumentum est. Si relatio in abstracto sumpta, ac prout relatio esset genus summum, ac prædicamentum quoddam, sane hæc, & illa relatio abstracte sumptæ, videlicet similitudo, æqualitas, paternitas, &c. forent in prædicamento: consequens est absurdum: ergo. Verum etsi Toletus, Niphus, & alij quidam putent, abstracta accidentium haud esse in prædicamento; contrarium tamen est B. Thomæ, & sectatorum Scoti, & communiter eorum, qui ipsi adhærent, Auicennæ, Veneti, & Villalpandi, estque multis partibus probabilius, vt supra ostensum est tract. 1. cap. 1. & 2. vbi vtramque opinionem, & vtriusque expendimus argumenta.

348 Quartum argumentum esse solet: relatio differt modo tendendi à cæteris generibus accidentium, quatenus nimirum eius essentia est esse ad aliud, cum tamen aliorum essentia, & etiam esse sit inesse:

dici ergo nequit, formam aliquam absolutam à cunctis relationibus abstrahi posse, quæ sit hoc nomine, relatio, significata: eius enim conceptus abstracti essentia esset inesse ritu cæterarum formarum accidentalium. Nihil hoc argumento magis infusum: siquidem iuxta illud relatio non solum in communi repugnaret, sed etiam in particulari. Absolutè dico, relationem etiam inesse: cum autem dicitur totum eius esse hoc esse, quod sit ad aliud, quis sit huius axiomatis sensus, supra explicatum esse cap. 3. huius tractatus.

349 Quintum argumentum est: relatio non potest fundari super aliam relationem, siue, quod perinde est, vna nequit referri ad aliam, eius similis esse: nequit ergo ab eis abstrahi conceptus communis relationis, cum similitudo sit fundamentum omnis abstractionis: antecedens est B. Thomæ, Caietani, Ferraricensis, Soncinatis, Ioannis à S. Thoma, eiusque nationis aliorum: necnon Patrum Vasquez, Molinæ, Becani, Arrubalis, & Conimbricium: & aliqui certe daretur processus in infinitum relationum, vt perpendiculari palam fore videtur. Verum vt possit vna relatio referri ad aliam, & qui responderi debeat ad argumentum desumptum ex processu in infinitum, supra visum est cap. 9. vbi etiam pro nostra sententia relati sunt Scotus, Lichetus, Mairon, Antonius Andreas, Suarez, Valentia, Rubius, Vallius, Præpositus, ac Balchazar Tellez. Sextum, ac postremum argumentum est: si daretur ratio communis relationis, eandem etiam relati admittendam esse: admitti autem non posse relatum in communi. Cæterum huic difficultati opportunius fiet satis infra.

350 Assero secundo: relationis in concreto, siue relatiui nequitiam datur ratio communis. Hæc sententia videtur esse Augustini lib. de categor. cap. 1. specialiter, ac regulariter, vt hæc categoria manifestius dignoscatur, non recte dicitur ad aliquid, nisi cum singulare ad singulare refertur. Ad aliquid autem perinde est, ac relatum. hoc ergo iuxta Augustinum in communi repugnat, nec, nisi in singulari est admittendum. Declaratur amplius: relationis conceptus communis nequit dari de Augustini sententia: at non relationis in abstracto; si vera sunt, quæ superius disputata: ergo eius in concreto, siue relati. In eandem sententiam aliqui scholastici inclinant, quamuis, vt animaduertunt nostri Conimbricenses supra, pauci eam exprimant.

351 Suadet autem ita: omne relatiuum essentialiter est ad aliud à se distinctum: at relatiuum vt sic ad aliud esse non potest: ergo relatiuum vt sic, & commune repugnat: maior est perspicua: minor probatur, quoniam aliud illud, quod relatiuum vt sic respiceret, esset, & non esset relatiuum: non esset quidem relatiuum, quia supponitur aliud à relatiuo: esset etiam relatiuum; siquidem omne ens, siue reale, siue rationis, siue positium, siue negatiuum est scibile, aut volubile, alioque modo mensurabile, ac proinde relatiuum tertij generis: sed terminus ille relatiui, vt sic necessario est ens reale, vel ens rationis, positium, aut negatiuum: igitur relatiuum non esse non poterit.

352 Confirmatur, & illustratur: si daretur relatiuum in communi, eius oporteret aliquid esse terminum: nullus autem ei potest respondere: repugnat ergo. Maior, vt animaduertit Fonseca supra 5. metaph. cap. 15. quest. 6. sect. 3. §. quando igitur, & ex Aristotele, & ex communi philosophorum omnium sententia, & ex ipsa relatorum natura, ac ratione perspicua est: quamobrem nullo eget probamento. Minor ergo probatur: terminus ille relatiui in communi,

muni, si quis esset, esse deberet relatiuum quidpiam, cum supra probatum sit, nullum relatiuum in particulari non alio terminari relatiuo, quidquid sit, an aliquid etiam absolutum ei respondeat: quo pacto, quia cuiusvis cognitionis in singulari terminus est verum, cognitionem in communi sequitur vero terminari, & hoc illi formaliter obicit. At relatiui communis terminus esse nequit quid relatiuum. Aut enim ipsum, quod refertur: & hoc est falsum: quo enim modo relatiuum reale, quale est illud, quod abstrahi supponitur, seipso terminari potest: idcirco autem supra non semel dictum à nobis est, relationem esse posse realem, quamquam eius terminus non sit ab illa realiter distinctus, quoniam ab ea ad relatum appellari potest, dicique per distinctionem realem termini à fundamento factam, ac rectam manere realitatem relationis utrinque interiectæ: at ubi terminus non sit realiter distinctus à relato, non est ad quod possimus appellare, cum non, perinde, ac relatum relatum, hoc aliud se prius supponat. Aut propterea relatiui communis terminus est aliud commune relatum à priori realiter distinctum; atque ita sequentur in commoda omnia, quæ ex geminatione relationis incommuni superius ostensum est sequi.

353 Huic argumento, & eius confirmationi, quæ eodem recidit, respondent Scotus in 1. d. 21. quæst. vnica, Albertus Magnus in prædicam. ad aliquid. c. 10. Simplicius, & Boëtius in prædicamentis cap. 7. Ioan. Gandauensis lib. 5. metaph. cap. 15. Fonseca ibidem quæst. 6. sect. 4. & 5. Conimbricenses loco supra citato, & cum iis alij plures relatiuum in communi esse ad aliud, terminumque sibi vendicare in actu signato, non vero in actu exercito; siue fundamentaliter, & inchoatine, non vero formaliter, & proximè; siue in suppositione personali, non vero simplici: solaque eius inferiora posterioribus modis, si tamen plures sunt, & non magis vnus diuersis explicatus vocibus, esse ad aliud, & aliunde terminari.

354 Contra tamen sic argumentor: quoniam ita relatiuum in communi esset, & non esset vere relatiuum: esset, tum, quia id supponitur, tum etiam, quia alias non daretur ratio communis relatiui, quemadmodum, si quod abstrahitur à Petro, & Paulo v.g. non esset verè homo, haud posset admitti respectu vtriusque ratio communis hominis: rursus non esset, nam de essentia relatiui est esse ad aliud, terminumque quemdam intueri, at relatiuum illud in communi non esset verè, & propriè ad aliud, nec termino definitum aliquo: sicut enim vox hæc dissyllaba à me prolata, *homo* videlicet, quamuis sit homo in actu signato, non est strictè homo; & uti insipiens non est propriè sapiens, etiam si possit esse talis, in eoque sit fundamentum aliquod, & inchoatio sapientiæ, ac denique homo in communi non est indiuiduum, quia tale non est in suppositione simplici, sed tantum personali, eademque de causa Petrus nequam est species vere, quia talis solum est personaliter supponens, ac prout homo, non vero prout supponens simpliciter, & pro immediato suo significato, ita similiter in presenti &c.

355 Contra secundo: omne relatiuum predicamentale in singulari est ad aliud, estque termino aliquo coercitum in actu exercito, & formaliter, atque in suppositione simplici, & immediata: ergo si datur relatiuum commune, erit etiam eodem modo ad aliud, terminatumque: quemadmodum fieri nequit, ut quævis cognitio, & volitio singularis sit alicuius obiecti, quævisque actio alicuius effectus; passio cuiusdam materiæ, ac subiecti; visio quorundam extremorum, duratio alicuius temporis, & vbiatio

loci, quin rationes communes cognitionis, volitionis, actionis, passionis, vniionis, durationis, & vbiatiois eodem pacto sint ad obiectum, effectum, subiectum, extrema, tempus, & locum.

Secundo respondent Rubius in prædicam. cap. 7. quæst. 3. Cardin. Toletus ibidem quæst. 2. Suarez disp. 47. metaph. sect. 17. num. 9. Hurtadus disp. 15. metaph. sect. 11. §. 124. Arriaga disp. 12. log. sect. 11. & communiter ceteri recentiores, relatiuum in communi esse ad aliud, & respicere terminum, eumque in communi etiam: at eiusmodi terminum quidam eorum censent esse absolutum tantum; alij esse relatiuum, alij ab vtroque præscindere. Nihil tamen horum trium facile potest defendi. Non primum: tum, quia, si terminus relatiui in communi esset tantum quid absolutum, id esset de conceptu cuiusvis relationis in particulari, quemadmodum omne, quod est essentiale homini, hoc etiam est de essentia Petri, & Pauli, ac ceterorum eius inferiorum: at quod non omnis relatio in singulari sit ad absolutum tantum, sed potius quælibet ad connotatiuum etiam, in loco manet explicatum abunde: tum etiam, quia ipsum terminare est referri in eo, quod terminandi exercet officium, nec video, quo iure doceat P. Suarez supra sect. 16. num. 2. oppositum ab omnibus supponi, cum sciri actu, aut potentia sit alterutro modo scientiam terminare, illud autem esse relationem tertiæ speciei, fundatamque in ratione mensuræ non paucorum sit opinio: terminus ergo ille in communi hoc ipso, quo terminus est, quid etiam relatiuum est, adeoque perperam adstruitur relatiui in communi terminum esse quidpiam absolutum tantum: tum denique propterea, quæ in argumento principali sunt à nobis expensa, ea namque hanc euasione satis præcludunt. Non etiam secundum: siquidem euidenter, nisi fallor, demonstratum est paulo supra, relatiuum reale in communi, nec seipso, nec alio relatiuo vniuersali à se realiter distincto terminari. Non denique tertium: tum, quia terminus ille non abstrahit à ratione termini; ergo nec relatiui: tum etiam, quia etsi ita abstrahat, negari tamen nequit alius saltem terminus, qui non sit tali obnoxius abstractioni, sed sit formalissime quid relatiuum, ut supra probatum manet in ipso argumento.

Tertio respondent alij recentiores, relatiuum in communi habere terminum; at non in communi, sed in singulari. Contra tamen primo, quia relatiuum omne in particulari habet terminum sui ordinis, & non communem, sed specialem, simile v.g. aliud simile, pater filium, Dominus seruum, &c. similiter ergo relatiuum in communi habet terminum suæ classis, & non singularem, sed vniuersalem. Contra secundo, quoniam haud est potior ratio cur abstrahatur ratio relatiui communis, quam termini communis: ergo relatiuo, vel nullus, vel certe communis debet respondere terminus.

Contra tertio, quoniam relatiuo in communi, aut vnum tantum singulare responderet ex aduerso, vel omnia. Primum dici nequit: tum, quia non est maior ratio vnius singularis, quam alterius: tum, quia quod respicit terminum quendam singularem, non relatiuum commune, sed singulare est v.g. quod intueretur filium est eo ipso pater, genitorique & non alterius relatiui personam sustinet: tum etiam, quia, si relatiuum in commune respiceret quendam destinatum terminum, omne relatiuum in particulari eum deberet intueri, nec sine illo posset consistere: quod enim est essentiale rationi vniuersali, tale etiam necessario est respectu omnium eius inferiorum. Secundum autem dici nequit, quoniam, aut omnia singu-

laria diuifue fumpta terminant relatiuum commune, aut omnia potius collectiue: si prius, fit relatiuum illud commune haud esse reale, sed folius rationis, quandoquidem omnia singularia vagè fumpta illud adæquant, & ab eo realiter indiftincta funt: qua de causa, si feipfo in communi, & nulla facta ad inferiora defcenfione terminetur, haud erit relatiuum reale, vt fuperius demonstratum: si pofterius; præterquamquod difficultas proximè à nobis obiecta redit, vt inuenti conftabit, alia quoque paulo fuperius oppofita huc facit: nam, si relatiuum in communi cuncta singularia collectiue fumpta refpicit, eundem refpectum importabit quoduis in particulari, quo nil magis abfurdum, abfonumue: fic eo ipfo, quod numerus in communi fit plurium vnitarum collectio, quiuis in fingulari non poterit non plures colligere. Contra quartò, & vltimò à fimili: nam omne relatiuum transcendentalè in communi terminum etiam communem inuenietur neceffario: v.g. cognitio verum, non hoc, illudue, fed aliud quouis fuperius, amor bonum vniuerfaliter fumptum, agens effectum in communi, &c. fimiliter ergo philofophandum est de relatiuis huius generis, quo de agimus.

359 Cæterum dari rationem communem, & abftractam relatiui realis, tucntur Albertus, Simplicius, Boëtius, Scotus, Gandauensis, Suarez, Fonseca, Conimbricenses, Tolertus, Rubius, Hurtadus, Arriaga locis toto hoc cap. citatis, & cum eis plerique alij ac tantum non omnes. Cuius fententiæ hæc esse poffunt argumenta: Primum ex concessis, datur relatio in communi: ergo & relatiuum, siue relatum: antecedens est nostrum: confequentia fuadetur primo, quia nequit dari forma vlla fuo fine effectum formali faltem ex natura rei, & citra miraculum: ergo nec relatio in communi fine relato in communi: illa ergo admiſſa, hoc est admittendum: confequentia fuadetur fecundo, quoniam hoc ipfo, quod datur ratio communis albedinis, cognitionis, amoris, durationis, vbicationis, actionis, &c. datur etiam ratio communis albi, cogniti, aut cognofcentis, amati, aut amantis, durantis, vbicati, agentis, actiue: atque in fuma cuiufcunque alterius abftracti est ratio aliqua communis ei concretum aliquod vniuerſale refponder: cum ergo detur ratio communis relationis, ea relati nequit negari.

360 Secundum argumentum. Hoc relatiuum in particulari, & illud, illudque v.g. fimile, æquale, diffimile, inæquale, cauſans, cauſatumve, ſcibile, menſurabile coueniunt in ratione relatiui realis: hoc ergo ab eis poteſt abſtrahi, quemadmodum, quia homo, & equus fimiles funt in ratione animalis, huius fieri poteſt ab eis abſtractio. Tertium argumentum: Accidentia collocantur in prædicamentis; non prout in abſtracto, fed prout in concreto, vt communiter authores docent. v. g. album, non albedo eſt in genere qualitatis: magnum, non magnitudo in prædicamento quantitatis; & fic in reliquis: aſt, ſi genus, ſiue prædicamentum ad aliquid eſſet ſola relatio, non vero relatum, refpectuum inferiorum, non concreta, fed potius abſtracta forent in illo: ſiquidem abſtracto communi, non concreta, fed abſtracta debent, ac ſolent directe ſubiici.

361 Quartum argumentum: datur ratio communis cauſæ, at in ea non eſt minor difficultas, quam in relato communi: cauſa enim definitur, principium per ſe influens eſſe in aliud: cum ergo terminus cuiufcunque cauſæ ſit etiam cauſa alicuius alterius effectus, quippe ens reale; ſanè eiufmodi aliud erit, &

non erit aliud à cauſa: quemadmodum ergo gryphus hic haud tollit, quominus ſit admittenda ratio communis cauſæ, cur ſimilis prohibeat eam dari relatiui in commune? Quintum eſt, non ſolum cauſæ, fed etiam aliorum relatiuorum transcendentalium eſſe conceptum quendam communem: quidni ergo etiam admitti poſſit relatiui prædicamentalis.

Ad primum tamen reſpondendum eſt conſeſſo antecedenti, & negata confequentia. Prima autem eius probationis ſic debet fieri ſatis: nequit dari forma in omni ſtatu, ſuum quin tribuat effectum formalem: at poteſt in aliquo; eo nimirum, quo ſubiectum illius ſit incapax, aliæ requiſita ad denominationem eius propriam deſine: ita enim intellectio, ſi ponatur in lapide, cum non reddet intelligentem. Quid mirum ergo, ſi relatio in communi fumpta, & prout eſt in ſtatu abſtractionis ſuum non impetiat effectum formalem, neque denominet relatum in communi: haud enim ille ſtatus, fed potius folius contractionis, quo nimirum afficitur per differentias ſimilitudinis, paternitatis, aliæue eſt aptus ad communicandam ſuam denominationem, effectumque formalem, vt noſtris manet probatum argumentis.

Verum enim dices, fieri ex noſtra ſententia, vt relatio incommuni in nullo ſtatu ſuum tribuat effectum formalem: relationis enim in communi effectus formalis eſt relatum itidem in communi, quod tamen ab illa nunquam, & nuſquam oritur: haud enim in ſtatu abſtractionis; vt eſt à nobis conſtitutum: haud etiam in ſtatu contractionis: cum potius in iſto relatum in particulari denominet. Reſpondeo, effectum formalem relationis in communi haud eſſe relatum commune (quod enim eſt impoſſibile, nullius eſſe poteſt effectus cauſæ) fed potius ſingulare, quod ab ea, non tamen ſola, fed prout contracta per differentiam aliquam proficiſcitur: multoties enim alias vſuuenit denominationem aliquam, non ab vna, fed à pluribus enaſci formis: at ratio communis relationis, qua de loquimur, in aliquo ſtatu denominat relatum particulariter, atque hunc dat effectum formalem: proinde obiectum nobis incommodum haud quaquam ſequitur.

Secundæ probationi eiufdem confequentiæ ita ſatisfacies: concretum, & abſtractum aliquod ſibi mutuo reſpondentia poſſunt ex æquo abſtrahi, & vniuerſalia reddi quoties in vnius vniuerſalitate, & abſtractione non eſt aliqua contraditio maior, quam in alterius: id, quod exempla in argumento propoſita perſuadent: cæterum quod abſtrahi relatum magis, quam relationem repugnet, à nobis, niſi valde fallimur, ſuperius eſt euictum.

Ad ſecundum argumentum dicendum eſt, ſimilitudinem inferiorum quorundam eſſe fundamentum abſtractionis, & vniuerſalitatis; quoties hæc non repugnat: atque ita animal ab homine, & equo, quoniam ambo ſunt ſimiles abſtrahi, paremque eſſe rationem cuiuſuis alterius conceptus communis; cæterum repugnare abſtractionem, & vniuerſalitatem relatiui realis, vt ſæpiſſime monitum: nihil ergo proficere, quod relatiua inferiora conueniant, & ſint ſimilia inuicem. Sic res, quia ſimul eſt vera, & bona, ſimul cognofcitur, & amatur; an ergo, quia res eſt ſimul bona, & mala, diuerſo vtrique reſpectu, potio v. g. amara bona & vitilis ad ſalutem, non tamen ad voluptatem, fed potius hunc in finem inutilis, & mala, propterea poteſt ſimul efficaciter amari, & odio haberi, tenuiue: minimè ſanè: non quod ex parte fundamenti deſit magis aliquid ad ſimilitudinem horum actuum, quam illorum; fed quod in vna ſimulata-

te sit contradictio, & repugnantia saltem naturalis, quæ non in alia: similiter ergo in præfenti, &c.

366 Quoniam autem probabile est, similitudinem quamvis inferiorem cum abstractione vnius ab eis rationis communis esse coniunctam; idcirco secundo dici potest ad argumentum, relatiua singularia, nisi sola voce, non conuenire in ratione relatiui. Quod si quæras, quonam id à nobis asseratur colore; aut cur similiter dici non possit, Petrum v. g. & Paulum non conuenire, nisi solo nomine in ratione hominis, quamvis sint verè, & propriè homines ambo, sicut relatiua singularia relatiuorum rationem obtinent, quin similitudini plusquam vocali sint ob id obnoxia; in promptu est responsio: supposita connexionione abstractionis, & similitudinis, argumenta, quibus supra ostensum à nobis est esse repugnantiam, & contradictionem in eo, quod abstrahatur relatiuum in communi eadem etiam inferiorem relatiuorum similitudinem oppugnare: nec aliis opus esse.

367 Ad tertium respondeo; quamvis multi, grauesque autores putent concreta accidentium sola collocari in prædicamento: at quod eorum abstracta in illo locum sibi vendicent, sintque entia prædicamentalia, sin minus physice, ac propriissime, ac certe metaphysicè & propriè, à nobis demonstratum esse sup. tract. 1. cap. 1. & 2. Ad quartum respondeo, nihil in eo esse incommodi, absurdum, si ratio communis causæ in concreto repugnet, solumque eius abstractum possit abstrahi, & vniuersale fieri respectu inferiorum. Quid etiam? quod non pauci negent, omne ens reale, omnemque positium effectum cuiusvis causæ esse alterius vltra causatiuum: quod si ita habet, argumentum factum corruat necesse est, deque gradu deiciatur, vt aiunt. Ad postremum respondeo relatiuorum transcendentalium, quorum par fuerit, atque prædicamentali ratio; abstractionem, & vniuersalitatem negandam esse: concedendam verò, quorum fuerit dispar: æqui enim, bonique consulere debent aduersarij, si consequenter ad nostra principia philosophemur vbiusque.

CAPVT XXV.

Relationis prædicamentalis Attributa.

368 **R**ationem communem relationis prædicamentalis sequuntur eius attributa, de quibus in præfenti pauca: haud enim multis opus, suppositis superioris disputatis. Primum eorum est, habere contrarium. At inquit iuxta Aristotelem cap. de qualitate huius solius est contrarietas stricta: quorsum ergo ab eo nunc assignatur etiam relationi prædicamentali? respondeo, eam hic tribui relationi prædicamentali, non cuiusque, sed latissime fuzæ, & prout etiam transcendentales cohibet: cuius signum est, ab eo exemplum adhiberi in virtute, & vitio sibi contrariis inuicem, de quibus tamen constat esse qualitates, ac respectus transcendentales. Hoc autem pacto relationem prædicamentalem subesse contrarietati, hanc à qualitate non extrahit.

369 Verum animalij relationes prædicamentales, non omnes quidem, & certè aliqua volunt esse strictæ contrarietati obnoxias: v. g. similitudinem, & dissimilitudinem, æqualitatem, & inæqualitatem, cum fieri videlicet nequeat, vt eadem res sit alteri similis, & dissimilis. Sed immerito: tum, quia idcirco non possum esse similis simul, ac dissimilis alteri, quia nequeo esse albus simul, ac niger altero existente albo: relationum ergo illarum oppositio non est carum

primario, aut propriè, sed duntaxat qualitatum: tum, quia esse simile, aut dissimile quidpiam alteri sunt denominationes extrinsecæ, & non omnino intrinsecæ: nullum ergo intrinsecum, propriumque subiectum respiciunt, adeoque non sunt strictè loquendo denominationes oppositæ, & contrariæ: contraria namque sunt quæ se ab eodem expellunt subiecto: ad huius ergo proprietatem & rigorem exigenda sunt illa: tum, quia ad contrarias formas opus est eatum alternatio quædam, sin minus actu, ac certè potentia. vtue modo vna, modo altera possit esse in communi subiecto: hæc autem deest in præfenti: nam subiectum proximum relationum, de quibus est sermo, est albedo v. g. hæc autem eadem persistente haud possum esse similis, & postea dissimilis: quin potius albedinis in nigredinem, ac proinde vnius subiecti in aliud mutatio ad eas denominationes mutandas est necessaria: tum denique, quia iuxta doctrinam Aristotelis cap. 7. de relat. & aduersarij ipsos duplum, & dimidium, magnum paruumque, siue quod eodem recidit, maius, minusque haud sunt denominationes propriè contrariæ, videlicet, quia tamen nequeat aliquid esse simul duplum, & dimidium, magnum, & paruum, possit autem ex intervallo, id tamen haud potest, haudue solet absque subiecti variatione, nouæque quantitatis accessione, aut recessione accidere, vt supra visum est tract. 3. cap. 7. similiter ergo in præfenti, &c.

370 Secundum relationis attributum est, recipere magis, & minus: de quo animaduertenda sunt duo ex doctrina Aristotelis: alterum est, illud non conuenire omni relationi prædicamentali: haud enim aliquid dicitur magis, aut minus duplum respectu dimidij, quam aliud eidem obnoxium relationi: Alterum est, cum dicitur illud congruere quibusdam relationibus, id neutiquam intelligendum esse quasi tales relationes primario, & propriè suscipiant intensionem, aut remissionem gradualem: idcirco enim aliqua res dicitur magis, minusue similis, aut dissimilis alteri, quoniam est v. g. magis, aut minus alba, quam alia, quæ eidem subiicitur qualitati: in hac ergo, & non in relatione nisi secundario, & impropriè est graduum multitudo, aut paucitas: Rursus ob id quidpiam dicitur magis æquale, aut inæquale alteri, quam aliud, quoniam maiorem, aut minorem habet quantitatem, & extensionem, quam aliud: hic ergo magis, & minus haud sunt talia intensiue, & gradualiter, sed extensiue: & ne hoc pacto conueniunt relationi æqualitatis, & inæqualitatis immediatè, & propriè, sed impropriè, & per denominationem aliunde emendatam.

371 Tertium relationis in concreto, siue relatiui attributum est, dici ad conuertentiam, siue reciprocari: quod contingit, aut in eodem casu, vt seruus est alicuius Domini seruus, & Dominus alicuius serui Domini; & Pater alicuius Filij Pater, & Filius alicuius Patris Filius: aut in diuerso casu, vt scientia est alicuius scibilis scientia, & scibile est aliqua scientia scibile: sensus item alicuius sensibilis sensus, & sensibile aliquo sensu sensibile. Obiicies tamen, ala dicitur auis ala, non tamen è conuerso auis ala: siue ala auis, cum plura sint alata, non tamen aues vt apes, muscæ, & vesperiliones: item clauus dicitur nauigij clauus, non tamen è conuerso nauigium clauus, siue clauo nauigij: quædam namque sunt nauigia, quæ non reguntur clauo, veluti cymbæ. Rursus caput, dicitur animalis caput non tamen è conuerso animal est capitis, siue capite animal: haud enim pauca animalia sunt capite destituta.

372 Respondeo; relatiua non conuerti, si non fiat conueniens

conueniens terminorum assignatio, vt palam fit exemplis adductis: cæterum licebit semper reciprocare, si termini designentur accommodati. Ergo si respondeat ala alatum, & clauo, capitique clauatum, & capitatum (his enim, & similibus euentis iubet Aristoteles nomina fingere, siquæ sunt in vsu, non sint ad conuersionem apta) ita quidem vti ala est alati ala, ita alatum est ala alatum, & vti clauus est clauati clauus, ita clauatum est clauo clauatum: ac denique vti caput est capitati caput, ita capitatum est capite capitatum aliquo. Porro hoc attributum omnibus relatiuis, non huius modo prædicamenti, sed etiam cuiusuis alterius, imo etiam relatiuis rationis congruit, vt intuenti clarebit.

373 Quartum attributum prædicamentalis relationis est simultas naturæ ea inter extrema, quæ per illam comparantur inuicem. Eius autem conditiones sunt duæ. Prima est, vt altero relatiuorum existente, tum temporis existat etiam aliud, & altero deficiente, alterum etiam deficiat: quo fit, hominem, & animal haud esse simul naturæ: nec enim extincto homine perit animal vniuersum sumptum, nec existente animali, propterea necesse est, hominem existere. Secunda conditio est, vt alterum relatiuorum non sit causa alterius: vnde fit, solem, ac lucem ei debitam nequaquam esse simul ordine naturæ: nam tamen si vtriusque vnus sit ortus, & occasus, cæterum sol est causa lucis, radiorumque parens. Hoc attributum plurimis quidem conuenit relationibus: nam Dominus propriissime sumptus haud est, nisi per coniunctionem cum seruo; & si est seruus, existit eius Dominus, & è conuerso, sin autem pereat seruus, nullus eius est Dominus, & vice, vt aiunt, versa. Par autem est ratio Patris, & Filij, similibus, & dissimilibus, æqualium, & inæqualium, vbi respectus hi sumantur rigorose, ac terminum postulent existentem. Cæterum id attributi neutiquam conuenit omnibus relationibus: vt enim præteream memoratas relationes ita accipi posse, vt terminum non deposcant actua-lem, & suas extra causas, vtque ad locum in eis neutiquam habeat naturæ simultas, ea certe haud videntur in scientia, & scibili, sensu, & sensibili: nam vt cap. 7. de relat. animaduertit Aristoteles existentibus scibili, aut sensibili, opus ob id nō est eorum existere scientiam, aut sensum: vel retrorsum; nec item deficiente scientia, aut sensu deficere ob id scibile, aut sensibile. Nisi vero, quia nunc scitur futura eclipsis, ea propter id existere debeat modò: aut contra, quia non scitur, nec demonstrata est hæc quadratura circuli, ea propter id nequeat arte aliqua fieri, in actumue reduci. Item scibile, & sensibile scientiam, & sensum causant.

374 Quintum relationis prædicamentalis attributum est, vt eius extrema sint simul cognitione. Sextum, vt sint simul definitione. Sed de vtroque satis supra cap. 15. obiectione secunda, & tertia. Atque hæc de prædicamento ad aliquid.

TRACTATUS VII.

De sex vltimis Prædicamentis.

CAPITULUM I.

De Actione.

1 ACTIONEM definit Gilbertus Porretanus author sex principiorum, *Secundum quam in id quod subiicitur dicimur agere.* Suarez disputat. 48.

metaph. sect. 5. esse formam, qua principium actuum primo in actum reducitur. Rubius in prædicam. c. 9. num. 6. qua media, vt via, effectus recipit esse ab agente. Quæ & aliæ definitiones passim circumferri solitæ eodem recidunt, ac, si rectè intelligantur, sustineri possunt omnes.

2 Auerſa quæſtione superius citata sectione secunda censet actionem (siqua est realiter indistincta à termino, & verbi gratia Angelus, aut animus, aut quæuis alia res facta per seipsam à Deo, habensque rationem dependentiæ cuiusdam essentialis, & fluxus sui ab eius omnipotentia; vitalisque qualitas seipsa à potentia dimanans & in ea resultans) haud esse in prædicamento actionis. Fallitur tamen, quoniam omne id, quod est vera, ac actio, est in huius genere, quo pacto omnis vera propria quantitas, & qualitas, est in prædicamento quantitatis, & sic de reliquis: ast actio, tamen si sit indistincta realiter à termino, nihilominus est propriè actio, vt sponte sua est manifestum, & à nemine, quem sciam, in dubium verſum. Rursus talem actionem esse in aliquo alio prædicamento v.g. substantiæ, hæc, si sit seipsa producta, aut qualitatæ, si quæ est intentionalis, producit à potentia per seipsam, parum refert, etsi non parum præsidij in eo sibi esse puter is, à quo discedo: siquidem erit, vt illa sit in duobus prædicamentis, videlicet actionis, necnon eius, ad quod spectat terminus: qua in re nihil esse incommodi supra tract. 1. satis ostensum.

3 Alij apud Auerſam vbi supra negant, actionem creatiuam esse huius prædicamenti. Sed eodem, quo ipse argumento possunt, ac debent refelli. Tertio alij apud eundem docent, actionem, non solum physicam, sed etiam intentionalem, hoc est eam, qua non tam producit terminus, quam cognoscitur, amaturve, ad prædicamentum, quo de agimus, spectare. Immerito tamen, quemadmodum enim, quod non est vera substantia, quantitas, qualitas, &c. ad hæc genera nequit pertinere, ita nec ad prædicamentum actionis actio videndi, intelligendi, amandive, quarum qualibet est actio, non re, sed nomine, nec propriè, sed late, ac per metaphoram quandam: nisi vero, qui hominem aliquem videt, cognoscit, aut amat, eum stricte agit, & efficit. Non nego, actionem illam, quæ producit in sensu, aut intellectu imaginem obiecti, siue in voluntate pondus quoddam ad illud, esse prædicamentalem: hoc admittere nolim, ipsam qualitatem absolutam, quæ est imago obiecti, vel propensio in eius bonitatem, quantumuis vulgo appelletur actio quædam intentionalis, ad actionis attingere prædicamentum. Soncinas 9. metaph. q. 2. 1. ab hoc prædicamento relegat actiones instantaneas, nec non immanentes. Sed nullo iure, cum non minus sint verè, ac propriè actiones, quam quæ sunt successiuæ, & tranſeuntes.

4 Tandem Suarez disp. superius relata sect. 6 actiones substantiarum productiuas reuocat ad hoc prædicamentum attingere. Cuius potissimum fundamentum ex B. Thoma desumptum lib. 1. de generat. cap. 3. & de spiritali creatura art. 1. ad 9. & quæst. 21. de verit. art. 5. est tale. Si eiusmodi actiones essent cum accidentalibus in eodem prædicamento, siue supremo genere actionis, proculdubio vtræque conuenirent vniuoce in conceptu illo actionis: nisi vero genus non sit ratio vniuoca necessario, sed possit esse analoga: ast vti substantia, & accidentia non conueniunt vniuoce in ratione entis, ita neque eorum actiones in ratione actionis: eadem enim videtur esse vtrouique ratio. Contrarium, & ab ipso Suarez admittitur paulò infra, & est multis partibus probabilius:

lius: tum, quia actio substantialis fortasse dicitur talis, non, quia sit substantia, sed quia substantia productiva, de quo in loco: ea ergo, quaecunque sit, haud pertinet ad pradicamentum substantia: ergo alicuius accidentis: cuius autem, nisi actionis? quod enim dici solet, ad nullum eam genus attingere, frivolum est; idemque possemus de accidentali actione comminisci. Tum etiam: esto, sit substantia; quid inde? cum enim idem esse possit in pradicamento actionis, & passionis, cur non etiam in eius, & substantia: superfedeo multis aliis, quae simul sunt in duobus pradicamentis: de hoc enim supra saepe. Rursus actio substantialis est verè actio: quamvis enim aliqui putent generationem substantialem haud esse proprie actionem, sed praeiæ terminum alterationis, eorum tamen opinio est manifeste falsa: quidni ergo illa actio non minus, quam accidentalis sic in actionis pradicamento?

Contraria autem ratio non vrget. Quid enim? quod multi, & non improbabiler putant, ad genus supremum, huc pradicamentum haud requiri, ut sit uniuocum. Quid secundo? quod probabilius longesit, substantiam, & accidens conuenire uniuoce in ratione entis? Quid tertio? quod eorum sit diuersa ratio, & quibus producantur actionum: non enim, ut substantia est prior accidenti, & hoc ab illa dependens immediate, & proxime, similis interuenit ordo inter eorum actiones: quamvis enim, quae terminatur ad accidens supponit substantiam, eiusque adeò productionem, aut mediata, & remota: quo etiam pacto substantia productio eam, quae terminatur ad accidens supponit; cum sit posterior dispositionibus accidentalibus in subiectum denuo introductis.

C A P V T II.

De passione.

PAssio pradicamentalis primo sumi potest, ut perinde sit, atque quidpiam esse productum à suis causis, siue, quod eodem redit, est actio quatenus hanc tribuit denominationem: Colligitur ex Aristotele, & B. Thoma 3. physic. lect. 5. & Gilberto sic passionem definiente, *est effectus, & illatio actionis, secundum quam hac quidem patiuntur magis, illa uero minus*; necnon Rubio in pradicam. cap. 9. num. 7. sic eam definiente; *Passio est via, qua media effectus recipit esse ab agente*. Eadem acceptio passionis sumitur ex Aureolo in 1. distinct. 30. part. 1. art. 3. proposit. 1. & Scoto in 4. distinct. 13. quæst. 1. & quodlib. 11. Antonio Andrea lib. de sex principiis quæst. 9. & eius nationis aliis.

Cæterum cum respectum effectus ad causam suam negant esse passionem pradicamentalem Suarez disp. 49. metaph. sect. 1. num. 1. Auerſa quæst. 21. log. sect. 3. §. *secundo ergo* Cuius sententia fundamentum est, effectum esse productum attingere formaliter ad pradicamentum actionis: non ergo ad genus passionis potest spectare. Sed antecedens est falsum: nam causalitas quævis solum, prout denominat causam producentem, est in pradicam. actionis, non vero prout denominat effectum productum: quin potius ita est passio pradicamentalis. Scite, ut multa, B. Thomas opusculo 48. cap. 3. *licet actio, & passio, & forma, qua aliquid mouetur sint una res, tamen propter diuersam denominationem, quam importat, vel propter diuersum respectum importatum sunt diuersa pradicamenta*. Quibus R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. II.

verbis illustratur præcedens solutio, & alia patatur ei, qui obiceret, ex hac nostra passionis usurpatione fore ut idem reipſa simul in diuersis pradicamentis existeret.

Secundo sumi potest passio pradicamentalis, ut perinde sit, atque causalitas materialis, merito cuius subiectum recipit formam aliquam, & hæc ei inhaeret. Ita Rubio sic eam definiens ubi supra. *est via à qua subiectum dicitur pati per impressionem effectus ab agente*. Item Suarez, Hurtadus, Arriaga, & communiter nostri authores, & cum eis exterorum non pauci Refragatur tamen Auerſa quæst. & sect. supra citatis §. *quarto videri posset*: ibique negat inhaerentiam, ac receptionem in facto esse, quam nimirum passum erga formam exercet sublato agente, esse huius pradicamenti, quo de loquimur: Ea namque, inquit, est conditio vniuersalis cuiusvis accidentis, ac nullum non transcendens, haud ergo pertinet destinare ad pradicamentum passionis. Item album, verbi gratia in concreto pertinet ad pradicamentum qualitatit: ergo & inhaerentia, quæ in eo formalissime inuoluitur, quamvis ita non sit inuoluta in eius abstracto, videlicet albedine: iam ergo talis inhaerentia non spectat ad genus passionis.

Nihil horum vrget. Non primum, quia uti nullum accidens est, quod non refertur aliquorſum, quodve alteri non sit simile, aut dissimile, æquale, vel inæquale, &c. & nihilominus relatio constituit peculiare genus, ita similiter illud constituere, & in eo sedem hgere poterit inhaerentia, quanquam gratis permittatur, eam nullius non esse accidentis. Non secundum: siquidem inhaerentia in consortio albi, & prout eius constitutiva, adeoque indistincta quodammodo est in pradicamento qualitatit: at nude sumpta, ac prout distincta ab eo, quod est præcipuum in albo, nimirum eius forma est in genere passionis.

Tertio aliqui apud Auerſam ubi paulo supra volunt, passionem intentionalem, qua nimirum aliquid dicitur sentiri, intelligi, aut amari esse pradicamentalem. Sed iam in simili aduersus eos est actum.

Quarto nonnulli cum Fonteca 5. metaph. cap. 13. quæst. 1. sect. 5. ad 2. volunt denominationes extrinsecas, cuiusmodi sunt, verbi gratia, seruos pari vincula, milites arma, & vasa deaurata illudum eis aurum ad hoc genus, de quo est sermo, pertinere. Nullo tamen iure: nulla enim earum denominationum, aut similitum non spectat ad pradicamentum habitus, ut constabit in loco.

Quintò Auerſa solam passionem à subiecto, & termino distinctam concedit esse pradicamentalem, secus vero eam, quæ identificatur cum alterutro: Eodem autem vitur argumento, quo paulo supra, cum de actione meditaretur quidpiam simile. Eodemque etiam: quo supra, hic etiam est impugnandus argumentum. Ad extremum ab Aristot. & aliis duo potissime attribui solent actioni, & passioni, videlicet habere contrarium, & suscipere magis, & minus, ei autem fere sic conueniunt, uti relationi: quo autem pacto sint huius, declaratum est tract. super cap. postremo.

C A P V T III.

De ubi.

Vbi pradicamentale, ut in physica latius est explicatum, atque probatum, nil aliud est, quam locus cuiusque rei: Hinc enim est, ut perinde sit rem esse alicubi, atque esse in aliquo loco, vbiq; & in quocunque

cunque loco, nullibi, & in nullo loco. Neotoreci tamen, non locum, sed accidens quoddam, siue quem habet ad eum res locata respectum, censent esse vbi: Opponunt primo, tum Aristotelem in prædicam. c. 9. *vbi per hoc, quod esse in foro, in lycaeo explicantem; necnon Gilbertum illud deficientem ita, vbi est circumscriptio corporis à circumscriptione loci proueniens: iuxta utrumque ergo vbi est præsentia rei in spatio loci: non ergo ipse locus: aliud enim est esse locum, aliud te esse præsentem loco. Obiiciunt secundo, locum esse quandam quantitatis speciem: quæ ergo nunc in prædicamento vbi constituitur?*

13 Nihil tamen est in his argumentis efficaciar, nihil ponderis. Primum ita dilues: uti partes sunt in supposito, non per aliam formam, quam per ipsum suppositum, siue totalitatem, cui insunt; ita etiam res dicuntur esse in loco per huncipsum. Ratio autem à priori est, quia locus rem sibi immobiliter affigit: rem ergo sibi unitam in se collocat: quamobrem quod vbi sit rem esse præsentem loco, iuxta Aristotelem, & Gilbertum, haud tollit, quominus illud sit ipse locus. Quid? quod Aristoteles pingui minerua, atque in transcurso voluit vbi explicare; Gilbertina vero definitio multis peccet de causis: nam vbi definitum haud comprehendit: haud etiam illud, quo, non corpora, sed eorum formæ, vel substantiales, vel accidentariæ sunt in loco: haud denique, quo locatur spiritus.

14 Secundum argumentum ita dilues iuxta dicta à nobis superius tract. 4. cap. 5. locus bifariam potest vsurpari: primo, ut habet extensionem quandam partium partibus rei locatæ commensuram: atque ita est quædam quantitatis species, eaque vera, & non adumbrata: secundo prout rem hinc v.g. aut illic immobiliter affigit: & sic est vbi prædicamentale. & neutiquam spectat ad genus quantitatis. Hoc pacto conciliari possunt, si velint, & qui locum negant esse quantitatem, videlicet B. Thomas, Auerroes, Suarez, Fonseca, & Conimbricenses; & qui id affirmant, ut Platonici apud simplicium, Galenus apud Themistum, Philoponus, Tolerus, & Sorus. Autoribus priori loco memoratis fauere videtur Arist. 5. met. c. 1. 3. & posterius recensitis 4. physicorum cap. 4. & in prædicamentis cap. 6. Sed superiori adhibita distinctione secum ipso facile potest in concordiam redigi.

15 Vbi ergo, siue spatium loci, aliud est reale, aliud imaginarium: hoc est ens solius rationis, & nec habet esse, nec potest habere; perinde tamen à nobis concipitur, ac, si eo esset præditum; idque ut melius explicemus extensionem, situm, & distantiam vbitarum verarum ac realium; quæ esse maiores, aut minores, hic, aut alibi sitæ, distantes plus, minusve vulgo iudicari solent, prout eiusmodi affectiones conueniunt ei, quod replent intervallo; imaginario quidem, & quod, etsi apprehendatur à nobis æternum, & mundo condito antèrius, est tamen reuera nihil, ut dictum est paulo supra.

16 Vbi, seu spatium loci reale, aliud est intrinsecum, quod videlicet rei vnitur, in eaque producitur per motum localem, huic si sit obnoxia: vnde fortassis ortum est, quod, vel inter non philosophos dici consuevit spatium tot leucarum v.g. tanto tempore confici, vel peragi. Aliud vero est extrinsecum, quod definitur ab Aristotele 4. phys. superficies corporis ambientis: quæ definitio rebus omnibus sub luna cauo contentis quadat; quin etiam caelestium orbium singulis, & singulorum etiã superficibus, ea sola dempta, quæ supremi celi dorsum infinita quadã circuit ambicione: Hanc enim nihil ambit, nihil est extra: qua quoque de causa Deus haud est in loco extrinsecò.

17 Vbi, siue loci spatium reale rursus, aliud est cir-

cumscriptum, quo videlicet vna pars rei in vna loci, & alia constituitur in aliã, non vero quæuis in quacunque; quo fit quidem, ut vna superficies rei locatæ cæteras à se distinctas circumscribat, & ambiat: Vbi vero definitum est, quo tota res in toto spatio, & tota in qualibet eius parte ponitur; at ibi definite, & non alicubi. Immensum vero est, quo res est vbi que, & sine termino, aut mensu. Priori modo locantur creaturæ corporeæ: secundo modo incorporeæ: tertio corporum, ac spirituum creator. Sed quid de præsentia, qua res spiritualis sit diuinitus in duplici loco adæquato? Fonseca l. 5. met. c. 1. 5. q. 9. sect. 2. *§. sed, ut obiter moneam, docet eam esse mediam inter triplicem à nobis assignatam, & ab eis diuersæ rationis: contra vero id negat Auerſa q. 21. log. sect. 4. & merito: nam ita esset spiritus ille in quouis eorum locorum, ut non esset alibi naturaliter, ac citra miraculum: vtrumlibet ergo eius vbi seorsim ab alio sumptum esset definitum huius definitio si rectè explicetur. Deinde, etsi spiritus ille in duobus locis adæquatis constitutus non ita esset in eorum alterutro, ut non esset absolute alibi; ita tamen foret in ambobus, ut nullibi ulterius: proinde vtrumque vbi, saltem collectiue sumptum esset definitum: id, quod paulo post fatetur ipse Fonseca in hæc verba: *quantum quia certus locorum numerus, si res simul sit in omnibus pro uno loco haberi potest; poterit illa dici in omnibus simul acceptis definitiue esse, quia non sit in alio ab illis.* Hactenus ille. Quod autem de spiritu eo dixi, id de Christo prout sacramentaliter in diuersis locis, ac sub diuersis speciebus dictum puta.*

18 Rursus vbi, aliud est eorum, aliud spirituum: quæ, an sint ambo in hoc prædicamento, dubitari consuevit inter autores: Solum vbi corporeum esse prædicamentale tueretur Sanchez in log. quæst. 7. 5. & plures alij Thomistæ, atque cum eis Gilbertus vbi supra. Contra vero, tum corporum, tum etiam spirituum vbi esse huius prædicamenti, docet Fonseca lib. 5. met. c. 1. 5. q. 9. & multi cum eo Scotistæ. Ego distinguendum arbitror prædicamentum vbi in physicum, ac metaphysicum: hoc latius funditur, & comprehendit vbitatem, & corporum, & spirituum: imò etiam Dei ipsius: illud arctius est, & solum corporum vbitatem cohibet. Ita superius tract. 2. cap. 5. statutum est à nobis, corpora sola esse in prædicamento substantiæ physicè vsurpato, & tum illa, tum etiam spiritus esse in eo metaphysicè, & fusius sumpto: Ita etiam tract. 4. cap. 7. in solut. quartæ difficult. decretum est à nobis, quantitatem numericam, & discretam bifariam sumi posse: primo propriissime; & ita excludere spiritus, & solum admittere corpora: secundo proprie, etsi non tantundem; atque sic completi, tum corpora, tum etiam res incorporeas. Similiter ergo in præsentia, &c. Quocirca posterior sententia rectè explicata, & quadam moderatione adhibita, duplicique prædicamenti distinctione facta, est longe verior. Qui tamen sequuntur priorem, obiiciunt; spiritus esse in loco per operationem eorum; ergo præsentia localis attinet, inquirunt, ad prædicamentum actionis, non ergo ad vbi prædicamentale. Verum antecedens fortasse falsum est, & certè ab vniuersa Scottistarum negatur familia: quidquid autem de eo sit, secunda consequentia haud valet: cum enim idem esse possit simul in diuersis generibus, quidni operatio Angelica, alteriusve spiritus esse possit in prædicamento actionis, necnon in prædicamento vbi, si quæ corpore vacant, nisi operando nequeunt esse in loco, aut existere alicubi.

19 Iam vbi, siue spatium loci duo solent attributa assignari. Primum est, non suscipere magis, & minus dic-
citur

gitur enim res esse in maiori loco, & in minori non tamen magis, & minus esse in loco, quā alia. Secundum est, non habere contrarium. At inquires, quo iure superius tract. 4. cap. 9. in solut. 4. argumenti constitutum à nobis est, ubi, siue locum supremum, & infimum, prout spectant ad hoc prædicamentum, quo de agimus, contrariari inuicem, videlicet, quia eadem res nequit utroque simul affici, potest tamen ex intervallo. Respondeo, locum bifariam sumi posse, & debere: primo prout res est in illo, eique immobiliter adheret; ita autem non est contrarietati obnoxius: secundo prout est accidens quoddam rei locatæ, ei inhaerens, & cum alio impossibile; & sic contrarietatem admittit.

- 20 Eodem fermè recidunt ubi prædicamentale, & ubi catio. Probabile tamen arbitror, hanc non esse locum, aut ubi, sed unionem rei cum illo, vel quod perinde est, inhaerentiam loci, quandamque passionem: de quo latius in Physica.

CAPVT IV.

De Quando.

- 21 **Q**uamquam non parum differant ubi, & quando, quæ est huius successio, & illius stabilitas; cæterum magna est utriusque vicinitas, ac proportio. Sicut enim ubi est cuiusque rei locus, ita quando est cuiuslibet tempus: hinc est, ut rem esse aliquando, sit perinde, ac eam esse in aliquo tempore, & quodcumque, ac esse in quocumque, siue omni tempore, & nunquam, siue nequando, atque in nullo tempore. Nihil autem refert, quod obiciunt primo neoterici contra sentientes, quando explicari ab Aristotele cap. 4. prædicamentorum per esse *heri, superiori anno*, & à Gilberto in lib. 6. principiorum per hoc, quod sit id, *quod ex adiacentia temporis relinquitur*: quare magis esse, ut sit existentia rei in tempore, siue cuiusdam præsentia respectus ad illud, quam tempus ipsum. Siquidem esto *quando* sit eiusmodi præsentia, siue coexistentia, potest nihilominus, ac debet esse tempus ipsum, cui res est præsens, atque coexistens; huius enim denominationis, non alia est causa formalis, ut in Physica declaravi, utque in simili perstrictum est cap. superiori, cum esset sermo de ubi prædicamentali.

- 22 Non magis ponderosum est, quod iidem recentiores secundo opponunt; tempus videlicet esse quantitatem prædicamentalem, haud ergo esse posse prædicamentum quando, aut hoc illud: liquidem tempus prout habet partes quasdam diuisibiles spectat ad quantitatem; prout vero est quidpiam immobile, & rem nunc destinare constituit, ad prædicamentum quando. Atque hoc pacto possunt conciliari authores, qui negant, tempus esse speciem quantitatis, & qui id affirmant. Ut autem supra visum est tract. 4. cap. 5. ad finem sententia negantis sunt Caietanus, Soncinas Atauio, Ioannes à S. Thoma, Gilius Hurradus, Peterius, Vasquez, & Suarez. Opiniones verò affirmantis sunt contra Cardinal. Tolet, Valium, Rubium, Fonseca, Bartholomæum Amicum, Tellez, Molinam, Auerroes; item Iauellus, Flandria, & Dominicus Sotus.

- 23 Explicato tempore, siue quando, reliquum est, ut illud distribuamus. Quando ergo, aliud est reale, aliud imaginarium. Hoc est ens rationis, quo vitmur, & non absque operæ prætio ad realium durationum naturas distantias, & quantitates explicandas: quod enim aliqua duratio sit nunc, & non antea, vel po-

R. P. Richard Lyncei, Philosoph. Tom. III.

stea; quod item inter vnā, & alteram plus, vel minus intersit; quod denique altera sit magis extensa, & protracta altera è diuerso contractior, & minor, quomodo melius declarari potest, quam per intervallo imaginarium, & ficticiam distensionem, cui coexistunt?

Quando reale, aliud est intrinsecum, quoddam videlicet accidens fluxum, & successuum à cuius vnīs partibus deuoluitur continuo res ad alias; siue cuius partes fluunt continuo, labunturque, & res in illis; huiusmodi autem accidens est terminus conseruationis, sicut ubi intrinsecum terminat morum ationis: ut enim quo plura ubi acquiruntur denuo, eo motus localis rei est diutior, vel celeritate diurnitatem compensans, ita quo plura tempora, siue quando intrinseca quauis res peragit, siue quo pluribus coexistit, ac de aliis rotatur in alia, eo plus conseruatur suo in esse, quod primum nata est.

24 Quando extrinsecum est tempus extrinsecum, quo videlicet alterius rei duratio mensuratur: quamuis autem cuiuscumque motus, aut etiam rei permanentis tempus intrinsecum ita comparatum sit & suapte natura, ut possit esse extrinsecum respectu alicuius alterius rei prout est aptum eam mensurare cæterum, quæ est motuum cælestium perpetuitas, constantia, & vniformitas; quæ item velocitas, quæ denique vniuersalitas, & vbique gentium, atque terrarum notissima vicissitudo; eorum ob hæc tempus est aptissima quarumvis durationum mensura: adeoque per antonomasiam dici consuevit tempus extrinsecum: quo etiam facit, illud esse longè præcellentius cæteris omnibus, quibus fugiunt, transeuntque fluminis instar res sublunares, & corruptioni subiectæ. Vide dicta superius tract. 4. cap. 5. & 8. ad vtriusque finem.

25 Rursus quando, aliud est vtrinque finitum, quod nimirum habet principium, & finem, estque rerum corruptibile, & corporearum proprium. Aliud vero vna sui parte finitum, & altera infinitum, quod videlicet incepit, numquam tamen desinet, & ante non fuit, postea tamen semper erit, aut è conuerso: estque animarum rationalium, & Angelorum proprium. Aliud tandem vtrinque infinitum, quod scilicet principio caret, & fine, ac semper est, fuit, & erit: Deoque soli conuenit. Primum *quando* vocatur propriissime tempus, atque ad illud eleganter respexit Naso Fast. 6.

*Tempora labuntur, tacitisque senescimus annis,
Et fugiunt frano non remorante dies.*

Secundum quando appellari solet æuum idque tametsi Epicureorum grex negarit, cæteri tamen gentilium philosophorum, ne quid dicam de Christianis assequuti sunt, quorum ex mente rectè Propertius 4. 7.

*Sunt aliquid manes, Lethum non omnia finit,
Luridaque euictos effugit umbrarogor.*

Tertium verò dici consuevit æternitas, quam, vel de astris suis ethnici concessere: adeo inter antiquas illas Gentilium tenebras nonnulla eius lux inclauit.

26 His constitutis, eundem est obuiam dubiis nonnullis. Primum est, an coexistere rem tempori intrinseco spectet ad prædicamentum quando? Respondebis affirmatiue: nam tempus ipsum intrinsecum huius est prædicamenti, ut paulo supra declaratum: atqui res est in tempore intrinseco per hoc ipsum: esse ergo in tempore intrinseco, eue coexistere, est in hoc prædicamento. Rursus non solum albedo verbi gratia sed album, siue habere albedinem est in genere qualitatis, ut supra manet ostensum

tractatu 1. cap. 1. & 2. similiter ergo, non solum tempus, sed etiam habere tempus sibi inhærens, eique intimè coexistere erit in predicamento quando.

27 Huic doctrinæ id tantum ob stare potest, in illa supponi tempus intrinsecum rei ab eius entitate distingui: quo enim pacto dicitur res coexistere tempori intrinseco, ad illudque realiter referri, nisi sit ab eo realiter distincta? At huiusmodi distinctionem nullam esse, ac reiiciendam velut commentitiam, censent D. Thom. Capreol. Caietan. Soncin. & eius factionis plerique alij, item cum Scoto passim eius asseclæ: & ex nostris Suarez, Valquez, Molina, Valentia, ac Benedictus Pereira, & alij plures. Verum enim etsi tot, tantique autores negent, durationem rei vllius, quodve consumit ea tempus, aut quam trahit moram, esse accidens aliquod intrinsecum realiter aliud à rei durantis existentia, sed potius hanc ipsam, & nihil vltius; cæterum contrarium est verissimilius, idque tuentur Bonaventura, Argentinas, Mairon, Henricus, Iauellus, Richardus de media Villa, Bannes, Conimbricenses, Rubius, & Arriaga à nobis laudati in Physica.

28 Et quidem res potest existere, quin hodie, verbi gratia haud ergo beneficio existentia solius habet, quod sit hodie: ergo ab accidenti aliquo intrinseco, quod nuncupatur tempus: quo pacto iuxta plerisque aduersariorum, quia res existere potest, quin hic, verbi gratia, sed alicubi, quod hic sit, est effectus formalis alicuius accidentis intrinseci, quod ubi, siue locus solet appellari. Dices, rem esse hodie, nil aliud esse, quam eius existentiam, & tempus hodiernum, extrinsecum quidem, & rei minime inhærens; quare nullam esse necessitatem temporis intrinseci ab existentia distincti, eique supercrefcentis: ita Ochamus, Gabriel, ac cæteri ferme Nominales: atque ex nostris Petrus Hurtado, & complures Neoterici:

29 Contra tamen: quia, aut sermo est de tempore extrinseco imaginario, &, quod noster figurat intellectus: atque ita fiet, vt res neutiquam esse possit hodie, aut perendie sine intellectus fictione, quo tamen nil fingi potest magis absurdum: aut sermo potius est de tempore extrinseco reali cælorum dum rotantur, alteriue rei proprio: atque hoc haud magis satisfacit: nam esto præter Petrum v. g. nihil existeret, ac cætera omnia non forent à Deo creata, vel certè post eorum creationem redigerentur ad nihilum, ille nihilominus duraret, & conseruaretur à Deo optimo Maximo: ast non merito alicuius extrinseci temporis, quippe quod tamen nullum esset: alicuius ergo intrinseci. Sed de his ex professo, & pro dignitate in Physica.

30 Secundum dubium esto, an coexistere tempori extrinseco reali sit species quædam predicamenti quando? Affirmat Auerla quæst. 22. log. sect. 6. §. & dicendum est. vbi pro se refert Aristotelem, Gilbertum, & B. Thomam. Contra vero id negant Conimbricenses tom. 1. log. in prædic. cap. 9. quæst. 3. art. 1. §. quare ad fundamenta; ibique solas durationes intrinsecas, siue coexistere rem aliquam tempori intrinseco in hoc constituunt predicamento. Prior sententia magis placet: nam rem aliquam coexistere alteri; eamque dum durat comitari, est vnius, & alterius intrinsecum tempus: Ecquid enim nisi complexio durationum suapte natura indistantium res, quas intrinsecè efficiunt, coexistere facit inuicem, & alteram esse in tempore extrinseco alterius? Ast tempus intrinsecum, siue vnum, siue multiplex, est in genere quando: ergo & alteram esse communem tempori extrinseco alterius.

31 Huic tamen doctrinæ difficultatem facessit P. Suarez disp. 50. metaph. sect. 12. num. 18. ita inueniens; *affectio intrinseca, & denominatio extrinseca plus, quam genere differunt: quare non possunt per se ad idem predicamentum pertinere*: Tum hic: esse rem in tempore intrinseco, & coexistere tempori extrinseco, ita instituta sunt, vt prior denominatio sit intrinseca, & posterior extrinseca: haud ergo spectant ad idem predicamentum: prior autem attinet ad predicamentum quando, vt paulò supra visum: non ergo posterior. Raphael Auerla loco super memorato negat, denominationem, qua res dicitur coexistens tempori intrinseco, & instar accidentis sibi superaddito huius esse generis, quo de loquimur: idem negant quotquot eiusmodi reuunt coexistentiam; qui autem hi sunt, haud ita pridem ostensum. Hac quidem admissa sententia, nulla esset argumenti vis: sed iam est satis, cumulateque impugnata. Quapropter facilius, & verius dissoluitur difficultas negato eo discrimine generico, & predicamentali, quod inter denominationem intrinsecam, & extrinsecam statuitur.

32 Quam enim parum solidum sit, cernere est, primo in relationibus realibus; & veris, quas omnes probabile est ad genus ad aliquid attinere, cum tamen quædam intrinsecus adueniant, vt cognitio, amor, actio, passio; alia vero extrinsecus, vt similitudo, dissimilitudo, æqualitas, inæqualitas, paternitas, filiaritas, &c. Secundo in denominatione producentis, & denominatione producti, quarum prior est intrinseca, & posterior extrinseca, vel certè è conuerso: & tamen ambæ spectant iuxta Patrem Suarez, & alios aduersarios ad idem predicamentum actionis, non vero vna ad hoc, & alia ad genus passionis, vt à nobis est supra capite secundo constitutum. Denique in concretis cognitionis, & amoris, videlicet denominatione cognoscentis, & amantis hinc, & cogniti, & amati illinc, quæ non minus, quam abstracta spectant ad predicamentum qualitatis, quamuis sit non improbabile, ea quoque spectare simul ad genus relationis: Et tamen altera denominatio est intrinseca, & altera extrinseca.

33 Tertium dubium est, an coexistere tempori imaginario pertineat ad hoc predicamentum? Affirmat Fonseca libro 5. metaph. capite 15. quæstione 10. sectione 2. conclus. 3. Negat Auerla quæstione 21. log. sect. 6. paulo ante medium. Lis est parui momenti, quam adeo breuiter discepto hunc in modum. Coexistentia tempori imaginario, aut ab hoc solo sumitur, quo pacto denominat rem coexistentem tempori intrinseco hoc solum; atque ita nequit ea esse huius predicamenti, aut alterius: quod enim est parum putumque ens rationis, & merum figmentum, iuxta omnes est præter omne predicamentum, & genus. Aut ea sumitur partim à tempore reali intrinseco, & partim à tempore imaginario, & ab illo magis principaliter, quam ab hoc: qua ratione paulo supra constitutum est coexistere rem tempori extrinseco reali, tum ab isto, tum etiam à tempore intrinseco velut à duabus formis proficisci: & sic eiusmodi coexistentia potest, ac debet ad genus quando pertinere: vt enim tract. superiori cap. 20. ad eius finem, & alibi sæpe demonstratum est, haud oportet, vt aliquid sit in predicamento, quod sit ex toto ens reale, sed satis, si quadantenus: haud consequenter interest, quod sit non ens, siue ens rationis, tale si sit non omnino, sed aliqua ex parte, eaque minus principali.

Quantum

34 Quantum dubium est, an duntaxat tempus vtrunque finitum, & propriissime dictum sit huius generis, vel insuper æuum, & æternitas, quorum hæc omnino, illud vero quadam duntaxat ex parte finem respicit? Solum tempus prout ab æuo, & æternitate distinctum huius esse prædicamenti, docent Fonseca nuper memorata sect. 2. conclus. 1. Masius quaestione 4. de 6. prædicamentis, Beatus Thomas opusc. 48. tract. de quando cap. 3. At P. Suarez supra disput. 50. metaph. sect. 12. num. 22. tum tempus, tum etiam æuum, omnemque, quod perinde est, durationem creatam huic assignat prædicamento, & solam ab eo relegat æternitatem. Hanc vero, & cum ea æuum, non minus, quam tempus in genere quando esse, docet Magnus Albertus lib. de sex principiis tract. 4. Ego, ut mihi moris est, distinguendum arbitror prædicamentum quando in physicum, & metaphysicum: hoc complectitur omnem durationem creatam, & incretam, infinitam vtrunque, aut aliqua, ver omni ex parte finitam: illud autem, vel solum tempus, vel si si mauis, etiam æuum. Vide dicta cap. superiori inter diuidendum ubi in corporeum, & illud, quo locantur spiritus.

35 Verum enim obicies: æternitas haud est distincta reipsa à Deo, cui conuenit. Deus ergo, cum sit extra omne prædicamentum, qui non, & eius æternitas, ac nunquam cessatura duratio: Item inter conditiones entis prædicamentalis vna est, ut sit quidpiam finitum, ut est in illo vulgari hemistichio *finita, realia, tota*; æternitas ergo, quæ vtrunque infinita, quo pacto esse poterit in prædicamento quando? imo en in eo esse posse videtur æuum, quod saltem aliqua ex parte finem admittit, illoque coercetur. Rursus animarum, & Angelorum proprium ab eorum existentis substantialibus haud est distinctum: quin etiam tempus rerum permanentium hominum verbi gratia, & aliarum substantiarum ab eis minime distinguitur: alterutra ergo duratio est in prædicamento substantiæ: non ergo in genere quando: quo fortasse argumento ductus Beatus Thomas ubi paulo supra docet, haud omne tempus esse huius prædicamenti, quo de loquimur, sed solum illud, quod peragunt actus, motusve accidentales successiue labentes, & sese expicientes inuicem; istud enim duntaxat est accidens, adeoque aptum, ut prædicamentum, quando, constituat.

36 Cæterum his respondere non est arduum, aut difficile. Namque Deum esse in prædicamento, sin minus physico, ac certe metaphysico, visum est supra tract. 1. huius libri: contrarium ergo iniuria sumitur in argumento, ut inde æternitatem esse extra prædicamentum, quando, colligatur. Quidquid autem sit de æternitate diuina, nil certe valet ratio contraria in æternitate creata, quam scilicet perageret per miraculum animus aliquis rationalis, ante omne tempus, & æuum, à Deo conditus, & nunquam ab eo destruendus. Rursus quod quæuis æternitas sit infinita, vtrunque, parum refert: finitas enim solius prædicamenti physici conditio est, nec ad metaphysicum extendenda. Hinc constat, quid sit dicendum de infinitate æui, quæ certe minor est, quam æternitatis, nec nisi secundum quid duntaxat. Adice, denominationem haud raro sequi partem debiliorem: magis ergo esse, ut æuum sit in prædicamento, quia est finitum, quam extra illud, quia est infinitum quodammodo.

37 Denique æuum, & tempus esse indistincta à substantiis, quas faciunt perdurare, falsum est, ut probatum latè in Physica. Esto tamen verum: quid R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

inde? an non idem esse potest in diuersis prædicamentis, alio scilicet, alioque respectu, ut sapissime dictum? quod ergo æuum, & tempus sint in prædicamento substantiæ, prout videlicet sunt entia per se, non tollit, quominus sint ex æquo in genere quando, quatenus scilicet rem nunc, tunc postea, antea, aut alias constituunt.

38 Quintum dubium est, an verum sit quod hæcenus est à nobis suppositum, dari nimirum prædicamentum temporis, siue quando propriè tale, & non fuscè, ac per metaphoram quandam? Scotus enim apud Fonsecam, Suarez, & Auerfam id negat, censens videlicet, tempus prædicamentale dictum, haud propterea esse strictè prædicamentum, aut genus, sed speciem infimam, quæ diuiditur in præsens, præteritum, & futurum. Fonseca supra q. 10. sect. 3. ad finem longius progreditur, atque; *in his sex vltimis generibus, nec vera ratio generum, aut specierum, nec accurata prædicamenti ratio magnopere exquirenda*: quibus verbis quando, siue tempus speciem esse negat, ne dum genus esse concedit, eademque regula sex vltima prædicamenta comprehendit.

39 Huic tamen doctrinæ non accedo quoad priorem eius partem, nec quoad posteriorem. Non: quoad illam Scoto, & affectis placitam: quoniam species omnis est prædicabilis de solis indiuiduis, non de rationibus communibus, & abstractis: est præteritum, præsens, & futurum tempus sunt rationes communes: haud ergo respectu illorum tempus est species: maior est indubia: minor probatur: namque aliud est præteritum heri, aliud nudius tertius, aliud nudius quartus, quintus, aut sextus: aliud priore anno: aliud superiore sæculo: par autem est ratio præsentis temporis, necnon futuri: huiusmodi ergo temporis discrimina haud sunt indiuidua, sed rationes vniuersales. Item tempus propriissime dictum, æuum, & æternitas, an non sunt rationes communes? illud enim subdiuidi potest in tempus, quod decimum calum consumit, & quod inferiores sphaeræ motabiles, & quod denique corpora sublunaria: secundum vero in id, quod Angeli, & in id, quod animi nostri traducunt: tertia vero in æternitatem creatam, atque incretam: qui ergo fieri potest, ut tempus latissime fuscum sit species infima intuitu eius, quod strictius est, necnon æui, & æternitatis? Præterea species est quod prædicatur de pluribus solo numero differentibus inquit: at præteritum, præsens, & futurum plusquam numero differunt, magisque certè, quam esse præteritum v.g. Petrum, & præteritum Paulum, præsertim, si ambo simul sunt extincti: Tempus quoque, æuum, & æternitas haud sunt durationis homogeneæ, cum earum quæuis à quacunque plus dissideat quam, vel vnum tempus ab alio, æuum ab æuo, aut ab æternitate æternitas alia.

40 Hinc est impugnatum facilis altera eiusdem doctrinæ pars, quam diximus placuisse Fonscæ. Siquidem genus est quod prædicatur de pluribus specie, aut quod perinde est, plusquam numero differentibus in quid: eiusmodi autem est quando, siue tempus latè dictum respectu suorum inferiorum, ut iam visum. Deinde illud, eorum intuitu haud est species, ut probatum: haud differentia, proprium, vel accidens, ut certo certius: quidni ergo genus? sunt enim qui præter hæc quinque vniuersalia aliud minime admittunt: quamuis autem alibi fortasse possit admitti, at quæ est eius in præsentis necessitas, quæ oro utilitas?

41 Quando prædicamentalis duo sunt attributa, videlicet haud suscipere magis, & minus, haud etià habere

contrarium: quæ quatenus ei conueniant, in simili dictum est ad finem capitis superioris, cum esset sermo de vbi, siue spatio loci. Ad extremum est probabile, quando prædicamentale haud distingui à duratione: sed nec est improbable quando esse duntaxat tempus intrinsecum; huius verò vnionem cum re temporata, vt sic dicam, esse durationem, quo pacto, vt verisimile constitutum à nobis est supra, locum cuiuslibet rei esse eius vbi, vnionem vero rei locatæ cum spatio loci, vnionem, inquam, aut inhaesionis aut identitatis esse vbicationem.

CAPVT V.

De situ.

42 SITVS triplicem habet significationem. Primò namque sumitur pro qualitate illa, quæ postulat, vt homo v.g. partes taliter dispositas, atque in loco constitutas habeat, siue eiusmodi qualitas sit vna simplex, siue, quod probabilius est, complexio quædam primarum qualitatum: atque in hoc sensu situs, non ad hoc prædicamentum, sed potius ad qualitatis genus attinet. Secundò accipi solet situs pro vbi, quo res in tali loco constituitur, talemque distantiam habet in ordine ad polos mundi: qua ratione res mutato loco dicitur mutare situm, quia tamen si partes suas eodem modo, ac antea dispositas habeat, comparatione tamen facta ad polos mundi eandem, quam antea distantiam non retinet, sed vel maiorem, vel minorem acquirit: atque in hoc sensu situs ad prædicamentum vbi spectat.

43 Tertiò vsurpari consuevit situs pro vbi, non qualicumque, sed eius genij, vt per illud partes rei aliæ extra alias in loco constituuntur certo quodam modo, ac definito ordine, vt hominem sedere, cubare, stare, &c. Cum enim homo sedet, gratia sessionis partes eius superiores, & partes inferiores diuersis in locis existunt, & hæc obliquatum vbi habent, atque inferiorem sortiuntur locum; contra vero illæ rectum vbi, ac locum superiorem. Quapropter, vt adnotant Conimbricenses 1. p. Log. in caput 9. prædicam. q. 2. art. 1. Situs prædicamentalis, & vbi prædicamentale non distinguuntur realiter, sed tantum ratione nostra, & velut inferius, ac superius, vt homo, & animal: situs enim est tale vbi.

44 Hinc intelligi potest, quidnam sit forma artificialis, siue figura, qua aurum v.g. prius rude, & informe postea eruditur, & calix efficitur: nihil etenim est, quam situs partium calicis, non vbitatiue, sed qualitatiue sumptus, necnon carentia aliarum partium, quæ priorum canitates, sinusque obstruant, rectitudinem aut curuitatem tollant, ingeniumque, & artificium confundant. Quod forma, ac figura calicis sit eius situs, qualitatiue sumptus, siue qualitas illa, ac durities aut propria, qua postulat, vt partes suæ eandem inuicem distantiam, ac indistantiam, eandem dispositionem localem, ab artifice semel acceptam postea retineant, nec instar aquæ dilabuntur, ac fluant, hoc, inquam, probatur: tum, quia est expressa Aristotelis sententia capite octauo de qualitate text. 4. *Quartum qualitatis genus est figura, & ea quæ circa vnumquodque est forma, & insuper latitudo, & curuitas, & quidquid est. Hisce simile; horum enim vnoquoque quale quippiam dicitur*: Tum etiam, quia, si (quod multi recentiores tuentur) forma artificialis calicis v.g. non in qualitate, sed in vbi partium confisteret, certè quotiescunq; moueretur calix, & de loco mutaretur in locum, simul etiam cum suo vbi for-

mam artificialem variaret, diuersusque numero calix esset, ac proinde noua consecratione indigeret: contra sequens autem est ridiculum. Quod verò carentia partium vltiorum formam artificialem constituat, ex eo constat, quod artifex non solum adiectione, sed etiam sapissime detractione partium materiam informet.

Qui formam artificialem non ad genus qualitatis, sed ad hoc prædicamentum reuocant, non vno omnes modo sententiam explicant suam. Alij namque docent, formam artificialem calicis esse hanc numero vbicationem circumscriptionem, ac sitalem illius, & proinde in diuersis locis calicem esse numero diuersum; ac sine noua consecratione ad sacrificium Missæ adhiberi posse, eo nimirum, quod moraliter idem sit, partesque eius eodem modo vtrouique distent. Alij vero docent, hanc numero formam artificialem esse hanc, vel illam vbitatem rei indeterminate sumptam, ac proinde calicem, cum de loco mutatur in locum, eandem numero formam artificialem retinere, nec diuersum numero calicem esse, quam erat antea.

Cæterum prior opinio planè est in verisimilis, & vel ex ipsis terminis supra fidem. Posterior autè est à me fusè impugnata lib. 2. Physicæ, cum egi de distinctione totius à partibus. In præsentia satis sit, eam ita in transcurso refellere: si idem numero ens artificiale calix v.g. per hanc, vel illam formam artificialem indeterminate sumptam posset constitui, certè quicquid in rerum vniuersitate existit vnum numero ens esse posset, nimirum, si indeterminatio longius protrahatur; ac dicatur illud ens, quod præter non esset aliud inuenire, esse, vel Angelum, vel hominem, vel equum, vel leonem, vel lapidem, vel lignum, vel aliud quidpiam. Rursus si non esset possibilis, nisi vna sola forma artificialis, ea sanè sufficeret ad hunc numero calicem constituendum: quorsum ergo, vt modò constituitur ad plurius recurritur indeterminationem.

CAPVT VI.

De Habitu.

PRÆDICAMENTORVM seriem claudit habitus. 47 Aduersus quem, vt melius intelligatur, obiciet primò: habere essentiam, siue existentiam, per se est substantia; habere quantitatem est quantum; qualitatem, quale, &c. Habitus ergo, siue habere est conditio transcendens omne prædicamentum: haud ergo quoddam speciale constituit. Secundò: habitus numeratur ab Aristotele cap. de qualitate inter huius species: qualitatis ergo ad genus pertinet, ac proinde non aliud efficit diuersum. Tertiò, habitus vti est esse vestitum, vel armatum, aut est modus realiter distinctus ab armis, ac vestibus, eoque, cui circumponuntur; & hoc dici nequit, cum videatur intelligibilis talis modus, eoque circumscripto additaque ad summam relatione præsentia, & contactus cuiusdam possit homo denominationes illas subire: aut est denominatio tantum extrinseca in homine & quibus vestitur, armaturæ sibi circumpositis sita; atque ita est ens quoddam per accidens, adeoque non prædicamentale; huius enim de ratione est, vt sit ens per se.

48 Quartò, cumnam esse vestitum, & armatum constituat peculiare genus, & non esse dentatum, ungulatum, capillatum, &c. Aut quid est, quapropter ornamenta artis sint in prædicamento, & non ea, quæ nobis natura contulit. Atqui posteriores denominationes non sunt

sunt in prædicamento aliquo sibi speciali : ergo nec priores. Quintò : ubi esse vestitum, armatum sit prædicamentum quoddam, nuncupari solitum habitus, illud etiam sit necesse est vestis ipsa, necnon arma : quar ætione haud solù album, v.g. sed multo maxime albedo est in genere qualitatis : at vestis, & arma non sunt prædicamentum habitus : aut enim merito solius substantiæ ; & hoc falsum ; ita namque sunt in genere substantiæ : aut beneficio formæ artificialis ; & hoc haud magis verum ; sic enim constitui debent in prædicamento qualitatis , vt paulò superius visum ; aut munere aggregati, siue complexio- nis, tum substantiæ, tum etiam formæ artificialis ; & hoc pariter falsum, atque ab omni colore veri alicum : siquidem eius aggregati vna pars cum sit substantia, & alia qualitas, vtriusque complexio est potius in duplici genere, quam in vno Peculiari,

49 Sexto vel denominatione huius prædicamenti propria conuenit hominibus solis, vel etiam belluis, aut rebus etiam inanimis : neutrum autem defendi potest sine difficultate : omnis ergo vt aboleatur, genus hoc de medio tollendum. Et quidem illud reiciunt neoterici aliqui suppressis nominibus à Rubio impresentiarum relati, quibus prelusisse videtur Fonseca 5. metaph. cap. 7. quæst. 2. sect. 5. ad 4. inquit, *Prædicamentum habendi magis accommodare ad popularem sensum, quam ad philosophicam considerationem in prædicamentorum numero censeri.*

50 Harum solutio difficultatum lucem haud medio- crem adhibebit habitui. Ad primam dicendum est primo : quemadmodum est satis probabile, relationem prædicamentalem complecti omnes omnino relationes veras, & reales, quantumuis multæ inuoluantur in cæteris generibus primis, esseque conditionem vniuersalem, & transcendentem omnia, quin tamen ob id sit tollenda de numero prædicamentorum, illorumve vnum minime censenda, pro eo, & ac ac manet explicatum tract. præcedenti cap. 4. ita pariter habitus esse poterit prædicamentum quoddam speciale, & ex decem supremis generibus vnum, tametsi cuncta transcendat.

51 Porro autem hanc transcendentiam concessisse videtur habitui præter antiquorum alios Augustinus in catagor. cap. 16. *Non vno (inquit) modo habere aliquid dicimur. Quantum enim tractando colligimus, sub hoc verbo octo sunt quasi quædam species. Prima est quoties animo habemus aliquid, vt iustitiam, castitatem, iniustitiam, vel libidinem. Secunda, quoties in corpore habere aliquid dicimur, vt albedinem, & nigredinem, varietatem, vel cætera, que per qualitatem corpori insidunt. Tertia de quantitate descendit, quoties quatuor, vel quinque pedum habere dicimur longitudinem. Quarta, cum, non in toto corpore, sed in parte corporis aliquid habere firmamur, vt in digito anulum, in pede calceos, vel cothurnos. Quinta species est, cum, non in corpore, sed circa corpus habere aliquid dicimur, vt est vestimentum, atque indumenta omnia. Sexta, quoties ipsas partes corporis habere narramus, vt manus, pedes, caput, aut reliqua qua sunt in compagine membrorum. Septimus vero locus est, quoties far, vel vinum vas aliquod habere dicimur. Octauus habendi gradus est, qui possessionem nostram, vel dominium videtur ostendere, cum ades, vel rus quis habere dicitur, vel sepulchra maiorum. Haecenus ille.*

52 Secundò dici potest, & non minus probabiliter, habitum quidem transcendere cuncta prædicamēta, vt rectè contrariò efficitur argumento, cæterum pro- vt ei obnoxium transcendentia, esse habitum trans- cendentalem, non verò prædicamentalem : qua ratio- ne tractatu præcedenti capite tertio constitutum est, su-

minù vt indubitanter verum, at certè vt verisimile, relationem, quæ per omnia vagatur prædicamenta esse transcendentalem, non verò prædicamentalem. Vt autem huius ab illa discrimen ibidem est tradi- tum, ita nunc facillè potest quoddam exhiberi inter habitum prædicamentalem, & transcendentalem : ille nimirum est habere solum vestes, aut arma, aliudve quidpiam simile, hic verò posterior est quivis alius habendi modus.

53 Secunda difficultas nobis obiecta nullam facefit : nam habitus non proptèr est perinde, atque esse vesti- tum, siue armatum, numeratur à Philosopho inter species qualitatis, sed proptèr est facilitas quædam permanens, & stabilis ad quidpiam operandum, vt virtus, & scientia : haud ergo prædicamentum hoc, nisi nomine tenus est idem cum qualitate, aliquave eius specie, siue parte subiectiva : parum autem re- fert idem nomen de pluribus prædicamentis acqui- nocè dici : quo pacto relatio significat prædicamenta- lem, necnon quamvis aliam non prædicamentalem, sed transcendentalem, vt iamiam perstrictum, suoque loco latius explicatum.

54 Quod ad tertiam attinet difficultatem, ei respon- dent Rubius, Vallius, Sanchez, & alij non pauci, ha- bitum esse accedens quoddam modale ab armis, ac ve- stibus, còque, cui adiacent distinctum : In eadem etiam sententia videtur esse Gilbertus in lib. 6. prin- cipiorum habitum ita definens : *est corporum, eorum- que, qua circa corpus sunt adiacentia*. En distinguit ha- bitum à vestibus, & armis homini circumpositis, eumque docet esse adiacentiam quandam. Idem quo- que insinuat Aristoteles lib. 5. Metaph. cap. 20. *Habitus autem dicitur vno modo tanquam quidam ha- bens, & haberi altus, sicut actio quadam, aut motus : nam cum hoc quidem efficit, illud vero sit, est media effectio ; ita & habens vestem, & vestis habita est me- dius habitus : hunc itaque habitum, quod non contingit habere manifestum est, ad infinita enim progredere- tur, si habiti esset habitum habere.* Ecce ait, habitum ab extremis, eo nimirum, qui vestitur, & armatur, ac ve- stibus, & armis distingui, & vtrinque medium esse, non aliter, atque actio distinguitur à causa, & effectù, & vtrinque media interiacet ; insuper hominem haud vt vestes per habitum distinctum, ita hunc per alium habere, alioqui fore, vt daretur processus infi- nitus habituum ; qua ratione, si actio, aliqua per aliam ageretur, nullus esset actionum finis. In eadem opinione sint etiam, necesse est, quotquot prædica- menta realiter adæquate distincta esse tenent : vestes enim, & arma, & qui regitur eis homo, substantiæ sunt : prædicamentum ergo habendi, in illorum complexione statuere nequeunt, & auctores, sibi si cohareant.

55 Verum enim, modum illum distinctum reiciunt Suarez disput. 53. Metaph. sect. 1. num. 3. Conimbr. tomo 1. Logicæ in prædicam. cap. 9. quæst. 3. art. 2. Hurtad. in Metaph. disput. 18. §. 2. Arriaga disputat. Metaph. sect. 3. num. 44. Fonseca lib. 5. Metaph. cap. 7. quæst. 2. sect. 5. ad 4. Balchazar Tellez in Log. disp. 8. sect. 2. num. 10. Auerfa quæst. 22. Log. sect. 7. & ple- rique alij doctores. Quibus accedo : namque existen- te homine, & vestibus, & intercedente vtrinque rela- tione quadam prædicamentali, situs, & indistantia, merito cuius vestes circumponantur homini, hoc ipso intelligitur eum esse vestitum ; superfluum ergo est quivis modus superadditus, ad eiusmodi tribuen- dam denominationem, vt in argumento principali obiciebatur satis apposite.

56 Porro autem, nobis fortè haud aduersatur Gilbertus : adiacentia enim illa, per quam definit habitum,

ita explicari potest, ut sit denominatio extrinseca, non modus quispiam intrinsecus. Quid quod de eius sententia parum curandum esse, auctor sit B. Thomas opusc. 48. Nonnulla inquit ab eo dici, & falso, & sine auctoritate, Aristoteles autem loquitur de habitu, non prout est speciale prædicamentum, sed prout est actus habendi, siue habitio, cuiuscumque ea sit generis; tantumque contendit, actum habendi vestes, v.g. easque induendi, haud esse hominem, & vestes ipsas, quomodolibet sumptas, & in arca, aut alibi procul positas, sed potius earum circumpositionem, & adiacentiam, siue vnionem quandam cum eo, qui induitur: quod autem ea vnio sit modus aliquis intrinsecus, & non potius relatio prædicamentalis propinquitatis, aut situs cuiusdam cæterarum ritus, partim intrinseca, partim extrinseca, hoc in medio relinquit.

57. Bene autem est, quod comparat hanc relationem actioni: ut enim hæc distinguitur à causa, & effectu, ita illa à fundamento remoto, & termino, homine scilicet, & vestibus: est namque par vbitatum ab eorum entitatibus realiter distinctum, illisque superadditum: haud autem habet homo suam, vestiumque suarum vbitatem per alias, ne detur processus in infinitum; sicut etiam causa nequit agere actionem suam per aliam sine infinitate actionum omnibus exorsa, & merito. Par ratio est iuxta Aristotelem cuiusvis alterius habitationis: ea enim, qua paries dicitur habere candorem, non est hic, & ille, sed vnio quadam media, quam paries, non per aliam, sed per se ipsam habet. Illa etiam, qua locus habet, siue continet rem locatam, non est vtriusque aggregatio, sed vbitas, & continentia localis, quam habet locus, non per aliam vbitatem, & continentiam, sed per sese. Denique, ut aliis exemplis superfedeam, esset enim longum omnia persequi, habere regnum non est persona regis, & regnum ipsum, hæc siquidem duo possent inveniri, tametsi quispiam non haberet regnum, sed esset eo spoliatus: est ergo possessio quadam regni, & aliquid, siue Physicum, siue morale inter regnum, & personam regis medium. Nihil ergo nobis obest, nihil aduersamus prod. st. Aristotelis ille textus ex lib. 5. Metaphysicæ cap. vigesimo erutus.

58. Fateor, nobis aduersari plerisque eorum auctoribus, qui prædicamenta realiter distinguere oportere contendunt. Quod tamen ea multoties distinguuntur, non re, sed ratione sola probatum est supra tract. 4. cap. 4. Vbi pro eadem sententia retuli B. Thomam, Capreolum, Sorum, Iauellum, Henricum, Auerroem, Alensem, Toletum, Suarez, Vasquez, Rubium, Hurtadum, Arriagam, Balthasarem Tellez. Quocirca vestes, & homo secundum se sumpti erunt in prædicamento substantiæ, quatenus vero afficiunt se inuicem, & homo vestibus subest, & hæc illum circumregunt, in prædicamento habitus: quo pacto Petrus & Paulus seorsim vsurpati sunt in genere substantiæ: at verò in prædicamento relationis quatenus alter se habet quodammodo ad alterum, siue prout sunt inuicem similes, aut æquales.

59. Melius ergo satisfit tertiæ ei difficultati negato illo modo distincto, & constituto habitu prædicamentali, non in eo, sed in denominatione extrinseca. Quæ tametsi in totum sumpta sit quoddam ens per accidens utpote sita in aggregatione plurium rerum realiter distinctarum, & quod plus est, non vnitarum, at vsurpata penes id, quod importat pro formali, & magis principaliter vestes, verbi gratia, & hæc ut sunt substantiæ quædam, ita quidem est ens per sese: atque hoc satis est, ut prædicamentum quoddam ea constituat. Vltimus ad prædicamentum metaphysicè

sumptum haud opus est, ut sit ens per sese vlla ratione: quidni ergo habitus saltem metaphysicè prædicamentalis consistat in denominatione extrinseca, & per accidens.

60. Quartæ difficultati respondeo cum S. Thoma opusc. 48. cap. 1. esse vngularum, dentatum, comatumve haud esse in prædicamento habitus, quoniam sunt partes substantiales hominis, eiusque essentiam, sin minus necessario constituunt, at certè integrant, adeoque sunt in prædicamento substantiæ simul cum ipso homine, & prout in eo clausæ: quod enim est de substantia rei, & ab ea habetur non accidentaliter, aut secundario, sed primario hoc in eodem cum illa prædicamento debet constitui: nisi vero habere corpus, & animam rationalem sit in genere habitus, & non substantiæ. Quod autem Auerſa vbi supra docet, vngues, dentes, & capillos tantum, si non informantur animo rationali, spectare ad hoc prædicamentum, quo de agnus; sin autem sint partes animatæ, esse extra illud, nihil habet verisimilitudinis, ne dum veri: siquidem eiusmodi partes siue anima rationali, siue alia forma substantiali in anima informantur, non sunt essentielles, sed integrales, hoc est ad essentiam hominis non sunt necessariae, sed ad solam talis essentiae integritatem, & complementum quoddam: non est ergo, cur qualeslibet sint, denominationem huius prædicamenti propriam non impertiant.

61. Quintæ difficultati tametsi respondeat Fonseca loco superius citato, indumenta, & arma ratione solius substantiæ esse in prædicamento habitus, alij vero ratione formæ artificialis; probabilius tamen est, quod beneficio vtriusque, ut bene Auerſa vbi supra. Quod autem complexi, in quo sita sunt arma, aut indumenta pars vna sit substantia, & altera qualitas, haud tollit, quo minus ambo simul sumpta, & prout conficiunt totum quoddam ratione distinctum non sint in prædicamento habitus: quo pacto Petrus secundum se est substantia, & Paulus itidem: ambo vero simul sumpti, & prout similes per relationem quandam ab eis virtute distinctam sunt in genere ad aliquid. Hinc autem ad summum fit idem diuerso respectu, & penes aliam, aliamque sui formalitatem esse simul in diuersis prædicamentis. Quæ in re, si modo res est, & non potius vox mera nihil absurditatis comperio.

62. Quod spectat ad postremam difficultatem, Rubius, & alij ad solos homines prædicamentum habitus restringunt: At B. Thomas, illud ad alia extendit animantia, cum verbi gratia, armetur elephas, vestiatur simia, & phaleris condecoretur equus: Auerſa liberalior est, & ad res etiam inanimas, genus hoc porrigit, propterea quod statuæ, exempli gratia, vestiri dicantur, & ornari. Cæterum totum diffidium est, de lana, ut aiunt caprina: quia enim refert, quam latè pateat, aut quousque coerceatur hoc prædicamentum: & quamcunque elegeris partem, quid est, quod eam magnopere probeat, aut improbet?

63. Quod superest, duo attributa potissime solent habitui assignari. Prius est suscipere magis, & minus. Posterius non admittere contrarium. Magis, & minus habitui conueniens, haud est intelligendum intensiue, & gradualiter, sed extensiue tantum: nam ideo dicitur quidpiam magis, vel minus vestitus, armatusve alio, quia vestes eius, & arma, sunt plura, quam alterius; non vero, quod sint vlli intentioni, aut graduum in eodem subiecto replicationi obnoxia, sunt enim substantiæ, non accidentia. Contrarietas autem, quam respuit habitus, scilicet primario, ei potest conuenire secundario; & ratione qualitatem

qualitatum quarundam : quamvis namque vestiri, & armari, esse pilcatum & calceatum, aut bracteatum, haud sint opposita; at opponuntur hominem simul pulla, & alba veste indui. Atque hæc habui de habitu dicere.



TRACTATUS VIII.

De Postprædicamentis.

CAPUT I.

De oppositione in communi, eiusque prima, & secunda specie.

I GENDVM nobis est in hoc tractatu de oppositis modis prioris, modis simul speciebus motus : ac modis habendi : quæ cum frequenter occurrant in cathégoriis, nec ante has explicentur (tum quia non recte possunt, tum ne præludium operis supra modum excreseat) idcirco pertractantur post eas : adeoque postprædicamenta solent appellari. Vt ergo incipiamus ab oppositione, & eius speciebus : oppositio physica (haud enim est in præsentī sermo de intentionali, & logica, quæ nimirum non extrema simplicia, sed propositiones pugnant in veritate, & falsitate, affirmatione, & negatione, vniuersalitate, & particularitate) quadrifariam distribuitur ab Aristotele, & cæteris scholasticis : videlicet in relatiuam, cuiusmodi est patris, verbi gratia, & filij; contrariam, qualis est candoris, & nigroris; priuatiam, cuiusmodi est visus, & cæcitatē; & contradictoriam, qualis est sessionis, & non sessionis. Vt enim optimè disputant Scotus, Conimbricenses, Tellez, & alij, tum nuperi, tum antiqui, quæcunque mutuam gerunt oppositionem; aut ei sunt obnoxia velut duo entia; aut velut ens, & non ens. Si primum: aut utrumque ens est relatiuum; atque ita oppositio est relatiua: aut contra utrumque est absolutum, & eiusmodi, vt neutrum dicatur ad conuertentiam respectu alterius; & sic oppositio est contraria. Si secundum: vel opponuntur ambo in ordine ad subiectum quoddam capax recipiendæ formæ; atque ita oppositio est priuatiua; vel sine respectu ad eiusmodi subiectum destinatum, & sic oppositio est contradictoria.

2 Oppositio relatiua à non paucis iudicatur intercedere inter relationes solas: ab aliis inter relationem, & eius terminum: & à nonnullis, tum inter priora, tum simul inter posteriora extrema. Ipse arbitror, eam versari inter fundamentum duntaxat, & terminum. Moueor autem hoc argumento. Relationes prædicamentales, verbi gratia, Paternitas, & Filiatio haud ab extremis suis, haud consequenter inter se distinguuntur reuera, sed virtute tantum, vt visum est in loco: fieri ergo nequit, vt inter eas intercedat vera oppositio relatiua: hæc enim ritu cæterorum respectum postulat distinctionem realem extremorum: præsertim, cum ex ea præ cæteris colligatur in mysterio triados personarum distinctio realis, iuxta vulgare Theologis paramiam: omnia sunt vnum in Deo nisi ubi obest relationis oppositio, siue, quod iuxta est, oppositio relatiua. Rursus iuxta Aristotelem in cathégoric. capite 10. inter scibile, & scientiam est oppositio relatiua: at non pauci aduersariorum putant eam inter extrema haud esse, nisi vnā tantum relationem, non vero duas, vnum-

que extremorum illorum referri verè, & realiter ad aliud, & non è conuerso: ibi ergo oppositio relatiua haud est inter relationes, quippe quantum inibi nulla est multiplicitas.

3 Iam relatio prædicamentalis, paternitatis v.g. haud est adæquate, & perfecte distincta à termino, à quo tamen ita distinguitur fundamentum: cum ergo oppositio relatiua sit coniuncta cum distinctione, & cum maiori maior, sanè plus opponuntur relatiuè fundamentum, & terminus, quam relatio, & quod eam terminat, adeoque inter sola illa, non vero inter hæc est consummata, & perfecta oppositio relatiua. Præterea hoc genus oppositionis haud restringitur ad relationem prædicamentalem, sed cuius etiam transcendentalis est commune, vt bene præter alios animaduertit Auerſa q. 22. log. lect. 1. Ante medium: est relatio transcendentalis multoties est omnino indistincta à termino, vt v.g. cum actio refert causam, non ad effectum modo, sed etiam ad se ipsam, & cognitio etiam potentiam ad se. his ergo in euentis nulla est oppositio relatiua inter relationem, & terminum, cum tamen nulla in hypothesi, aut circumstantia fundamentum, & terminus defectu distinctionis realis cessent opponi relatiuè: quocirca relatio, & terminus ex genere suo, vt aiunt, istiusmodi nequitiam subiiciuntur oppositioni. Quæ cum ita sint, superest, vt sola relationis extrema, id est fundamentum, & terminus, eam vendicent.

4 At obieciens primò: duæ relationes v.g. paternitas, & filiatio ita sunt institutæ, vt, quod est fundamentum vnius, sit terminus alterius, & quod alteram terminat, eo ipso fundet priorem: habent ergo conditiones adeo oppositas, ac distantes, vt idem nequeat esse vtriusque fundamentum; idemvè terminus: opponuntur ergo relatiuè. Secundò: relationes supradictæ (par autem est ratio quarumvis aliarum) sunt quædam formæ incòpossibiles in eodem subiecto: haud enim idem homo potest esse simul pater, & filius respectu alterius, hisve duabus relationibus simul subesse: fundamentum verò, & terminus nequitiam sunt formæ, vel formarum instar: quando ergo oppositio versatur inter formas, magis est, vt quæ dicitur relatiua sit inter relationes, quam inter relata, siuè relationum extrema. Tertiò oppositio relatiua videtur esse debere inter terminum, & id, quod eum immediate ferit: at sola relatio illam immediate ferit, fundamentum vero non, nisi mediante relatione: inter hanc ergo solam, & terminum est oppositio relatiua.

5 Tandem quartò: non est oppositio relatiua inter Petrum v.g. & Paulum secundum se duntaxat, & propterea sunt homines, sed quatenus sunt pater, & filius, aliove modo referantur inuicem, vt palam est: Atqui pater, & filius sunt relationes, sin minus in abstracto, at certè in concreto: oppositio ergo relatiua est inter relationes. Atque hinc emergit quoddam argumentum non contemnendum aduersus nostram sententiam de relationis prædicamentalis indistinctione reali suis ab extremis: ea namque si foret vera pater ex toto sumptus, & filius similiter essent realiter indistincti: alteruter enim esset re ipsa non aliud, quam complexum eius, qui genuit, eiusque, qui genitus est, nec non generationis præteritæ, tametsi talis aggregati aliæ formalitates vnius, & aliæ alterius forent propriæ, quod non ad realem distinctionem, sed ad virtualem, & solius rationis rationatæ spectat. Consequens videtur euidenter falsum: cum enim sit oppositio relatiua inter patrem, & filium propterea tales, qui fieri potest, vt ambo non distinguantur realiter: aut si sunt nihilominus indistincti,

sancti, quod nobis superest distinctionis argumentum in personis sanctissimæ Triados.

6 Ad primum horum dicendum est, quod relationis vnius fundamentum sit terminus alterius, & è contrario, nullam inter eas arguere oppositionem relationum propterea, quod eiusmodi diuersitas conditionum sit coniuncta cum vtriusque distinctione, non reali, sed duntaxat virtuali: alia est ratio in fundamento, & termino: hæc enim ita sunt comparata, ut idem nequeat esse simul fundamentum, & terminus relationis: distinguuntur item ambo realiter: quid ergo eis deesse potest ad oppositionem relatiuam? Ad secundum dici debet, relationes esse veluti formas quasdam, necnon esse impossibiles inuicem in eodem subiecto; quo minus tamen ob id dicantur opponi relatiuè, obitare earum identitatem realem, defectumque omnis distinctionis, nisi solius virtualis. Porro quod fundamentum, & terminus non sint formæ, aut quasi formæ, haud ea facit incapacia oppositionis relatiuæ: non enim huius, sed aliarum trium est proprium respicere subiectum, & versari inter formas; ut vel constar ex ea, quæ interuenit inter personas diuinas, quas potius instar supposito- rum, quam formarum vlli inexistenciam subiecto concipere debemus, illas si, ut par est, figurare volumus. Ad tertium dicendum est, uti causa immediatè producit effectum, tamenli mediante actione, eiusque præsidio; & uti materia vnitur immediatè formæ, licet media vnione; & uti potentia immediatè cognoscit obiectum, elto intercedente cognitione, quia nimirum actio, vnio, & cognitio mediant duntaxat, veluti rationes formales producendi, vniendi, & cognoscendi; ita similiter fundamentum refertur immediatè ad terminum, eumque proximè ferit, esto vtrinque interiaceat relatio, velut ratio formalis referendi.

7 Ad quartum dici debet, oppositionem relatiuam, non esse inter Petrum, verbi gratia, & Paulum secundum se, & præcisè sumptos, sed inter eos prout sunt Pater, & Filius. Ast in Patre, & Filio, est considerare, fundamentum, & terminum, necnon geminam vtriusque relationem, siue, quod perinde est, id, quod inuoluunt in recto, scilicet supposita, & id, quod in obliquo, videlicet relationes; oppositionem ergo relatiuam esse primario inter fundamentum, & terminum, quæ à Patre, & Filio clauduntur in recto, & secundario inter relationes Paternitatis, & Filiationis importatas in obliquo: neque aliud à nobis hæcenus intentum. Hinc etiam constar, quam parum subsidij sit, in hac obiectione aduersus indistinctionem relationis prædicamentalis à fundamento, & termino: siquidem extrema oppositionis relatiuæ, non quæcunque, sed inter quæ ea primario intercedit, & quæ ut plurimum concernuntur in recto, debent distinguui realiter; eiusmodi autem non sunt Pater, & Filius in totum sumpti, sed duntaxat supposita absoluta: hæc ergo sola vi eius oppositionis sunt realiter distinguenda, non vero Pater & Filius secundum se totos, quantumlibet inter eos, ita vsurpatos, oppositio relatiua interueniat quodammodo.

8 Porro autem hanc oppositionem puto esse relationem veram, ac realem cum Scoto in præsentia quæst. 8. & in 2. dist. 1. quæst. 4. Nam quod nulla oppositio non sit relatio quædam, quamuis id negent aliqui apud Conimbricenses, in postpredicam. c. 10. quæst. vnica art. 1. cæterum inde claret, quod omne oppositum est alicui opposito oppositum, sicut omnis Pater est alicuius Filius Pater, & omnis Dominus alicuius serui Dominus, &c. Rursus ecquid est oppositio, quam repugnantia? item an non ea iuxta Ari-

stotelem 10. metaph. est diuersitas quædam? repugnantia autem, & diuersitas sunt notiones relatiuæ, & ad aliud. Tum sic: oppositio relatiua est oppositio: ergo & relatio. Quod autem non rationis, adeoque vera, & realis, suadetur: quoniam, vel est relatio rationis, quia eius extrema haud sunt re, sed ratione distincta, quo pacto relatio identitatis censetur solius rationis: & hoc est falsum, cum nullum certius distinctionis realis extremorum quorumuis indicium, quam eorum oppositio relatiua, qua de agimus. Vel propterea est rationis, quia eius terminus non est existens existente fundamento: & hoc, si sermo sit de relatiuis prædicamentalis, à plerisque aduersariis non admittitur, nec potest vniuersim esse verum, ut suo loco probatum est: quod si sermo sit de relatiuis transcendentalibus, aut de quibusdam prædicamentalis, iis nimirum, quibus non debetur existentia termini, sanè vtrorumuis oppositio relatiua, siue relatio oppositionis potest esse nihilominus relatio realis, & vera, ut liquet ex dictis supra tract. 6. cap. 11. & 12.

9 At B. Thomas 1. p. quæst. 42. art. 4. & non pauci eius sectatores oppositum tumentur hoc argumento ducti. Extrema oppositionis relatiuæ huius merito, si verè, & propriè, referuntur inuicem: ergo per alias duas relationes: hæc porro, cum opponantur relatiuè, sanè referuntur realiter alterutra ad alteram per alias duas: & hæc per alias: & sic in infinitum: repugnat autem talis modorum infinitas, ut palam est. Quod si quis respondere velit, uti effectus producitur per actionem distinctam; at actio nonnisi per seipsam, idemque visitur in aliis multis formalibus effectis; ita similiter duas illas relationes, in quibus quorundam extremorum oppositio relatiua sita est, per seipsas, & non per alias relatiuè opponi; contra sic insurgent aduersarij: relationes illæ, quamuis sint oppositæ relatiuè per seipsas, & quem extremis à se distinctis, hunc etiam sibiipsis effectum formalem tribuant, cæterum erunt similes, non per seipsas, sed per alias duas relationes: deinde non opponentur relatiuè, non per seipsas, sed per alias duas, & hæc iterum, esto opponantur relatiuè seipsis, at per alias erunt similes, & sic vterius: quocirca sequetur processus infinitus modorum, si nimirum gradus fiat à relationibus oppositionis ad relationes similitudinis, & ab his ad alias relationes oppositionis, & ab istis iterum ad alias similitudinis, quin eiusmodi alternatio cesset vnquam. Verum hoc argumentum tria supponit, videlicet extrema oppositionis relatiuæ esse relationes; & relationem prædicamentalem distingui realiter à fundamento, & termino, esseque modum vtrinque interiectum; ac denique vnam relationem non posse sine processu in infinitum referri realiter ad aliam: ast horum primum est à nobis proximè impugnatum, secundum vero, & tertium tractatu præcedenti: his ergo de causis parum, vel nihil premit id argumenti, quod obiectum est.

10 Discrimen oppositionis relatiuæ à cæteris tribus hoc traditur, ab Aristotele, & à reliquis Dialecticis admittitur, quod eius extrema dicantur ad conuerentiam pro priori signo naturæ ad illam, secus vero extrema cæterarum relationum, nam Pater, verbi gratia, est Filij alicuius Pater, & Filius est alicuius Patris Filius, Dominus alicuius serui Dominus, & seruus alicuius Domini seruus, &c. ast nec visus est cæcitatibus visus nec cæcitas visus cæcitas, sed visus priuatio: item album non est nigri album, aut è contrario: sessio quoque non est non sessionis sessio, haud etiam non sessio est sessionis non sessio, sed sessionis negatio. Hinc respondebis argumento, quo contendere potest

potest oppositionem contrariam esse oppositionem relatiuam, eiusque quandam speciem; necnon etiam sub ea contineri oppositionem priuatiam, & contradictoriam, hæc si sint veræ, & propriae oppositiones; quare reiiciendam esse quadrimembrem oppositionis diuisionem ab Aristotele traditam. & à cæteris receptam.

11 Argumentum autem est tale: contraria verè, & realiter referuntur inuicem, vt constitutum est à nobis suprà tract. 6. cap. 11. & expressum ab Aristotele in categor. cap. 7. contrarietas ergo est oppositio relatiuorum realium: ergo est oppositio relatiua: hæc enim quidnam est, nisi quæ interuenit oppositio inter relatiua realia, & vera? Idem argumentum instaurari potest in oppositione priuatia, & contradictoria. Cæterum ei respondebis, vt dixi, & perquam facile, oppositionem relatiuam esse eam, quæ est inter extrema relatiua, propriè talia ante ipsam, non vero per ipsam, cuius beneficio: extrema autem oppositionis contrariæ, esto in posteriori signo naturæ, quo ea resultat sint relatiua; at pro priori talia neutiquam esse, nec dici ad conuerentiam, vt proximè explicatum est: vnde mirum non esse, si contrarietas haud sit oppositio relatiua, eave neutiquam sit priuatia, aut contradictoria, sed potius, tum harum quælibet, tum etiam illa, videlicet oppositio contraria sit absoluta.

12 Quod attinet ad oppositionem contrariam, quam post relatiuam tractat Aristoteles, alia est propriissima, alia propria, sed non tantundem: vel, vt alijs terminis utar, alia est magis propria, alia minus propria, sed tamen non omnino impropria. Contraria propriissime sumpta ex Aristotele, tum in categor. cap. 10. tum in metaph. lib. 10. solent definiri, quæ sub eodem genere maximè distant, & ab eodem subiecto se mutuo expellunt. Huiusmodi sunt albedo v. g. & nigredo: nam ambæ sub genere coloris maximè distant; nec quomodolibet, sed positiuè, siquidem nec ipsæ ab alijs coloribus medijs, videlicet rubedine, flauedine, & cæteris, quantum inter se dissident, nec inter colores medios tanta est diuersitas, quanta inter illos: aliunde vero ita institutæ sunt ambæ, vt posteaquam vna est in subiecto, possit, soleatque expelli ab alia: quod si aliquando non contingit expulsio, vniusque in alterius locum successio, id est per accidens, & quia earum alterutra est naturalis, & inseparabilis subiecti proprietates; quo pacto cygno v. g. candor, & corui nigror conuenit. Eadem ratione contrariantur caliditas, & frigiditas, quia præter vim expellendi se inuicem (adeo manifestam, & expertam, vt non possit in dubium reuocari) sub genere qualitatis paribilis maximè distant; non positiuè, cum non sit maior earum distantia sub illo genere, quam humiditatis, & siccitatis; at certè negatiuè, quia nullæ aliæ magis distant, esto aliqua non minus.

13 Enimuero ea proprietate haud contrariatur auaritia liberalitati: namque sub genere habitus maximè non distant, cum magis sub eo dissideant auaritia, & prodigalitas, quippe quæ sunt extrema in quorum medio sita est liberalitas: dixi physicè loquendo: nam distantia moralis, quæ visitur inter auaritiam, & liberalitatem, maior est, quam quæ cernitur inter auaritiam, & prodigalitatem: hæc siquidem sunt vitia: illa vero virtus, & vitium. Eadem ratione carent propriissima contrarietate error, & opinio vera: minus enim distant, quam error, & scientia; quandoquidem horum habituum diuersitas est, tum penes veritatem, tum etiam penes certitudinem, & euidentiam; ast illorum secundum verita-

tem solam. Duæ quoque albedines completæ, & supremum intensiōis suæ gradum sortitæ; necnon duæ quantitates (supponimus modo disputandi gratia materiam haud esse seipsa quantam) item duæ formæ substantiales similes, scilicet duæ animæ rationales nequaquam sunt strictissime contrariæ; & quia non maximè distant, quæ est earum homogeneitas, ac similitudo; & quia non se expellunt ab eodem subiecto: cum enim simile non agat in simile, vt est experientia, & autoritate receptum, haud contingit formam vllam expelli, nisi per quandam aliam dissimilem.

14 Contrarietas propria est formarum quarumuis, & quomodocunque impossibilem in eodem subiecto: cur enim quandam formam non admittere aliam, & insuper eam expellere sit summa oppositio contraria, & non sit aliqua eam non admittere, esto eam nunquam expellat, nunquamve ei succedat? Quapropter, quibus formis est paulò suprà negata propriissima, & perfectissima contrarietas, eis est concedenda propria, & perfecta. At obicies primò ex Conimbricensibus: auaritia non destruit liberalitatem, quoad omnes suos actus, sed quoad aliquos, nec penes retentionem bonorum, sed penes eorum elargitionem: actibus autem, quibus retinet bona, sola repugnat prodigalitas: ergo auaritia, & liberalitas, non sunt perfectæ ratione contrariæ. Obiicies secundò ex Auerfa: ad veram, & propriam contrarietatem opus est subiecto inhaesionis: ast eo sunt destitutæ formæ substantiales, tum homogeneæ, tum etiam heterogeneæ. Obiicies tertio ex alijs: accidentia spiritualia, & materialia, cuiusmodi sunt, v. g. intellectio, & albedo, non sunt contrariæ; & tamen fieri nequit, vt sint in eodem subiecto: tamen ergo duæ albedines, aut quantitates, aut animæ rationales, nequeant in eodem morari subiecto, non ob id censendæ sunt verè contrariæ, cum videlicet, id habeant commune cum duobus illis generibus accidentium in antecedenti obiectis, vt nunquam se mutuo expellant. Quamobrem perperam videmur hanc conditionem ad aliquam, & non ad omnem exegisse contrarietatem.

15 Ad primum horum respondeo: vt mors hominem perfectè destruit, esto non quoad omnes eius partes, sed quoad aliquam partem, vel quasi partem, videlicet vnionem, cum interim supersint corpus, & anima rationalis, quibus homo potissime constabat, ita similiter liberalitatem perfectè demolietur, eique consequenter perfectè contrariabitur auaritia, quanquam non omnes, sed aliquos eius destruat actus. Et quidem is, qui in elargiendis bonis est immodicus, quantumlibet in eis retinendis haud sit auarus, quive è diuerso in eis retinendis nimius est, non vero in eis elargiendis, haud censetur absolute liberalis: liberalitas ergo absolute, & simpliciter destrui poterit, esto penes aliquos, & non secundum omnes suos actus à mediocritate deficiat: cuiusmodi autem defectum pati potest ab vno solo vitiorum, quæ interiacet. Ad secundum respondeo: ad contrarietatem formarum veram haud esse opus subiecto inhaesionis, sed sufficere subiectum causalitatis materialis, vel educationis, siue ea dicatur inhaesio, siue non: item formas substantiales inhaerere subiecto, quod complent. Hoc posterius ostendendum est ex professo suprà tractatu 2. capite 1. illud verò prius eodem tractatu capite 6. perstrictum est, & me iudice per se patescit.

16 Ad tertium respondeo concessio antecedenti, & negata consequentia: nam quod intellectio, & albedo nunquam esse possint in eodem subiecto, haud oritur

oritur ex earum impossibilitate, sed ex eo, quod subiectum vnius non sit capax alterius, etiam si sit priori destitutum: quanquam enim tollatur à pariete albedo, non ob id poterit naturaliter in illo recipi intellectio, & licet hæc animæ desit, non propterea albedo potest in eam introduci. Proinde albedo, quantum est ex se, immediatè non magis pugnat cum intellectu incorporea, quam cum aliis accidentibus corporeis; et si subiectum eius esset capax, posset cum ea coniungi: quid mirum ergo, si non sit ei propriè contraria? Hæc autem ratio non procedit in formis substantialibus, aut accidentalibus homogeneis: nam si subiectum destituatur, verbi gratia, vna anima rationali, poterit recipere aliam: haud ergo ex incapacitate subiecti non introducit alia, sed ex impossibilitate cum priori: quæ certè nescio, quo iure possit negari: ea vero admissa, planum est formas ita impossibiles contrariari. Hæc de contrarietate immediata: quod enim atinet ad mediatam; albedo v. g. & intellectio ei sunt obnoxia: cum enim albedo postulet subiectum materiale, & albedini ineptum; sit, ut ambæ mediante subiecto sint impossibiles, & ac proinde contrariæ.

17

Discrimen oppositionis contrariæ à relatiua iam est supra traditum: eius autem à contradictoria est perspicuum, quia hæc est inter formam, & eius carentiam, illa vero inter duas formas: quod vero differt eam à priuatiua, & est idem, & præter illud alia non pauca adducuntur ex Aristotele capite sequenti.

CAPVT II.

De tertia, & quarta specie oppositionis.

18

Oppositio priuatiua est ea, quæ versatur inter habitum, & priuationem: nomine autem habitus intelligi solet forma, aut quasi forma, priuationis vero carentia habitus in subiecto illius capaci: ut cæcitas, quæ visum accidentalem tollit, utque esse edentulum, quod non formam aliquam accidentalem, sed substantiam, videlicet dentes eximit, at substantiam, quæ habetur intus formæ cuiusdam. Huius discrimen oppositionis à relatiua traditum est supra: à contradictoria tradetur infra: à contraria vero in primis est, quod illa sit inter formas positivas, hæc vero inter formam, & eius carentiam.

19

Rursus secundò in contrariis malum (vtrique morale) opponitur, tum bono, tum etiam malo: at bonum soli malo: verbi gratia, auaritia, & liberalitati, & prodigalitati; sed liberalitas, non sibi, sed solis extremis vitiosis, in quorum est confinio posita: cæterum in priuatiuis malum physicum soli bono opponitur, & è conuerso, verbi gratia, cæcitas soli visui, & hic soli cæcitati. Deinde tertio contraria respiciunt interdum subiectum idem specie, & non solo genere, ut virtus, & vitium hominem, interdum vero solo genere idem, & specie diuersum, ut albedo, & nigredo, animal, aut corpus, ita tamen, ut prior sit debita cygno, & posterior coruo. At priuatiue opposita intuentur semper idem specie subiectum: verbi gratia, cæcitas, & visus, ita instituuntur, ut cuiuscunque speciei subiectum, est capax visus, in eodem esse possit cæcitas, & è conuerso.

20

Præterea quartò: contraria omnia, vel sunt sub eodem genere proximo, ut albedo, & nigredo, aut

calor, & frigus, priores enim qualitates subiiciuntur colori, & posteriores qualitati paribili, & primæ, vel sub eodem remoto, ac sub diuersis proximis, ut liberalitas, & auaritia aut scientia, & opinio erronea, illæ namque sunt, sub genere habitus moralis, & voluntatis proprij, hæc vero sub genere habitus intellectualis. Ast priuatiue opposita haud sunt vllatenus sub eodem genere, alterum enim est ens, & alterum non ens; enti autem, & non enti quod potest esse commune genus? Vltèrius quintò contraria possunt esse simul in eodem subiecto, aut quoad gradus remissos, quo pacto aqua, v. g. cum tepescit, est simul frigida, & calida; aut quoad gradus intensos, sed respectu diuersorum, qua ratione in intellectu simul est perfecta scientia vnius conclusionis, & error alterius: cæterum contraria, quatenus ita impossibilia, contraria sunt in actu signato, non vero in actu exercitio, & non propriè, sed impropriè. Verum ne ita possint coniungi priuatiue, & habitus: nam nequit aliquis esse simul cæcus, & videns absolute loquendo, vel dentatus, & edentulus.

21

Sextò contrariorum, alia se expellunt formaliter tantum, veluti albedo & nigredo, quarum neutra est effectiua alterius qualitatibus eiusdem secum speciei: proinde albedo non efficiendo aliam in subiecto nigro, illud dealbat, sed non patiendo nigredinem in eo subiecto, in quod ipsa introducit ab alia causa, atque merito naturalis cuiusdam impossibilitatis cum illa, parique ratione nigredo subiectum prius album denigrat: alia vero se expellunt, non formaliter modo, sed etiam effectiue, ut cum calor alium in subiecto antea frigido efficit, & hoc effectum frigiditatem deturbat. Cæterum opposita priuatiue nunquam se expellunt efficienter: haud enim visus, verbi gratia, producit alium visum, quo tollatur cæcitas, hæc etiam, quod caput est, haud producit aliam cæcitatem, haudve ab alia producit, propterea quod non ens nequeat producere, aut produci: solum ergo se quodammodo expellunt huiusmodi opposita formaliter, & quatenus sunt impossibilia inuicem.

22

Septimò: contraria, si sint immediata, ita sunt instituta, ut semper, & in quocunque temporis discrimine eorum alterum debeat inesse subiecto proprio, sanitas, verbi gratia, aut mobus animali: quamuis enim medici cum Galeno inter ægritudinem, & sanitatem adstruant quendam statum medium, moraliter utique, & secundum æstimationem; at rigorosè loquendo eiusmodi status medius nequit admitti, ut certo certius. Ab his autem contrariis differunt priuatiue opposita: siquidem in catulo, qui est subiectum proprium, & connaturale visus, & cæcitaris, ante septimum diem, nec reperitur visus, ut constat, nec etiam cæcitas: hæc enim est carentia visus in subiecto apto, ac tempore debito, & à natura statuto, quod cum non decurrat ante septimam lucem, non mirum, si tunc catulus non possit denominari propriè cæcus. Quod si contraria sint mediata, ut albedo, & nigredo sine eis subiectum proprium, & connaturale, v. g. paries potest esse; idque signata quacunque temporis differentia. Ast non semper subiectum proprium formæ & priuationis potest simul vtrique carere: nam post septimum diem necesse est, ut catulus sit, vel videns, vel cæcus.

23

Octauò quamuis ob particularem exigentiam vnius contrarij haud sit necesse eo existente, alterum etiam in rerum natura existere, id, quod perspicue docet Aristoteles in categor. cap. 10. textu 9. cæterum ut idem tradit libro 2. de celo textu 18. ob complementum, & perfectionem vniuersi, eius coexistentia,

coexistentia, & simultanea est non parua necessitas: spectat enim ad vniuersi pulchritudinem, & decus contrariarum qualitarum multitudo: quid namque facilius, quid etiam rerum conseruationi magis contrarium esset, quam si omnia frigore rigerent, aut calore aestuarent, aut siccitate arerent, aut humiditate diffunderent, atque lapsarent: quantum pratis deperiret ornatus, & perfectionis, si tantum viterent, & nec in eis candicarent lilia, nec vaccinia pigrescerent, nec flauesceret crocus, nec palleret viola, nec plena pudoris purpurasceret rosa, nec cetera demum adesset colorum varietas. Hoc autem pacto non est necesse, ut existente forma in rerum natura, eius priuatio inueniatur alicubi: cum enim priuatio sit non ens, adeoque omnis expers perfectionis, certe ad vniuersi perfectionem, & complementum eam dari non oportet. Ceterum aliis de causis, & quæ est rerum creaturarum imperfectio, & vicissitudo, nunquam est vlla forma in vno subiecto, quin sit in aliquo alio eiusdem priuatio: nam v.g. inter tot videntes semper est aliquis cæcus, inter tot comatos aliquis caluus, inter tot denudatos, aliquis edentulus &c.

24 Nonum discrimen inter priuatiue opposita, & contraria, illudque operosius ceteris ab Aristotele traditis est ab vno contrario ad aliud esse regressum, secus vero à priuatione ad habitum: potest enim, ait Philosophus, quis reddi de calido frigidus, & de frigido calidus iterum: necnon de sano ægrotus, & de conuerso: item de vitioso studiosus, & de studioso vitiosus: at qui semel obcæcatus est, nunquam potest videre; nec qui caluus factus est comam nutrire, nec denique edentulus emittere dentes: ceterum aduersus hanc rationem discriminis obiectio vulgaris est ætrem, v.g. fieri de lucido tenebrosus, & rursus de tenebroso lucidus; quæ sunt nimirum dierum, ac noctium vices: item hominem post somnum vigilare, & post vigiliam dormire, atque hac alternatione vitam suam tueri: deinde oculum de vidente non videntem, & de non vidente videntem, & intellectum de cognoscente obliuiscens, & de obliuiscens recordantem effici: paremque esse rationem ceterarum facultatum vitalium in ordine ad suos actus: quæ cum ita sint, videri sanè esse regressum non minus à priuatione ad habitum, quam ab vno contrario ad aliud.

25 Cardinalis Tolerus, Suarez, & alij respondent à priuatione ad habitum eundem numero nunquam reditū naturaliter, ac citra miraculum; ac bene ad eundem specie. Contra, quia ne ab vno contrario ad aliud numero idem fieri potest naturaliter reditus, sed duntaxat ad aliud eiusdem speciei: eo ergo ex titulo haud dissident inuicem contrariè, & priuatiue opposita, cum tamen Aristoteli propositum sit ostendere quod dissideant. Quid à quod sint non plures, qui eandem numero formam post priuationem sui naturaliter redire existimant. De quo tamen in physica.

26 Simplicius, & Niphus respondent, quoties habitus est ingenuus subiecto, eiusque naturalis proprietas, ad eum à priuatione non esse regressum; secus vero, si sit indebitus subiecto. Contra tamen quia frigus debetur aquæ, estque eius passio propria: & tamen aqua de non frigida fit iterum frigida. Deinde ea moderatio (siue sit vera, siue secus) locum etiam habet in contrariis: eorum enim alterum, si sit subiecto à natura insitum, eiusque inseparabilis proprietas, sanè hoc ipso ab vno ad aliud non licebit regredi: quo pacto nec cygnus de albo niger, aut è diuerso fieri potest, nec similiter coruus.

27 B. Thomas q. 2. de malo art. 12. ad 13. respondet à R. P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

priuatione potentia ad hanc non esse regressum: ac esse à priuatione actus alicuius ad illum: cum ergo cæcitas, v.g. sit priuatio potentia visuæ, & surditas auditiuæ, nil mirum esse, si non possint hæc semel amissa restitui: locum autem, vigiliam, visionem, & cognitionem esse actus, adeoque ad eas à priuationibus posse rediri. Contra tamen primo, quia dætes sunt actus quidam, aut veluti actus, & non potentia: ac edentulus nequit eos naturaliter recuperare: contra secundo, quia frigiditas, est naturalis potentia aquæ, non minus, quam visus hominis: ac semel amissa, potest, & solet restitui: quæ cum ita habeant, nec verum est à priuatione actus, ad hunc semper esse regressum, aut nunquam esse à priuatione potentia ad istam.

28 Soncinas, & Caietanus respondent, quoties priuatio non magis supponit formam in subiecto quam è contrario, sed ambo illud æquè immediate respiciunt, esse regressum ab alterutra ad aliam: eiusmodi autem esse lucem, & tenebras, somnum, & vigiliam, visionem, & cognitionem, atque vtriusque carentiam: ac non licere regredi ita, si quando priuatio formam supponit, velut se priorem, ut cæcitas visum, & mors vitam. Contra etiam: quia cum dicitur, formam supponi interdum in subiecto, eique conuenire ante priuationem: vel sermo est de conuenientia in actu, ut aiunt; primo, siue, quod perinde est, de aptitudine subiecti ad formam recipiendam: atque ita omnis priuatio præsupponit formam subiecto conuenientem, cum nulla non definiatur carentia formæ in subiecto eius capaci, siue ad eam apto. Vel propterea sermo est de conuenientia in actu secundo, siue de actuali possessione formæ: & sic non visio in homine, haud præsupponit visionem, sed è diuerso se res habet: nisi vero quis possit in vtero matris, atque in lucem nondum editus videre: nihilominus homo de non vidente fit videntis: falsa ergo est ea regula, quæ statuitur, non esse regressum à priuatione ad habitum, quoties hic illam supponit.

29 Quapropter expeditior difficultatis solutio me iudice est, quotiescunque contrarium aliquod vi alterius expellitur à subiecto, naturaliter redire posse, si minus idem numero, ac certè idem specie, quod erat antea, ut visere est in contrariis ab Aristotele in exemplum adductis, atque etiam in quibuscunque aliis: si quando vero contrarium aliquod expelli nequit à subiecto vi alterius, scilicet ob peculiarem subiecti conditionem, nil mirum esse, si tunc nullus sit naturali regressui locus. Ceterum non quotiescunque expellitur habitus per priuationem ab hac ad illam licere regredi: aliquando tamen illicitum esse: prius enim constare exemplis à philosopho positis; posterius vero exemplis contra eum obici solitis. Quod, si inquiratur, quænam sit regula generalis, vnde dignosci possit, quando à priuatione est regressus ad habitum, & quando non; eiusmodi regulam nullam esse, ut farentur tandem Conimbricenses, Louanenses, Raphael Auerla, & alij non pauci doctorum. Hæc de oppositione priuatiua.

30 Quod attinet ad contradictoriam, ea definiri solet à quibusdam, quæ interuenit inter formam, & carentiam eius, ut sedere, & non sedere. Verum aduersus hanc definitionem talis existit difficultas, cui nescio quo pacto possit satisfieri: oppositio priuatiua est oppositio inter formam, & carentiam eius in subiecto apto: ergo est oppositio inter formam, & eius carentiam; ergo tantum addit supra oppositionem contradictoriam quandam accidentalem differentiam, videlicet subiectum aptum, & capax, quod quidem est extra essentiam carentiæ secundum se sumptæ.

& contradictionis adeo: quemadmodum ergo vitiosa est diuisio viuents in viuens sensibile, & viuens album, quoniam in ea diuisum vna ex parte contrahitur per differentiam essentialem, & ex alia per differentiam accidentalem; ita similiter haud carebit vitio oppositionis diuisio in contradictoriam, & priuatiam, quandoquidem illa contrahit oppositionem in communi per differentiam essentialem, & hæc per accidentalem.

31 Secundo definiri consuevit à quibusdam oppositio contradictoria, ea, quæ intercedit inter formam, & eius carentiam in subiecto: quo fit inquit, oppositionem priuatiam haud adicere differentiam accidentalem subiecti apti supra carentiam secundum se in oppositione contradictoria clausam, aut consequenter supra hanc, sed duntaxat differentiam essentialem aptitudinis supra subiectum secundum se, adeoque supra oppositionem contradictoriam tali subiecto constitutam: proinde diuisionem tradi per differentias non accidentales, sed essentielles. Verum ne hoc pacto explicata oppositio contradictoria facit, vt diuisio oppositionis in eam, & priuatiam sit bona: siquidem omnis oppositio priuatiua est oppositio inter formam, & eius carentiam in subiecto; contra vero omnis oppositio contradictoria, siue inter formam, & eius carentiam in subiecto, haudquaquam est priuatiua, siue inter formam, & eius carentiam in subiecto apto: quemadmodum omnis homo est animal, non tamen omne animal homo: sicut ergo diuisio viuents in hominem, & animal, esto sic per differentias essentielles, non est legitima, nimirum, quia membrorum diuidentium, alterum includitur in altero, ita similiter in præsentia, &c. Dices cum Conimbricenses in catheg. cap. 10. questione vnica articulo 5. §. *Hinc suboritur*. Carentiam in subiecto per quam definitur contradictio, præscindere ab aptitudine subiecti, per quam definitur soler oppositio priuatiua, adeoque ab hac posteriori oppositione priorem illam: atque hoc satis esse, vt diuisio in vtramque facta valeat. Sed quod non sit satis, liquet animalis, & hominis exemplo: quamuis enim in illud cum præcisione ab hoc distribuatur viuens, nihilominus distributio est inhabilis, & parum dialectica.

32 Aliter ergo contradictionem definio eam, quæ interuenit inter formam, & carentiam eius in omni subiecto collectiue sumpto; cum tamen priuatiua sit inter formam, & carentiam formæ in solo subiecto apto, & habili. Hinc constat diuisionem oppositionis in vtramque factam, non esse per vnam differentiam essentialem, & aliam accidentalem: haud enim in altera sumitur carentia nuda, & secundum se, & in altera eadem simul cum subiecto apto, sibi extrinseco, & accidentali. Claret etiam eam haud fieri in rationem superiorem, & inferiorem, includentem, & inclusam: siquidem collectio omnium subiectorum, & collectio eorum duntaxat, quæ sunt capacia formæ, ad eamque recipiendam apta, nequaquam comparantur inuicem, eo modo, aut siue homo, & animal: nec enim vna collectio est alia, aut è conuerso: differunt ergo tantum ambæ, penes magis, vt aiunt, & minus, vti numerus ternarius, verbi gratia, & quaternarius: vnde sienti diuisio numeri in hos est legitima, & ad regulas Dialecticæ exacta, ita, & quæ sit oppositionis in contradictoriam, & priuatiam.

33 Ex dictis emergunt duo discrimina inter oppositionem contradictoriam, & priuatiam. Primum est, illam præscindere à subiecto apto, secus vero hanc:

quamuis enim ea præcisio haud sufficiat ad integram, & perfectam definitionem contradictionis, vt visum est paulo supra; at satis, superque est ad eius à priuatiua differentiam: nec mirum plus requiri ad definitionem, quam ad differentiam, cum illa latius, quam hæc pateat, & insuper genus includat. Secundum discrimen est, contradictionem esse oppositionem immediatam, cum nullum subiectum sit, de quo non asserueris verè, sedere, v. g. vel non sedere, plura vero sint, de quibus verè possit asseri, nec cecitatem eis inesse, nec visum, scilicet lapides, & ligna; atque vniuersim in anima omnia.

CAPVT III.

Quanam sit diuisio oppositionis in quatuor species superius explicatas.

34 **E**Am circa quares primo, an sit adæquata, omnemque continens oppositionem? Quod enim talis non sit, hisce videtur argumentis posse persuaderi. Primum esto. Differentiæ essentielles, cuiusmodi sunt rationale, inanimabile, rugibile, &c. sunt oppositæ: tum, quia id perspicue docet Arist. in postpradicam. c. 12. idemque in met. lib. 5. c. 10. insinuat: tum, quia repugnant inuicem; fierique nequit, vt earum plures eidem speciei conueniant: Boëtius autem hoc loco, & ceteri Dialectici communiter oppositionem tradunt esse duorum repugnantiam, & impossibilitatem quandam. Atqui talis oppositio haud est contradictoria, vel priuatiua, cum sit inter extrema duntaxat positiua: haud etiam est relatiua; cuiusmodi enim differentiæ sunt disparatæ; nec suapte natura ad inuicem: haud denique contraria; omnis namque contrarietas est in ordine ad verum aliquod subiectum, cuiusmodi sanè nullum est differentiarum essentialium, quippe quæ sunt indistinctæ à ratione, quam contrahunt, eaque, quam constituunt, adeoque neutri velut subiecto possunt insidere.

35 Secundum argumentum sit: vt oppositio inter duos entia, alia est contraria, & alia relatiua, quæ vero est inter ens, & non ens, vel contradictoria, vel priuatiua; quidni etiam ea, quæ est inter duo non entia, vt v. g. inter esse cæcum, & non esse cæcum constituat vnam, vel duas oppositionis species super quatuor illas vulgatas? Tertium argumentum esto: oppositio inter formam, & eius carentiam in subiecto capaci, eiusve priuationem est quædam species oppositionis distincta à contradictione, quæ formam cum carentia sua in nullo subiecto permittit coherere, sed potius ab omni eam excludit: similiter ergo erit peculiaris ac distincta oppositio ea, quæ visitur inter formam, & eius carentiam in subiecto inepto, eiusve putam negationem: proinde, non quatuor erunt, sed quinque oppositiones.

36 Ceterum eam diuisionem esse adæquatam, & Aristoteli est magis consentaneum, & sponte sua longè probabilius. Primum argumentum contrarium non premit admodum: namque tamen repugnantia differentiarum essentialium sic latet, & vulgari modo oppositio; id, quod solum voluere Boëtius, & Aristoteles ipis obiectis; at ea propriam, ac strictam rationem oppositionis nequaquam vendicat: primò, quoniam omnis oppositio vera debet esse quadam ratione inter duo tantum: siquidem Pater, v. g. opponitur relatiue soli filio, non vero tum ei, tum etiam Domino, seruo, maiori, simili, æquali, &c. Rursus non sessio soli contradicit sessioni, non vero stationi, cubationi, cursioni, dormitioni, &c. è diuerso etiam

etiam sessio solum non sessionem excludit, non vero carentiam rerum à se distinctarum. Cæcitas simili modo tantum, opponitur priuatiuè visui, hic cæcitati soli.

37 Idem dicendum est de contrarietate, videlicet illam inter plura, quam duo non versari. Tum, quia id expresse docet Aristoteles 10. metaph. text. 14. Tum, quia albedo v.g. strictissime contrariatur nigredini soli, & è conuerso, vt superius capite primo explicatum. Quod si sermo sit de contrarietate, etsi non tantundem, at certe strictè tali, ea etiam haud est, nisi albedinis, & nigredinis quodammodo: licet enim ita opponatur albedo, non tantum nigredini, sed etiam tubori, flauedini, virori, & cæteris coloribus mediis; cæterum ratio sub qua eius oppositio est vna nigredo: quatenus enim ad eam defleunt reliqui colores, & eius quidpiam habent, vel actu, vel virtute quidem eareus opponuntur albedini, & hæc illis. Par ratio est caloris, & frigoris, siue inter se comparentur, siue cum aliis qualitatibus secundariis, & mediis. Virtus etiam, esto sit media inter duo vitia extrema, & eis verè contraria, tamen, quia ambo conueniunt in hoc, quod tollant virtutis mediocritatem, idcirco haud eis illa contrariatur, nisi quatenus sunt vnum quodammodo.

38 Quid multa? Formæ substantiales, si heterogeneæ, vt forma ligni, & qua infestatur ignis, contrariatur earum quæuis, non tantum vni sed innumeris formaliter quidem; at virtualiter, ea oppositio est inter duo: exercetur enim immediatè, & proximè per dispositiones, quarum videlicet ope ac virtute se mutuo expellunt: quatenus autem dispositionum accidentalium, qualitatumve disponentium materiam primam, oppositio sit inter duo, proximè manet explicatum: ea autem redundat quodammodo in ipsas formas, vt dictum est. Quod si loquamur de formis substantialibus, aut etiam accidentalibus homogeneis, ea quidem sunt contraria; at hæc contrarietas est inter duo tantum, non numero, sed specie (haud enim dualitas numerica potest exigi ad oppositionem contrariam, aliamve, propterea, quod oppositum vni alicui rei oppositionem habeat, cum omnibus eiusdem speciei, quamuis sint infinita numero). Porro autem, cum quædam esse specificè duo tantum, possit bifariam contingere, videlicet positiuè, vel negatiuè; dualitas specificæ formarum omnino similium, non est positiuè talis (sunt namque vnus, & eiusdem speciei); sed negatiuè solum, vt omnes illæ non sint plures specificæ, quam duæ; quando enim ne tot sunt, qui possunt esse plures? Aliis terminis: contrarietas debet esse inter duo tantum, hoc est, saltem non inter plura, quam duo: ita autem est, in formis homogeneis, dualitas specifica ad contrarietatem requisita.

39 Ast hæc oppositionis conditio hucusque explicata, non videtur in differentiis essentialibus: haud enim opponitur rationalitas v.g. vni soli differentiæ alterius speciei, sed infinitis, videlicet hinnibilitati, rugibilitati, & cæteris: cedo enim, cur vni magis, quam alteri; non certè, quod vna sola earum sit cum qua repugnet in eadem specie coniungi; omnibus siquidem ex æquo repugnans est, vt luce clarius: non, quod vna sola earum sit ratio formalis propter quam reliquis opponatur, eo pacto, quo candor primò opponitur nigriti, cuiusque respectu coloribus mediis; cunctæ namque differentiæ substantiales aliarum specierum extremè distant à rationalitate, immediatamque, & primam, cum ea gerunt repugnantiam: non, quod oppositio rationali-

R.P. Richard Lyncei, Philosoph. Tom. III.

tatis, ac cæterarum differentiarum, sit virtualiter lucta dispositionum, ac proinde fin minus actu, saltem virtute inter duo: opponuntur enim illæ omnes, quatenus sunt essentialiter diuersæ; eiusmodi autem sunt per seipsas, & non per dispositiones: hisnamque medianibus, etsi vna entitas aliam expellere possit à communi subiecto, non tamen ab alia quidditatiuè differre: oppositio autem differentiarum specificarum est earum diuersitas: haud ergo est virtualiter, aut ex æquivalenti dispositionum accidentalium oppositio: non denique, quia non sunt plures specie quam duæ; sunt enim infinites plures: Huius ergo defectu dualitatis nulla differentia essentialis opponitur propriè alteri, aut præter quatuor oppositionum species aliam constituit.

Secunda eiusdem rei ratio, eaque facilior est hæc. 40 Omnis vera oppositio est in ordine ad subiectum aliquod, sola relatiua excepta, quæ cum sit inter fundamentum, & terminum relationis, adeoque inter tota supposita, haud debet esse ex genere suo formarum alicui subiecto inharerentium: an non visus, & cæcitas priuatiuè oppositi hominem v.g. velut subiectum respiciunt? an non similiter eum sedere, & non sedere, quæ contradicunt inuicem? An non tandem albedo, & nigredo, calor, & frigus, & cætera contraria, quæ per qualitatem ei insidunt? Ast differentiæ specificæ non sunt in aliquo subiecto, sed potius sunt in genere illud contrahendo, & in speciebus eas contrituendo. Vel hoc ergo nomine oppositionis veræ sunt expertes.

Dices: esse dentatum, & edentulum opponuntur priuatiuè; & tamen non in ordine ad aliquod subiectum cum dentes non insint homini, velut subiecto, sed velut toti integrali, nec sint formæ, quarum dumtaxat proprium est inharere subiecto, sed entia essentialiter completa, & substantia. Item homo, & non homo opponuntur contradictoriè; nullum tamen est subiectum hominis. Defectu ergo subiecti haud est, quod differentiæ essentialis propriam reiciant oppositionem eiusve nouam quandam speciè adstruant.

Neutrum tamen horum solutionem datam infringit. Namque, quod attinet ad prius, sermo nobis est de subiecto, quod tale sit, non respectu habitus, aut alium, carentiam quandam sui expellentis, sed respectu vnionis, media qua eo potiri dicitur, illamque quodammodo possidere. Ita autem oppositio inter esse dentatum, & edentulum est comparatione subiecti: siquidem partes hominis, cui insunt dentes, sunt subiectum vnionis continuatæ cum illis, subiectum inquam, vel inhaesionis, & causalitatis materialis, vel certè informationis veræ. Quod autem spectat ad secundum obiectum, haud est in eo plus ponderis. Et enim homo, & non homo iuxta doctrinam, quam supponimus, non opponuntur physicè, & propriè, sed intentionaliter, & ne hoc modo formaliter, sed fundamentaliter, propterea, quod sint fundamentum harum propositionum logicè contradicentium Petrus est homo, Petrus est non homo, siue quod in idem recidit, non est homo.

Sed enim propter illas duas instancias nostra solutio paulo aliter proponi potest; ita scilicet, vt ambarum effugiat vim. Dicit ergo potest, de ratione omnis oppositionis in communi nulla prorsus exempta esse, quod sit permissiue in ordine ad verum subiectum hoc est vt quamuis non petat illud, attamen ei non repugnet, idque possit aliquando fortiri ratione alicuius speciei sibi subiectæ. Sic oppositio relatiua, tametsi sit multoties inter supposita completa, & subiectorum nescia at etiam est haud raro inter formas subiectis inexistètes, v.g. similitudo inter duas albedines,

T 2

dines, seu duos calores. De oppositione priuatiua, contradictoria, & contraria haud est dubium, eas esse permissiue in ordine ad subiectum. At ne ita est respectu illius oppositio differentiarum essentialium: quippe quæ nunquam sunt, aut possunt esse in subiecto: quapropter ea oppositio erit improprie talis.

44 Secundum argumentum contrarium non habet plus ponderis: siquidem inter duo non entia nulla vnquam est vera oppositio. Cæcum enim, & non cæcum non sunt duo non entia, sed non ens, & ens, esse videlicet cæcum non ens, & non esse cæcum ens propterea, quod sit carentia carentiæ, atque adeo affirmatio, & positio reipsa. Tertium argumentum est etiam facile solutum. Nam Philosophi nunquam curant de oppositione illa inter formam, & carentiam eius in subiecto inepto, & id non immerito, cum nihil in ea sit doctrina, aut tractatione dignum: secus vero est de oppositione priuatiua, siue inter formam, & carentiam eius in subiecto apto, deque oppositione contradictoria: quocirca non est, cur præter eas illa oppositionis adstruatur species: haud enim est sermo impræsentiarum de oppositionibus quibusuis, sed de solis eis, quæ sunt Philosophis familiares, & scitu dignæ.

45 Deinde de eadem diuisione queri potest, num sit vniuoca. Affirmant Louanienfes in prædicam. cap. 10. necnon Philoponus, Boëtius, & Simplicius ibidem. Item Iauellus lib. 10. metaph. quæst. 11. & Niphus eodem lib. quæst. 6. Alique plures. Quibus subscribo. Nam quælibet earum quatuor oppositionum est vera, & propria oppositio: de contraria id certum est, & à nemine versum in dubium: de relatiua, probatum est superius: de contradictoria, & priuatiua, suadetur: quoniam earum quælibet est maior, quam relatiua, vel contraria, vt omnibus ferme aduersariis est in confesso, vtque mox constabit: ergo priores illæ cum fortiantur rationem veræ oppositionis, necesse est, vt ea non careant posteriores: quapropter vt animal, verbi gratia, vniuocè scinditur in hominem, & equum, quoniam vterque est verè, & propriè animal, analogicè vero in pictum, & verum, quoniam hoc solum, non vero illud est simpliciter animal; ita quadrimembris illa distributio oppositionis erit vniuoca, & non analogica, cum quælibet earum oppositionum, in quas fit, verè, & propriè sit oppositio.

46 Contrarium tuerentur B. Thomas in 1. distinct. 5. quæstione 1. articulo 1. ad 1. & opuscul. 37. Caietanus, Soncinas, & alij eius asseclæ; quibus adde Magnum Albertum. Mouentur autem hoc argumento. Oppositio relatiua est relatio solius rationis, & fictitia, cum tamen contraria sit relatio realis: rursus contradictoria oppositio est longè maior, quam priuatiua, & ambæ, quam neutra duarum priorum: & vniuersum quæcunque omnium quatuor comparatur cum alia quauis, comperietur, eas ita institui, vt, vel vna sit relatio rationis, & alia realis, vel certè vna sit maior alia: respectu ergo omnium, & singularum erit ratio analogica, & non vniuoca oppositio in communi: siquidem ad ens reale, & rationis nihil potest esse vniuocè commune; & inæqualis etiam participatio, siue ea sit entium duntaxat, siue tantum non entium analogiam inuehit, & de medio tollit uniuocationem.

47 Sed in primis falso supponitur, oppositionem relatiuam esse relationem solius rationis. Secundò talem etiam esse oppositionem contradictoriam, & priuatiuam haud est magis verum: superius enim tractatu 6 cap. 11. & 12. visum est, quatenus relatio realis possit non ente terminari: oppositionum et-

go harum, esto quæuis velut terminum respiciat non ens, & vel negationem, vel priuationem, poterit nihilominus relationis veræ, & realis rationem fortiri. Tertiò æqualitas duarum quantitarum est vera, & prædicamentalis relatio: & tamen inuoluit carentiam partium, quibus vna exuperet aliam, adeoque non ens: quamuis ergo contradictoria, aut priuatiua oppositio inuoluat carentiam in recto, vel in obliquo, prout nimirum habitus carentiæ, aut potius hæc illi dicitur opponi, non propterea desinet alterutra esse vera, ac prædicamentalis oppositio.

48 Quartò: ad ens reale, & rationis ratio communis, vniuoca entis quidem repugnat; scius vero obiecti, cognoscibilis, amabilis, &c. quidni ergo ad vtrumque sit vniuoca oppositio in communi? haud enim opponi minus commune est vtrique, quam esse obiectum, vel esse cognoscibile, esse amabile.

49 Quintò: verius est, ens esse vniuocum respectu substantiæ, & accidentis, Dei, & creaturarum, quamuis illius conceptum huiusmodi inferiora participant inæqualiter: similiter ergo in præsentia, &c. Hinc colliges, falsam esse sententiam Scoti inter nostram, & Thomisticam extremè oppositam: quippe quæ adstruit oppositionem esse vniuocam intuitu relatiuæ, & contrariæ, propterea quod ambæ sint reales, & neutra solius rationis; analogam vero contemplatione earum, & contradictionis, oppositionisque priuatiuæ; videlicet, quoniam hæc posteriores, haud sunt more priorum respectus reales, sed potius commentitij. Quam tamen falso nitatur principio Scotus, proximè manet ostensum.

50 Vtcrius circa eam diuisionem disquiri potest, num sit immediata, hoc est an oppositio distribuatur immediatè, & proximè in quatuor illas species vulgaras. Respondeo haud omnino eam ita distribuere, sed quodam sensu mediare. Nam prius est diuidere oppositionem in eam, qua repugnant entia, & eam, qua ens, & non ens: ac rursus diuidenda est prior oppositio in relatiuam, & contrariam; & posterior in priuatiuam, & contradictoriam: quadrimembris ergo diuisio illa haud est immediata quocunque vsurpata modo. Propterea tamen non est reiicienda: ita enim potest, ac debet exponi, vt non sit vna, sed multiplex, alia nimirum oppositionis in relatiuam, & absolutam, & alia oppositionis absolutæ in contrariam, contradictoriam, & priuatiuam: huiusmodi autem alterutra est proxima, & immediata: ergo & diuisio illa, qua de agimus, si nimirum sumatur, non vt vna, sed vt gemina, nec tam vt diuisio, quam vt subdivisio.

51 Denique circa illam partitionem potest controuerti, quænam oppositionum omnium, quas dispescit, sit maxima? Respondeo contradictoriam cæteras superare. Ita B. Thomas opuscul. 37. articulo 1. Ferrariensis 4. contra gentes capite 14. Collegium Conimbricense in caput 10. de oppositis quæstione vnica articulo 6. vbi etiam aiunt, in eadem esse sententia Aristotelem, ceterosque philosophos. Suadetur autem primo, quoniam etiam albedo, & nigredo, verbi gratia, in gradibus intensis, penes quos solos propriè, & in actu exercito contrariantur inuicem, haud possint esse simul in eodem subiecto naturaliter, & citra miraculum, at possunt miraculosè, & de potentia Dei extraordinaria: extrema vero oppositionis contradictoriæ, neutro modo possunt in eodem coherere subiecto. Rursum: Pater exempli gratia, & Filius respectu eiusdem, quo tantum pacto sunt relatiuè oppositi, nequeunt diuinitus etiam eidem conuenire: at ambo sunt entia: quæ autem contradicunt inuicem sunt ens, & non ens;

ens : extrema ergo contradictionis, magis distant, quam ea, quæ subfunt oppositioni priuatiuæ : ac proinde illa est maior, quam hæc, necnon, quam contraria, videlicet eodem ex titulo.

52 Præterea : quo vniuersalior est aliqua oppositio, quo latius funditur, & ad plura subiecta se extendit, eo est maior, vt sponte sua patet : talis autem est contradictio facta collatione illius cum priuatiua; nam nullum est subiectum, quod non sit videns, vel non videns, & consequenter, à quo, vel forma non tollat negationem, vel negatio formam, alteraque succedat in locum alterius : in omni ergo exercetur oppositio contradictoria : at multa sunt subiecta, quibus non conuenit cæcitas, nec visus, & à quibus, nec forma per introductionem sui pellat priuationem, neque hæc illam, vt lapis lignum, exempli gratia. Proinde in multis haud exercetur contrarietas. Hanc ergo contradictio in ratione oppositionis superat.

53 Item extrema oppositionis contradictoriæ magis distant, quam quæ opponuntur priuatiuè : siquidem hæc conueniunt in eo, quod alterutrum petat capacitatem formæ in subiecto : quemadmodum enim nihil videt sine aptitudine ad videndum, ita sine eadem nulla est cæcitas : ast in ea capacitare, & aptitudine haud conueniunt, visio, & non visio contradictoriæ oppositæ : vt enim aliquid denominetur videns, opus est aptitudine ad videndum secus vero, vt absolute dicatur non videns : Ast quo maior est distantia extremorum, hoc est maior eorum oppositio : contradictio : igitur priuatiuum superat oppositionem.

54 Insuper : (& eodem ferme redit) albedo, & nigredo ponuntur medio, quia non summe distant, sed potius conueniunt in aliqua re, videlicet in mixture subiecti vtrique ex æquo debita : hinc enim est, vt nullum elementum sit album, vel nigrum, quod nullum eorum sit mixtum corpus, sed potius quodlibet simplex, & primarium temperie qualitatum immune : E contrario ergo ob id extrema oppositionis contradictoriæ summe distantia : hæc autem immediatio haud conuenit priuatiuæ oppositis, vt visum est : ergo nec summa distantia : proinde minor erit eorum oppositio, quam contradicentium inuicem. His autem argumentis, quibus confectum est, contradictionem excedere oppositionem priuatiuam, confici etiam potest eius excessus supra contrariam, & relatiuam : neutra enim earum est adeo vniuersalis, vt ad omnia sese extendat subiecta ; neutra consequenter immediata, aut inter extrema summe distantia : siquidem plura sunt subiecta, imo innumera, quibus non conuenit esse, verbi gratia, album, aut nigrum, esseque patrem, aut filium.

55 Hactenus collata est contradictio cum cæteris tribus oppositionis speciebus : reliquum est, vt has inter se comparemus. Dicendum ergo, oppositionem priuatiuam esse maiorem relatiua, & hanc contraria. Prius constat : quoniam oppositio priuatiua est necessario inter ens, & non ens : ast relatiua, vt plurimum est inter duo entia : quocirca illius extrema magis distant, quam huius. Posterius etiam haud est minus exploratum, siquidem extrema oppositionis contrariæ, saltem diuinitus componi possunt in eodem subiecto : item necessario sunt entia realia, & vera : ast quæ opponuntur relatiue, ne diuinitus possunt eidem conuenire : aliquando etiam sunt ens, & non

R.P. Richardi Lyncei, Philosoph. Tom. III.

ens, vt verbi gratia, cum quis dicitur similis in ratione entis rei non existenti, vel perfectior sua carentia : duplici ergo nomine relatiua oppositio superat contrariam.

56 Obiicies tamen aduersus hanc oppositionum taxationem : omnis oppositio includit contradictoriam, eamque contrahit per differentiam propriam ; at omne includens est maius inclusio, & hoc minus illo : igitur oppositio contradictoria est cæteris minor, & quod consequens est, hæc illa maiores : maior, in qua sola est aliqua difficultas, suadetur : nam, vt opponantur aliqua, seu priuatiue, seu relatiue, seu contrarie, opus est vnum eorum non esse aliud : alias quo pacto poterunt opponi ? ast vnum non esse aliud est contradictio : verbi gratia, quod albedo sit albedo ; & nigredo non sit albedo ; & nigredo est contratio nigredo, & albedo non sit nigredo est reuera albedo, & non albedo, & nigredo, ac non nigredo, ac proinde oppositio contradictoria, vt quæ maxime : huiusmodi ergo oppositio includitur in quauis alia.

57 Rursus secundo : minus distant extrema aliqua immediata, quam quæ medio, & interstitio separantur aliquo : qua ratione, verbi gratia punctum inchoatiuum lineæ cuiusdam minus distat à parte sibi proxima, quam à puncto terminatio eius lineæ sibi ex aduerso respondente. At extrema oppositionis contradictoriæ sunt immediata cæterarum vero mediata, vt superius statutum : illius ergo, quam cæterarum extrema minus distant, adeoque illa reliquis omnibus est minor : tantum abest, vt eas superet. Deinde tertio : priuatio quoties est in subiecto, tollit ab eo formam, at non aptitudinem ad illam, imo eam petit, cum sit carentia formæ in subiecto apto, & capaci : sed opposita relatiue non tantum se tollunt, sed interdum etiam aptitudinem ad se : nam in Deo, quæ persona est pater, non modo non est Filius, sed nec esse potest ; & quæ est diuerso Filius, ea non est apta, vt sit pater : magis ergo ex genere suo opponuntur, quorum oppositio est relatiua, quam, quorum est priuatiua, cum plus sit tollere actum simul, & aptitudinem, quam illum duntaxat hac permissa, vel etiam petita.

58 Quarto : contrarietas logica post contradictionem sequitur, est quæ maior tertia, & quarta specie oppositionis logicæ, videlicet subcontraria, & subalterna : quid est ergo, quapropter inter oppositiones physicas non sit saltem secunda ? aut quorsum in infimis consistat ? Tandem : quidquid sit de contrarietate minus propria, certè propriissima videtur esse maior oppositio, quam contradictoria : siquidem ad eam plus requiritur, quam ad hanc ; vt enim subiectum album designat esse tale per strictissimam contrarietatem, opus est, vt sit nigrum, qualitatemque sortiatur albedini extremè oppositam ; vt vero subiectum illud designat esse album contradictorie, siuè absolute non album, satis est, vt sit flauum, vel rubrum, aliamve qualitatem mediam inter albedinem, & nigredinem induat. Quo autem plus desideratur ad oppositionem, eo est maior ; sicut eo maior est domus, & perfectior, quo est magis operosa, quoue plus materiæ, & artificij requiritur ad eius fabricam.

59 Ad primum argumentum respondent Conimbricenses, & Farrara, quamuis oppositionem includere contradictoria, & supra eam addere aliquid cæterum additū hoc esse diminuens, adeoque non efficere vt

T 3 includens

includens sit maius inclusio, sed potius minus. Contra tamen sic argumentor: diminutio transfert rem à simpliciter, ut aiunt, ad secundum quid, ut ex doctrina dialecticorum omnium ostensum est à nobis in Logica lib. 3. tract. 4. atque inde est, ut cum Æthiops dicitur albus, non absolute, & simpliciter, sed secundum quid, istud additum censetur esse diminuens. At oppositio priuatiua absolute, & simpliciter est oppositio, talisque est relatiua, & contraria: nullius ergo earum differentia specifica est additum, quod vocant diminuens. Rursus: si omnes includunt contradictionem, perperam ergo diuiditur oppositio in illas, & contradictorias; qua ratione haud valet diuisio viuientis in animal, & hominem.

60 Satiùs ergo est negare talem inclusionem in argumento obiectam. Tum, quia probabile est iuxta dicta superius vnum non esse aliud v.g. nigredinem, non esse albedinem, sed potius hanc solam esse seipsam haud esse propriam, & physicè oppositionem contradictoriam, talemque duntaxat esse, id genus repugnantiam, quod visitur in habendo, & non habendo, siue recipiendo, & non recipiendo, albedinem v.g. aut quamuis aliam formam: quamuis igitur omnis oppositio includat hoc, quod est vnum eius extremum non esse aliud, non propterea tamen contradictionem strictè sumptam. Tum secundo, quia, esto, distinctio vnus extremi ab alio, & albedinem, esse albedinem, nigredinem vero non esse albedinem, sit propria, & vera contradictio; quid inde? nihil certè, nisi quod contrarietas (par autem est ratio oppositionis relatiuæ, & priuatiuæ) sequuntur ex contradictione. Cuius rei gratia animaduertenda sunt tria instantia naturæ: in primo est considerare albedinem, & nigredinem secundum se, & præcisè ab omni relatione oppositionis: in secundo utramque, prout quælibet earum est ipsa sola, & non alia, adeoque prout subsunt relationi oppositionis contradictoriæ: in tertio utramque prout se expellunt ab eodem subiecto, ac proinde quatenus habent relationem oppositionis contrariæ: quapropter ex entitatibus albedinis, & nigredinis oritur earum contradictio, & ex hac earum contrarietas. Oppositio igitur contraria non includit contradictionem, sed potius excludit: nam ex ea sequitur: nihil autem sequi potest ad seipsum. Hoc pacto, quod proprietates accidentales formæ ignis v.g. eam consequantur, non illarum in ea inclusionem arguit essentialē, sed potius exclusionem.

61 Ad secundum respondeo, distantiam locorum, quo est magis mediata: eo maiorem esse, & hoc minorem, quo est magis immediata: cæterum distantiam naturarum oppositionis propriam è contrario crescere, si sit immediata, & decrescere, si sit cum medio coniuncta: ut enim inter conferendam oppositionem contradictoriam cum priuatiua visum est, quod extrema aliqua opposita medio gaudeant, oritur ex eo, quod aliquid sit eis commune, in illoque conueniant, ac proinde ex eo, quod non summè distent: quare è diuerso summa extremorum distantia erit in causa, ut ambo sint immediata: iam ego distantia naturarum, quæ quidem, & non locorum est oppositionis propria, ab immeditatione vendicat incrementum, & ab interiectione alicuius medij decrementum consequens ergo est, ut utroque ex titulo eadem omnino ratione crescat, vel decrescat ipsa oppositio, si eam per distantiam metiamur.

62 Ad tertium respondeo; in primis multoties contingere, ut opposita relatiuè eidem in sensu diuiso sui possint conuenire, ac proinde, ut se sola excludat, non vero aptitudinem sui: Petrus enim, qui est Pater

Ioannis, potuit eius esse filius, & Ioannes, qui est Filius Petri, potuit contra eius esse pater: esse ergo patrem, & filium Ioannis, aut si maius Petri, sunt denominationes, quæ, quamuis neutri simul, & in sensu composito conueniunt, at possunt vtrius eorum conuenire, si sumantur seorsim, & altera cum exclusionem alterius: huiusmodi ergo oppositio relatiua, & quæuis alia id genus erit non minor, quam priuatiua, quando, sicut huius extrema non tollunt aptitudinem ad inuicem, sed subiectum priuatum forma est capax nihilominus formæ, & informatum similiter est obnoxium priuationi; ita etiam illius sunt cum aptitudine coniuncta, ut nuper explicatum, Deinde secundo: tanti non est incapacitas illa, qua Pater æternus Patrem exuere nequit, aut esse Filius, quauis non potest hic è contrario Filiationem cum paternitate commutare, ut propterea vtriusque personæ oppositio relatiua sit maior, quam quæ interuenit inter formam, & priuationem: hæc namque quantumlibet ea incapacitate destituta, ita tamen instituuntur, ut altera sit ens, & altera non ens: cæterum personæ illæ diuinæ sunt entia relatiua, & quod plus est, non solum conueniunt quasi specificè, aut genericè in ratione entis relatiui, sed etiam numericè in ratione absolutæ cuiusdam naturæ; eadem enim, & non multiplex inest vtrique.

63 Ad quartum respondeo oppositionem Logicam, siue intentionalem, & physicam, de qua in præfenti analogicè & veluti æquiuocè tantum conuenire: quomobrem haud necesse esse, ut quem ordinem inter se seruant, quatuor illius prioris oppositionis species, eundem retineant quatuor partes subiectiuæ, in quas posterior distribuitur: contrarietas proinde, tametsi Logicè sumpta sit à contradictione secunda, physicè tamen usurpata, oppositionum tamen poterit esse postrema.

64 Ad postremum argumentum respondeo. Quo in primis leuioris, minorisque momenti causæ sufficiunt ut inter homines aliquos oriatur iurgium, & rixa, eo censentur ambo voluntatibus, & animis magis auersi, ac dissidentes, inuicem; haud enim adeo facilis est contentio, & similitas inter eos, quos ingeniorum vicinitas, & voluntatum consensus amicauit: Minus ergo si requiritur ad oppositionem contradictoriam, quam ad contrariam, & ad hanc plus, quam ad illam, inde potius colligere est, quod contradictio sit maior contrarietate, quam contra, quod hæc eam excedat: quo argumento in simili usus sum supra cum de oppositionibus Logicis esset disputatio.

65 Rursus secundo: albedo, nigredo, & colores vtrinque medij sunt causæ tantum extrinsecæ oppositionis, tum contrariæ, tum etiam contradictoriæ, non vero intrinsecæ, & formales: vtrique enim ex eis resultat, neutra vero in eis consistit quidditatiuè, & formaliter: aliter tamen, & aliter, ut hoc obiter animaduertam, resultat contrarietas ex duobus quibusdam coloribus, & contradictio: illa namque immediatè, & necessario, hæc mediatè, & contingenter, mediatè quidem, quia vnus color non nisi prius inferendo carentiam alterius in subiecto infert contradictionem: contingenter vero, quoniam vnus color ita infert carentiam alterius, ut possit ea à solo Deo per miraculum poni. Causa ergo intrinsecæ, & formalis cuiusvis oppositionis est extremorum distantia, & impossibilitas. Hinc est, ut in genere causæ talis reuera plus requiratur ad contradictionem, quam ad contrarietatem etiam strictissimam: magis enim distant, forma, & carentia formæ, magisque sunt impossibiles,

sibiles, quam quæ contrariantur rigorosissime, adeoque prior illa oppositio hanc posteriorem excedit: quod autem in genere causæ extrinsecæ, & veluti occasionalis plus quodammodo desideretur ad oppositionem contrariam propriissime talem, quam ad contradictoriam, verum est: ad illam enim exercendam cum albedine, verbi gratia, requiritur nigredo absolute sumpta, vtve subiectum, quod prius erat album, postea denominetur simpliciter nigrum: ad hanc vero satis est aliqua admixtio nigredinis, qualis nimirum reperitur, vel formaliter, vel æquiualeuter in colore medio. At quod in genere eiusmodi causæ plus opus sit ad contrarietatem, quam ad contradictionem, argumentum esse nequit excessus, quo illa superet hanc, sed potius eius, quo hæc illam antecellat: qua ratione maiorem quandam desiderari occasionem, vt duo homines incipiant altercari, non arguit eos esse valde inimicos, alienosve, sed potius contrarium: inimicitia vero illorum, & alienatio potius colligitur ex eo, quod minor illis sufficiat ansa, & causæ extrinsecæ iurgandi, sicut paulò supra dictum.

C A P V T IV.

De Modis Prioris.

66 **A**ristoteles in postprædicam. cap. 10. quinque modos prioris tradidit, ad quos nullus non potest reuocari. Prima prioritas, & cæteris omnibus magis perfecta, & propria est, qua quidpiam tempore aliud anteuerit, quo pacto Pater v. g. dicitur prior nativitate natorum, & qui nascuntur ab illis. Secunda est in subsistendi consequentia, quæ prioritas Logica, prioritas rationis Logica, prioritas naturæ Logica appellari consuevit: ea est, qua ab vno ad aliud, & non e converso consequentia valet in hunc modum: est homo; ergo animal: non tamen, est animal; ergo homo; atque vt animal hac de causa est prius in subsistendi consequentia homine, ita etiam quævis alia ratio superiori inferiori. Tertia prioritas est ordinis: qua ratione in orationibus exordium cæteras partes antecedit, & in grammatica elementa syllabis sunt priora. Quarta est dignitatis, qua nimirum aliquid est alio præstantius, & honorabilius: & hoc pacto qui superiores dignitate sunt, priores appellantur præsertim inter non paucos cætus religiosorum. Quinta prioritas est ea, qua aliquid aliud à se causat: vocari autem solet prioritas causalitatis, seu prioritas naturæ, seu prioritas physica, seu prioritas rationis physica, necnon absolute prioritas rationis. Hos prioritatis modos, vt facilius teneas, in vulgare distychon

Tempore, natura prius ordine dico, & honore.

Causam causato dicimus esse prius.

Circa prioritatem temporis quæres primò, an sit relatio prædicamentalis, & vera? Respondeo esse, tamen non me lateat aliis magis placere contrarium. Siquidem simultas temporis est relatio prædicamentalis, ergo & prioritas. Deinde aliquid alteri esse propinquum, aut ab eo quoad locum distans, est relatio prædicamentalis, vt P. Suarez disp. 47. metaphys. cum reliquis omnibus expresse docet: ergo & esse propinquum alteri, aut ab eo distans quoad tempus erit relatio prædicamentalis: quando igitur esse propinquum alteri, aut distans quoad tempus est esse plus, minusve prius, aut posterius illo penes tempus, nec id aliter possit intelligi, necesse est, vt prioritas, &

etiam posterioritas temporis sint respectus prædicamentales. Denique id à me constitutum, & probatum est supra tract. 6. cap. 11.

At obiicies: relatiua prædicamentalia, & vera sunt simul natura, simultas autem naturæ est coniuncta cum similitudine temporis: quorum alterum, & alterum est explicatum c. postremo illius tractatus sexti: prius ergo, & posterius tempore, si sunt relatiua propria, & vera, hoc ipso erunt simul tempore; at fieri nequit, vt quorum alterum est prius tempore, quam aliud, & hoc illo posterius tempore, ea sint temporis spatio simul: esse ergo non potest, vt prius, & posterius tempore sint relatiua realia, aut in genere ad aliquid. Sed in primis simultas naturæ, ac temporis adeò non est proprietas omnium relatiuorum realium, sed quorundam, vt locis nuper citatis est à me ostensum, quo fiet prius, & posterius tempore, sine temporali simultate posse realiter referri ad se inuicem. Deinde secundo, quod prius, & posterius tempore, quendam admittant sensum, iuxta quem possint esse simul tempore, atque in eodem eius articulo existere, statim constabit, inter diuidendam prioritatem temporis suas in species.

Circa quam secundo quæri potest, an sit species quædam prioritatis naturæ, ita, vt non aliud sit, vnam rem esse priorem tempore, seu duratione, quam aliam, quam durationem vnus esse priorem natura duratione alterius, eamque causare; quo pacto vnum obiectum dici consuevit prius in cognoscendo, quam aliud, quia vnus cognitio est causa, vt cognoscatur aliud. Affirmant quidam Neoterici, quos lato calamo perstrinxi, ac profligavi in Physica lib. 4. tract. 4. cap. 3. Interim breuiter, & in transitu eos sic refello: Duratio solis est prior natura duratione lucis sibi cœuæ, eiusque causa, vel quod perinde est conditio: nisi enim esset sol durans, & tempore mensuratus aliquo, nequaquam posset luci primam conferre durationem, eive esse causa existendi, in temporis intervallo quodam: at non propterea radiosum illud Solis iubar, est prius tempore luce, quam primam diffundit. Item si crearet Deus æternum & ante omne tempus animam aliquam rationalem, huius duratio sempiterna esset posterior natura æternitate diuina, & hæc illa prior: nihilominus Deus non esset prior tempore, quam eiusmodi anima.

Porro autem exemplum prioritatis in cognoscendo, quo potissime fidunt aduersarij, parum, vel nihil eis prodest; Tum, quia vna cognitio potest esse causa alterius: vnde non mirum, si huiusmodi causalitatis ordo redundet in obiecta, vnusque obiectum, denominet prius in cognoscendo, quam obiectum alterius: aut vna duratio ex natura rei, & citra miraculum nequit esse causa durationis, alterius, sibi succedentis, quippe, quæ hac existente non existit, nec est præsens, sed potius præterita. Tum etiam, quia prioritas in cognoscendo haud semper est prioritas naturæ inter cognitiones, sed multoties, solius temporis, vt inferius clarebit. Tum denique propter argumenta nostra aduersus contrariam obiecta sententiam de prioritate temporis; quibus tamen aliis nequit impugnari prioritatem aliquam in cognoscendo esse speciem prioritatis naturæ, & ordinem causalitatis inter cognitiones.

Tertio circa prioritatem temporis quæres, quomplex sit? Respondeo missis aliis eius diuisionibus, quæ magis populares sunt, quam philosophica, eam trifariam posse distribui. Prima temporis prioritas est, qua res aliqua existit nunc, quin alia, qua est prior sit existens, sed tantum exitura: quo pacto dicimur qui modo viuimus prius tempore creati à

T 4 Deo

Deo, quam Antichristus. Secunda est, quæ duæ res simul existunt; quondam tamen prius existit una, quam alia: quæ ratione liberorum, qui eodem parente sati sunt, tamen simul existant nunc, cæterum unus dicitur antiquior alio, & prior tempore, siue ætate, quoniam alter alterum præcessit aliquando. Tertia species, cuius meminit Aristoteles lib. 5. metaph. cap. 11. est quæ respectu alicuius instantis designati quædam res est remotior, aut etiam propinquior, quam alia. Ita *priora sunt* (ut verbis Aristotelis utar) *quæ Græci apud Troianos, quam quæ Medii in Græcia gesserunt, quia longius ab hoc temporis momento absunt.* Contra vero festum paschatis dicitur modo prius festo Pentecostes, quia alterum huic temporis momento est vicinius, quam alterum. Prima species prioritatis temporalis proprietate duas sequentes, & secunda tertiam antecedit.

71 Circa prioritatem in subsistendi consequentia dubitari potest primo, an possit dari inter aliqua quæ in contrarium recurrunt, à quibusue ad se sit mutua consequentia? Respondeo posse: Siquidem quorities aliquod coniunctum ex duobus prædicatis ita comparatur eum alio etiam coniuncto ex duobus prædicatis, ut prædicatum aliquod unius sit ratione nostra prius prædicato alterius, seruata proportionem unum coniunctum erit prius ratione, quæ de loquimur alio, tamen in subsistendi consequentia reciprocetur ambo; quo pacto hoc animal v. g. est prius hoc rationali: sicut enim unum coniunctum alio prius dignitate, & perfectione est, esto quoad omnes partes eo perfectius non sit, sed tantum quoad aliquam, ut in homine, & bellua cernere est; ita similiter in præsentia, &c. Hinc tamen haud efficitur, definitionem prioritatis Logicæ à nobis traditam esse vitiosam: quamvis enim coniuncta, de quibus proxime fuit sermo, ita sint instituta, ut ab alterutro ad aliud valeat consequentia, at ea non valet à parte unius ad partem alterius: atque hoc est in causa, ut alterum absolute sumptum sit logicè prius altero: quamobrem nostra sic debet intelligi definitio, ut qualiscunque sit irreciprocatio, & quamvis duntaxat unius partis respectu alterius, ea tamen sufficiat, ut non tantum pars parte, sed etiam totum sit logicè prius alio toto.

72 Secundò dubitari potest, an huiusmodi prioritas possit esse mutua? Respondeo inter prædicata incomplexa, & primæ intentionis mutuam, & reciprocam esse non posse: quamvis enim contrarium senserit P. Herice disp. 5. de scientia Dei, facile tamen refelli potest: quoniam id, quod est prius logicè alio, latius eo patet, & quod est logicè posterius alio, eo minus latè funditur: sed idem prædicatum incomplexum alio magis, & minus latè patere, ac fundi non sustinet, ut licet in homine, & animali cernere. Verum inter prædicata complexa, & secundæ intentionis mutua esse potest, ac reciprocationi obnoxia: quæ ratione Dialect. lib. 9. tract. 1. genus & prædicabile, ut sic inuicem superius, & inferius asseruimus. Cuius præter rationem ibi tradendam, alia potest erui ex doctrina numeri præcedentis: siquidem genus, & prædicabile ita comparata sunt, ut vtrumlibet coniunctum contineat partem aliquam superiorem parte alterius, & aliam partem inferiorem parte alterius, cum prædicabile ut sic proptèr abstrahitur, & sit genus ad quinque prædicabilia quoad hanc numero generalitatem, & abstractionem contineatur sub generalitate in cõmuni primi prædicabilis propria, & quoad prædicabilitatem, siue vniuersalitatem, ut sic ei obnoxiam abstractioni contineatur sub se prædicabilitatem specialem primi prædicabilis, id est generalitatem:

eodem modo comparari potest è conuerso genus primum prædicabile cum prædicabili in cõmuni, eoque esse quoad unam sui partem superius, & quoad aliam inferius. Vnum ergo coniunctum absolute superius, & inferius alio denominabitur ab utraque parte: quidni enim una pars superior, & prior logicè illud absolute prius, & alia posterior denominet posterius? haud secus, ac prioritas dignitatis quoad unam tantum partem ab ea redundat in totum, uti paulò suprà visum.

73 Circa prioritatem ordinis hoc solum dubitari, hoc decerni potest, quoruplex sit? Respondeo septuplicem esse. Primò namque dicitur aliquid prius ordine discendi, docendique. Hoc pacto antecurrunt in grammatica elementa syllabas, & in oratione præmium, quæ subsequuntur partes, ut dictum est. Huiusmodi autem prioritas haud est species quædam prioritatis temporalis, aut localis: non enim in eo sita est, quod elementa prius tempore doceantur, discanturve, aut si non voce tradantur, sed scripto, prius loco (etiam si enim per imperitiam Magistri aliter contingat, haud propterea, non erunt elementa syllabis ordine, quo de loquimur, priora) sed quod ita spectatis eorum naturis tradi debeant ac postulent: exordium quoque quamvis in fine proferatur, scripto vel voce, non ob id non erit ordine prius, cæteris orationis partibus, quoniam videlicet principio proferri exposcit, & quia ita melius conciliantur auditorum animi, & quia sic rectius percipiuntur, quæ tota continet oratio.

74 Secundò dicitur aliquid alio prius ordine loci, quia scilicet unum est in primo loco, & aliud in secundo, tertio, vel alio vltiori; vel certè, quia unum est vicinius, primum obtinenti locum, quam aliud. Primus locus uno modo, videlicet *sursum*, est extremum mundi sublunaris, cælum nempe, quod eum ambit vndique: alio vero modo, scilicet *deorsum*, est mundi medium, eiusque centrum. Quare tellus est prior loco aqua, v. g. & hæc æræ, & ær ignis, quoniam illa, est in primo loco, aqua vero, ær, & ignis in sequentibus: horum autem elementorum alterutrum, eatenus est prius loco, quatenus telluri propinquius, quam alterum. At retro actò ordine, cælum est loco prius elementis omnibus, quoniam primum quodammodo locum obtinet, cum corpora elementaria, eo minime potiantur, quæ si comparentur inter se, illorum ignis est prior æræ, & hic aqua, & ista tellure, proptèr nimirum alia, aliis cælo sunt propiora.

75 Tertiò quidpiam dici solet prius ordine temporis, quam aliud, quia scilicet alterum est in primo aliquo temporis instanti, primo, inquam, vel suapte natura, vel arbitrato nostro tali, alterum vero in alio subsequenti: vel certè, quia designato aliquo instanti unum ei magis appropinquat, quam aliud, vnumve ab eo magis distat, quam aliud, proptèr nimirum hæc prioritas est inter præterita, vel futura. Quanquam autem prioritas ordine loci haud sit species quædam prioritatis temporalis; at talis est hæc, quæ proxime manet explicata, ut sponte sua claret.

76 Quarto dici consuevit aliquid alio prius ordine motus, quia scilicet magis appropinquat mouenti: quo pacto puer est prior Senæ, respectu scilicet Patris, qui ad vtrumque est veluti primum mouens; & similiter Filius est prior nepote. Eodem pacto Saturnus quoad motum ordinem est prior Ioue, & hic Marte, & Mars Sole, & Sol Venere, & hæc Mercurio, atque hic Luna: propior enim est Saturnus primo mobili, eiusque motum, sin prius tempore, & uti Patris motum prius Filius, quam nepos, puer, quam Senex; at certè prius natura participat, quam cæteræ stellæ

stellæ errantes : Iupiter autem ea ratione est secundus à Saturno, & reliqui, ut sunt enumerati, sequuntur Iouem. Hac autem prioritas est species quædam prioritatis temporis, vel certe naturæ, prout nimirum maior illa vicinitas respectu mouentis est talis, vel tempore, vel natura: quod enim utroque modo contingat; exemplis nuper positis liquefcit.

77 Quinto dicitur aliquid alio prius ordine potestatis, & iurisdictionis: quo pacto Rex Ducem, & hic Marchionem, & iste Comitem, & Comes Baronem antequirit. Ratio autem huius inæqualitatis, & ordinis est, quod electio Regis, quæ est veluti primum mouens, non physicum, & naturale, sed morale, ita sit instituta, ut ei sit immediatior quodammodo Rex, quam Dux, & hic quam Marchio, &c. Hac porro prioritas ordinis est species quædam prioritatis naturæ, necnon temporis, ut dictum est in simili de prioritate ordinis quoad motum simpliciter dictum, & naturalem. Subiicitur etiam prioritati dignitatis, ut per se conspicuum.

78 Sexto dicitur prius ordine enumerationis; vel id, quod enumeratur primum, & ante omnia alia; vel certe id, in quo minor absolutur numerus facto initio enumerationis ab aliquo alio prior: nam in choro eius ductor cæteris est prior, & secundus post eum prior itidem est sequentibus, & tertius quarto, & hic quinto, & sic deinceps eadem ratione in fidibus media chorda, quam musici primam faciunt, & caput cæterarum cæteris est prior, & secunda, quam reliquæ, & sequentium quævis prout minori numero abest à media. Posteriori exemplo planum fit, hunc prioritatis ordinem esse omnino, aut magna ex parte arbitrarium; priori vero eum esse speciem quandam prioritatis loci, temporis, aut naturæ: choragus enim primum obtinet locum; prius etiam tempore mouetur; ac cæteris, ut tripudient est causa, & regula.

79 Septimo dicitur aliquid prius ordine cognitionis, siue, ut loquuntur alij, in cognoscendo: interdum autem hæc prioritas est species quædam prioritatis temporaneæ: quo pacto prius nobis nota, siue priora in cognoscendo sunt quæ pueri vidimus, audiimus, aut aliter didicimus, quam quæ senes: eorum etiam tardius obliuiscimur, ut testis est experientia: interdum vero huiusmodi prioritas est species prioritatis naturæ: qua ratione obiectum conclusionis, & rursus obiectum præmissarum dicitur prius in cognoscendo, quam obiectum conclusionis, & rursus obiectum conclusionis, siue scientiæ subalternantis obiecto conclusionis subalternatæ, quia præmissæ sunt priores natura conclusionis, & conclusio subalternans ea, quæ vocatur subalternata: Eadem ratione, ut exemplo Aristotelis vtar, singularia sunt priora sensu, quam vniuersalia, & hæc è diuerso priora intellectu, quam illa; quia nimirum prius natura sentimus exterius res singulares, quam intelligimus vniuersales; haud enim possemus intelligere, & immaterialiter cognoscere albedinem v.g. ut sic esse digregatiuum visus, nisi mediante præuia quadam visione alicuius albedinis in particulari fieret in intellectu nostro species intentionalis eius vniuersaliter sumptæ; Contra vero prius natura intelligimus, & scimus res vniuersales, quam singulares: idcirco namque scit medicus Petrum febris laborantem ita esse curandum, quia prius beneficio artis suæ cognoscit quatenus homini, eo si morbo laboret, mederi debeat: Et quidem omnis vniuersim ars, & scientia est fermè de vniuersalibus, & ab eis ad singularia descendit, horumque derivat à se cognitionem.

80 Circa prioritatem dignitatis, quam Aristoteles

animaduertit esse satis impropiam, atque alienam vix est aliquid notatu dignum. Solum ambigi, & constitui potest, quoruplex sit. Respondeo triplicem: nam, aut maior perfectio naturalis vnas res aliis solet anteferre, aut, quod perinde est, eas denominare priores, aut anteriores: qua ratione se habent inuicem Angelus, homo, bellua, & res inanimæ: aut quod alia res, aliis anteponatur, siue dicantur priores, in causa est excellentia aliqua moralis, cuiusmodi est Regis, Pontificis, Ducis, &c. aut denique voluntas, & affectio arbitriumque nostrum: quo pacto antiquiores, prioresque apud nos sunt amici, quam extranei.

81 Circa prioritatem naturæ, quæres primo, an sit relatio vera, & realis? Respondeo esse. Oppones tamen primo: relatiua sunt simul natura iuxta Aristotelem, ac cæteros dialecticos: prius ergo, & posterius natura, si eo ipso sunt relatiua realia, nequibunt non esse simul natura, quod tamen adeo repugnat, ut nihil supra. Verum, ut recte monet Auerla quæst. 23. log. ad finem, quæ sunt prius, & posterius natura possunt considerari, aut specificatiue, & penes solas res, aut reduplicatiue, ac prout res eam subeunt relationem; priori sensu successionem quandam naturæ concernunt, non vero simultatem vllam: posteriori vero sunt simul natura, non vero eatenus alterum prius, & posterius; nisi ad summum in actu signato, ac nequaquam exercito; haud enim est, prius natura vnâ rem denominari priorem alia naturæ ordine, quam aliam ea posteriorem, esto res ipsæ ante utramque denominationem comparentur inuicem, non sine ordine eiuscemodi.

82 Deinde secundo quæres circa eam prioritatem naturæ, an ad eam explicandam necesse sit diuidere instans reale in duo instantia virtualiter distincta, & prædicatorum contradicentium capacia, in quorum priori naturaliter existat causa, vel conditio, & in posteriori, neutra earum, sed effectus solus. Affirmant quidam; sed immerito. Namque in primis hoc instans reale præcisè diuiduum est in rationem communem instantis, & rationem huius instantis, non verò in duplicem rationem partialem huius instantis eo modo, quo hic homo in hoc animal. & hoc rationale virtualiter est diuiduus: ac causa, vel conditio, siue qua non, quatenus talis in ratione communi instantis non existit prius, quam ipsa, vel effectus in ratione talis instantis existat: prioritas ergo naturæ inexplicabilis est in ordine ad duplicem formalitatem eiusdem instantis realis, in quarum altera causa, & in altera existat effectus. Maior probatur, quoniam similitudo, & dissimilitudo, & quævis alia prædicatorum contradictio ad solam diuisionem huius instantis in instans, & eius hæc ceitatem fundamentum exhibet, non vero ad eius sectionem in duplex instans: qua etiam ratione hic homo, esto in alias formalitates vi similitudinis, & dissimilitudinis, non tamen in duplicem diuiditur hominem. Minor est aduersariorum, & per se conspicua, quoniam, ut ait Aristoteles ad initium libri primi metaphysicorum, actiones, & existentia in ordine ad singularia tantum esse possunt, quo pacto medicus, non hominem, sed Socratem, aut Calliam curare dicitur: igitur in intelligibile prorsus est, causam, seu conditionem existere in ratione communi instantis antea, quam in hoc existat instanti.

83 Tertiò: licet hoc instans reale diuidi posset in duplex instans singulare, quorum alterum ab altero virtualiter distinctum, & altero virtualiter prius sit, adhuc conditio, & causa, atque effectus vtrique coexistere possent, ac deberent: Cur enim effectus priori formalitate, & causa posteriori coexistere non poterunt;

runt: Prioritas ergo naturæ explicanda non est per eiuſmodi diuisionem, ac multipliciter virtuales. Tercio prioritas originis, & prioritas virtualis, de quibus è vestigio, sine ordine ad instans reale virtualiter diuisibile possunt explicari: igitur eodem modo prioritas naturæ: nam cur, sicut prioritas virtualis consistit in productione virtuali, & originis in productione quadam reali, circumscripto quouis respectu ad instans reale, eiusque partitionem, similiter etiam prioritas naturæ consistere nequeat in vera causalitate: antecedens est aduersariorum, & probatur ex facili: quoniam essentia diuina est prior virtualiter relationibus, & hæ origine priores, & posteriores inuicem: vtrumque autem contingit ante quoduis instans reale temporis, vt constat, & æternitatis etiam, cum nemo processiones diuinas dependenter ab attributo æternitatis explicet, aut possit.

84 Quarto demum, quia scientia visionis Dei est posterior existentia actus liberi nostri, quem videt, & hic illa prior: sed actus, vel motus liberi arbitrij nostri in nulla parte instantis realis existit, cui re ipsa scientia visionis non coexistit: ergo &c. Minor (haud enim est de maiore dubium) ita suadetur: vt ad æternitatem, & perfectionem diuinæ scientiæ spectat, vt non solum cuius temporis absolute coexistat, verum etiam cuius eius parti, ita similiter ad eam attinet, vt non tantum cuius instanti reali, sed etiam cuius eius parti coexistat.

85 Tercio quæres, circa illam prioritatem naturæ quod duplex sit? Missis pluribus eius partitionibus, de quibus fuit in physica sermo ex professo; respondeo nunc eam aliam esse propriam, quæ nimirum est, hætenus explicata, aliam vero improprie, & reductiue talem: cuiusmodi est prioritas originis, necnon prioritas virtualis. Illa est, quæ vnum est principium realiter productum, non vero causatum alterius, quæ in solas tres personas conuenit; earum enim prima, secundam, & ambæ tertiam producant, non causant, propter identitatem videlicet, omnium trium, sin minus immediatam, at certe mediatam, atque in tertio, nimirum in natura, cunctis communi, atque eadem.

86 Prioritas virtualis est: quæ vnum est principium virtuale alterius: sicut enim, quod realiter distinguitur ab alio, illud realiter causare potest, vt ad strictam naturæ prioritatem oportet, non est quapropter, illud quod virtualiter distinguitur ab alio, interdum id virtualiter causare nequeat, quemadmodum opus est ad prioritatem virtuales, & quasi naturalem. Pro quâ dignoscenda triplex regula esto, Prima; quoties inter prædicata virtualiter distincta, separabilitas realis, non mutua, & irreciproca est; ita, vt vnum, sine altero realiter manere possit, non è conuerso, vt in relatione prædicamentali creata, & eius fundamento, iuxta aliquos vsuuenit, toties id, quod manet, virtualiter prius est, eo, quod perit. Suadetur, quoniam separabilitas realis non mutua inter rem, & modum, ab ea realiter distinctum, causalitatem realem, & prioritatem strictam naturæ, quæ res modo prior sit, vt plurimum arguit: similiter ergo, sicubi separabilitas non mutua sit, inter prædicata virtualiter distincta, prioritatem virtuales arguere poterit. Porro hæc regula locum habet, non in nostris, sed in connotatorum principijs.

87 Secunda regula sit. Quoties duo prædicata virtualiter distincta respiciunt connotata realiter distincta, quæ naturæ ordine sint inuicem priora, & posteriora, toties prædicatum respiciens, connotata, naturaliter priora erit virtualiter prius, eo, quod inuenitur connotata naturæ ordine posteriora. Probat, quia non alia de causa animal in nobis rationale, & hoc risibile, & intellectus voluntatem virtualiter antecedunt, vt expendenti clarebit. Tertia regula sit: quoties duo prædicata virtualiter distincta ita comparantur inuicem, vt si realiter essent distincta, vnum hoc ipso foret prius natura, quam aliud, illudque realiter causaret, aut ad eius causalitatem munus conditionis gereret; tum certe vnum erit virtualiter prius alio. Vel alijs terminis, quoties duo prædicata virtualiter distincta ita instituuntur, vt alia iis assimilia semper realiter distinguantur, & se realiter inferant, ac proinde sint ordine naturæ priora, & posteriora, tum vnum prædicatum ab alio virtualiter distinctum, eo virtualiter prius erit, seruata omnino proportione cum prioritate naturæ, quæ interuenit inter prædicata, quibus est vtrumque assimilabile. Probat, quia hæc ratio diuina cognitio diuinam volitionem, intentio diuina electionem diuinam, essentia diuina eius æternitatem, immensitatem, & alia attributa virtualiter antecurrunt. Atque hæc de modis prioris, quibus intellectus, nihil habent difficultatis modi posterioris: quocirca merito sunt ab Aristotele prætermitti.

CAPVT V.

De Modis simul.

Aristoteles in categorijs cap. 12. tres assignat modos simul. Primus est temporis, quo videlicet quædam simul incipiunt esse: huius acceptio nis ratio, & origo hæc esse potest: vnius parentis Filij, quorum alij ante alios sunt geniti, tametsi omnes coexistant inuicem, non tamen dicuntur simul ætate: ergo nec duratione, aut tempore: requiritur ergo ad simultatem temporis præse sumptam incepisse simul, nec sine huiusmodi inceptioe simultanea satis fuerit existere quandoque in eodem temporis articulo. Verum enim latius sumi potest simultas temporis, & quidem non omnino improprie; vt perinde sit, atque duas res esse commensas eidem spatio temporis, siue simul inceperint esse, siue secus, quopactò dicitur de Iacobo capite 46. *Genesis venitque in Egyptum cum omni semine suo, filij eius, & nepotes, filia, & cuncta simul progenies.* Mille alia id genus in sacris, & profanis litteris.

Secundus modus simultatis naturæ est eorum, quæ conuertuntur existendi consequentia, sic tamen, vt neutrum sit causa, quapropter existat aliud, vt seruus, & dominus, duplum, & dimidium: de hoc modo simul satis dicta sunt supra tract. 6. cap. 25. num. penultimo. Porro super hanc simultatis naturæ rigorosam acceptionem gemina alia potest assignari, & alterutra non omnino impropria, quamuis infra prioris proprietatem: videlicet simultas naturæ logica, siue in subsistendi consequentia, quæ nimirum ab vno ad aliud, & è conuerso valet argumentatio, simul tamen alterum est causa alterius; quo pacto sol, & cœua sibi lux censentur esse simul natura: Necnon simultas naturæ physica, quæ scilicet neutra causat aliud, qui tamen quoad existentiam necessario recipiuntur inuicem: quæ ratione simul natura sunt homo, & animal.

Tercius modus simultatis est, quo quædam dicuntur esse simul diuisione, id est, quo naturam aliquam communem disperitiuntur, vt homo, equus, leo, &c. Si enim quorum tempus est idem, sunt simul tempore, vt vitum est, quidni censentur simul diuisione ea, in quæ idem diuiditur genus, siue, vt loquuntur alij, simul

simul natura communi, quæ eandem participant? Porro similitas diuisionis primo sumi potest strictissime, ut nuper: Secundo latius, sed tamen non omnino improprie; quo pacto præter superiorem comprehendit etiam similitatem ordinis: tum, quia quæ ordinata sunt, eo ipso sunt etiam diuisa, siue digesta: tum, quia quæ sunt simul diuisione, sunt in eodem genere, siue serie, & ordine rerum: proinde ad illam posteriori modo sumptam reducitur ea similitas, quæ res aliquæ dicuntur simul ordine doctrinæ, temporis, loci, motus, potestatis, enumerationis, & cognitionis: Eodem etiam pacto sumpta tertia illa species similitatis complectitur similitatem honoris, siue dignitatis; hoc enim ipso, quod homo, & brutum sunt sub eadem diuisione animalis, neutrum est perfectius, aut præstantius, quam aliud; quare eatenus sunt eiusdem dignitatis, eorumque inæqualitas à solis rationibus specificis est petenda: Par conditio est Dei, & creaturarum, substantiæ, & accidentis prout comparantur cum ratione præcisa entis: par etiam quorumvis aliorum inferiorum. Vide tamen circa trimembrem illam similitatis partitionem ab Aristotele traditam Conimbricenses, Cardinalem Toletum, Ammonium, & alios interpretes.

CAPVT VI.

De Speciebus Motus.

91 **M**OTUS iuxta Aristotelem in categor. cap. 13. sexplex est; videlicet generatio, corruptio, accretio, decretio, alteratio, & latio. Aut enim substantia primò producit, cum non esset antea; & sic dicitur generari. Aut ea destruitur, & redigitur in nihilum; atque ita dicitur corrumpi. Aut nouas acquirit partes, utque substantiales; atque ita dicitur crescere. Aut eas deperdit; atque ita dicitur decretere. Aut qualitatem aliquam denuo suscipit; ac sic dicitur alterari. Aut de vno loco fertur in alium; ac talis eius motus dicitur latio, siue mutatio localis.

92 Has motus species distingui inuicem est certo certius. Quoniam verò nonnulli philosophi apud Aristotelem dubitant de alteratione; idcirco huius à cæteris distinctio suaderet ita: Quando calefit aqua v. g. non tamen summo per se, haud generatur, vel corrumpitur: haud crescit, vel decrecit: haud denique mouetur de loco in locum: tum, quia id experientia quotidie patet: tum etiam, quia non caliditas, sed frigiditas disponit ad generationem, & accretionem aquæ; quæ autem est tunc frigiditatis remissio, non committit, ut ea sit satis ad corruptionem, aut decretionem aquæ; quorum vero mouetur de vno loco in alium? cum magis sit, ut semper hæreat eodem loci, videlicet iuxta ignem, cuius vi calor ei imprimatur: alteratio ergo ab eiusmodi motibus est separabilis, adeoque realiter distincta.

93 Aliud distinctionis illius caput est à contrariis cæteros motus ab alteratione posse separari. Quod ostenditur in hunc modum. Quando generatur aqua v. g. vel tum alteratur strictissime; & hoc falsum est: alteratio enim ita sumpta est transitus de vna qualitate ad aliam, & alterius cum altera commutatio: vnde ad eam necesse est, ut prius tempore subiectum habeat quantitatem contrariam, quam nouam, quæ est terminus alterationis: ac ante primam generationem sui res non existit, adeoque nulli est qualitate obnoxia: haud ergo potest propriissima ratione alterari. Vel propterea sermo est de alteratione aliquanto minus stricta, quæ nimirum qualitas aliqua im-

mitur subiecto præscindendo à quauis successione, & vicissitudine temporis: atque hanc esse eandem cum prima rei generatione, haud potest esse verisimile, nedum verum: nam pro posteriori signo ad generationem, quauis res multas subit qualitates, tum intrinsecus, & vi sua, tum etiam extrinsecus, & munere causarum de foris circumstantium: generatio ergo prima rei; est prior natura, quam alteratio posteriori modo sumpta, ac proinde ab ea longè alia, atque diuersa.

Rursus quadratum, hoc est figura quatuor lateribus æqualibus, & rectangulis constans, de qua multa Euclides lib. 2. Elem. multa cæteri mathematici, quadratum, inquam, ita est institutum, ut ex eius medio abscindi possit, aliud minus: illud autem, quod abscinditur, decrecit; & tamen non alteratur, cum eadem, quam antea retineat figuram. Præterea quadratum circumposito gnomone crescit: attamen non alteratur, nec qualitatem acquirit nouam: siquam enim, maximè figuram; at non hanc, cum in eadem, quam habebat antea, persistat.

95 Motui in communi haud est contrarius, vel quod in præfenti perinde est, & in idem recidit, oppositus vllus motus, sed sola quies: idque, quia comprehendit omnem motum; at singulis eius speciebus speciales motus, necnon particulares quietes ex aduerso respondent: v. g. generationi corruptio, accretioni decretio, motui sursum, motus deorsum: Item generationi nouæ formæ quies in pristina: accretioni, qua acquirit forma substantialis, & animata, nouam materiæ partem, quies formæ alimentaris, & inanimæ in eadem materiæ parte: ac motui sursum quies in eius termino, non ad quem, sed à quo, id est, in loco, qui dicitur deorsum. Verum de motu, eiusque speciebus late, & ex professo in Physica: proinde hæc quasi in antecessum sufficiant.

CAPVT VII.

De Modis habere.

96 **A**RISTOTELES in post prædicam. cap. 14. septem habendi modos enumerat, habere inquit pluribus modis, aut ut habitum, dispositionemque, vel aliquam aliam qualitatem dicitur: scientiam enim habere aliquam dicimur, & virtutem: aut ut quantum velut eam, quam quispiam magnitudinem habet: nam cubitorum trium, vel quatuor habere magnitudinem dicitur: aut, ut ea, quæ circa corpus ponuntur, ut vestem, tunicam, & gladium, & similia: aut in parte velut in manu annulum: aut, ut partem, ut manum, vel pedem: aut in vase, ut modum habere triticum dicimus, aut delium vinum, hæc enim habere, ut in vase dicitur: aut possessionem habere enim dicimus domum, fundumve: dicitur & vir uxorem, & uxor virum habere. Aristoteles autem has habendi species hic distinguit, & singulatim explicat, non vero in prædicamento habitus: tum, quia fortè non omnes ad illud spectant, sed is solus, vi cuius dicitur quis arma, aut vestes habere: tum, quia licet probabile sit, omnes eos, & singulos esse in genere habitus, tamen illud non constituunt penes speciales suas rationes, sed penes communem quandam ab omnibus abstractam, ut in simili dictum, & explicatum est de relatione prædicamentali supra tract. 6. ad eius initium.

97 Porro cum his habendi modis, quam habet omne ferme subiectum à quacunque forma denominatio comprehendere videatur, haud erit abs re hic disquire-

re, an forma tribuens aliquam denominationem subiecto eam ipsa prius sortiatur; id est, an albedo v.g. propriè alba; iustitia propriè iusta; cognitio propriè cognoscens sit, & sic de reliquis formis. Negativa pars mihi magis probatur. Nam in primis licet cognitio aliqua solum directè est cognoscens, ut quo, ita etià est cognita, ut quo, cum ex æquo potentiam cognoscentem, & obiectum denominet cognitum: at quavis ea cognitio sit cognita ut quo, non est propriè, ac simpliciter cognita; alias directè non esset: quavis ergo sit cognoscens, ut quo, non ob id erit propriè cognoscens.

98 Secundo ita de formis denominantibus sentiunt Bernardus serm. 81. in Cantica: *vita anima est vivens quidem, sed non aliunde, quam seipsa, ac per hoc non tam vivens; quam vita, si propriè de ea loquamur.* Tertullianus cap. 2. de anima non enim potest anima animale corpus dici, aut inanimale, cum ipsa sit, quæ, aut facit corpus animale, si adsit, aut inanimale, si absit ab illo: itaque quod facit non potest esse ipsa, ut dicatur animale, vel inanimale. Claudianus de statu animæ lib. 1. cap. 25. *revertere nunc, atque intueri omne longum longitudine longum fieri, ipsam vero longirudinem longam dici non posse, & hominem castum castitate fieri, ipsam vero castam non dici vllatenus castitatem.* Et paucis interiectis: *vim quoque, ac super eminentiam conspice numerorum, & intellige univrsale corpus numerabile fieri, ipsos vero numeros non posse numerari.*

99 Consentit Augustinus in cathgor. cap. 20. *quis enim prudentiam prudentia prudentiorem poterit dicere, vel albedinem clariorem albedine, vel doctrinam doctrina doctiorem?* Quod si prudentia iuxta Augustinum esset verè, & propriè prudens, & albedo alba, & doctrina docta, sanè una prudentia esse posset magis prudens; quam alia, & albedo magis alba, vel clara, quam alia, & una doctrina doctior, quam alia, prout nimirum harum qualitaturn qualibet esset intensior, aliqua alia suæ speciei: hoc ergo posterius cum inficietur Augustinus, nequit etià illud prius non inficiari. Accedit Dionysius cap. 2. de divinis nominibus: *Delectationes, & tristitia dicuntur cause de e'tandi, & tristandi, ipse autem neque delectatur, neque tristatur.* Et paulo post: *vivere si quis dicat per se vitam, aut illuminari per se lumen, non rectè dicit secundum meam rationem.*

100 Super priora Dionysij verba sic ait B. Thomas in commentario eius capitis lect. 4. *delectationes, & tristitia faciunt delectari, & tritari, non per modum cause efficientis, sed formalis, sicut dicitur, quod albedo facit album; sed ipse delectationes, & tristitia non delectantur, neque tristantur.* Super postiora autem verba ibidem, ita: *nec de vita potest dici, quod vivat, aut de lumine, quod illuminetur secundum rationem predictam, nisi forte æquivoce, ut intelligatur vita vivere, quia est causa vivendi.* Porro autem non solum predictis locis faveat Beatus Thomas, sed aliis non paucis, præsertim vero quæst. 10. de veritate art. 9. ad 3. *albedo (inquiens) facit album, quavis ipsa non sit alba: sed est, quo aliquid est album.*

101 Concordat Aureolus in 1. dist. 4. quæst. 1. art. 4. ubi ait has propositiones esse falsas: *scientia est sciens, sciens est sua scientia.* Capreolus in eundem librum, & eadem dist. & quæst. art. 1. ad 2. ubi, *licet enim, inquit, sciens significet scientiam non tamen supponit pro ea & ideo non potest de illa predicari, sicut nec homo predicatur de humanitate:* Et paulo infra *album non predicatur de albedine, nec e' contra.* Durandus etià in 1. dist. 2. quæst. 1. num. 1. 6. ibi namque docet esse bonum, iustum, & alia id genus, esto dicantur

de Deo verè, quantum ad rem significatam, at certè impropriè, quoad modum significandi, quia nimirum non distinguuntur realiter in eo, quod habet, & quod habetur: quo fit, ut in nobis, iuxta eum, haud possit propriè dici bonitas bona, aut iustitia iusta, aut vlla forma talis, quale subiectum suum denominat, eadem scilicet de causa. En eius verba. *Si vero nomina, quæ conveniunt Deo propriè, quantum ad rem significatam, considerentur quantum ad modum significandi, non ita propriè attribuantur Deo, quia talia nomina sunt abstracta, vel concreta: abstracta autem significant, ut quo aliquid est, vel simpliciter, vel aliquid tale, sicut humanitas, iustitia, bonitas, & non ut quod est; concretum autem significat, ut quod est habens, sicut homo habens humanitatem, iustus habens iustitiam; & hæc semper differunt secundum modum intelligendi, quandoque autem secundum rem: In Deo autem, non differunt quod habet, & quod habetur realiter: ideo talia nomina, quoad modum significandi non ita propriè Deo conveniunt, Rursus, idem Durandus, in 1. dist. 4. quæst. 2. num. 6. sic habet similiter hæc est vera, rationale disputat, & non illa, ratio disputat. Quod si ratio non disputat, ergo nec disputat disputatio, quippe quæ longius à rationali, quam ratio recedit. Quid moror? in eadem sententia sunt plerique scholastici, & Patres.*

Cæterum aduersus eam obicies primò Augustinum 7. de Trinitate capite 1. *Sicut enim absurdum est dicere candidum non esse candorem, sic absurdum est dicere, sapientem non esse sapientiam: & sicut candor ad seipsum candidus; ita sapientia ad seipsam dicitur sapiens.* Damascenum cap. 35. *dialect. dicitur autem multoties, & ipsa qualitas quale: similiter & in quanto, & quantitate.* Anselmum in monolog. capite 5. *lux lucet, vel lucens est per se ipsam, & ex seipsa:* Et ibidem paulo infra: *quemadmodum sese habent ad invicem lux, & lucere, & lucens, sic sunt ad invicem essentia, esse, & ens, hoc est existens, sine subsistens.* Et eundem in libro quem scripsit de concordia gratiæ, & liberi arbitrij: *dico autem, & instrumentum, & affectionem eius velle, quia & instrumentum est voluntas, & affectio voluntas. Nec incongrue utraque voluntas velle dicitur: quia illa vult, quæ affectione sua vult: & affectio vult per quam illa vult: sicut videre dicitur, & homo qui visu videt, & visus, quo videt.* Ac denique Platonem in Protagora: *equidem mea sententia iustitiam esse sanctam, & sanctitatem iustam esse dicam.* Respondeo his testimoniis id tantum convinci, formam denominantem aliquid tale multoties dici absolute talem: non tamen semper propriè, sed ut plurimum impropriè, & ut quo duntaxat.

Obicies secundo: unio denominatur propriè vnita, vbicatio vbicata; duratio durans; cognitio reflexe cognita; & volitio volita: forma ergo denominans subiectum tale dicitur in seipsa talis propriè, siue ut quod: atque id haud raro. Respondeo id vñ venire interdum, ut adductis conuincitur exemplis: cæterum non semper, ut nostra probant argumenta: & quod caput est non per se, sed per accidens: nec enim ideo forma aliqua est talis propriè, & ut quod, quia est talis ut quo, vel quia subiecto denominationem præcisè tribuit.

Obicies tertio: album v.g. (par autem est ratio cuiusvis alterius concreti accidentalis) importat aliquoties in recto solum formam, ac non nisi in obliquo subiectum: ita constitutum est à nobis in Dialectica lib. 3.

lib. 3. tract. 3. ex sententia non paucorum, inter quos creduntur esse Scotus, & asseclae, & Caietanus, cum quibusdam Thomistis: album ergo ita sumptum perinde est, atque albedo vnita subiecto: de quocunque ergo praedicetur alter horum conceptuum, de eodem praedicari poterit, ac debet alter: atqui de albedine praedicatur, quod sit albedo vnita subiecto: ergo & quod sit album, siue alba.

105 Respondeo, albedinem bifariam sumi posse: primo

quidem in concreto cum subiecto, & prout non excludit vnionem cum illo: atque ita ea est album, siue alba, vt probat argumentum: secundo in abstracto, & secundum se precise, & solitarie, ac prout condistincta ab omni vnione cum subiecto: atque hoc sensu eam esse album, aut album quid, haudquaquam efficitur obiecto nobis argumento. De albedine autem, & ceteris formis solo posteriori intellectu, non vero priori impraesentiarum nobis est sermo.

LIBER QVARTVS.

De oppositis entis incorporei precise sumpti, siue entis vt sic.

TRACTATVS I.

De ente rationis.

CAPVT I.

An & quid sit ens rationis.



1 **N**s reale positium, quod solum simpliciter ens reale est, duplex contrarium habet, videlicet ens rationis, & carentiam: hanc, quae est positium: illud vero, quae est aliquid reale de ente rationis prius, de carentia posterius disputabitur. In explicando ergo ens rationis plures entia rationis, atque signa committunt: quo fit, vt non tam explicant, quod de se implicat, quam nobis illud tenebris implicent, atque inuoluant. Vnde merito Cano de locis lib. 9. c. 7. asseruit, se non percipere ea entia rationis, quae à nonnullis ponuntur: ne ergo in æquiuoco operam ludam, praemittendum est nobis, sermonem esse non de ente rationis subiectiuo, videlicet actu intellectus, nec de ente rationis fundamentalis, nimirum denominationibus extrinsecis, (de quibus satis im proæmio Dialecticæ) sed de ente rationis obiectiuo, eoque formaliter, & non fundamentaliter sumpto: quod solum proprie est ens rationis, & ita definiti consuevit: ens rationis est, quod habet esse obiectiuè tantum in intellectu. Hæc autem definitio à Commentatore 6. metaphys. comment. 3. & B. Thoma opusc. 42. cap. 1. ac P. Suarez disp. 54. metaphys. 1. num. 7. & reliquis scholasticis communiter accepta, ita explicari solet, ac debet.

2 **E**ssè obiectiuè tantum in intellectu est nullum esse habere positium, aut negatiuum, possibile, aut actuale, præter esse cognitum ab intellectu: quo fit, vt solum id, quod fingitur ab intellectu, & concipitur aliter esse ac esse etiam diuinitus potest, sit obiectiuè tantum in intellectu, siue ens rationis proprie sumptum: id quod breui quadam inductione sub vnum mentis obiectum subici potest. Creaturæ possibiles præter esse obiectiuè in intellectu, habent esse possibile: vnde quamuis actu non existant, entia rationis nuncupanda non sunt. Deinde eadem ratione obiectum actus falsi, videlicet cursus Petri, cum, non con-

R. P. Richard Lyncei, Philosoph. Tom. III.

currente Petro, affirmatur, non est ens rationis, quia præter esse obiectiuè in intellectu, habet esse saltem possibile vel in causis: cum esse possit, sicuti affirmatur. Rursus carætiæ v. g. tenebræ, præter esse obiectiuè in intellectu, habent suum esse negatiuum à parte rei: quod enim 1. Genesis dicitur, & tenebræ erant super faciem abyssi, teorim ab omni intellectus actu tenebras concipiente verum erat. Præterea denominationes extrinsecæ ab intellectu, vel aliunde profectæ suum esse completum habent à parte rei, quin fingantur, aut etiam cogitentur: vnde entia rationis proprie dici non possunt. Reliquum igitur est. vt solum id, quod ab intellectu fingitur, aut concipitur esse aliter, ac esse possit, sit obiectiuè tantum in intellectu, & ens rationis proprie dici mereatur. His igitur præmissis, quæ sunt hominum ingenia, nullum dari ens rationis nonnulli arbitrantur, sed potius quidquid à nobis concipitur esse ens reale. Ita Maior quodlibet. 7. Bernardinus Mirandulan. in expositione prædicamentorum. Vallesius 10. Philos. controuers. Gandauensis, & alij. Alij autem è contrâ censent, non solum dari ens rationis, quod ens reale reipsa non sit, verum etiam illud adæquatè distinguì ab omni ente reali, & ex pluribus entibus realibus malè conceptis, & falsò combinatis illud minime coalescere. Ita complures Thomistæ, quibus licet non ad sensum Thomisticum, nonnulli Recentiores nostri adhaerent. Verum inter has sententias media quadam mihi amplectenda est, quæ me iudice verior, & communior est, & quam vnâ vel altera assertionem proponam, atque exponam.

3 **A**ssero primo: datur ens rationis, de quo nō esse ens reale verè, & proprie enūciari possit. Hæc assertio, quæ plerorumque Doctorem est, in hunc modum suadet. Primo à priori: quia datur aliquod ens, aut quasi ens, quod ne diuinitus esse possit, sicuti concipitur, & sicuti per voces exprimitur, & significatur vt chymæra, hitocœrus, alius Deus. &c. at eiusmodi ens est rationis ens, vt superius ostensum manet: ergo datur ens rationis: hoc autem ens rationis non est ens reale, quia quoduis ens reale potest esse saltem diuinitus, sicuti concipitur, aut per voces, & nomina sua exprimitur, & significatur, vt constabit discurrenti per omnia entia realia, quæ proculdubio eiusmodi sunt. Secundo à posteriori: quia ens reale est, quod habet aptitudinem ad esse, siue quod non repugnat esse, aut quod contradictionem non implicat, vt omnibus exploratum est: at alius Deus v. g. non habet aptitudi-